PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

2017

PEDAGÓGUSOK ARCKÉPCSARNOKA

TIZENHATODIK KÖTET

KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET
DEBRECEN
2017

Kiadja: a KARÁCSONY SÁNDOR PEDAGÓGIAI EGYESÜLET

A sorozat alapító szerkesztője: UNGVÁRI JÁNOS

Felelős kiadó: FÜLÖP MIHÁLY

Kötetszerkesztő: SZIKSZAINÉ DR. NAGY IRMA

Lektor: KOROMPAI GÁBORNÉ DR.

Szerkesztők:

BALOGHNÉ DR. ZSOLDOS JULIANNA
CSERMELY LÁSZLÓ
DR. GERENCSÉR ATTILA
JAGUSZTINNÉ DR. UJVÁRI KLÁRA
JANÓCZKI JÓZSEFNÉ
KÁLMÁN ANTALNÉ
DR. KORNYA LÁSZLÓ
KÓSÁNÉ DR. OLÁH JULIANNA
OLAJOS ISTVÁNNÉ
SZABÓ CSILLA
SZŐLLŐSI IMRÉNÉ

Technikai szerkesztő: JANÓCZKI JÓZSEF

HU ISSN 1589-4185

Nyomdai munkálatok:
Kapitális Kft., Debrecen
Felelős vezető: ifj. Kapusi József

„Talán hallották, hogy én valamennyi foglalkozásom közül – pedig volt néhány – a tanárit szerettem legjobban. A jó tanár diadala a sikerült tanóra. Nevelni is csak diadalmas tanórákkal lehet szerintem. Ott ülünk, mint egy áttetsző üveghárang alatt, az óra bűvöletében, s a megidézett anyag, a tárgy szépsége szétterjed, átjár bennünket, s hasonló szellemi belefeledkezésekre teremt vágyat.”

(Németh László)

Kötetünk megjelenését támogatták

Önkormányzatok, intézmények

Balmazújváros Város Önkormányzata
Benka Gyula Evangélikus Általános Iskola és Óvoda, Szarvas
Berettyóújfalu Város Önkormányzata
Biharkeresztes Város Önkormányzata
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára
Fair Controll Kft., Debrecen
Földes Nagyközség Önkormányzata
Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat
Hajdúböszörmény Város Önkormányzata
Hajdúdorog Város Önkormányzata
Hajdúnánás Város Önkormányzata
Hajdúszoboszló Város Önkormányzata
Hajdúszovát Község Önkormányzata
Kaba Város Önkormányzata
Létavértes Város Önkormányzata
MTA Debreceni Területi Bizottsága
Nádudvar Város Önkormányzata
Nyíregyháza Megyei Jogú Város Önkormányzata
Ótemplomi Evangélikus Egyházközség, Szarvas
Polgár Városért Alapítvány
Püspökladány Város Önkormányzata
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat
Szarvas Város Önkormányzata
Szarvas Város Barátainak Köre Egyesület
Szarvasi Református Egyházközség
Szarvasi Vajdás Öreg Diákok Baráti Köre
Szentannai Sámuel Középiskola és Kollégium, Karcag
Tatai Református Gimnázium
Tehetség és Siker Alapítvány, Szarvas
Tiszacsege Ifjúságáért Alapítvány
Tiszecsege Város Önkormányzata
Újtemplomi Evangélikus Egyházközség, Szarvas
Vajda Péter Evangélikus Gimnázium, Szarvas

Magánszemélyek

Balogh Józsefné, Baranyai Ildikó, dr. Baranyó György, Bikki Gáborné, Darabán Géza, Farkas Jánosné, Feffer László, Gavallérné Koszorús Éva, Grajz István, dr. Imolya Imre, Jeles Istvánné, Kondacs Mihályné, Koszorús Oszkár, Lovász György, Margócsy Gyuláné, Margócsy Ottília, Medgyesi Györgyi, Mészáros Lajosné, dr. Molnár Lajosné, Molnár Zoltán, Montvajszkiné Bátor Anna, Nagy Jenőné, Olajos István, Olajos Istvánné, Papp Gabriella, dr. Szatmári Ibolya, dr. Valach Béla János

és a személyi jövedelemadójuk 1%-át felajánló támogatók.

Tartalomjegyzék

Előszó		9
Az arcképvázlatokról		10
Szerzők	*Akikről a szerzők megemlékeztek*	
Dr. Andrási Tiborné	**DR. ANDRÁSI TIBOR** tanár, agrármérnök, főiskolai adjunktus	11
Dr. Földy Ferencné	**ASZTALOS BÉLÁNÉ** okleveles zenetanár, zeneiskola-alapító	15
Dr. Bajkó Zsuzsanna	**BAJKÓ MÁTYÁS** tanító, diákotthon-vezető	18
Dr. Bajkó Zsuzsanna	**BAJKÓ MÁTYÁSNÉ** tanító, tanár	22
Balogh Lajos	**BALOGH LAJOSNÉ** tanító	27
Dr. Korompai Gáborné	**DR. BALOGH TIBORNÉ** egyetemi adjunktus	31
Dr. Baranyó György	**BARANYÓ SÁNDOR** tanár, festőművész	34
Dr. Pogány Béláné	**BARTOS SÁNDOR** tanító, tanár, igazgató, szakfelügyelő	38
Mód Lászlóné	**BIKALI LAJOSNÉ** óvónő, címzetes óvodavezető	41
Dr. Gesztelyi Tamás	**DR. BORZSÁK ISTVÁN** klasszika-filológus, egyetemi tanár	46
Bratinka Gábor	**BRATINKA JÓZSEF** kántortanító, tanár, igazgató	51
Dr. Váczi Imre	**CZÁJLIK ISTVÁN** gazdatiszt, földmívesiskolai igazgató	55
Czeglédi Sándorné	**CSÁSZI CSABÁNÉ** általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	59
Cserép Imre	**CSERÉPNÉ HEGEDÜS JOLÁN** általános iskolai tanár, grafológus	61
Szabó Lászlóné	**CSIGE JÓZSEFNÉ** óvónő, óvodavezető, címzetes óvodavezető	64
Kondacs Mihályné	**DARABÁN GÉZA** tanár, tanszékvezető főiskolai docens	67
Fogarassy Zoltán	**DEBRECZENI ERZSÉBET** tanító, általános iskolai tanár	72
Dr. Szőcs Géza	**DR. DOMOKOS PÁL PÉTER** tanító, történész, néprajzkutató	75
Pinczésné Tóth Judit	**ELEK TIBORNÉ** általános és középiskolai tanár	80
Faragó Mihály	**DR. FARAGÓ MIHÁLY** tanár, tanszékvezető, tudományos kutató	82
Faragó Mihály	**DR. FARAGÓ MIHÁLYNÉ** tanár, iskolaigazgató	86
Fejes Mihály	**FEJES MIHÁLYNÉ** általános iskolai tanár	90
Dr. Király Róbert	**FEKETE JANKA** tanító, általános iskolai tanár	94
Fest Miklós	**FEST MIKLÓSNÉ** középiskolai tanár, kollégiumigazgató	99
Albert Csilla *Kincses Éva*	**FÜLÖP DÉNES** tanító, tanár	101

Szőllősi Imréné	**DR. FÜLÖP TAMÁSNÉ** óvónő, általános iskolai tanár	103
Dr. Gesztelyi Tamás	**DR. GAÁL LÁSZLÓ** klasszika-filológus egyetemi tanszékvezető	106
Dr. Kántor Sándorné	**DR. GACSÁLYI SÁNDOR ALADÁR** egyetemi docens	111
Nagy Károlyné *Vargáné Nagy Cecília*	**GÖRCS TIVADAR** kántortanító, gyakorlati foglalkozást oktató	115
Farkas Jánosné	**GRAJZ ISTVÁNNÉ** tanító	121
Dr. Körmendi Gézáné	**HADNAGY GYULA** kántortanító, igazgató	126
Dr. Váczi Imre	**HAJDÚ BÉLA** okleveles mezőgazda, igazgató	128
Németné Dávid Irén	**HALÁSZ FERENC** középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	132
Hankó András	**DR. Lemhényi HANKÓ ZOLTÁN** tanító, tanár, iskolaigazgató	138
Jankóné Árva Erzsébet *Tar János*	**HARGITAI (Holb) PÉTER** általános iskolai tanár	141
Tar János	**HOLB GYULA** kántortanító, tanár, igazgató	144
Kacsó Márton	**HORVÁTH GÉZA** általános iskolai tanár	146
Szalayné Iby Klára	**IBY ANDRÁS** középiskolai tanár	150
Iski károlyné *Feffer Lászlóné*	**ISKI KÁROLY** néptanító	154
Jakab Ilona	**DR. JAKAB ISTVÁN** középiskolai tanár, igazgató, egyetemi docens	157
Trencsényi László	**DR. JENEY LAJOS** építészmérnök, iskolaépítész	162
Dr. Hajnády Zoltán	**DR. KARANCSY LÁSZLÓ** középiskolai tanár, egyetemi tanár	166
Szautner Jánosné	**KENNYEY ZOLTÁN** középiskolai tanár	168
Csigéné Fehér Magdolna	**KEREK LAJOS** általános iskolai tanár, igazgató	172
Szautner Jánosné *Tarnavölgyi Lászlóné*	**DR. KISS KÁLMÁNNÉ** középiskolai tanár, igazgató, c. igazgató	176
Farkas Jánosné	**KISS LAJOSNÉ** tanító	179
Dr. Baranyó György	**KOMLÓSSY ALBERT** középiskolai tanár	184
Koszorús Oszkár *Gavallérné Koszorús Éva*	**KOSZORÚS OSZKÁRNÉ** óvodapedagógus	188
Németné Dávid Irén	**KOVÁCS ISTVÁNNÉ** tanító, általános iskolai tanár	192
Dr. Kemecsi Lajos	**DR. KÖRMENDI GÉZA** tanár, igazgató, helytörténész	195
Kovács András	**KRIZSÁN BÉLA** általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	199
Dr. Egey Tibor	**LÁZÁR KÁROLY** tanár, tankönyvíró, pedagógiai szakíró	202
Koreny János	**DR. LENGYEL LAJOS** középiskolai tanár, szótárkeszkesztő	207
Dr. Ivancsó István	**DR. LIKI IMRE JÁNOS** rektor, főiskolai tanár, bazilita szerzetes	211
ifj. Lini István	**LINI ISTVÁN** középiskolai tanár, iskolaalapító igazgató	215

Dr. Kutas Ferenc	**DR. LOVÁSZ GYÖRGY** középiskolai tanár, főiskolai docens	219
Csermely László	**MÁNYI GÁBOR** középiskolai tanár, fizika szakfelügyelő	223
Albel Andor	**MARGÓCSY GYULA** középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	229
Martinák Jánosné	**MARTINÁK JÁNOS** középiskolai tanár, könyvtáros	234
Mészáros Boldizsárné *Dr. Mészáros GabriellA*	**MÉSZÁROS BOLDIZSÁR** tanító, iskolaigazgató	238
Víg Márta	**GY. MOLNÁR LAJOS** tanító, tanár, igazgatóhelyettes	241
Lukácsné Nádas Krisztina *Kocsyné Nádas Anikó*	**NÁDAS JÓZSEF GYULA** tanár, történész, pedagógiai szakíró	243
Nagy Gábor *Sütő Sándorné*	**NAGY GÁBORNÉ** általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	248
Zihahi János	**K. NAGY JÁNOS** középiskolai tanár, igh., főiskolai oktató	251
Váradi Istvánné	**NAGY MIKLÓS** gépészmérnök, művelődésügyi miniszter	254
Béres Margit	**NEMES JÁNOSNÉ** tanító	258
Raffay Zoltánné	**OLÁH GÁBOR** középiskolai tanár, szakszervezeti titkár	261
Olajos Istvánné	**DR. OLAJOS MIHÁLYNÉ** agrármérnök, mérnök-tanár	264
Bajtai Mária	**DR. OROSZ LÁSZLÓ** tanár, irodalomtörténész, kandidátus	267
Sipos István	**PALUMBY GYULA** ref. lelkész, középiskolai tanár, igazgató	273
Vmirjáncki József	**DR. PERECZ GYÖRGYNÉ** tanító	277
Nagy Zoltánné	**PORNÓI IMRÉNÉ** általános iskolai tanár	280
Dr. Majorné Ravasz Erzsébet *Szilágyi Erzsébet*	**DR. RAVASZ JÁNOS** középiskolai tanár, neveléstörténész	283
Dr. Gönczöl Lászlóné	**REJTŐ PÁLNÉ** tanító, igazgató, könyvtárvezető	287
Kornyáné *Dr. Szoboszlay Ágnes*	**RUSZKAY ANDRÁS** középiskolai tanár, internátusigazgató	293
Czakó Lajos	**SCHÁG DÁNIEL** középiskolai tanár, igazgató	299
Dulibán-Grajz Andrea	**SIPOS GYÖRGY** tanár, tanszékvezető főiskolai tanár	302
Dr. Szabó Gyuláné	**DR. SZABÓ GYULA** gépészmérnök, mérnök-tanár, főiskolai docens	306
Montvajszkiné Bátor Anna	**SZABÓ JÁNOS** tanító, általános iskolai tanár, igazgató	310
Víg Márta	**DR. SZABÓ LAJOS** középiskolai tanár, igazgató	314
Tóth János *Portörő Miklós*	**SZARVAS IMRE** tanító, címzetes iskolaigazgató	318
Jákói Bernadett	**ID. SZATHMÁRY ÁRPÁD PÁL** középiskolai tanár, igazgató	320
Korcsinszky Györgyné *Dr. Debreczeni Lajosné*	**SZILÁGYI GYULÁNÉ** középiskolai tanár	325
Vmirjáncki József	**SZŐLLŐSI KÁLMÁN** tanító, általános iskolai tanár, igazgató	327

Vmirjáncki József	**SZŐLLŐSI KÁLMÁNNÉ** tanító	330
Dr. Fehér Csabáné	**DR. TAMÁS ALADÁRNÉ** tanító	333
Buzsákiné Mohácsi Ágnes	**TAMÁS ANDRÁSNÉ** tanító, középiskolai tanár	338
Dr. Szirák Péter	**DR. TAMÁS ATTILA** irodalomtörténész, egyetemi tanár	340
Kósáné dr. Oláh Julianna	**TATOS ISTVÁN** tanító, testnevelő tanár	344
Tóth Ferenc *Taylerné Tóth Katalin*	**DR. K. TÓTH FERENC** mezőgazdasági mérnök, mérnök-tanár	350
Némethné Dávid Irén	**TÓTH LAJOSNÉ** általános iskolai tanár	353
Csókáné Török Csilla	**TÖRÖK LAJOS** tanító, igazgatóhelyettes	356
Gulyás Sándor	**TÖRZSÖK BÉLA** kántortanító, zenetanár, karnagy, tanszékvezető	359
Montvajszkiné Bátor Anna	**VALACH JÁNOSNÉ** tanító, általános iskolai tanár, szakfelügyelő	364
Kálmán Antalné	**VÁNCSA JÓZSEFNÉ** tanító	367
Hajzer Julianna	**VARGA GYULÁNÉ** tanító, általános iskolai tanár, koll. igazgató	370
Vargáné dr. Raisz Rózsa	**VARGA LÁSZLÓ** gyógypedagógiai tanár, igazgatóhelyettes	374
Vass András *Vass Andrea* *Vass Tamás*	**VASS ANDRÁSNÉ** általános iskolai tanár, atlétikai edző	379
Vass lajosné *Janóczki József*	**VASS LAJOS** középiskolai tanár, igazgató	381
Dr. Hencsei Pál	**VERBÉNYI JÓZSEF** testnevelő tanár, címzetes egyetemi tanár	385
Emlékezzünk régiekről		
Perla Erzsébet	**DR. SZABÓ MAGDA** középiskolai tanár, Kossuth-díjas író	390
Repertórium		401
Útmutató arcképvázlatíróknak		440

Előszó

A Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület 16. kötetét tartja kezében az érdeklődő olvasó. A *Hajdú-Bihar megyei Értéktár* részévé vált kiadványsorozatba újabb 101 arcképvázlat került be. Így már 1859 egykori kiváló pedagógus emlékét őrzi a „PEDAGÓGUS PANTEON".

Mindenki életében volt olyan mesterként tisztelhető pedagógus, aki életre szóló nyomot hagyott a lelkében. Az ő nevük, emlékük tovább éltetése köszönhető az egyesület aktív tagjain kívül azoknak a szerzőknek, akik írásaikkal emlékeznek elődeikre, megidézik sok-sok egykori tanító, kolléga, családtag már-már homályba vesző életútját, tevékenységét. Fájó emlékezet, pedagógiai tiszteletadás, tudományos méltatás – mindez fellelhető az arcképcsarnokban. Célunk: emlékeket ápolni, sokat megtudni az egyénről és arról a világról, amelyben élt. A legkisebbeket nevelő óvodapedagógusok, a tanítók, tanárok, a felsőoktatásban alkotók, az oktatásszervezésben résztvevők pályaképét felvázoló arcképvázlatok a 20. század, de olykor korábbi korok oktatáspolitikájának jellemzőit is bemutatják. A 16. kötetben szűkebb környezetünk jeles pedagógusain kívül olvashatók budapesti, győri, sárospataki, hatvani, gyulai, karcagi, salgótarjáni, erdélyi, felvidéki pedagógusok portréi is. Életpályájuk bemutatása tükrözi hivatásszeretetüket, a felnövekvő nemzedék iránti felelősségüket. Eltérő helyen és időben folytatott tevékenységük változatos, ezért érdekes lehet az olvasó számára. A felidézett történetek némelyike akár velünk is megtörténhetett vagy megtörténhetett volna.

Emléket állítunk Szabó Magda írónőnek születése 100. évfordulója évében, hiszen tanárként is maradandót alkotott, ezért a még élő tanítványok visszaemlékezései is olvashatók kötetünkben. Az írónő így vall egy interjúban ifjúsági regényeiről *(Álarcosbál*, *Születésnap, Mondják meg Zsófikának)*: *„Szerettem volna összefoglalni, mi történik az iskola világában, mit tudtam meg a gyerekekről, de főleg szerettem volna a magam módján elkészíteni az ismeretlen magyar nevelő emlékművét."*

Egyesületünk az alapszabályában meghatározott feladatát folyamatosan teljesíti. *„Felkutatja azokat a pedagógusokat és ezek nevelési, oktatási módszereit, akik sikeresek, és tevékenységüket, módszereiket azzal népszerűsíti, hogy kiadja évenként a Pedagógusok arcképcsarnokát."*

Múltunk öröksége kihat jelenünkre, a példák segíthetik a jövő generáció nevelését, építhetik az ifjúság jellemét, erőt és módszertani megerősítést adhatnak a nevelési-oktatási intézményekben jelenleg dolgozóknak, hiszen Babits Mihály gondolatai ma is érvényesek: *„A jelent csak a múltból lehet megérteni: a jövőt csak a múlt alapjára felépíteni."*

Debrecen, 2017. október

Kálmán Antalné
KSPE-elnökhelyettes

Az arcképvázlatokról

Mindenekelőtt utalni kívánunk arra, hogy a Kazinczy Ferenc által meghonosított arcképcsarnok (arcképvázlatok csoportja) mint irodalmi műfaj nem azonos a lexikonnal, ugyanis vannak attól eltérő vonásai. Talán a legjellegzetesebb sajátosság, hogy lehetőséget kínál az emlékezésre. Ez kiadványunk tekintetében szinte elkerülhetetlen, hiszen az arcképvázlat szerzőjének személyes kapcsolata vagy éppen valamilyen egyéni kötődése van az arcképcsarnokban szereplő személlyel. Ez abban nyilvánulhat meg, hogy az arcképvázlat szerzője – a hiteles dokumentumok mellett – az emlékezés ecsetvonásaival még gazdagabban képes megjeleníteni az adott személy pedagógusi és emberi alakját. Természetes követelmény azonban a felelősséggel tett emlékezés. A személyes kapcsolat azonban nem kizárólagos követelmény, publikálási lehetőséget kínálunk azok számára is, akik kutatás keretében kívánnak bemutatni kiváló személyiségeket. Természetes igény a kutatómunkára vonatkozó követelmény (pl. a források pontos megjelölése) megtartása.

Jogosan felmerülő kérdés: ki kerülhet be az arcképcsarnok köteteibe? Kezdettől hangsúlyoztuk: legyen jellemző rá az oktatás-nevelés szolgálata, a hivatástudat, amely megmutatkozik a pályahűségben, a tisztességes helytállásban, a kiemelkedő pedagógiai teljesítményben és a közmegbecsültségben. Végső soron azonban az arcképvázlat írása vállalás kérdése. Legyen egy személy: tanítvány, munkatárs, családtag, barát, ismerős, aki arcképvázlat írására vállalkozik, és akinek emlékezetében jelen van az a személy, akire hálával gondol, akitől útravalót kapott az élethez.

Az emlékezés jogán törekszünk az időálló emberi és pedagógusi értékek felmutatására egy olyan szemlélettel szemben, amely múltunk bizonyos szakaszait mellőzni kívánja, s ezzel megszakítja nemzeti tudatunk folytonosságát. Az arcképvázlatok bemutatásával tenni kívánunk azért, hogy generációk emlékezete ne essék ki nemzetünk tudatából, hogy a múlt értékei vagy tanulságai jobbító hatással legyenek jelenünkre, és segítsék emberarcúvá tenni jövőnket.

Az arcképvázlat első adata a családi- és keresztnév: a **címszó.** A címszót kerek zárójelben követik a születés és halálozás adatai. A címszó lezárásának tekintjük a foglalkozást meghatározó képesítés, ill. tudományos fokozat megnevezését.

A **főszöveg** első része az **életút/életpálya** bemutatása, amely általában a származás megjelölésével és/vagy az iskolai tanulmányok felsorolásával (oklevél, diploma megszerzése) kezdődik. Ezt követi időrendi sorrendben a munkahelyek, valamint a beosztások megemlítése.

A főszöveg második része az **életmű** bemutatása, a végzett tevékenység szakmai méltatása s annak elismerése, a kitüntetések megemlítése. Itt adódik lehetőség a kutatási területek és tevékenység bemutatására, megjelölve az elért eredményeket és a legfontosabbnak minősített műveket. A művek címét teljes terjedelmében közöljük, megjelölve a kiadói, nyomdai és évszámadatokat. Idézet vagy ún. átemelés használatakor a forrást pontosan kérjük megjelölni. Az internet mint a legnagyobb információs bázis használata a vonatkozó szabályok megtartásával lehetséges.

A főszöveg harmadik része a **szakmai-közéleti** tevékenységet mutatja be. Itt is adódik lehetőség a személyes kapcsolatok bemutatására és a jellemző emberi vonások felvillantására.

A főszöveget a **hitelesítő források** bemutatása, ill. azokra való utalás zárja, több esetben megjelölve a hozzáférhetőséget is. Itt használhatunk rövidítéseket, különösen periodikák esetében. A hónapok rövidítése a közhasználatban elfogadott módon történik.

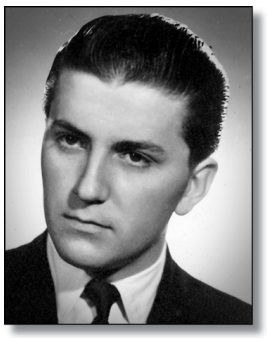
Végül a névcikket a szerző neve, személyes kapcsolatának feltüntetése és lakhelyének megnevezése zárja. Egy névcikket több szerző is készíthet. Kiadványunk elején betűrend szerint tüntetjük fel azokat, akikről megemlékeztünk és természetesen a szerzőket. Kiadványunk végén pedig repertóriumba foglaljuk az eddig megjelent arcképvázlatok szereplőit.

Ungvári János
alapító szerkesztő

A

DR. ANDRÁSI TIBOR (Napkor, 1942. június 24. – Nyíregyháza, 1995. január 13.) általános iskolai tanár, agrármérnök, főiskolai adjunktus

„Kitűnővé egy szerencsés perc alatt is válhatunk,
hasznos emberré a fáradságos évek tesznek."
(Kemény Zsigmond)

Szabolcs-Szatmár megyében, Napkoron született Andrási Tibor Csokonai Gizella és Andrási József gyermekeként. Édesapja kezdetben uradalmi gépészként, majd később állami vállalatnál motorszerelőként dolgozott. Édesanyja háztartásbeli volt. Egyetlen testvére volt, József, akit 1974-ben veszített el, mert motorbaleset áldozata lett.

Általános iskolai tanulmányait Napkoron végezte, majd Nyíregyházán a Kossuth Lajos Gimnáziumban érettségizett 1960-ban. Utána dolgozni akart, és a MÁV Debreceni Igazgatóságának állományában helyezkedett el. Ott tanfolyamokat végzett kiváló eredménnyel, és szerette volna még tovább képezni magát, de nem volt rá lehetőség. Mivel érdeklődése a biológia, a mezőgazdasági tudományok felé irányult, jelentkezési lapját főiskolára adta be. 1962-ben felvették az akkor induló nyíregyházi Tanárképző Főiskola biológia–mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakra. Megismerkedett a tanári pálya szépségeivel és nehézségeivel, a választott szakterülettel. Az első hospitálások élménye nagy hatással volt rá, hivatástudata megerősödött. Az első félévben jeles, a további félévekben kitűnő eredményt ért el. Ennek köszönhetően az első félév végén megkapta a Népköztársasági Ösztöndíj II. fokozatát a Nyíregyházi Járási Tanács Művelődési Osztályától. Ennek értelmében a biológia részállamvizsga sikeres letétele után a **Napkori Általános Iskolában** kapott állást a biológia szaktanáraként.

Vénginder János iskolaigazgató nagy elismeréssel így méltatta: *„Andrási Tibor 1964. augusztus elsején került iskolánkhoz. A felső tagozatban tanít biológiát, kémiát és testnevelést. Munkáját a legnagyobb lelkiismeretességgel végzi. Óráira minden esetben maximálisan felkészül. Szorgalma, tehetsége nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a nyolcadikos tanulók megszerették a kémiát. Minden eszközt megragad arra, hogy a tanulók ismereteit gyarapítsa. Óráit a tanulói aktivitás, a szemléltetés, a kísérletezés jellemzi. Nagyon jó viszony alakult ki közte és a diákok között. Tisztelet és szeretet jellemzi kapcsolatukat. Segítőkész, a továbbtanuláshoz sok útbaigazítást, felkészítést nyújt. Kartársaihoz a viszonya jó. Csendes, szerény, udvarias. Pedagógiai tanácsot mindig szívesen fogad másoktól, szakmai segítséget viszont ő ad szívesen mindenkinek, aki kér tőle. Társadalmi munkában is élenjáró. A KISZ-szervezetben és az úttörőcsapatban tevékenykedik. A község labdarúgócsapatának vezetője."*

Nagy tettvággyal és igazi hivatástudattal végezte munkáját. A tehetséges tanulókat felkarolva szakkört vezetett, tanulói a versenyeken szépen szerepeltek. A felügyeleti szervek is meg voltak elégedve vele, és jutalomban, kitüntetésben részesítették. Közben a tanítás mellett elvégezte a mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakot. 1966-ban kitüntetéses oklevéllel fejezte be főiskolai tanulmányait.

1967-ben a főiskola **Mezőgazdasági Ismeretek és Gyakorlatok Tanszékén** tanársegédi kinevezést kapott. Bekapcsolódott a tudományos munkába, három főiskolai jegyzet írásában társszerzőként közreműködött. A dohány tápanyag visszapótlásának témakörében három dolgozatot írt. Ugyanabban az évben beiratkozott a Debreceni Agrártudományi Egyetem levelező tagozatára, és 1972-ben agrármérnöki diplomát szerzett.

1967-ben megnősült, felesége Kocsis Gabriella, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola 1. sz. Gyakorló Iskola matematika–fizika szakvezető tanára. Három gyermekük született: Tibor 1970-ben, Csaba 1972-ben és Zsuzsa 1982-ben. Családja mindig biztosította a hátteret tanulmányai folytatásához, és inspirálta kutatásai végzésére.

Az 1974-ben végzett biológia–mezőgazdasági ismeretek szakos *hallgatói* így emlékeznek rá: *„Fiatalos, lendületes óravezetése, lényegkiemelő előadásai, gyakorlatai voltak. A tanszéken ő volt az új színfolt az idősödő kollegái között. Az előadásai szüneteiben ott volt közöttünk, és akkor közvetlen hangú beszélgetések zajlottak. Mindig érdekelte a mi problémánk (16 fő), de rendszerint visszajelzést is kért munkájáról: »Milyen volt az előadás,… miről, hol vártunk szélesebb, mélyebb okfejtést?« – kérdezte. Segítőkészen sok mindenre kiterjedt a figyelme. A mezőgazdasági tanszék motorja volt. Az ő érdemének tartottuk a jó hangulatú szakestek megszervezését. A szakmai kirándulásokat is neki köszönhettük. Bátorító, pozitív gondolatai, véleménye sokat segített átlépni nehézségeinken. Többen nála írtuk a szakdolgozatot. Közvetlen, egyszerűen emberi volt. Tisztelettel adózunk neki ma is.”*

1973-ban adjunktussá nevezték ki. 1975-ben a **Növényszervezettani Tanszékre** helyezték át, az örökléstan tárgy előadója lett. Később genetika, növényélettan, növényszervezettan, növényrendszertan, szakmódszertan tárgyakat oktatott, illetve gyakorlatot vezetett. Óráira szakszerűen készült, ismerte a legújabb irodalmi anyagokat, kutatásokat, amelyeknek birtokában maradandó tudást nyújtott hallgatóinak. Kritikus szemléletű ember volt, véleményét bátran kinyilvánította.

A tanszéki kollektívába jól beilleszkedett. Munkatársai, hallgatói tisztelték, becsülték. Mint tanszékvezető-helyettesnek a munkahelyi jó légkör és a tanszéki munkafegyelem megteremtésében kiemelkedő szerepe volt. Egyenletes és kitartó munkája nyomán fokozatosan javult a tanszék tartalmi, oktatói, módszertani és tudományos színvonala. Sokrétű társadalmi és közéleti tevékenységet is végzett: TDK-dolgozatok opponálása, diákköri munkák irányítása, terepgyakorlatok sikeres és élményt adó megszervezése és lebonyolítása. Önképzésére is nagy gondot fordított, széles körű irodalmi és gyakorlati műveltség jellemezte. Családját sokszor vitte természetjárásra, túrára. Saját gyermekeivel már kiskorúkban elsajátíttatta a növényhatározást, az állatok gondozását.

A Botanikus Kert szervezésében, tervezésében, építésében nagy szakértelemmel tevékenykedett. Irányította, segítette a munkát élete végéig. A kemény fizikai munkákban is élenjáró volt, még a két fiát is magával vitte dolgozni, és közben megismertette velük a különleges növények világát.

Boronkay Ferencné – több évtizeden át munkatársa, majd a Botanikus Kert vezetője – így emlékezik: *„A Növénytani Tanszéken oktató Pál Miklós tanár úrnak már hallgató korában feltűnt az eminens hallgató, Andrási Tibor. Így már hallgatóként bevonta a tanszéken*

folyó tudományos kísérleti munkába. Vizsgálták a fény színképi összetételének hatását a paprika-paradicsom növény morfológiai-fenológiai tulajdonságaira és szárazanyag produkciójára. Az itt gyűjtött tapasztalat, a kísérleti munka feldolgozása, értékelése és annak leírása volt aztán alapja annak, hogy amikor Tibor a Mezőgazdasági Ismeretek és Gyakorlatok Tanszékére került főiskolai tanársegédként, ott is tudta folytatni a tudományos munkát. Egyre több tudományos cikke, előadása született az évek során. Amikor a tanszék megszűnt 1979-ben, áthelyezték a Biológiai Növénytani Tanszékre adjunktusként. Ebben az időben kapott a főiskola a város vezetésétől 4,5 hektár területet botanikus kert létrehozására. Az igen lelkes tanszéki munkatársakkal együtt Pál Miklós vezetésével elkezdődött a kemény munka. Tibor fáradhatatlan volt ebben is. Éveken át sokszor hallgatóival is kitartóan dolgozott. Így fokozatosan az akácos erdő helyén létrejött a botanikus kert. Sokszor kellett menni külső terepre növényeket gyűjteni. Az 1980-as évek végétől minden évben volt tudományos konferencia, melyet egybekötöttek egy-egy növényföldrajzi rész átadásával. Tibor kiváló adottságaival, rá jellemző lendülettel szervezte a programokat. A 2000-es évek közepére több mint 2500 növényfajt sikerült összegyűjteni, és már nemcsak az oktatás célját szolgálta a Botanikus Kert, hanem megnyílt a növényszerető látogatók előtt is. Tibor tudásának, szívének, kezének nyomát őrzik még ma is a növények, és ő bennük él tovább."

Doktori témáját – *Különböző műtrágya keverékek termésalakító hatása a dohányon (Nicotiana Tabacum)* – a József Attila Tudományegyetem Növénytani Tanszéke elfogadta, és miután 1982. június 18-án doktori szigorlatot tett, „Mezőgazdaságtudományi Doktor" címet kapott.

Hallgatókkal a Pálmaházban

A tanszék kutatócsoportjának továbbra is lelkes tagja volt. Az MM-TKA 712/8. sz. állami megbízás alapján *„Gyomtársulások vizsgálata Szabolcs-Szatmár megye természetes növényvegetációiban, nagyüzemi gyümölcsöseiben, különös tekintettel a veszélyes gyomnövények elterjedésére, valamint egyes mikroorganizmusok tevékenységére"* című kandidátusi témájának kísérleti, gyűjtő és feldolgozó munkáit elvégezte, de a tanszék belső átszervezése miatt (tanszékvezető-váltás) már nem tudta befejezni. 1991-ben áthelyezték a **Technika Tanszékre**, itt nem volt lehetősége az eddig megkezdett példamutató kitartással végzett munka folytatására. (Nagy törés volt ez az életében.) Nagyon gyorsan romló egészségi állapota ellenére az 1995. január 13-án bekövetkezett halála mégis váratlan volt.

Nagyon fiatalon, 52 éves korában hagyta itt szeretett családját, imádott hivatását. Sokat küzdött a céljai megvalósításáért. Amit elért, nagyon szép eredmény volt, vele együtt örült a család. Nem élhette meg gyermekei tanulmányainak befejezését és a nagy családi ünnepeket, örömöket. Sajnos, a hat unoka közül egyiket sem ismerhette meg. Szerettei, tanítványai, munkatársai, tisztelői mély megdöbbenéssel fogadták halála hírét. Nagy tudású, segítőkész, szerény, kedves ember volt. Jelenléte nélkül szegényebbek vagyunk. Most éreztem magam elég erősnek, hogy megírjam ezt a derékba tört, tartalmas életutat. Munkája igazi

elismerését nem a hivatalos kitüntetések jelentik, hanem a gyermekei, tanítványai által átélt, megtanult, elsajátított, maradandó értékként élő emlékek.

Hajdú Sándor egykori hallgató, majd kolléga nagyrabecsüléssel emlékezik rá: *„Andrási Tibor tanár urat 1973-ban volt lehetőségem megismerni, amikor biológia–mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok tanári szakon folytattam tanulmányaimat. Ő akkor a Bessenyei György Tanárképző Főiskola Mezőgazdasági Tanszékének adjunktusaként tanított.*

A tanszék sajátos helyzetben volt abban az időszakban. A tanszék épülete, a hozzá tartozó gazdasági épületek, szántóföld, kert a főiskola főépületétől mintegy kilométernyire, egy akkor még ritkán beépített területen volt. A szaknak (a négy évfolyamon) évfolyamonként 20–25 hallgatója volt. Ez a helyzet lehetővé tette, hogy a hallgatók és tanárok jól megismerjék egymást. Kedvező hangulatú, jó munkahelyi légkör miatt a tanszék oktatómunkája színvonalas volt. Különösen így volt ez Andrási tanár úrral, akinek alapos szakmai tudásával, lendületes, közvetlen stílusával rendkívül hamar nagyon jó kapcsolatot alakított ki valamennyi hallgató. Jóindulatú, segítőkész és ugyanakkor következetes, szigorú volt mind a tanításban, mind a számonkérésben. Órái élményt jelentettek, és a vizsgák is nyugodt légkörűek voltak. Már az első év végére ismerte diákjai erősségeit, gyengeségeit. Közreműködött a csoportok, az évfolyam, a szak egészének közösséggé formálásában. Talán ma már nem is gondolnánk, milyen erős belső kohéziója volt ennek a szaknak. Segítette a hallgatói önkormányzat működését, szakestek szervezését, amelyek kötetlen formában is lehetőséget adtak arra, hogy a tanár-diák viszony közvetlenebbé, a munkakapcsolat erősebbé váljon. Tiszteltük, szerettük személyiségét, tanári egyéniségét. Fordulhattunk hozzá problémáinkkal, segített azok megoldásában. A főiskola befejezése után volt hallgatói közül sokan továbbra is kapcsolatban maradtak vele, és kérték tanácsait, véleményét immáron tanári munkájukhoz. Andrási Tibor oktatói tevékenysége hozzájárult a nyíregyházi természettudományi tanárképzés eredményességéhez.

Megtiszteltetés számomra, hogy életének egy részében tanári munkáján túl a végzés után is kapcsolatban maradhattunk, és részese lehettem néhány családi örömének. Megismerhettem feleségét, aki kiváló, elismert pedagógus."

Elismerések:

* Eredményes Munkáért oklevél 1981. június 1.
* Honvédelmi Érdemérem 1989. június
* Kiváló Munkáért Miniszteri kitüntetés 1989. június

Tudományos munkák és publikációk:

- 1972. *Állattenyésztési gyakorlatok.* (társszerző) Egységes főiskolai jegyzet. Budapest, Tankönyvkiadó.
- 1974. *Állattenyésztési ismeretek III.* (társszerző) Egységes főiskolai jegyzet. Budapest, Tankönyvkiadó.
- 1975. *Állattenyésztési ismeretek I.* (társszerző) Egységes főiskolai jegyzet. Budapest, Tankönyvkiadó.
- 1985. Különböző műtrágyakeverékek termésalakító hatása a dohányra (Nicotiana Tabacum). *Acta Academiae Pedagogicae Nyiregyhaziensis,* 10. 41–57.

Felesége,
DR. ANDRÁSI TIBORNÉ szakvezető tanár, tankönyvíró
Nyíregyháza

ASZTALOS BÉLÁNÉ Lévay Adél (Igló [ma Szlovákia], 1902. november 16. – Sátoraljaújhely, 1974. április 10.) okleveles zenetanár, zeneiskola-alapító

A szepességi Iglón született katonatiszt lányaként édesanyám. 1904-ben édesapja betegség miatt otthagyta a katonaságot, és Sátoraljaújhelybe költözött családjával. A több nyelven beszélő édesapa fontos szerepet szánt leánya nevelésében a zenének és a nyelveknek. Kiváló tanára volt a lengyel származású Molnár Gyuláné Donáth Anna személyében, aki nemcsak zongorázni, de idegen nyelvekre is tanította, mert németül, angolul és franciául beszélt.

Édesanyám Budapesten először a Fodor Zeneiskolában tanult, majd a Zeneakadémiára került, Keéry Szántó Imre tanítványa lett. A Zeneakadémián olyan kiváló tanárai voltak, mint Székely Arnold, Senn Irén (a zongoraiskola írója), a kamarazenét pedig Weiner Leónál tanulta. Elbeszéléseikor felidézte Bartók Béla és Dohnányi Ernő alakját is, akik ebben az időben szintén a Zeneakadémián tanítottak. Évfolyamtársa volt Hernádi Lajos és Galánffy Lajos zongoraművész, Kadosa Pál zeneszerző és zongoraművész pedig egy évfolyammal fölötte járt. Zongoratanára, *Keéry Szántó Imre* a következőket írta róla: *„Lévay Adél évek óta szorgalmas, munkás tanítványom, jól képzett pianista és intelligens, muzikális leány, aki bármely nagyigényű tantestületben kitűnően meg fogja helyét állni."*

1928-ban szerezte meg zenetanári diplomáját zongora szakon, és még ebben az évben férjhez ment Asztalos Béla festékkereskedőhöz. **Sátoraljaújhelyben** telepedtek le. Házasságukból négy gyermek született, egy korán meghalt, és egy fiút örökbe fogadtak. Édesanyám **magán zeneiskolát** alapított. Lakása is a zenetanításnak volt alárendelve. Két egymásba nyíló szoba hangversenyteremként szolgált, melyben 150 ember is elfért.

A Zemplén újság gyakran hírül adta közéleti szerepléseit. Többször fellépett a Református Leányegyletben és a Nőegyletben. 1929-ben egy budapesti énekesnő nyári énekkurzusát már Asztalosné Lévay Adél zeneiskolájában hirdette. Szabó Ernővel többször adott hegedű-zongoraestet Újhelyben a megyeháza dísztermében. A Zemplén újság is beszámolt a növendékek hangversenyéről. Itt olvashattunk tanítványa, Böszörményi Nagy Béla hangversenyéről, zeneakadémiai felvételéről, majd 1934-ben Bécsben adott sikeres koncertjéről.

Az 1935. évi májusi számában ezt olvashatjuk: *„Nemcsak Újhely, de egész Zemplén vármegye kulturális életében rendkívül értékes működést fejt ki Asztalosné Lévay Adél zeneiskolája. Május 20-án, a vármegyeháza nagytermében megtartott növendékhangverseny ismét igazolta az iskola művésznevelő munkájának szép sikerét. Üdítően szép és felemelően komoly est volt ez a hangverseny, a művészi munka sokat ígérő eredménye."*

Zeneiskolájában nemcsak zongoraoktatás volt, a három zongoratanár mellett alkalmazott még szolfézs, hegedű és magánének oktatókat is. 1949-ben a magán zeneiskola átalakult, **Zenepedagógiai Munkaközösség Zeneiskolája** lett. Amikor 1958-ban megalakult az **Állami Zeneiskola**, már egy jól működő zeneiskolát kapott több magasabb osztályú növendékkel. A zongora szakos tanítványok közül volt, akit más hangszer tanulására irányítottak át, így indult el a fa- és rézfúvós tanszak, majd ezután csellót és bőgőt is tanulhattak a több éven át zongorázó tanítványok.

Milyen volt tanítási módszere? Fontosnak tartotta a technika fejlesztését, a skálajátékokra, ujjgyakorlatokra nagy hangsúlyt fektetett, nagyon ügyelt az ujjrend megtartására is.

Bár a tanítványok ezt nemigen szerették, később belátták, mennyire szükséges volt mindez. Az oktávjátékot is szorgalmazta, hiszen az nyújtja a kezet, a dallam kiemelése miatt a vezető szólamot is oktávban játszatta. Egyik tanítványa joghallgatóként jazzt tanult Budapesten, és beszámolt arról, hogy ott még több etűdöt kellett játszani.

Bár nem volt előírt tanterv, ő mindenkinek tanított etűdöket, Bachot, barokk zeneműveket, klasszikus szonátákat, romantikus és modern zeneműveket. Több darabot előjátszott a növendékeknek, és kérte, válasszák ki, melyiket szeretnék megtanulni. Amelyik mű didaktikailag fontosabb volt, azt még vonzóbban adta elő. Figyelte a tanítványok egyéniségét, megtervezte, kinek mit fog tanítani. A régi kották még ma is őrzik, kinek szánt, kinek tanított egy-egy darabot. Egyik tanítványa visszaemlékezése szerint – amikor bevallotta, hogy gyakorlás közben nemcsak a kötelező darabokat játszotta – tanárát nem zavarta ez a zenei kalandozás, szívesen megmutatta, hogyan kell előadni ezeket a darabokat. *„A jó művésztanárnő így jött rá arra, hogy milyen az ízlésem, beállítottságom, és ennek megfelelően válogatott ezután hatalmas kottagyűjteményéből."*

Érdeklődve figyelte az új kiadású kottákat. Ha Budapesten járt, mindig felkereste a Rózsavölgyi zeneműboltot, és megrendelte az új kiadványokat. Otthon eljátszotta a darabokat, és megjelölte, melyik tetszik neki. Mai napig is ott van a kézírása a kottákban: *„Kitűnő!!!"*

A kifejező játékra nagy hangsúlyt fektetett. Elénekeltette a dallamot, hogy kifejezőbben tudjuk eljátszani zongorán. A mély billentést nagyon fontosnak tartotta. Plasztikus játékra törekedett. A zeneszobában lévő Liszt Ferenc domborművet megsimogattatta velünk, hogy érezzük, hogyan kell a dallamot még jobban érvényesíteni. Szemléletesen magyarázott.

Botfalussy Magdolna, egyik kedves tanítványa, a Fővárosi Pedagógiai Intézet igazgatóhelyettese így emlékezett vissza a tanítás egy érdekes mozzanatára: *„Adél néni egy marék apró gyöngyöt vett elő, lassan kipergette a kezéből egy tálkára. Hallottam a gyöngypergés csilingelését és hozzá: „jeu de perles". A szemléletes bemutatás során vált számomra teljesen érzékelhetővé, milyen hangzásra kell törekedni egy zongoradarab eljátszása során."*

A zeneművek formai, szerkezeti felépítésével is tisztában kellett lenni. Hangverseny előtt az előadandó mű hangjait emlékezetből el kellett mondanunk, hogy pontosan tudjuk a darabot. A memóriazavar elkerülése miatt volt ez fontos. Egyik nagyon jó tanítványa, *dr. Rácz Sándor* traumatológus főorvos ezt írta: *„Zenepedagógiai alapelvei között szerepelt a pontosság, a darabok hangulatának megfelelő lelkiállapot megteremtése, a tudatos memorizálás, melynek köszönhetően egy-egy zeneművet ma is le tudok kottázni fejből."*

A tanítás műhelymunkái mellett nagyon odafigyelt a növendékek zenei élményének kiszélesítésére. Szerette, ha a növendékek meghallgatják egymást, ezért kérte, a zongoraórák után maradjanak még egy kicsit, hogy a következő növendék játékát is hallják. A kamaramuzsikálást, a négykezes játékot nagyon fontosnak tartotta, hiszen itt az alkalmazkodásra, a mások figyelembevételére, az intimitásra nevel a zeneszerző. Ugyanakkor sokkal kellemesebb együtt muzsikálni, mint egyedül. Szinte mindenkinek volt négykezes zongoradarabja.

Nyáron a régi növendékeket is meghívta, hogy együtt kamaramuzsikáljanak. Minden hónap harmadik vasárnap délutánján a környék hangszeresen jól játszó, zenét szerető művelői nálunk töltötték idejüket. Édesanyám fiatalabb korában a Kaziczy-körben muzsikált együtt a zenélni jól tudó orvosokkal, mérnökökkel. Még Szerencsre is járt kamaramuzsikálni, máskor pedig a szerencsiek jöttek Újhelybe. Otthon a családban is, ha valakinek születésvagy névnapja volt, mindig kamarazenével köszöntöttük.

Nemcsak a növendékeknek és jól zenélő amatőröknek rendezett hangversenyt, hanem neves művészeket is meghívott. Sárospatakon az 1950-es években működő Alkotóház

művészei is adtak nálunk hangversenyt. Így hallhattuk Kocsis Albert hegedűművészt, Bánhalmi György, Reményi Vera és Tusa Erzsébet zongoraművészeket. Göndör Márta, hegedűművész férjével, Szeszler Tibor oboaművésszel adott hangversenyt. Édesanyám idős korában is szívesen muzsikált zeneiskolai kollégáival és volt tanítványaival, például Darányi Lajos zongoraművésszel és velünk, gyermekeivel.

A hangversenyeken kívül zenetörténeti előadásokat is szervezett a tanítványok zenei műveltségének fejlesztése érdekében. Mihály András zeneszerző is tartott nálunk előadást Beethoven gordonka-szonátáiról, és zenetörténeti előadássorozatot tartott dr. Orbán István sárospataki gimnáziumi tanár. Azok számára, akik zenei pályára készültek, összhangzattan órákat és népzenei stúdiumokat is szervezett, és bevonta őket a kisgyermekek zenei tanításába is. Ennek eredményeként jobbnál jobb zongoristák kerültek ki iskolájából. Nem kellett tehát Újhelyből a miskolci zeneművészeti szakközépiskolába járniuk az újhelyi középiskolásoknak, elegendő volt, hogy miskolci zenetanárok előtt vizsgáztak. Darányi Ilona visszaemlékezéséből megtudhatjuk, hogy a zeneművészeti tanárképző felvételijére összehívták az összes főiskolai tanárt, hogy meghallgassák Asztalos Béláné növendékét. Munkáját a miskolci Bartók Béla Zeneművészeti Szakiskola tanárai szakfelügyelték.

Többen lettek tanítványai közül ének- és zenetanárok. Böszörményi Nagy Béla, Darányi Lajos zongoraművész, Ambrózy Ágoston zeneíró, Molnár Pál karmester lett. A tanítványok százait tanította a zene szeretetére. Ehhez nagyban hozzájárult óráinak légköre és egyénisége. Három gyermeke közül ketten követték példáját a zenetanári pályán. Loránd bátyám fuvola- és szolfézstanár lett, én zongora- és szolfézstanár lettem, de orvos fia is jól zongorázott és fuvolázott.

Tanítványai szerint igen nyugodt, türelmes tanár volt. Növendékeivel szinte családias volt a kapcsolata. Nemcsak a zenei képességeket fejlesztette, hanem kíváncsi volt otthoni életükre is. Sokszor látta el jó tanáccsal őket. Tanítványait nagyfokú kötelességtudásra nevelte csendes, halk szóval.

Tanítványainak írásaiból idézem fel alakját és munkásságát: *„Már a megjelenésében is volt valami fejedelmi”* – mondta *Darányi Ilona* zongoratanárnő. *„Egyértelműen világossá tette tanítványai számára azt is, hogy szeret minket, tehát követel, és ez a magas színvonalú zenepedagógiai tevékenység megalapozta bennünk az élethosszig tartó zeneszeretetet”* – írta *Botfalussy Magda*. 1969–70 táján egy férfi, aki az ötvenes években a szomszédunkban lévő börtönben politikai fogolyként raboskodott, ezt mondta: *„Az innen jövő zeneszó az életet jelentette számomra.” „Adél néni mítosza, a zene szeretetére és megértésére nevelése a mai napig kíséri életemet”* – mondta *dr. Rácz Sándor* főorvos. Végezetül *Galbavy Zsuzsa* tanítványát idézem: *„Termete nem volt magas, de emberi értékei naggyá teszik, fölemelik őt minden idők, minden elmúlás fölé.”*

Szinte élete végéig, hetven éves koráig tanított a zeneiskolában. Tanári hangversenyeken gyakran fellépett. Másfél évi betegség után 1974-ben hunyt el.

A Lavotta Zeneiskola posztumusz Lavotta-díjban részesítette, és 2002-ben megemlékezett 100 éves születésnapjáról. Sátoraljaújhely megbecsüli a városért sokat tevőket, és sírjukat Újhely címerével jelöli meg. A „Neves újhelyiek” között ő az egyedüli nő.

Leánya,
DR. FÖLDY FERENCNÉ DR. ASZTALOS ADRIENNE tanár
Sárospatak

B

BAJKÓ MÁTYÁS (Gyergyóditró [ma Románia], 1913. szeptember 15. – Győr, 1998. december 16.) tanító, diákotthon-vezető

Édesapja, Bajkó Gyula erdőbirtokos, édesanyja, Gál Adél háztartásbeli volt. Három gyermekük született, Erzsébet, Mátyás és Ilona. Erzsébet író, újságíró lett. Ilona gyermekkorában elhunyt. A Bajkó család 1646. január 5-én kiadott nemesi levél szerint nemességet kapott I. Rákóczi György erdélyi fejedelemtől. Apai nagyapja részt vett az 1848–1849-es szabadságharcban, vitézségéért Bem tábornok a vitézségi érem III. osztályával tüntette ki. Bajkó Mátyás a régi dolgokról beszélgetve büszkén emlékezett meg székely őseiről.

Az első világháborúban az 1916-os román betörés során végrehajtott vérengzések elől a család elmenekült. Egy Karcag melletti tanyán éltek a háború végéig. Hazatérve Ditróba mindent kifosztva, felégetve találtak; állataikat, szép lovaikat elhajtották. Bajkó Mátyás elemi iskoláit és gimnáziumi tanulmányait Ditróban végezte, majd 1928-ban beiratkozott a Kézdivásárhelyi Katolikus Tanítóképzőbe. Tanárai közül sokszor említette dr. Szőcs Lajost, dr. Domokos Pál Pétert, Fülöp Kálmánt, Szőcs Mihályt, akik a magyar nyelv és irodalom, a történelem szeretetét, a szülőföld tiszteletét oltották tanítványaikba.

1933-ban kapta kézhez diplomáját. Első munkahelye egy Ditró melletti kis falu, **Orotva** volt. Előtte a faluba érkezett tanítók a rossz életkörülmények miatt rövid időn belül eltávoztak a településről. 1933 őszén a településen ünnepi lélekkel várták az új tanítót. A plébános az iskolaév kezdetén így mutatta be őt: *„(…) szeretett híveim és testvéreim, beajánlom nektek ezt a fiatal férfit, aki tanítója lesz gyermekeiteknek, nektek pedig őszinte segítő embertársatok. (…) Jól ismer itt minden hegyet, patakot, ismeri a ti életeteket, s tudja, hogy nem könnyű itt az élet. Tudja, hogy mire vállalkozik. Nem hívtuk, magától jött. Hazajött, mert testvéretek ő, akinek az élete ugyanebből a földből gyökerezik, ahonnan a ti életetek. Közületek való székely, mint ahogy ti is azok vagytok.”*

Az emberek megilletődve álltak, és nézték a fiatal tanítót. Többen odamentek hozzá, kezet adtak neki. Egy-egy öregasszony megsimogatta a kabátját. A tanító csak állt, s nem tudott szólni egyetlen szót sem. Érezte, hogy beszélnie kellene valamit, folytatni, amit a plébános abbahagyott, de nem lehetett. Csak nézte az embereket, ahogy álltak előtte. A kezük repedezett volt a munkától, az arcuk barna a széltől és a naptól és kemény, mint a föld, amit meg kell dolgozniuk. De a tartásuk egyenes, a homlokuk nyílt, és tiszta a tekintetük. Csak nézte őket, s anélkül, hogy azok egyetlen panaszszót is szólnának, értette őket. Úgy érezte, mintha ez a néhány ember élte volna végig a magyar falu minden szenvedését. S mintha minden régi bűnt neki kellene jóvátennie, s lélekben valami nagy szent fogadalmat tett.

Az első találkozás mélyen lelkébe véste tanítói feladatát, elmélyítette tanítói hitvallását. A tanítás délelőtt és délután a templom-iskolában folyt, együtt az iskola négy elemi osztályának. A messzebb lakó gyerekek – főleg télen – délidőben nem mentek haza, hanem az osztályteremben fogyasztották el a magukkal hozott elemózsiát. A tanítás után mindannyian folytatták a munkát otthon. Keveseknek adatott meg – még ha értelmesek voltak is –, hogy ki tudjanak emelkedni ebből a közegből.

Ditrói kollégákkal (1938)

Bajkó Mátyás gyorsan beilleszkedett a falu életébe, és miként a plébános mondta, mindenkinek segítőtársa kívánt lenni. Rövid idő alatt a családokat végiglátogatta, megismerte a napi problémákat, gondokat, felkeltette az érdeklődést a kulturált időtöltés iránt. A gyerekek oktatása mellett a felnőtteknek is olvasókört, énekkart, legényegyletet szervezett. Ha kellett, doktor volt, ha kellett, ügyvéd. Nagy tenni akarással és kitartással megszervezte, hogy a faluban népház épüljön. A népház avatásán *a falu legidősebb embere* méltatta a tanító munkáját, kinek véleménye szerint *„(…) a felnőtt embert éppen olyan jó szívvel tanítja, mint a gyermekeket, pedig a felnőttek tanítása nem kötelessége. Mindezt azért teszi, mert vérünkből való. (…) Köszönjük a jó Istennek, hogy hazahozta közénk."*

Jó pár év elteltével azonban a tanító a faluban mégis hontalanná vált. A felépült új népház jó feltételt kínált arra, hogy az akkori politika az új épületben – a működő egyházi iskola helyett – román állami iskolát szervezzen új tanítóval. Így a faluban Mátyás tanítói megbízása véget ért. Fájó szívvel és a „*Győzhetetlen én kőszálam*" dallal búcsúztak tőle. Lelkében örökre ható mély emlékkel, székely lelkülettel távozott. Emléke a faluban tovább élt.

Hatvan esztendővel később, 1993-ban egy régi tanítványa, *Küsmödi Erzsébet* Orotváról küldött levelében igazán szívből jövően írta neki: *„Drága jó tanító úr! Amikor meghallottam, hogy Bajkó Mátyás régi tanítványait keresik, nem tudom azt az örömömet leírni, hogy a tanító úrnak eszébe jutott Orotva. Sokszor előveszem az iskolai képet, nézem, és arra gondolok: Istenem, milyen régen volt, de azt nem lehet elfelejteni! Ön tanított meg mindenre, írni, olvasni, számolni, és nem vallottam szégyent soha. A jó Isten áldja meg mindörökké!"*

Tanítói pályája **Ditróban** folytatódott. Ott az elemi iskolába meglehetősen sok gyermek járt, a tanítók száma tíz körül alakult. Szülőhelye iskolájában örömmel dolgozott, megragadóan tudta tanítani a természetismeretet, a földrajzot. Sokat kirándult tanulóival a gyönyörű vidéken. Minden mondatával a magyar összetartást próbálta a diákok körében erősíteni.

Ugyanabban az iskolában tanított Patka Klára tanítónő is, akivel 1941 decemberében házasságot kötöttek. 1942 októberében gyermekük született, Zsuzsanna.

Békés életükbe a háború szólt bele. 1942 júliusában az édesapát már katonaruhában láthatta családja. Bajkó Mátyás és köteléke 1944 kora őszén a Vereckei-hágónál, az Északkeleti Kárpátoknál várta teljes harci készültségben a szovjet csapatok támadását. A románok átállása miatt azonban a szovjet csapatok a Kárpátok védvonalát megkerülve, délről léptek Magyarország területére. Jól szervezett visszavonulással sikerült megoldaniuk, hogy ne kerüljenek az előrevonuló szovjet csapatok gyűrűjébe.

Közben családja a bizonytalan helyzetet látva Magyarországra távozott. Először a Tata melletti Bajra, majd Győrbe érkeztek, ahol Patka Vendel városi főkertész – Patka Klára nagybátyja – fogadta be őket. Mátyás is utánuk jött, és itt találkozott családjával 1945 tavaszán.

1945-ben Szabados János, a **Győrnádorvárosi Szent Imre Iskola** igazgatója Bajkó Mátyást és feleségét is alkalmazta pedagógusként. Bajkó Mátyást bízta meg az iskolában akkor induló hetedik és nyolcadik osztály vezetésével. A háború okozta károk miatt a feltételek hiányosak voltak, a tanító úr készségesen közreműködött az iskola mielőbbi zavartalan működésének biztosításában. Az igazgatóval együtt támogatókat kerestek a városban. A tantestület egységesen részt vett a háború okozta károk rendbehozatalában. Szabados Jánost azonban 1946 szeptemberében bélistára tették, az iskolát a szülők tiltakozása ellenére két részre: fiú- és leányiskolára osztották. A leányiskola igazgatója Bajkó Mátyás lett.

Ebben az időben a **Győrnádorvárosi Szent Imre Iskolában** is elindult a tanulók szövetkezeti mozgalma. A pedagógusok felkészítését szolgálta a Tanítói Szövetkezeti Tanfolyam, amelyet Bajkó Mátyás is elvégzett. 1947-ben megszervezte a Diákkaptár elnevezésű szövetkezetet, amely a tanulók gazdasági, pénzügyi, kereskedelmi és gyakorlati jártasságának növelését, takarékosságra szoktatását tűzte ki célul. A hetedik és nyolcadik osztályos diákok az iskolában szövetkezeti boltot működtettek, ahol egy papírkereskedő közreműködésével tanszereket lehetett vásárolni. A tanszereket 15%-kal olcsóbban kapták a papírkereskedőtől, így többletbevételhez juthattak. A bevételt postatakarékba helyezték, év végi kirándulásra, a szegény tanulók támogatására használták. A rászoruló diákok például ingyen füzeteket kaphattak. Később, 1987-ben egy középiskolás diák honismereti pályázatában Bajkó Mátyás erről így nyilatkozott: *„Ezzel a tevékenységgel a diákokban a szövetkezeti gondolat fontosságát ébresztettem fel. A mi iskolánk egyedülálló volt akkoriban ezzel a tevékenységgel a városban.”*

1946-ban Bajkó Mátyás megbízást kapott a győri népoktatási kerület VIII. körzetében az iskola-felügyeleti teendők ellátására, majd megbízták, hogy szervező munkájával segítse elő a Magyar Népi Művelődési Intézet működési területének kiterjesztését. Az 1948–1950 közötti évek életében ismét változást hoztak. Megvált a nádorvárosi iskolától, és elvállalta a **Tanítók Háza** gazdasági vezetését. Ezt követően államháztartási könyvelői vizsgát tett. A Tanítók Háza létrehozásának terve 1926-ban merült fel. A szervező bizottság tagjai között volt Szabados János is. Céljuk olyan otthon létrehozása volt, ahol a tanítók továbbtanuló gyermekei kedvezményesen lakhatnak, a tanítók pedig továbbképzés céljára használhatják az épületet. Az összefogás eredményeként 1932-ben átadták az intézményt. Itt 1944 szeptemberéig vegyes tanulói internátus működött tíz leány- és húsz fiútanulóval.

A II. világháború vihara megkímélte az épületet, így az 1945–1946-os tanévben már ismét lakókat fogadott a diákotthon. 1947-ben a BM rendelettel megszüntette a Tanítók Háza Egyesületet, és az ingatlant a Művelődési Minisztérium rendelkezésére bocsátotta. 1953-ig vegyes típusú diákotthonként működött, textil-, építő- és gépipari technikumi diákokkal.

Bajkó Mátyás az 1950-es évektől nyugdíjazásáig szervezte a diákotthon szakmai, szervezeti és gazdasági munkáját. Az 1960-as években gondnoksága alatt a diákotthon Győrött elsőként érdemelte ki a kollégiumi címet, pedig elnyerésének komoly tanulmányi, nevelési és diák-önkormányzati feltételei voltak. A kollégium diákjai jó tanulmányi eredményt értek el, tanulmányi versenyeken helytálltak, tevékenykedtek a diáktanácsban és a fegyelmi tanácsban. A kollégiumban ének- és zenekar működött, házi rendezvényeket szerveztek, országjáró kirándulásokon vettek részt. Színes kollégiumi élet folyt a 90 diák részvételével. Ezen túl 20–25 fő a kollégiumban externátusi ellátásban is részesült.

Horváth Szováti Miklós, kollégiumi diák így emlékszik vissza az 1959–1963 közötti évekre: *„Bajkó Mátyás a győri **Rejtő Sándor Fonó- és Szövőipari Technikum** ún. **Rejtő Kollégiumának** volt a gazdasági vezetője. Az 1950-es évek közepétől egy akkori társadalmi körülmények között működő fiú- és lánykollégium vezetése körültekintő és átgondolt feladatot jelentett. A gondnok úr következetes és kiszámítható vezető volt, a diákok között példás fegyelmet és rendet tartott. Matyi bácsi a többi nevelőtanárral együtt az adott viszonyokhoz képest mozgalmas kollégiumi életet alakított ki. A kollégiumi rend szigorú volt, de változatos. A tanulás mellett lehetőséget kaptunk sportolásra, szervezett színházi előadások és kiállítások megtekintésére, iskolai klubdélutánokra, tánciskolai órákra és középiskolai bálok látogatására. Különösen érdekesek voltak a vezetésével kéthetente, vasárnap esténként zajló ún. sajtószemlék, ahol a kijelölt diákok a heti sajtóból cikkeket válogattak, majd közösen értelmezték, megtárgyalták azokat.*

Pedagógus Szakszervezeti kitüntetésének átvétele (1985)

Matyi bácsi a kollégium zavartalan működését jelentő gazdasági és szervezési munkáján túl olyan életszerű nevelési módszereket alkalmazott, amelyek jól segítették a diákok későbbi beilleszkedését. A kollégistákhoz való érzelmi kötődésének bizonyítéka, hogy a volt diákokkal való kapcsolata számtalan esetben az iskola befejezése után is megmaradt. (…)

A kollégiumi közösségi élet kiegyensúlyozott, humánus légkörének megteremtése elsősorban az ő nevéhez fűződik. A fegyelmet mindig megkövetelte. Sokszor hallottuk tőle a szokásos figyelmeztetést: »Édes fiam, még mindig nem tanultad meg a rendet?« Bizony megtanultuk a kollégiumban.”

Bajkó Mátyás szakszervezeti tevékenysége Győrben már 1945-ben elkezdődött. Szabados Jánossal karöltve alapító tagja volt a megyében az 1945-ben újraszervezett Pedagógusok Szakszervezetének.

Gergely Sándor a Pedagógus Szakszervezet egykori megyei titkára, később elnöke, így emlékezett „Matyi bácsira”: *„Közreműködésével szerveztük a pedagógusok megyei üdültetését, berendeztük a megvásárolt épületeket.*

Csopakon a Hársfa utcai telken faházakat helyeztettünk el. Kulturált üdülési feltételeket sikerült létrehoznunk, sok száz pedagóguscsalád békésen pihenhetett a szünidőben. Később a szakszervezet elöljárójaként hat-tízéves gyerekeknek is szervezett nyári üdülést. Szívügye volt a közösségért végzett társadalmi munka, a másokon való segítés."

Munkáját elismerték, két alkalommal kapta meg a „Kiváló Dolgozó" kitüntetést, majd a „Szakszervezeti Munkáért" kitüntetés ezüst fokozatát.

Minden cselekedetét a segíteni akarás, a rászorultakról való gondoskodás motiválta. Sokoldalú munkáját családja és hozzátartozói segítették. Jól ismerték szemléletét, amelyben a közösségért végzett önzetlen, segítő munka dominált. Magyarországon élő rokonai sokszor látogatták meg Győrött, Székelyföldön élő földijeivel levelezés útján tartotta a kapcsolatot. Minden érdekelte, ami szülőföldjén történt. Az eseményekről őszintén elmondta véleményét. Bár a háború után Erdélybe egyszer sem tért vissza, lélekben sokat volt a gyergyói fenyvesekben, az övéi között.

1977-ben nyugdíjba ment, ekkor szolgálati lakásukból kiköltözött. Nyugdíjazásának legjobban az unokái örültek, mert minden pedagógiai tapasztalatát, szeretetét rájuk fordította. Példája biztosan befolyásolta lányát és unokáit, akik az orvosi, illetve a pedagógusi pályát választották.

Bajkó Mátyás 1998-ban távozott az élők sorából. *„Mi, akik ismertük, kegyelettel és hálás emlékezettel gondolunk rá, amíg csak élünk"* – mondta *Gergely Sándor*.

Forrás:

- A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2016-ban, a *„Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében"* című emlékkönyvsorozat VII. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel, emlék!" Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Lánya,
DR. BAJKÓ ZSUZSANNA orvos
Győr

BAJKÓ MÁTYÁSNÉ Patka Klára (Tancs [ma Románia], 1918. augusztus 10. – Győr, 2006. augusztus 22.) tanító, tanár

Igazságszerető, megalkuvást nem ismerő, hivatásának élő pedagógus volt.

Apai nagyapja, Patka Vencel Borszékfürdő főkertésze volt, anyai nagyapja, Hartwig Ferenc üzemében a magas szénsavtartalmú borszéki borvízhez gyártották az üvegeket. Szülei, Patka Ferenc és Hartwig Emma Borszéken kötöttek házasságot. Hét gyermekük született. Klára – ötödik gyermekként – a Kolozs megyei Tancs községben jött világra. Édesapja jegyző volt. (A magyar zászlót és az esketési szalagot haláláig őrizte.) A trianoni békeszerződés után nem írta alá a román hűségnyilatkozatot, emiatt többször áthelyezték, végül állásából elbocsátották.

A család emiatt nagyon nehéz anyagi helyzetbe került. Ditróban telepedtek le. Édesanyja rokonai támogatták őket. Édesapja Gyergyószentmiklósra járt egy ügyvéd barátjához, aki irodai kisegítőként alkalmazta, hogy segítsen a családon.

Patka Klára iskolai tanulmányait Ditróban kezdte. 1928-ban 8,28 átlagú osztályzattal (Romániában akkoriban 10-es fokozatú volt az érdemjegysorozat) befejezte az elemi iskola negyedik évfolyamát, és a helyi Római Katolikus Gimnáziumba iratkozott be. A három évfolyamos gimnáziumban jól tanult, nagyon szerette a történelem, a földrajz és a magyar irodalom tantárgyakat, és jó érzékkel tanulta a román, a latin és a francia nyelvet. 1931 júniusában kapta kézhez gimnáziumi záró vizsgabizonyítványát.

Tanító szeretett volna lenni, ezért szülei beíratták a Nagyszebeni Római Katolikus Tanítóképzőbe. Ez bentlakásos iskola volt, szigorú napirenddel, jó tanárokkal. Az iskolában francia nyelvet és irodalmat, román nyelvet és irodalmat is tanítottak. (Román nyelvtudásának a későbbi erdélyi hazalátogatások során nagy hasznát vette.) A tanítóképzőt nagyon jó eredménnyel végezte, diplomáját 1936-ban vette át. Tanítói oklevele román nyelvű. A magyar nyelvű szövegét kéziratos formában mellékelték a diákoknak. A szövegben olvasható, hogy „Patka Klára jelölt a tanítónőképző képesítő vizsgát sikeresen tette le, 9,40 osztályzatot nyert, az iskola 21 növendéke közül a vizsgán elsőnek ment át." A magyar nyelvű szöveg évenkénti tanulmányi eredményét is rögzítette.

Első munkahelyét a **ditrói elemi iskola** biztosította számára. Itt szívesen, lelkesen tanított. Kollégája volt Bajkó Mátyás, akivel 1941-ben házasságot kötöttek. Kislányuk, Zsuzsanna 1942-ben született.

Bajkó Mátyás hamarosan katonai behívót kapott. A háborús helyzet és a zaklatások miatt a Patka család úgy döntött, hogy az özvegy édesanyával, a két lánytestvérrel és Klára gyermekével Magyarországra menekülnek. 1944-ben anyai nagybátyja, Patka Vendel győri városi főkertész fogadta be őket.

Klára Győrben, a **Szent Imre Herceg Magyar Királyi Állami Elemi Népiskolában** kapott állást, majd amikor férje is Győrbe érkezett, Szabados János igazgató a férjet is alkalmazta az iskolában. Igazgatójuk – a Megyei Szakszervezeti Bizottság tagjaként – ellátási felelős lett. Ebben a minőségében a pedagógus lakásakció és a kedvezményes étkeztetés ügyeit intézte. Ő segített, hogy egy haláleset miatt megüresedett egyszobás lakást kiutaljanak a Bajkó családnak.

Dr. Kőrös Erzsébet ny. tanár, hálás tanítvány tisztelettel emlékszik vissza: *„Bajkóné Patka Klára tanítónő az 1948/49-es tanévben a nádorvárosi Szt. Imre általános iskola IV. osztályában tanított. Csodálatos türelemmel és szeretettel foglalkozott velünk. Mindenki úgy érezte, hogy személyesen csak vele törődik. Kitűnő tanuló lettem, boldogság volt vele minden tanóra. Zsuzsa lánya akkor volt elsős, beült az utolsó órán közénk, többször mellém ült, amire én büszke voltam. Klára néni évtizedeken át érdeklődött sorsom iránt. A kisdoktorim védése után kért, látogassam meg. A kíváncsisága nagyon jól esett, és ő büszke lett a tanítványára.*

Osztályképünk nem készült akkor, mert nagyon szegények voltunk mindnyájan (de mi ezt nem éreztük soha)."

Szabados János igazgatót 1946-ban bélistára tették, 1950-ben pedig felfüggesztették, majd Kapuvárra helyezték. Ekkor változás következett Bajkó Mátyásné életében is: a **gyárvárosi iskolába** került, és egyúttal beiratkozott a Budapesti Pedagógiai Főiskolára orosz nyelvtanári szakra. Diplomáját 1952 júliusában kapta meg.

1950-ben a **győri Gárdonyi Géza Általános Iskolában**, a városban elsőként szakosított tantervű orosz nyelvoktatás kezdődött. A tanulók az orosz nyelvet heti öt órában tanulták.

Kezdetben a körzeti beiskolázás érvényesült, később a körzeten kívüli tanulók is igénybe vehették ezt a lehetőséget. Rövid idő múlva a győri Művelődési Osztály tapasztalatcsere-iskolává nyilvánította a Gárdonyit. A megbízás értelmében havi két bemutató foglalkozást szerveztek a város pedagógusainak. Bajkó Mátyásné 1953-ban került a Gárdonyi iskolába, és orosz nyelv tanítására kapott megbízást.

1956-ban az orosz nyelv tanítása ugyan megszűnt, de 1958-ban a Győr-Sopron Megyei Tanács döntése alapján újból elindult az iskolában a szakosított tantervű orosz nyelvoktatás. Bajkó Mátyásné 1958-tól 1973-ig vezette az orosz nyelvi munkaközösséget. Közben egyre nagyobb gyakorlatot szerzett az orosz nyelv tanítása területén. 1960 májusában az orosz szakfelügyelők tanácskozásán szakmai-gyakorlati bemutató színhelye volt az iskola. A résztvevők megtekintették az orosz szakosított tantervű osztályok munkáját.

A győri Gárdonyi Géza Általános Iskola 8. osztályos diákjai tanáraikkal (1954)

Bajkó Mátyásnét 1965-ben megbízták a kísérleti orosz tankönyv kipróbálásával. Tapasztalatairól feljegyzéseket gyűjtött, értékelő jelentéseket készített. Véleményalkotásával érdemben hozzájárult a végleges orosz nyelvű tankönyv kimunkálásához.

Az iskolában minden évben orosz nyelvű társalgási tanfolyamot szervezett és vezetett. A tanfolyam népszerű volt. Ekkoriban egyre nagyobb lett az érdeklődés a külföldi levelezés iránt. Az iskolában kialakították a diáklevelezés motiváló rendszerét. Az 1950-es és 1960-as években a gárdonyis diákok a következő iskolák tanulóival tartottak szervezett kapcsolatot: Leningrád (Szmolnij kerület, 117. sz. iskola), Moszkva (25. sz. iskola), Kijev (11. sz. iskola), Uzsgorod (Ált. Képző Iskola).

Győrben az 1960-as években a Bartók Béla úton, az iskola közelében többemeletes lakótömbök épültek. Az iskola tanulóinak száma emiatt megnövekedett. Az optimális kihasználás végett bevezették a váltakozó, délelőtti-délutáni tanítást. Ez azonban nem váltotta be a reményeket, negatív hatásaival kellett szembesülni. Az iskola vezetőjének javaslatára és a város illetékes vezetőinek egyetértésével döntés született: új, négyszintes szárnnyal bővülhetett az iskola épületet 1967-ben.

Az iskolai feltételrendszer javulásával új lendületet kapott a szakköri foglalkoztatás, és fellendült a szakmai versenymozgalom. Bajkó Mátyásné kiemelkedő tudással készítette fel tanulóit az orosz nyelvi versenyekre. Sokszor foglalkozott velük tanítás után és a délutáni órákban is. A sok többletfoglalkozás nem volt hiábavaló: Kuster Klára 1967-ben és 1968-ban megyei 1. helyezést, Bence Béla 1971-ben megyei első, majd országos 6. helyezést ért el.

Pappné Kuster Klára így emlékezik ezekre az évekre: *„Bajkó Mátyásné Klári néni orosz nyelvi versenyekre készített fel a Gárdonyiban. Nagyon kedveltem az oroszt, Klári néni pedig szívesen és lelkesen adagolta a nyelvi tudnivalókat. A felkészítő foglalkozásokon különböző témákról beszélgettünk, majd önállóan kellett beszélni például a városomról, a vásárlásról, Moszkva nevezetességeiről. Képleírásokat gyakoroltunk, sőt műalkotásokat elemeztünk. A felkészülés egyáltalán nem volt unalmas vagy fárasztó. Klári néni rendkívül magával ragadó egyéniség volt. Szigorú, következetes, ugyanakkor barátságos, bátorító, kedves. Közös munkánk eredményeként hetedik és nyolcadik osztályos koromban megyei orosz nyelvi versenyen első helyezést értem el, nyolcadikban az országos döntőn kilencedik lettem. Szívesen emlékezem vissza közös munkánkra és közös sikereinkre."*

Bajkó Mátyásné az orosz nyelv tanítása mellett osztályfőnöki feladatokat is ellátott. Két osztálynak két-két évig, majd 1957-től négy osztálynak négy-négy évig volt osztályfőnöke. Egyéniségét, pedagógiai képességeit itt tudta igazán kibontakoztatni. Minden osztályába járó tanítványával törődött, tudott tanulmányi, egészségi vagy családi problémáikról. Igyekezett mindenkinek segíteni.

Radó Emília, egykori tanítvány visszaemlékezése: *„Tiszta tekintet, friss köpeny, rendezett külső, nemesen egyszerű ember – kívül-belül. A rendezettség gondolati tisztaságában is megnyilvánult. Orosz nyelvet oktatott számunkra. Meggyőződésem, hogy nála senki nem utálta a tantárgyat. Már az első órán megjegyeztük az általa felírt jelmondatot: Ahány nyelvet beszélsz, annyi ember vagy! Cirill betűit is olyan áttekinthetően »rajzolta« fel a táblára, hogy azonnal szerethetőnek, nem pedig hieroglifáknak tűntek. Emlékszem, osztálytermünk egyszer felvette a szomszédos baráti ország nevét, így lettünk »Csehszlovákia-osztály«. Az akció lényegére nem emlékszem, de mindenki gyűjtögetett, dekoráltunk, faliújságcikkeket gyártottunk. Legjobban ma is a csehszlovák himnuszra emlékszem, ma is el tudom énekelni az első sort: »Magas-Tátránk fölött dübörög az égbolt…« Horizonttágítás volt ez a javából!*

Klári néni tisztelve szeretett bennünket. Szeretete belülről fakadt, nem külsőségekben nyilvánult meg. Mindenkit keresztnevén nevezett, bár senkit nem becézett. Nem volt erélyes, de erőt sugárzott. Követelményei mindig egyértelműek voltak számunkra, pedig talán még soha a hangját sem emelte fel. Simítva egyengetett bennünket. Értékelésében is mindig világos volt. Tudatosította bennünk, hogy saját magunknak kell tenni azért, hogy jobb eredményt érjünk el, ha van célunk. A leggyengébbek is pozitív visszajelzést kaptak erőfeszítéseikért.

Emlékszem, egy alkalommal az osztályfőnöki órára evőeszközökkel, terítővel, szalvétával és hasonlókkal érkezett, majd megterített a katedrán magának, és felesleges magyarázat nélkül szemléltette az étkezési kultúra mintaszerű körülményét. Óra végére azok is tanultak interaktív magyarázatából, akik otthon talán nem ezeket a cselekvésformákat látták.

Számomra – 10–11 évesen – Klári néni volt az első igazi, felvilágosodott női individuum, önmagában is egész nő és ember. Bizonyítványomban az aláírása – Bajkóné Patka Klára – meghatározó felfedezés volt akkor számomra, elemi erővel hatott rám. Kell ennél csodálatosabb pedagógia?"

Papp Zoltán, egykori tanítvány visszaemlékezése így szól: *„1965 és 1969 között osztályfőnököm és orosztanárom volt Bajkó Mátyásné. Szinte valamennyiünk példaképe volt. Már elegáns megjelenése is tekintélyt parancsolt. Ehhez következetes és emberséges szigorúság járult. Maximalizmusával is a javunkat szolgálta. Az orosz nyelvvel és kultúrával kapcsolatos versenyekre azért indított bennünket, hogy nyelvi tudásunk megszilárduljon, és ismereteink*

szélesedjenek. Kedves kíméletlenséggel tartatta be velünk a határidőket, és követelte a tananyagot. És persze mindig, mindenben segített, kéretlenül is.

Ezért aztán kutya kötelességünknek éreztük, hogy szívesen olvassuk és fordítsuk az úttörők hőstetteiről, a GUM Áruház áruválasztékáról, a szovjet nagyvárosok nevezetességeiről és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom eseményeiről szóló olvasmányokat, és buzgón ragoztuk az orosz igéket és főneveket.

Klári néni osztályfőnökként közvetlenebb volt, minden egyes diákra odafigyelt, törődött velünk. Sokat segített a pályaválasztásban, személyre szabottan adott nekünk tanácsokat."

Bajkó Mátyásné ballagó diákokkal (1965)

Bajkó Mátyásné 1973-ban történt nyugdíjazása után unokáinak élt. Mindig segítő szeretete és egyedülálló pedagógiája meghatározó szerepet játszottak abban, hogy unokái felnőve az orvosi, ill. a tanári pályát választották. Pályakezdő nyelvtanár unokájának legfőbb támasza volt: nevelési és módszertani kérdésekben igazi mentorként kísérte őt zsenge szakmai lépéseiben.

Kollégái és diákjai tartották vele a kapcsolatot jóval nyugdíjazása után is. Szívesen ment osztálytalálkozókra, évtizedek után is érdekelte, kivel mi történt az évek során. A szakállas fiúkkal volt néha bajban, de ha megmondták a nevüket, mindjárt tudta, hogy melyik osztályba jártak. Igazából mindig a tanítványok között érezte jól magát. Gárdonyi Géza nyomán mindvégig vallotta: *„Tanításomnak minden emléke között legkedvesebb nekem tanítványaim szeretete."*

2001-ben 65 éve szerzett oklevele alapján vasdiplomát kapott.

„Hivatalos elismerést, felsőbb szervtől, elöljáróktól kitüntetést – bár megérdemelte volna a mi Klári nénink – hosszú pedagógus-pályafutása alatt tudomásunk szerint nem kapott. Kedvencünk ugyan nem volt az egyetlen kötelező nyelv, az orosz, mégis közülünk többen elmondhatják, hogy a középiskolai és az egyetemi tanulmányaikat gyakorlatilag végigkísérték a tőle kapott jó alapok, megkönnyítve a felkészülést, a vizsgákat. Ennél is nagyobb eredményt ért el nálunk – ahogy azt ma látjuk – osztályfőnökségével. Odaadó törődésével, kivételezés nélküli, kedves szigorúságával, amelyet gyakran szelíd humorral is fűszerezett. Emberi tartáshoz segített bennünket a nehezebb időszakokra is. Mondjuk mindezt ma, pedig akkor csak azt érzékeltük, hogy súlya van szavainak.

Megjelenése is tekintéllyel járt. Legtöbbször a mindig frissen vasalt drapp köpenyében láttuk. Minden bizonnyal abban is szerepe volt, hogy mi, volt nyolcadikosok ezen a nyáron sikeres, jó emlékű negyvenöt éves általános iskolai osztálytalálkozót tartottunk. Hívásunkra tudatta, szívesen eljönne, s hogy lélekben velünk van. Kis idő elteltével kaptuk a szomorú hírt haláláról. Ahogy egyik osztálytársunk később megjegyezte, még megvárta a találkozót. Többé már nem adhatjuk át a győri Gárdonyi Géza Általános Iskolában, egykori osztálytermünkben egy szívvel, egy lélekkel írt sorainkat sem: »Drága Klári néni! Nagy szeretettel és

tisztelettel köszönjük azt a szellemi és erkölcsi útravalót, amelyet kaptunk, s amelyet igyekszünk megőrizni, továbbadni. Hálásak vagyunk a sorsnak, hogy Ön volt az osztályfőnökünk.«

Nagyszerű emberek az osztálytársaink. Sokféle területen állják meg a helyüket. A találkozón mindnyájan egyetértettünk abban: nagyon sokat köszönhetünk Klári néninek" – írta 2006-ban az egykori gárdonyis osztály nevében *Kozmon Kinga*.

Forrás:

- *A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2016-ban, a „Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében"* című emlékkönyvsorozat VII. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel, emlék!" Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Lánya,
DR. BAJKÓ ZSUZSANNA orvos
Győr

BALOGH LAJOSNÉ Jóba Erzsébet (Esztergom, 1909. január 12. – Esztergom, 1991. december 23.) tanító

Esztergomban született a család hatodik gyermekeként. Az elsők, akiktől a felelősséget, a szolgálatot, a helytállást tanulta, azok a szülei, akik minden gyermeküket erre nevelték. A nagy családban megtanulta, hogy miként lehet kivívni a nagyobbak megbecsülését; azt, hogy egyenrangúnak tekintsék. Megtanulta és gyakorolta, hogy a kisebbek felé szeretettel, gondoskodással forduljon.

Édesapja, Jóba Károly mesterkovács, díszmű lakatos, a város megbecsült, jó nevű polgára. Keze nyomát a városban ma is őrzik díszes vaskapuk, rácsok, kerítések, falikutak. Édesanyja ő utána még öt gyermeknek adott életet, akik közül az első szülött fiú 18 évesen tüdőgyulladásban, egy hároméves fiúcska pedig torokgyíkban halt meg. Ez a két – egy éven belüli – haláleset, no meg a háborús idők, a szülők szomorúsága arra inspirálta Erzsébetet, hogy példamutató magaviseletével és szorgalmával, jó tanulással enyhítse szülei gondját, bánatát.

„A IV. polgári szerencsés bevégzése után nem tudtam pályát választani. Szüleim gyenge egészségi állapotomat vették figyelembe, s úgy határoztak, hogy otthon maradok, segítek a háztartásban, és talán egy kissé megerősödöm. Egy évi otthoni munka után elhatároztam, hogy megtanulok varrni is. Azonban nemigen találtam örömömet ebben a munkában, és kedvem kerekedett a tanuláshoz. Beiratkoztam a tanítóképzőbe, és Isten segítségét kértem a megkezdett munka bevégzéséhez" – írta elsőéves tanítóképzősként egy dolgozatban.

Tegyük hozzá, hogy mindvégig kitűnő tanuló volt mind az elemiben, mind a polgáriban. Varrni nemcsak „tanult", hanem jó eredménnyel női szabó segédlevelet is szerzett 1925 szeptemberében. A tanítóképzőben 1926 őszén kezdte meg tanulmányait. Az Esztergom-Vízivárosi (Szatmári) Irgalmas Nővérek tanítóképzőjének elődje a Scítovszky János bíboros által létrehozott Érseki Nőnevelő Intézet volt, melynek vezetésére a szatmári anyaházból való irgalmas nővéreket hívta meg az intézmény; tudva azt, hogy *„az ifjúság vallásos-erkölcsi*

nevelését jobban teljesítik azok, kik földi gondoktól menten s Istennel szorosabb szerzetesi kötelékkel egyesülve, minden tehetségüket, minden hivatásukat és egész életüket az ifjúság nevelésére és kiképzésére szentelték." (A magyarországi katholikus gyermekvédelmi intézmények. 29. p.*)*

Az önálló tanítónőképzés 1922 szeptemberében indult a vízivárosi zárda területén Esztergom-Vízivárosi Irgalmas Nővérek Érseki Tanítónőképző Intézete néven. Itt – Erzsébet – a többiektől néhány évvel idősebb leány hamar kivívta tanítói és társai megbecsülését. Önképzőköri vezető lett, színdarabokban szerepelt, és minden tárgyból jelesen végezte el a képzőt 1931-ben.

Hiába a kitűnő eredmény, tanítói állást nem kapott. Keserűen mondta 80 éves korában: *„a kutyának se köllöttem."* Néhány hónapig tanított **a képző gyakorló iskolájában**, majd több hónapon át (1933 októberétől 1934 júniusáig) egy Ausztriában élő magyar család magántanítója lett. Ezután Budapesten a Magyar Királyi Állami Gyermekmenhelyen (a mai Heim Pál Kórház elődje) dolgozott, és szerzett gondozónői képesítést 1935 júniusában. 1936 karácsonya előtt kapta meg a minisztériumtól kinevezését a **nyírjákói református iskolához**. Minden képzeletét felülmúló szegénységbe, szinte nyomorba érkezett. Az otthon, a tanítóképzőben megszokott komfort (parkettás szoba, vízvezeték stb.) itt ismeretlen volt. A harminc évvel később írt szociográfia (Végh Antal: *Erdőháton, Nyíren*) meg se közelíti a 30 évvel korábbi valóságot! – mondta egy alkalommal. Egy magnófelvételen így emlékezik vissza: *„1937 januárjában, egy hideg szombaton érkeztem meg a faluba. Nem vártak. Szállást a tanító előszobájában kaptam. A vasárnapi istentisztelet után néhány presbiter odajött hozzám, s a kurátor megkérdezte, miért jöttem, mit akarok? Még az egyetlen tanítót se nagyon tudjuk fizetni."* (Fizetése 80 pengő volt egy hónapra, és ennek ¾-ét a minisztérium állta!) Egyedül az addig 160 gyerekkel segítség nélkül birkózó tanító házaspár fogadta örömmel érkezését.

Kétosztálynyi (köztük nagyon sok túlkoros) gyerek volt egy hatalmas teremben, ahol a másik tanítóval a feladatokat megosztva próbáltak tanítani. Sajnálta a nagy szegénységben, nélkülözések között élő gyerekeket. Mikor kitavaszodott, a gyerekekkel tanítás után külön is foglalkozott, bábszínházat játszottak, és rácsodálkozott a gyerekek találékonyságára a bábok készítésekor vagy épp a mesejáték szövegének kialakításakor.

Nem akart itt maradni, állami iskolában szeretett volna tanítani, ehhez még országgyűlési képviselője segítségét is kérte. 1937 őszén megkapta kinevezését a közigazgatásilag Dunavecséhez tartozó **Csanádpusztára**, **a népiskolába.** Ez a pusztai iskola a XX. század első éveiben épült, nem a Klebelsberg-féle iskolaépítési program keretében. Az épületben volt a tanítói lakás is. A nyírjákói viszonyokhoz képest óriási volt a változás. Nem valami fényes, pompás, de mégis állami alkalmazás, kiszámítható jövővel és fizetéssel. A tél hideg volt, a fűtést gyakorlatilag a gyerekek naponta hozott fadarabjai adták, amelyből azért a tanítónak is jutott. De reggelre így is gyakran jég volt szolgálati lakása ablakán.

A tanyasi iskolában végzett munkája mellett óraadóként tanított a **dunavecsei polgári iskolában** is.

Akkortájt minden településen a kultúrát a különféle egyesületek, egyházak, iskolák előadásai, színjátékai, dalárdák működése jelentette. Nagyon szívesen szervezte ezeket, noha jól tudta, hogy nehéz a kötelező iskolai órák után a próbákra ott tartani a gyerekeket.

Itt ismerkedett meg Balogh Lajos hitoktató lelkésszel, akivel csak jóval később, 1944 októberének végén kötött házasságot. A község lakói nem kis büszkeséggel mondogatták

később: a tanító kisasszonyt férjhez adtuk, a fiatal papot pedig megházasítottuk! Mindkettőjüket nagyon megszerették.

A háború után a nyolcosztályos **dunavecsei általános iskola** tanítója volt. Hogy mikor kezdett a felső tagozatban tanítani, nem tudom megmondani. Magyart és rajzot tanított. Volt-e tanári képesítése, s ha igen mikor szerezte meg, nem tudom. Gyerekkori álma volt, hogy festőművész lesz. Erről le kellett mondania édesapja festőkről alkotott lesújtó véleménye, majdhogynem tiltása miatt. Az biztos, hogy rajzolni, festeni autodidaktaként kitűnően megtanult.

Mikor Pesten, a menhelyen dolgozott, szabad idejében járta a múzeumokat, és tanulmányokat, vázlatokat készített az ott látott képekről. Ezeket a ceruzarajzokat aztán otthon víz- és temperafestékkel átdolgozta. Csanádpusztán sok-sok képet készített. Valószínű, hogy ezt a tudását és nem a papírt értékelte az iskolaigazgató (s a járási oktatási osztály), mikor tanári alkalmazásáról döntött.

Duna-part Esztergomban

Szárkötözők

Négy fiúgyermeknek adott életet. Lelkész férje szolgálati lakása az iskola mellett volt, a kertkapun kilépve máris az iskola udvarába érkezett. Gyakran megesett, hogy szünetben szaladt haza az éppen pólyás gyereket megszoptatni. Nagyobb tanítványai kitüntetésnek vették, ha valamelyikünket dajkálhatták, vagy néhány órára vigyázni kellett valamelyikükre, mert neki valami órán kívüli kötelező feladata volt.

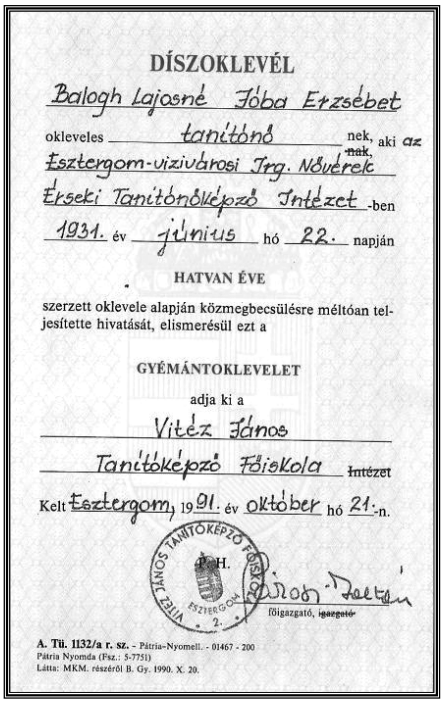
Az édesapát 1955 októberében Szeremle választotta meg lelkészéül, és november közepén odaköltöztek. Ott érte a meglepetés, arculcsapás a bajai járási oktatási osztály részéről: itt pedig papné nem taníthat! S nem is taníthatott!

A következő év március közepén a fenyegető jeges ár miatt a falut kiürítették. Baján három család fogadta be őket. A visszaköltözés lehetősége távolinak tűnt. Négy nap után gyerekeivel elindult szülővárosa, Esztergom felé az ott lakó testvérei segítségét kérve.

A Duna-töltésén vezető országúton az árvízi védekezés miatt csak lassan lehetett előbbre jutni. Estefelé Dunavecsére érve fáradtak voltak az út folytatásához, komaasszonyánál kért szállást. Reggel az iskola igazgatója üzent: Erzsike, hallottuk milyen helyzetben vannak. Mi itt az állását nem töltöttük be, ha gondolja, taníthat. Egy kérésünk van, maradjon itt a tanév végéig. Így is lett, ott maradtak, és albérletben lakva tanított is a tanév befejezéséig. Talán ez is bizonyítja, hogy a Dunavecsén töltött 18 év alatt megkedvelték mind az iskolában, mind a községben.

1956 őszétől már taníthatott a **szeremlei iskolában**. Nemcsak rajzot, magyart, hanem földrajzot is. Kis település Szeremle, szaktanárok csak kevesen voltak. De a képző kellőképpen felkészítette őt is meg társait is, hogy mindig meg tudjanak felelni a rájuk bízott feladatnak.

Az iskolai előadások díszleteinek elkészítésében alaposan kivette a részét. Móricz *Légy jó mindhalálig!* színpadi változatának nagyszabású festményeit még járási seregszemlén is megcsodálhatták. Talán ez volt a fő ok arra, hogy az Úttörőszövetség a mozgalomban végzett jó munkájáért dicsérő oklevélben részesítette 1959-ben. Úgy tudom, élete során más hivatalos elismerést nem kapott.

DÍSZOKLEVÉL

Balogh Lajosné Jóba Erzsébet

okleveles tanítónő nek, ~~nak~~, aki az Esztergom-vizivárosi Irg. Növérek Érseki Tanítónőképző Intézet -ben 1931. év június hó 22. napján

HATVAN ÉVE

szerzett oklevele alapján közmegbecsülésre méltóan teljesítette hivatását, elismerésül ezt a

GYÉMÁNTOKLEVELET

adja ki a

Vitéz János Tanítóképző Főiskola ~~Intézet~~

Kelt Esztergom, 1991. év október hó 21.-n.

VITÉZ JÁNOS TANÍTÓKÉPZŐ FŐISKOLA ESZTERGOM

H.

főigazgató, ~~igazgató~~

A. Tü. 1132/a r. sz. - Pátria-Nyomell. - 01467 - 200
Pátria Nyomda (Fsz.: 5-7751)
Látta: MKM. részéről B. Gy. 1990. X. 20.

Mint papfeleséget azért nagy figyelemmel kísérték. Szakfelügyelők rendszeresen látogatták óráit, jóval gyakrabban, mint másokét, ám hibát nem találhattak munkájában. Amikor 1964-ben elérte az 55. életévét, azonnal nyugdíjba küldték, nem törődve azzal, hogy még három kiskorú gyermeke van, és a jövedelemkiesés anyagi gondokat is okozhat.

Pedagógusi munkáját leginkább tanítványai, kollégái vagy a tanulók szülei tudnák igazán megítélni. Ám közülük már csak kevesen lehetnek életben. Egy matematika–ábrázoló geometria szakos *volt tanítványa* mondta*: térlátásom kialakulásához valószínű, hogy Erzsébet néni rajztanítása is hozzájárult.*

Nemcsak tanító, de feleség, édesanya is volt. A négy fiú mellett rengeteget kellett dolgoznia otthon is. Trikó, ing, nadrág még a tizenéves gyerekek körében is az ő keze munkája volt. A Csanádpusztán kapott fizetéséből első dolga volt, hogy részletre egy Pfaff gyártmányú varrógépet vegyen. Igen nagy hasznát vette a korábban megszerzett varrástudásának. Esténként az édesapa mesélésére és a varrógép zakatolására aludtak el a gyerekek.

Mint lelkészfeleségtől a hívek elvárása volt, hogy szükség esetén az orgonához üljön, kísérje a gyülekezet énekét. És ha orgonálni nem is, de zongorázni, harmóniumozni a képzőben megtanult. A zenét, a muzsika szeretetét gyerekei elé követelményként állította.

Noha mindvégig katolikus iskolákban tanult, reformátusságát megőrizte. Akárcsak lánykorában Esztergomban, Szeremlén is vasárnapi iskolát vezetett, templomi ünnepélyek megszervezője és műsorok betanítója volt.

Férje 1974-ben nyugdíjazását kérte, és a már évekkel korábban vásárolt és romos állapotából helyrehozott esztergomi házba költözött. Hazaért. Visszaérkezett gyerekkora, ifjúsága színterére. Három testvére itt lakott, és egykori képzős társai közül is itt éltek néhányan. Gyermekei közül egy itt volt állásban, három a fővárosban. A család gyakran együtt volt, sőt unokákkal bővült. A népes rokonság is gyakran felkereste, de azért a városban már nem találta a régi hangulatot.

Nagy-nagy örömmel vette át 1981-ben még életben lévő társaival együtt az *„Aranyoklevelet”*, melyet az Esztergomi Tanítóképző Főiskola adott át. 10 évvel később, 1991-ben a *„Gyémántoklevelet”* meggyengült egészségi állapota miatt már nem tudta személyesen átvenni. Két nappal 1991 karácsonya előtt távozott el közülünk.

Fia,
BALOGH LAJOS ny. élelmiszeripari technikus
Pilisvörösvár

DR. BALOGH TIBORNÉ dr. Kelemen Ilona (Tiszadob, 1931. szeptember 12. – Debrecen, 2015. február 28.) kémia–fizika szakos középiskolai tanár, egyetemi adjunktus

Édesapja Kelemen István cipészmester, a tiszadobi kisiparosok szövetkezetének elnöke volt, aki szolid jólétet tudott biztosítani családjának, így az édesanya, Borus Ilona a házi és ház körüli teendők mellett legtöbb idejét egyetlen gyermekük nevelésének szentelhette. A kislány nem elkényeztetett egykeként nőtt fel, jó játszótársai, kedves pajtásai voltak a szomszédságbeli gyermekek. Szívesen segített édesanyjának a kerti munkákban, a háziállatok etetésében, részt vehetett a sütésben-főzésben, a takarításban. Édesanyja kézmunkázni is tanítgatta. Az ügyes, fegyelmezett kislány könnyen alkalmazkodott az iskolai rendhez. Sok ismeretet vitt magával a szülői házból, amellyel nemcsak iskolatársainak, de a tanári munkában is segített. Jó tanuló volt, nyíltszívű, barátságos természetével későbbi tanulmányai során is sok barátot szerzett.

A II. világháborút követő zűrzavaros években a debreceni Dóczi Tanítóképző diákja volt. Érdeklődése elsősorban az irodalom, a történelem és az idegen nyelvek felé irányult. 1949-ben érettségizett, és a Debreceni Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán tervezte a továbbtanulást. Csakhogy a magyar felsőoktatásban éppen az 1949-es esztendő hozott olyan sorsdöntő változásokat, amelyek Kelemen Ilona életét más irányba terelték. A vidéki egyetemeken megszüntették a nyugati nyelvek oktatását, Debrecenben is csak orosz szakos képzésre volt lehetőség. Létrejött viszont az önálló Természettudományi Kar, amelyre az egyetemre jelentkezők legjobbjait válogatták ki. Így lett a humán tudományok iránt érdeklődő Kelemen Ilona kémia–fizika szakos hallgató. Szerencsére ezek a tudományágak sem álltak távol tőle. A Természettudományi Kar hallgatói, különösen a kémia–fizika szakosok mostoha körülmények között kezdték tanulmányaikat. Az egyetem központi épületében csak részben voltak kialakítva az oktatás számára alkalmas helyiségek, laboratóriumok.

A kémiai előadások és gyakorlatok közül többet az Orvoskari Vegytani Intézetben, illetve Tankó professzor Simonyi úti villájában tartottak. A fizikai tanulmányok színhelye többnyire az Orvoskari Fizikai Intézet volt. Az új kar vegyészprofesszorai mind kiváló tudósok voltak: Tankó Béla, Straub János, Bognár Rezső, Szarvas Pál, Imre Lajos. Fizika szakon Szalay Sándor, Budó Ágoston, Fényes Imre oktatta a hallgatókat. A laboratóriumi gyakorlatok, műszeres bemutatók, kísérletek fiatal gyakornokok, tanársegédek közreműködésével folytak.

Kelemen Ilona már másodéves korában demonstrátori feladatot kapott a Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszéken. Ez a megbízatás nagy figyelmet, felelősségteljes munkát igényelt: óvatosan, takarékosan kellett bánni a vegyszerekkel és a régi műszerekkel, amelyek csekély számban álltak rendelkezésre. A professzor utasításait követve figyelemmel kísérte a hallgatók munkáját, és segített, ahol arra szükség mutatkozott. Kezdő éveit hőskorként emlegette, amikor tanáraik és a hallgatóság együttes munkával dolgoztak a jobb szakmai feltételek megvalósításán. Ő is részese volt a kémiai és fizikai tanszékek központi épületben való berendezkedésének. Egyetemistaként alapos szakmai képzettséget és oktatói tapasztalatot is szerzett.

Tanulmányai befejezése előtt 1952-ben házasságot kötött Balogh Tiborral, aki akkor a Matematikai Intézet demonstrátora volt. Mindketten 1953-ban vették át a diplomájukat, és alkalmazták is őket a **Kossuth Lajos Tudományegyetemen**. Baloghné Ica 1953. július 15-től a **Szervetlen és Analitikai Kémiai Tanszék** tanársegéde lett, Szarvas Pál professzor közvetlen munkatársa. Első gyermeke, Zoltán 1953 decemberében született, albérletben, nehéz körülmények között élt a kis család. Néhány hónapos anyasági szabadság után tért vissza Ica a tanszékre, és folytatta kutatói, oktatói munkáját. Szarvas professzor saját kutatási témáinak részesévé avatta fiatal tanársegédét, első publikációja 1956-ban a *Magyar Kémiai Folyóirat*-ban, utóbb több közleménye társszerzőkkel elsősorban a papírkromatográfiás vizsgálatok tárgyköréből, az egyetem Actáiban és hazai szakfolyóiratokban jelent meg.

Tanársegédként 4–5 órás általános és szervetlen kémiai gyakorlatokat tartott első éves kémia–biológia, valamint kémia–fizika szakos hallgatóknak. Néhány év múlva a kémia szakos tanárjelölteknek 4-4 órában a kémia tanításáról is ő tartott előadásokat. Ezt a kollégiumot több mint egy évtizeden át tartotta a kezében.

1958-ban megszületett második gyermeke, Ágnes. A kis család ekkoriban jutott saját lakáshoz. Anyasági szabadsága után Ica újult erővel folytatta munkáját. A hallgatói létszám növekedésével és a kiscsoportos gyakorlatok bevezetésével nagyobb óraszámban folyt az oktatás. Balogh Tiborné is több csoportnak tartott laborgyakorlatot, földrajz–biológia és matematika–fizika, valamint kémia–biológia szakosoknak heti 4-4, illetve 5-5 órában. Másodéves vegyészhallgatók kvantitatív kémiai analitika gyakorlatát heti hat órában vezette. A laborgyakorlatok előkészítése időigényes munka volt, amelyet nagy szakmai felkészültséggel és lelkiismeretesen végzett éveken át, minimális asszisztenciával. Munkakörének ellátása gyakran meghaladta a napi nyolc órát, hiszen az 1950-es évek végén már doktori értekezésén dolgozott. 1961-ben „summa cum laude" minősítéssel védte meg *Változó vegyértékű fémionok papírkromatográfiás vizsgálata* című disszertációját. 1962 novemberében adjunktusi előléptetést kapott, rövidesen a tanszéki vezetőség tagja lett. Nemcsak kollégái becsülték nagyra munkáját, de a hallgatóság körében is népszerű tanár volt.

Tanítványa, utóbb munkatársa, Maglóczkyné dr. Menyhárt Márta szeretettel, elismeréssel emlékezett precízen előkészített laborgyakorlataira, türelmére, segítőkészségére.

Dr. Szalkayné Tóth Györgyike, egykori vegyészhallgató hálásan említette, hogy számára későbbi szakmai munkájában is meghatározó jelentőségű volt, amit Ica nénitől tanult.

Nyugodt, kiegyensúlyozott légkört tudott teremteni maga körül, ez különösen vizsgáztatás alkalmával volt jó hatással a jelöltekre. A számonkérésben igényes, az értékelésben igazságos volt. Megértő gondoskodását különösen azok a hallgatók élvezték, akiknek évfolyamfelelős tanára volt. Magától értetődő természetességgel vállalta a reábízottak ügyeinek intézését, legyen szó kollégiumi elhelyezésről, szociális juttatásról vagy bármi másról.

Egyetemi munkakörülményei lényegesen javultak azután, hogy 1969-ben elkészült a Kémiai Épület tágas előadótermekkel, jól felszerelt laboratóriumokkal, szakkönyvtárral és tanári szobákkal. Ezután következett be a hallgatói létszám növekedése, különösen vegyész szakon, ahol a képzés üzemi gyakorlatok bevezetésével bővült. Az ehhez szükséges külső kapcsolatok szervezésében jelentős munkát végzett Balogh Tiborné.

Az 1960-as évek végén új kollégiumot indított a kémia történetéről, amely a negyedéves vegyészek és a kémiatanár szakosok számára kötelező, más érdeklődők számára ajánlott előadás volt. Nemcsak hallgatói, de ő maga is örömét lelte a tárgy történetének ismertetésében. Szakdolgozóinak nemcsak szemináriumi munka keretében, hanem rendszeres konzultációkon is folyamatos segítséget nyújtott, különös figyelmet fordítva a szaknyelv szabatos használatára. Szívügyének tekintette a főiskolát végzett tanárkollégák levelező oktatását is. Részt vállalt a középiskolai tanárok szakmai továbbképzésében.

1972 novemberében pótolhatatlan veszteség érte családját férje korai, tragikus halálával. A sorscsapást erős lélekkel viselte Ica, a reá háruló gondok fokozott munkára ösztönözték, másodállásban részt vállalt az egyetem által támogatott külső kutatásokban. Napi munkája végeztével este tízig a hazai aszfaltipar számára végzett méréseket, kísérleteket, elemzéseket. A tőle megszokott szakszerűséggel és pontossággal írta javaslatait, jelentéseit, amelyeket a megbízó a legnagyobb elismeréssel fogadott. Eközben a kiváló matematikai tehetséggel megáldott fia befejezte egyetemi tanulmányait, és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Matematikai Intézetének alkalmazásába került, majd leánya, Ágnes orvosi diplomát szerzett. Rövidesen mindketten családot alapítottak.

A küzdelmekkel teli években Balogh Tiborné szociális érzékenysége tovább fokozódott, figyelme egyre inkább munkatársai érdekvédelmére terelődött. Korábban is végzett szakszervezeti munkát, 1980-ig a Természettudományi Kar szakszervezeti titkáraként, majd az egyetemi szakszervezeti bizottság elnökeként tevékenykedet. 1989-től a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének alapító tagja és egyetemi bizottságának elnöke lett. Következetes és konstruktív tárgyalópartnerként képviselte az egyetem dolgozóit munkahelyi és magasabb szinten egyaránt. Több cikluson át tagja volt az országos elnökségnek.

1990-ben nyugdíjba vonult, de nem vált meg a szakszervezeti munkától, amelyet élete fogytáig végzett, különös figyelemmel a nyugdíjas kollégák támogatására. Utolsó éveiben kitartó munkával összegyűjtötte az adatokat, és megírta az egyetemi szakszervezeti munka történetét 1970-től 2012-ig. Írásában az intézmény életének akkori képe is kirajzolódik.

Eredményes tanári és fáradhatatlan szakszervezeti munkájának elismeréseként több kitüntetésben részesült, néhány ezek közül: *Miniszteri Dicséret*, *Kiváló Munkáért*, *Szakszervezeti Munkáért arany fokozat*, *Kiváló Egyetemi Munkáért*, *Munka Érdemrend bronz fokozata*, *Pedagógus Szolgálati Emlékérem*, a *Természettudományi Kar Jubileumi Emlékérme*, *Gyémánt Katedra Díj, Pro Universitate Debreceniensis, Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének emlékérme*.

Valahányan, akik jól ismertük Icát, szívből egyetértünk *Tóth Imre* professzor búcsúztató szavaival: *„Okos, kemény, szívós és korrekt tárgyalópartner, a tekintélyelvűséget zsigerből elutasító érdekvédő, a munkatársaira figyelő vezető, a tagságot szolgáló szervező, a*

kirándulások motorjaként működő, életvidám, nyitott gondolkodású kolléga, érzékeny és hűséges barát, a gyengébbet, a bajban lévőt türelemmel meghallgató, azonnal felkaroló ember volt. Magánéletében nem kényeztette el a sors, fiatalon férjét, majd (az Egyesült Államokban vendégprofesszorként működő) fiát vesztette el, de mindig volt ereje talpra állni. Imádott kertjében dolgozva tudott igazán feltöltődni. Mindene volt a családja, a gyerekei, unokái és dédunokái."

Sírkőavatásán szerettei, tanítványai, kollégái és tisztelői sokasága rótta le kegyeletét.

Köszönetet mondok leánya, dr. Balogh Ágnes segítségéért és dr. Mudrák József egyetem-történésznek egyes életrajzi adatok pontosításáért.

Felhasznált forrás:

- Dr. Tóth Imre nekrológja az *Egyetemi Élet* 2015. márciusi számában
- A Kossuth Lajos Tudományegyetem évkönyvei 1972-tól az 1990. tanévig; a Kossuth Lajos Tudományegyetem tanrendjei az 1956/57-es tanévtől

DR. KOROMPAI GÁBORNÉ
a Debreceni Egyetemi Könyvtár
ny. osztályvezetője

BARANYÓ SÁNDOR (Szolnok, 1920. december 3. – Szolnok, 2001. április 25.) rajz–művészettörténet szakos tanár, festőművész

Régi szolnoki vasutas család sarjaként született. Édesapja Szolnokon a MÁV műhelyében dolgozott szerszámlakatosként. Szüleit rendkívüli módon tisztelte, és bensőségesen szerette. Hálás volt nekik, hogy egyszerű ember létükre megértették és támogatták festőművészi törekvéseit.

1939-ben a szolnoki Verseghy Ferenc Gimnáziumban érettségizett. Gyermekkorától céltudatosan készült a festőművészi pályára. Tanulmányait 1939-től a **Magyar Képzőművészeti Főiskolán** végezte, Szőnyi István növendéke volt. 1943–44-ben tanársegédként tanított a főiskola **Alakrajzi Tanszékén**.

1945-től 1951-ig a Szolnoki Művésztelepen élt és alkotott, majd 1951 és 1957 között Budapesten dolgozott. 1953–1956-ig az Oktatási Minisztérium munkatársaként tevékenykedett. A korszerű rajztanítás egyik előkészítője volt. 1957-ben újra a Szolnoki Művésztelep tagja és meghatározó egyénisége lett. 1957-ben visszaköltözött Szolnokra, a művésztelepen élt a családjával együtt.

A **szolnoki Verseghy Ferenc Gimnáziumban** 1957-től kezdett tanítani rajzot és művészettörténetet, talán tíz esztendeig tartott ez a munka, mindvégig nagy hatással volt a diákjaira. Az 1960-as években művészettörténetet tanított, és irodalmi kört vezetett a **szolnoki Varga Katalin Gimnáziumban**.

A későbbi években elsősorban festőművészként alkotott. 1970–1982 között a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége Közép-magyarországi Területi Szervezet főtitkára volt.

Mint festőművésznek 1946-tól rendszeresen voltak egyéni és válogatott csoportos kiállításai. Számos európai országban járt tanulmányúton. Főként tájképeket festett, motívumai: a tanyák, a szántóföldek és a parasztemberek. Művei elsősorban belülről fakadó, feszítő erejük révén monumentálisak. Alkotásai szuggesztivitását intenzív színeivel, sokszor reliefhatással kezelt festékfelhordásával érte el.

Az 1960-ban érettségizett *Deák Éva*, egykori IV. C-s ezt írta: *„A Verseghy Ferenc Gimnáziumban Baranyó Sándor nyitotta meg a művészettörténetet és rajzot oktató tanárok sorát. Ma már a »művésztanár« büszke címét viselik az aktív alkotói és pedagógiai munkát végző művészek, de ő a szó legteljesebb értelmében volt a mi »művésztanárunk«.*

Tantárgyából nem kellett érettségiznünk, ez az osztályzatunk döntően nem számított a bizonyítványunkba, ezért nem voltak ezzel kapcsolatban szorongattató megmérettetések, bár rossz jegyeket is lehetett kapni. Mégis az egyik legemlékezetesebb, az osztályunkra döntő hatást tevő tanáraink közé tartozott.

Az 1950-es évek végén tulajdonképpen még fiatalember volt, bár mi akkor inkább érett korú embernek láttuk. Jó megjelenésű, szép férfinak tartották, igaz, énrám személy szerint az ún. férfias vonzereje inkább riasztóan hatott. Ellentmondásos, méltóságteljes, sokszor fensőbbségesnek ható személyisége erőteljesen kirított a velünk foglalkozó tanárok közül. Emberi gesztusait az is befolyásolhatta, hogy folyamatosan meg kellett küzdenie a személyét érintő megjegyzésekkel, kritikákkal.

Vastag, nagy méretű művészettörténet tankönyvünket kézbe véve én annak örültem nagyon, hogy művészeti korokba, stílusirányzatokba, valamint korszakalkotó festők életrajzaiba is beavatottak lehettünk. A tanár úr érdekesen magyarázott, néha csak összefoglaló, gyors jelleggel (különösen akkor, ha az órán valami mással ment el az idő), máskor pedig nagyon láttatóan, új dolgokat feltáróan tartott előadást. A magyarázatai mellé szinte minden órán felhívó szózatokat is fűzött, ilyenkor veretes, klasszikus stílusban beszélt, ezt még fokozta hangszíne és hanghordozása. Mi tagadás, tizenévesen nagyon jókat nevettünk rajta. Miről is szóltak ezek a felhívó beszédek? Elsősorban aggodalmakról. Aggódott, féltett bennünket, hogy nem leszünk eléggé művelt emberek, nem mélyedünk el az emberi kultúra megismerésében, nem találunk el a szépség és az igazság forrásaihoz, nem alakítunk ki magunknak magasabb rendű eszméket, vagy talán mi magunk sem vagyunk kellően méltóak erre.

Emlékszem, hogy egy alkalommal pamfletet írtam róla megelégelvén a sok kioktató pátoszt. Nemcsak a szövegeit foglaltam egybe, de belevettem műelemzéseinek jellegzetes fordulatait is. Az egyik magyaróránkon Makrai Nándorné megengedte, hogy az osztály elé tárjam ezt az alkotásomat. Aztán ez tanár úr fülébe is eljutott, így az ő óráján is előadhattam. Nagy sikerem volt. Komolyan végighallgatta, aztán az óra végén négyszemközt a következőt mondta: »Ha valaki karikatúrát készít, nem kell minden vonást eltúlozni. Sokkal hatásosabb és igazabb, ha csak a lényeges kontúrokat emeli ki.«

Egyszer Kovács Ferenc igazgatóhelyettes úr, a rend szigorú éber őre haragosan nyitott be a tantermünkbe, amikor éppen elkezdődött az óránk. Az osztály előtt mérgesen szóvá tette, hogy az előző testnevelésórán »festői rendetlenségben« hagytuk az öltözőt. A festői jelzőre Baranyó tanár úr felkapta a fejét, ujját intően felemelvén jelentőségteljesen kijelentette: »Nono, vigyázzunk, ott minden rendben van!«

Személyiségének legjellegzetesebb, legellentmondásosabb vonása az önértékelése volt. Ezzel kapcsolatban sok érdekes megnyilvánulását tapasztalhattam a legkülönbözőbb esetekben. Már Debrecenben jártam egyetemre, ahol egy jelentősebb kiállítása volt az 1960-as

évek elején. Szobatársnőmmel mentünk el megnézni a képeit, és ő is éppen a teremben volt. Pár szót váltottunk az alkotásairól, hogy mely képei tetszettek a legjobban és miért. Zsuzsa barátnőmet ekkor elkápráztatta a következő megjegyzésével: »Igen, az utóbbi két-három évben sokat tanultam önmagamtól!«

Csak hálával tudok a tanár úrra emlékezni, azért is, mert személy szerint sokat tanultam tőle, főleg az iskolapad utáni időkben. Valóban tanított a katedrán, de nemcsak az osztályteremben. Rendkívül művelt ember volt, a képzőművészetben, a zenében, az irodalomban és filozófiában is jártas volt. Túlzás nélkül elmondható, hogy élete minden napján dolgozott, jó és rossz időkben egyaránt. Soha nem beszélt sokat, de a vele történt társalgások érdekesek és tartalmasak voltak. Olykor-olykor jókat mulattam felettébb egyedi életszemléletén, emberekről alkotott ítéletein. A tőle ellesett szemléletmódot, műveltségbeli többletet jól alkalmaztam tanári munkámban, főleg miután a magyartanítás kibővült a képzőművészeti alapismeretek oktatásával.

Kitűnően tudta önmagát menedzselni. Képeit mindig nagyon jó áron adta el. Egyszer megkérdeztem, hogy miért nem adja olcsóbban, akkor sokkal többet tudna eladni belőlük. Azt válaszolta, saját művészi rangjának tartozik azzal, hogy képeiért magas árat kér.

Művészi kvalitását igazolja az a sokféleség, amely lényében gazdagon megvolt. »Ilyen az ember, egyedüli példány...« Kosztolányi sorai egyéniségére méltán ráillenek.

Örülök, hogy ismerhettem, hogy életemre hatással lehetett. Szolnok és a Verseghy Ferenc Gimnázium büszke lehet Baranyó Sándor alkotói munkásságára."

Debreczeny Andrea, ugyancsak az egykori IV. C-ből, a tiszta lányosztályból így emlékezett: *„Mint a művészek nagy része, Baranyó Sándor is sajátos világban élt, egyéni szemlélettel és stílussal. Ezt tudtuk akkor is, amikor tanított bennünket, és tiszteletben tartottuk egyediségét. Világnézetét próbálta megosztani velünk a jobbítás szándékával. Nem vizsgáltuk stílusát, szóhasználatait, mondatfordulatait, hanem egy vicces, sajátos humorú bölcseletként fogtuk fel például az alább idézett »monológját« is:*

»Maguk kis…, állati csökevények.
Maguk mehetnek táncolni a grillbe;
ehetnek pástétomot habbal;
lehet 20 jachtjuk, 100 öröklakásuk,
de akkor is nagyon szegények maradnak,
mert a művészettörténetnek abrakából igen keveset hordoznak a tarisznyájukban.«

Ezen és más hasonló mondásán egyáltalán nem botránkoztunk, sértődtünk meg, nem lázadtunk, hanem kerestük benne az igazságtartalmat. Hozzásegített, hogy megismerjük magunkat, és meglássuk, hogy milyen műveltségbeli hiányosságaink vannak.

A példaként idézett mondását, ahogy telt-múlt az idő, egyre igazabbnak ismertük el, és ez a »deficitnek a megszüntetésére« ösztönzött bennünket. Ez útravaló volt, amely »sokakra« építően hatott, de a »kevesek« is elgondolkodtak rajta."

Három házasságban is élt.

Imre fia szintén a művészi pályát választotta.

Élete utolsó éveit Szolnokon és Nagykörűn töltötte, ott élt és alkotott. Műteremháza ma is őrzi hatalmas méretű falfestményét.

Egyéni kiállításai többek között a következőek voltak:

- 1961, 1974, 1976 Szolnok
- 1976, 1980 Párizs
- 1976 Japán

- 1976, 1982, 1986 Debrecen
- 1980 Szolnoki Galéria, Szolnok
- 1980 Munkácsy Mihály Múzeum, Békéscsaba (gyűjteményes)
- 1980 Galerie Feiselgasteiing, München
- 1983, 1988 Csók Galéria, Budapest
- 1984 Cegléd, Miskolc
- 1990 Rüsselsheim
- 1995 Szolnoki Galéria, Szolnok (jubileumi)

Művészeti díjai:

* Debrecen város művészeti díja, 1968
* Debreceni Nyári Tárlat első díj, 1978
* Szolnoki Festészeti Triennále első díj, 1984

Halála után Szolnokon (Szandaszőlősön) utcát neveztek el róla.

Forrás:

- *In memoriam, EMLÉKEINK, A szolnoki Verseghy Ferenc Gimnáziumban 1960-ban érettségizettek emlékei néhai tanáraikról.* Szolnok, 2011. március.

Volt verseghys diák,
DR. BARANYÓ GYÖRGY
Csobánka

BARTOS SÁNDOR (Aknasugatag, 1917. december 19. – Debrecen, 2016. február 10.) tanító, általános iskolai tanár, biológia–földrajz szakos középiskolai tanár, igazgató-tanító, igazgató-helyettes, szakfelügyelő

„Fűben, virágban, dalban, fában,
születésben és elmúlásban,
mosolyban, könnyben, porban, kincsben,
ahol sötét van, ahol fény ég,
nincs oly magasság, nincs oly mélység,
amiben ő benne nincsen.
Arasznyi életünk alatt
nincs egy csalóka pillanat,
mikor ne lenne látható az Isten.”

(Wass Albert)

1917. december 19-én született Máramaros megyében, Aknasugatagon. Erdélyi bányász családból származott. Édesapja, Bartos István a híres aknasugatagi sóbányában dolgozott művezetőként. Édesanyja, Zahoránszky Berta a háztartást vezette, és nevelte gyermekeiket. Négyen voltak testvérek, fiútestvére korán meghalt, nővérei hozzá hasonlóan magas kort értek meg. Ő volt a legfiatalabb.

Elemi iskolai tanulmányait a helyi iskolában kezdte. A tehetséges fiúra tanítója hamar felfigyelt, így került a Máramarosszigeti Tanítóképzőbe, ahol nemcsak román tudását tökéletesítette (ez kellett ahhoz, hogy évfolyamelső lehessen, ami meg is valósult), hanem kiválóan megtanult franciául is a belga kollégiumi tanárának köszönhetően, aki csak akkor engedélyezte a diákok számára a kimenőt a városba, ha annak a szövege tökéletes franciasággal volt megírva. Hat évet tanult ott, az utolsó két évfolyamot Nagyváradon a Görög Katolikus Tanítóképzőben végezte el. Mivel édesapja hamar árvaságra hagyta gyermekeit, nehéz körülmények között tanult. Sokat korrepetált, segített a társainak, kitartóan haladt célja felé. A tanulás, a világ dolgai, a hit egész életében újabb és újabb ismeretek megszerzésére ösztönözte.

1938-ban szerezte meg az áhított tanítói oklevelet Nagyváradon, amely egész életében egyik kedvenc városa maradt. **Farkasréven** kezdett tanítani. 1940-től, Erdély visszacsatolása után 1945 májusáig **Váncsfalván** volt igazgató-tanító. Mindenkinek segített, tanácsot adott. Ha kérték, leveleket és hivatalos beadványokat fogalmazott az iskolázatlan felnőtteknek. Különböző programokat szervezett az iskolában, ezekre mind a gyermekek, mind a felnőttek szívesen jártak. Sajnálták, amikor tanítójuk más helyre költözött.

A front elvonulása után, 1945. május elsején életveszélyes körülmények között szökött át és jutott el Debrecenbe az itt élő nagynénjéhez és jövendőbelijéhez. Három nap múlva haza akart térni Aknasugatagra, de akkorra a románok lezárták a határt. Itt maradt. Édesanyját és fiatalabb nővérét csak 11 év múltán láthatta újra. Ők a határ másik oldalán, Aknasugatagon éltek.

1945. december 26-án megházasodott, Medgyaszay Magdolna tanítónőt vette feleségül, aki a Svetits Tanítóképző Intézetben diplomázott. Közel 50 évig éltek együtt szeretetben,

megértésben. Édesanyánk több mint húsz éve autóbalesetben meghalt. Édesapánk ezután egyedül élt családi házában. Gyermekeivel, unokáival mindennap találkozott, valaki mindig vele ebédelt. A hétvégéket fiánál és lányánál, az unokákkal, majd a dédunokákkal töltötte. Egyetlen családi együttlét sem telt el nélküle.

1946-tól a Magyar Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium határozata alapján Bartos Sándor állami tanító a **Debreceni Tankerületi Főigazgatóság** főigazgatói hivatalában kezdett el dolgozni, ahol kamatoztatni tudta iskolavezetői tapasztalatait. Buzgó és hasznos szolgálataiért többször is elismerésben részesült.

Ő azonban diákok, kollégák közé, iskolába vágyott, mindig is tanítani szeretett a legjobban. Így örömmel fogadta, mikor három évvel később a **debreceni Fazekas Mihály Általános Iskolába** helyezték. Egy év múlva igazgatóhelyettessé nevezték ki, majd a **Péterfia utcai Általános Iskolába** került. Ebben az időszakban a **Református Gimnáziumban** is adott órákat.

Ismereteit, tudását állandóan tovább akarta bővíteni, mélyíteni. Hajtotta a tudásvágy, ezért 1948–1952 között az Egri Pedagógiai Főiskolán tanult biológia–földrajz szakon, és kapott általános iskolai tanári oklevelet. A különbözeti vizsgák letétele után a Kossuth Lajos Tudományegyetem biológia–földrajz és kémia szakára iratkozott be az utolsó évfolyamra, így lett a Természettudományi Kar rendes, nappali tagozatos hallgatója. A munka és a család mellett kitartóan tanult, minden előadáson, szemináriumon, foglalkozáson ott volt. Soha nem hiányzott, ezért csoporttársai dicsérték. Csodálták akaratát, kitartását. Nagyon boldog volt, amikor 1953. december 7-én megkapta diplomáját, és biológia-földrajz szakos középiskolai tanár lett.

Nagy dolog volt számára, hogy a **Tóth Árpád Gimnázium** egyik alapító tanára lett. Az intézmény első igazgatója – Csapó István – hívta meg az alakuló tantestületébe.

1958-tól nyugdíjazásáig, 1980. augusztus 31-ig lelkes, odaadó, segítő tanára volt ennek a közösségnek. Néhány éven keresztül tanított a Tóth Árpád Gimnáziummal párhuzamosan a **Füvészkert utcai Általános Iskolában** is. Eredményes, lelkes tanári, pedagógusi munkája alapján később szakfelügyelői megbízást kapott. Negyedszázadon keresztül mintaszerű odaadással végezte ezt a felelősségteljes feladatot. Szakos nevelői szerették, tisztelték emberségéért, humánus magatartásáért, magas szakmai tudásáért. Kollégái munkájáról alkotott véleménye alapos, tárgyszerű, elfogulatlan volt. Bírálatait, tanácsait, megjegyzéseit elfogadták. Érezték, hogy a jobbító szándék vezeti. Örömmel szervezett nevelőinek kirándulásokat, melyek emlékezetesek maradtak a résztvevőknek. Évek múlva is emlegették az együtt töltött napokat.

Mindig, minden helyzetben büszkén vállalta erdélyi származását. Erdély csodálatos tájaira gyakran vitte kollégáit, ilyenkor elénekelte nekik a székely himnuszt. Földrajzosként, biológusként sokat mesélt a tájról, a szokásokról, a hagyományokról, az ott lakó emberekről, az ott töltött ifjúkoráról. Földrajzosként a tájakat, a városokat, biológusként pedig a természetet, a növények, az állatok világát ismerte kiválóan. Híres volt arról, hogy a túrákon fürge mozgásával mindig elsőként ért fel a hegyre, és mire az utolsó túrázók megérkeztek, ő már az egyik fát is megmászta, és onnan üdvözölte őket.

Tevékeny emberként a mindennapi munkája mellett különböző feladatokat vállalt. A Nyíregyházi Tanárképző Főiskola konzultációvezetőnek kérte fel biológia–földrajz szaktantárgyakból. A Hajdú-Bihar Megyei Pedagógus Továbbképző Intézet megbízta a biológia szakos komplex szeminárium vezetésével. Az Országos Pedagógiai Intézet integrált oktatási kísérletbe vonta be. Részt vett a KLTE TTK felvételi vizsgabizottság munkájában, tagja volt a

Magyar Földrajzi Társaságnak. Éveken keresztül, idős korában, 80. életét betöltve is nyelvvizsgáztatott román nyelvből a Debreceni Egyetemen.

Hivatásának tartotta a tanítást, gyerekeket, diákokat, felnőtteket egyaránt szívesen oktatott. Tanított a **Dolgozók Közgazdasági Szakközépiskolájában**, de a **Dolgozók Általános Iskolájában** is. Élvezetes órákat tartott, hangulata volt óráinak. Fegyelmet és rendet követelt, amelyet a diákok még a kirándulásokon is elfogadtak. Gyakran és sok osztály hívta kísérő tanárnak vagy éppen szervezőnek. Hazaszeretetre, a szülőföld szeretetére nevelt igazi erdélyi emberként. Szívesen vállalt bel- és külföldi idegenvezetést. Éveken keresztül tartalmas, élvezetes utakat szervezett csoportoknak. Tapasztalatait a fiataloknak is átadta, tanított idegenvezetői tanfolyamokon is.

Szinte reggeltől estig dolgozott, tanított, de ügyes időbeosztással élt. A család, a család összetartása fontos volt számára. Két gyermeke született: Ildikó, aki pedagógus lett és Csaba, aki agrármérnöki diplomát szerzett. Szerető, segítő, odaadó, példamutató édesapa volt. Menyét és vejét gyermekeként szerette. Nem szólt bele az életükbe, de mindenben segítette őket, mellettük állt, ha kérték, tanácsot adott. Szerette a rendet, a pontosságot, a kiszámíthatóságot. Vallását gyakorló, őszinte katolikus keresztény emberként élte életét. Őrizte hitét akkor is, amikor az majdnem az állásába került. Gyermekeit is erre nevelte. Élete végéig rengeteget olvasott, képezte magát, a fontosabb gondolatokat a cikkekben, a tanulmányokban mindig aláhúzta. Kedvencei voltak a történelmi regények, de szívesen olvasott verseket is. Unokáival, ahogy megtanultak olvasni, megszerettette a Benedek Elek-meséket. Kedvenc írója pedig természetesen honfitársa, Wass Albert volt, az ő könyveit újra és újra elővette és végigolvasta.

Boldog volt, amikor nagypapa, majd dédnagypapa lett. Nagyon szerette a kicsiket, és ez kölcsönös volt. Sokat játszott velük, mesélt nekik. Jó volt hallgatni élete történeteit. Gyakran kertészkedett, ez pihentető tevékenység volt számára. Gondozta, ápolta növényeit, kertjét. Beszélt a természetről, az állatokról, könyveket ajánlott olvasni unokáinak.

Munkáját több alkalommal elismerték, megkapta az Oktatásügy Kiváló Dolgozója kitüntetést, a Pedagógus Szolgálati Emlékérmet és szeretett, kedves iskolájától, a Tóth Árpád Gimnáziumtól a Pro Schola Díjat. Hosszú és áldásos életének részévé vált, hogy 1989–2013 között átvehette a tanítói és tanári aranydiplomát, a gyémánt diplomát és a gránit oklevelet első tanítói diplomájának 75. évfordulóján. Örömmel fogadta, amikor 95. születésnapján köszöntötték, és megkapta a Magyar Kormány Emléklapját. Élete során több „színes” diplomát kapott, melyeket mindig büszkén mutogatott.

Díszoklevelek:

* 1989. szept. 2. Debreceni Tanítóképző Főiskolán kitüntetéses diploma
* 2000. szept. 10. a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképzőn gyémántoklevél
* 2003. szept. 7. a Debreceni Egyetemen arany díszoklevél
* 2005. szept. 4. a vasoklevél
* 2008. szept. 7. a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolán rubinoklevél
* 2013. szept. 14. a Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolán gránitoklevél
* 2013. október 13. a Debreceni Egyetemen gyémánt díszoklevél.

Végezetül pedig álljon itt egy cikk, melyet a hálás diákok írtak kegyelettel emlékezve kedves tanárukra:

2016. MÁRCIUS 3., CSÜTÖRTÖK

NAPLÓ

E-mailen érkezett

Bartos Sándor – a diákjai szolgája

Kilencvenkilencedik évében csendesen elment Bartos tanár úr. Életútja köteteket töltene meg, ehelyett álljon itt egykori diákjainak emlékezése, akiket nyolcadikos osztályként átvett a nyugdíjba vonuló vitéz Csánky Adorján kollégától, a Péterfia úti Általános Iskolában, a patinás Református Gimnázium épületében (1955).

A diákokat az élet szétszórta, a debreceniek néha találkoztak a Tanár úrral, szót váltva tudtunk egymásról. Ámulatunkra még harminc év távlatából is mindenkit a nevén szólított.

Közeledvén a jubileumi, ötvenedik évfordulóhoz, az osztály magja, a debreceniek szervezni kezdték a találkozót, ami egy teljes éven át tartott, havi egy alkalommal, beszélgetős vacsora keretében. Akkor még három tanárunk élt: Balogh József igazgató, Pálnagy Balázs és Bartos Sándor tanár urak.

A jubileumi eseményen – 2007-ben – 18 egykori osztálytárs, Balogh József igazgató és Bartos Sándor osztályfőnök volt jelen. Ekkor elhatároztuk, hogy évente többször is összejövünk, és ezt 10-11-en a mai napig is tartjuk. E beszélgetéseken 2014-ig Bartos tanár úr mindig ott volt. Érdeklődve hallgatta a velünk történteket, szívesen nosztalgiázott volt diákjaival, mindig volt története számunkra, annak minden tanulságával. Közénk tartozott. Míg velünk volt osztályfőnökként, ugyanakkor barátként tekintettünk rá. Az utolsó öt évben minden őszszel pincelátogatásra jártunk Markazra, ahol finom vacsora és borok kóstolgatása mellett kellemes estéket töltöttünk, örök emléket hagyva egymás emlékezetében. Élete utolsó két évében már nem tudott közöttünk lenni. Egészsége egyre fogyott, majd ahogy élt, úgy is távozott közülünk – csendben.

Az utolsó találkozó Bartos tanár úrral a markazi borospince előtt – 2014-ben

FOTÓ: MAGÁNARCHÍVUM

Erdély szülötte volt. Nem törekedett babérokra, a rendszer sem hordta a tenyerén. Szolga volt ő a szó igazi értelmében: a szakmája, a diákjai szolgája.

A NYOLCADIK OSZTÁLY NEVÉBEN SÁRVÁRI TIBOR, DEBRECEN

Lánya
DR. POGÁNY BÉLÁNÉ BARTOS ILDIKÓ
Debrecen

BIKALI LAJOSNÉ Szanyi Margit Ilona (Losonc [ma Szlovákia), 1947. november 2. – Győr, 2007. május 29.) óvónő, címzetes óvodavezető

Szanyi Margit Ilona a felvidéki Losoncon született, hatgyermekes földműves család harmadik gyermekeként. Édesapja Szanyi Mikó András, édesanyja Szanyi Kállai Mária. Alig hat hónapos, amikor a családot magyarsága miatt a lakosságcsere egyezmény alapján kitelepítik. A kijelölt lakóhely a Dunántúlon – a Németországba telepített svábok helyén – Bakonyjákón volt. Gyermekkorát ebben a festői szépségű kis faluban töltötte, amelyet szülőföldjének tekintett. Szülei fontosnak tartották, hogy gyermekeik képességeiknek megfelelően továbbtanuljanak. Mindent megtettek, hogy előteremtsék a szükséges anyagiakat. Mind a hatan tanultak, nagyon összetartó, jó testvérekké váltak.

Az általános iskolát 1954 és 1962 között jeles és kitűnő eredménnyel végezte. Szeretett iskolába járni, sokat olvasott. Szorgalmas könyvtárlátogató volt. Tizenkét éves korától verselt. 1960 júniusában saját költeményével búcsúztatta a nyolcadikos diákokat:

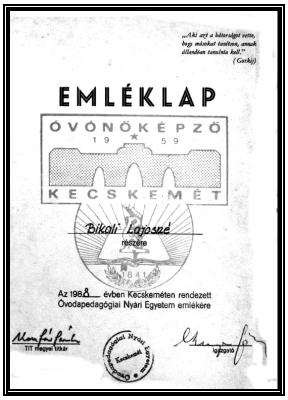
„Elbúcsúztok tőlünk és az osztályoktól / A régi falaktól, a sárga padoktól. / Mindent, ami itt van, szívetekbe zártok, / Kedves emlékekre nagyon jól vigyáztok." Ez a vers hosszú éveken át elhangzott a bakonyjákói iskola ballagásain.

1962-ben felvették a pápai Petőfi Sándor Állami Általános Leánygimnázium orosz tagozatos osztályába. Sikeres érettségije után felvételizett a soproni Óvónőképző Intézetbe. Pályaválasztását meghatározta, hogy nagycsaládban nőtt fel, két öccsét és húgát szívesen babusgatta, maga költötte mesét mondott nekik. 1967-től 1969-ig tanult Sopronban. Jól választott pályát. Érezte, tudta, hogy neki kicsi gyerekekkel kell foglalkoznia. A képzőben „kinyílt", lelkiismeretesen készült jövendő hivatására. Mire befejezte tanulmányait, szülei Győrzámolyon házat vettek, hogy a család együtt – illetve Győr vonzáskörében – maradjon.

Pályafutását szakmai önéletrajzában így összegezte: *„1969-ben a soproni Óvónőképző Intézetben kaptam óvónői diplomát.* ***Győrben****, egy* ***kétcsoportos lakásóvodában*** *pályakezdőként a helyettesi és szakszervezeti teendők végzésével is megbízott az óvoda vezetője.*

1975 és 1982 között egy újonnan épült korszerű intézményben, egy ***nyolccsoportos lakótelepi óvodában*** *dolgoztam általános helyettesként. Ez az intézmény előbb kilenc, majd az integráció során tizenöt csoportossá bővült.*

A megváltozott munkakörülmények, a nevelőtestület sokszínűsége segítette, megerősítette szakmai fejlődésemet. Lehetőségem nyílt a gyakorlati pedagógiai feladatok mellett egyes területeken döntések előkészítési, szervezési, ellenőrzési, értékelési feladatainak napi gyakorlására. Különböző városi szervezésű továbbképzéseken, elméleti- és gyakorlati bemutatókon bővíthettem óvodapedagógiai műveltségemet. 1979-ben a kétéves komplex gyakorlati szemináriumot kiváló minősítéssel végeztem el.

Emléklap Bikali Lajosné részére (1988)

1982-ben vezetői feladatokkal bízott meg a város elöljárósága. Áthelyezéssel a ***4. sz. Óvodai Körzet*** *élére kerültem. Tele lelkesedéssel, sok ambícióval kezdtem el azt az egyre sokrétűbb munkát, mely számomra azóta nap mint nap új feladatokat jelent. (…)*

A vezetési feladatok, a pedagógiai vezetés mellett a gazdálkodási, személyzeti, tanügy-igazgatási, ügyviteli teendők egyre nagyobb szervezettséget, áttekinthetőbb feladatmegosztást követeltek tőlem. Legnagyobb kihívást a cigány gyermekek nagyarányú »beóvodázása« jelentette számomra. 1986 és 1990 között számuk stabilizálódott. Az 1982-től az évente beírt roma származású gyermek száma négy főről 66–70-re duzzadt.

A mennyiségi mutatók után első helyre került a minőség, az etnikai nevelés színvonalának emelése. (…) Két alkalommal vettem részt Országos Cigány Konferencián Budapesten és Pécsett. Részt vettem Győrben a Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelveit előkészítő tanácskozáson.

Saját készítésű nevelési programunkba integrálva »Kis lépésekkel« címmel a kisebbségre vonatkozó nevelési céljainkat, feladatainkat, a nevelési területeket, módszereinket és a tevékenységi területeket is meghatároztuk. Az etnikai nevelésben rejlő pedagógiai kihívások számomra ma is rendszeres, folyamatos, felzárkóztatással kapcsolatos feladatok megoldását, a gyermekek elfogadása mellett a szülőkkel való együttműködés erősítését jelentik.

Az idén elkészítettük helyi nevelési programunk harmadik átdolgozott kiadását. Jelenleg már a szülők és a roma kisebbségi önkormányzat egyetértésével legitimáció előtt áll a helyi minőségirányítási programunk.

1995-2001 között a Magyar Óvodapedagógiai Egyesület győri tagozatának küldöttjeként tevékenykedtem. Öt éven át rendszeresen részt vettem az ország különböző városaiban összehívott küldöttgyűléseken, képviseltem városunk óvodapedagógusainak érdekeit. Megerősített mandátumomról 2001-ben betegség miatt mondtam le.

Fontosnak tartom szakmai ismereteim állandó felfrissítését, a szervezett továbbképzéseken való részvételt, az önképzést. 1999-től a következő szakmai képzésen vettem részt:

- *Óvodavezetők tanfolyama (1999)*
- *Közoktatás vezetői szakvizsga (1999–2001)*
- *BGR minőségbiztosítási modell (2002)*

2002 novemberétől az OM országos listáján nyilvántartott közoktatási szakértőként is tevékenykedhetek. Célom az, hogy megfelelő ismeretek birtokában, a lehetőségek felismerésével és alkalmazásával egyre több felnőttnek adhassam át tapasztalataimat, ezáltal olyan munkahelyi légkör kialakulását segítsem elő, ahol gyermeknek és felnőttnek meghatározóan pozitív életérzéssel telnek a mindennapjai."

Munkásságának huszonöt éve a **győri Újvárosi Óvodához és tagóvodáihoz** kötötte. Amikor az óvoda vezetését rábízták, tizenhárom éve élt már Győrben. Tudta, mit vállal, hova kerül. Tisztában volt azzal, hogy a város legproblémásabb, legtöbb gondot jelentő perifériáján kell végeznie munkáját.

Ő maga pedagógiai próbálkozásait négy szakaszra bontja:

1. *A szociokulturális hátrányok csökkentéséért (1982–1986)*. Ezekben az években legfontosabb cél a gyermekek intézményes nevelését biztosító, rendszeres óvodalátogatásra való törekvés. Ez sikeresnek bizonyult. Az 1982. évi négy óvodás cigány gyermek helyett 1986-ban 66 kisebbségi óvodás volt.
2. *Célirányos tartalmi fejlesztés (1986–1990)*. A gyermekek felzárkóztatásához a megfelelő tárgyi és személyi feltételek biztosítása volt a kiemelt feladat.
3. *Ismerkedés az alternatív pedagógiával (1991–1998).* Az óvodában egyre nőtt a hátrányos helyzetű, illetve a veszélyeztetett környezetben élő gyermekek száma. A beírt gyermekek kb. 50%-a cigány származású. Ők más kultúrából jöttek, környezetük más értékrendet képvisel, szokásrendszerük eltérő. Felismerte, hogy valamennyi óvodai dolgozónak másképp kell feléjük fordulni módszerben, nevelési stílusban egyaránt.
4. *A „Kis lépésekkel" etnikai program (1999–2002).* Ebben a programban két kis létszámú csoport vett részt 15–15 fővel. Cél a cigánygyermekek szociokulturális és szociolingvisztikai hátrányainak csökkentése.

„Igazából már belső kényszer, hogy mindennap tegyek valami jót..." – írta 2003-ban a naplójában. A minőségbiztosítás, minőségfejlesztés érdekében választotta a Belső Gondozás Rendszere (BGR) modelljét – egyeztetve munkatársaival. Újabb kihívás volt ez a nevelőtestület számára.

2003-ban az Újvárosi Óvoda 55 éves lett. Az eseményről a *Kisalföld* is beszámolt: *„A jubiláló intézményben, Győrött egyedülálló etnikai program szerint foglalkoznak a gyermekekkel, minden ovis személyre szabott nevelést kap. Az intézményvezető Bikali Lajosné."*

Az ünnepi hét 2003. május 12–17-ig tartott, melyet számos győri óvoda is megtisztelt.

„Köszönöm, hogy hívtatok, örülök, hogy veletek együtt töltekezhettem e nap délelőttjén a gyönyörű néphagyományok sokaságából. Éljetek ezek lehetőségével!" – írta *Farkas Katalin* listás szaktanácsadó a vendégkönyvbe.

A 2003–2004-es nevelési évben a győri Újvárosi Óvodában kidolgozták minőségirányítási programjukat. Nagy változást hozott az óvoda életében, amikor a Győr-Moson-Sopron megyei Pedagógiai Intézet felkérésére konzorciumi tagként pályáztak az OM-FM által kiírt HEFOP/2004/3.1.2. *„Térségi Iskola- és Óvodafejlesztő Központok (TIOK) megalapítása a kompetencia alapú tanítási-tanulási programok elterjesztése érdekében”* című pályázatra.

Kolléganőivel (2003)

Pályázatuk sikeres volt, kilenc pedagógus vett részt benne. Négy csoportban nyolcvan gyermekkel próbálták ki a programcsomagot. A felkészülést 2005-ben kezdték el. A projekt középpontjában az alapkészségek, képességek, kulcskompetenciák álltak. Nagy hangsúlyt helyeztek a szociális hátrányok csökkentésére. Munkájukba bemutatókon nyerhettek bepillantást tanítók, óvónők egyaránt. A rendezvényeken sok óvónő megfordult Csornától Győrön át Sopronig.

Bikali Lajosnét nagy tisztelet és megbecsülés övezte a szülők körében. A családokkal való kapcsolatát a bizalom, az érdeklődés, a tolerancia és a segítő szándék jellemezte. Meghallgatta, megértette problémáikat, és mindig tudott jó és bölcs tanácsokat adni. Követésre méltó példa a gyermekek iránti szeretete, kedvessége, türelme; higgadt, kiegyensúlyozott személyisége, figyelmessége és következetes nevelési stílusa.

„Tegnap egy ötgyerekes családnál tett látogatás után a látottak – a gyermekek sorsa, az anya viselkedése – mély nyomokat hagytak bennem. Elborzasztott, hogy milyen körülmények közt élnek ma nálunk családok, gyermekek. Ennyire lecsúszni, mint ez az anya! Intézkedésem hatására tegnap este már a Cirill és Metód Anyaotthonban aludt a három nagy gyerek. A kislány reggel tisztán, megfürödve jött. Nem tudom meddig, de úgy érzem, tettem értük valami jót” – jegyezte be naplójába 2002 szeptemberében.

„Ica néni kiváló vezető, a szülőkkel diszkrét és segítőkész volt. Vele minden gondot és bajt meg lehetett beszélni. Én mint szülő, nagyon sokat beszélgettem vele. Gyermekem nagyon szerette és tisztelte” – emlékezik rá *Csuti Katalin*.

Pedagógiai és vezetői tevékenységét alaposság, igényesség, fáradhatatlanság, következetesség, körültekintő munka, a hivatás szeretete és a személyes példamutatás jellemezte. Mindig szívügyének tekintette az óvoda korszerűsítését, szépítését, karbantartását és fejlesztését. Mindezt jól átgondolt, megfontolt, takarékos gazdálkodással valósította meg. Mindent megtett azért, hogy az óvodába járó gyerekek biztonságot nyújtó, esztétikus fejlesztő játékokkal jól felszerelt környezetben tölthessék mindennapjaikat.

Fontos vezetői feladatának tartotta, hogy az óvodában egymást segítő, egymásra odafigyelő, példás összefogásra ösztönző, jó munkatársi közösséget alakítson ki. Az volt a célja: mindenki jól érezze magát, törekedjen a hatékony együtt dolgozásra, együtt gondolkodásra,

a közös szakmai munka erősítésére. Ezt szolgálták a közös élményt nyújtó programok. Ilona megértő, jó szándékú, tapintatos, humánus és segítőkész volt. A dolgozók munkájának elismerését, értékelését a józan, biztos ítélőképességéből eredően mindig reálisan, igazságosan tette, és ezért kollégái nagyra értékelték.

1970-ben férjhez ment Bikali Lajoshoz, a GRABOPLAST műszerész üzemvezetőjéhez. Közös életüket Győrben, szolgálati lakásban kezdték. Két lányuk született: Krisztina 1971-ben, Éva 1976-ban. Bikali Lajos 1981-ben elhunyt, Ilona a gyermekeket egyedül nevelte fel. Miután lányai férjhez mentek, és megszületett négy fiúunokája, az ő nevelésük kiteljesítését tartotta legfontosabb életcéljának. Minden szabad idejét unokáival töltötte. Ki akarta használni azt az időt, amelyet a sors kiszabott számára.

Sok terve volt még, ezért újra pályázott az óvodavezetői állásra: *„Az Újvárosi Óvoda vezetésére kiírt pályázatot több mint két évtizedes vezetői munkám utolsó ciklusaként, a tapasztalatok és a megújított vezetési ismeretek ötvözésével pályázom meg. Az eddigi közös tevékenységünkre építve, minőségében magasabb szintre szeretném fejleszteni az intézményben folyó sokszínű, egyénre szabott gyermeknevelést. Ezt a feladatot a nevelőtestület, az alkalmazotti közösség, a fenntartó és a munkánkat befolyásoló partnerkapcsolatok segítségével kívánom elérni."*

Ekkor még nem tudta, hogy betegsége kiújulása miatt ezt az utolsó ciklust már nem tölti ki. Lendületét, töretlen hitét a gyilkos kór megtépázta. Az utolsó pillanatig tette a dolgát. Tudta, hogy ereje fogy, ezért mindenről gondoskodott. Volt még annyi ideje, hogy 2007. március 9-én búcsút vegyen kollégáitól, szeretett óvodájától. Május 29-én szíve megszűnt dobogni.

Győr Megyei Jogú város posztumusz *„Címzetes óvodavezető"* titulust adományozott Bikali Lajosnénak, ezzel elismerve sok évtizedes, eredményes munkásságát. Temetésén – a Győr Megyei Jogú Város nevében – Papp András, az Oktatási Iroda vezetője búcsúztatta.

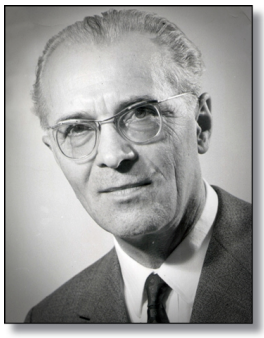
Bikali Lajosné kedves alakja, szeretetteljes emléke családtagjainak és neveltjeinek szívében most is él. Tartalmas, gazdag, sokszínű életútja méltó arra, hogy fennmaradjon azok számára, akik tisztelték és szerették.

Forrás:

- A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2015-ben, a *„Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében"* című emlékkönyvsorozat VI. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel, emlék!" Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Testvére,
MÓD LÁSZLÓNÉ tanár
Mosonszentmiklós

DR. BORZSÁK ISTVÁN (Monor, 1914. december 24. – Budapest, 2007. december 9.) klasszika-filológus, egyetemi tanár, az MTA tagja

Származásáról így ír: „Szerény falusi környezetben nőttem fel. 'Honorácior' családból származom, és ez a középfok kevesebbet mond, mintha *honoratus* (megtisztelt)-ként éltem volna. Ez a megjelölés a hajdani patriarchális társadalomban azt illette, aki kiveckelődött a porból, nem nemesi származású, de a tanultsága révén mégis figyelemre, sőt hellyel-közzel tiszteletre méltó, hiszen szükség is lehet rá." (Nem utoljára: kell-e a latin? Beszélgetés Borzsák István akadémikussal. In: *Dragma 5.* Budapest, 2002, 375) Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában végezte, majd 1924–1932-ig a budapesti Lónyay utcai Református Gimnáziumban tanult, ahol leginkább Nyusztay Antal, a görög nyelv tanára volt rá hatással.

Ezt követően iratkozott be a Pázmány Péter Tudományegyetem latin–görög–német szakára, ahol 1936-ban bölcsészdoktori címet, 1937-ben tanári diplomát szerzett. Egyetemi évei alatt, majd 1939-ig seniora volt az **Eötvös Collegiumnak**. Ez döntően befolyásolta életútját. Az ottani atmoszféráról így nyilatkozott: „ott volt a könyvtár, a környezet, a levegő, a hagyományok, a közvetlen érintkezés a könyvekkel, a könyvek íróival, ha nem személyesen, akkor műveiken keresztül. Tehát valami csodálatos paradicsom volt" (Uo. 376). Ahogy maga emlegette: „Ami vagyok, és amim van, majdnem mindent a Collegiumnak köszönhetek." Ez idő alatt Tübingenben és Berlinben volt tanulmányúton. Ez utóbbi helyen E. Nordent hallgathatta, akit mesterének is tekintett.

Doktori disszertációját 1936-ban Alföldi András vezetésével *Die Kenntnisse des Altertums über das Karpathenbecken* címmel készítette el. Alföldi alapvetően régészeti témákat dolgoztatott fel hallgatóival, de Borzsáknak már ekkor is filológiai érdeklődése volt a döntő, így a Kárpát-medencére vonatkozó auktorhelyeket gyűjtötte össze és értékelte. A disszertáció még abban az évben megjelent az Alföldi alapította *Dissertationes Pannonicae* sorozat 6. köteteként. Időtállóságát mutatja, hogy 1966-ban reprintben is megjelent. Másik meghatározó jelentőségű tanítómestere Kerényi Károly volt.

1937-ben behívták katonának, és ettől kezdve tíz évig ez határozta meg az életét. A légelhárító tüzérségnél szolgált, és 1942-ben a gellérthegyi ütegétől öt óra kimenőt kapott, hogy az egyetemen habilitációs előadását megtarthassa. Katonáskodásának szüneteiben a **Berzsenyi Gimnáziumban** tanított, és a tudománnyal is foglalkozott. 1942-ben jelent meg *A latin nyelv szelleme* c. kötete a Parthenon-Tanulmányok sorozatban (*Dragma 7,* 342–421). Gáldi László ismertetésében így jellemzi a művet: „kitűnő bevezetés a latin nyelv szépségeinek és bámulatos gazdagságának élvezéséhez." Borzsák tisztában van a nyelvkarakterológia talajának ingoványosságával, ezért következtetései igen óvatosak. Vizsgálatában elsősorban a szókincsre és a mondatszerkezet tényeire támaszkodik. Jellemzőnek tartja a katonai életből *(Roma militans)* és a földműves tevékenységből *(Roma rustica)* származó és a köznyelvbe átkerült kifejezéseket és metaforákat. Az általános jellemzés után a legjelentősebb római íróegyéniségek nyelvének és stílusának jellemzőit igyekszik megrajzolni tömören és találóan, bizonyítva ezzel rendkívüli olvasottságát.

Budapest ostromakor egységével a Dunántúlra vonult vissza, ahol végül is utolérte őket a front, és fogságba esett. 1945–1947-ig a Szovjetunióban hadifogolyként dolgozott, olvasta

„zsebhorácát”, és megtanult oroszul. Innen hazatérve mindent elölről kellett kezdenie. Orosz nyelvtudásának és Szemerényi Oszvaldnak köszönhetően rövid ideig a Magyar–Szovjet Baráti Társaság kiadójának a lektoraként dolgozott mellékállásban. Ugyancsak Szemerényi Oszvaldnak köszönhetően még 1947-ben a **Pázmány Péter Tudományegyetem** bölcsészeti karára került beosztott középiskolai tanárnak, majd a **Latin tanszékre** docensnek. Szakmai munkájával ugyanis a katonáskodás nehéz évei alatt sem hagyott fel. Folyamatosan jelentek meg rövid cikkei és könyvismertetései mindenekelőtt az *Egyetemes Philológiai Közlöny* köteteiben. Bibliográfiájában egyedül az 1945-ös év maradt üresen. Még hadifogságából is hozott haza kidolgozandó témát: 1949-ben jelent meg a *Volgai Osiris-mythos* című tanulmánya.

Az 1952/53-as tanévben megalakult az egyetemen a történeti kar, ahol Trencsényi-Waldapfel Imre élénk támogatása mellett ő lett az **Ókori Egyetemes Történeti Tanszék** vezetője, és miután kandidátus lett, kinevezték professzornak. Az ezzel járó teendőket is lelkiismeretesen ellátta, bár nem tekintette magát történésznek. Ez volt az az időszak, amikor a szovjet szakirodalom legfontosabb műveit, tankönyveit magyarra kellett fordítani, hogy a diákoknak rendelkezésére álljanak a marxista szemléletű tanulmányi segédeszközök. Ebből a munkából 1949-től kezdve bőven jutott Borzsák Istvánnak, gyakorta évenként több művet is lefordított, szinte valamennyi ókori tárgyú tankönyv és szakkönyv az ő fordítása. Eközben nem zárkózott el a tudományos segédeszközök készítésétől sem. Folytatta a Moravektől elkezdett *A magyar klasszika-filológiai irodalom bibliográfiájá*nak következő 25 évét (1926–1950), mely 1952-ben jelent meg.

1954-től kezdve, amikor megindult az *Antik Tanulmányok* című folyóirat, ennek vált állandó és meghatározó szerzőjévé. Mindmáig érvényes tanulmányai jelentek meg az első kötetekben Vergiliusról, Catullusról, Tacitusról. Továbbra is írt könyvismertetéseket, a kor követelményének megfelelően főleg szovjet kiadványokról. De elmélyült tudományszakunk hazai történetében is, és monográfiát írt Budai Ézsaiásról és klasszika-filológiánk kezdeteiről (1955). Részletesen foglalkozott benne Budai göttingai tanulmányaival, majd pedig a Debreceni Kollégiumban folytatott tevékenységével. Képet ad az iskolai oktatás debreceni kollégiumi és a nyugat-európai helyzetéről. Teljes listáját adja a göttingai peregrinus diákoknak, de azt is kifejti, hogy a 18/19. sz. fordulóján még nem voltak meg a feltételek hazánkban a klasszika-filológia diszciplínájának kifejlődésére, elsősorban a görög tanulmányok kialakulatlansága és a nyugati eredményeket pusztán reprodukálni igyekvő szemlélet miatt. Maga Budai a 19. sz. elején készített tantervéből a görögöt ki is hagyta, és a klasszika-filológiát hátra hagyva átvette a teológiai tanszék vezetését. Gondolkodása konzervatívvá vált, a latin nyelv tanítása az anyanyelvi oktatás elleni harc eszközévé lett.

Az 1956-os forradalom során Borzsák Istvánt beválasztották az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar oktatói forradalmi bizottságának tagjai sorába. Emiatt az 1957-es megtorlások során eltávolították az egyetemről, így egy időre munkanélkülivé vált. Baráti segítséggel az Egyetemi Könyvtárban tudott könyvtárosként elhelyezkedni, ahol egész 1963-ig dolgozott. Hála megértő főnökének (Mátrai László) nem a munkaidőt, hanem a teljesítményt kérte tőle számon, így heti több szabadnapot biztosított magának saját kutatásai végzésére. Ennek köszönhetően ezek az évek is igen termékenynek bizonyultak. Ahogy gyakran mondogatta, úgy érezte magát, mint az a macska, melyet egy egerektől hemzsegő kamrába zártak be.

Általában jellemző volt tudományos érdeklődésére az utóélet-kutatás, de most különösen alkalmasnak bizonyultak erre a feltételek. Először megírta *A magyar Horatius* című

terjedelmes tanulmányát, amely Falus Róbert Horatius monográfiájának utószavaként jelent meg (1958). Ebben áttekinti Horatius jelenlétét a magyar kultúrában és költészetben az Árpád-kortól egészen a 20. századig.

Ekkor fedezte fel, hogy a 16. sz. különösen fontos az antikvitás magyarországi recepciója szempontjából. Ez vezetett el legterjedelmesebb monográfiája elkészítéséhez: *Az antikvitás XVI. századi képe* megírásához (1960). Ez a mű egyben akadémiai doktori disszertációja is volt, amelyet hosszú késleltetés után 1965-ben védett meg. A vizsgálat középpontjában Bornemisza Péter munkássága áll, ahogy ezt a mű alcíme is mutatja *(Bornemisza-tanulmányok)*. A mű első része Bornemisza Élektra-fordításával foglalkozik, mely 1558-ban jelent meg Bécsben. Valójában többről van szó, mint Szophoklész művének fordításáról. Sokkal inkább átdolgozás, mely a dráma szerkezetét és felépítését is megváltoztatta. Borzsák kimutatja, hogy a szöveg fordításának alapjául nem a dráma valamely latin, hanem az eredeti görög szöveg szolgált. A monográfia második része a prédikátor Bornemiszával foglalkozik. Mint kiderül, a prédikációk (postillák) tele vannak nemcsak az egyházatyákra, hanem az ókori filozófusokra, írókra és történelmi személyiségekre történő hivatkozásokkal. Itt a vizsgált kérdés az, hogy „milyen körre terjedt ki és milyen természetű az a klasszikus ismeretanyag, amelynek egy humanista képzettségű XVI. századi magyar prédikátor rendelkezett: melyek ennek közvetlen forrásai, és – főleg – mit tudott ezzel kezdeni." Az egyes antik szerzők idézése korántsem jelenti azt, hogy azokat Bornemisza olvasta, mert a korban számos szöveggyűjtemény állt rendelkezésre. Az ókori történetből vett példák is származhattak korabeli világkrónikából. Mindezek csak mint szabadon alakítható exemplum-anyag érdekelték Bornemiszát. Borzsák azt igyekezett vizsgálni, hogy ez az antik ismeretanyag „a XVI. századi reformáció vallásos-teleologikus világképében" milyen szerepet töltött be.

Bár az Egyetemi Könyvtárban eltöltött közel hat év alatt Borzsák el volt zárva az oktatás lehetőségétől, oktatási segédkönyveket készíthetett. Így született meg a *Görög történeti chrestomathia* (1960), majd pedig a *Római történeti chrestomathia* (1963), melyeket nemcsak szerkesztett, hanem javarészt fordított is. Az ez idő alatt született tanulmányai elsősorban Tacitusszal és Horatiusszal foglalkoznak. A fordítói tevékenységet sem adta fel egészen, szakkönyvet fordított oroszból és németből is. A könyvtárban töltött idő mérlegét az egyik beszélgetésben így vonta meg: „Életemben nem olvastam, nem tanultam, nem profitáltam annyit, mint könyvtári száműzetésem hat esztendeje alatt" (*Dragma 7,* 292).

1963 fordulópontot jelentett életében. Ekkor váratlanul reaktiválták, persze nem Budapesten, hanem **Debrecenben**, ahol Gaál László betegsége miatt már nem tudta betölteni a **Klasszika-filológiai Tanszék** vezetését. Sokszor emlegetik ezt az időszakot úgy, mint a száműzetés folytatását. Borzsák ezt nem így élte meg, amit a vele készült beszélgetésekben többször is hangsúlyoz: „Persze nem 'büntetésből' … kerültem 1963 februárjában Debrecenbe, hanem mert a viszonylagos enyhülés légkörében valamelyik értelmes elvtárs rájött arra, hogy az elárvult debreceni tanszéket velem – és nem mással – kellene rendbe hozatni. Ezt a megoldást én nem tekintettem (ma sem tekintem) mellőzésnek, hanem komoly kihívásnak, kibontakozási lehetőségnek" (*Dragma 7,* 286). Egy másik beszélgetésben a mérleget így vonja meg: „Ezt a tizenöt éves debreceni kitérőt (1963–1978) nem éreztem száműzetésnek. Itt ugyanis megalapozhattam, megteremthettem valamit, ami most is virágzik" (*Dragma 7,* 292). Nyugodtan mondhatjuk, hogy ez a korszak alkotta Borzsák oktatói pályafutásának gerincét. Ez volt a leghosszabb tanszékvezetői korszaka, és ez volt a 49–64 éves koráig terjedő legaktívabb időszaka. Ez alatt az idő alatt sikerült egy európai színvonalú tanszéket megteremtenie. Mindenek előtt kialakította ehhez a személyi állományt. Az addigi óraadó

tanárok helyett Budapestről teljes állású szakembereket hozott magával (Moravcsik Edit, Tegyey Imre, Sarkady János). Miután Moravcsik külföldre távozott, Sarkady az Ókortörténeti Tanszékre került, a félállású Varga László pedig meghalt, már saját helyi tanítványaiból egészíthette ki a tanszéki állományt (Németh Béla, Gesztelyi Tamás).

Tudományszervezési szempontból az egyik legjelentősebb eredménye az *Acta Classica Univ. Scient. Debr.* megalapítása volt 1965-ben. Az évenként megjelenő periodika ma az 52. kötetnél tart. Az alapítás eredendő célja az volt, hogy a Klasszika-filológiai és Ókortörténeti Tanszék oktatóinak publikálási fórumot biztosítson. A kiadvány azonban hamarosan túlnőtte ezt a keretet. Mind több hazai és külföldi szerző került be a kiadványba, ami nagyrészt Borzsák kiterjedt szakmai kapcsolatainak volt köszönhető. Ezek segítségével sikerült nemzetközi rangra emelni a színvonalát. Hála Tegyey Imre kiváló szervezőkészségének (ő volt a technikai szerkesztő), a kiadvány terjesztése az egész világra kiterjedt, amiért viszonzásként rendkívül sok folyóiratot és egyéb kötetet kaptunk cserébe. Könyvtárunk gyarapodásának egyik fő forrásává vált ez a cseretevékenység. Megkezdődött a tanszéki könyvtár módszeres fejlesztése is, amely elsősorban a latin filológiai munkákra terjedt ki, de lehetőség nyílt arra is, hogy ki-ki saját kutatási területéhez rendeljen könyveket.

Borzsák a tanórákat az oktatás legfontosabb eszközének tartotta. Mindig pontosan kezdte, felkészülten ment az óráira, és csak végső esetben fordult elő, hogy nem tartotta meg. Ezt természetesen elvártra beosztottaitól is. Legélvezetesebb órái a szövegolvasások voltak. Ezek közt a próza (Tacitus, Livius) és a költői szövegek (Vergilius, Horatius, Ovidius) egyaránt előfordultak. Nagyszerű érzéke volt az olvasott szöveg kifejtéséhez. Széles körű olvasottsága és kiváló memóriája lehetővé tette, hogy mindenről eszébe jusson a témához kapcsolódó összefüggés. Ehhez persze hozzájárult, hogy Tacitus és Horatius fő kutatási területei közé tartozott. Horatius kapcsán – aminek akkor készítette a szövegkritikai kiadását – megismerkedtünk a szövegkritikai vizsgálatok rejtelmeivel is. Mesterien ágyazta be az olvasott szövegeket a kor társadalmi viszonyaiba, az adott író egyéni szemléletének világába és egy-egy műfaj adottságaiba. Csetlő-botló fordításainkat mindig nagyvonalúan segítette ki, nem éreztette velünk tudásunk vagy felkészülésünk hiányosságait. Kedvenc mondása volt, hogy a keserű pirulát egy kis édes itallal kell bevenni, továbbá az, hogy szegény ember vízzel főz. Tehát semmilyen körülmények között sem szabad feladni az igyekezetet, amely mögött nyilván ott húzódott saját életének a tapasztalata. A szövegolvasás mellett az antik irodalom történetét adta le nemcsak a latin szakosoknak, hanem a magyar szakosoknak is.

A szakmai munkára ösztönző inspirációkat részben a szövegolvasások során adott, felhíva a figyelmet egy-egy szövegrész értelmezésének problémáira, másrészt a latin filológiai szemináriumon, ahol mindenkinek valamilyen témát kellett kidolgoznia és bemutatnia. Kialakította azt a szokást, hogy ezeken a szemináriumokon a tanszék oktatói is vegyenek részt, és így nagyobb tér nyílt a szakmai párbeszédre. Míg a hallgatók elkészültek előadásaikkal, addig ő mutatta be legújabb tanulmányait. Nem az a típus volt, aki rövid pórázon tartja a témáját kidolgozó hallgatókat. Lehetett hozzá fordulni bármilyen szakmai kérdéssel, de nem várta el a konzultációkat, és nem adta senkinek se a szájába a saját koncepcióját. Ő maga könnyen dolgozott, kevés jegyzetet használt, legfeljebb papírfecnikre írt fel emlékeztetőket, aztán fejből idézte fel a témájához szükséges szöveghelyeket és szakirodalmi utalásokat. Írásai így is rendkívül adatgazdagok voltak.

Hallgatói és munkatársai között is abszolút tekintélye volt. Az ő véleményére mindenki kételkedés nélkül hagyatkozott. Volt benne empátia, különösen a gyenge teljesítményt nyújtó hallgatók iránt. Nem mindig tudtuk eldönteni, hogy megértő magatartása mennyire

szándékolt pedagógiai erós, vagy esetleg tudomást sem vesz az illető tudatlanságáról. Bár jóindulatát és szeretetét érzékeltette hallgatóival, tekintélye félelmet keltő volt, mindig izgalmat jelentett a hallgatóknak a vele való beszélgetés. Intézeti esteken nem vette zokon, ha a műsorban éppen az ő karikírozására került sor.

A debreceni évek – ha monográfia megírására nem is került sor – szakmailag igen termékenyek voltak. Elkészült a Realencyclopädie új Tacitus szócikke (1968), mely 140 columnát foglalt magába, és csak sajnálhatjuk, hogy magyarul nem jelent meg. Elkészült a tacitusi oeuvre teljes magyar fordítása (1970) és az egyetemi oktatás fontos segédkönyveiből, az Auctores Latini sorozatból Lucretius, Tacitus válogatott szövegei (2 kötetben), ill. a teljes Horatius (3 kötetben). Ezek a gazdag és színvonalas kommentárral kiadott kötetek az egész sorozat legkiemelkedőbb darabjai.

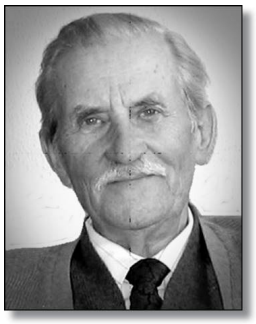
Beosztottai és hallgatói nagy fájdalmára 1978-ban elhagyta a debreceni tanszékét, és az **Eötvös Loránd Tudományegyetem Latin Tanszékének** vezetésével bízták meg, ahol 1986-ig volt tanszékvezető. Az oktatástól azonban még ekkor sem vált meg. Professzor emeritusként tovább tanított részben az ELTE-n, részben a **Pázmány Péter Katolikus Egyetemen** szinte az utolsó évéig. Szakmánk közép és idős generációjának tagjai mind az ő tanítványának tekinthetők. 1982-ben megválasztották az MTA levelező, 1987-ben pedig rendes tagjává. 1993-ban Széchenyi-díjat, 1994-ben Herder-díjat kapott.

Budapesti évei alatt a legjelentősebb szakmai munkája a Teubner sorozatban megjelent Horatius összes kritikai kiadása (1984). Teljes munkásságának válogatott tanulmányait a hét kötetes *Dragma* sorozat tartalmazza, melynek az utolsó kötete a halála előtti évben jelent meg (1994–2006).

Tanítványa, munkatársa,
DR. GESZTELYI TAMÁS
az MTA doktora, professor emeritus
Debrecen

BRATINKA JÓZSEF (Losonc [ma Szlovákia], 1925. április 4. – Pásztó, 2006. július 6.) kántortanító, orosz szakos általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes, igazgató

„Életem csupa nehéz küzdelmek sorozata volt, de büszkén mondhatom, hogy legtöbbször én voltam a győztes. Ez volt a pedagógia »hőskora«. Minden tehetségünkre szükségünk volt, hogy vállalt feladatainkat teljesíteni tudjuk." (Bratinka József)

Édesapám életének főbb állomásai, pedagógiai pályájának szakaszai, mindennapi munkájának kihívásai, nehézségei és sikerei a visszaemlékezéseiben megfogalmazott gondolatai és érzései felidézésével válnak igazán érdekessé és hitelessé. Igyekszem minél többet „vele elmondatni".

Negyedik gyermekként született Losoncon. A szlovák nevünk ellenére – az általunk ismert őseink is – magyarnak tartottuk magukat. A család tagjai napszámos mezőgazdasági munkásként dolgoztak, később nagyapám elkerült a biztos megélhetést és nyugdíjat jelentő vasúthoz. Mivel Ipolygalsán, ahol laktak, óvoda nem volt, így édesapám minél előbb szeretett volna eljutni az iskolába. Ötéves múlt, amikor Ilonka nővére – aki akkor járta a nyolcadik osztályt – elvitte az iskolába, ott kapott egy szakadozott elsős ábécéskönyvet, és „vendégként" látogatta a tanórákat. Telt-múlt az idő, aztán hatéves korában már megvolt az elsős bizonyítványa, méghozzá színtiszta jeles eredménnyel. A szegénység, a viszontagságos körülmények ellenére nagy örömmel, érdeklődéssel és szorgalommal, jó-jeles eredménnyel végezte tanulmányait.

Derekasan kivette részét egyéb feladatokból is: *„Az iskolában nagyon jól haladtam előre. Már harmadikos koromban főként téli estéken 10–12 ember is összejött nagyapám házában, én ültem a nagy asztalnál, és folytatásban olvastam egy-egy regényt vagy a Nagy mesenaptár olvasmányait. Ötödik-hatodik osztály tájékán már sok feladatot kaptunk, melyek főként fizikai munkában nyilvánultak meg. Egy tanító vezetett bennünket elsőtől nyolcadik osztályig. Katolikus iskola lévén kevés volt az ellátás. A reggeli fűtést a fiúk végezték, a délutáni takarítást pedig a lányok. Én is, mint soros fűtő szorgalmasan keltem ötkor, hatkor már vidáman duruzsolt a kályhában a tűz."*

Azután gimnazista lett. A gimnázium volt élete leghosszabb, legkedvesebb iskolája. Számításait részben keresztülhúzta a második világháború. Nyolcadikos gimnazista volt, a 20. évében járt, amikor be kellett vonulnia katonának. Fogságba is került. A szökéséről és az utána történtekről így számolt be: *„1946. március közepén apámmal együtt szöktünk éjjel át a határon. Este 9-től reggel 5-ig gyalogoltunk, mire Salgótarjánba értünk. Első utam a gimnáziumba vezetett, ahol könnyek között ölelt meg idemenekült régi igazgatóm, Lajos bácsi Losoncról. Tanáraim segítőkészsége, régi barátaim jelenléte szárnyakat adott. Fogsági elbutulásomból csakhamar felébredtem, úgyhogy 1946. június 6-án leérettségiztem."*

Az érettségi után édesapám Egerben járt a tanítóképzőbe. 1948-ban képesítő vizsgát tett, és így lett „tanító bácsi". Pedagóguspályáját kántortanítóként kezdte **Varsányban**. A pályakezdésről így számol be emlékirataiban: *„Október 20-án kaptam meg a táviratot (...). Végre megvolt a kinevezésem, elindultam az ismeretlenbe, első helyemre Varsányba, ahol a 3. osztályt (38 fő) és a 4. osztályt (42 fő) vezettem. A nagy létszám miatt összevonni nem lehetett. Tanítottam délelőtt és délután heti 48 órában. (...) Bizony a közmondás szerint »minden kezdet nehéz«, de ez még annál is nehezebb volt.*

Egyetlen szerencsém az volt, hogy ezek a vászontarisznyás kis parasztgyerekek szinte várták, lesték minden szavamat. Hajlamosak voltak a jóra, a szépre. Sok tehetséget fedeztem fel köztük mindjárt az első napokban. Voltak olyanok is, akik bármilyen munkát elvégeztek, de tanulni nem szerettek. (…) Így hát az én fiaim közül főként a negyedikesek »megfeledkeztek« délben visszajönni a legelőről, és nem jöttek délután iskolába. Mit tehettem egyebet – mint fiatal, lelkes pedagógus –, biciklire ültem, és a delelés kellős közepette nógattam őket hazafelé. Mint a vert sereg, 15–20 gyerek vonult előttem, miközben a tehenüket láncon vezették. (...)

Bratinka tanító úr osztályával pályakezdőként Varsányban

Varsány nagy falu volt. Az iskolába kb. 220–240 gyerek járt, és ezt mindössze négy pedagógus tanította (igazgatóval együtt). Vallásos parasztok lakták a falut, tanítójukat tisztelték, de ha az kántor volt, még szerették is. Ez főként abban nyilvánult meg, hogy természetbeni szolgáltatásokkal igyekeztek ezt kifejezésre juttatni, lakodalmakra is meghívták. Kötelező óraszám akkor még nem létezett, a túlórát nem ismertük, vagyis nem kaptunk külön pénzt. (…) A kántorság is rám maradt Varsányban és Nógrádsipeken. 1951-ben megnősültem, 1952-ben megszületett kisfiunk József."

A következő állomás 1952-től 1964-ig **Nógrádmegyer** volt: *„1952. augusztus végén körköltözködéssel érkeztünk Nógrádmegyerbe, azonban a szegénység velünk költözött. Beosztott pedagógusként 26 órában tanítottam. Később a szomszéd faluban,* ***Magyargécben*** *is vállaltam 6–6 órát kedden és pénteken. Késő este viharlámpával a patakparton jártam haza Magyargécből, de dolgozni kellett. Az iskola két helyen volt: az alsó részen három kis tanterem, a templom mellett pedig két tanterem. Órák között futólépésben kellett közlekedni a két objektum között. Amikor Nógrádmegyerbe érkeztem, már szakosodó általános iskolai tanár voltam, megkezdtem főiskolai tanulmányaimat. Matematika–fizika szakon szerettem volna tanulni, de mivel Szlovákiából jöttem, automatikusan átsoroltak orosz szakra. (...)*

Pedagógiai tevékenységeim tovább folytatódtak. Sok szép, örvendetes dolog is történt, amire szívesen emlékszem vissza. Én vezettem be a ballagást, és az első tabló is az osztályfőnökségem alatt készült el. Kiemelten sokat foglalkoztam a dolgozók általános iskolájával. Főként a cigány fiatalok közül tanultak sokan. (…) Heti 3–4 alkalommal volt dolgozók iskolája az esti órákban 6-tól 9-ig.

Sok-sok TIT-előadást is tartottam abban az időben. Jó kapcsolatot tartottam a Szegkovács Ktsz-szel, melynek dolgozói 90%-ban cigányok voltak. Igyekeztem olyan előadásokat tartani, amelyeket az őket érdeklő témák alapján állítottam össze.

Nógrádmegyerben szintén otthonra találtunk (már második). Az emberek szerettek, megbecsültek. 1958-ban Szabó Antal igazgatót Szécsénybe helyezték, Csókás József érkezett új igazgatóként Diósjenőről, aki a falu kulturális életével is sokat törődött. Négyszólamú vegyes

énekkart szerveztünk, sok helyi és környékbeli rendezvényen felléptünk, s a kórustalálkozókon csaknem mindig az első helyezést szereztük meg.

A falu jelentette nekem a rokonságot, hiszen a szüleinktől, rokonainktól sokáig el voltunk zárva. Talán 1955-ben sikerült először hazalátogatni Ipolygalsára határátlépővel, ami csak három napra szólt. Útlevelet csak a 60-as években kaptunk. Közlekedési eszközünk a bicikli volt, többször megtettük Nógrádmegyertől Ipolygalsáig az utat (kb. 45 km). 1956-ban megszületett második kisfiunk, Gábor."

Lassan megérlelődött a szüleimben az az elhatározás, hogy váltani, változtatni kell, mert az egyre növekvő anyagi terheket egy fizetésből már nem bírják. A megyében már működött egy óvodás (Felsőpetény) és egy alsó tagozatos (Horpács) nevelőotthon. Édesapámat bízták meg, hogy szervezzen egy új felső tagozatos nevelőotthont Erdőtarcsán.

Erről így emlékezik meg: *„1964 szeptemberében kezdtem ismerkedni az új hellyel,* ***Erdőtarcsával****, melynek megközelítése igen nehéz volt. A megkezdett építkezés, átalakítás nagyon lassan haladt. (…) 1965. február 14-én jött el a várva várt nap, hogy végre lássuk is azokat a gyerekeket, akiket a gondjainkra bíztak. Elsősorban a salgóbányai és az egri GYIVI-ből hoztak hozzánk gyerekeket. Az induló gyermeklétszámunk 28 fő volt. Olyan elevenek voltak és érdeklődőek az új környezetük iránt, hogy délután még a háztetőn is járkáltak. Napirenden voltak a szökések, főként a tanulási és iskolai gondok miatt. Itt mindnyájan kezdők voltunk, többek közt én is a 20 éves pedagógiai tapasztalatommal.*

Mi a gyakorlatban lettünk Makarenko követői. Voltak köztük »élő szülők árvái«, jó és romlatlan gyerekek, legtöbbje azonban már túl volt kisebb lopásokon, betöréseken. Egyéni ráhatással szinte mindenkit sikerült megmenteni a javítóintézettől vagy az ifjúsági börtöntől. Az ítélet kihirdetése előtti kérdésre legtöbbször úgy válaszoltam, hogy maradjon nálunk, megpróbálkozunk a jó útra térítésével, mert a javító vagy a börtön csak ronthat jövendő életén. Ezt úgy értük el, hogy rájöttünk, minden gyerek külön igényli a szeretetet és az egyéni bánásmódot. Az igazi »térítő és szelídítő« pedagógia eredménye az volt, ha megtudtuk, hogy egy-egy gyermek milyen területen ér el kimagasló eredményeket, amiért meg lehet dicsérni. Így hamar tudatosult bennem és munkatársaimban, hogy a szeretet, a dicséret sokkal eredményesebb, mint az örökös korholás és elmarasztalás. Nálunk minden pedagógus és technikai dolgozó megtanulta, hogy minták lehetnek, és nevelhetnek azzal, amit és ahogyan mondanak, és főként cselekedeteikkel lehetnek nagy hatással a gyerekekre. Legtöbbjüknél sikerült az egyéni ráhatás, a sajátos pedagógia. (…)

Nagyon sokat segített munkámban feleségem, Magdika gyermekfelügyelői beosztásban. Anyai gondossággal vett részt a nevelésben, a gyerekek ruháinak javításában. Sok álmatlan éjszakát eltöltött a nevelőotthonban, ha beteg gyerek volt, ápolta.

A gyerekek létszáma később 40 főre növekedett, a nálunk nevelkedett tanulók minőségileg is igen megváltoztak. A nyolcadik osztályból sokan továbbtanultak. Elsősorban ipari tanulók lettek. Augusztus végén nem győztem őket elvinni a különböző városokba (Hatvan, Salgótarján, Tiszadob, Ikervár, Pécel, Eger, Gyöngyös).

Tizenhárom évet töltöttünk el Erdőtarcsán. Az utolsó években már zökkenőmentesen folyt a munka, szökések is alig fordultak elő, kezdtünk úgy élni, mint egy nagy család. A gyermekekre igyekeztünk úgy tekinteni, mint a saját fiainkra. Örömük a mi örömünk is lett, bánatukban, szomorúságukban szintén osztoztunk. A gyerekek maguk is beleszólhattak a döntésekbe. A munkára nevelést nemcsak hangoztattuk, de a gyakorlatban is megvalósítottuk. A sportot – elsősorban a labdarúgást – nagyon szerették. Erős, edzett gyerekek voltak, amihez hozzájárult konyhánk elsőrendű házias főztje is. Alkotó, szép, gazdag évek voltak."

Kolompár Gyula, volt nevelőotthonos diák visszaemlékezésében így ír: *„Állami gondozottként nőttem fel. Felsőpetényben töltöttem el az óvodás éveimet, majd Horpácsra kerülve végeztem az alsó tagozatos tanulmányaimat. A felső tagozatos éveimben Erdőtarcsára kerültem. Nagyon jól éreztem itt magam, mert családias volt a légkör. A 8. osztály elvégzésével mégsem volt egyszerű a pályaválasztás. Az előttem végző barátaim után akartam menni, hogy szakmát tanuljak. Aztán minden másképpen alakult! Bratinka Jóska bácsi, az erdőtarcsai nevelőotthon akkori igazgatója leültetett, és sokat beszélgetett velem a jövőmről. Nem igazán fogtam fel még szavainak jelentőségét, de egy gondolata nagy hatással volt rám: „Neked középiskolában kell folytatnod a tanulmányaidat, nem szabad, hogy elkallódj! Hiszem azt, hogy a tehetségeddel, a hozzáállásoddal ezt végig tudod csinálni."*

Mit adott nekem Jóska bácsi? Szigorú volt velem, de következetes. Sosem szapult engem, mert talán látta bennem az értékeket. Mindig csak pozitív megerősítést kaptam tőle, még akkor is, ha hibát követtem el, mindig mellettem állt.

A felesége, Magdi néni is ott dolgozott gyermekfelügyelőként, neki is köszönhetjük, hogy ruházatunk mindig rendben volt. Ezzel az erdőtarcsai indulással olyan lendületet kaptam, hogy a gyöngyösi Vak Bottyán Ipari Szakközépiskola elvégzése után matematika–technika szakos általános iskolai tanári diplomát, majd matematika szakos középiskolai tanári diplomát szereztem. Emellett felsőfokú programozó, szakvizsgázott pedagógus oklevelekkel rendelkezem. Jelenleg szaktantárgyi szaktanácsadó és mesterpedagógus vagyok. Ezt az utat az erdőtarcsai évek nélkül nem sikerült volna bejárnom."

A pedagógiai, gyermekvédelmi munkát apám **Kisterenyén** folytatta. 1974-ben kezdődött és 1977-ben fejeződött be itt az építkezés. Az akkori elképzelések szerint „nagy (kaszárnya jellegű) otthont kell építeni", ahol legalább 200 gyermek elfér, mert így gazdaságos. Az erdőtarcsai ütött-kopott, toldozott-foldozott intézet után nagyon várta édesapám az új épületbe való beköltözést. Kisterenye volt tehát a negyedik állomáshelye, és remélte, hogy innen megy nyugdíjba is. Kívánsága beteljesedett: 1983-ban az Ádám Zsigmond Nevelőotthonból vonult nyugdíjba, és ebből az alkalomból pedagógiai életművét a művelődési miniszter a Pedagógus Szolgálati Emlékérem kitüntetéssel ismerte el.

Életének főbb állomásait, pedagógiai pályájának szakaszait, mindennapi munkájának kihívásait, nehézségeit és sikereit a „Visszaemlékezéseim" című 150 oldalas kéziratából idéztem, amelyet örökül hagyott ránk. Valahányszor a kezembe veszem ezt a könyvet, megelevenedik a kemény, kitartó életpályája, és felidéződik a bevezetőben írt, a visszaemlékezések mottójául szánt idézet.

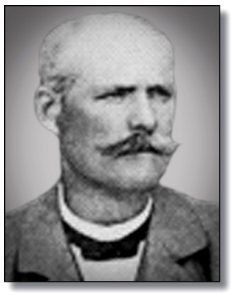
Nyugdíjas éveikben szüleim Pásztóra költöztek, édesapám néhány tanévben még óraadóként dolgozott az **alsótoldi általános iskolában** és a **pásztói gyógypedagógiai intézetben**. Édesanyám 2000-ben halt meg, és az ő fájdalmas elvesztése okozta űrt édesapám a pásztói nyugdíjas közösségben próbálta betölteni, ahol a közösség lelkeként tartották őt számon évekig. Szívesen énekelt, zenélt, szavalt kortársaival együtt, és tette derűssé, tartalmassá mások és a maga életét 2006-ban bekövetkezett haláláig.

Sírkövükön ez olvasható: „Non omnis moriemur."

Fia,
BRATINKA GÁBOR informatikatanár, szaktanácsadó
Salgótarján

C - Cs

CZÁJLIK ISTVÁN (Bihardiószeg [ma Románia], 1852. szeptember 8. – Budapest, 1928. március 5.) gazdatiszt, huszárhadnagy, földmíves iskolai igazgató

Czájlik István Bihardiószegen töltötte gyermek- és kamaszkorát, egy leány- és négy fiútestvérével. Édesapja Czájlik Alajos, édesanyja Saly Johanna volt. Két évet a hosszúpályi uradalomban töltött el, majd tanulmányait a debreceni földmíves iskolában végezte el. Katonai szolgálatát és további tanulmányait a Ludovikán folytatta.

A leszerelt huszárhadnagy és okleveles gazda 1878. február 10-én lépett pedagógiai pályára: segédtanárként alkalmazta a **debreceni gazdasági tanintézet**. Képzettségének fejlesztésére 1883-ban **Keszthelyre** küldték, ezért egy évig az ottani földmíves iskola intézőjeként működött. Innen visszatérve a **debreceni gazdasági tanintézet** intézője, egyben a földmíves iskola vezetője lett. Debreceni működése alatt megválasztották a Hajdú Megyei Gazdasági Egylet titkárának. Tudósításokat, cikkeket küldött régiós és országos szaklapoknak. Megírta a napjainkban is ismert szakmunkáját, amely életében nyolc kiadást élt meg (*Csikónevelés.* 1891. Kolozsvár). Már mint kiválóan képzett szakember és tapasztalt vezető érkezett új szolgálati helyére, **Karcagra**. Ha szűken számoljuk öt, de ténylegesen hét évet töltött a **nagykunsági iskolában**.

A 19. század végi polgári fejlődés mennyiségi és minőségi változást hozott a magyar mezőgazdasági szakoktatásban is. A helyi kezdeményezés (Papp Móric és fia, Sándor sürgetése és felajánlása), az aktuális birtokrendezés lehetőségei és az illetékes minisztérium szándékai (Darányi Ignác vezetésével) találkoztak Karcagon is, így egy 14 éves folyamat betetőzéseként 1899-ben megnyílhatott a városban a **földmíves iskola**. Első igazgatója Czájlik István lett, aki már 1897-től bekapcsolódott a létesítés munkáiba, de igazán 1899-ben foglalta el hivatalát, amikor korábbi beosztása Debrecenben megszűnt, mivel ott a földmíves iskola szerkezeti formát a gazdasági tanintézet váltotta fel, új szervezettel. Az utolsó, második évfolyamba lépő gazdanövendékeket Czájlik István magával vitte Karcagra. A velük már működő iskolát 1900-ban avatták fel, ünnepélyes körülmények között. A létesítő akarat mintegy 30 tanulóban határozta meg az iskola befogadóképességét. Az országból bárhonnan lehetett pályázni a felvételre. Karcag város öt szegény sorsú ösztöndíjasra írt ki pályázatot. Czájlik István igazgatása idején erre igen nagy volt az érdeklődés.

Igazgatása alatt alakult ki az intézmény területének közel állandó szerkezete, amelynek részei voltak: mezőgazdasági termőterület (szántóföld, legelő és rét), faiskola és szőlő, cselédkert, majorság, utak és árkok, terméketlen terület. Az intézmény fejlesztése az építkezés ütemétől is függött. A gazdasági háttér felállításával, a gyakorlati terület biztonságos üzemével egyre vonzóbb látvány bontakozott ki az addig lebecsült, semmire sem jó, vízjárta szikes területen. Később az irigység hangjai erősödtek, sok gondot okozva a következő

igazgatónak. Az építkezést nem bízták helybeliekre, azzal Staud János egri építőmestert bízták meg.

Az állatállományt az országban már működő intézmények gyakorlata alapján méretezték. Az igásállat állományt a lovak és ökrök adták. A lovak ún. „átengedett" lovak voltak, hat angol félvér anyakanca képezte alapját az állománynak. A nagyobb munkát az ökrök végezték, ún. „magyar fajtájú" (magyar szürke) saját szaporulatból. Ennek alapja 18 tehén és egy bika volt. További 12 tehenet szereztek be az indulás idején „magyar-erdélyi" fajtából. Ezeket később egyre gyakrabban fedeztették szimentáli fajtával. Kialakult egy jól működő tenyészcsere gyakorlat a társiskolákkal. A sertéstenyészet kezdeti állományát (20 mangalica kocát) a debreceni gazdasági tanintézetből, egy kant pedig egy szalontai törzstenyészetből szereztek be. A törzsállomány az évek során alig változott. A juhállományt 100 darabos nagyságrendben határozták meg, de az indító beszerzés csak 1905-ben valósult meg 50 bánáti racka anyával és egy kossal.

Elsőként végzett tanítványai és tanártársai társaságában (1900)

Az oktató személyzeten kívül állandó foglalkoztatottak voltak: két kocsis, két béres, egy tehenész, egy kanász, egy juhász, legeltetési időre egy gulyás. A tanárok és családjaik, a gazdasági foglalkoztatottak és családjaik az iskola területén laktak.

Az iskola fejlesztése során a következő épületek készültek el: tanügyi-igazgatási épület, diákotthon, gazdasági épület (konyha stb.), tanári lakások (3 ház), cselédházak (2 ház, összesen 10 lakás), tehénistálló (30 állásra), ököristálló (16 ökör, 8 tinó, 8 ló, 12 csikó számára), juhistálló, sertésól és kézi raktár (150 sertés számára), lábas szekérszín (2 fedett, 4 nyitott rekesszel), tengeri góré, szivattyús kút, jégverem, szarvasmarha- és csikókifutók (4).

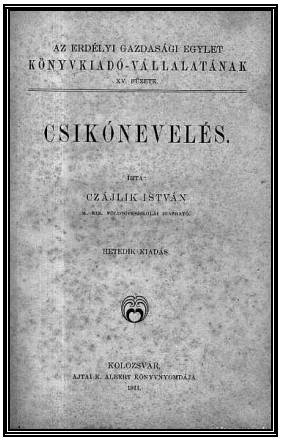
A kis kolónia sajátos elkülönültségében élt a vasúton, temetőn túl, ugyanakkor bizonyos respekt is kialakult irányukban: nem sok idő kellett, és kezdték a majorságot **Istvántelepnek** nevezni. Az ott dolgozók állami nyugdíjas állásban voltak, ha dolguk akadt a városban, megjelenésük szép lovaikkal, mutatós kocsival, eseményt jelentett. István gazda a jó tartású, egykori huszárhadnagy, Rózsika nagyságos asszony, Rózsika kisasszony, Mariska kisasszony vonzotta a tekinteteket. Még a *Nagy-Kunság* című lap is írt az 1902. évi Istvántelepi mulatságról, ahol „Czájlik Istvánné úrnő rendezésében műsoros est volt, leányai és a diákok szereplésével". Az ifjú hölgyek és édesanyjuk rendszeresen teniszeztek, a négyes partiban általában diák volt a negyedik, később a harmadik is. Kedves megemlékezést kaptunk egy akkori diáknak a rokonától. A diák, aki abban az időben volt gazdanövendék, rendszeresen részt vett ezeken a teniszpartikon. Hazatérve Kabára, megszervezte a községi teniszéletet. Tisztelettel említem a nevét is: Gere Lajos, hősi halált halt Doberdón.

A lap más eseményekről is hűségesen beszámolt. Írt arról, hogy 1901–1902 telén kétszer nyolc hetes gazdasági tanfolyamot szervezett az iskola, ahol a mezei gazdálkodáson és az

állattenyésztésen túl a háziipar, az asztalos, a bognár, kosárkötő, kefekötő szakmákból is oktatás folyt. A téli iskola bentlakásos, teljesen ingyenes volt, 20-20 fővel indult. Olyan földművelők jelentkezhettek, akik a 18. évüket betöltötték, írni, olvasni, számolni tudtak, erkölcsi bizonyítványukat bemutatták. A karcagi mellett Kisújszálláson is szerveztek téli tanfolyamot 1902 februárjában, ahol Czájlik István a növénytermesztésről, a vetésforgóról, gróf Almási Imre, a vármegyei gazdasági egylet elnöke a szövetkezetekről és a közraktárakról, Lippich Gusztáv főispán pedig gazdasági kérdésekről tartott előadást.

Egy másik értesítésben (1902. aug. 10.) ez olvasható: „*Földmíves iskolánk gazdasági tanfolyamán tegnap délelőtt folyt le a földmívelésügyi magas kormány által ide helyezett 21 néptanító vizsgája. A tanfolyam, mely múlt hó 15-én kezdődött, Czájlik István bölcs vezetése mellett nyertek kiképzést az ország különböző részeiről jött néptanítók azon gazdasági ismeretekből, melyek őket a gazdasági ismétlő iskolák vezetésére képesítik.”* Czájlik István az alábbi előadási anyagokat írásban is közreadta:

- *A föld termőerejének visszapótlása, a jó vetés kellékeinek ismertetése*. 1898. Szolnok, Bakos István, második kiadása 1900-ban ugyanott.
- *A termőföld és annak megművelése, valamint az erre használt eszközök ismertetése.* 1899. Szolnok, Bakos István, majd 1900-ban ugyanott.

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET
KÖNYVKIADÓ-VÁLLALATÁNAK
XV. FÜZETE

CSIKÓNEVELÉS.

ÍRTA:
CZÁJLIK ISTVÁN

HETEDIK KIADÁS.

KOLOZSVÁR.
AJTAI K. ALBERT KÖNYVNYOMDÁJA.
1911.

Az újdonság ereje, a személyes varázs, a végzettek hírvitele, meggyőző megjelenése, munkája a kezdeti beiskolázási gondokon túllendítette az iskolát, de az ellenző hangok csak átmenetileg halkultak el. „Könnyű állami pénzen, diákmunkával csillogni, a költség meg nem is számít” – hangzott el leggyakrabban. A támogató nyilatkozatok inkább a távolabb látó, a műveltebb gazdatársadalmat kívánó kevesektől jöttek. Darányi Ignác például miniszteri programjában súlypontos elemként szerepeltette a földmíves iskolákat. Az iskoláztatást ellenző gazdák inkább azt vették számba, hogy a tandíj évi 300 korona, a 17–21 éves fiúgyermek kiesik a gazdaságból, helyette bérest kell fogadni, és ez hármas teher. Ha végez, már tisztnek érzi magát, és inkább szolgálatba szegődik. Ezt Karcagon még kevésbé élte meg Czájlik István igazgató, majd csak áthelyezése után, a **palicsi földmíves iskola** vezetőjeként kellett ezt a gazdagondolkodást igazán megismernie.

Szabadka szabad királyi város Bács-Bodrog vármegyében az 1884-ben felvetett gondolatot megérlelve 1898-ban **földmíves iskolát** nyitott Palicson, másodikként a megyében gondos, körültekintő, létesítő, fejlesztő munka után. A létesítési munkákat és az iskolát a benépesítés éveiben Ásványi Lajos igazgató vezette 1905. április 24-én, Budapesten bekövetkezett váratlan elhunytáig. 1905. május 15-től Czájlik István kapott kinevezést erre a feladatra. Az újabb leánygyermekkel gyarapodott család ismét költözött, de ezt természetesnek élték meg akkoriban azok, akik „az ország használatában” töltötték életüket.

A kevés boldog évet megélt, hányatott sorsú iskola alig negyedszázadig állt fenn. Talán örökre el is vész emlékezete, ha egy múltunk iránt fogékony agrármérnök, *Szlávics Károly* szerzőtársával, *Vitéz Károllyal* fel nem kutatja, meg nem írja jól dokumentált történetét (Szlávics–Vitéz 2011. *A palicsi Földmíves Iskola.* Palic, Mesna zajednica). A vezető kinevezésén kívül az intézmény minden dolgában Szabadka elöljárósága volt a döntéshozó, de a minisztérium időszakonként „vizsgajelentést” kért az igazgatótól. Czájlik István két tanévről készített vizsgajelentést: az 1909–10. és az 1911–12. évről. Szerkezetében és tartalmában

sokban hasonlít ahhoz a munkához, amelyet Ludány Béla, a Karcagon Czájlikot követő igazgató terjesztett fel 1905-ben. A vizsgajelentéseket az OSZK 1-1 példányban őrzi, míg a Ludány-féle leírás könyvben is megjelent.

Czájlik Istvánra nehéz évek következtek. 1905-ben kevés volt a gazdaság bevétele, 1906-ban a jövedelem volt kevesebb a megkívántnál. Furcsa csapdája ez a körülményeknek a középbirtoknál: kevesebb a termés – kevesebb a bevétel, több a termés – alacsonyabbak az árak, a költségek pedig szinte állandóak, vagy nőnek. A vezetés megítélése pedig a város életében nagyrészt a gazdaság helyzetétől függött. A gazdakörnyezet sem ítélt másképp: „Gazdáink kinevetik, aki mást és másként akar termelni, mint ahogyan ők azt apjuktól tanulták" (*Bácskai Ellenőr,* 1908. júl. 7.) „...a régóta működő gazdasági ismétlőiskola felszereléséről az állam nem gondoskodik, pedig itt kellene a gazdasági intelligenciát kinevelni, a tanyarendszer elmaradottságát kiküszöbölni, sokoldalúbb földműveléssel foglalkozni" (*Bácskai Ellenőr,* 1909. aug. 20.). Az első idézet lesújtó igazsága, a második tájékozatlansága, fennhéjázó nyeglesége elszomorító.

Ebben a környezetben kapaszkodott meg az immár sokat próbált gazda és katonatiszt. Stabilizálta a szétfolyni látszó gazdaságot, megszabadult muszájból tartott álértékektől, például a hajdújárási szőlőterület eladása (*Borászati Lapok,* 1909. júl. 25.). A szomszédságában fejlődő „mondén" Palics kissé elvonta a figyelmet az iskoláról, a fürdőgazdaság vonzotta a hírességeket, gyártotta a híreket. A viszonylagos nyugalomban megszületett a négy leány fiútestvére is: László. Az I. világháborút megelőző években, de a háború alatt is, rohamosan növekedett Szabadka jelentősége, gazdagsága és népessége. Az 1918. december 1-jén kikiáltott Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban nem Belgrád, nem Zágráb volt a legnépesebb, hanem Szabadka. A szerb csapatok már november 11-én megjelentek a környéken, november 12-én pedig Bácska, Bánát és Baranya csatlakozott Szerbiához.

Az egyértelműen magyar Czájlik Istvánt leváltották az igazgatóságból, helyére Malagurszky Albert (későbbiekben: Alba Malagurski) került. A munkakör átadás-átvételi eljárása 1919. február 3-án zajlott Bem Lajos tanár vezetésével. Február 10-én az új igazgató segítséget kért az igazgatói lakás átvételéhez a városi vezetéstől. Ezt meg is ígérték: utasították a rendőrkapitányt a régi lakó eltávolítására. A lakás kiürítése március közepére történt meg, közben iskolai ingóságok visszaadását követelték (főzőüst) Czájlik Istvántól.

Szlávics Károly 2011-ben, igazgatónkról még leírta: „Nincs tudomásunk arról, hogy Czájlik István hova költözött." Elmúlásáról a Budapesti Hírlap ad értesítést egy gyászhírben és egy temetési értesítésben: „Czájlik Istvánt, a szabadkai földműves iskola nyugalmazott igazgatóját tegnap délután temették nagy részvét mellett a Kerepesi úti temető halottasházából. A hetvenhat éves öregúrral igen derék, régi fajta magyar ember szállott sírba. Olyan férfiú volt, aki szerette a természetet, és szerette a hivatását, amiről számos gazdageneráció hálája tanúskodik. Példás családapa volt, és kitűnő hazafi. Négy leánya, egy fia, számos unokája és kiterjedt előkelő rokonság gyászolja." (*Budapesti Hírlap,* 1928. március 9.)

Dr. Váczi Imre ny. mérnök-tanár
Karcag

CSÁSZI CSABÁNÉ Taba Juliánna (Gerjen, 1941. július 3. – Hajdúszoboszló, 2016. november 20.) magyar–orosz szakos általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes

A Tolna megyei Gerjenben született, Szalai Juliánna és Taba Sándor harmadik gyermekeként. Szülei egyszerű, dolgos emberek voltak, a mezőgazdaságban dolgoztak. Édesapja a református egyház presbitere volt. A gyerekek vallásos nevelést kaptak.

Jutka az általános iskolát Gerjenben végezte el. 1959-ben Szekszárdon érettségizett közgazdasági technikumban. Érettségi után képesítés nélküli nevelőként dolgozott Dunaszentgyörgyön, majd Gerjenben. Mivel életcéljának tekintette a tanítást, ezért beiratkozott a pécsi tanárképző főiskolára, ahol 1966-ban magyar–orosz szakos diplomát szerzett.

Egy hajdúszoboszlói nyaraláson ismerkedett meg későbbi férjével, akivel 1969-ben házasságot kötöttek Gerjenben. Esküvő után Hajdúszoboszlón folytatták közös életüket. A nyári és téli szüneteket viszont Jutka mindig szülőfalujában töltötte. Mivel nem született gyermeke, testvérei gyermekeit halmozta el szeretetével.

Hajdúszoboszlón az oktatásban helyezkedett el. Először **középiskolai kollégiumban** dolgozott nevelőtanárként, majd 1970 szeptemberétől a **4. sz. Általános Iskolában** (Ma Bárdos Lajos Általános Iskola) magyar–orosz szakos tanárként. Innen 1972-ben saját kérésére került az akkor megnyíló **5. sz.**, később **Pávai Vajna Ferenc Általános Iskolába**, ahol egészen nyugdíjazásáig dolgozott előbb magyar–orosz, majd magyar–német szakos tanárként.

Időközben súlyos betegség támadta meg, amelynek kezelésére sok időt kellett fordítania. Betegsége lekötötte energiáját, többször vett igénybe kórházi kezelést, szinte orvostól orvosig járt. Egy budapesti professzor eredményes kezelése nyomán javult az egészségi állapota. Újult erővel kezdett dolgozni.

Az 1995–96-os tanév nyolcadik osztály csoportképén

1985-ben elvált férjétől, de továbbra is Hajdúszoboszlón élt. Lakást vásárolt, ahová gyengélkedő édesanyját is magával hozta, haláláig szeretettel gondozta.

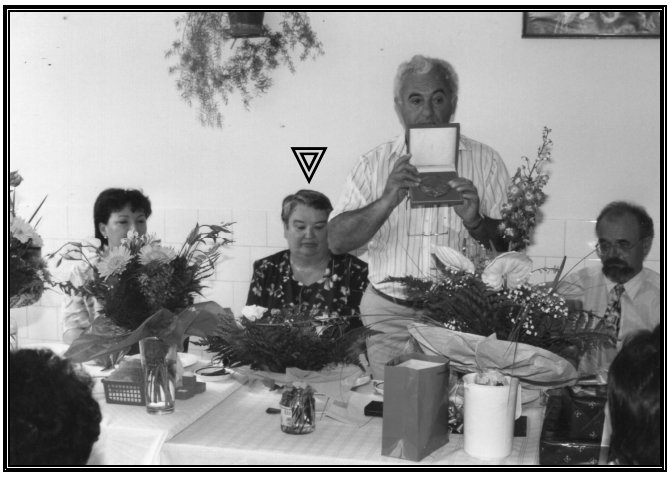
Munkáját kimagasló színvonalon végezte. Mindent megtett a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatásáért. Szívvel-lélekkel segítette a tanulásukat, szakköröket, korrepetálásokat szervezett. A városi és megyei szaktárgyi vetélkedőkön tanulói sikeresen szerepeltek. Szikszai Miklóssal, az iskola földrajz szakos tanárával – későbbi igazgatójával – minden

évben megszervezték a gyerekek táboroztatását, ahol színvonalas programokkal szereztek felejthetetlen élményeket a tanulóknak.

A szülők körében is méltán vívta ki a tiszteletet, hiszen egyenlő partnerként tekintett rájuk. Vallotta, hogy csak a szülőkkel együtt, közösen érhetnek el eredményeket. Kollégáival nagyon jó munkakapcsolatot épített ki. Szerették és tisztelték empatikus magatartásáért, tudásáért. Munkaközösség-vezetőként segítőkészség, példamutatás jellemezte. Munkabírása, precizitása példamutató volt.

Szikszai Miklós így emlékezett rá: *„Császi Csabánét Hajdúszoboszlóra kerülése óta ismertem. Az 5. sz., későbbi Pávai Vajna Ferenc Általános Iskolában, mint kollégák kerültünk közelebbi kapcsolatba. Igazi jó kolléga, jó tanár volt, aki szívvel-lélekkel nevelt és oktatott. A diákok és nevelők közösségi életének igazi szervezője, motorja volt. Igazgatói kinevezésem után ezért kértem fel az igazgatóhelyettesi munkakör ellátására. Nagy munkabírásával, őszinte és korrekt véleményével a legjobb, legmegbízhatóbb segítője volt a munkámnak."*

Iskolai munkájában sok örömet talált. Szerette a gyerekeket, feltétel nélkül fogadta el őket. Munkáját hivatásnak tekintette, segítőkészséget, megbecsülést, szeretetet sugárzott a kollégák és az iskola többi dolgozója felé. Szakmailag állandóan tovább képezte magát. Szakfolyóiratokat olvasott, helyi és megyei továbbképzésekre járt. Számos elismerésben, kitüntetésben részesült. 1987-ben vezető pedagógus címet kapott. Az iskola igazgatója, Szikszai Miklós 1994. december 29-től igazgatóhelyettessé nevezte ki. Ezt a tisztséget egészen 2001-ig, nyugdíjba vonulásáig töltötte be. Ekkor több évtizedes munkáját Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel ismerték el.

A Pedagógus Szolgálati Emlékérem átadása. 2001. június.

Lászlók Jánosné kollégája, egy ideig igazgatója, emlékezetében így él Jutka: *„Vezetőként is ugyanolyan EMBER maradt, mint amilyen pedagógusként volt: segítőkész, munkájára igényes, precíz és humánus.*

A gyerekek is imádták, mert szigorú volt ugyan, és megkövetelte a képességeknek megfelelő tanulást, de igyekezett alaposan felkészíteni őket a tananyagból. Igazságos tanárként ismerték őt. Nyomon követte családi életüket, problémájukat. Jól ismerte tanítványai szüleit is, hiszen sokukat tanította annak idején, így tudta, hol szükséges valamilyen segítség a gyereknek vagy a családnak, és igyekezett segíteni, ahol tudott.

Soha nem késett el az órákról, általában az ajtóban várta a gyerekeket. Mindig vidáman, derűsen igyekezett őket bátorítani a felelésekkor, számonkérésekkor. Nem vitte be az órákra az esetleges gondjait.

Én, akkor alsós nevelőként, kissé szorongva vártam az első óralátogatását, melyet igazgatóhelyettesként tett nálam, de amikor láttam az arcát, ahogyan a picurka elsősökre nézett óra közben, ahogy mozgott a szája, hogy segítsen nekik a tanítói kérdésekre válaszolni,

ahogyan mosolyogva drukkolt a kicsiknek és nekem, hogy minden jól sikerüljön, majd az óra végén mindenkit simogatva megdicsért, soha többet nem izgultam a látogatásai miatt. Azt gondoltam – és úgy érzem ma is –, hogy minden pedagógusnak ilyen barátságosnak, gyermekszeretőnek, jó szándékúnak és példamutatónak kellene lennie, mint amilyen ő volt."

Nyugdíjas évei csendesen teltek. Ezekben az éveiben sem szakadt el az iskolájától. De egyre fáradtabb, gyengébb lett, egyre kevesebbet járt el otthonról. Az alapbetegség újra felerősödött nála, amelyhez még több más betegség is járult. Kórházba került. 2016. november 20-án elhunyt.

Személyében a hajdúszoboszlói pedagógustársadalom egy példaképe távozott el.

Volt kollégája és barátja
CZEGLÉDI SÁNDORNÉ
ny. magyar–történelem szakos tanár
Hajdúszoboszló

CSERÉPNÉ HEGEDÜS JOLÁN (Újléta, 1953. november 15. – Berettyóújfalu, 2016. augusztus 10.) biológia–mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok és földrajz szakos tanár, grafológus

Szülei egyszerű, dolgos emberek voltak. Édesapja a MÁV-nál mozdonyfűtő, édesanyja háztartásbeli volt. Édesapját korán elvesztette, halála után édesanyja egyedül nevelte.

Általános iskolába Újlétán járt, középiskolai tanulmányait Debrecenben, a Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban végezte el 1972-ben. A gimnázium után Nyíregyházán, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán folytatta tanulmányait, ahol 1977-ben biológia–mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakos tanári diplomát szerzett.

1976. július 12-től 1977. július 1-ig Debrecenben a **HBM Gyermek és Ifjúságvédő intézetben** dolgozott nevelőként. 1977. július 2-től a **Komádi Gyermekotthonban** helyezkedett el, ahol először nevelőként dolgozott, majd később az iskolában tanított.

Itt ismerkedett meg Cserép Imrével, akivel 1978. április 19-én házasságra lépett. Házasságukból két gyermek született: Tünde Tímea és István. A férje első házasságából született Csaba fiát is sajátjaként nevelte és szerette.

1985-ben Nyíregyházán elvégezte a földrajz szakot. 2005-ben Egerben grafológus szakasszisztens, 2006-ban pedig grafológus diplomát szerzett. A gyermekotthon belső iskolájának megszűnése után fejlesztő pedagógusként dolgozott egészen leszázalékolásáig.

A gyermekotthonban nagy szeretettel foglalkozott a rábízott gyerekekkel. Bátran fordulhattak hozzá tanítványai. Az otthonban szakszervezeti bizalmiként, titkárként is dolgozott, amiért 2005-ben szakszervezeti kitüntetésben részesült. Munkatársai szerették és tisztelték.

Betegsége 1992-ben jelentkezett először, amikor is megműtötték cisztával, majd 2003-ban jóindulatú, 2010. február 2-án pedig rosszindulatú daganattal. Már-már úgy látszott,

hogy sikerül győzedelmeskednie a betegségén, de 2016 augusztusának elején nagyon legyengült, 8-án kórházba került, ahol 10-én meghalt. Betegségét nagy türelemmel viselte. Férje mellette volt, gondosan ápolta, és megtett mindent a felgyógyulásáért. Távol lévő lányával Jolika telefonon napi szinten tartotta a kapcsolatot. Nagy vágya volt, hogy láthassa a kis unokáját, Danikát. Ez sajnos már nem sikerült neki.

Feleségemmel kapcsolatos érzéseimet versekkel tudom csak kifejezni. Ezek közül egy:

Rád emlékezem…

Rád emlékezem ezen a bús, szomorú napon,
Mikor borzalmas a gyász, és patakzik a könny.
De voltak szép éveink, és akkor boldog volt napom,
Így emlékezni még most is nagy-nagy öröm.

Felidézem hát huncutkás mosolyod, nevetésed,
Amellyel úgy megbabonáztál, elbűvöltél engemet.
Téged elfelejteni nem-nem, sohasem lehet!
Még most is átölel a tőled áradó, síron túli szeretet.

Szabó Józsefné tanárnő így emlékszik vissza rá: **„***Nagyon jó kapcsolatban voltam a kedves feleségeddel, hamar megszerettem, együtt dolgoztam vele a nevelőotthonban. Neki sok olyan anyaga volt, amelyet kézműves foglalkozásokon lehetett használni. Szívesen a rendelkezésünkre bocsátotta. Őt nagyon jó pedagógusnak ismertem meg, akire egyaránt jellemző volt a gyermekcentrikusság és az emberbaráti viselkedés. Igen sajnálatos, hogy ilyen fiatalon már nem lehet köztünk. Komolyan hitt a természetgyógyászatban, velem is számtalanszor beszélgetett az egészséges életmódról, az egészséges táplálkozásról. Bízott benne, hogy nem lesz komoly kimenetele a betegségének. Nekem is volt hasonló problémám, így sokszor folytattunk eszmecserét gondjainkról. Biztattam, hogy nem lesz semmi baj, hisz ő borzasztóan vigyázott magára, az orvosi segítés mellett a természetes gyógymódot is alkalmazta. Egy jó barátot veszítettem el vele.”*

Róth Gyuláné tanítónő, egykori munkatárs visszaemlékezése hangzik így: *„Jolika nagyon felkészült, sokoldalú pedagógus volt, aki az óráira mindig örömmel ment. Amikor a nevelőotthon iskolájához került, pont az én osztályomat vette át, és osztályfőnökük is lett. Az első évben a tanítványaim vissza-visszajöttek hozzám, mert szokatlan volt nekik az a »stílus«, amellyel az új osztályfőnöknél találkoztak.*

Én csitítgattam, nyugtattam őket, hogy a tanárnőjük nagyon aranyos, kedves ember, és meg fogják majd szeretni őt. És így is lett. Elmaradtak a »panaszok«, nyolcadik osztály végén megkerestek újra, és elmondták, hogy valóban csodálatos osztályfőnökük van, akit nagyon-nagyon megszerettek.”

Szegény Erzsébet gyermekfelügyelő, egykori munkatárs így emlékezik rá: **„***Sok-sok éven át dolgoztam együtt vele mint szakszervezeti bizalmi. Ő szakszervezeti titkár volt a nevelőotthonban. Lelkiismeretesen végezte a szakszervezeti munkát, a szabad idejét nagyon sokszor feláldozta, mindig kiállt a dolgozók jogaiért. De másmilyen, személyes problémákkal is fel lehetett keresni, ahol tudott, szívesen segített. Nagyon szerették a munkatársai. De nemcsak a felnőttek, hanem a gyerekek is. Olyan volt ő a diákjai számára, mint egy anya. Számtalan sok versenyre készítette fel tanítványait. Részt vett a »Savas esők« programban, a gyerekekkel együtt naponta mérte a csapadékot. A nevelőotthoni Vöröskereszt titkára volt,*

sok egészségügyi előadást tartott, megszervezte az ifjúsági vöröskereszt tagozatot is. Halála mélyen megrendített, nagy veszteség mindnyájunk számára."

Iskolai tantestület (1989)

Volt tanítványainak visszaemlékezései:

„Jolika néni kedves, mosolygós és nagyszerű tanárnő volt. Természetesen néha szigorú volt ő is. Szerette a munkáját, hivatását. És szeretett mindenkit, ahogy a családját is." (Jeremiás Ágnes)

„Nagyon határozott, céltudatos személyiség volt tanárnő. Megkövetelte tőlünk, amit tanított, mert azt szerette volna, ha minden gyermek viszi valamire az életben, és erre próbált minket felkészíteni. Nagy fájdalommal járt az elvesztése, mert nagyon jó ember volt, igen sok gyereket tanított, nevelgetett, sokat köszönhetünk neki." (Szijjártó Tamás)

„Nagyon szerettem, szerettük, élveztük az óráit. A tananyagon kívül is adott pluszt. Ő az óráin is az életre nevelt bennünket. Mindig felhívta figyelmünket a környezetvédelem fontosságára. Vöröskeresztes versenyekre több alkalommal készített fel minket. A szemészeti versenyeken is sikeresen vettünk részt. Nagyon fájdalmasan érintett a halála." (Varga Irén)

„Sírással küszködve emlékszem vissza az aranyos, kedves tanárnőmre. Olyan volt számomra, mintha az édesanyám lenne. Nagyon szerettem! Hozzá bármikor fordulhattunk segítségért. Kis versem róla szól: Szíve nemes volt, keze dolgos, / Élete nehéz volt, álma legyen boldog. / Csak az hal meg, akit elfelednek, / Örökké él, kit nagyon szeretnek.

Drága Jolika néni! Tessék vigyázni ránk, bárhol is tetszik lenni." (Iszák-Santing Katalin)

„Jolika néni mint ember, mint tanár egyaránt kedves, aranyos, segítőkész volt. A tananyagot, amit leadott, mindig megértettük. Amikor kikerültem az intézetből, azután is sokszor találkoztam vele, mert a férjével, Imre bácsival – aki tolmácsolt – elkísérte a holland vendégeket hozzám, a lakásunkra. Nagyon megdöbbentett a halálhíre. Emlékét szívemben örökre megőrzöm." (Cseke Tünde)

Férje,
CSERÉP IMRE tanár
Komádi

CSIGE JÓZSEFNÉ Szele Ibolya (Debrecen, 1942. július 4. – Balmazújváros, 2016. január 7.) óvónő, óvodavezető, címzetes óvodavezető

„Hasznos életcélt találni, és azt kitartóan megvalósítani – ez az egyik titka minden olyan életnek, amelyet érdemes megélni."

(Herbert Casson)

Apja Szele József asztalos, anyja Tóth Irén háztartásbeli. Miután szülei elváltak, az anyai nagymama nevelte őt és két évvel idősebb nővérét. Anyja új házassága után továbbra is a nagymamánál maradt. Az általános iskola elvégzését követően a debreceni gyors- és gépíró iskolába iratkozott be, hogy minél hamarabb munkába állhasson. 1959-től a Nagyhegyesi Községi Tanácsnál dolgozott adminisztrátorként. 1961-ben kötött házasságot Csige József tanárral, és ezt követően lett balmazújvárosi lakos. Munkahelye a továbbiakban a helyi Városi Jogú Nagyközségi Tanács volt, ahol előadóként dolgozott.

Közben levelező tagozaton elvégezte a közgazdasági technikumot, és üzemgazdászi állást vállal a Gépjavító Állomáson. Vágya mindvégig az volt, hogy pedagógus pályára kerüljön.

1966-ban sikerült Balmazújvároson az **5. sz. Általános Iskolában** képesítés nélküli nevelőként elhelyezkednie. Itt tanított két éven át. A szerződés lejártával, az iskolához tartozó **Dózsa óvodában** üres álláshelyre alkalmazták, és egyben beiskolázták a Szarvasi Óvónőképző Intézetbe. 1970-ben vette kézbe diplomáját. Aktív munkavégzését két esetben szakította meg rövidebb időre: 1962-ben fia, József és 1975-ben leánya, Katalin születésekor. Csoportvezető óvónőként jó kapcsolatot ápolt a szülőkkel. Mindent megtett annak érdekében, hogy megismerje az egyes gyerekek személyiségét. Tudatosan törekedett arra, hogy minden egyes kisgyermekhez megtalálja a hozzávezető utat, kinél egy kedves szó, kinél egy simogatás, biztató mosoly vagy cinkos összekacsintás formájában. Munkáját pontosság és lelkiismeretesség jellemezte. A foglalkozásokra mindig tudatosan készült. Sok energiát fordított szemléltető eszközök készítésére. Szívesen vállalt bemutató foglalkozásokat.

Vezetője minősítésében a következőket írta róla: *„Csoportjával mindig pontosan foglalkozik. Írásbeli felkészülése jó, mindig naprakész. Szívesen próbálkozik új módszerekkel, még akkor is, ha nem mindig jár sikerrel. Nem riad vissza a nehézségektől. Folyamatosan kész önés továbbképzésekre."*

A munkatársakkal is igyekezett jó kapcsolatot kialakítani. A nyíltság és őszinteség volt a legfőbb erénye. Ha hibázott, bátran vállalta. Ezt vallotta: *„Emberek vagyunk, hát hibázunk, de megvan bennünk a szándék azok kijavítására."*

Ezek az emberi tulajdonságok is hozzásegítették, hogy 1976-ban őt bízzák meg helyettes vezetői teendőkkel. A vezetést éppúgy, mint a mindennapi nevelőmunkát, szolgálatnak tekintette. Soha nem önmagáért, hanem az óvodáért, annak jó működéséért munkálkodott. Munkáját a Hajdú-Bihar Megyei Tanács VB. Debreceni Járási Hivatal *Művelődésügyi Osztály vezetője* így minősítette: *„Jó szakmai, pedagógiai felkészültségű. Mint helyettes vezető egy óvodaegységen belül eszmei-szakmai-pedagógiai vezetője tud lenni az intézménynek. A tanügyi igazgatási feladatokat jól látja el. Vezetői rátermettségét is pozitívan ítéljük meg.*

Látja és át tudja tekinteni az óvodára háruló legfontosabb oktatáspolitikai feladatokat. Mindig a fő kérdésekre tudja irányítani a figyelmet."

1980-tól függetlenített vezető lett, három óvoda (Dózsa, Bimbó-közi és Hortobágyi u.), tizenhárom óvodai csoport irányítója. Legfontosabb feladatának a három óvoda tárgyi feltételeinek szintre hozását és a személyi feltételek optimalizálását tekintette. Szélesítette kapcsolatait a társadalmi, gazdasági szervezetekkel. Sok társadalmi munkát szervezett. A mindenkori fenntartóval jó kapcsolatot ápolt, de soha nem hallgatta el kritikai észrevételeit. Az igazságtalanságot nehezen viselte, és ennek nemegyszer hangot is adott. Jó partnere és bölcs tanítója volt a kezdő vezetőknek.

A Dózsa óvoda nagycsoportjával (1989)

Nagy László soraival lehet talán a legtalálóbban kifejezni magatartását: *„Vezesd őket, utat ne tévessz, / S magadhoz mindig hű maradj. / Mert élen állsz, és messzire látszol, / Sose feledd, példa vagy."*

Támogatta az ésszerű szervezeti átalakításokat, az infrastrukturális fejlesztéseket. Igyekezett megteremteni az elvárások és lehetőségek összhangját. Megmaradt a realitások talaján. Nem riadt vissza az újabbnál újabb szakmai kihívásoktól. Elvégezte az óvónői és vezetői komplex tanfolyamokat. Területi munkaközösséget vezetett, korreferátumokat tartott. Céltudatosan törekedett arra, hogy minden óvónő magasabb színvonalon végezze pedagógiai munkáját. Ezt segítették a foglalkozások látogatása során alkalmazott építő bírálatai.

Munkatársai humánus emberként, demokratikus vezetőként tisztelték. A nagymamai tanítás egész életútját végigkísérte: tisztelte az egyszerű embereket, lelkiismeretes volt a munkavégzésben, fáradhatatlan a segítésben. Energikus egyéniség, tevékeny ember volt.

Szakmai munkája mellett említést érdemel közéleti tevékenysége is. Baloldali elkötelezettségét, férjéhez hasonlóan, minden körülmények között vállalta. Szakszervezeti titkárként síkra szállt a dolgozók jogaiért, érdekeiért. 1975-től a Hazafias Népfront elnökségének és bizottságának tagjaként, a Nőbizottság elnökeként munkálkodott. Bár tevékeny és fáradhatatlan volt, az ő életében is eljött az a pillanat, amikor úgy érezte, át kell adnia a helyét egy fiatalabb kollégának. Erre biztatta országgyűlési képviselő férje és külföldön élő leánya.

1999-ben címzetes óvodavezetőként vonult nyugdíjba. *Fésüsné Kovács Lilla* és *Postáné Ónosi Mária* óvodapedagógusok így emlékeznek rá: *„Szerény gyermekkori körülményei ellenére erős akarattal, nagy tudásvággyal sikerült megszereznie az óvónői diplomát és eljutnia az intézményvezetői posztra. Tamási Áronnal hitte és vallotta: »Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.« Ezt az otthont teremtette meg nemcsak a családjának,*

hanem munkatársainak és a gyerekeknek is. Irányítása alatt az óvodák – ha nem is voltak meg bennük a legmodernebb bútorok és eszközök – barátságosak, családiasak és gyermekközpontúak voltak. Ibolya olyan közösségeket épített maga köré, amelyekben jó volt dolgozni, és amelyekben ő is nagyszerűen érezte magát.

A fiatal dolgozókat útmutatásaival, jó szándékú észrevételeivel, mint egy gondos szülő, terelgette a minél tökéletesebb munkavégzés irányába. Munkatársaival mindig emberségesen bánt. Bármilyen szakmai vagy magánjellegű problémával fordultak hozzá, igyekezett a legjobb tudása szerint segíteni. Szerette az embereket. Szívesen beszélgetett velük, odafigyelt rájuk, ő maga is örömmel osztotta meg élményeit.

Farsangi csoportkép a Bimbó óvoda dolgozóival

Intézményvezetőként arra törekedett, hogy az intézmény valamennyi partnerével jó kapcsolatot ápoljon. Elképzeléseit tűzön-vízen át igyekezett megvalósítani az óvodák és a gyerekek érdekében. Egy alkalommal, ezekkel a szavakkal jellemezte magát: »Olyan ember vagyok, aki, ha valahol kidobják az ajtón, visszamegy az ablakon.« Igen, valóban ilyen volt. Energikus, optimista. Nem riadt vissza az újabbnál újabb szakmai kihívásoktól. Életvidám egyénisége, lelkiismeretes munkája Balmazújváros meghatározó személyiségévé tette.

Irányítása alatt az óvodák sikeres, a város által elismert intézményekké váltak, melyekre nagyon büszke volt, hiszen mi lehet jobb annál, mint szeretni azt, amit csinálunk, és tudni, hogy annak értéke van. Fáradtságot nem ismerő munkáját az önkormányzat is elismerte, kiváló munkájáért méltán kapta meg a címzetes óvodavezető titulust. Szerencsés az, aki szereti a munkáját. Ibolyának része volt ebben a szerencsében.

Nyugdíjba vonulása után a családjáért élt. A saját egészsége árán is mindent elkövetett, hogy segítsen gyermekeinek, és gondoskodjon férjéről. Egész életét a másokért való tenni akarás, segítőkészség, a jövő generációjáért érzett felelősség jellemezte.

»Az élet rövid, ha kinyithatod a szárnyad, ne habozz, repülj!« Ibolya élete maga volt a szárnyalás."

Kitüntetései:

* Közösségi Munkáért emlékérem (1978)
* Miniszteri Dicséret (1983)
* Címzetes óvodavezető (1999)
* Balmazújváros Városért kitüntető díj (2004)

Munkatársa,
SZABÓ LÁSZLÓNÉ óvodavezető
Balmazújváros

D

DARABÁN GÉZA (Hódmezővásárhely, 1942. június 1. – Szarvas, 2000. szeptember 10.) matematika–fizika–ének szakos tanár, pedagógia szakos előadó, óvónőképző intézeti adjunktus, tanszékvezető főiskolai docens

Több generáción átívelő pedagóguscsaládba született. Édesapja, dr. Darabán Géza Hódmezővásárhelyen matematika–fizika szakos általános iskolai tanár volt. Időközben jogászvégzettséget is szerzett. Édesanyja, Bányai Ilona az általános iskola alsó tagozatán tanított. Húga, Zsuzsanna szintén a tanári pályát választotta. A szülők mindkét gyermeküket református hitben, vallásos légkörben nevelték. Géza zene iránti szeretete nagyon korán kialakult, mert édesapja naponta játszott a családi harmóniumon.

Általános iskolai tanulmányait Hódmezővásárhelyen végezte. Kiváló tanulmányi eredményei alapján felvették a gazdag hagyományú Bethlen Gábor Gimnáziumba. Általános és középiskolai tanulmányaival párhuzamosan szorgalmas és tehetséges diákja volt a helyi Állami Zeneiskolának, ahol hegedű tanszakon sajátította el a hangszerjátékot. Egyre inkább ez töltötte ki minden szabad idejét: rendszeresen részt vett iskolája vonószenekari munkájában, sőt a hét végeken zeneiskolai társaival kamaramuzsikálással töltötték szabad idejüket is. Zeneiskolai példaképe Steiner Béla zenetanár és karnagy volt.

Érettségi után a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán matematika–fizika–ének szakon tanult, és szerzett diplomát 1964-ben. Friss diplomásként Baranyában, a festői környezetben fekvő **Bakócán**, a hajdani Majláth család kastélyában működő **Gyermekotthonban** kapott állást.

Főiskolai tanulmányai idején ismerkedett meg későbbi feleségével, Bordás Máriával, akivel 1965-ben kötött házasságot, és aki szintén itt kezdte tanári munkáját. Emlékezetes, szép pályakezdő éveket töltöttek itt. Darabán Géza nevelőtanárként, énektanárként és osztályfőnöki munkaközösség-vezetőként töltötte be választott hivatását. Jelentős eredményeket ért el: kamarakórusával és szólistákkal egyaránt kiváló helyezéseket nyertek a járási és megyei szinteken rendezett versenyeken.

Családi életükben is nagy örömforrás lett első gyermekük, Csilla megszületése 1966-ban.

Hamarosan újabb lehetőséget kaptak pedagóguspályájukon: 1970-től az arborétumáról híres **Tiszakürtön** nyertek mindketten tanári kinevezést. Ezzel egy időben a közeli Kunszentmártonból kihelyezett zeneiskola indult, melynek megszervezésével Darabán Gézát bízták meg. A zeneiskolában ő maga is tanított, és ezen túl létrehozta a helyi pávakört, mellyel a Magyar Rádió népzenei műsoraiban történő szerepléseiért nívódíjat kapott.

Családjuk élete is itt teljesedett ki: 1972-ben megszületett második gyermekük, Géza. Az immár négytagú család számára ismét újabb lehetőségek nyíltak: 1975-ben a **Szarvasi**

Felsőfokú Óvónőképző Intézetben kapott Géza ének-zene tanári kinevezést, felesége pedig szintén Szarvason, a 611. számú Ipari Szakmunkásképző Intézetben lett matematikatanár.

Darabán Géza számára a felsőfokú oktatási intézményben történő tanítás új feladatokat, új kihívásokat jelentett. Az eddigi tanári munkásságán túl újabb korosztály: a 18–20 éves hallgatók oktatásának, nevelésének sajátos módszereit is el kellett sajátítania. Ennek érdekében elsősorban tanszéki munkatársaitól tanult, nagy figyelmet szentelt az óravezetésükre, módszereikre.

Röviden így összegzi *Privler Mária,* tanszéki munkatársa a hozzá kapcsolódó emlékét: *„Fantasztikus munkabírása, életszeretete, tudásvágya, másokért való fáradozása, kiemelkedő küzdőképessége volt."* Ebből a gondolatból az is kicsendül, hogy nemcsak várta és elfogadta a segítségnyújtást, hanem ő is arra törekedett, hogy készségesen segítsen minden munkatársának, ha a szükség úgy kívánta. Új munkahelyi közösségébe könnyen beilleszkedett, mert mint a továbbiakban olvassuk Privler Mária visszaemlékezésében: *„nyugodt, kiegyensúlyozott, tapintatos egyénisége vonzó volt mind a hallgatók, óvónők, oktatók, mind a technikai dolgozók körében. Szorgalmas volt, sokszor utazott, tartalmas, értékes kapcsolatokat ápolt a társintézetekkel: a kecskeméti, hajdúböszörményi kollégákkal."*

A tanszéki feladatok mindegyikéből kivette részét. Tanított éneket, hangszerjátékot (hegedű, furulya), vezetett kórust és zenekart is, valamint bekapcsolódott az óvodai ének-zenei nevelés módszertanának oktatásába. Ahhoz, hogy a hallgatók pályára történő felkészítésének e részterületén eredményesen működjön közre, egy másik korosztály – a 3–6 éves gyermekek óvodai nevelését is alaposan meg kellett ismernie. Ennek érdekében igen gyakran látogatta a gyakorló óvoda különböző életkorú gyermekeinek csoportjait, szakmai tanácskozásokat folytatott az óvónőkkel. Később, amikor ezt a területet alaposan megismerte, a gyakorló óvoda ének-zenei szakfelügyeletére is megbízást kapott. Új feladatát is nagy odaadással és rendkívüli jóindulattal látta el. Egyre több tapasztalattal és az óvodai nevelés elméletével felvértezve tanította az óvodai ének-zenei nevelés módszertanát, és kísérte figyelemmel a hallgatók gyakorlati próbálkozásait, foglalkozásaikat.

Erre így emlékezik *Bobné Chlebik Márta*, volt gyakorlatvezető óvónő: *„Fiatal – pályakezdő – óvodapedagógusként ismertem meg őt mint a gyermekcsoportomba hospitálni járó hallgatókat az ének-zene módszertanára oktató kollégát. Ebben a minőségében minden alkalommal bejött a csoportba megnézni, hogyan is »ügyeskednek« a hallgatók, hogy sikerül nekik a gyakorlatban megvalósítani a tanultakat. A hallgatókat (ő, a tanár és én, az óvónő) alaposan felkészítettük, elláttuk jó tanácsokkal ezekre az alkalmakra – egymás keze alá dolgozva a cél, a sikeres hallgatói tevékenység érdekében. Géza azt várta el a hallgatótól – no és tőlem is –, hogy az ének-zene foglalkozásban meglegyen a zenei logika. Vagyis: az énekes játékot vagy a készségfejlesztést előkészítse a foglalkozás első része, és a hallgató »ne magyarázzon sokat«, hanem énekeljen, énekeljen! Ezt néha ő is megtette, ha pl. nem volt jó a hallgató kezdőhangja, bekapcsolódó éneklésével tapintatosan átsegítette a nehéz helyzeten."*

Hogyan látta a tanítvány, a hallgató az ő tanári munkásságát? Erre a kérdésre válaszként *Béleczkiné Valkó Ildikó* így emlékezik: *„Darabán Géza tanár úr számomra az embert és a tanárembert jelentette – mindkettőt egyszerre! Tanítványaival, a hallgatókkal olyan kapcsolatot alakított ki, melyből az őszinte tisztelet sugárzott. Csoportunknak az ének, a furulya és az óvodai ének-zene módszertanát tanította. Bár ezek a tantárgyak nem voltak könnyűek, de óráira soha nem mentünk félelemmel. Olyan légkört teremtett már az óra elején, hogy a gátlásos hallgatók is bátran szerepeltek, de ha mégis tévedett bárki, azt tanár úr*

jóindulattal, türelemmel, a vele való énekléssel segítette, bátorította. Aki mégis kevéssé készült fel az órára, annak a megérdemelt gyengébb jegyet beírta, de mindig adott lehetőséget a javításra. A szorgalmat, a sok gyakorlást méltányolta, és a haladás tempóját mindenkinek saját képességeihez szabta. Az egyes tanórákon megtanított anyagot a következő órán mindig számonkérte. Ebben is szigorúan következetes volt. A szorgalmasan készülő tanítványokat pedig sikerélményhez juttatta óráin."

A hallgatók szaktárgyi oktatásával párhuzamosan nagy hangsúlyt fektetett nevelésükre is. A felnőttkoruk küszöbén álló leányok figyelmét többek között arra a fontos és aktuális kérdésre is felhívta, hogy leendő párjuk választása során milyen lényeges szempont alapján döntsenek. Erről így emlékezik *Béleczkiné Valkó Ildikó*: *„Emlékszem, mit mondott tanár úr: ilyenkor szoktak szerelmesek lenni a lányok, és gondolnak a párjuk megtalálására. Nagyon fontos, hogy alaposan ismerjék meg választott társuk értékrendjét, és csak akkor kössék össze életüket, ha ez az értékrend mindkettőjüknél azonos! Ezen mi mélyen elgondolkodtunk, s bár korábban szüleinktől sem hallottuk ezt a jó tanácsot, életünkben igyekeztünk megvalósítani. Sok-sok fontos kérdést beszélt meg velünk, és mi mindig megfogadtuk, amit ő tanácsolt nekünk."*

Hasonlóan szép gondolatokkal, meleg szeretettel emlékezik másik tanítványa, *Kalmár Zsuzsanna*: *„Ha rá gondolok, látom a mosolygó szemét, a jellegzetes mozdulatot, ahogy szemüvegét megigazítja, hallom rekedtes hangját, ahogy magyaráz. Első emlékem az alkalmassági vizsgához kapcsolódik, amikor az előjátszott dallamot visszaszolmizáltam, és mosolyogva annyit mondott: »aha«. Ezzel a három betűs szóval megerősített, megnyugtatott, majd több mint hat év után újra hegedűt adott a kezembe, visszavezetve a társas zenélés öröméhez. Mindig tudta, hogy mikor, hogyan kell néhány szóval megerősítést, bátorítást, segítséget adni.*

Nem zenét tanított, hanem muzsikát. Odaadással készült fel velünk egy-egy zenekari fellépésre. Az átszellemült előadásért sokat beszélt a tanult darabról, a korról, a zeneszerzőkről. Úgy tudott instrukciót adni, hogy nem lehetett nem úgy megoldani.

Türelme, humora segített a konfliktusok feloldásában, ha a próbákon fáradtak vagy kedvetlenek voltunk. Próba el nem kezdődhetett anélkül, hogy meg ne kérdezte volna, mi történt velünk aznap, emlékezett, kinek mikor volt óvodai foglalkozása, mire készült. Szerette tudni tanítványai sikerét.

Ha úgy adódott, otthona is nyitva állt számunkra. Feleségével együtt sokszor hallgatták a felnőtté válás küszöbéhez közeledő tanítványok gondjait. Tanácsaikkal segítették megoldani emberi, tanulmányi problémáinkat.

A szarvasi évek hatalmas, gazdag, örök értékű útravalót adtak emberileg és szakmailag egyaránt. Szeretettel és hálával gondolok tanáraimra, akik a pályára felkészítettek. Elhivatottsága, zeneszeretete, humora, türelme egy csillogó ékkő az útravaló kincsei között."

Darabán Géza már Szarvasra érkezésével a kisvárosi értelmiségi létet valósította meg. Érdeklődött a város kulturális életének eseményei, lehetőségei iránt. A rendezvényeket figyelemmel kísérte, de rendszeres látogatója volt az újonnan megjelenő könyvekkel, zenei anyagokkal jól ellátott helyi könyvesboltnak, melynek vezetője, *Mótyán Tibor* népművelő így emlékezik: *„Széles keretű szemüvegén át bele-beleolvasott az új kiadványokba, mindegyikhez fűzött néhány gondolatot. Gyakran vásárolt komolyzenei lemezeket, de a könnyebb műfajú zenére is vevő volt, ha azt szerethetőnek tartotta. Jókat beszélgettünk, sokat tanultam tőle társalgásaink során. Sugárzott a tekintetéből valami, amit akkor meg sem tudtam fogalmazni, de később, mikor már barátság fűzött minket egymáshoz, egyértelművé*

vált, hogy a szelíd tekintet mögött tengernyi jóindulat, sok tudás, szerénység és alázat rejtőzködik. A zene által lettünk barátok, de a népművelés berkein belül munkatársak is. Együtt hegedültünk a Városi Kamarazenekarban, és ő volt segítségemre a szarvasi Városi Vegyes Kar létrehozásában, melynek kórusvezetője is lett. Nagyszerű EMBER volt! Legyen áldott az emléke!"

Nagy szakmai hozzáértéssel vette ki részét a város zenei életéből. *Privler Mária* így ír erről: *„Sok szép kezdeményezés ötletgazdája volt. Mindig tervezett, a városi hangversenyélet dinamikus szervező egyénisége volt: Éneklő Ifjúság kórushangverseny, Filharmóniai Hangverseny stb."*

A szarvasi óvóképző ének-zene tanárai: Törzsök Béla, Lipták Mihály, Darabán Géza

Tanári munkájának fiatalos lendületével, tenni akarásával és zene iránti szeretetével meghatározó egyénisége lett tantestületünknek. Tanszéki munkatársa, *Istenes Istvánné Forrai Mária* így emlékezik: *„Energikus, lelkes, jó szervező volt, aki az akkori tanszékvezetőtől, Törzsök Béla bácsitól sokat tanult. Béla bácsi nyugdíjba vonulása után Géza lett a tanszékvezető. 1985-től irányította a népes tanszékünk életét, szervezte a csoportokat, énekkarokat és zenekarokat."*

Szintén tanszéki munkatársa, *Privler Mária* pedig így őrzi emlékezetében: *„Udvarias, figyelmes, jó kapcsolatteremtő képességű ember volt, élni tudott minden alkalommal, lehetőséggel, hogy közel hozza egymáshoz a kollégákat szakcsoporton belül és más szakosokkal is. Törődött a munkatársak személyes gondjaival, magánéleti problémáival. Sokoldalú, higgadt, vezetésre termett ember volt, aki szüntelenül képezte magát, és remek szervezőkészséggel volt megáldva. A tantestületi ünnepségek, névnapi együttlétek elképzelhetetlenek voltak nélküle."*

Az elvárásoknak mindig igyekezett megfelelni. Így vállalta, hogy újabb diplomát szerez, s ezt meg is valósította: a szegedi József Attila Tudományegyetemen pedagógia szakos előadói diplomáját 1986-ban vette át.

Tanári munkásságának szerves része volt a hallgatók tudományos diákköri konferenciákra történő felkészítése: a hallgatók zenei igényszintjének vizsgálata, a népi kultúrák egymásra hatása. A Sárrét néphagyományai témaköreinek feldolgozása az ő irányításával történt. Szarvas város és környéke szlovák néprajzi adatainak gyűjtésében és feldolgozásában pedig tudományos munkatársként vett részt: az adatközlők által elénekelt népdalokat azonnal lekottázta, rögzítette azok dallamát.

Sokoldalú munkásságát, felfelé ívelő pályáját magánéletének nagy tragédiája – felesége súlyos betegsége, majd 1987-ben bekövetkezett halála – nagymértékben beárnyékolta. Életének igen nehéz időszaka volt ez.

A felsőfokú óvónőképzés főiskolai szintre emelésével a főiskolai adjunktusi, majd a docensi címet nyerte el. Tanszékvezetőként találkozott a szarvasi zeneiskola egyik tanárával, *Szabados-Tóth Gáborral*, aki ezt így őrzi emlékezetében: *„Én a zeneiskola pályakezdő klarinét-furulya tanára voltam. Pedagógiai munkám és az azzal kapcsolatos elképzeléseim érdekelték, különösen a legkisebb növendékek vonatkozásában. Tetszett neki, és egyetértett*

azzal, hogy minél hamarabb el kell kezdeni a kisgyermekek szakszerű zenei nevelését, aminek a legfőbb mozgatórugója az élményszerzés és a játékosság."

Szakmai beszélgetésük, pedagógiai nézetazonosságuk alapján meghívta tanszéki oktatónak *zenetanár kollégáját*, aki ezt így örökíti meg: *„A feladatom az, hogy a leendő pedagógusokat tanítsam az éneklés és furulyázás elméletére és gyakorlatára azon elvek szerint, melyekről beszélgettünk. A megtisztelő felkérést elfogadtam. Gézát valójában ekkor ismertem meg. Tapasztalatával sokat segített a számomra új feladatok ellátásában. Soha nem fogyott ki a praktikus módszertani tanácsokból, és mindig volt egy tanulságos, sokszor humoros példája az adott probléma megoldására. Kollégáival megértő volt, tisztelte őket, elismerte felkészültségüket. Vezetése nem hatalmi pozícióból történt. Sajátos humorával minden feszült helyzetet megoldott, tanítványai és kollégái ezért is szerették. Szeretettel emlékezem Gézára."*

A társadalmunk életében bekövetkezett változások az óvodapedagógia elméletét és gyakorlatát is nagymértékben befolyásolták. Az ekkor korszerűvé vált törekvéseknek megfelelően Darabán Géza egy 33 gyermekdalból és 59 zenehallgatásra ajánlott dalból álló gyűjteményt állított össze *A kis Jézus aranyalma* címmel. Ez a mű akkor Brunszvik Teréz nevét viselő főiskolánk programfüzeteként jelent meg 1992-ben. Bevezető gondolatsoraiban többek között ezt írja szerzőként: *„Jelenünkben, eddigi pedagógiai gyakorlatunk nevelésfilozófiájának szétesése után támadt űrben a kiút az egyetemes emberi értékrendhez való visszatérés."* Bízunk abban, hogy ez a dalgyűjteménykincs betölti nemes küldetését, és hosszú távon segíti a gyermekek zenei nevelését és világlátását.

Darabán Géza családi életében 1994-ben nagy boldogságot hozott az első unoka, Regina megérkezése. Időközben fia is megházasodott, és elkezdte önálló családi életét, 1997-ben itt is megszületett a kis unoka: Petra. Mindkét unokájában sok-sok örömét lelte.

Leánya, Csilla súlyos beteg lett, és őt 1998-ban el is vesztette. Ez a tragédia nagyon megnehezítette egész további életét. Saját szervezete is áldozatául esett gyógyíthatatlan betegségének. Mindössze 58 évet élt.

A hazai óvodai ének-zenei nevelés sokat gazdagodott az ő életművével és munkásságával. Volt tanítványai között szép számmal vannak, akik ének-, zeneszeretetüket Darabán Gézának köszönhetik és adják tovább neveltjeiknek.

Tudományos publikációi:

- Az ének-zene hatása a gyermek személyiségére. 1980. Békéscsaba. *A gyorsuló időben.* 19. sz. 27–36.
- Az ének-zenei nevelés lehetőségei az óvoda korrekciós nevelésében. 1981. Békéscsaba. *A gyorsuló időben.* 22. sz. 51–57.
- *Kiegészítő az óvodai ének-zene foglalkozás módszertana tantárgyhoz.* Segédanyag. 1983. Szarvas.
- *A kis Jézus aranyalma.* 1992. Szarvas, Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskola.

Kitüntetései:

* Szocialista Kultúráért
* Kiváló Munkáért
* Pedagógus Szolgálati Emlékérem

Főiskolai munkatársa,
KONDACS MIHÁLYNÉ PODMANICZKY MÁRIA tanár
Szarvas

DEBRECZENI ERZSÉBET (Debrecen, 1899. szeptember 28. – Debrecen, 1984. november 26.) tanító, polgári iskolai tanár, általános iskolai tanár

Iparos családban született, édesapja Debreczeni József szatócs, édesanyja Dalmi Erzsébet.

Iskoláit részben a debreceni Református Leánynevelő Intézetben végezte, itt szerzett az 1916/17-es tanévben tanítónői diplomát. A következő években elvégezte a polgári iskolai tanárképzőt. 1918–19-ben (nyelv- és történettudományra képesített) tanárjelöltként helyettesítette Csernátony Jankát egykori iskolájának, a **Debreceni Református Leánynevelő Intézetnek** polgári iskolai tagozatán.

Kezdetben óraadó tanár volt, majd az 1924/25. tanévben véglegesítették. Magyart, földrajzot és történelmet tanított. Tornatanítói oklevelet is szerzett 1925/26-ban. Hamarosan elismerést váltott ki iskolájában megbízhatóságával, teherbírásával.

1928-ban ő tartotta a március 15-i ünnepi szónoklatot, az 1931/32-es tanévben pedig a finnugor testvériség ünnepén mondott beszédet. Több alkalommal kísérte iskolai kirándulásra a polgári iskola diákjait; a Mátrában, Egerben, Bécsben járt a leányokkal. 1930/31-től a segítő egyesületet is vezette. 1938-tól az államosításig az önképzőkör vezető tanára volt. A földrajzszertár őre, majd 1929/30-tól az ifjúsági segítőkönyvtár vezetője lett. Szociális érzékenysége mutatkozott meg abban, hogy ebbéli minőségében elsőként javasolta a kölcsönzési díj mérséklését. Szakmai felkészültségére példa, hogy amikor „módszeres értekezleten" a helyesírás tanításáról tartott előadást, igazgatója, szaktársa Vekerdiné Király Ilona megelégedéssel jelentette ki: a munkaközösség a módszert alkalmazni fogja a tanításban.

Szakmai tudását, gyermekközpontú tanítási módszereit, előadókészségét nemcsak iskolájában ismerték el, de a hivatalos felügyeletek sem mulasztották el követendő példaként feljegyezni. A közvetlenség, a meghitt, bensőséges viszony tanár-diák közt egyik legnagyobb erénye volt munkásságának tanórán és azon kívül egyaránt.

Tanóráin minden erőltetettség nélkül kapcsolta más tárgyakhoz is az anyagot, így például a *Tihany* című olvasmány közben *A tihanyi ekhóhoz* című Csokonai-verset énekeltette, a balatoni kecskekörmöket szemléltette. A növendékek saját élményeit mindig felhasználta az új ismeretek tárgyalásakor. A legmodernebb szemléltetőeszközök igénybevétele jellemezte órai munkáját, ezeknek eredményességét is nyomon követte. (Például: Mit láttam a vetítéskor? címmel házi dolgozatokat íratott.)

„*Tanári ügyességére, egész évi buzgó munkájára mutat az a körülmény, hogy annyi mindent ki tudott hozni a növendékek ismereteiből*" – jegyezték meg a Balatonról szóló bemutató tanítása után. A tanulók cselekvő bekapcsolását érte el magyaróráin a táblára íratott verssorokkal. Világos előadásával mindvégig lekötötte a figyelmet. A kötelező olvasmányokat röviden leíratta a tartalmi füzetbe, így győződött meg róla, valóban elolvasták-e azokat diákjai.

„*Előadása nyugodt és érthető, kérdései világosak. Óravezetése ügyes.*" A növendékek számára teljesen világos és tudatos lett az anyag, jegyezte meg a tanfelügyelet. Órái élénk, kedves foglalkozások benyomását keltették a látogatókban, ahol a diákok jókedvvel, ambicióval tanulták meg a tananyagot. A feleletekből teljes tájékozottságot lehetett megállapítani.

Diákjait a házi feladatok bírálásával saját munkájuk értékelésébe is bevonta. Tanító munkájában a nevelő hatásokat mindig hatásosan domborította ki.

Gondot fordított önképzésére is, részt vett az állami tanítói továbbképző tanfolyamokon. Az 1937/38-as tanévet követő nyáron olasz tanulmányúton volt, utána szülői értekezleten vetített képes előadást is tartott Velencéről. A nevelőtestület módszertani értekezletein rendszeresen hozzászólt, egy alkalommal előadást tartott *A gyermek lelkének vizsgálata és gondozása napjainkban* címmel (1940/41-es tanév). A tanári kar megbízásából iskolai értesítőket szemlézett, felhívta a figyelmet más iskolák bevált pedagógiai gyakorlatára.

1945 után **a polgári iskola mellett megnyíló általános iskolában** is a felső tagozaton földrajzot, a **polgáriban** szaktárgyai mellett kézimunkát is tanított, és irányította az újonnan bevezetett „szabad beszélgetés" órákat.

Polgári iskolai tanárnők (1942)

1948-ban, az egyházi iskolák államosítása után a tanév novemberétől a **Mester utcai általános iskolához** (1957-től Arany János nevét viseli az iskola) osztották be, ahol továbbra is felső tagozatosokat tanított. Új iskolájában az igazgatónak, Jenei Annának évekig sikerült fenntartania a keresztyén szellemiséget. A tantestület még az 1949/50-es tanév elején is olyan határozatot hozott, hogy a gyermekek elmondhatták a tanítás előtti és utáni imádságot, és tanárok kísérték őket a tanévnyitó istentiszteletre. Ilyen iskolában folytathatta tehát tanári munkáját Debreczeni Erzsébet. Személyes példaadását dicsérheti, hogy osztályfőnöki jelentésében később is leírta (persze nem dicsekedve), hogy a fakultatív hittanoktatás során osztályában lemorzsolódás nincs.

Munkabírására új iskolájában is számítottak. Megbízásai már az új idők oktatáspolitikáját tükrözték. Beválasztották a munkaverseny lebonyolításáért felelős nevelési bizottságba. Kijelölték a magyar tankönyvek átdolgozásával megbízott testületbe. 1949. április 4-én ő tartott ünnepi megemlékezést, rábízták az iskola kulturális vonatkozású dekorációját. Társadalmi munkát vállalt, MNDSZ-tanfolyamokat hallgatott. A kommunista pártba nem lépett be, és bár Sztálin-ünnepség megtartására is kijelölték, „önkéntes" munkateljesítmény-felajánlásai igyekeztek ideológiamentesek maradni: meséket, jeleneteket tanított meg a gyerekeknek, nyelvtudományi előadásokat tartott a tantestületben. 1951 októberében *A tanuló önálló munkára nevelése az iskolában, otthon, tanulószobában* címmel beszélt módszertani kérdésekről iskolája nevelési értekezletén.

Iskolája bázisiskolaként működött, csak magasan képzett, eredményes pedagógusoknak volt helye a tantestületben. Munkáját az 1948-as fordulat utáni oktatásvezetés is méltányolta. Módszerei helyességét nem vitatták, eredményességét elismerték. Megőrizte a korábbi hangulatos, gyermekközpontú munkamódszerét. A gyermekek munkáját nyomon követte, a füzeteket rendszeresen átnézte. Különösen fontos volt ez, amikor például történelemtankönyv nem állt rendelkezésre, így a magyarázat mellett a tanárnak kellett órai vázlatot is készítenie a táblán. Igyekezett bevonni mindenkit a munkába, kíváncsi volt a gyermekek gondolataira is. A törvényszerűségeket, meghatározásokat is maguk a tanulók fogalmazták meg.

Szabad beszélgetés órákon óriási volt a gyerekek érdeklődése, aktívan hozzászóltak az aktuális témákhoz. Az óra menete ugyanakkor valóban beszélgetés volt, sem a táblára nem került fel az anyag, sem füzetet nem használtak a diákok. Ezt a füzethiánnyal magyarázta a tanfelügyeletnek. Kritikát az új ideológia átadása miatt kapott. Formalistának, betanultnak érezték az új eszmékkel kapcsolatos fejtegetéseit, „nem helyez hangsúlyt az új fogalmak", eszmék magyarázatára. Bár embereszményként az élmunkást állította a gyerekek elé, az osztályban lévő gyermekek szüleinek konkrét „példáját már nem használja ki". Nagy eredménynek tartotta Debreczeni Erzsébet, hogy osztályfőnöki működése során gyakorlatilag megszűntek a késések, csökkentek a mulasztások. Sikerült közvetlen légkört teremtenie az osztályban. A nevelési problémák megoldásába mindig bevonta a tanulókat is. Az osztályproblémák megbeszélése során irodalmi példákat állított a gyerekek elé. Irodalmi szakkört vezetett osztályában, a gyermekek őrsi foglalkozásait is látogatta. Tanulópárok segítették egymást osztályában a felkészülésben. A fogadóórák, családlátogatások segítségével a szülőkkel is szorosabb, közvetlenebb kapcsolatot sikerült kialakítania.

Az 1952/53-as tanév lezárását követően vonult nyugdíjba. 1982-ben vasdiplomát kapott.

Férjhez nem ment, családja nem volt. Idős korában unokahúga családjának közelsége jelentett számára örömöt. Váratlanul hunyt el 86 éves korában.

Források:

- A Református Dóczi Polgári Leányiskola értesítői
- MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltára: a Református Dóczi Polgári Leányiskola tanárkari jegyzőkönyvei
- MNL Hajdú-Bihar Megyei Levéltára: A debreceni Mester Utcai Állami Általános Iskola tantestületi jegyzőkönyvei

FOGARASSY ZOLTÁN
a DRK Dóczy Gimnázium könyvtárosa
Debrecen

DR. DOMOKOS PÁL PÉTER (Csíkvárdotfalva [ma Csíksomlyó, Románia], 1901. június 28. – Budapest, 1992. február 19.) kántortanító, Széchenyi-díjas tanár, történész, néprajzkutató, zenetörténész, a csángók kutatója, egyházmegyei tanfelügyelő, író (írói nevei: Gernyeszegi Ádám, Páldeák Áron)

Hatgyermekes földműves családban született hatodik gyermekként. A szegénységük miatt csak ketten, ő és a bátyja tanulhattak. Gyermekkorában megtapasztalta a csíksomlyói kegyhely pünkösdi búcsújának különlegességét. Ekkor találkozott először az ide zarándokló moldvai csángókkal.

Amint elvégezte Csíksomlyón a negyedik elemit, tanítóképzőbe szeretett volna kerülni, de előzőleg be kellett iratkoznia gimnáziumba. 1915-ben, a gimnázium elvégzése után a csíksomlyói tanítóképzőbe iratkozott be, ahol tanulmányait az 1916-os román betörés miatt egy időre meg kellett szakítania, Debrecenben végzett egy évet, majd később otthon fejezte be tanulmányait.

Egy 1986-ban vele készített interjúban az iskolaválasztásról így nyilatkozott: *„A tanítóképzőt amiatt* választottam*, mert itt szerezhettem meg leggyorsabban azt a képesítést, amivel fizetéshez juthattam. Ha más pályát választok, orvosit, ügyvédit vagy egyebet, akkor később jutok keresethez, márpedig otthon nagy szükség volt a pénzre.”*

1919-ben, megszerezve a tanítói és kántori oklevelet segédtanító, helyettes tanító lett **Csíkkarcfalván**, nagyon kevés fizetéssel. Később megpályázta és el is foglalta a **Vulkáni–Salgótarjáni Szénbánya Társulat iskolájának** tanítói és a falu, Vulkán község kántori állását. Nemsokára katonának kellett mennie, bevonult a szászvárosi 92-es gyalogezredbe, Craiovába. Ez idő tájt határozta el, hogy az elszakadt magyarságért tennie kell.

A katonaság után Budapestre ment 1923 őszén, és beiratkozott a budapesti Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolára, matematika–fizika–kémia főszakra. Mivel ingyenesnek vették föl, az ének mellékszakot is föl kellett vennie. Főiskolai hallgatóként tanítványokat vállalt. Az oklevelet 1926-ban szerezte meg. Tanulmányai után, 1926-ban hazatért. Ekkor a gyulafehérvári püspök kinevezte a **csíkszeredai római katolikus gimnázium** helyettes tanárává.

Tudatosan hordani kezdte vasár- és az ünnepnapokon a székely népviseletet, néptáncokat tanult meg, hogy később ezt a tudását is továbbadhassa. Ő szervezte meg először Csíksomlyón az Ezer székely leány napja néven ma is élő rendezvényt.

Három év után felmondtak neki, mert a Magyarországon szerzett diplomáját a román állam nem fogadta el, így állás nélkül maradt. Ebben az időben olvasott Bartók és Kodály népdalgyűjtő útjairól, akik szinte az összes magyarlakta vidéket felkeresték, kivéve a moldvai csángókat. Domokos Pál Péter ekkor, 1929-ben, huszonnyolc éves korában indult első ízben a csángók közé.

A már említett interjúban így szól erről: *„A csángó magyarság nagyon elmaradott és meggyötört nép volt mindig! Nem álltak velük szóba az állam emberei, kihasználták őket, tönkretették, de embernek soha nem tekintették. Mégis tőlük hallottam az egyik legszebb éneket, tiszta pentaton dallammal. Ebből csinálták, ehhez a dallamhoz írta Jankovich Ferenc a »Sej, a mi lobogónkat fényes szellők fújják« szöveget, itt Pesten. De a dallamot én hoztam a csángóktól. (…) Első utam után tehát mindent elolvastam a csángókról. Én nemcsak a népdalt gyűjtöttem, hanem arra* törekedtem*, hogy teljes néprajzi gyűjtést végezzek. Az első utam eredményét könyv formájában írtam meg »A moldvai magyarság« címmel.”*

Majláth Gusztáv Károly, Erdély püspöke kieszközölte, hogy vegyék vissza Domokos Pál Pétert tanárnak **Kézdivásárhelyre** a **tanítóképzőbe**, amelyet időközben Csíkszeredából áthelyeztek. 1930 és 1933 között tanított itt. Három év után jött a végleges döntés, hogy tanári katedrán nem maradhat, így aztán **Gyergyóalfalu** kántortanítója lett. (A tanítói és kántori oklevele „hazulról volt", abba nem szólhattak bele.)

1935-ben feleségül vette Antal Máriát, a kézdivásárhelyi vendéglős leányát. Négy gyermekük született: Péter, Erzsébet, Ádám és Mária. Péter magyar szakon végzett az egyetemen, a kis finnugor népek – cseremisz, osztják stb. – irodalomtörténetével foglalkozott. Erzsébetet nem vették fel az egyetemre, a Kémiai Kutatóintézetben dolgozott. A kisebb fia, Ádám elektromérnök, Mária pedig az MTA Zenetudományi Intézet népdalkutató csoportjának munkatársa volt.

Domokos Pál Péter 1936-ban családjával együtt Kolozsvárra költözött. Először az erdélyi római katolikus püspökség tanfelügyelője volt és a tanítói önsegélyző gondnoka.

A bécsi döntés fordulatot hozott az életében. 1941-ben Hóman Bálint, vallás- és közoktatási miniszter kinevezte a **kolozsvári Magyar Állami Királyi Tanítóképző** igazgatójává. A minisztériumban azonban kifogásolták, hogy nincs magasabb tanári képesítése. Hogy megfeleljen az elvárásoknak, 1943-ban summa cum laude doktorált néprajzból, Kelet-Európa történelméből és magyar irodalomból a kolozsvári egyetem bölcsésztudományi karán.

A tanítóképző igazgatói munkáján kívül az Erdélyi Népművelési Bizottság ügyvezető titkára is volt.

Domokos Pál Péter a második moldvai gyűjtőútján

A bukovinai székelyek Magyarországra telepítése kapcsán Teleki Pál is véleményét kérte. Domokos ellenezte a Bácskába való telepítést.

1944 őszén Budapestre menekült családjával, 1945-től a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban, később a Népjóléti Minisztériumban dolgozott. Az előbbiben az állás nélkül maradt tanítók, tanárok elhelyezésével, az utóbbiban pedig a rokkantak, testi fogyatékosok rehabilitálásával foglalkozott.

Innen 1948-ban elbocsátották. Szárászpusztán, a bukovinai és moldvai telepesek pusztáján birtokot kapott, gazdálkodásba kezdett. Családja ez idő alatt Budapesten élt. Egyházaskozár, Szárászpuszta és Mekényes községekben tovább folytatta az anyaggyűjtést. Alig három év múlva elvitte az ÁVO, majd a földjét is elvették. Fizikai munkásként, jobbára építkezéseken dolgozott, majd később, 1951-ben **Budapesten** a **Viola utcai Általános Iskolába** került, és a felső tagozatban fizikát és matematikát oktathatott.

Nemsokára áthelyezték a **József Attila Gimnáziumba** ugyancsak matematika- és fizikatanárnak. Később itt átvette az ének oktatását is. 1956-ig tanított itt, és akkortól a **Kaffka**

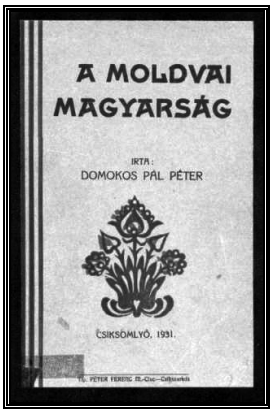
Margit Gimnáziumban maradt nyugdíjazásáig, 1961-ig, amikor is betöltötte a hatvanadik évét.

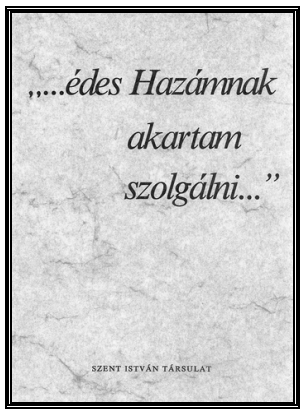
A már többször említett interjút ezekkel a gondolatokkal fejezte be: *„Hiszek abban, hogy a sok minden apróság összeáll, s a tudást újra szét kell osztani! Ha olyasmit hallottam, hogy a gyermeket ne tanítsd erre vagy arra, mindig nagyon mérges voltam, mert mindig mindent meg kell tanítani, s arra nem gondolni, hogy ezzel a tudásom elfogy, mert amit az ember megtanított, annak az értéke ezer irányból megtetézetten kerül vissza őhozzá. De ha nem adok, honnan várjak? A becsületes ember célja mi lehetne más, mint küzdeni a családjáért, a közösségéért, a nemzetéért? Ezt soha nem mondani, hanem élni kell!"*

Nyugdíjazása után kezdődött – ahogy ő fogalmazott – az igazi élete: az összegzés. Tovább folytatta a gyűjtőmunkát, és tucatnyi könyvet írt.

Munkái:

- *A moldvai magyarság* (Csíkszereda, 1931);
- *Teleki József: Úti jegyzetek* (Kolozsvár, 1937);
- *Zemlényi János kéziratos énekeskönyve* (Kolozsvár, 1939);
- *Mert akkor az idő napkeletre fordul – 50 csángó népdal* (Kolozsvár, 1940);
- *Adalékok Moldva történetéhez* (Kolozsvár, 1940);
- *Moldvai csángó mese és négy csángómagyar ének* (Kolozsvár, 1942);
- *Rezeda, 96 csángó-magyar népdal* (1953);
- *Csángó népzene* (Rajeczky Benjáminnal, 1956-1961);
- *Hangszeres magyar tánczene a XVIII. században* (1978);
- *„…édes Hazámnak akartam szolgálni…"* (Budapest, 1979);
- *Bartók Béla kapcsolata a moldvai csángó magyarokkal* (1981);
- *Az én Erdélyem. Interjúkötet* (1988);
- *Rendületlenül, Márton Áron, Erdély püspöke* (Szeged, 1989);
- *Múltbanéző* (1990);
- *Lakatos Demeter: Búcsú az ifjúságtól – versek, levelek* (1992).

Hatalmas munkája, az *„… édes Hazámnak akartam szolgálni…"*, a Szent István Társulat kiadásában jelent meg Budapesten 1979-ben. Személyesen adott egy példányt, melyet féltve és félve őriztem. A borítólap fülszövege: *„Domokos Pál Péter gyermek- és ifjúkorában maga is részese volt annak a megszakítatlan vallásos népi szellemiségnek, amely Kájoni János és Petrás Ince János életének is talaja volt. Mint Csíksomlyó szülötte, gyermekkorában sokat járt, ministrált a ferencesek ottani híres kegytemplomában, részt vett a búcsúsok fogadásában, hallotta a Székelyföld minden részéből és Moldvából Csíksomlyóra érkező*

búcsújáró nép énekeit. Mint gyergyóalfalvi »nagykántor« további ismereteket szerzett, mélyebb, most már tudatos betekintést nyert katolikus népének életébe. Tanárként jutott el Háromszékre, majd vissza Csíkszeredába, s már ekkor, a 20-as években kezdte a népzenei gyűjtést – nem választva szét a nép közt is együtt élő egyházi és világi énekeket. Így jutott el Moldvába, s úttörője lett a moldvai népzenei anyag feltárásának. Ugyanekkor kezdte el tanulmányozni és feldolgozni a történeti forrásokat, kéziratos énekeskönyveket is. Szerteágazó tevékenysége során mind jelentősebbé vált előtte Kájoni János személye és munkássága, különösen pedig Kájoninak Cantionale Catholicum című hatalmas énekeskönyve, melyet a legutolsó időkig használták Erdély, Moldva és Bukovina katolikusai.

Ösztönzést és példát jelentett számára Petrás Ince János, aki vállára vette a moldvai magyarok ügyét, és élete hosszán rendületlen kitartással írta leveleit, tudósításait, közléseit a »tekintetes magyar nemzeti tudományos akadémiának«, a Szent László Társulatnak, azzal a reménnyel, hátha valaki kézbe veszi ennek a távoli, elfelejtett magyar kisebbségnek a sorsát.

Domokos Pál Péter, a magyarság sorsa és a magyar művelődés ügye iránt érzett felelősség vállalásában, valódi szellemi örököse a keleti végeken fáradhatatlanul tevékeny két ferences barátnak, Kájoni Jánosnak és Petrás Ince Jánosnak."

Kimagasló életművéért, nemzeti múltunk kutatásáért több *kitüntetést* is kapott:

* Bethlen Gábor-díj (1986),
* Széchenyi-díj (1991),
* Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (1991),
* Magyar Örökség díj (posztumusz 2002),
* Magyar Művészetért díj (posztumusz 2006).

Domokos Pál Péter átveszi a Széchenyi-díjat (1991)

2006-ban a budapesti Soproni úti Általános Iskola felvette a nevét. Álljon itt néhány ajánlás, szakértői vélemény a névfelvétellel kapcsolatban.

Dr. Glatz Ferenc akadémikus, az MTA Történettudományi Intézet igazgatója, egyetemi tanár, volt oktatási miniszter: „*Tanárként is keményen dolgozott népzenei, zenetörténeti tanulmányain. A magyar zenetudomány és néprajz számos felfedezésnek nevezhető forrásfeltárást és történeti elemző munkát köszönhet neki.*

Könyveinek, cikkeinek száma megközelíti a kétszázat, tanítványok és elkötelezett kutatók sorát nevelte és indította útjára példamutató munkásságával. Támogatjuk a XI. kerületi Sopron úti Általános Iskola azon kezdeményezését, hogy Domokos Pál Péter nevét felvegye."

Dr. Verebélyi Kincső, a Néprajzi Intézet igazgatója, az ELTE BTK Folklore Tanszék tanszékvezetője így nyilatkozott: *„Örömmel olvastam levelét, melyben Domokos Pál Péter nevének felvételéről ír. Rövid tájékoztató anyagom mellé még talán csak annyit, hogy példaértékűnek tartjuk ezt a kezdeményezést. Domokos Pál Péter érdemei nemcsak tartalmi és szakmai irányúak. (…) Az emberileg, egzisztenciálisan sem felhőtlen életút csodálatos eredményei a személyiségéből áradó szeretet gyümölcseiként teremtek.* Egyszerű *emberek közé egyszerű emberként ment, azért, hogy megértse, lejegyezze, megörökítse feledésre ítélt kultúrájuk szellemi kincseit. Az ELTE Folklore Tanszék nevében is szeretném kifejezni örömünket, hogy nevének és szellemének továbbélésére egy iskola vállalkozik. Ez mutatja, hogy tanítói munkája nem zárult le, s hogy van igény e szellemiség továbbéltetésére."*

Emléktábla egykori lakóhelyén, a Budafoki úton

Major Gyula, volt gimnáziumi tanítványa így emlékszik rá: *„Domokos Pál Péter nagyhatású előadó és tanár volt: csángókról, a magyar történelemről, Erdélyről szólt. Számos tanítványt, követőt nevelt, akik nemcsak szerették és tisztelték, hanem példaképnek is tekintették. Kötődött a XI. kerülethez, hiszen itt élt haláláig, és tanárként is itt dolgozott (Kaffka Margit és a József Attila Gimnázium). Nevét ily módon is megőrizni nemcsak tisztünk, kötelességünk is."*

DR. SZŐCS GÉZA
tanár, közíró
Kézdivásárhely

E

ELEK TIBORNÉ Kormos Erzsébet (Karcag, 1953.október 16. – Hajdúszoboszló, 2003. december 6.) matematika–fizika szakos általános iskolai tanár, számítástechnikai szakos középiskolai tanár

Szülei mindketten pedagógusok voltak. Apja, Kormos Ambrus jeles személyisége volt Karcag város pedagóguskarának, tanárként, iskolaigazgatóként, műkedvelő festőként is elismerték. Anyja, Sántha Erzsébet a Kálvin téri iskola tanítónőjeként ment nyugdíjba. Testvére, György agrármérnök, ő családjával Szolnokon él.

Erzsike az általános iskolai tanulmányait szülővárosában végezte, majd a helyi Gábor Áron Gimnázium angol nyelvi tagozatos osztályában tanult tovább. Az idegen nyelvtanulás mellett érdeklődését a matematika és a fizika tantárgyak kötötték le. Szülei példáját követve jelentkezett a Nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolára, ahol 1976-ban matematika–fizika szakos általános iskolai tanári diplomát szerzett.

A főiskolai jellemzésében ez olvasható*: „Széles körű az érdeklődése, figyelme koncentrált. Rajong a művészetekért, jókedvű, színes egyéniség. Hivatásszeretete és jellembeli tulajdonságai képessé teszik arra, hogy a pedagóguspályán jól megállja a helyét."*

Friss diplomásként pályázat útján került a **Hajdúszoboszlói Gönczy Pál Általános Iskolába**, ez volt az első és egyetlen munkahelye.

1976 nyarán férjhez ment Elek Tibor agrármérnökhöz, családalapításuk is Hajdúszoboszló városhoz kötődik. Két fiúgyermekük született, 1977-ben Zsolt és 1979-ben Tibor.

A gyes leteltével 3 évig napközis nevelői munkakörben dolgozott.

1984 szeptemberétől tanította mindkét szakját. 1986-ban alapminősítésében *Császi Gyula* igazgató így jellemzi: *„Oktató-nevelő munkáján túl társadalmi feladatokat is ellát. Úttörő rajvezető, huzamosabb ideig volt a csapatvezetőség gazdasági felelőse. Tagja az iskolai KISZ-szervezetnek. A szakszervezetben bizalmi csoport vezetőjeként végez szervező munkát 1985 óta. A rábízott feladatokat pontosan elvégzi. Szakmai és általános pedagógiai ismereteit jól hasznosítja a tanórai és tanórán kívüli munkában. A jó példák jelen vannak tanóráin a tanulói tevékenység kibontakoztatására. Pedagógiai, szaktárgyi munkájában a fejlődés jól érzékelhető. A két éves matematikai komplex szemináriumon szerzett elméleti és gyakorlati tapasztalatait hasznosítja.*

Az iskolai természettudományos munkaközösségben aktívan részt vesz. Egyenes, őszinte megnyilvánulásaival tekintélyt szerzett magának a nevelőtestületben.

Az órai munkaszervezése tudatos. A matematikai képességek optimális fejlesztését, az alapműveletek megtanítását kiemelt feladatként kezeli. A korszerű pedagógiai elveket egyre eredményesebben érvényesíti mindennapi tevékenységében."

Az iskola szaktanári igényeihez igazodva folytatta tanulmányait, bővítette szakmódszertani ismereteit. 1988-ban a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán számítástechnikai szakos középiskolai tanári oklevelet szerzett. Tevékenysége tovább bővült: informatikai szakkört vezetett. A tagozatos matematikatanítás tananyagához kapcsolva is hasznosította új ismereteit. Több szakmai továbbképzésen vett részt, így: 1998-ban a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán tehetséggondozás, felzárkóztatás matematikából címűn; 1998-ban a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet szervezésében 15 órás minőségbiztosítás címűn; 1999-ben a Hajdú-Bihar Megyei Pedagógiai Intézet szervezésében a mérés-értékelés című kurzuson és a hajdúszoboszlói Gönczy Pál Általános Iskola 30 órás minőségbiztosítási alapkurzusán.

Az 1993-ban végzett 8. C osztály

Folyamatos önképzéssel és helyi adaptálással tervezte, szervezte a szakosított tantervű matematika bevezetését az 5. osztálytól felmenő rendszerben. Országos matematikai versenyre készítette fel Györfi Zsuzsa és Gál Marcell tanítványait. Osztályfőnöki munkájában jó törekvéssel szervezte a tanulói közösség programját, a személyiségfejlesztést. Órarend-felelősi teendőit jól látta el. Munkatársaival kiváló kapcsolatot alakított ki, mindig segítőkész volt.

Szörényi Tiborné, kolléganője, barátnője visszaemlékezése: *„Nekem Pötyi olyan volt, mintha testvérem lett volna. Szakszervezeti titkárként sokat segített munkatársainak a problémák megoldásában, mindig tárgyilagosan ítélte meg az adott helyzetet, reálisan próbált dönteni. Fogékony volt az új pedagógiai módszerek iránt, amelyeket kipróbált, és sikerrel alkalmazott. Mindannyian szeretettel és tisztelettel gondolunk vissza ezekre az évekre."*

Pinczés Gyula, volt tanítványa így emlékezik róla: *„Osztályfőnökünk és matematikatanárunk volt. Továbbfejlesztette az osztályközösségünket. Az emelt szintű matematikaóráit is örömmel vártuk. Osztálykirándulásokat szervezett, közülük a legemlékezetesebb a szentendrei út volt. "*

Évtizedeken át kifinomult érzékkel lavírozott sikeresen, építő módon a napi gondok között. Részt vett rengeteg mezőgazdasági kereset-kiegészítő munkában férje oldalán a gyerekeikkel. Amikor tehette, sokat kirándult a családjával, bejárták egész Európát. 2003. december 6-án Zsolt fiával együtt tragikus autóbaleset áldozatai lettek. Emlékük örökké él szívünkben.

Kolléganője,
PINCZÉSNÉ TÓTH JUDIT tanár
Hajdúszoboszló

F

DR. FARAGÓ MIHÁLY (Hódmezővásárhely, 1920. március 16. – Sopron, 2007. május 11.) tanár, tudományos kutató, címzetes egyetemi tanár

Édesapám életrajzának összeállításához bőségesen rendelkezésemre álltak újságcikkek, rádióriportok, tanítványok visszaemlékezései és nem utolsósorban életünk közös éveinek emlékei. Mégis legtöbbet magnókazettáin rögzített visszaemlékezéseiből merítettem.

Apja városi tisztviselő volt, a Székkutasi Közigazgatási Kirendeltség vezetője. Édesanyja Virágh Erzsébet. Elemi iskolába Hódmezővásárhelyen járt. Középiskoláit sokszor távol a szülői háztól rokonok, nagyszülők támogatásával végezte. Érettségi bizonyítványát 1939-ben, az Orosházi Mezőgazdasági Középiskolában kapta meg. Még tizenhat éves sem volt, amikor édesapja meghalt. Szomorú örökség révén neki jutottak édesapja kincsei: a bicikli és a fényképezőgép. Kárpótlást a természet szeretetében és a természetjárásban találta meg. A kerékpárral emlékezetes kirándulásokat tett. Hamarosan megtanulta a fényképek kidolgozását is.

1939-ben felvették a **Budapesti József Nádor Műszaki Egyetem** Mezőgazdasági Karára. A katonai behívás veszélye akkor még nem fenyegette, mert mint egyetemista ez alól automatikusan felmentették. Továbbtanulását az tette lehetővé, hogy hitoktató lelkésztanára jó minősítést adott róla. Ennek alapján bekerülhetett a Soli Deo Gloria Szövetség Üllői úti főiskolás kollégiumába. Harmadéves volt, amikor a **Növény- és Örökléstani Tanszék** professzora meghívta díjtalan gyakornoknak. Sejt- és szövettani gyakorlatokat vezetett, de fotós tudományának is nagy hasznát vette. A diploma megszerzése után mint tanársegéd a tanszék munkatársa lett. *„A növénytani mikrofotografálás új módszerei”* című doktori disszertációját is itt védte meg 1945 végén.

A háborút nagy szerencsével átvészelte. Az egyetemi tanszéken bujkált, majd a statárium idején a felkoncolástól tartva belépett az akkor már nyíltan háborúellenes KISKA karhatalmi alakulatba. Feladatul kapta szakaszával védeni a nyilas fosztogatástól a Svájci nagykövetség egyik épületét, ahol számtalan zsidót bújtattak. Az itt kapott, sokat érő okmányokról hamis másolatokat készített, ezzel segítve bujkáló ismerőseit. A front átvonulása után kétszer is meglógott a malenkij robot elől, mire végre hazaért szülővárosába.

1945 végén megkezdődött az egyetemi agrároktatás átszervezése, így a tanszék helyzete elbizonytalanodott. Budapesten sem lakása, sem megfelelő jövedelme nem volt, ezért áthelyezését kérte szülővárosába, **Hódmezővásárhelyre** az akkor induló **mezőgazdasági középiskolába**. Nagy lelkesedéssel vetette magát az oktatásba. Különösen érdekelte a szemléltetés és ezzel kapcsolatban a szertárak fejlesztése. 1949 májusában tanulmányútra küldték az akkor még Eszterházának nevezett Fertődre. Az Állami Kertészeti Kísérleti Telep vezetője, dr. Porpáczy Aladár igazgató úr nagyon szívélyesen fogadta.

Tanulmányútjáról írt beszámolója és javaslatai jó benyomást keltettek benne, és hamarosan megindult közöttük a levelezés, amelyben felmerült egy kutatói állás lehetősége.

1949 őszén minden tiltakozása ellenére áthelyezték az ország legújabb intézetébe, a **Zsámbéki Mezőgazdasági Akadémiára**. Itt találkozott először a Liszenko és a Micsurin nevéhez kötődő szovjet agrobiológiával, amely ellentétben állt minden eddigi ismeretével és tapasztalatával. Itt frissen szerzett brosúra-műveltségű munkáskáderek ellenőrizték folyamatosan minden szavukat, politikai megbízhatóságukat. A bizalmatlan légkörből csak igen nagy nehézségek árán sikerült eredeti céljának megfelelően átkerülni **Fertődre**. Fiatal házasként végre ismét együtt lehetett feleségével és fiával, akiket úgyszólván egy évig nem is látott. Első feladata a gyümölcsnemesítési munka laboratóriumi hátterének megszervezése volt. Az ehhez szükséges sejt- és szövettani vizsgálatok tárgyi feltételeit nagyon szűkös anyagi lehetőségek között kellett megteremtenie. Az intézet fennmaradása érdekében kénytelenek voltak kollégáival olyan kísérletekbe is belefogni, amelyek ellentétben álltak szakmai meggyőződésükkel. Ilyen volt például a Rákosi Mátyás kívánságára végzett hírhedt citromhonosítási kutatás is. A felülről elrendelt kutatási téma egyetlen haszna az anyagi támogatás volt, amely kedvező hátteret biztosított egyéb hasznos kísérletekhez.

A laboratóriumi vizsgálatokon túl hű maradt a tudományos fényképezéshez is. 1954-ben jelent meg legfontosabb könyve: *„Mikroszkóp és mikrofotografálás”* címmel. A könyvről a népszerű *Buga doktor*, az *Élet és Tudomány* hasábjain így emlékezett meg: *„Mesteri munka ez a könyv. Nemcsak azért, mert kimerítő, tudományos és érthető, hanem azért is, mert úgy tárgyalja a mondanivalóját, hogy az sem tudja letenni, aki soha nem gondolt arra, hogy mikrofotográfiákat készítsen. Meggyőződésem, hogy ez a könyv sok új szakembert csábít a mikrofényképezés területére, és ezzel növelni fogja a kérdés kutatóinak táborát.”* A Műszaki Egyetem Mérnök Továbbképző Intézetének felkérésére *„Mikrofotografálás”* címmel jegyzetet készített a témáról.

A Kutató Intézet munkatársainak tollából számos publikáció jelent meg. Ezek közül jelentőségében és terjedelmében is legnagyobb *„A korszerű gyümölcstermesztés elméleti kérdései”* című szakkönyv, melyet ő szerkesztett, több fejezetét írta, és másfélszáz illusztrációját készítette. Rendszeresen jelentek meg szakcikkei, népszerűsítő tanulmányai, többek között a *Kertészet és Szőlészet*, *Kísérletügyi közlemények*, *Természettudományi Közlöny*, *Magyar Mezőgazdaság*, *Népszerű Technika*, *Audiovizuális Közlemények*, *Élet és Tudomány*, *Fotó* és még sok egyéb újságban.

Mikroszkópozás közben észlelte, hogy látótere közepén egy kisebb sötét folt keletkezett. A folt lassan növekedni kezdett. Az orvosi vizsgálat aztán kiderítette, hogy nem a sötétkamra és nem a mikroszkóp okozza a jelenséget, hanem a látóideghártya sorvadása. Szembesülnie kellett a kegyetlen valósággal, látásának elvesztése csak idő kérdése.

Harminc éves fertődi munkásságát 1956-ban egy kitérő szakította meg. Meghívást kapott a **Budapesti Mezőgazdasági Múzeum** filmarchívumának megszervezésére, operatőrként pedig a mezőgazdaság nevezetes eseményeinek és eltűnő mesterségeinek megörökítésével foglalkozott. A forradalom leverése után a múzeum igazgatóját az eseményekben vállat szerepe miatt leváltották. Utóda nem támogatta ezt a munkát, így visszatért Fertődre.

1961 decemberében került sor kandidátusi védésére, melynek sikertelenségét sok idő elteltével is csak politikai, ideológiai okokra tudta visszavezetni. Disszertációja a borsos menta termesztési és illóolaj-képzési kérdéseivel foglalkozott. A téma megválasztásával igyekezett elkerülni a genetikát, mert tudományos nézeteit az átöröklés klasszikus elmélete határozta meg. Elképzelése az volt, hogy kihasználva a Hanság gyógynövénytermesztésre

kiválóan alkalmas talajadottságát és éghajlati viszonyait, kidolgozzák a menta feldolgozás- és agrotechnikáját, és ezzel megszüntetik a mentaolaj importját, sőt a világpiacon keresett exportcikket állítanak elő. Dolgozatát az opponensek igen kedvezően bírálták el, és szigorlatait is sikerrel tette le. A kandidátusi védése végén provokatív kérdést tettek fel: „Milyen hasznát vette munkája során a liszenkoi agrobiológiának?" Ő visszakérdezett: „Még vizsgázom, vagy már csak beszélgetünk?" Gúnyos megjegyzésére a pártállamot képviselő akadémikus dühösen kivonult. Mélységes csend állt be. A kandidatúra zátonyra futott. A gyógynövénykísérletek addigra lezárultak, és a még sokáig hatalomban maradt vonalas akadémikussal való küzdelme is csak újabb kudarcot sejtetett. Fellebbezésére harminc évig választ sem kapott. Egy új értekezéshez már sem ereje, sem kedve nem volt.

1961-ben **gyümölcstermesztési felsőfokú technikum** alakult **Fertődön**. A kutatói pályán elszenvedett igazságtalanságok és sérelmek miatt örömmel vállalta el a felkérést a **kémia–biológia tanszék** vezetésére. Így lett működési területe a genetikai kutatás helyett az oktatás és az ismeretterjesztés. Már gyakorlott újrakezdőként látott neki a szükséges felszerelések, eszközök beszerzéséhez és természetesen a tudományos fotózáshoz és filmezéshez szükséges háttér megteremtéséhez. Jegyzeteket írt: *Gyümölcstermő növények biológiája; Növényélettan, örökléstan; Növénytan, mikrobiológia*, melyeket az ország más felsőfokú technikumaiban is sokáig használtak.

1965-ben meghalt dr. Porpáczy Aladár. Halála nemcsak a tudomány, de az iskola számára is súlyos veszteséget jelentett. Egy mindenki által elismert szakember pártfogását vesztették el. A bajt csak növelte, hogy ezekben az években szüntették meg a felsőfokú technikumokat mint iskolaformát. A szerencsésebbeket átminősítették főiskolává, de a fertődi iskolát 1968-ban bezárták.

Aktív működése utolsó éveiben a MÉM Mérnök- és Vezetőképző Intézet szervezésében a legkülönbözőbb képzettségű és szakmájú mezőgazdasági szakemberek részére szervezett és tartott tanfolyamokat az iskola helyén. Volt ezek között laboránsképző tanfolyam, növényvédő technikusképzés, tejipari szakmunkás-továbbképzés, filmkészítési és felhasználási tanfolyam a szakoktatás pedagógusai számára, növényvédelmi felügyelők továbbképzése. Ezekhez a tanfolyamokhoz is írt jegyzeteket.

Ambíciói mindig inkább a műszaki pályák felé vonzották. A mezőgazdaság kevéssé érdekelte, de az iskoláztatás anyagi lehetőségei miatt erre a területre kényszerült. Mégsem volt elégedetlen. Gyakran hangoztatta: „*a munkáját mindenkinek magának kell tartalommal megtölteni.*" Ezért foglalkozott az agrártudományokon belül biológiával, kémiával, mikroszkópos fényképezéssel és mindezek népszerűsítésével, oktatásával, amelyekben örömét lelte.

1980-ban nyugdíjba vonult. Egy darabig még vállalkozott ismeretterjesztő előadások tartására, és tanítványainak segített szakdolgozataik, könyveik összeállításában. Szeme idegsorvadását azonban az orvostudomány nem tudta megállítani, és ez lassan teljes vaksághoz vezetett. Régi és nélkülözhetetlennek hitt tevékenységeit, amennyire lehetett, a magnókazettás hangrögzítés váltotta fel. Rájött, hogy ez nemcsak hangfelvételek gyűjtésére alkalmas, hanem levelezésre és naplóírásra. Számos nagysikerű rádióadást is állított össze, mint például az „Akár Hifi, akár nem" című szórakoztató zenei sorozat.

A rendszerváltás után megindult szakmai rehabilitációk során az Akadémia Tudományos Minősítő Bizottsága a harminc éve elutasított kandidátusi értekezését is felülvizsgálta. A rehabilitációs bizottság genetikus tagja, *dr. Fodor András* előterjesztésében így írt róla: *„Aligha hinném, hogy akad ennél klasszikusabb példa arra, hogyan nyomorított meg az*

elmúlt rendszer tehetséges tudósokat és tanárokat pályájuk kezdetén. A dolog iróniája, hogy a vizsgabizottság elnöke nem is annyira a jelölt személyét, mint munkahelyét, a »reakciós fertődi intézetet« szándékozott döntésével megbüntetni, mert annak igazgatója dr. Porpáczy Aladár nem volt hajlandó szakmailag igen gyenge doktori értekezését támogatni. Büntetésből azután a fiatal és akkoriban igen produktív munkatárson, Faragó Mihályon állt bosszút. A bizottság tagjait arra kényszerítette, hogy a jelöltnek ne szavazzanak meg tudományos fokozatot. Reméltem, hogy lelkiismereti okokból majd ő maga fogja Faragó Mihály ügyében az első lépést megtenni. Ez azonban nem történt meg, noha az illető ma is az MTA rendes tagja és egyetemi rektor. Úgy gondolom, kellő mennyiségű dokumentumot sikerült összegyűjtenem, amelyek Faragó Mihály igazát bizonyítják. Életmunkája feltétlenül megérdemli az elismerést szakmai és erkölcsi értelemben egyaránt."

Megállapították tehát, hogy kandidátusai értekezését politikai okokból utasították el, mert nyíltan vállalta, hogy nem értett egyet a Liszenko által kidolgozott genetika elveivel. Kosáry Domokos, az Akadémia akkori elnökének támogatásával a mezőgazdasági tudomány kandidátusává nyilvánították. Ezzel egy időben a Pannon Agrártudományi Egyetem Mosonmagyaróvári Karán címzetes egyetemi tanárnak nevezték ki. Természetesen a rehabilitáció jól esett neki, de ennek akkor már csak erkölcsi értéke volt. Hasznát igazából harminc évvel korábban vehette volna, mert kettétört szakmai pályafutása bizonyára másként alakul.

Németh László nyomán vallotta, hogy a nevelő tanítványaiban él és vizsgázik tovább. Ezért tartotta élete talán legszebb kitüntetésének, egy tanítványának, *Véghelyi Klárának* a könyvét, melyet az alábbi dedikációval adott át: *„Dr. Faragó Mihály tanár úrnak, akitől a mikroszkópos vizsgálatok módszereit és a természet szeretetét tanultam."*

2005. március 11-én Fertőd város képviselő-testülete Dr. Faragó Mihályt és feleségét, Kelemen Margit Lenke pedagógust kiemelkedő tudományos, helytörténeti és nevelési tevékenységük, valamint a városért és a helyi közösségért végzett több évtizedes munkájuk elismeréseként *Elismerő oklevéllel* tüntette ki. 2006. szeptember 11-én pedig a *Fertőd Város Díszpolgára* kitüntető címet adományozták édesapám számára.

A korszakot, melyben élt, nehéz volt szakmai és emberi tisztességgel túlélni és végigdolgozni. Édesapám szakmai meggyőződésének megalkuvás nélküli vállalásáért élete további felében drágán megfizetett. Eredményeit nem publikálták, szakcikkei, könyvei fiókban maradtak. Talán ez a körülmény is vezette a tanári pálya felé, melyre minden adottsága feljogosította. Nagy ambíciókkal fogott a Fertődi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum Kémia-biológia Tanszékének megszervezéséhez. *Böröczky Erzsébet*, egykori tanítványa visszaemlékezésében így ír róla: *„Dr. Faragó Mihály tanár úr őszinte szeretettel adta át nekünk a tudományok ismeretét. A biológia, kémia, éghajlattan, talajtan, mint a természet csodája tárult fel előttünk. Óráinak lelket adott személyisége. A vizsgák során következetes korrektséggel és empátiával segítette kibontakozni hallgatóit. Később is tartottuk vele a kapcsolatot. Pedagógiai munkája erkölcsi tartást adott számunkra az élet kihívásaiban."*

Az iskola sajnálatos bezárása után már hiába hívták az agrár felsőoktatás tekintélyes tanszékeire, egészségi állapota miatt ezt vállalni nem tudta. Bár rehabilitálták, és magas tudományos fokozatokat kapott, aktív életének sikertelenségét ez nem kárpótolhatta. *„Az én életem éppúgy kanyargós, mint a Tisza, amely mellett születtem, és mint a XX. század, melyben éltem"* – összegezte élettörténetét a gyémántdiploma átvételekor, 84 éves korában. Sorsát hősiesen viselte. Soha nem gyűlölködött, békében, derűs szívvel hagyta itt a világot, melyet jobbítani igyekezett.

Forrás:

- A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2011-ben a *„Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében”* című emlékkönyvsorozat II. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel, emlék!” alapítvány. (9029 Győr, Gát u. 13.)

Fia,
FARAGÓ MIHÁLY faipari mérnök
Sopron

DR. FARAGÓ MIHÁLYNÉ Kelemen Margit Lenke (Hódmezővásárhely, 1925. április 19. – Sopron, 2014. augusztus 16.) tanár, iskolaigazgató

Kelemen Margit édesapja melegszívű, ügyes kezű lakatosmester volt. Édesanyja egy gyerekkori betegsége következtében szinte iskolázatlan maradt. Tárgyi ismereteit azonban pótolta vidám természete, kiváló humora. Margit, akit a családban a sok Margit miatt Lenkének hívtak (ez aztán élete végéig rajta is maradt), iskoláit szülővárosában végezte. Az elemi osztályok befejezése után a Hódmezővásárhelyi Református Leánygimnáziumba íratták be szülei. Érettségi bizonyítványát 1944 tavaszán kapta meg.

Eredetileg orvos szeretett volna lenni. A felvételi vizsgán megfelelt, és felvették a Szegedi Tudományegyetem Orvosi Karára. A háború azonban közbeszólt. A front átvonulása után, viszonylag hamar rendeződni kezdtek a viszonyok, mert a város épületeiben nem esett nagy kár. Lassan az oktatás is elindult volna az iskolákban, de a tanárok nagy része elmenekült, eltűnt a háborúban. Erre az időszakra így emlékezik vissza egy pedagógusnapi tv-riportban: *„A tanári kar megmaradt része néhányunkat felkeresett, és felajánlották, hogy menjünk vissza a gimnáziumba tanítani. Így kerültem közvetlenül az érettségi után a katedrára. Ebben a furcsa helyzetben azokat is tanítanom kellett, akikkel az előző évben még iskolatársak voltunk. A leánygimnázium épületétből hadikórházat csináltak, így a fiúgimnázium épületében folyt az oktatás. Mi lettünk kényszerből az ország első koedukált középiskolája.*

Nagyszerű légkörben dolgozhattam itt. Földrajzot, magyart tanítottam. Tapasztalt kollégáink mindig mellettünk álltak. Sok hasznosat tanultam tőlük, különösen módszertani kérdésekben. Nagy hatást tett rám Németh László. Élvezetes filozófiaórái mindenki számára látogathatók volt, így én is gyakran bementem hozzá. Tőle tanultam meg a pontos felkészülés jelentőségét és a mondanivaló világos kifejtésének módszerét. A szakfelügyelők elégedettek voltak óráimmal, és a nagy pedagógushiány miatt elkezdtek rábeszélni, hogy iratkozzam be a bölcsészkarra. Felajánlották, hogy javaslatuk alapján tandíjmentességet fogok élvezni. Helyzetemet tekintve ez sokat nyomott a latban.

Végiggondoltam az orvosi és pedagógus pályák közötti sok a hasonlóságot: mindkét helyen szeretettel, empátiával kell segíteni, úgy kell segíteni, hogy feltétlenül eredmény szülessen. Amikor ezt magamban rendbe tettem, nyugodt lélekkel iratkoztam át a bölcsészkarra.”

Tanulmányait Lenke 1945 tavaszán kezdte meg a Szegedi Egyetem Bölcsészet- és Történettudományi Karán. Tanult szociológiát, latint, sőt görögöt is.

1947 tavaszán férjhez ment. 1948 nyarán megszületett a fia, ezért tanulmányaiban az alapvizsgák letétele után egy hosszabb szünet következett.

Férje vonzó állásajánlatot kapott Eszterházára az Állami Kertészeti Kísérleti Telep vezetőjétől, melyből aztán idővel a Fertődi Gyümölcstermesztési Kutató Intézet nőtte ki magát.

1956 nyarán kinevezték a **Fertődi Általános Iskolába** mint szaktanítót azzal a feltétellel, hogy tanulmányait meghatározott időn belül befejezi. Szeged már túl messze lett volna, ezért az Eötvös Loránd Tudományegyetemen levelező úton folytatta tanulmányait.

Tanítványok között (1945)

1957 májusában megszületett a kislánya.

A sikeres államvizsga után magyar szakos középiskolai tanári oklevelét 1959-ben vehette kézhez. Ezután tanár, igazgatóhelyettes, majd igazgató lett 1976-os távozásáig.

Az iskolában a fejlődés új szakaszát nyitotta meg az 1961-es iskolareform, amely feladatul tűzte ki az iskolai oktatás szorosabb kapcsolatát a gyakorlati élettel. Édesanyám vezetésével megkezdődött a tárgyi feltételek megteremtése az új célok megvalósítása érdekében.

A mezőgazdasági gyakorlati foglalkozáshoz vízzel ellátott, bekerített tankertet létesítettek. A lányok gyakorlati foglalkozásához szabás-varrás oktatására alkalmas termet alakítottak ki. A háztartási ismereteket egy korszerűen felszerelt konyhában sajátíthatták el. A falu megszűnt mozi helyiségét tornateremmé építették át, az udvar végében felszámolt konyhakerteket pedig 1967-ben sportudvarrá alakították. A felszabadult szenespincékből klubhelyiséget alakítottak ki, melyben kiállításokat, szellemi vetélkedőket rendeztek. Erről az időszakról így beszélt: *„A hatvanas évekre a tanulók létszáma túllépte az ötszázat. A zsúfoltságon enyhített az, amikor 1966-ban megépült az új óvoda, és az eddig iskolánkban lefoglalt két tantermet visszakaptuk oktatás céljára. Fejlesztettük szertárainkat, kicseréltük bútorainkat. Szabadpolcos iskolai könyvtárat hoztunk létre, ahol ünnepi magyarórákat is tartottunk, honismereti szakkört szerveztünk. Egyéni tervek szerint fizika, kémia és matematika szaktantermet hoztunk létre, ahol az összes tanulónak az anyag elsajátításához minden szükséges eszköz a kezénél volt. A szaktanterem beépített audiovizuális eszközökkel is fel volt*

szerelve. Célunk a tanulók logikai képességeinek fejlesztése volt közvetlen tapasztalatszerzés útján. Fertőd lett a kísérleti fizikaoktatás egyik bázisiskolája. […]

Az óralátogatások utáni bírálataimból nem alakultak ki konfliktusok, mert elvárásaim teljesítéséhez mindig megadtam a támogatást és a javaslatot. Az oktatásban jó eredményeket elért munkatársak módszereire felhívtam a többiek figyelmét, és javasoltam, látogassák meg egymás óráit. Vegyék át és alkalmazzák a jó módszereket. Iskolánk színvonalát mutatta, hogy a szakképzésben és a középiskolákban örömmel fogadták tanulóinkat, mert jól megállták a helyüket. Ezekben az években valamennyi kulturális és szaktárgyi versenyen dobogós helyeket értünk el.

Fiatal kollégáimat buzdítottam a továbbtanulásra. Távozásomkor már nem volt szaktanárhiányunk, mert vezetésem alatt tizennégyen szereztek közülük diplomát. Szakdolgozatuk elkészítésében sokat segítettem nekik."

A fertődi tantestülettől mégis meg kellett válnia. Ennek okairól és konfliktusairól így vall: *„1974 tavaszán néhány munkatársam összefogva ellenem, vezetői beosztásomból eltávolítani igyekezett, amely végül sikerrel is járt. Kicsinyeskedő, kevés konkrétumot tartalmazó vádakat hoztak fel ellenem. Védekezésem mit sem ért. Szubjektív beállításnak minősítették, amely kizárólag saját érdekeimet szolgálja. Az iskolai hitoktatással kapcsolatban is megvádoltak az egyházzal való összejátszással."*

Reménytelenül küzdött a járási hivatalokkal is a gyerekek érdekében. Hiába kérte, hogy legalább az új iskola megépítéséig függesszék fel a programot. Kikiáltották az oktatáspolitika ellenségének. Szeretett iskolájától 1976-ban, húsz év után meg kellett válnia, amelybe csaknem belerokkant. Látta a fejlődést, amelyen átment az iskola, és amiért annyit fáradozott. Mindezt most elvették tőle. Sírva vett búcsút fiatal kollégáitól, akiket szinte gyerekeinek tekintett. Feszült lelkiállapota ellenére kötelességének érezte, hogy megírja az iskola történetét, mellyel eddig senki nem foglalkozott. A megyei Pedagógus Továbbképzési Kabinet pályázatára *„Harminc év számvetése a Fertődi Általános Iskolában"* címmel beküldött munkája kiemelt helyezést ért el, és a *Pedagógiai tanulmányok* sorozat közölte is.

Örült az eredménynek, de még fontosabbnak találta, hogy elindított egy folyamatot, így a következő években sok iskola történetét dolgozták fel hasonló módon. Pedagógusi hitvallását így foglalta össze: *„Paizs Dezső európai hírű nyelvészprofesszorom azzal az útravalóval bocsátott el utolsó szigorlatom után: »Keveset, de jól; még kevesebbet, de tökéletesen«. Pályám végére a sokszor lényegtelen ismeretekkel felduzzasztott tananyag olyan óriási iramot kényszerített az oktatásban, hogy alig maradt idő a begyakorlásra. A továbbtanulás során a gyerekek memorizált ismereteket vittek magukkal, amelyek mögött nincs megértés. Ez különösen a reáltantárgyak esetében okozott gondot. Beigazolódni láttam tanácsát. Építkezni csak szilárd alapokra lehet."*

Sopron fennállásának 700. évfordulóját 1977-ben új lakótelep átadásával ünnepelte. Szeptemberben megnyitotta kapuit itt az új iskola. A szerveződő tantestületbe meghívták édesanyámat igazgatóhelyettesnek. A napi bejárás fáradalmai ellenére élete egyik legtermékenyebb korszaka köszöntött be pedagógiai munkájában. Czibula Imre igazgató úrral jó összhangban, egymást támogatva jutottak túl az indulás zökkenőin.

Török Bernadett, egykori tanítványa, későbbi kollégája a Lackner-iskolában, így ír a vele töltött évekről: *„Lenke néni gyermekkoromban tanárom volt. Személyiségének kisugárzása meghatározta pályám alakulását. Követte főiskolás éveimet, tanácsokkal látott el, mindenben bizalommal fordulhattam hozzá. Meghatározó egyénisége érződött a Lackner-iskola szellemiségén. Nem múlt el értekezlet az oktatási, nevelési feladatok mellé adott lelki*

táplálék, bölcs, hitet adó, megerősítő gondolatok nélkül. Jó volt dolgozni nyugalmat árasztó közelségében. Egyedüli izgalommal csupán az töltött el, ha órákat látogatott nálam, hiszen nagyon magas volt a mérce. Olyankor felidéződött bennem, milyen magával ragadóan magyarázott, milyen csodálatosan mutatott be egy-egy verset, novellát. Műveltségét olyan nemes egyszerűséggel, alázattal közvetítette, hogy lényével rendet teremtett a világban, a dolgok a helyükre kerültek. A tőle kapott »Régi magyar áldás« gondolatiból merítve így emlékezem rá: Lenke néniben áldott volt az a fény, amellyel másoknak is fénye lehetett."

Negyvenéves iskolai találkozón Fertődön (2008)

1980-ban 25. éves jubileumi jutalma mellé nyugdíjazását is „megkapta". Nevelőtanári állást vállalt a **Fertődi Mezőgazdasági Szakközépiskola kollégiumában**. Délutánonként a környék tanulási nehézségekkel küszködő gyerekeivel foglalkozott. Férjével helytörténeti előadásokat tartottak. Az idősek napközi otthonában a költészet és a kultúra napján irodalmi felolvasásokat tartott. Szorgalmasan gyűjtötte a magyar népművészet formakincsét. Saját tervezésű előnyomó sablonokat rajzolt, melyekből valóságos kézimunkaszakkör nőtte ki magát. A hímzési technikákat is szívesen megtanította az érdeklődőknek. Tétlenül és hiába nem telt egy napja sem.

Hatvan együtt töltött év után 2007-ben meghalt a férje. Egyedül maradt a házban. Örömét a kert ápolásában és sok pótolni való olvasmányban találta. A ház állapotával együtt kedélyállapota, egészsége is egyre romlott. Hamarosan kórházba került, ahol talpra állították, de egyedül már nem mehetett vissza Fertődre. Beköltözött Sopronba, egy csendes, kis lakás lett az új otthona gyerekei, unokája közelében. Judit unokája a földrajz–testnevelés szakon a diploma megszerzése előtt állt, és ezekre az évekre így emlékezik vissza: „*Egyetemi éveim vége felé dolgozatot kellett írnom az aktív tanulásról. Munkám vezérfonalát nagymamám gondolata adta: »Érdeklődés nélkül nincs ismeret! Hiába beszélünk aktivitásról és aktivizálásról, ha nincs meg a tanulóban az alapvető érdeklődés. […] A mai kor emberének nem elég a megszerzett tudás, hanem azt alkalmaznia is tudni kell. […] Azt kell leginkább megtanítani, hogy hogyan kell tanulni.«"*

Kitüntetései:

* 1970. Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságának oklevele
* 1971. Fertőd közművelődéséért végzett 15 éves tevékenység elismerő oklevele
* 1974. Művelődési Miniszteri Dicséret
* 1975/1976/1979 pedagógiai pályázatokon elért eredményért kapott oklevelek
* 1979 Kiváló Munkáért kitüntetés a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsától
* 1980 Pedagógus Szolgálati Emlékérem

A rendszerváltás után Fertőd polgármestere a városért férjével együtt végzett munkájukat oklevélben köszönte meg.

Dr. Faragó Mihályné 2014. augusztus 16-án halt meg. Sírja a soproni evangélikus temetőben található. Temetésén *Galambos Veronika*, egykori tanítványa így búcsúzott tőle: *„Nem felejtjük el, hogy ajtótok mindig nyitva állt azok számára, akik szakmai tanácsért, tanulási nehézségek miatt vagy csupán vigasztaló jó szóért kerestek fel benneteket."*

Dr. Faragó Mihályné emlékét a családja és a fertődi tanítványai őrzik.

Forrás:

- A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2015-ben, a *„Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében"* című emlékkönyvsorozat VI. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel, emlék!" alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Fia,
FARAGÓ MIHÁLY faipari mérnök
Sopron

FEJES MIHÁLYNÉ Rigó Mária (Nádudvar, 1945. szeptember 28. – Nádudvar, 2014. október 25.) matematika–kémia szakos általános iskolai tanár

Szegénysorsú családba született, ahol a tudás és a szorgalom fontos érték volt. Hatan voltak testvérek, édesapját még gyermekként – 14 évesen – elveszítette. Hajdúszoboszlón, a Hőgyes Endre Gimnáziumban szerzett érettségi vizsgát követően **Bárándon** kezdett el tanítani az általános iskolában, ahol nagyon szeretett dolgozni. Néhány év elteltével szülőfalujában, a **Kövy Sándor Általános Iskola** tanára lett. Itt dolgozott egészen nyugdíjazásáig 2000-ig. Pályája kezdetén a tanítás mellett kitartó munkával szerezte meg tanári diplomáját. **Nádudvaron** pályafutása jó részét a Petőfi úti iskolaépületben dolgozta végig, ahol nagyon jó kapcsolatot ápolt az ottani tantestülettel.

Munkássága mindig a szerető családi háttér alapjaira épült. 1972-ben kötött házasságot Fejes Mihállyal, aki egész életén keresztül megingathatatlan társként állt mellette, és biztos családi háttérrel segítette pályafutását.

Szívügye volt a matematika és kémia oktatása, a tanulók neveltségi szintjének folyamatos fejlesztése. Határozott, fegyelmet tartó, szigorú, de igazságos pedagógus volt. Embersége, segítőkészsége, szakmai felkészültsége miatt nemcsak tanítványai, hanem a szülők is tisztelték, szerették. A szülők tudták, hogy ha Marika lesz a gyermekük osztályfőnöke, ha ő tanítja a matematikát és kémiát, akkor jó kezekbe került. Olyan alapokat kap, hogy bármelyik középiskolában megállja a helyét. Tekintélye személyiségéből, nagy szakmai tudásából fakadt, amelyet mindig igyekezett folyamatosan, önképzéssel frissíteni.

„Nagyfokú empatikus készségű, érzelmi intelligenciájú volt, és ez felelősséggel párosult. Egész pályafutása alatt a rábízott tanulók érdekét tartotta a legfontosabbnak.

A tehetséggondozás területén az esélyegyenlőség megteremtésének híve volt. Nemcsak a legjobbakkal foglalkozott, hanem a hátrányos helyzetű környezetben nevelkedő, a tanulásban lemaradt gyerekeknek is esélyt adott a felzárkózásra. A tanítási óráira való felkészülést a lelkiismeretesség, a lényegre törés, a pedagógiai igényesség jellemezte. Arra törekedett, hogy érdekes, új módszereivel minél könnyebbé tegye a matematikai feladatok megoldását, a kémiai törvényszerűségek megértését. Kémiaóráin szemléltetéssel, kémiai kísérleteivel könnyítette meg a tantárgyi ismeretek elsajátítását" – írta róla *Vollay Elemér* nyugdíjas igazgató.

Boros Lajosné igazgató így értékelte: *„Munkafegyelme, emberi magatartása, munkamorálja tiszteletet követelt valamennyi munkatársától. Zárkózott egyénisége ellenére véleménye mindig célravezető, őszinte és előremutató volt. Utolsó éveiben is nagy gondot fordított az önképzésre, haladt a változó oktatási reformokkal, meg akart felelni a kor kihívásainak. Nagyon sok tanulóban alakította ki a logikus gondolkodást, és szerettette meg tanítványaival a kémiát. Sok követőre talált, ma tanítványai egy része pedagógus, másik része orvos, mérnök. A tanítás mellett az osztályfőnöki munkaközösség vezetője volt, gyermek- és ifjúságvédelmi felelősként sokat tett a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatásáért. Kötelességtudóan, hihetetlen szorgalommal és kitartással végezte munkáját. Teljesítményét és munkáját a szakma elismerte, 1986-ban Kiváló Munkáért miniszteri dicséretben részesült."*

Emlékmontázsok tanítványok, kollégák, barátok emlékezéséből:

„A mi ismeretségünk, barátságunk egy életre szólt. Együtt nőttünk fel, az óvodától általános iskolán át a középiskoláig egy osztályba jártunk, együtt érettségiztünk. Még a kollégiumban is együtt laktunk. Amit ő szeretett: a matematika – azt én nem tudtam, így ő készített fel az érettségire. 1964-ben felvettek bennünket a főiskolára, dolgoztunk a levelező tagozat mellett. 1966-tól mindketten a Nádudvari Általános Iskolában dolgoztunk. Gyakran előfordult, hogy egy-egy osztályt közösen tanítottunk. Nyugodtan leírhatom, hogy kiváló tanító-nevelő volt – és igaz jó barát." (Az örök barát, kolléga, *Ludman Imréné*)

„Még akkor kezdett el tanítani, amikor az rangot jelentett, nem vonták kétségbe a pedagógusok döntéseit, módszereit. A szülők tisztelete, szeretete természetes volt. Nem tudom, milyen tanár volt, csak azt, hogy a férjemmel is megszerettette a kémiát, aki még érettségi tárgynak is azt választotta. Mindkét gyermekünk rajongott érte, fiunk egyetemi matematika és kémia tudását, sikerét ő alapozta meg. Szerette tanítványait és nemcsak a kiválókat. Vele szárnyalhattak a tanulók, plusz feladatokkal lekötötte figyelmüket, elméjüket. Büszke volt diákjai sikerére, érdekelte sorsuk, hogy mire vitték később a nagybetűs életben. Fiatalasszonyként tetszett sportos eleganciája, időnként szarkasztikus humora, tudása. Sokszor megközelíthetetlennek, ridegnek gondolták, valójában melegszívű, a világ dolgaira érzékenyen reagáló és baráti társaságban – tanúsíthatom – jó kedélyű és humorú ember volt." (Közeli barátja, háziorvosa, *dr. Sutus Lenke*)

„Alsós tanítóként egyszer neki adtam át az osztályomat a felső tagozatra. Tanítványaimmal továbbra is kapcsolatban maradtam, ezért mindig tudtam, mi történik velük. A gyerekek kezdetben tartózkodóak voltak, mert az a hír járta, hogy nagyon szigorú, sokat követel tanítványaitól az új osztályfőnök. Rövid idő múlva azonban megismerhettek benne egy melegszívű, jó humorú pedagógust. A matematikát olyan egyértelműen és egyszerűen tudta átadni a gyerekeknek, hogy elsőre mindenki megértette. Egyenes, becsületes jellemét példaként tisztelték a gyerekek. Megértették, hogy a szigorúság is őértük van. Tanítványai szeretve tisztelték.

Én pedig féltékenységgel vegyes megelégedettséggel konstatáltam: jó kezekben van az osztályom." (Kollégája, *Gál Ilona*)

„Fiatal korunktól együtt tanítottunk, a legtöbb ideig a Petőfi úti iskolában, majd az iskola összevonása után az új épületben is. A legelső, ami eszembe jut róla, hogy egyéniség volt. Jellegzetes volt a beszéde, a gesztusai, a járása, de még a tanítási órái is. Mindig olyan hévvel magyarázott, hogy magával ragadta a tanulók figyelmét, nem lehetett elkalandozni. Osztályfőnökként tapasztaltam, hogy a gyerekek eleinte tartottak tőle, de aztán rájöttek, hogy a szigorú matektanár csupaszív ember. A környék iskoláiban is ismerték a nevét, ha megkérdezték a továbbtanulótól, ki tanította a matematikát, és mondta, hogy Fejesné Marika néni, úgy fogadták, akkor minden rendben lesz. Ilyen rangja volt!

Markáns véleménye volt a világról, amit el is mondott, meg is védett. Igényelte az őszinte, négyszemközti beszélgetéseket, ilyenkor igazán megnyílt. Én részesültem néhány ilyen pillanatban, lyukas órán a szertárban, a könyves kuckóban. Valójában nagyon érzékeny, könnyen sebezhető ember volt, aki várta a megerősítést." (Kollégája, *Kerti Józsefné*)

„Rend, fegyelem, maximalizmus, következetesség, egyedi humor. Mindez jellemezte Marikát, akinek ugyan tanítványa nem voltam, de családi kötődés révén már apró korom óta ismertem. Aztán pályakezdőként szakmai munkájába is bepillantást nyerhettem. Tanítványai szerették, tisztelték és elismerték munkáját. Népszerűsége a következetességében, magas szakmai felkészültségében és folyamatos megújulásában rejlett. Pedagógiai módszerei ma is helytállóak lennének. Tapasztalatait, jó gyakorlatait szívesen osztotta meg fiatal kollégáival. Szókimondó volt, a véleményét mindig nyíltan vállalta. Kevés embert engedett magához közel, de akit a bizalmába fogadott, azért valósággal rajongott. Életében családja jelentette a biztonságot, a szerető, gondoskodó férje és a két imádott gyermeke. Emlékszem, egyszer azt mondta: »Én szeretem a humort, de csak a férjem viccein tudok nevetni.«" (Kollégája, *Tóthné O. Nagy Judit*)

„Gimnazista koromban kémia tagozatra jártam, és hogy erre adtam a fejemet, csak egy embernek volt köszönhető: Marika néninek. Az első szóbeli feleletemnél kaptam meg a kezdő lendületet. A történethez tartozik, hogy előtte két évig már matematikából is tanított, és úgymond »jóban voltunk«. A tömegszázalék-számítás rejtelmeiről faggatott, majd miután befejeztem, megkérdezte, szerintem hányast érdemlek. 13 évem összes nagyképűségével, magabiztosságával vágtam rá – mi bajom lehet –: Kettest! Hát jó! – mondta, és már röpült is a jegy a naplóba. Kissé összezsugorodva kullogtam a helyemre. Egy fél évet hajtottam, hogy kijavíthassam, és Marika néni mindent megtett, hogy sikerüljön is. Tarthattam kiselőadást, lehettem szertárfelelős, segíthettem az órákat előkészíteni. Innentől két éven keresztül nem volt rosszabb jegyem ötösnél kémiából. Két perc alatt elérte, hogy – eleinte kényszerből, majd megszeretve a tárgyat – önként és örömmel foglalkozzak a kémiával.

Amit tőle tanultam, a mai napig is tudom. Égettünk magnéziumot, növesztettünk kristályokat, robbantottunk durranógázt (ebből egy kicsit több lett, mint kellett volna, nagyobbat is szólt a tervezettnél, aki emlékszik Marika néni felkiáltásaira, könnyen maga elé képzelheti az esetet), fejlesztettünk klórgázt, kipróbáltuk a hangyasavat a kezünkön, valóban viszket-e (ennek a nyoma a mai napig megvan, nem hittem el neki, hogy egy csepp is elég). Biztos tudást kaptam tőle. Feleségemet, aki ma már vegyészdoktor, az egyetem kezdetén én korrepetáltam kémiai számításokból. Nagy köszönettel és hálával tartozom tanáromnak ezért, és még nagyobb köszönettel a hangulatos óráiért, és hogy megpróbált embert faragni belőlünk." (Volt tanítványa, kollégája, *Győrvári Viktor*)

„Mindenkinek van egy tanár az életében, akire szívesen emlékszik vissza, hogyan próbált tanítani, formálni az együtt töltött évek során. Nekem ilyen volt Fejes Mihályné, a felső tagozatos osztályfőnököm. Ő terelgetett bennünket a matematika, illetve a kémia útvesztőiben is. Emlékeimben tisztán él, ahogyan nagy precízséggel, határozottsággal, következetességgel tanított, ezt tőlünk is megkövetelte. Azonban ha becsuktuk a teremajtót, mindig meghallgatott bennünket, közösen kerestünk megoldást a problémás helyzetekre. Sokszor oldotta a feszültséget egyéni humorával. A középiskolában jöttem rá csak igazán, hogy matematikából és kémiából is biztos alapokat teremtett. Kémiából főként abból éltem, amit az általános iskolában tanultam, és kifejezetten az élen jártam az osztálytársaimhoz képest.

Az, hogy évekkel később, felnőtt koromban közvetlen szomszédságba kerültünk, szintén elmélyítette kapcsolatunkat. Mindig akadt olyan téma – akár iskolai, akár egyéb –, amelyet meg tudtunk beszélni a »kerítésen« keresztül. A gyermekeimmel is hamar megtalálta a közös hangot, mert Marika néni is rajongásig szerette a kutyákat. Szerencsésnek mondhatom magamat, hogy a tanárom volt, és privát emberként is ismerhettem." (Volt tanítványa, kollégája, *Vértesi-Nagy Anna*)

„1990-ben ismertük meg a szuggesztív erejű tanárnőt, Fejesné Marika nénit, aki osztályfőnökünk lett. Hamar megtalálta velünk a közös hangot, mi is tiszteltük. Osztályfőnökként példát mutatott arra, hogyan vezessük majd tanárként, tanítóként a ránk bízott gyerekeket. Következetes, kiszámítható volt, aki döntéseit is e két vezérelv mentén hozta meg. Mi, diákok tisztában voltunk vele, mire számíthatunk, mert mindig ugyanazokat a szabályokat kellett megtartanunk, mindenkivel szemben egyformák voltak az elvárások, és ez kiváló igazodási pontot adott, és ez egy elbizonytalanodott világban különösen nagy érték a mai napig.

Látszott rajta az a lelkesedés, öröm és hit, amellyel a számára fontos tárgyakról beszélni tudott. Marika néni időt és figyelmet szentelt tanítványainak, meghallgatott bennünket, és őszinte érdeklődéssel, segítőkészséggel fogadta élményeinket, panaszainkat. Így lett igazán hiteles nemcsak tanárként, hanem emberként is. Egyszerre képviselte az állandóság és a változás egységét. E kettősség egyidejű betöltésével vált olyan domináns személyiséggé, aki formálta a köré szerveződők közösségét." (Volt tanítványa, *Deák-Czibere Ildikó*)

Nehéz feladat valakiről néhány oldalnyi terjedelemben képet alkotni, különösen ha családtagról van szó. Hogyan is dönthetem el, hogy mi az, ami a család számára fontos, személyes emlék, és mi az, ami egykori környezete, munkatársai, tanítványai számára meghatározó volt. Ilyenkor lehet mankókat keresni: bölcs idézeteket és gondolatokat azoktól, akik jól ismerték azt, aki már nem lehet köztünk. Segítséget kértem én is, és abban a különös élményben lehetett részem, hogy az összegyűlt emlékek mintegy önálló életre keltek: csupán sorba kellett rendeznem őket, és a kép, amely így összeállt, meglepően tiszta és érzékletes. Egységes egészként él, nem szorul narrációra, de felesleges gondolatok sincsenek benne. Visszaad valamit abból a vibrációból, energiából, amely édesanyámat mindig is jellemezte. Köszönöm mindazoknak, akik szerepet vállaltak e montázs elkészítésében.

Fia,
FEJES MIHÁLY informatikus
Nádudvar

FEKETE JANKA (Hajdúböszörmény, 1924. augusztus 30. – Hajdúböszörmény, 2016. április 1.) tanító, általános iskolai tanár

„Az ember arra született, hogy nyomot hagyjon maga után a Földön, a gondolatokban és más emberekben." (Hérakleitosz)

Kétgyermekes, „tősgyökeres" hajdúböszörményi család idősebb gyermekeként született. Édesapja, dr. Fekete Gábor anyakönyvvezető és árvaszéki ülnök középbirtokos család ötödik gyermeke volt. A szülők jobbnak látták a testvéreihez képest gyengébb fizikumú Gábor továbbtaníttatását, így lett ő jogász. Édesanyja szintén ötödik gyermeke volt egy kisbirtokos családnak. Ő polgári iskolát és pénzügyi tanfolyamot végzett. A férjhezmeneteléig banki tisztviselőként dolgozott.

Fekete Janka iskoláit Hajdúböszörményben kezdte a Központi Református Elemi Leányiskolában. Ezután a Hajdúböszörményi Református Bocskai Gimnázium tanulója lett. Abban az időben csak kevés – összesen 35 – leány tanult a nyolcosztályos gimnáziumban, meglehetősen szigorú körülmények között. A leányok csak akkor lehettek nyilvános tanulók, ha jó volt az előmenetelük. Az óraközi szünetekben egy külön terembe vonultak, ahol egy hölgy pedagógus felügyelte őket. Édesanyám egyik nagynénje tanítónő volt, és részben az ő hatására határozta el, hogy szintén tanítónő lesz. Négy gimnáziumi osztály elvégzése után édesapja 1938 szeptemberétől a Debreceni Református Dóczi Leánylíceumba íratta. A második tanév kezdete előtt éppen betöltötte a 15. életévét, amikor másnap Németország megtámadta Lengyelországot, és ezzel kezdetét vette a második világháború.

A tanév befejezése után 1940 szeptemberétől tanulmányait már a Debreceni Római Katolikus Leánylíceumban (Svetits Intézet) folytatta. Elmondása alapján itt nagyon jól érezte magát, kedves, megértő tanárok vették körül, és a háború borzalmai sem érintették még meg a fiatal növendékeket. Időközben a tanítónőképzés rendszere is megváltozott. Korábban a líceumban négy éves képzés után két éves tanítóképzés folyt. Az aktív férfitanítók nagy része katonai szolgálatra vonult be, majd a bécsi döntések értelmében területeket csatoltak vissza az országhoz. Mindezek szükségessé tették több tanító mielőbbi munkába állását. Az új törvény szerint a tanítói oklevelet már egy éves tanítói képzés után, az ötödik év végén kiadták. A tanulmányi értesítőben fellelhető bélyegző szövege is megváltozott: Debreceni Római Katolikus Tanítóképző Intézet. Az ötödik tanévet követően így Fekete Janka is „népiskolai tanító" oklevelet kapott 1943. június 26-án.

Éppen betöltötte a 19. életévét, amikor – ahogy mondani szokás – kilépett a „nagybetűs életbe". **Hajdúböszörményben** a **református** egyház egy **fiúiskolában** alkalmazta 1943 és 1945 között. Óraadóként katonai szolgálatot teljesítő tanárokat helyettesített, azaz nem a képesítésének megfelelő kis elemi iskolásokat tanított, hanem nagy fiúkat, akik között olyan is akadt, aki csak öt évvel volt fiatalabb nála. A kezdő, fiatal tanítónőnek nem volt egyszerű fegyelmet tartania. Ez az időszak az egész családnak nagyon nehéz volt. Erre az időszakra esett a háborús front átvonulása az országon. A két évvel fiatalabb öccsét leventeként Németországba irányították, csak 1946 őszén került haza. Az édesapa meg akarta óvni a lányát, ezért 1944 nyarának végétől 1945 elejéig a család néhány barátjával egy csereháti kis faluba, Zilizre ment ismerősökhöz. Így sikerült is elkerülniük a nagyobb megpróbáltatásokat.

1945-ben még működtek egyházi iskolák. A hazatért tanítónő meg is pályázott egy állást ősztől a református leányiskolában, de nem nyerte el. 1946-ban ismét pályázott, de akkor ismét elutasították, ugyanis közben menyasszony lett. Arra hivatkoztak, hogy leendő férje (Király Róbert gimnáziumi tanár) állásban van, és egy családban két keresetet nem engedhetnek meg. Újabb nehéz időszak következett.

Férjhezmenetele után 1947-ben kisfia született, de a házassága nem sikerült, visszaköltözött szüleihez. Szülei soha semmilyen pártnak vagy szervezetnek nem voltak tagjai, de közhivatalnok édesapjának földje is volt, így kuláknak nyilvánították. Földje nagy részét kisajátították, őt nyugdíjazták. A megmaradt kevés földet és a kis szőlőskertet kellett művelniük, ha fenn akarták tartani magukat. A fiatal tanítónő, aki már édesanya is volt, arra kényszerült, hogy besegítsen a család mezőgazdasági munkájába. Ezt tette a háború után időközben hazatért öccse is, akinek a jogi tanulmányait törte derékba a háború. Az otthoni nehéz körülmények miatt az alig egy éves kisfia az apához és az apai nagyszülőkhöz került.

Az 1967-ben végzettek tablóján

1950. szeptember 1-től végre sikerült elnyernie egy végleges állást a most már **Állami Általános Leányiskolában**. Hamarosan kiderült, hogy ez a kinevezés kemény feladatot fog jelenteni számára. Ez az iskola felügyelte a Böszörménytől 9 km-re levő **Kispród II. tanyasi vándoriskolát**, ahová elsőtől nyolcadik osztályig 30–35 gyerek járt a környező tanyákról. Az iskolát egy elhagyott raktárépületben alakították ki, ahol az összes gyerek együtt tanult. Ebben az iskolában Fekete Jankának egyedül kellett tanítania. Ide kerékpárral lehetett kijárni, de ő nem kerékpározott korábban, így először is némi gyakorlatra kellett szert tennie. Télen vagy rossz időben egy közelebbi tanyán kivett szobácskában húzhatta meg magát.

Válása ellenére ő mindig szívesen látott személy volt, amikor az apai háznál a kisfiát látogatta. Ezzel a lehetőséggel szívesen élt is, nehéz körülményei ellenére éveken át hetente többször is találkozott kisfiával. 1952-ben sajnálatos módon a Fekete szülők is elváltak. Azt gondolhatnánk, hogy ezek a körülmények nagyon megtörték a kezdő tanítónőt, de nem ez történt. Sokszor emlegette később ezt az időszakot. Elmondta, hogy naponta találkozott azokkal a gyerekekkel, akik rossz ruhában és cipőben, sárban, hóban jártak be az iskolába, hogy tanulhassanak. Némelyiküknek kilométereket kellett gyalogolnia. Nemegyszer azzal

telt a tanítási idő egy része, hogy az átázott, áthűlt ruhákat, cipőket szárítgatták, melegítették. Azt érezte, hogy ezeknek a gyerekeknek nagy szükségük van rá, szeretik őt, szívesen hallgatják a magyarázatait. Ilyen érzésekkel nem is találta olyan nehéznek azt a három évet, amelyet Pródon töltött.

1953-ban kinevezést kapott a **hajdúböszörményi Eötvös utcai Általános Iskolába**. Itt az iskola felső tagozatában földrajzot és biológiát is taníthatott, de ehhez meg kellett szereznie a megfelelő képesítést. Még ebben az évben beiratkozott az egri Állami Pedagógiai Főiskolára. Itt 1956 szeptemberében „okleveles természetrajz–földrajz szakos általános iskolai tanár" diplomát kapott. Immár szakos tanárként az 1956/57. tanévben egy beteg kollégát helyettesített a **Bocskai téri Leányiskolában**, majd 1957 szeptemberétől a **Rákóczi utcai Általános Iskolába** (a későbbi **5. számú Általános Iskola**) került. Többé nem változott a munkahelye, 23 év után innen ment nyugdíjba 1980-ban.

Az 1979-ben ballagó osztállyal

Pályafutása alatt mindkét szakját nagy lelkesedéssel tanította. Mindig nagyra értékelte a Vöröskeresztben zajló munkát, mely szorosan kapcsolódott biológia szakjához. 1964-től lett vöröskeresztes tag, már jóval korábban rendszeres szervezője vagy lebonyolító részvevője volt iskolai elsősegélynyújtó vagy tisztasági versenyeknek, egészségügyi felvilágosító előadásoknak (Ifjú egészségőr tanfolyam, fogászati hónap). A szülők körében véradási agitációs tevékenységet végzett, valamint előadásokat tartott az alkohol és a dohányzás káros hatásairól. Az 1974/75. tanévtől a Vöröskereszt városi ifjúsági felelőse lett. Fontosnak tartotta a példamutatást. 1965-től állandó véradóként több mint tízszeres véradó lett. Az ifjúság körében végzett vöröskeresztes tevékenységéért több alkalommal kapott elismerést.

Molnár Ferencné Dobó Margit, egykori tanítvány, későbbi kolléga így emlékezik: *„Janka néni! Egy név, amely maga az örökkévalóság. Derű, kedvesség, kíváncsiság, figyelmesség, pontosság, másokra való odafigyelés, munkakedv, mindig nő, aki a belső értékek mellett a külsőre is adott. Látom iskolásként a tábla előtt nyári ruhájában, melynek gallérja hófehér. A szépen fésült haj, az elmaradhatatlan gyöngysor, a rúzs, no meg a magas sarkú cipő. Ő Janka néni. Gyerekként ez az összkép hagyott nyomot bennem, mely megerősítette a hitemet: a tanári hivatás szépségét, az emberi tartás fontosságát.*

Aki úgy tud beszélni, mesélni tájakról, emberekről, egészségről, születésről, halálról, mint ahogy ő tudott, az az ember sokat ér. Apró betűi ma is megjelennek előttem, melyek rendezettségről, odaadásról, elszántságról tanúskodnak. Szavai, mondatai egy világot öleltek fel. Tanórai előadásai alatt gyakran azt vettük észre, hogy ő maga is utazik. Oly mértékben így volt ez, hogy néhány, magát nagyfiúnak valló kamasz sem zökkentette ki gondolataiból. Levette ugyan szemüvegét, felemelte hangját, de néhány pár másodperc után Janka néni volt, a kedves, mosolygó, a tudást átadó Janka néni, a »biosz« tanár, a vöröskeresztes szakkörvezető, s nem utolsósorban az ember.

*Janka néni fogalom volt később a tantestületben is, amikor már nemcsak tanítványa, de kollégája is lehettem. »Figyelj csak!«, »Kérlek szépen!«, oly kedvesen tudta mondani. Soha nem éreztem az időbeli különbséget közöttünk. Tisztelte bennem a pedagógust, ahogyan én és kollégáim is tiszteltük »mindenki Janka nénijét«. Talán többet is jelentettem a számára mint tanítvány-kolléga, mert 2010 óta őrizhetem a kézírásával ellátott, nekem szánt '*30 éves az »Aranykor« Nyugdíjasklub' című kis könyvecskét.

Janka néni »nyomot hagyott maga után«, tisztelet övezze emlékét."

Nyugdíjba vonulása után nem a „megérdemelt pihenést" választotta. A vöröskeresztes munkát lankadatlan lelkesedéssel folytatta most már a felnőtt lakosság körében. 1982-ben a Vöröskereszt városi vezetősége felkérte, hogy legyen a városi szervezet I. lakóterületének titkára. A végzett tartalmas munkáról egy részletes beszámoló készült, amelyik két, fényképekkel gazdagon illusztrált naplóval együtt a városi levéltárba került 2014-ben. A vöröskeresztes elismerésekre az 1988-ban Budapesten átvett *Vöröskeresztes munkáért* kitüntetés *arany fokozata* tette fel a koronát.

Hajdúböszörményben 1981-ben alakult egy nyugdíjas klub, amelynek 1982-ben Fekete Janka is lelkes tagja lett. A klub 1984-től a Sillye Gábor Művelődési Központ keretein belül folytatta tevékenységét. 1985-ben az alapító és vezető lemondott tisztségéről korára való tekintettel. A művelődési központban akkor már ismert volt Fekete Janka lelkes közéleti tevékenysége, így őt kérték fel a klub további vezetésére. Rövid gondolkodási idő után elfogadta a felkérést. A korábbi vezető tiszteletbeli elnök maradt, és az ő nyomdokain megindulva tovább folyt a klub munkája immár Fekete Janka vezetésével 22 éven át. A vezetőséggel együttműködve széles körű tevékenységet fejtett ki. Számtalan előadóval érdekes előadásokat szerveztek. Többek között meglátogatta a klubot: Fehér Klára írónő férjével, Nemes Lászlóval (1986), Knoll István, az Időskorúakkal Foglalkozó Országos Bizottság elnöke (1988), dr. Kocsis Elemér református püspök (2007). Sok érdekes úti beszámoló is elhangzott a Föld szinte minden tájáról a volt földrajz szakos tanárnő nagy örömére. A vezető földrajzi és biológiai érdeklődése fontos szerepet játszott abban is, hogy számtalan kirándulást szerveztek mind az országhatáron belül, mind külföldön. A klub tevékenységéről Hajdúböszörmény Város Önkormányzata segítségével, képekkel gazdagon illusztrált kiadvány jelent meg. A 83 éves klubvezetőt 2007 decemberében bensőséges ünnepség keretében búcsúztatták, de ő továbbra is lelkesen látogatta a foglalkozásokat, ha egészségi állapota megengedte (volt, amikor kerekes székben is megjelent).

50 éves osztálytalálkozó (2012)

Fekete Janka nyugdíjazása után is igyekezett tartani a kapcsolatot volt tanítványaival. Gondosan őrizgette a ballagási csoportképeket, valamint azokat is, amelyek a végzettek évfordulós találkozóin készültek. Érdekes megfigyelni ezeknek a képeknek a dedikációit: kezdetben „tanárnőnek" szólnak, aztán már „Janka néninek". Igen, a tanárnő már nem csak a volt tanítványoknak, de Hajdúböszörményben is a sokak által ismert és szeretett Janka

néni lett. A Bocskai gimnázium médiával foglalkozó néhány lelkes tanulója videoriportot is készített vele „Janka néni" címmel. Egy 2011-ben készült riportban így vallott a pályájáról: *„Elégedetten tekintek vissza pályámra. Egykori tanítványaim szeretetének megnyilvánulásaival nap mint nap találkozom."* Életvezetéséről is nyilatkozott: *„Nagyon fontos számomra a szép emberi kapcsolat, a tiszta lelkiismeret."*

Nagyon büszke volt, amikor 2012-ben, a Város Napján volt tanítványaitól, a város polgármesterétől vehette át az önkormányzat képviselő-testülete által alapított *Hajdúböszörmény Gyermekeiért* kitüntetést. 1994-től boldogan vette át sorra az arany, gyémánt, vas, majd a rubin fokozatú díszoklevelet is 2013-ban. 90 éves korában családi otthonában a hozzátartozók a már kétszeres dédanyát, az önkormányzat, az Aranykor Nyugdíjas Klub, a Vöröskereszt képviselője a mindig lelkes közéleti embert, a legkedvesebb barátnők a mindig kedves, megértő beszélgető partnert köszöntötték.

Tanári és nevelői munkájáért, közösségi tevékenységéért kapott elismerések:

* Kiváló egészségügyi nevelőmunkáért kitüntetés (1970)
* A Családi Lap eredményes terjesztéséért elismerő oklevél (1971)
* Az ifjúsági vöröskeresztes tevékenység fejlesztésében hosszú idő óta végzett kiemelkedő munkájáért oklevél (1971)
* Vöröskeresztes munkáért kitüntetés (bronz fokozat 1972, arany fokozat 1988)
* A Hajdúböszörmény Városi Vöröskereszt Szervezet Vezetőségében kifejtett munkája elismeréséül díszoklevél (1973)
* Kiváló Véradó kitüntetés bronz fokozat (1975)
* Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1982)
* A romániai segélyakcióban végzett önkéntes, áldozatkész munkájáért emléklap (1990)
* Hajdúböszörmény Gyermekeiért emlékérem (2012)

Források:

- Studia Oppidorum Haidonicalium VII. Nagy László – Nyakas Miklós: Hajdútisztesség Tüköre, Hajdúböszörmény, 2001. 125. o. (A hajdúböszörményi Hajdúsági Múzeum kiadványa)
- *30 éves az „Aranykor" Nyugdíjasklub 2010.* (Hajdúböszörmény Város Önkormányzata és számos támogató segítségével jelentette meg az „Aranykor" Hajdúböszörmény Város Nyugdíjas Egyesület)
- *Emlékpontok: Mondd el, hogy tudjuk! Janka néni* (Készítették: Kathi Noémi Erika, Szanyi Éva, Tóth Júlia, Oláh Tibor) videokazetta
- *A hét arca: Fekete Janka* (Tarczy Péter riportja) Szabadhajdú (Hajdúböszörmény hetilapja) XXI. évf. 6. szám. 2011. február 25.)

Fia,
DR. KIRÁLY RÓBERT vegyész, ny. egyetemi docens
Debrecen

FEST MIKLÓSNÉ Egyed Ildikó (Miskolc, 1944. május 19. – Kecskemét, 2008. november 24.) orosz–latin szakos középiskolai tanár, kollégiumigazgató

Egyed Jenő, a Diósgyőri Vasgyár (később Lenin Kohászati Művek) fődiszpécsere és Christmann Lívia, háztartásbeli első gyermekeként született Ildikó, másodikként Zsolt. Az édesapát nemegyszer álmából riasztották a gyári csapolás utáni mintavételkor, és akkor is pontos utasításokat adott. Ildikó ilyen családi környezetben megtanulta a pontosságot, a tudás fontosságát, a munka becsületét. Az olvasás iránti szenvedélye részben édesapjának köszönhető, aki kiskorában esténként Jókai-regényeket olvasott fel gyermekeinek. Öccse fizika szakos tanár lett, kollégiumi nevelőtanár, illetve tv-munkatárs.

Ildikó Miskolcon nőtt fel. Szerette ezt a várost és a környékét, a hegyeket, Lillafüredet és Miskolctapolcát. Gyermekkorában sokat kirándult a környéken, és erről felnőttként mindig végtelenül lelkesen mesélt gyermekeinek.

Miskolci iskolás évei után Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetem orosz–latin szakán szerzett középiskolai tanári oklevelet 1967-ben. Hogy a tanári pályát választotta, abban – lánya, dr. Bakonyiné dr. Fest Edit visszaemlékezése szerint – nagy szerepe volt keresztanyjának, dr. Rezessyné Egyed Irma filozófia–lélektan szakos tanárnőnek, aki kollégiumigazgató volt az ikervári kastély épületében működő bentlakásos leánynevelő intézetben. Ildikóra nagy hatással volt a keresztanyja, aki önálló gazdaságot létesített a nevelőintézetben: kosárfonót, disznótelepet, ahol a lányokat megtanították a hasznos gazdaasszonyi teendőkre. A későbbiekben is, egész pályája során hasznos tanácsokkal látta el Ildikót a keresztanyja.

Ildikó a pályáját a **miskolci Herman Ottó Gimnáziumban** kezdte mindkét tantárgyát tanítva. 1970-ben férjhez ment Fest Miklós gépészmérnökhöz, aki a keceli tőzegbányában kapott állást, ezért 1970-ben Kecelre költöztek. Itt születtek gyermekeik: Edit 1972-ben és Ákos 1974-ben. Ők így emlékeznek édesanyjukra: *„Édesanyánk nagyon finom lelkű, mély érzésű ember volt. Soha nem kiabált, nem emelte fel a hangját, de minden tettével példát mutatott. Imádta a verseket, rengeteget olvasott, és nekünk kicsi korunkban sokszor régi görög mondákat mesélt."*

Ildikó 1970–1976 között **Kecelen** az **Arany János Általános Iskolában** oroszt tanított. 1976–1978 között a **Kecskeméti Óvónőképző Intézetben** oktatott a nyelvi munkacsoportban kezdetben mint tanársegéd, majd adjunktus. 1978–1980 között a **kecskeméti Egészségügyi Szakiskolában** orvosi latint tanított, és igazgatóhelyettes volt. 1980-ban a megyei vezetés kollégiumi igazgatói posztra kérte fel, így lett 1980-tól a **Bányai Júlia Középiskolai Leánykollégium**, majd jogutódja, a **Ferenczy Ida Középiskolai Leánykollégium** igazgatója. Kollégiumigazgatóként Ildikó megszervezte az általános és középiskolai igazgatókból az igazgatói munkaközösséget, amely korábban nem létezett.

A Ferenczy Ida Középiskolai Leánykollégium létrejöttéről és az itt történt változásokról így számolt be a Pálházi Ilona újságírónő készítette interjúban, amely a *Petőfi Népe* című újság Kecskemét népe és környéke rovatában A közoktatás névtelen katonái címmel jelent meg (2000. július 12.): *„Húsz éve irányítom ezt a kollégiumot. 1980-ban az akkori mezőgazdasági és az akkori Bányai Kollégium összevonásával alakult ki az intézmény. Az évek folyamán aztán egyre tarkább lett a kép, több iskolából kerültek hozzánk diákok.*

Jelenleg mintegy 220 lakónk van nyolc kecskeméti középiskolából. Az életkori határok is kitolódtak: a kodályosok közt akad 13 éves is, de az iskolarendszer átalakulásával 19–20 esztendős, felnőtt lányaink is vannak."

Ildikó tudatos pedagógiai programja kirajzolódik nyilatkozata hátralevő részéből: *„Megtapasztaltam, mennyire meghatározó egy gyermek életében az a négy év, amikor felserdül. A kollégiumi nevelők, a közoktatás »névtelen katonái«, ebben az igen érzékeny életkorban sokkal többet tudnak adni a diákoknak, mint a tanórán a szaktanárok. Nap mint nap tapasztaljuk, hogy a gyerekeknek többre is szükségük van. A vidékről kollégiumba kerülők számára pótolni kell a szülői ház biztonságát. Némelyik tizenéves olykor fájó honvággyal küszködik. A lelki kapcsolat, amely kialakul köztük és a nevelőtanárok közt, sok örömet ad. Talán ez az, ami leginkább megfogott a kollégiumi világban. A felnőtté válás folyamatában döntő, hogy kik állnak a gyermek mellett, kik segítik, milyen hatások érik lelkileg és intellektuálisan, talál-e példaképeket, hogyan formálódik a világlátása."*

Sokszínű tevékenységet szervezett meg Ildikó a kollégiumban, ahogy ezt az interjú bizonyítja: *„Ápoljuk névadónk emlékét. A közeli Szentháromság temetőben gondozzuk a Ferenczy-kápolna környékét. Minden tanévben diáknapokat szervezünk, s ezen belül Ida-bált. Gólyabált, Mikulás és karácsonyi ünnepséget is tartunk évről évre. Gólyatábort, kirándulásokat, színházlátogatásokat szervezünk."* Ezeken a programokon kívül Ildikó hosszú éveken át 200–220 lánynak nemcsak igazgatónője, hanem egyben bizalmasa is volt. Erre nagy szükség is volt, mert Ildikó igazgatósága alatt nem egy lány elveszítette az édesanyját, így komoly lelki támaszra volt szükségük.

A jövőre vonatkozó terveit pedig így fogalmazta meg Ildikó: *„Nagy kihívás a pedagógiai programunk továbbfejlesztése és a minőségbiztosítás kidolgozása. Legfőbb célunk változatlan. Azt szeretnénk, hogy diákjaink jól érezzék itt magukat."*

Ildikónak több kollégistája az iskola elvégzése után férjhez ment, gyermeket szült, és az életükről több oldalas levélben számoltak be neki, amelyekre Ildikó mindig válaszolt, tanácsokat adva volt kollégistáinak.

Nemcsak a tanítványaira, a kollégista lányokra volt gondja, hanem családközpontú gondolkodása és tettei az utolsó napokig jellemzők voltak rá. Neki minden mi voltunk: a két gyerek és a férj. Maximalista volt magával és a gyerekeivel szemben is. Ildikó szorgalmazta, hogy a gyerekei nyelveket tanuljanak: így lányunk francia nyelvből felsőfokú, fiunk angol nyelvből felsőfokú, eszperantóból középfokú nyelvvizsgát tett. Edit lányunk jelenleg saját ügyvédi irodájában dolgozik, és két fia van: Boldizsár és Bendegúz, Ákos fiunk kertészmérnök, Kecskeméten dolgozik, és egy lánya van: Anni-Liza.

Ismerősei tanúk rá, hogy áldott jó természete volt Ildikónak. Önfeláldozó, szerény, kedves, alkalmazkodó, emberszerető viselkedése, vallásos élete tiszteletet és megbecsülést váltott ki az emberekből. Őt csak szeretni lehetett.

Ildikó 2003-ban ment nyugdíjba, Békésszentandrásra költöztünk, mert itt voltak rokonaink. Jól be tudtunk illeszkedni a falusi közösségbe, Ildikót nagyon tisztelték a falubeliek.

A temetésekor búcsúzó hajdani kollégái: *Szilágyiné, Vértesiné, Bertók Ilona* és *Szabóné* így értékelték kollégiumigazgatói tevékenységét visszaemlékezésükben (megjelent a Petőfi Népe című újságban 2008-ban): *„Szakmai kvalitásai mellett talán ebben a munkakörben bontakozott ki igazán az a rendkívül szerencsés karakter, amely megadatott neki. Fiatal embereket nevelni óriási felelősség és rendkívüli pedagógiai, szakmai élmény is."*

Személyiségét így jellemezték: *„Az az állandó önművelés, az a hatalmas olvasottság – amely őt jellemezte –, a bölcs humor, a szellemesség, a disztingvált viselkedés és megjelenés garancia volt az igazi, hatékony nevelésre akkor is, ha ez közvetlenül számokban, a mindenkori jelenben nem mérhető. Azok a lányok, akik ezt megtanulták tőle, ma rá gondolnak, és szívükben megőrzik emlékét. Ahogy mi, kollégái sem feledjük azt a meleg, baráti légkört, amelyet a munkánkhoz teremtett, ahogy szelíden, de határozottan simította el az esetleges konfliktusokat. Csak tanulhattunk tőle tartást, emberséget, igényességet. Kevés olyan embertársunk van, aki nem használ hangos, olykor dühös szavakat. Majd harminc évig ismertük őt, de nem emlékezünk, hogy valaha is elfeledkezett volna magáról, hogy tanárt vagy diákot megalázott volna."*

A temetési búcsúztatót mondó nyugalmazott evangélikus püspök azt mondta gyászbeszédében: *Milyen kár, hogy ennyi tudás, ennyi bölcsesség most elmúlik, elvész vele együtt.*

Férje,
FEST MIKLÓS gépészmérnök
Békésszentandrás

FÜLÖP DÉNES (Geges [ma Románia], 1938. május 18. – Makfalva [ma Románia], 1996. december 29.) tanító, magyar–történelem szakos tanár

Szülei földművesek voltak. Ő az ötgyermekes család harmadik gyermekeként született. Ő volt a legértelmesebb a családban, nemcsak nem szerette, hanem egyenesen irtózott a mezei munkától. Így jöttek rá a szülei, hogy taníttatni kell.

Gegesben végezte az első négy osztályt, ötödik osztálytól már Makfalván tanult. 1948-ban létesítették Makfalván a bentlakást a mostani polgármesteri hivatal helyén, ő is bentlakásos tanuló volt. A VII. osztály elvégzése után tanítónak jelentkezett, sikeresen felvételizett Székelykeresztúrra. Tulajdonképpen besírta magát – vallja be felesége, Fülöp Irén –, mert először nem sikerült, azért, mert nem tudott énekelni. A felvételi vizsga után nézte, hogy nem jutott be, hatalmas könnycseppek az arcán, és arra ment a lélektantanár, megkérdezte, hogy te miért sírsz. Azért, mert tanító szeretnék lenni, de nem tudok énekelni. A lélektantanár, miután látta, hogy mennyire fontos ez neki, elintézte, hogy felvegyék. Ezért nagyon hálás volt, elvégzett mindenféle zenei gyakorlatokat zongorán, de énekelni nem tudott. Három évet Székelykeresztúron végzett a fiú tanítóképzőben, a negyedik évben összevonták a székelyudvarhelyivel. Így lett vegyes képző, és itt fejezte be tanulmányait 1956-ban 18 évesen.

Ekkor kihelyezték a Márkodhoz tartozó kis falucskába, a Nyárád mentén levő **Kendőbe**, ahol úgy hívták, hogy a kicsi tanító bácsi. Tényleg kicsi volt és fiatal. Egy évet ott tanított. Abban az időben nagyon sokszor áthelyezték a tanítókat, hogy ne alakuljon ki a tanítók és a falu közössége közt bizalmi kapcsolat. Erre nagyon figyeltek a kommunista vezetők.

Áthelyezték a Rava melletti kicsi faluba, **Csöbbe**, ott tanított egy évig, utána elvitték katonának. Összesen három évet töltött a katonaságnál, majd az **erdőszentgyörgyi Rajoni Művelődési Házhoz**, onnan pedig **Makfalvára** helyezték. Nem érezte jól magát a művelődési házban, tanítani szeretett volna. Ekkor indult Makfalván 1961-ben a fafeldolgozó szakiskola, kérte, hogy kapjon órákat. Beiratkozott, és elvégezte a marosvásárhelyi főiskolán a magyar–történelem szakot. Amikor végzett, olyan jól sikerült az államvizsgája, hogy elsőként választhatott, így került vissza újra Makfalvára. Nagyon tevékeny, mozgékony ember volt. Érdekes helyzetbe, körülmények közé csöppent, ugyanis akkor működött az iskolában Gáll László tanító bácsinak a híres pionír együttese, a száztagú gyerek együttes, mely országos hírű volt. Így kellett neki is találni olyan tevékenységet, amelyben nagyot lehet alkotni.

Nagyon szerette Makfalvát, ambiciózus volt, ezért szervezte meg a *Kis történészek körét*. Elkezdtek gyűjteni régiségeket, használati tárgyakat. Végül annyi tárgy gyűlt, hogy a művelődési ház felső termében egy múzeumi szobát rendezett be. A tárgyak egyre gyűltek, az emberek megtanulták, hogy ne dobják el a régi dolgokat, mert értékesek. A szoba nem volt már a célnak elegendő. 1974-ben a Dósa-házat le akarták bontani, kérte, hogy ne bontsák le, hanem adják át múzeum számára. Nagyon szépen, szakszerűen berendezte a múzeumot, bár anyagi támogatást erre nem kapott. Közben az egyes fokozati vizsgát szerette volna letenni magyar nyelvből. Akkor jött egy olyan törvény, mely szerint, aki a kettes fokozatit történelemből tette le, az csak történelemből teheti le az egyes fokozatit is.

Bár már megírta Makfalva helyneveiből, a több mint 400 helynévből összegyűjtött dolgozatot, mégis újat kellett írnia. 1975-ben megírta az egyes fokozati dolgozatát történelemből, címe: *Makfalva község néprajzi múzeumának megszervezése és működtetése, az iskolai kis etnográfusok körének hozzájárulása a néprajzi anyag feltárásához, gyűjtéséhez és rendszerezéséhez* (1975). 1976-ban szakdolgozatként megírta Makfalva történetét. Összegyűjtötte Makfalva helyneveit is (megjelent az ELTE-füzetek sorozatban, 1998-ban Budapesten). Lejegyezte a helyi legendákat, ezek (más szerzők gyűjtésével együtt) a *Beszélik rólunk, magyarokról…* című kötetben láttak napvilágot (1999. Budapest).

Tevékenyen vett részt a módszertani kör vezetésében. A marosvásárhelyi főiskolának gyakorló iskolája volt a makfalvi iskola. Jöttek hozzá a magyar szakosok, akikkel foglalkozott. Szakmai útmutatásra is kinevezték azokhoz a tanárokhoz, akik fokozati vizsgára készültek. Sok dolgozatot írt, nagyon sok cikke jelent meg a *Művelődés*, a *Tanító* folyóiratokban. Megszervezte az irodalmi kört a gyerekeknek, melyen belül *Termés* címmel újság is született. A kiadványban verseket és fogalmazásokat gyűjtöttek, és Ki mit tud?-szerű kérdéseket dolgoztak ki.

Megszervezte 1968-ban Fülöp Dénes a makfalvi tantestületnek és az itt élő értelmiségieknek az Irodalmi színpadot. Ez egy népfőiskolai mozgalom folytatása volt. Petőfi-esten, az első alkalommal 400 ember jelent meg. Tele volt a hatalmas kultúrotthon. Meghívta Fülöp Dénes a költőket, Kiss Jenőt, Kányádi Sándort, Király Lászlót, Bajor Andort egy humoros estre. Az irodalmi esteket összekötötte Makfalva két képzőművészének, Kusztos Endrének és Suba Lászlónak a kiállításaival. Ebből született meg a *Képzőművészeti Alkotótábor* 1979-ben. Az első tábor Nagy Pál marosvásárhelyi festőművész tragikus balesete miatt ugyan elmaradt, ám a következő évben 1980-ban tartottak egy emlékkiállítást. A kommunista diktatúra erőszakosabbá válása miatt nem lehetett ezeket a tevékenységeket folytatni, de néha azért még tartottak irodalmi esteket, a meghívottak: Cseke Péter, Zágoni Attila, Ráduly János, Pál Lajos, Pál Antal. Kiállítást is szervezett Fülöp Dénes hagyományos korondi kerámiával. Aktív tagja volt a színi körnek, de csak rövid szerepeket vállalt.

1990-ben életre hívta a *Wesselényi Közművelődési Egyletet*, mely tánccsoportot, irodalmi kört működtetett. Képzőművészeti tárlatokat szervezett, ahol Molnár Dénes, Kusztos Endre, Bocskay Vince, Kuti Dénes állított ki, majd 1992-től indult az 1979-ben már megkezdett nyári alkotótábor, melynek vendégei között, az említettek mellett olyan alkotókat találunk, mint Kedei Zoltán, Maszerka János, Hunyadi László, Kákonyi Csilla, Fekete Zsolt, Suba László, Sz. Kovács Géza, hogy csak néhány nevet említsünk. A művésztábor 1999-ben felvette a néhai Nagy Pál marosvásárhelyi festőművész tanár nevét.

31 éves tanári pályájára méltán lehetett büszke. Jó szervező volt, ahol megtalálta mindenki a helyét és szerepét az általa szervezett számos rendezvényen. A jövőnek élt és alkotott, mindig a kellő pillanatban hozott helyes és közösséget, értéket megóvó döntéseket. Fülöp Dénes halála 1996. december 29-én következett be. Az általa alapított múzeum 2007-ben vette fel a Fülöp Dénes nevet.

Forrás:

- Bölöni Domokos 2010. Egy vidéki Muszáj-Herkules. In: Péterfi György – Péterfi Levente (szerk.): *A makfalvi oktatás története 1610–2010.* Marosvásárhely, Silver Tek Kiadó.

ALBERT CSILLA a Wesselényi Miklós Általános Iskola igazgatója
és *KINCSES ÉVA aligazgató*
Makfalva

DR. FÜLÖP TAMÁSNÉ Radácsi Róza Mária (Hajdúböszörmény, 1940. február 6. – Derecske, 2014. június 30.) óvónő, általános iskolai tanár

A hajdúböszörményi születésű Radácsi Róza Mária a család első gyermeke volt. Édesapja, Radácsi János gazdálkodással foglalkozott, édesanyja, Uzonyi Róza a háztartást vezette, és nagy odaadással nevelte két lányát, őt és húgát, Juliannát. A szülői házban szeretetben és harmóniában nevelkedtek. A második világháború a Radácsi családot sem kímélte, de szerencsésen túlélték. A szülők igyekeztek gyermekeiknek biztosítani a tanuláshoz szükséges feltételeket, az anyagi nehézségek ellenére.

Általános iskoláját Róza a helyi tanyasi és városi iskolában, középiskolai tanulmányait a Hajdúböszörményi Bocskai István Általános Gimnáziumban végezte, majd a Hajdúböszörményi Állami Óvónőképzőben folytatta. Kötelező szakmai gyakorlatát a debreceni Szabadság-telepi Állami Óvodában végezte. A Hajdúböszörményi Állami Óvónőképzőben jeles eredménnyel képesítő vizsgát tett 1959 júniusában.

Első munkahelye 1959. augusztus elsejétől a **derecskei II. számú óvoda** volt, ahol óvónőként dolgozott nyolc évig. Végtelen türelemmel, gyerekszeretettel végezte az óvónői munkáját, de úgy érezte, több ismeretet szeretne átadni a gyermekeknek, az pedig idősebb korosztálynak lehetséges. Ezért folytatta a tanulmányait, és beiratkozott a nyíregyházi Tanárképző Főiskola mezőgazdasági és háztartási ismeretek szakára.

1967 júliusában megszűnt munkaviszonya az óvodában, és áthelyezéssel került **Derecskén** a II. számú, majd a **Bocskai István Általános Iskolába** tanítói munkakörbe 1967 augusztusában. 1968 szeptemberében szerezte meg az általános iskolai tanári diplomáját.

Tanári pályája során a jeles eredménnyel elvégzett óvónői diplomájából kiemelten hasznosította a rajz, kézimunka és természetrajz tantárgy által szerzett ismereteit. Kiváló rajztehetségét és a kézimunka iránt érzett szeretetét a háztartási ismeretek oktatásakor is hasznosította a tárgy adta óraszámon belül és szakkörökön. A gyakorlókertben a diákokat a föld, a növények, az élet szeretetére nevelte. A tanulók körében a tanítási órákon kívül szívesen vállalt külön feladatokat, például tanulmányi versenyekre készítette fel tanulóit, kulturális délutánokon népi játékokat, népdalokat és különféle kézműves technikákat tanított. A helyi Krammer Sándor Úttörőházban több éven át vezetett kézimunkaszakkört 1980-as évek elején gyerekeknek, kisdobosoknak, úttörőknek, KISZ-es fiataloknak egyaránt. A népi kultúra, a népművészet iránt érzett szeretete átszőtte tevékenységét. Ő a nevelésnek ezen a területén fejlesztette a tanulók személyiségét, esztétikai, értelmi, érzelmi, akarati tulajdonságaikat. Szerette és lelkiismeretesen végezte munkáját, jó kapcsolatot tartott fenn kollégáival. Tantestületi kirándulásokon és más iskolai rendezvényeken tevőlegesen, lelkesen, jó kedvvel, szívesen vett részt. Munkája során többször volt osztályfőnök. A tanári diploma megszerzése után is folyamatosan képezte magát.

1974. február 1-től a nyíregyházi Szabolcs-Szatmár megyei Háziipari és Népi Iparművészeti Termelőszövetkezet derecskei csoportjában mellékfoglalkozásként részlegvezetői teendőket látott el 1975. december 31-ig, a nők otthon végezhető hímző munkáját koordinálta.

1978 májusában megszerezte a díszítőművészeti kör vezetésére jogosító „B" kategóriájú működési engedélyt az Országos Népművelési Intézetben. Továbbra is rendszeresen részt vett a továbbképzéseken. Így például 1978. júniusi nyári díszítőművészeti tanfolyamon Püspökladányban, ahol országosan elismert szakemberek vezették a továbbképzést, többek között Borbély Jolán a Népművelési Intézet dolgozója, néptánckutató, ma már „Prima Primissima" díjas etnográfus. 1978 júniusától továbbra is ott találjuk az országos díszítőművészeti tanfolyamon Balatonalmádiban. Ezen a képzésen közművelődési ismereteket, szakági művelődési elméletet, művészettörténetet, néprajzot, népi öltéstechnikákat tanultak, a képzés végén csoportvezetői gyakorlatról adtak számot. Ezt a képzést szintén neves szakemberek tartották, mint: Bakay Erzsébet textiltervező, Székely Éva tojásfestő, Bakó Ilona viselettervező divattervező, Csókos Gyöngyi szövő, Petrás Anna hímző, Dr. Varga Gyula muzeológus, Dr. Kovács Ágnes népmesekutató. Eközben Debrecenben részt vett a Kölcsey Művelődési Központ avatásán, ahol kézműves foglalkozást tartottak gyermekeknek decemberben. Ő a gyöngyfűzést választotta. Debrecenben a művelődési központban kialakult felnőtt népi hímzők csoportjának továbbképzésén, gyermekprogramjain, a kéthavonta megrendezett hímzéstanácsadáson továbbra is folyamatosan részt vett. Közben felkérték a derecskei Díszítőművészeti Szakkör vezetésére is. Szakkörével és egyénileg is részt vett a megyei, országos népművészeti kiállításokon, ahol kiemelkedő helyezéseket értek el.

40 évi szorgalmas, kitartó pedagógiai munkája elismeréséül 1995-ben *40 éves jubileumi jutalomban* részesült. Pedagógiai pályafutása 1995. december 29-ig tartott, mert ekkor megszűnt közalkalmazotti viszonya. Nyugdíjba ment, de a népművészet iránti szeretete, mely munkája kezdeti szakaszában megmutatkozott, végigkísérte egész életét. Mikor már nem vállalta a derecskei Díszítőművészeti Szakkörben a vezetést, azután is részt vett a szakkör munkájában, és az 1996-ban alakult Derecskei Kézműves Körnek alapító tagja és tevékeny alkotó tagja volt haláláig.

1959-ben megismerkedett Derecskén dr. Fülöp Tamással, akivel 1963-ban házasságot kötött. Barátaikkal, húgával, sógorával is sok közös élményben volt része. Két gyermekük született: Tamás 1965-ben és György 1968-ban. Tamás fia 1987-ben külföldre költözött, ez nagy törést okozott lelki életében. Enyhítette fájdalmát, hogy 1990-ben megszületett első unokája Tamás, majd két év múlva Richárd. A kölcsönös kanadai és magyarországi látogatások örömmel töltötték el. Később György fiának is születtek gyermekei: első lányunokája, Andrea 1977-ben, majd 2000-ben Patrik.

Nyugdíjas éveit unokáinak és férjének szentelte. Volt munkahelyével, kollégáival, továbbra is jó kapcsolatot tartott. Szívesen vett részt kirándulásokon nyugdíjasként is. A helyi kézműveskör tagjaként is sokszor vett részt az iskolában a gyermekek foglalkoztatásában. A Bocskai-napokon gyöngyöt fűztek, csuhé- és szalmafonást tanított nekik. Városi rendezvényeken, mint például Derecske város napja és az új kenyér ünnepe alkalmából is rendszeresen foglalkozott a gyermekekkel. Szívesen keresték fel volt tanítványai is.

Csík István, volt kollégája, a Bocskai István Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény nyugalmazott igazgatója így emlékezik rá: *„Személyiségét a sugárzó nyugalom és derű, fiatalos életszemlélet jellemezte. Lány technika és háztartási ismeretek szaktanáraként tudatos elkötelezettséggel, az új iránti fogékonysággal, őszinte gyermekszeretettel végezte munkáját. Humorával, szépen szárnyaló, népies énekhangjával, pozitív gondolkodásával a gyermek és felnőtt közösségekben aktív hangulatteremtő, jó közösségformáló képességű volt. Az iskolában tanórán kívül felvállalta a népi szövés oktatását, sok éven át vezette a diákbüfét, a művelődési központban a népi hímzőkörnek szakmai segítségét nyújtott. Nyugdíjba vonulásakor – búcsúajándékként – az iskolának adományozta az iskolaudvaron lévő kisharang népi iparművész által készített borító tetőfedését.”*

2013-tól kezdett egészsége megromlani, ez aztán folyamatos gyengüléséhez vezetett. A legjobb orvosi segítség mellett – melyet unokaöccse, Péter biztosított számára – sem sikerült neki megerősödnie. Ezt az időszakot is, mint életének bármely szakaszát, erős kitartással, méltósággal viselte. Mint egész életében, most sem hagyta el magát. Végül nem ő, hanem a szervezete adta fel a küzdelmet, amikor 2014. június 30-án örökre megpihent.

Halála után minden és mindenki szeretettel őrzi emlékét, ahol pedagógiai életútján és keze nyomán jelt hagyott. Nem nagy kitüntetések fémjelzik kimagasló pedagógiai személyiségét, hanem azok az egyszerű hímzett textíliák, gyöngyök és más kézműves darabok, melyekhez ő juttatta tanítványait. Ezeket a kitüntetéseket egykori tanítványai őrzik emlékeik között. *„Számunkra Te sohasem leszel halott, / örökké élni fogsz, mint a csillagok. / Drága jó szívét, két dolgos kezét áld meg Atyám, / s mi köszönjük, hogy ő lehetett a mi Édesanyánk!”* – ezzel a gondolattal vett örök búcsút tőle családja és mindazok, akik elkísérték utolsó útjára dr. Fülöp Tamásnét, a volt tanárnőt, Rozika nénit.

Egykori kollégája
Szőllősi Imréné tanár
Derecske

G

DR. GAÁL LÁSZLÓ (Karcag, 1891. január 22. – Karcag, 1964. június 13.) klasszika-filológus és iranista, középiskolai igazgató, egyetemi tanszékvezető

Egyszerű kereskedő családból született, és már kicsiny korában apja elvesztésével félárvaságra jutott. Az iskolai tanulmányait 1901-ben kezdte el Karcagon. Költői hajlama igen korán megmutatkozott. A gimnáziumban VII. osztályos korában egy Rákóczi-ünnepélyre készített versével, VIII. osztályos korában pedig Horatius, Ovidius és Lenau egy-egy költeményének a lefordításával nyert pályadíjat (Örsi Julianna: Gaál László és karcagi környezete. In: *A Jászkunság tudósai*. *2.* Szolnok, 2015, 345). Költői vénája és nyelvtehetsége megmutatkozott abban is, hogy a Karcagi Hírlap szerint „már diákévei alatt nemcsak tudott, de tökéletesen verselt latinul és görögül" (Karcagi Hírlap, 1928. jún. 23. 3). Elkötelezett szakmai érdeklődéséről tanúskodik, hogy 16 éves korában az amúgy szerény anyagi lehetőségekkel rendelkező ifjú nekivágott Itáliának.

1909-ben a kolozsvári egyetem latin-görög szakára vették fel. Neves professzorai Csengeri János és Némethy Géza voltak, akik mindketten elsősorban az antik költészet kutatásában jeleskedtek. Csengerinek igen jelentős volt a műfordítói tevékenysége is mind görögből, mind latinból. Nála készítette el Gaál László a doktori disszertációját, és neki is ajánlotta azt.

Klasszika-filológiai munkásságának első tudományos teljesítménye a doktori disszertációja volt, melyet még az egyetemi tanulmányainak befejezése előtt, 1913-ban készített el (bővebben ld. Gesztelyi Tamás: Gaál László a klasszika-filológus. In: *A Jászkunság tudósai. 2.* Szolnok, 2015, 363–373). Ez a munkája már jelezte alapvetően nyelvészeti érdeklődését (*Bacchylides hang- és alaktana.* Értekezések a Kolozsvári Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem classica philológiai seminariumából. 4. sz. Karcag, 1913). A szövegek hang- és alaktani vizsgálatának jelentőségét akkor értjük meg igazán, ha tisztában vagyunk e kérdés sokrétűségével. A görög nyelvnek alapvetően négy dialektusa volt: attikai, dór, aiol és ión. Az egyes irodalmi műfajok ezek valamelyikén alakultak ki, és a későbbiek során ezek irányadóvá is váltak a nyelvhasználatra. A nyelvfejlődés nem hatott rájuk, így idővel el is szakadtak a beszélt nyelvtől, amelyben a dialektusok lassan eltűntek, és kialakult a koiné (köznyelv). De más tényezők is befolyásolhatták a dialektus zavartalan alkalmazását: más költők hatása, az anyanyelv hatása, a homéroszi hatás. Bakchylidés esetében az anyanyelv ión volt, a kardal nyelve viszont a dór. Igen jó nyelvi érzék és határozott disztinkciós képesség kellett ahhoz, hogy ezeket a hatásokat a disszertáció szerzője el tudja különíteni egymástól, és a leghitelesebb szövegváltozatot ki tudja deríteni. Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy tudományos szempontból Gaál László egyik legígéretesebb munkájáról van szó, és mindezt 22 éves korában készítette.

1914–1928 között a **nagykőrösi Református Gimnázium** görög – latin szakos tanára volt. Ez idő alatt 10 évig nem került sor újabb publikációra, csupán egy recenzió megírására. Ebből a helyzetből az 1923-as göttingeni ösztöndíj jelentett kimozdulást. Ott kezdett el először behatóbban foglalkozni az iranisztikával (Sárközy Miklós: Gaál László, az iranista. In: *A Jász-kunság tudósai*. *2.* Szolnok, 2015, 375). Érdeklődésének előterében az avesztai nyelv hangtana és alaktana állt. A rá következő évben készült el *A latin kiejtés kérdése* című tanulmánya. Megjelenési helye azt sugallja, hogy az iskolai oktatás egy gyakorlati kérdéséről lesz szó: a konvencionális vagy a rekonstruált kiejtés szerint helyes-e tanítanunk a latint. A tanulmányt elolvasva azonban rájövünk, hogy ennél sokkal többről van szó: a klasszikus kiejtés beható elemzéséről. Mindezt a tudományos hátteret azért fejti ki a szerző, hogy alátámassza azon álláspontját, miszerint a restituált kiejtés követése esetén nem volna elég a *c* egységes hangzására korlátozódni, hanem valamennyi hangnál meg kellene állapítani az eredeti hangzást. Ez pedig valószínűleg reménytelen vállalkozás. Helyesebb tehát a konvencionális kiejtést követnünk, melyről a következőt írja: „Mai iskolai latin kiejtésünk a latin nyelv életének utolsó szerény formája."

Ez az írása nem maradt visszhang nélkül. Benigny Gyula nem túl barátságos stílusban oktatja ki Gaál Lászlót, hogy a vidéki könyvtárhelyzet nem alkalmas egy ilyen bonyolult kérdés szakszerű kifejtésére, és több kézikönyv használatát is számon kéri rajta. Ezenkívül több hangzóérték megállapításával sem ért egyet. A válasz nem maradt el. Gaál László hangsúlyozza, hogy nemcsak a budapesti könyvtárakat volt módjában használni, hanem a göttingenit is, sőt ott még megfelelő szakemberekkel is konzultációkat folytathatott.

1928-ban meghívták Gaál Lászlót a **Karcagi Református Nagykun Gimnázium** igazgatójának**,** és ezt a munkakört egészen az 1949-es nyugdíjba vonulásáig töltötte be. Ez alatt az idő alatt figyelmét teljesen a görög- és a latinoktatás, valamint az iskolaigazgatás gyakorlati kérdései kötötték le, legalább is megjelent írásai mind ilyenekkel foglalkoznak. Mint iskolaigazgatónak modernizálnia, reálgimnáziumivá kellett alakítania az oktatást, és ennek folyományaként megszüntette a kötelező görögoktatást, és helyette az angol nyelvet vezette be (Demjén Lajosné: Nyelvtudós és műfordító. Dr. Gaál László (1891–1964). *Jászkunság* 36/4, 1990, 78). Az iskolai nyelvtanulás kérdésével két írásában is foglalkozott a harmincas évek elején. Előbb a *Hogyan védekezzünk a túlterhelés ellen a görög és latin nyelv tanításánál a mai tantervek mellett?* kérdését vizsgálta. Megállapította, hogy a négy évre összesűrített görög tananyagot lehetetlenség elvégezni. Konkrét javaslatokat tett a nyelvtani anyag és az olvasmányok mennyiségének csökkentésére. A latin annyiban volt kedvezőbb helyzetben, hogy ennek az anyaga a gimnázium nyolc osztályára oszlott el. A túlterhelés csökkentésére javasolta azt, hogy a szótárazást ne hagyják otthonra, hanem az órán le kell diktálni az új szavakat, és a szöveg nehézségein is végig kell menni. A szótárazás helyett a kifejezéseket és a fordítást tanulják meg a tanulók.

A nyelvtanítás kérdésével nemcsak a klasszikus nyelvekre korlátozódva foglalkozott. *Nyelvtanítás a középiskolában* című írását ismerős, szinte örökérvényű mondattal kezdi: „A középiskola tíz–tizenöt éve a tantervi reformok labirintusában vergődik." Az indokolt, hogy a középiskoláknak egységeseknek kell lenniük, de kérdés, hogy „az általános műveltség biztosítása céljából milyen nyelvek és irodalmak ismerete szükséges." Az európai kultúra alapja a görög és a latin műveltség, de a „középiskola (...) nem taníthatja mindenkire kötelezően mindkettőt. Így nem jutna elegendő idő a modern nyelvi és irodalmi ismeretek megszerzésére." Végül is a modern nyelvek között a következő sorrendet állította fel: első helyen a német, másodikon a francia legyen választható. „Ahol erre alkalmas tanerő van,

ott kívánatosnak tartanám az angol nyelvnek rendkívüli tárgyként való tanítását." Ez a korabeli nyelvismereti és nyelvhasználati viszonyok között nagyon józan és tárgyilagos álláspontnak nevezhető, különösen egy latin–görög szakos tanár részéről.

Kiváló pedagógiai munkájának volt köszönhető, hogy 1929 nyarán a vallás- és közoktatásügyi miniszter kijelölése alapján tizenkét, javarészt fővárosi tanártársával együtt három hetes görögországi tanulmányi útban részesült. A várva várt utazásról útinaplót készített, mely irodalmi stílusban adja elő megkapó élményeiket: Athén és Attika, Kréta, Peloponnésos és Delphoi címek alatt. A legnagyobb hatást a Parthenon tette rá: „Az első benyomásról nehéz számot adni. Az építmény itt is sokkal monumentálisabb, mint az ember várta volna, hatása sokkal lenyűgözőbb, mint amire el voltunk készülve. Athénának ez a szentélye (...) még romjaiban is hatalmas benyomást tesz." A látnivalók mellett a szerző mindig felidézi az azokhoz kapcsolódó irodalmi, mitológiai kapcsolatokat is. Bárhol olvasunk a leírásba, mindenütt lelkesült irodalmi stílust tapasztalunk. Az útleírást záró hazautazás így hangzik: „Jobbról a tenger zúg, balról az Olympos hókoronája nyúlik fel a csillagok közé. De az éj mindezt eltakarja s vonatunk a klasszikus emlékek kincseivel gazdagon, lihegve száguld az éjszakában a 'barbár' Észak felé."

1935–1949-ig a folyamatos tankönyvkészítés időszaka köszöntött Gaál Lászlóra. Szinte minden évben megjelent egy-egy, de olykor két–három könyve is társszerzőkkel a gimnáziumi vagy a középiskolai osztályok valamelyikének. A munkamegosztás többnyire az volt, hogy míg szerzőtársai a nyelvtani és illusztrációs anyagot készítették el, ő az olvasmányok összeállítását és a római élet magyarázatát végezte el. Az olvasmányok összeállításában a római történelem példaértékű hőseinek bemutatása volt a meghatározó szempont. Auktorszövegek csak a felsőbb osztályokban kerültek sorra. Az olvasó- és gyakorlókönyvek mellett egy nyelvtan és egy régiségtan könyv is elkészült ezen idő alatt. Pirchala Imre túl részletes nyelvtanát dolgozta át szerzőtársaival, és látta el rövid nyelvtörténeti kommentárokkal. A római régiségtannak különösen az irodalomtörténeti része sikerült jól. Illusztrációs anyagába pedig bekerültek Pannonia és Dacia római emlékei.

Gaál László gimnáziumi tevékenységének és tanári habitusának jellemzésére álljon itt egy különösen becses jellemzés Németh Lászlótól: „Az elnökkel szerencsénk volt: megint a karcagi igazgatót, Gál (sic) Lacit küldte ki az egyházkerület, akivel tavaly már összebarátkoztam. (...) Arra, hogy a régi kollégiumokban, de általában a Ferenc József-kori középiskolákban milyen emberek tenyészhettek ki és bújhattak meg, ez a zömök, kissé vérbő, nemcsak nagy, de élő műveltségű, csillogó kedélyű ember kitűnő példa volt. A berlini (helyesen: göttingeni!) egyetemen szakmájában, a klasszika-filológián túl perzsa szakértővé, nyelvésszé képezte ki magát; Horatius vagy Catullus neki nemcsak szövegek voltak, hanem kedélyén is meglátszó életreceptek, kívülről tudta, s le is fordította." (Németh László: *Homályból homályba. Életrajzi írások.* Budapest, Magvető, 1977. Vásárhelyi idill. II, 65.)

Az egykori tanítvány, *Kónya István*, aki később a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem tanszékvezető professzora és rektora is lett, a 100 éves születési emlékünnepre levelében a következő sorokat írta: „*Dr. Gaál László igazgató úr nemcsak egykori igazgatóm, e tisztségében közvetlen elődöm, később – debreceni professzorsága idején – atyai jóbarátom volt, hanem diákkoromban nyolc éven át latintanárom is, akinek azt köszönhetem, hogy a latin nyelv iránti (és a tanári hivatás iránti) szeretetemet felkeltette, s mind a mai napig fenn is tartja.*"

1949-ben a politikai átalakulások következtében váratlanul nyugdíjazták. Még ha ez bizonyára nagy lelki traumát is okozott neki, alkotó munkáját igen kedvezően befolyásolta.

1949–1956 között a budapesti egyetemen óraadóként alkalmazták iranisztikából, óperzsa, avesztai, oszét, szanszkrit nyelvórákat és szövegolvasásokat tartott. Részleteket fordított Firdauszi Sáhnáméjából és más perzsa költőktől, melyek gyűjteményes kiadása az elmúlt években jelent meg (Dr. Gaál László fordításai. *Firdauszi Sáhnáme, a Királyok Könyve* – részletek, *Perzsa költők versei*. Karcag, L. N. L. Kiadó, 2014). Közben a klasszikus antikvitással is foglalkozott. Ekkor készülhetett el két legmaradandóbb műfordítása. Ezek Ovidius művei közül a hat könyvből álló *Fasti* és a három könyvből álló *Amores*.

Csak csodálkozni tudunk, hogy Ovidius népszerű *Fasti*jának addig nem akadt magyarra fordítója. A vállalkozás jelentőségét a recenzens Szilágyi János György is hangsúlyozza: „a római vallás- és kultúrtörténet egyik legfontosabb dokumentumgyűjteményének első metrikai és filológiai hűségre igényt tartó magyar fordítása" (Ovidius Fasti-jának fordításához. *Antik Tanulmányok* 1, 1954, 310). Végső mérlegnek is tekinthetjük a következő megállapítást: „Ha stílusában nélkülözni kellett az ovidiusi költészet sok vonzó tulajdonságát, semmiképpen nem lehet meg nem látni azt a nemes patináját, amelyet a fordítónak a latin kultúrával való évtizedes közvetlen, szeretetteljes kapcsolata adott, s amely sok minden hiányért kárpótlást jelent." E fordítás maradandósága mellett szól az a tény is, hogy 1986-ban változatlan formában – de csak magyarul – újra kiadták.

A görög és latin írók sorozatban jelent meg a másik Ovidius-fordítása, az *Amores (Szerelmek)* 1961-ben. Ez a kötet Ovidiusnak 49 költeményét tartalmazza, melyek többnyire 25, de olykor 80 sorosak. Megkedvelteti Ovidius szerelmes verseit azokkal is, akik azokat eddig nem ismerték. A kötethez a bevezetőt is Gaál László írta *A vers szerelmese* címmel. A találó cím értelmezése a szövegben így fogalmazódik meg: „nem a tárgyhoz keres megjelentetési formát, hanem a formához (...) keres tárgyat." „Ő nem a szerelmet éli, hanem a költészetet."

Életének utolsó szakaszában, 66 éves korában érte Gaál Lászlót a legnagyobb megtiszteltetés és kihívás. 1957. dec. 1-én kinevezték a **debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Klasszika-filológiai Tanszékének** vezetőjévé. A tanszéket 1949-ben, a többi nyugati nyelvi tanszékkel együtt szüntették meg, és közel 10 évi szüneteltetés után állították fel újra.

Az 1957/58-as tanév két évfolyammal indult el, a II. évet más szakokról átjelentkezőkből verbuválták. A tanszék megszervezéséhez elemi szükségletekről kellett gondoskodni. Nem voltak se könyvszekrények, se könyvek. Az egykor volt könyvtárat az Ókortörténeti Tanszék állományába vették át. Ezt kellett visszaszerezni és a kimaradt évek hiányait pótolni olyan tempóban, amilyet a szűkös anyagi helyzet lehetővé tett.

Az évfolyamok számának növekedésével az oktatói testület létszámát is növelni kellett. 1959-től óraadóként alkalmazták Ember Ernőt és Nagy Józsefet, a gyakorló gimnázium tanárait, valamint félállásban Marticskó József adjunktust. A tanszék nem tervezett gyarapodását jelentette Kádár Zoltán átkerülése az Ókortörténeti Tanszékről, aki nem volt klasszika-filológus, így művészettörténeti és vallástörténeti tárgyakat tanított. Az így kialakult oktatói létszám, ha nem is volt kevés, mégis sok szükségmegoldás volt benne. Az évfolyamok létszáma általában 5–10 fő között mozgott, úgyhogy mire mind az öt évfolyam létrejött, 40–50 fős volt a latin szak. Jelentkezőkben nem volt hiány.

Az órák ellátásában Gaál László mint elsősorban nyelvész érdeklődésű szakember természetesen a latin nyelvészetet oktatta három féléven keresztül: Nyelvtudományi alapismeretek, Történeti hangtan, ill. Történeti alaktan és mondattan címen. A római irodalmat is több félévre beosztva tartotta a következő címek alatt: A római irodalom első korszaka; Cicero és kora; Forrástanulmány az Augustus korabeli költőkhöz; Augustus kora; Ezüstkor; A római irodalom utolsó korszaka. Ajánlott kollégiumként a szanszkrit nyelvet hirdette meg,

melynek tanulására természetesen kevesen vállalkoztak. „Egyszer így bölcselkedett: A görög nyelv hatszor nehezebb a latinnál, s a szanszkrit nyelv hatszor nehezebb a görögnél.” (Gombosné Kegyes Margit)

Egyetemi tanítványai körében nagy népszerűségnek örvendett. Néhány volt tanítványának véleményéből idézem a következő megállapításokat (ezúton mondok köszönetet Gombosné Kegyes Margitnak, Havasné Deák Gyöngyinek, Kiss Antalnak és Kiss Sándornak, hogy egykori emlékeiket megosztották velem): „Nem tartott professzoros távolságot, családias hangulat volt a tanszéken.” „Kedves ember volt.” „A tanítását nyugodt, világos előadásmód jellemezte. Pihentető perceket iktatott be pici felfrissülés céljára.” „Gaál Laci bácsi számomra a sokoldalú... középiskolai tudóstanár volt, még azokból a régi időkből, amikor egy-egy jobb középiskola könyvtára tudományos munka végzésére is alkalmas volt, s ezekben az iskolákban híres tudósok is tanítottak.” (Kiss Antal)

„Tudását és műveltségét mindannyian nagyra tartottuk, nemkülönben az antik kultúra iránti tiszteletét. Kora és egészségi állapota miatt nem vállalt nagyobb szervezői feladatokat, amelyek szorosabb kapcsolatba hozták volna a hallgatókkal, néhányan azonban kivételes helyzetben voltunk, ugyanis szanszkrit órát is hirdetett, amelynek három–négy hallgatója volt. Ezek az órák, melyeket több féléven át tudtam hallgatni, közeli kapcsolatra is alkalmat adtak, és felbecsülhetetlen értéket adtak hozzá az egyetem akkori műveltségi kínálatához. Magam a legmelegebben emlékszem vissza erre a stúdiumra, és a professzor személyére, aki (...) engem valóban tudott lelkesíteni. De valamennyien értékeltük pedagógusi erényeit: azt, hogy nem volt vaskalapos, sem mértéken felül szigorú, kiváló humorú volt, és – sok idevágó rossz példával ellentétben – az ókori nyelvek és kultúrák ismeretét az egyetemes műveltség részeként tudta elfogadtatni.” (Kiss Sándor)

Egyetemi munkáját megromlott egészségi állapota miatt nem élvezhette hosszú ideig. Az 1962-es tanév első félévében már a legtöbb óráját helyettesíteni kellett. A második félévben a kari vezetés hivatalos helyettesről is gondoskodott: Borzsák Istvánt kérték fel erre, bár a szigorlatoztatást még ő végezte a lakásán fogadva a hallgatókat. Ekkor már maga kérte nyugdíjaztatását, amely 1963-ban meg is történt, és egy évre rá távozott is a földi életből.

Kései utód a Klasszika-filológiai Tanszéken,
DR. GESZTELYI TAMÁS
MTA doktora, professor emeritus
Debrecen

DR. GACSÁLYI SÁNDOR ALADÁR (Nyíregyháza, 1930. augusztus. 29. – Debrecen, 2016. július 31.) matematika–fizika szakos középiskolai tanár, egyetemi docens

Gacsályi Sándor pedagógus családból származott. Édesapja, dr. Gacsályi Sándor József történelem–földrajz, majd francia szakos középiskolai tanári diplomát szerzett, és 1922-ben történelemből doktorált a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen. Tanított Hajdúböszörményben, majd 18 évig a nyíregyházi ev. Kossuth Gimnáziumban. 1946–48 között a Debreceni Tankerület főigazgatója volt, utána különböző debreceni középiskolákban tanított. Édesanyja, Szabó Irén, aki híres református papi családból származott, magyar–matematika szakos tanárnő volt. Két gyermekük született: Sándor (1930) és Klára (1938), utóbbi matematika–ábrázoló geometria szakos tanár lett.

Gacsályi Sándor elemi iskoláit Nyíregyházán végezte. Ekkor sokszor volt beteg, így többször volt magántanuló. A család 1947-ben költözött át Debrecenbe. Sándor a Debreceni Középiskolai Tanárképző Intézet Gyakorló Gimnáziumában érettségizett kitűnő eredménnyel 1948-ban.

Kiemelkedő teljesítményt nyújtott mint gimnazista mind matematikából, mind a nyelvekből. Az 1947/48. tanévben országos matematikai versenyen harmadik helyezést ért el, illetve az 1948-ban megyei tanulmányi versenyeken négy tantárgyból: matematikából, franciából, németből és oroszból lett első helyezett. A középiskolában kitűnő tanárai voltak matematikából és fizikából is, mert Gyarmathi László tanította matematikára, Tóth Lajos pedig fizikára. A nyelvekből édesapjának volt a tanítványa, aki még 1945 előtt megkezdte számára az orosz nyelvet oktatni.

Egyetemi tanulmányait a Debreceni Egyetem Orvostudományi Karán kezdte el, de hamar rájött arra, hogy ez a szakma nem neki való, így átment matematika–fizika tanári szakra. 1948–52-es években az egyetemi tanulmányait a Debreceni Tudományegyetemen folytatta. 1952-ben az egyetemi hallgatók országos matematikaversenyén, a Schweitzer Miklós Emlékversenyen, dicséretben részesült.

Tanulmányainak végzése mellett már diákként is tanított, és végül hivatásának is a tanári pályát választotta. Jóindulatát jellemzi hozzáállása: *„Az emberiesség alapszabálya, hogy ha nekem mindegy, akkor legyen a másiknak jó."* Ezekben az években volt a **Kossuth Lajos Tudományegyetem** Algebra és Számelmélet Tanszékén professzor a Kossuth-díjas Szele Tibor, aki virágzó algebrai iskolát teremtett maga körül. Tanítványaként került az **Algebra és Számelmélet Tanszékre** Gacsályi Sándor, Kertész Andor, Erdélyi Mária és Erdős Jenő.

Gacsályi Sándor hallgató korától kezdve végzett tudományos munkát az algebra területén. Első munkáiban Szele Tibor irányítása alatt, az ő témájához csatlakozva Abel-csoportokkal foglalkozott. 1950. október 1-jén demonstrátornak, 1952. augusztus 1-jén egyetemi tanársegédnek nevezték ki a **Debreceni (**majd **Kossuth Lajos) Tudományegyetem Matematikai Intézetébe**. 1953-ban kapta meg kitűnő minősítésű matematika–fizika szakos középiskolai tanári diplomáját. 1958-ban doktorált. Disszertációja algebrai tárgyú volt*: Egyenletrendszerek Abel-féle csoportok fölött*.

Magas fokú nyelvtudásának köszönhetően ő fordította le oroszból magyarra Hincsin *A statisztikai mechanika analitikus módszere* (1951), Kuros *Csoportelmélet* (1955), Gelfand *Előadások a lineáris algebrából* (1955) című könyvét, majd németre fordította Szász Gábor

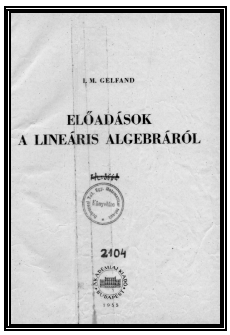
Hálóelmélet könyvét (1962). Mindegyik könyv az adott korszak legfontosabb matematikai könyvei közé tarozott, és hézagpótló munka volt.

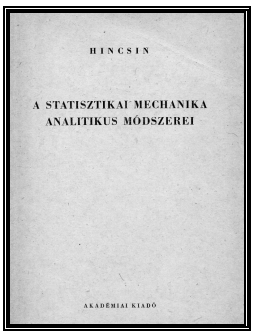

A doktoravatás (Berényi Dénes dékán gratulál Gacsályi Sándornak)

G. Kuros a magyar kiadáshoz írt Előszavában kiemelte: *„Az algebra, különösen pedig a csoportelmélet, korunkban igen gyors ütemben fejlődik. Éppen ezért, noha Csoportelmélet könyvem második kiadásának előkészítése mindössze két évvel ezelőtt zárult le, máris sok érdekes kiegészítésre nyílna lehetőség. Így például könyvemben sajnos egyáltalán nem nyertek figyelembe vételt a magyar algebristák vizsgálatai. Ezek a vizsgálatok számos kérdésben, különösen pedig az Abel-csoportok elméletében, nagy lendületet vettek az utóbbi évek során, és tanúi vagyunk annak, hogy miként alakul ki Magyarországon az algebrai kutatásnak egy új, nagy központja. Örömömre fog szolgálni, ha könyvem fordítása elősegíti majd a magyar csoportelméleti kutatások további fejlődését.”*

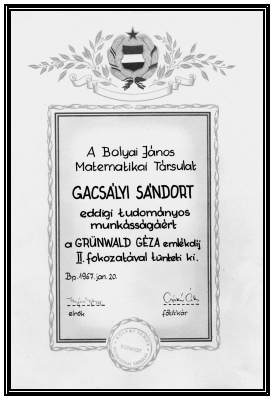
Gacsályi Sándor 1960. június 1-jén lett adjunktus. Az 1950-es évek végén érdeklődése fokozatosan az algebrai topológia felé fordult, és Császár Ákos professzor úgynevezett szintopogén elmélete ragadta meg a figyelmét. 1962-től 1966-ig Császár Ákos professzor vezetése mellett aspiráns volt. Disszertációjának címe: *Folytonossági struktúrák szintopogén jellemzése*. Gacsályi Sándor topológiai vizsgálatainak a tárgya a Császár-féle szintopogén elmélet volt, amely az általános topológia egy tranzitív reláció rendszeren nyugvó felépítését adta. Vizsgálatai a különböző folytonossági struktúráknak, többek között a Fischer-féle limitációknak és a Choquet-féle pszeudotopológiának és a praetopológiáknak a szintopogén jellemzését eredményezték. Foglalkozott az általános lefedéssel és az uniformitás fogalmával.

1967-ben elnyerte a matematikai tudományok kandidátusa tudományos fokozatot. 1969. július 1-től docens lett a **Kossuth Lajos Tudományegyetem Geometria Tanszékén**.

Oktatott algebrai tárgyakat, a matematika alapjait, később topológiát, majd kurzusokat az analízis tárgyköreiből.

Egykori tanítványa, későbbi kollégája, *Dr. habil. Szabó József* így jellemezte az *Ábrázoló geometria története Debrecenben 1956–2011* című könyvében: *„Gacsályi Sándor több tanszék tagja volt, miközben az asztala, szobája nem változott, sőt tantárgyai is alig. Nekünk éppen algebra gyakorlatot tartott a III/a teremben. Ebben közepes méretű, kb. 1,5x1 méteres táblák voltak. Ő rendkívül nagy betűket írt. Egyszer meg is számoltuk: 50–55 karakter lett az eredmény egy táblán, amikor is pl. a kongruencia jelét háromnak vettük.*

Sok nyelvet tudott. De a nyelveket nem nyelvórákon tanulta, hanem olvasás útján. »Arabul nem tudtam megtanulni« – mondta.

A Bolyai János Matematikai Társulat
GACSÁLYI SÁNDORT
eddigi tudományos munkásságáért
a GRÜNWALD GÉZA emlékdíj
II. fokozatával tüntette ki.

Egyszer kaptam egy olasz cikket. Kértem a segítségét. »Hát olaszul nem tudok, de nézzük meg.« És lefordította szótár nélkül. Hátha még tudott is volna olaszul!

Tanított valószínűségszámítást, topológiát, geometriát, geometriai szerkesztéseket. De bármit tudott volna tanítani. Nagyon segítőkész volt."

1967-ben a Bolyai János Matematikai Társulat a *Grünwald Géza-emlékdíj II. fokozatában* részesítette. Így hangzott az akkor róla szóló laudáció: *„Gacsályi Sándornak 8 tudományos dolgozata jelent meg nyomtatásban és kettő van sajtó alatt. Egy részükben különféle algebrai témákat dolgoz fel, nagyobb részük az általános topológia körébe vág, közelebbről a szintopogén terek elméletének fogalomalkotásait és eredményeit alkalmazza különféle problémák megoldására. Ezek közül külön kiemelkedők a 9. és 10. számú dolgozatok, amelyekben a limitációk általános fogalmát és ennek különféle speciális típusait jellemzi szintopogén eszközökkel, részben igen finom meggondolásokat igénylő módon."*

Gacsályi Sándor dolgozatai:

- *On algebraically closed abelian groups. Publicationes Mathematicae 2 (1951–52), 292– 296.*
- *On pure subgroups and direct summands of abelian groups. Publicationes Mathematicae 4 (1955), 89–92.*
- *Egyenletrendszerek Abel-féle csoportok fölött. Acta Univ. Debreceiensis 5 (1958), 163–177 (Russian summary)*
- *On limit operations in a certain topology for endomorphism rings of abelian groups. Publicationes Mathematicae 4 (1960), 353–358.*
- *Eine Bemerkung über biperfekte topogene Ordnungen. Publicationes Mathematicae 11 (1964), 69–71.*
- *On proximity functions and symmetrical topogenous structures. Publicationes Mathematicae 11 (1964), 165-–174.*
- *On Hacque's E-mappings and on semi-topogenous orders, Publicationes Mathematicae 12 (1965), 265–270.*
- *Skew proximity functions. Publicationes Mathematicae 12 (1965), 271–280.*
- *On limitings and topogenous orders. Publicationes Mathematicae 13 (1966), 173–182.*
- *A characterization of G. Choquet's pseudo-topologies. Mathematische Nachrichten 37 (1968), 135–143.*

Az 1960-as évektől több oktatási reform követte egymást, melyek célja a színvonal emelése, illetve az oktatás korszerűsítése, az oktatott anyag modernizálása volt. Az 1969-ben bevezetett egyetemi oktatási reform keretében új kötelező jellegű előadás lett a topológia. A megváltozott tananyaghoz jegyzetek készültek. Ezek egyike volt Gacsályi Sándor *Bevezetés a topológiába* című jegyzete, amelynek bevezetésében kiemelte: *„Az általános topológia központi helyet foglal el a modern matematikán belül, egyrészt saját jellegzetes problematikája és ebből fakadó gazdag eredményei, másrészt és különösképpen pedig eredményeinek és módszereinek alkalmazhatósága révén. Ennek a jegyzetnek a célja, az érdeklődő egyetemi ifjúságot, elsősorban a matematikus és matematika tanár szakos hallgatókat az általános topológia alapelveivel megismertetni."* A jegyzetből ma is meg lehet tanulni a topológia alapjait.

16 dolgozata jelent meg, főképpen a *Publicationes Mathematicae* (Debrecen) nemzetközi folyóiratban, ahová számos könyvismertetést írt különböző matematikai tárgyú munkákról.

Az 1960/61-es tanévben végzett matematika–ábrázoló geometria szakos hallgatók oktatóikkal

Az 1962/63. tanévet **Szudánban** töltötte családjával együtt. **Kartúmban** volt az **egyetemen** vendégoktató. Két évig, az 1968/69 és 1969/70 tanévek során külszolgálatot teljesített, a **Nairobi Egyetemen** (Kenyai Köztársaság). Itt is angolul oktatott.

Nyelvtudása ekkorra meghatványozódott, legalább tíz nyelven kommunikált (arab, orosz, angol, német, francia, lengyel, norvég, spanyol, olasz, román), és nem okozott neki problémát a szláv nyelvek egyike sem. Ifjúkorától kezdve kedvelte és művelte a különböző nyelveket. A nyelvek szerelmese volt. Nem tudta hivatásának a nyelvészetet választani az 1948–50-es évek modern nyelvekre vonatkozó politikai korlátozásai miatt.

Nagyon művelt ember volt, széles körű irodalmi, történelmi és művészeti tájékozottsággal. Érdekelte a művészet, az irodalom és a zene. Szeretett kirándulni. Afrikai kiküldetése során számos természeti nevezetességet látogatott meg családjával együtt (pl. Kelet-Afrikai árok, Nakuru), de vonzotta a régi görög kultúra is. Nyugdíjas éveiben nagyon szerette a természetfilmeket nézni.

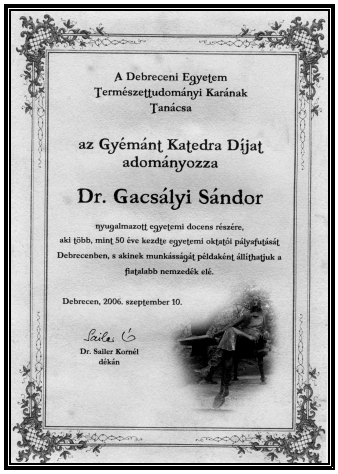
Kitüntetései:

* Grünwald Géza-emlékdíj II. fokozata (Bolyai János Matematikai Társulat, 1967)
* Kiváló Munkáért (miniszteri kitüntetés) 1984. június 3.
* Gyémánt Katedra Díj (DE TTK) 2006. szeptember. 10.

Bizottsági tagságai:

* Matematikai Tudományos Bizottság
* DAB Területi Bizottság
* MTA Köztestületi Tagság.

Feleségét, Kiss Katalint – aki a bérosztályon volt főelőadó – egyetemi tanulmányai alatt ismerte meg. 1954-ben kötöttek házasságot. Házasságukból két gyermek született. Fia, Sándor Gusztáv (1955–2013) Leningrádban végzett, és vízügyi szakmérnök volt. Sajnos, 2013-ban egy hirtelenül támadó súlyos betegség elvitte. Halála szüleit nagyon megviselte. Lányuk, Éva (1960) kardiológus, intenzív és aneszteziológus szakorvos. Nagy öröm volt Gacsályi Sándor számára a dédunoka születése.

A Debreceni Egyetem
Természettudományi Karának
Tanácsa

az Gyémánt Katedra Díjat
adományozza

Dr. Gacsályi Sándor

nyugalmazott egyetemi docens részére,
aki több, mint 50 éve kezdte egyetemi oktatói pályafutását
Debrecenben, s akinek munkásságát példaként állíthatjuk a
fiatalabb nemzedék elé.

Debrecen, 2006. szeptember 10.

Dr. Sailer Kornél
dékán

Gacsályi Sándor 59 éves korában beteg lett, és egészségi állapota miatt 1989-ben nyugdíjba ment. Döntése helyes volt, mert még 25 évig élt családja körében. Életével, sorsával elégedett volt. Olvasgatott, fordított, unokáival foglalkozott. Nagyon szerette a könyveket, és rengeteget olvasott. Szobája falán egy egész könyvtár található. Szerette a komoly zenét. Az Európa Könyvkiadó előolvasója volt. Rengeteg könyvismertetést írt például a *Publicationes*be, amelynek nyelvi lektora volt.

Kedvenc írója Tolsztoj volt, költői: Radnóti és József Attila. Utóbbitól választotta gyászjelentésének mottóját is: *„A köd, a csönd sosem ragyog. Én már ködből, csöndből vagyok.”*

Egykori tanítványa és kollégája,
DR. KÁNTOR SÁNDORNÉ DR. VARGA TÜNDE matematikatörténész
Debrecen

GÖRCS TIVADAR (Kóny, 1924. június 16. – Csorna, 2014. november 10.) kántortanító, gyakorlati foglalkozást oktató, kultúrházvezető

A Győr-Moson-Sopron megyei Kónyban született. Szülei Görcs Imre és Cseresznyák Julianna. Négyen voltak testvérek: Imre, Tivadar, Dezső, Rozália. Szülei szorgalmas emberek voltak. Édesapja a vasútnál végigjárta a ranglétra fokozatait, állomásfőnök lett Bágyogon, majd Kónyban. Édesanyjuk a négy gyermek gondozásával, nevelésével volt elfoglalva.

Görcs Tivadar az elemi iskoláit Kónyban végezte el, a polgárit Csornán kezdte, majd egy év után tanulmányait Győrben, a Gárdonyi iskolában fejezte be. Innen vezetett az útja a Győri Királyi Katolikus Líceum és Tanítóképző Intézetbe. Itt tanult 1940-től. Az öt évre tervezett tanulmányait sajnos a háború megakasztotta. Utolsó évesként katona lett a magyar honvédség kötelékében.

1944. december 15-én az akkori hatóság kényszerítette őket az ország elhagyására. Szerencsére, testvérével, Imrével együtt vitték el, de csak az ausztriai Steyrig jutottak, ott egy erdőben éltek hetekig. Visszaemlékezésében ezt írta: *„Idősebb, képzett katonák*

vezetésével indultunk gyalog haza. Megérkezve Sopronba, első éjjel a kőhidai fegyházban aludtunk, vagyis ahol megálltunk. Az éhségtől, kimerültségtől le is csukódott a szemünk, és jött a megváltó alvás. Peresztegre érve az oroszok elfogtak bennünket, és azt ígérték, hazavisznek. Bevagonírozás után a vonat mint hadifoglyokat szállított tovább egészen a Fekete-tenger partjáig. Embertelen utazás volt, víz, élelem, tisztálkodási és illemhely hiánya jellemezte utunkat." A gondviselés jóságának köszönhetően testvérével együtt 1945 októberében hazaérkeztek.

Ekkor a Katolikus Tanulmányi Alapi Líceum és Tanítóképző Intézet megmaradt tanárai igyekeztek összegyűjteni a hamar felnőtté vált és életben maradt diákjaikat. Így került vissza ismét a tanítóképző falai közé. Tanáraik segítették őket, hogy a képesítő vizsgájukat minél hamarabb letegyék, és munkába állhassanak. Útravalóként kapták, hogy gyűjtsék össze az árván, félárván maradt gyerekeket, és segítsék őket.

1946-ban a sikeres vizsga után Bágyogra került fiatal tanítóként. Ettől a pillanattól kezdve aktívan bekapcsolódott a falu kulturális és mindennapi életébe. Itt ismerte meg feleségét, Horváth Cecíliát. Három gyermekük született: Tivadar, Cecília és Éva.

1949-ben egyesültek **Bágyog és Rábaszovát iskolái**, ekkor átkerült a felső tagozatba, ahol számtant, fizikát és éneket tanított. Az iskolai énekkart is vezette, több alkalommal részt vettek minősítő versenyeken, ahonnét arany, ezüst, bronz fokozatokkal tértek haza.

A tanítás élethivatása volt. Megszerettette tanítványaival a „nemszeretem" tantárgyakat, a matematikát és a fizikát is. Mindent gyakorlati oldalról közelített meg, rengeteg kísérletet mutatott be, hogy ezzel is segítse egy-egy fizikai probléma megértését. Őri Róbert, egyik tanítványa mesélte, hogy a középiskolai érettségin is az általa tanított dolgok jutottak eszébe, így tudott jelesre vizsgázni. Óriási türelmű volt, és próbált mindent elmagyarázni úgy, hogy azt mindenki megértse.

A 1957-ben végzett osztályával

Az életre nevelte tanítványait az élet minden területén. A tehetséges gyerekeket biztatta a továbbtanulásra, meggyőzte szüleiket, hogy engedjék őket felsőbb tanulmányokra. Egyik volt közülük *Kovács Zoltánné*, aki a következőket írta a tanár úr 90. születésnapjára írt köszöntőjében: *„Jó visszaemlékezni a sok-sok évtizeddel előtti időkre, amikor segített a betűk birodalmában eligazodni. Kamaszként mint osztályfőnök irányította pályám alakulását, és megharcolva nagyapámmal, a pedagógus pálya felé irányított. Örök hálával tartozom ezért Tibi bácsinak, aki nemcsak kezdő tanítói éveimben segített, hanem akire közel negyvenévnyi tanítói pályám során mindig számíthattam."*

Tanítványai szívesen tértek vissza hozzá, beszámolva sikereikről, és hogy elmondják, milyen hálásak, hogy kiállt mellettük, és támogatta őket. Páran közülük külföldre kerültek,

de mikor hazajöttek, őt is szívesen meglátogatták. Minden ilyen percért hálás volt, büszke volt tanítványaira. A tanítványok is nagyon szerették derűs személyiségét, ezért, ha osztálytalálkozót szerveztek, mindig meghívták, melyen örömmel vett részt.

1961-ben bevezették az iskolákban a gyakorlati foglalkozás elnevezésű tantárgyat. Ehhez négyéves OPI-tanfolyamot végzett el, valamint kétéves komplex képzést. Az új tantárgy elindítása nagy erőfeszítést és rengeteg munkát kívánt. Vezetésével kialakítottak egy gyakorlati kertet, ahol tavasztól őszig tevékenykedtek a gyerekek. A kert gondozása nyáron is adott feladatot, így az iskolai szünidő alatt is be voltak osztva az osztályok a kerti munkára. Mindenkinek öt alkalommal kellett részt vennie a foglalkozásokon. A téli idő beálltával műhelyfoglalkozások voltak, míg a fiúk barkácsoltak, addig a lányok háztartási foglalkozásokon vettek részt. A szükséges szerszámok, anyagok, vetőmagok beszerzése, a tevékenységek megszervezése mind-mind az ő feladata volt, amelyet szívvel-lélekkel látott el.

A tantestület 1976-ban

Több tanítványa is nagy szeretettel gondolt vissza ezekre a foglalkozásokra, így volt ezzel *Imre József* is, aki ezt a következőképpen fogalmazta meg a tanárához írt levelében: *„Már gyermekként megkaptam azt a tudást, amelyet mindig elővehettem. A gyakorlati órákon és szerda délutánonként a barkácsszakkörön megállt az idő. Gyerekfejjel belefeledkeztem a munkába. Volt kitől tanulni a fogásokat. Mostanság is ha dicsérnek, megmondom kitől, s hogyan tanultam gyalulni, faragni. Már tovább is adom a tudást, barkácsszakkört tartok gyerekeknek. A ferdecsapolásos láda is megvan még!"*

Olyannyira sikerült az új tantárgyat megszerettetnie a gyerekekkel, hogy körzeti, megyei és országos versenyekre is eljutottak. Amire leginkább büszke volt, az az 1974-es hajdúszoboszlói országos verseny, ahová megyei első helyezettként jutottak be egy négytagú csapattal, és eredményesen szerepeltek. Mivel többször is végeztek első helyen, ezért a bágyogszováti iskolában is szerveztek körzeti vetélkedőket.

1980-ban új iskola épült a két falu határán. A társadalmi munkák szervezésében itt is tevékenyen részt vett. A kollégák és a gyerekek segítségével festették a kerítést, az iskolaudvart parkosították, átszállították a régi iskolából a szekrényeket, táblákat, iskolai bútorokat.

Kollégái bizalmát is élvezte, hiszen 1984-es nyugdíjba vonulásáig szakszervezeti bizalmiként tevékenykedett.

Tóth Lászlóné Szalai Zsuzsanna így emlékezik vissza első találkozásukra: „*Tibi bácsit 1973 augusztusában ismertem meg, amikor a bágyogszováti Általános Iskolához kerültem napközis nevelőnek. Mint új munkavállaló, csak álltam a nevelői szoba egyik ablakánál, mert senki sem szólt hozzám. Egyszer csak Tibi bácsi jött felém, és beszédbe elegyedett velem, mert pedagógus szüleimet ismerte, így volt témánk, és ezzel oldotta az új munkahelyes szorongásaimat. Ezért is hálás vagyok és örülök, hogy kollégája lehettem a már sokat megélt tanítónak. A régi iskolából 1981-ben költöztünk át az új, Árpád úti épületbe. Az új iskola építésénél nemcsak gyakorlati munkával, de útmutatásaival is segítette a kivitelezést. Szívvel-lélekkel dolgozott a gyerekekkel a gyakorlókertben, a technika teremben és az osztálytermekben ének- és matematikaórákon. Az országos technikaversenyre is eljutott tanulók egy csoportjával. Lelkesedése a tanításban az évek múlásával sem változott. Ha a nevelőtestület együtt volt a tanáriban, Tibi bácsi vidám anekdotákkal rázta fel a kollégákat. Sokat mesélt a hadifogságban elszenvedett időkről is. Nekünk, fiataloknak már maga volt a történelem.*

Olyan jó érzés volt, ha valami elromlott az osztályteremben, mehettünk hozzá, mert mindent meg tudott javítani. Mindez megszűnt, mikor Tibi bácsi nyugdíjba vonult.

Szigorára, rendszeretetére, vidám, barátságos, emberközpontú személyiségére még mindig nagy szükség lenne a mai iskolában. Hiszem, hogy a hivatástudat veleszületett, hiszen ezt iskolapadban elsajátítani nem lehet. Szeretettel gondolok vissza volt kollégámra, és megőrzöm emlékezetemben."

1984-ben nyugdíjba vonult, de még 6 évig gyakorlati foglalkozásokat tartott. 1996-ban kapta meg az aranydiplomát, majd 2012-ben a vasdiplomát. Munkásságát folyamatosan elismerték, erről tanúskodnak *kitüntetései* is:

* 1970. Szocialista Kultúráért jelvény
* 1975. Szakszervezeti mozgalomban végzett eredményes munkájáért kitüntetés
* 1981. a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Kiváló Munkáért jelvénye
* 1983. Győr-Moson-Sopron Megyei Tanácstól: Társadalmi munkáért jelvény
* 1984. Pedagógus Szolgálati Emlékérem
* 2010. Bágyogszovát díszpolgára cím.

Az 1946-os munkába állásától fogva nemcsak az iskolai életbe, de a falu mindennapjaiba és a kulturális élet szervezésébe, vezetésbe is aktívan bekapcsolódott. 1953 és 1960 között nyaranta segítette a falubeliek gabonáinak betakarítását, hiszen ő volt a masinálás, a cséplőgép felelős vezetője. Élvezte a falu lakosságának bizalmát, hiszen helyi tanácstagsága folyamatos volt, egészen a rendszerváltásig. 1963-tól pedig két cikluson keresztül a Győr-Moson-Sopron Megyei Tanács tagja volt.

1961-ben idősebb kollégájától átvette a Kultúrház vezetését, így a közösségi ünnepek, műsorok szervezését, az ifjúság közösséggé formálásának feladatait is. Ebben a tevékenységében felesége odaadó társként segítette, erről tanúskodik *Őri Róbertné Erdős Gizella* egy hozzá írt búcsúversének részlete is:

„Köszönjük a sok-sok órát, / Amit velünk töltöttél, / Úgy, mint saját gyermekedet / Szépre, jóra neveltél. / Táncpróbákon segítettél, / Tanácsoltál, de nem kértél. / Ha fáradt vagy beteg voltál, / Még akkor sem hiányoztál. / Velünk jöttél szerepelni. / Örültél a sikernek... / Aztán összeölelkeztünk, / mint a pajkos gyerekek..."

Találkozó a tanítóképzős társakkal (1999)

Feleségével együtt összefogták a falusi fiatalságot, színjátszó csoportot szerveztek. Repertoárjukon szerepelt: *A falu rossza*, *Kukorica Jancsi*, *A bor* című darab, valamint több egyfelvonásos műből készítettek egy estényi műsort.

Görcs Tivadar munkássága alatt épült meg a két falurészt összekötő új Művelődési Ház. Itt is óriási szerepe volt abban, hogy a falu népét összefogta, hisz társadalmi munkával valósult meg a terület feltöltése. Sokan kételkedtek abban, hogy a kultúrház felépül, de az ő kitartása, a falu embereinek, tanítványainak a jó ügyhöz állása segítette, hogy ez az elképzelés valóra váljon. A „Kultúr" – mert csak így hívták maguk között a helyiek – az ő vezetésével 1966-ban megnyílt. Volt irodalmi színpad, működött énekkar. Ő szervezte a községi ünnepélyeket, műsorokat, TIT-előadásokat, amelyeken maga is előadóként vett részt. Minden évben volt szüreti, valamint jó hangulatú farsangi bál. Az MHSZ keretein belül szervezett motoros KRESZ-tanfolyamot, ahol az elméleti és gyakorlati oktatás vezetője volt.

„Tibi bácsi és Cili néni sosem maradtak távol a próbákról, ők voltak az egész mozgatórugói. A táncokat Berki Ilona tanította be nekünk. Ha előadásunk volt, Cili néni kifestett bennünket, összefonta a hajunkat, segített öltözni. Arra is figyelt, milyen a tartásunk, hogyan álltunk fel a színpadra, ügyelt a fegyelemre is. Sokat köszönhetünk nekik, hiszen ők voltak azok, akik beszerezték nekünk a lemezjátszót, a lemezeket, a ruhákat, és előteremtették az anyagiakat, megnyerték a tsz-t is támogatónak, hogy felléphessünk" – emlékeztek vissza a táncosok.

A tánccsoport nevezett a Rábaközi napokra is. Egy alkalommal Szanyban aranyérmet kaptak.

A kultúrház vezetőjeként meghívta a győri Kisfaludi Színház, valamint a Déryné Színház előadásait. A szervezésben, az ülésrend kialakításában és a jegyek eladásában feleségének óriási szerepe volt. Az emberek nagyon hálásak voltak mindezért. 1974-ben még szalontáncoktatást is szervezett a kultúrházban. Mindezek mellett igyekezett a falu történetét is összegyűjteni. Szívesen beszélgetett idősebb emberekkel. Egyszer egy idős bácsi megkérte, hogy segítsen neki valamiben. Fizetségül csupán azt kérte tőle, hogy meséljen neki a régi időkről. A bácsi szívesen tett eleget a kérésnek, ő pedig hazaérve, a történetet lejegyezte.

Részt vett népdalok gyűjtésében is. *Kovács Imréné Csizmazia Mária* így emlékezett erre:

„Tisztelem a tanár urat azért a munkájáért is, amelyet szülőfalunk értékeinek, hagyományainak, helytörténetének megőrzéséért végzett. Nagy dolog ez, hiszen az ilyen emberek nélkül bizony feledésbe menne mindaz, amit szüleink, nagyszüleink tudtak, és ahogy ők éltek."

Tanítványait is mindig arra biztatta, hogy foglalkozzanak a falu múltjával. Segítségükkel gyűjtötte össze és rendezte kötetbe a második világháború hősi halottainak nevét, fényképeit, életüknek rövid történetét. Nagy szerepe volt az 1980-ban épült II. világháborús emlékmű megépítésében, melyet aztán a hatóságok le akartak bontatni. De szerencsére az akkori tanácselnök és a lakosság is kiállt mellette és az emlékmű mellett. Azóta minden évben a hősök napján megemlékeznek a hazáért elesett hősökről, akikről unokája segítségével tablót is készített.

Felesége 2011-ben meghalt, így utolsó éveit lányának családja körében töltötte, ahol nagy szeretettel vették körül gyermekei, unokái és dédunokái. Sohasem hiányzott a délutáni beszélgetés, a játék a dédunokákkal, a sok mese a háborúban átélt eseményekről és a régi kor történéseiről. Minden érdekelte, ami az unokákkal, az ő életükkel kapcsolatos volt, de figyelemmel kísérte a mindennapi politikai életet, a nagyvilág híreit, és csodálta a mai kor vívmányait. Ő volt az az ember, akivel mindenről lehetett beszélgetni.

Örökös nyughelye szeretett falujában, Bágyogszováton a bágyogi temetőben van.

Lánya,
NAGY KÁROLYNÉ tanár
és *unokája,*
VARGÁNÉ NAGY CECÍLIA tanító
Csorna

GRAJZ ISTVÁNNÉ Juhász Irén (Miskolc, 1941. szeptember 13. – Miskolc, 2016. március 9.) tanító

Édesapja, Juhász István eredeti szakmáját tekintve hentes, de a Diósgyőri Gépgyárban dolgozott a Térképtár vezetőjeként, édesanyja, Apostol Erzsébet a család háztartását vezette. Irénke egyedüli gyermek volt, kicsi korától nagy szeretetben, egyetértésben nevelték szülei, már ekkor Csöpikének becézték, mely név egész életében elkísérte, tanulmányai során, a munkahelyeken, családi körben mindenki így szólította.

Általános és középiskolai tanulmányai szülővárosához, Miskolchoz kötődnek, a betűvetés tudományát a Dayka Gábor utcai Általános Iskolában sajátította el, majd a Kilián György Gimnázium tanulója lett, ahol jó eredménnyel érettségizett.

A gimnáziumi évek alatt, a szünidőkben több alkalommal 1–2 hétig, hónapig a városi óvodában tevékenykedett, ahol nagyon várták, mert a kicsi gyermekek hamar megszerették. Szívesen játszott, rajzolt, énekelt velük, kísérte a csoportot a kirándulásokra, matinékra, a téli időszakban a korcsolyapályára. Az óvodások körében végzett munkák során született meg a gondolat, hogy felnőttként gyermekekkel szeretne foglalkozni, ezért felvételizett a Sárospataki Felsőfokú Tanítóképző Intézetbe, ahová felvették, így az 1960/61-es tanévben meg is kezdte tanulmányait.

Nagy izgalommal járt az évfolyamtársakkal való ismerkedés, a kollégiumi életbe való beilleszkedés, de néhány napon belül életre szóló segítőtársat kapott a nehézségek leküzdéséhez Grajz István személyében, aki másodéves hallgatója volt a tanítóképzőnek. Megismerkedésük barátsággal kezdődött, szerelemmel, majd házassággal folytatódott, melyre Csöpike sikeres államvizsgája után egy héttel 1962. július 9-én került sor. Az ifjú férj ekkor már a **Tiszakeszi Általános Iskola** kinevezett pedagógusa volt, ahol feleségét állás és az iskola udvarán szolgálati lakás várta. Ezekben az években a keszi iskolába 16–17 tanulócsoport járt, kilenc tanteremben délelőtt, délután folyt az oktatás. Ez gyermeknek, pedagógusnak egyaránt igen fárasztó volt, de a lelkes, fiatalokkal működő tantestület nagy lendülettel, lelkesedéssel végezte munkáját. A negyedik 'a' osztály tanítója 1962-ben, a nyár folyamán felmondott, így a pályakezdő Grajz Istvánnét bízta meg az igazgató a feladat ellátásával, melyet örömmel vállalt. Nagy izgalommal várta a tanévnyitó ünnepségen osztályát, de mi is örömmel vártuk a nagy találkozást. Kezdetben csak kedvessége, barátságos bemutatkozása nyűgözte le a csapatot, később már a tanítási óráin minden kívánságát „lestük", egymást túllicitálva igyekeztünk teljesíteni kéréseit, mert éreztük a felénk irányuló szeretetét.

Ebben a tanévben kerültem az osztatlan tanítási rendszerű nagyszögi iskolából Tiszakeszibe, ahol olyan tanítóm lett, aki minden tanulóra külön odafigyelt, segítette a beilleszkedést, támogatta ötleteinket, következetes volt, és időben felkészítette tanítványait a következő iskolafokozatba történő átlépésre. Az úttörőcsapat munkájába is bekapcsolta közösségünket, heti rendszerességgel tartottuk őrsi gyűléseinket, rajvezetőként sok kirándulást, gyalogtúrát szervezett, segítette felkészülésünket az úttörőavatásra. Májustól férje vette át az osztályunkat, mert tanító néni anyai örömök elé nézett, és egy újabb hivatásra készült.

1967-től megszervezték **Tiszakesziben** a **Dolgozók Iskoláját**, melynek keretén belül megindult az „analfabéta" képzés. Ezt egy héten 3 alkalommal az esti órákban tartották. Ez a feladat közel állt Grajz tanító nénihez, ezért szívesen bekapcsolódott a felnőttek oktatásába, ezzel nagy-nagy tiszteletet vívott ki a településen élők körében. Összességében öt osztály (12–14 fő/év) indult a keze alatt, és végül valamennyien megtanulták képességeiknek megfelelő szinten az írás és olvasás alapvető elemeit, a számtani műveleteket.

Osztálykép Tiszakesziben (1968)

Hosszú éveken keresztül aktívan bekapcsolódott a képesítés nélküli nevelők augusztus végén tartott felkészítésébe, melyen magam is részt vettem, mert érettségi után Tiszakesziben indult nevelői pályafutásom. Az iskola pedagógusai – köztük szeretett tanítóm – megismertették velünk az adminisztrációs tevékenységeket, az iskolai élet belső szabályait, rendjét, a tanmenetkészítés, vázlatírás menetét, tanévközben pedig utánkövetés keretében segítették napi munkánkat. A képesítés nélküli nevelők patronálása, a szaktantermi rendszer kiépítése, a tanyasi kollégium bővítése, a sportpályák korszerűsítése, a bogácsi táboroztatás megszervezése és a számtalan gyermek, szülő, pedagógus érdekeit szolgáló program indítása iskolánkban az igazgatói feladatok ellátásával megbízott Grajz István szakmai irányítása mellett valósulhatott meg. Nagy kihívás volt ez a feleség számára is, mert példamutató magatartása, szorgalma követendő példa volt előttünk. Nem zárkózott el, ha segítségét kértük, szívesen osztotta meg szakmai ismereteit, gyakorlati tapasztalatait az érdeklődő pályakezdőkkel. Alkalmanként a háztartásvezetés fortélyaiba is beavatott, amikor a gyakorlati foglalkozásokon felmerült kérdésekre nem igazán voltam felkészülve.

Kollégája, *Molnár Balázsné* tanítónő visszaemlékezéséből idézek: *„A Sárospataki Tanítóképző Főiskoláról 1971-ben friss diplomás tanítóként kerültem Tiszakeszibe tele ambícióval, világmegváltó elképzelésekkel. Igen nagy szerencsém volt, mert egy olyan tantestületbe kerültem, ahol szeretettel, segítőszándékkal egyengették első napjaimat.*

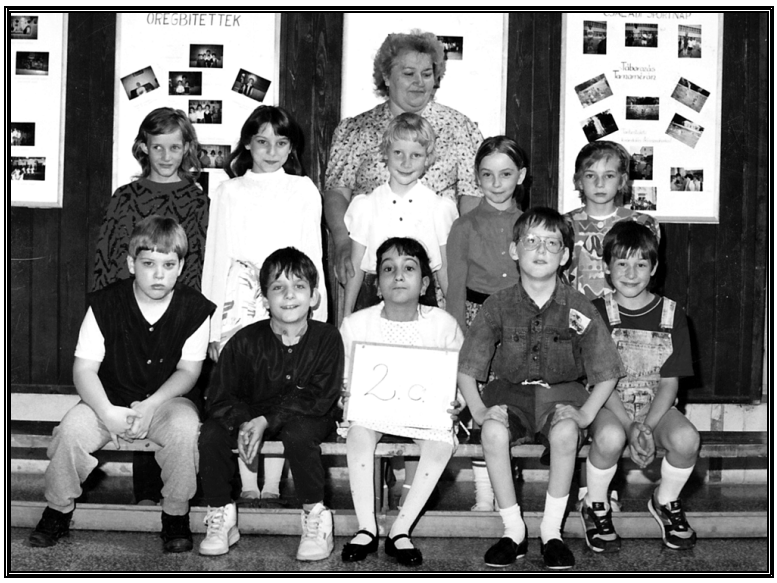
Különösen Kiss Lajosné Erzsike nénitől és Grajz Istvánné Csöpikétől kaptam hasznos tanácsokat. Grajz Istvánné akkor az alsó tagozatos munkaközösség vezetője volt, és ráadásul legidősebb lányukat, Bettit is rám bízták a 2. osztályban. Ezt nagy elismerésnek éreztem. Igaz, adódott egy-két pedagógiai nézeteltérés közöttünk, de idővel külön tudta választani tanítói, ill. anyai érzéseit. Tanítványait nagy szeretettel, »tyúkanyó« módjára vette körül. Sikeresen készítette fel tanulóit ének vetélkedőre, vers- és mesemondó versenyre, farsangra. »Ölre menően« tudott kiállni tanítványaiért, kollégáiért, azok elismeréséért. Szívesen kirándult, táborozott Bogácson az akkori sátortáborban.

Jó kapcsolatot ápolt a szülőkkel, akik elfogadták véleményét, segítették, támogatták elképzeléseit, azok megvalósítását. Igazi szerető feleség, csodálatos édesanya is volt, aki

nemcsak lányait, hanem engem és Bukta Erzsikét is a gyerekeinek tekintett, amiért azóta is hálásak vagyunk.

A közösen töltött évek alatt általában 1. vagy 2. osztályosokat tanított, számtalan közös szakmai felkészítőn, nevelési értekezleten vettünk részt, nagyszerű élmény volt, amikor a tanítóképzőben fogadták tantestületünket, és Ködöböcz tanár úr előadása után mi, »pataki diákok« beszámoltunk az eltelt évek eseményeiről, sikereiről.

Nagyon sajnálom, hogy hét év közös tantestületi munka után elváltak útjaink, mert ők Miskolcra költöztek, de hálás vagyok a sorsnak, hogy kollégája lehettem egy igaz, gyermekszerető pedagógusnak."

Mozgáskorlátozott tanítványai körében

Fiatal házas koruk óta tervezték, hogy évek múlva a fiatalasszony szüleihez közelebb költöznek, ezért vásároltak Miskolcon a Szőnyi Márton utcában egy telket, és építkezni kezdtek. Három gyermekük született: Erzsébet (1964), Katalin (1966), Andrea (1972). Ezekben az években 20 hét szülési szabadság járt az anyáknak, utána munkába kellett állni. Nehéz volt összeegyeztetni az anyai és munkahelyi feladatokat, de mindig voltak segítői, akik a délelőtt, délután (váltva) tartott tanítások idején, egy-egy betegség esetén vállalták a lányokról való gondoskodást. Az iskola udvarában, ahol éltek, egy ősöreg tölgyfa állt, mely alatt a szomszédos pedagógus családok gyermekeivel, rokon gyerekekkel, a barátokkal sok örömteli órát töltöttek. Miközben a gyermekekre felügyeltek, a felnőttek is összebarátkoztak a helyi orvossal, Fegyverneky Ferenccel és feleségével, Évával – aki pedagógus volt – keresztkomaságba kerültek. Ezek a kapcsolatok – közülük többen már végleg elbúcsúztak – a mai napig nem szakadtak meg. Közben a tantestület tagjai folyamatos képzéseken vettek részt, új tanítási módszereket sajátítottak el, beépült a mindennapi oktatásba az audiovizuális eszközök alkalmazása. Kialakult az intézményi struktúra, és Grajz Istvánné tanító nénit és Kiss Lajosné tanító nénit az 1–2. osztályosok nevelésével, oktatásával (kisfelmenő rendszer) bízta meg az igazgató. Nagyszerű párost alkottak, folyamatos szakmai konzultációkat folytattak.

A tanítás mellett a kisdobos élet szépségeit is bemutatták a gyermekeknek, ezen elfoglaltságok mellett a szabad idő hasznos eltöltésére is nevelték tanulóikat. Az *Égig érő fa* című mese feldolgozása, mely nagy kihívás volt a pedagógusok számára, de következetes, több hónapig tartó munkával sikerre vitték a műsort, melyre a mai napig emlékeznek a szereplők, a szülők és a kollégák.

1978-ban nagy változás következett a Grajz család életében, elkészült **Miskolcon** a családi ház, és valamennyi családtag munkahelyet, illetve iskolát váltott, tanító néni a **Hunyadi Mátyás Általános Iskolában** helyezkedett el, itt 1978-tól 1988-ig 1–2. osztályban tanított. 1988-tól 1996-ig, nyugdíjba vonulásáig a mozgáskorlátozott gyermekek írás-olvasás tanításával bízta meg az iskola vezetése. Reggel korán indult a Máltai Szeretet Szolgálat gépkocsija, összegyűjtötte Miskolc város területén a mozgásában akadályozott gyermekeket, akiket aztán Grajz tanító néni vett pártfogásba, és a délelőtt folyamán tanította nekik az írás, olvasás, számolás alapvető ismereteit. Ugyanazt a feladatot látta el, mint előzőleg hosszú éveken át, de sokkal több figyelmet, odafigyelést, törődést igénylő gyermekek körében.

Sántavy Tünde pedagógiai asszisztensként dolgozott mellette, így emlékszik az együtt töltött évekre: *„A mai napig mélyen meghatódom, ha arra gondolok, milyen mélyen érző, mennyi alázatot vállaló pedagógus volt, aki hosszú éveken keresztül magára vállalta azt a nagy felelősséget, amellyel a mozgáskorlátozott gyerekekért dolgozott. Ő nagyon jól tudta, érezte, hogy a hivatás – amelyet választott – nagy felelősséggel jár, de ugyanakkor sok szépséget is rejt magában. Csak rá kellett néznünk, ahogy lehajolt a gyerekekhez – még ha nehezen is ment a hajolás –, törődés volt minden mozdulata, okító volt minden szava. Lelke mélyéből, egész lényével a rábízott gyermekek jövőjét tartotta szem előtt.*

Az 1990-es évek elején ismertem meg, ekkor kerültem a Hunyadi Mátyás Általános Iskolába mint pedagógia asszisztens Csöpike néni mellé. A városban először indítottak mozgáskorlátozott gyerekeknek kis létszámú osztályt azért, hogy idővel be tudjanak illeszkedni a nagy létszámú osztályokba. Csöpike néni volt a kis létszámú osztály pedagógusa, két évet töltöttem el mellette. Minden rezdülésüket érzékelte, pillanatok alatt ráhangolódott a lelki állapotukra, együtt nevetett és sírt a gyerekekkel. Emlékszem, volt egy kislány, akire azt mondták, hogy soha nem fog megtanulni írni a saját kicsi kezével, de ő megtanította. Számtalan próbálkozását, szakmai felkészültségét, az új módszerek következetes alkalmazását, kitartását siker koronázta. Sokszor nem csak pedagógia munkát kellett megoldania ebben a közösségben, mert olyan volt ez a kis létszámú osztály, mint egy »család«. Ügyelt a gyermekek minden apró rezdülésére, bánatukra és örömükre.

»Minden embernek kell, legyen egy feladata az életben – kötelességen belül vagy azon felül is talán – mert különben nem lenne értelme annak, hogy él. Minden embernek kell, legyen egy feladata, egy titkos küldetése, mely Istentől való.« (Wass Albert)

Az ő feladata és küldetése a tanítás volt egész életében.”

Gyermekei Miskolcon érettségiztek, Erzsébet lánya a jogi pályát választotta, családot alapított, gyermekei Tamás és Zsuzsanna. Katika és Andrea szüleik nyomdokaiba léptek, és a pedagógus pálya szépségekkel teli, de nehéz és göröngyös útját választották élethivatásul, mindketten családosak, gyermekeik István és Bence.

Az örömteli családi élet, a szakmai munka kihívásai, szépségei mellett szomorú események is történtek életében, melyek nagyon megviselték: 1967-ben apósa, 1969-ben édesapja vett örökre búcsút a családtól, őket követte anyósa (1984) és édesanyja (1994).

Szentimrei Ernőné igazgatóhelyettes volt a Hunyadi Mátyás Általános Iskolában. *Egy igaz TANÍTÓNŐ emlékére* című írásából idézek: *„Grajz Istvánné (szül.: Juhász Irén) tanítónővel együtt töltött 17 év alatt egy nagyon kellemes, kedves, simulékony modorú kolléganőt ismertem meg. Mind a kolléganői, mind a tanítványai között minden téren békére törekedett, a szülőkkel igen jó kapcsolatot ápolt.*

Tanítványai tisztelték, szerették. Szakmai munkája minden területén törekedett maximálisan átadni a tanulnivalókat.

Határozott, pontos, következetes óravezetései tudással vértezték fel tanítványait. A szó szoros értelmében megalapozta tanítványainak a felsőbb osztályok követelményszintjét.

Kedves, természetes személyiségére mindenki szeretettel emlékszik."

A várva várt nyugdíjas évek beköszöntével számtalan tervet dédelgettek férjével, gyermekeivel, az unokákkal, melyek megvalósítására kevés idő maradt. A békés, nyugodt élet felett megjelentek a betegség sötét felhői, de a közelben lakó gyermekeikre mindig számíthattak, akik rendszeresen látogatták szüleiket. A gondos ápolás mellett és ellenére Csöpike 2016. március 9-én az esti órákban csendesen elaludt.

Ott pihen Miskolcon a Deszka temetőben. Utolsó útjára március 19-én kisérték szerető családtagjai, barátok, kollégák, ismerősök és a „tiszakesziek" követsége.

Kitüntetései:

* Dicsérő Oklevél Úttörővezető Munkáért (1976)
* Emlékplakett Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Művelődéséért (1976)
* Miniszteri Dicséret (1977)
* Kiváló Munkáért (1986)
* Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1996).

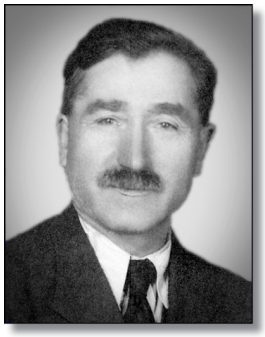
2013-ban aranydiplomát kapott, melyet kérésére Sárospatakon unokája, Ujj Tamás vett át.

Köszönetet mondok férjének, Grajz Istvánnak, az emlékező kollégáknak, tanítványoknak, akik segítették munkámat, mellyel emléket kívántam állítani szeretett tanítómnak.

Volt tanítványa,
FARKAS JÁNOSNÉ TÁPAI KLÁRA tanár
Tiszacsege

H

HADNAGY GYULA (Zabola [ma Románia], 1889. április 12. – Tata, 1970. december 18.) kántortanító, igazgató

Hadnagy Gyula Erdélyben született Háromszék vármegyében. Apja Hadnagy Antal, anyja György Julianna. Heten voltak testvérek: öt fiú és két leány. A család földműveléssel, erdőgazdálkodással foglalkozott. A mindennapi munkába a gyerekeket is befogták.

Elemi iskolai tanulmányait szülőfalujában, Zabolán végezte, majd Sepsiszentgyörgyre, a polgári iskolába került. Gyula itt jó alapokat kapott. Tanultak német nyelvet, gyorsírást, éneket, zenét, gyakorlati fafaragást az általános tárgyak mellett.

A polgári iskola négy éve után, a család segítő szándéka és döntése alapján iratkozott be a kolozsvári Magyar Királyi Tanítóképző Intézetbe. Itt 1909-ben szerezte meg a református kántortanítói oklevelét.

1910-ben a felvidéki **Farnadon** (Esztergom-Komárom megye, ma Szlovákia) a református iskola meghirdetett pályázatára adta be tanítói kérvényét. Meghallgatta az akkori lelkész és a gyülekezet, jóváhagyásuk után megkapta a református kántortanítói állást. Osztatlan iskolában, egy tanteremben hat osztályt tanított, ami később nyolc osztályossá vált.

1914-ben behívták katonának, a harctéren megsebesült, fogságba esett, így került Vlagyivosztokba. Elmondása szerint az 50°C-os hideget kevesen élték túl. Ő nem dohányzott, kenyérre cserélte az adagját. Fafaragó ismereteit felhasználva egy gépet szerkesztett, amivel faszegeket „gyártott”, és ettől kezdve a rossz csizmákat javítani tudták. Így maradt életben. Hét évig volt hadifogoly. Amikor Japánon keresztül hajóval hazajöhetett, Erdélybe, Zabolára akart menni, de lezárták a határt. Újra visszakerült régebbi állásába, Farnadra.

Egy tantermes, osztatlan iskolában tanított 1–6. osztályig. Érdeklődése sokoldalú volt, és ennek az igényét igyekezett tanítványaiban is felkelteni. Az iskolás gyerekekkel rendszeresen megtartotta a madarak és fák napját. Ilyenkor különböző feladatokat kaptak a tanulók, amelyek segítségével az iskolában megszerzett elméleti tudásukat átültethették a gyakorlatba. Egész nap kint voltak együtt a környező erdőben. Tőle tanulták a tanulók a fák nemesítését, oltását, szőlőművelést, méhészkedést, a megélhetéshez szükséges tevékenységeket. Fontosnak tartotta, hogy szakmát is választhassanak, asztalos, aranyműves, rádióbemondó, üzletvezető, kovács stb. került ki keze alól. A lányoknak szövést, hímzést, varrást, kötést (női munkákat) tanított. Ünnepi alkalmakra műsorokkal készültek, egész estét betöltő színdarabokat is előadtak.

1930-ban megbízást kapott az igazgatói teendők ellátására. 1933-ban már az új, ma is látható iskolában taníthatott, nevelhetett egészen 1945-ig.

1934-ben megnősült. Feleségül vette Lelkes Izabellát, aki dél-komáromi születésű volt. Három gyermekük született: Izabella (1935), Gyula (1937), Zsuzsanna (1947). Felnőtt korukra mindhárom tanár lett.

Farnadi tanítványai között (1939)

A családnak volt egy kis szőlője, amelyet szabad idejében gondozott. Itt találkozott időről időre a környékbeli falvak tanítóival. 80–100 méhcsalád is volt a tulajdonában. A méz eladásával egészítette ki a tanítói fizetést.

A II. világháború alatt koránál fogva nem hívták be katonának. 1945-ben Farnad Csehszlovákiához került. A Benes-dekrétum következtében megszűntek a magyar iskolák, így az ő állása is. Felszólították, mint sok más magyar értelmiségit (pl. jegyzőt, papot, tanítót), hogy szlovákosodjanak, vagyis vallják magukat szlováknak, akkor lehetőséget kapnak a munkára, megélhetésre. Felháborodva utasította vissza, mondván: Ilyen gondolkodással és névvel, hogy Hadnagy Gyula nem lesz szlovákká. Kezébe kapta a „fehér lapot”, amely azt jelentette, hogy a csehszlovák–magyar egyezmény alapján áttelepítik Magyarországra. Hetekig összecsomagolva várta a három gyerekkel, mikor kerül erre sor. 1947. április 27-e után Köbölkúton bevagonírozták méhekkel, bútorokkal együtt a családot. Nyugodt természete segítette át a kitelepítés nehézségein. A vonat Tatabányán, a bánhidai állomásnál állt meg. Ősz volt, több hetet töltöttek a vagonokban, majd Vértestolnán jelöltek ki egy szobát számukra.

Agostyánban még 2 évet tanított, majd nyugdíjba került. 1965-ben Tatára költöztek, itt építettek a családdal közös házat. Nyugdíjas éveit családja, öt unokája körében élte. Egyszer még látogatóba hazakerült Erdélybe. Szülőföldjét soha nem tudta elfelejteni. A krumplit élete végéig pityókának nevezte.

1970. december 18-án, 81 éves korában, csendben elment. A tatai Almási utcai temetőben nyugszik feleségével.

Akiket még tanított Farnadon, most is szívesen emlékeznek rá. A fennmaradt jegyzőkönyvek, fényképek segítségével kiállítást is szerveztek a református templomban és a falumúzeumban.

Leánya,
DR. KÖRMENDI GÉZÁNÉ HADNAGY IZABELLA ny. tanár
Tata

HAJDÚ BÉLA (Tiszaderzs, 1905. augusztus 31. – Karcag, 1987. március 22.) okleveles mezőgazda, igazgató

„Hirdesd: gyáva a nép, amelyet csak vértanúk óvnak:
nem »hőstett« –: napi mersz, köznapi,
percnyi kurázsi ment embert s honokat."
(Illyés Gyula)

Hajdú Béla korára, sorsára és helytállására jellemző a fenti idézet.

A **Karcagi Magyar Királyi Mezőgazdasági Szakiskola és Tanácsadó Állomás** területére 1945 tavaszán érkezett Nagy József tanártársával együtt. Megelőzően a **Kassai Tanárképző Intézet tangazdaságát** vezette. Megbízott igazgatóként foglalta el hivatalát. Az intézményt már ismerte, gazdasági gyakornokként dolgozott az iskolában 1938–41 között államvizsgájára készülve, amelyet 1941 áprilisában tett le a Kolozsvári Gazdasági Akadémián.

A háborús front 1944. október 8-án érte el és hagyta el a várost, a kiürített intézményt a megszálló csapatok sebesültek elhelyezésére és lókórház céljára használták. A menekülő igazgatóság a maradó személyzetből Tóth Aladárné élelmezésvezetőt bízta meg az intézmény átmeneti vezetésével, aki Gabriella leányával, Cs. Nagy Imre majorgazdával együtt látta el az intézkedést kívánó teendőket. A dermedt állapotból ocsúdva, a városparancsnoksággal szót értve kiutalást szereztek élelmiszerre, takarmányra, tehénre, lóra. Ígéretet kaptak, hogy ha látnak tanulókat rendszeres tevékenységben, az iskolát is megnyithatják. Februárban a frontot itt átvészelt tanulókból, a városból verbuváltakból, befogadott menekültekből osztályt szerveztek, és elkezdték a tanulmányi munkát, előbb csak a gimnáziumtól kölcsönzött helyiségben, később a felszabaduló szakiskolai gazdasági, diákotthoni termekben. A foglalkozásokat Tóthné, Margit néni Gabi lányával és László Antal gazdasági gyakornokkal kezdték el. Tüzelőt, élelmiszert többnyire a tanulók hoztak. A tangazdaságban a korai kalászosokat is el tudták vetni, a kapások munkáihoz már Hajdú Béla kért kölcsön lovakat korábbi ismeretség alapján Nógrádból, a kertészeti szerszámokat pedig szintén a tanulók hozták.

Az újjáépítés vezetői úgy határoztak, hogy a Földművelési Minisztérium irányításával, **Mezőgazdasági Középiskola** névvel és tantervvel teljesítse hivatását az iskola. A tanterv az 1938. évi felső mezőgazdasági iskoláé volt, és középfokú szakképzettséget adott. A tangazdaságnak ugyan voltak ellenzői (a földosztás lendületében), de 1949-ig megmaradt. Az új iskola igazgatója, Hajdú Béla megbízható igazgatóhelyettesre, szakmailag és módszertanilag igen felkészült képzési partnerre talált Nagy József személyében, aki a később létesülő gödöllői mérnöktanár-képző intézet állományába került. Közös bölcsességgel, a rendelkezésre álló tanári lakásokkal okosan gazdálkodva szervezték meg az új nevelőtestületet, amelynek gerince szinte Hajdú Béla nyugdíjazásáig kitartott mellette. A tanulók szervezésében is tág látókörűen járt el az igazgató. Nem csak helyből, a környező városokból, a Nagykunságból, az Alföld más megyéiből, de az elcsatolt területekről is érkeztek jelentkezők. Volt átutazó délvidéki, aki itt ragadt, majd a helyi termelőszövetkezetek meghatározó szakembere lett

(dr. Mohácsi Imre). Volt menekült erdélyi, akiből később a szakma egyetemi tanára lett (dr. Pásztor Károly).

Az újjáépítés mellett már fejlesztésre is gondoltak, mikor az iskola irányítása 1949-ben az Oktatási Minisztériumhoz került. Úgy döntöttek, hogy az intézmény **Mezőgazdasági Gimnázium** legyen, erősen csökkentett szakmai tartalommal, és leánytanulókat is felvettek. A tangazdaság 288 hektárjából 21 ha maradt 1949-ben, majd egy év múlva annyi sem. A sokszínű, de jól működően egységes szervezetet szétszedték, lett belőle iskola, kísérleti gazdaság, kutató intézet és fajtakísérleti állomás. A megbontott intézményegyüttes 1958-ig működött egymás mellett az iskola területén.

Hajdú Béla az iskola igazgatója maradt, erősen megterhelve együttműködési feladatokkal, az új irányító minisztérium elvárásaival, az aktuális politikai éra gyanakvásával. A gondosan építgetett tantestületbe be kellett fogadni küldött embereket, gyakran kellett fogadni felügyelőket. Érdekes, hogy a küldött embereket szinte mindet „magukhoz szerették", volt olyan, aki feladata lejártával inkább itt maradt. A látogatók lefegyverző vendéglátásban részesültek, „szerény ajándékukat" az otthonukba küldték. Hajdú Béla egy reneszánsz ember emelkedett diplomáciájával tekintette át nap mint nap a csonka kis térség helyzetét, fáradhatatlanul kereste a fennmaradás, építkezés lehetőségeit.

Végzős tanulók Hajdú Béla igazgatóval és Erős András osztályfőnökkel (1954)

Alig indult el a gimnázium, az iskola visszakerült az előző szaktárcához, új nevet és profilt kapott: **Növénytermesztési Technikum**, 3 éves képzési idővel. Az 1950/51-es tanév már így indult. Az új technikumi jelentkezők felvételi vizsgáját Szolnokon rendezték, elsősorban az ideológiai szempont számított a 14 éves gyerekeknél. Később is sokat zaklatták az iskolavezetést, hogy nincs-e a tanulók között „osztályellenség". Hajdú Béla sokat kockáztatott, mikor igyekezett minden tanulót megmenteni. (Pl. a Pécsi Járási Pártbizottság figyelmeztetett csendőr szülőre, intézkedést, jelentést kért, a kérdéses tanulóból kiváló gazdász lett; karcagi „kulákgyermek" elsőben még csak bujtatott diák lehetett, érettségiig még megtanult három türk nyelvet, a Kazah Tudományos Akadémiával levelezett, aztán Mándoky Kongur István turkológus professzorként vonult be nagyjaink közé stb.)

Az irányítók idővel belátták a túlhajszolt szakosítás hibáit, és 1954-től a 3 éves képzést 4 évesre bővítették, **Mezőgazdasági Technikum** néven. Ez a képzési forma nagy ívet futott be, míg 1965-ben ismét eredményes kísérletet vitt végbe az oktatásügyi tárca a szakképzés feletti felügyelet megszerzésére. De ez már nem Hajdú Béla igazgatása mellett folyt le Karcagon, ez évben nyugállományba vonult.

Az „osztályharc" enyhültével több figyelem irányulhatott a képzési feltételek javítására. A középiskola-éretté váló háború utáni nemzedék növekvő létszáma, a nagyüzemire váltó

mezőgazdálkodás felfutó szakemberigénye, a kényszerűen képzetlenül kinevezett vezetők utólagos képzésének igénye mind feladatot és lehetőséget adott az iskola sajátos helyzetének kihasználására. Óriási terhet rótt a vezetésre a szűkös befogadóképesség, eszközhiány. Emeletráépítéssel nagyobbítani kellett a tanügyi épületet, új szinttel bővült a diákotthon és a gazdasági épület. A kiutalások rendszerében némi ravaszságnak is elő kellett jönnie: egy minisztériumban tett személyes látogatás után elutasított téglakiutalás másnapján azzal tért vissza Hajdú Béla, hogy *„most mit csináljak, míg idejártam kérvényezni, ezek a bolondok nagy buzgalmukban már leszedték a tetőt, azt már ugyanúgy visszatenni nem lehet!”* A szombat délelőtt kínos helyzetbe szorított intézkedésre jogosult végül megkérdezte, mennyi tégla kellene? Hajdú Béla 6.000 darabot kért. *„Na, jól van, de most nincs itt, aki legépelje a kiutalást. Leírom én, csak egy kicsivel tovább tart. Addig intézkedhet mást.”*

Valószínű, a nagy sietség volt az oka, de a hatezer után még egy nulla is odakerült, és így terjesztette délelőtt néhány perccel aláírásra és pecsételésre a dokumentumot, amelyre néhány pillanat alatt minden rákerült, még az iktatószám is. Mindketten felsóhajtva szabadultak egymástól. Később, már hivatalos látogatás után elővették újra a dokumentumot, de nem változtattak rajta. Máskor a „kapcsolati tőke” segített. Ózdon egyedi tervezéssel és gyártással készültek azok az acélgerendák, amelyek az ebédlő és a konyha fölött a hosszú ideig egyetlen közösségi termet és a nagy befogadóképességű előadót, valamint a gazdasági hivatalt tartják. A számlát szerényen fogalmazták, a köszönetet jól fogadták, a kapcsolat erősödött.

Körültekintően, előzékenyen tartotta Hajdú Béla a kapcsolatot nagy elődjével, Szentannai Sámuellel is *(Pedagógusok arcképcsarnoka, 14. kötet, 2015)*. A társintézmény (az iskola területén 1947-ben szerveződött Karcagi Állami Növénynemesítő Telep, 1949-től Karcagi Kísérleti Gazdaság, majd 1955-től Nagykunsági Mezőgazdasági Kísérleti Intézet) vezetőjével, dr. Vezekényi Ernővel közösen vallották magukat utódnak, hiszen Szentannaiban még együtt volt a tanár, a kutató, a képzett és tapasztalt gazda. Vezekényi fontos nyilatkozataiban Szentannaira vezette vissza a karcagi talajkutatást, a szikjavítás elméletét és gyakorlatát, ő írta nekrológját is az *Agrokémia és Talajtan* folyóiratban *(1956. 05. 04. 393–394.)*. Hajdú Béla az iskolában éltette emlékét, alkalomadtán bevonta, meghívta a gépszemlékre, kiállításokra.

Hajdú Béla tanácstagként is képviselte az iskolát és környezetét. Különös figyelmet fordított a kis szomszéd intézményre, a Kiskulcsosi Általános Iskolára. Erről a városhoz legközelebbi tanyasi iskoláról szépen ír Kárpáti Jenő *(A messze látó pásztor,* 2009), aki feleségestől tanított itt egyszerre 160 alsó tagozatos gyermeket több éven keresztül. Mikor itt is felvetődött az iskola bővítése, Hajdú Béla egy vagonnyi szén (az iskolai legendáriumban szemestermény) juttatásával járult hozzá, mindennapjaira is figyelt, úgy is mint szülő, mivel gyermekei is ide jártak iskolába. A középiskola az 1926 körüli évek óta élt szomszédságban az eredetileg ONCSA-telep városrésszel.

Hajdú Béla igyekezett a mezőgazdasági jellegű oktatás teljes vertikumával átfogóan szolgálni a környezet szakemberigényét. A középfokú technikusképzés mellett 1955-től 1961-ig 2 éves mezőgazdasági szakiskolai képzés is folyt az iskolában. 1955-ben 2 éves ifjúsági, 1959-ben felnőtt tsz-tagok részére szervezett szakiskola indult általános és külön állattenyésztő szakon. 1957-ben és 1958-ban „Téli Mezőgazdasági Iskola” is működött fiatal és felnőtt korosztálynak egyaránt. A szakiskolai képzés keretében egy alkalommal külön osztály indult pártfunkcionáriusok számára is. Hajdú Béla ezt is az iskola hasznára tudta fordítani. 1961-ben Kunhegyesen indult kihelyezett technikumi osztály. Az ottani képzés 1966-ban

fejeződött be képesítő vizsgával, majd a képzőhely önálló mezőgazdasági szakmunkásképzővé vált a karcagi iskola akkori igazgatóhelyettese, Szudi Antal vezetésével. A levelező oktatás 1959-ben indult meg, 1969-ig kihelyezett osztályok is működtek Túrkevén és Tiszafüreden.

Hajdú Béla helyzetismeretére és vállalkozókészségére vall, hogy míg tárcaközi vita zajlott a technikumok létjogosultságáról, addig ő kísérleti lehetőséget szerzett a 2 éves felsőfokú mezőgazdasági technikum indítására 1960-ban, elsőnek az országban (még hivatalos bevezetése előtt). A képzési formát 1962-ben véglegesítették, növénytermesztési, növénytermesztő gépész szakokkal élt tovább. Később 3 évre emelték a képzési időt, lett levelező tagozat is, ahol 4 év alatt végezhettek a hallgatók. Bár látszólag merészségnek tűnik a kezdeményezés, de jól megalapozta ezt a lépését is Hajdú Béla, hiszen a tanárokat alaposan megválogatva, néha áldozatokat vállalva, építette a nevelőtestületet, amelytől elvárta a doktori cím megszerzését. Bár ő maga erre már nem törekedett, bölcsen elviselte, hogy a felsőfok igazgatására mást jelöljenek, méghozzá másodállásban.

Elérkezett az idő, betöltötte a 60. évét. Jól összeállított nagy értékű „szerelvény" elől lépett ki a nyugalmazottak közé. Időközben igazi karcagi lett, házasságot már itt kötött. Felesége, Kiss Erzsébet, Zsóka néni szintén egyik oszlopa volt az iskolának, magyart, történelmet tanított, és ápolta a leánytanulók lelkét, egy alkalommal egy egész osztálynyi volt belőlük. Itt nevelték fel négy gyermeküket: Béla gépészmérnök, Csilla növényorvos, Lilla építészmérnök-tanár, Sándor programozó informatikus lett. Még volt egy kedves csínytevése Hajdú Bélának: a meghirdetett igazgatói beosztásra jelentkező négy jelölt mellett ő egy olyat javasolt, aki nem is pályázott, de akit már Kolozsvár óta szemmel tartott. Elfogadták a javaslatát. Ő is „korszakos" igazgató lett: Erős András, róla egy másik kötetben olvashatunk. *(Pedagógusok arcképcsarnoka, 13 .kötet, 2014.)*

Erős András az önéletírását 2006-ban adta ki *Szerencsés élet* címmel.

Az emlékező utókor ebben az iskolában több „jelzős" igazgatót tart számon. Czájlik István „iskolaalapító", Szentannai Sámuel „iskolateremtő", Erős András az „iskolaszervező" volt.

Hajdú Béla az iskola hagyományaiban az „iskolaépítő" jelzőt kapta. A hálás utókor minden ősszel a Szentannai Napok keretében Zsóka nénivel közös sírját megemlékező szavak kíséretében megkoszorúzza.

Dr. Váczi Imre mérnök-tanár
Karcag

HALÁSZ FERENC (Debrecen, 1933. január 8. – Hajdúszoboszló, 2015. július 4.) magyar–latin szakos középiskolai tanár, igazgatóhelyettes

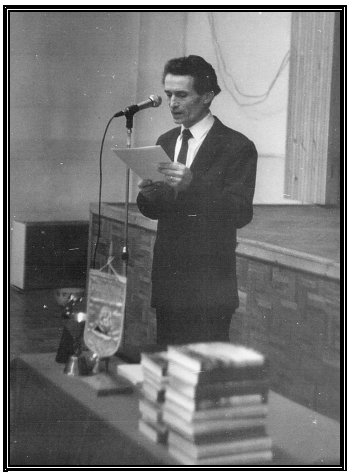

1933-ban született Debrecenben, 3 gyermekes család legfiatalabb tagjaként. Édesapja, Halász Ferenc férfiszabó, édesanyja, Molnár Margit háztartásbeli volt. Sándor nevű bátyja a II. világháborúból nem tért vissza. Margit nővére 1982-ben halt meg 60 évesen.

Tanulmányait Ferenc szülővárosában kezdte el, és ott is fejezte be. 1952-ben érettségizett a Fazekas Mihály Gimnáziumban. 1956-ban a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett magyar szakos középiskolai tanári diplomát.

Felesége, *Piroska* így emlékszik az együtt töltött időkre: „*Évfolyamtársak voltunk. Az egyetemen szerettük meg egymást. 1956-ban végeztünk. Az elhelyezkedésnél Ferenc* ***Hajdúszoboszlón*** *az akkor* ***Irinyi János*** *nevét viselő gimnáziumban* (ma **Hőgyes Endre Gimnázium és Szakközépiskola** – a szerk.) *kapott állást, én a berettyóújfalui gimnáziumban. A távolság semmit nem változtatott érzelmeinken. 1957 nyarán összeházasodtunk. Hajdúszoboszlón telepedtünk le. Én a középiskolai kollégiumban főhivatású nevelőtanári kinevezést kaptam.*

Szeretetben és boldogságban, egymás hivatását segítve éltünk harmonikus házasságban 58 évet. Boldogságunkat teljessé a gyermekek érkezése tette (Laci 1960, Pisti 1965). Házasságunk szilárd alapja az egymáshoz fűződő érzelmeken túl egymás személyiségének tiszteletben tartása volt. Az élet adta nehézségeket összefogva együtt győztük le. A problémákat megbeszélve, együtt oldottuk meg. A sors kegyetlen döntése véget vetett szép házaséletünknek. Ferenc 2015. július 4-én váratlanul elhunyt.”

Igazgatóhelyetteskén egy évzárón beszél

Feri a magyar nyelv és irodalom mellett latin nyelvet is tanított, mert 1961-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen latin kiegészítő szakon tett vizsgát. Két tanítványa a középiskolai tanulmányi verseny döntőjébe jutott. Tíz évig – 1980-tól nyugdíjazásáig – a magyar munkaközösség vezetője volt. Osztályfőnöki feladatokat is ellátott, és huzamosabb ideig igazgatóhelyettes volt. Hét éven keresztül ő szervezte a drezdai szakközépiskolával kialakult tanulócsere-programot.

1959-ben osztályával előadták Jankovich Ferenc *Az aranypróbás legény* című négyfelvonásos drámai mesejátékát, melynek bemutatóján a szerző is megjelent. Káposztás Istvánné Soós Erzsébet, volt tanítványa, később kolléganője, mai napig nagy szeretettel emlékszik vissza erre az előadásra, mert ő is részese, szereplője volt a darabnak.

Dr. Rózsa Erzsébet, volt tanítványa ilyen emléket őriz tanáráról: „*Halász tanár úrral az osztályteremben nem találkoztunk* naponta*. Sokszor csak a folyosón láthattuk. Így lassan, de annál mélyrehatóbban alakult ki bensőséges kapcsolat vele. Visszafogott, szerény ember volt, akiről azonban hamar kiderült, hogy szakmailag és emberileg magasra tette a mércét. De ezt nem verte nagydobra, a szerénysége és a szakmai alázata akadályozta ebben. Csak a*

gimnáziumi évek első időszakának vége felé vált világossá számomra: a csendes és mindig korrekt fellépései és megnyilvánulásai mögött átlagon felüli emberi méltóság, szakmai igényesség és hivatásával szembeni alázat volt. S ami akkoriban ritka és egészen különös megnyilvánulás volt: tiszteletben tartotta a diákjait egyénekként is, és nem akart bennünket az »eszmékről« sem meggyőzni. Fiatalként az ember az ilyen emberi tulajdonságokat és értékeket nem feltétlenül érzékeli és értékeli. Természetesnek veszi, de nem gondolkodik el ezen. Én legalábbis egészen biztos nem érzékeltem és nem értékeltem azt az emberi nagyságot, amelyet megpróbáltam az imént szavakba önteni. Halász tanár úr engem akkor mással ragadott meg. Azzal, hogy ő volt a magyartanárom. Talán nem nagyképűség azt mondani: jó voltam magyarból. Reálosztályból sokféle elképzelés után végül magyar és történelem szakra jelentkeztem, és felvettek a KLTE-re Debrecenbe, ahol a magyar szakot is – mondom szerénytelenül – kiemelkedő eredménnyel végeztem. Mindezt legalább most – tudom: fájóan későn – mégis szeretném Halász tanár úrnak megköszönni. Kérem őt, bárhol is legyen, fogadja el a köszönetemet és hálámat a magyarórákért és azért az emberségért, amelyről nekünk akkor és ott folyamatosan tanúbizonyságot tett!

A IV. A osztályfőnöke 1962-ben

Nem tudok eléggé a sorsnak hálát adni azért, hogy a Hajdúszoboszlói Hőgyes Endre Gimnázium diákja lehettem négy éven át, és hogy olyan tanáraim voltak, akik szakmailag és emberileg egyaránt magasra tették a mércét – mindegyikük a maga módján. Bizonyos vagyok abban, hogy ez mindnyájunkban nyomot hagyott: a tanáraink életre szóló mintát adtak nekünk emberségből és szakmai igényességből. Igyekeznünk kellett és kell mindmáig, ha nem akarunk túlságosan lemaradni mögöttük."

Halász Ferenc aktív tagja volt a hajdúszoboszlói Bárdos Lajos Városi és Pedagógus Énekkarnak. 2005-ben *jelent* meg könyve Török Zoltánról, az énekkar alapító karnagyáról. Társszerzője volt *A kórus* (2006) és *Márton Antal, a néptanító* (2012) című könyvnek. Rendszeresen publikált a *Hajdúszoboszló* c. lapban és a *Szókimondó* periodikában.

T. Kiss Endre, volt kórustársa így emlékszik rá: „*Tanár úr lélekben köztünk van, és köztünk marad. Mi ketten az énekkaros, több évtizedes, élményekben gazdag munkában*

kerültünk emberi és jó baráti kapcsolatba. Az énekkari próbákra precízen járt, szorgalmasan megtanulta a szólamát, a fiataloknak példát mutatott. Szólamvezetőként most is felidézem azt, ahogy a lassabb tempóban való haladásra, a türelmesebb kitartóbb munkára ösztönzött. Ilyenkor mint tapasztaltabb szólt, és teljesen igaza volt. A megtanult művek művészi értékeit hangversenyek alkalmával együtt élvezhettük.

Sokszor beszélt családjáról, személyes történetekről. Büszke volt fiaira és unokáira. Stílusa, irodalmi igényessége és fogalmazásai egyaránt példamutatóak voltak. Nem véletlenül kérték meg, hogy az énekkar útjairól, szerepléseiről írjon cikkeket, melyek a helyi újságban rendszeresen megjelentek. Élete végéig az énekkar hűséges krónikása maradt. A vidéki utakon és kirándulásokon a kötetlen programok időszakában gyakran sétáltunk együtt. Minden műemlék, városrészlet őszintén érdekelte, a kíváncsiság és az ismeretlen megismerésének öröme, tudásvágya gyarapítása egyaránt hajtotta. Ezeken a sétákon sportosságát, állóképességét nem sikerült felülmúlnom."

Munkája elismeréseként többször kapott kitüntetést:

* Miniszteri dicséret (1972)
* Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1975)
* Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1994)
* Gönczy Pál Díj Hajdúszoboszló Város Pedagógiájáért (2013)

Átveszi a Gönczy Pál Díjat Hajdúszoboszló polgármesterétől (2013)

Fülöp Mihály a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület elnöke azon az emlékülésen, amelyet Halász Ferenc halálának első éves évfordulóján rendeztek, így méltatta tevékenységét: „*Feri a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek szinte megalakulásától kezdve tagja volt. Nevéhez fűződik a hajdúszoboszlói tagszervezet megalakítása, szervezése, vezetése. Lelkes szervezőmunkája eredményeként a tagszervezet lett a legnagyobb létszámú csoportunk Debrecenen kívül. Lelkes tevékenysége eredményeként együtt tartotta a csoportot, szorgalmazta az aktív részvételt, szervezte az egyesületi kirándulásokat, amin maga is részt vett. Jó kapcsolatot alakított ki az iskolákkal, a pedagógusokkal, nem utolsósorban az önkormányzattal, melynek példaszerű támogatása nagymértékben segítette értékőrző munkánkat.*

Örömünkre szolgált az is, hogy rendszeresen írt arcképvázlatokat a megjelenő köteteinkben, emléket állítva ebben Hajdúszoboszló elismert pedagógusainak, iskoláinak és

természetesen a városnak, melyben azok az alkotó munkát végző pedagógusok éltek, kiknek a munkásságát a szűkebb közösség, de a város is nagyra értékelte.

Egyesületünk szerkesztőbizottsági tagjaként rendszeresen részt vett üléseinken, segítette döntéseinket. Számíthattunk rá nagyobb rendezvényeink lebonyolításakor és a szerkesztői munkában. Az ő munkássága is hozzájárult ahhoz, hogy életrajzi sorozatunk ma már a Hajdú-Bihar Megyei Értéktár része. Olyan embert, kollégát ismertem meg személyében, aki mindig pontos munkatárs volt. Halk szavú, csendben megérkező, aki egyszer csak ott volt. Elmaradhatatlan aktatáskájában, rendben, feldolgozásra ott volt a várt írásos anyag. Hozzászólalásaiban pontosan, választékosan fogalmazott, soha, senkit meg nem sértett. Törékeny, szikár alkatáról alig tételezhettük volna fel, hogy rendszeresen sportol: úszik, kerékpározik, tornázik.

Szerette a közösséget, amelyikkel együttműködött, és ahol feloldódott. Egy kollégája véleménye szerint a klasszikus humán műveltség megjelenítője volt. Személyisége, jelenléte hiányozni fog egyesületünkből, de úgy gondolom, a városból is.

Ha egyesületünk jelmondatát idézem, »Az emlékezet értéket ment«, úgy azt hiszem, Halász Ferenc kollégám, tagtársunk munkássága során sok szellemi értéket mentett meg az általa megírt életrajzokkal a városnak, és egyben sok új értéket is teremtett közösségi munkája során. A sors szigorú rendelése úgy hozta, hogy most mi dolgozzuk fel az ő munkáséletének ránk maradt hagyatékát.

Egy Lao-ce idézettel – mely úgy vélem jellemző rá – fejezem be a visszaemlékezést: »Alkotni, adni, majd visszavonulni: ez az égi bölcsesség«."

Ugyanazon az emlékülésen *Kocsis Róbert,* az önkormányzat Igazgatási, Nevelési, Egészségügyi és Szociális *Bizottsága* részéről így gondolt vissza rá: „*Szinte kortalan volt. Többször segítette a bizottságnak az egyesületi munkáját. Szolgálatkészség és jó modor volt a jellemzője.*

Legutóbb, amikor a bizottságunk döntött az egyesületnek a rendezvény támogatásával kapcsolatos kérelméről, a képviselők többsége is megosztotta vele kapcsolatos emlékeit. A Halász Ferenc Emlékülés meghívóján szereplő idézet így szólt: „Minden ember addig él, amíg emlékeznek rá". Biztos vagyok benne, hogy a tanár úr sokáig velünk lesz emlékeinkben."

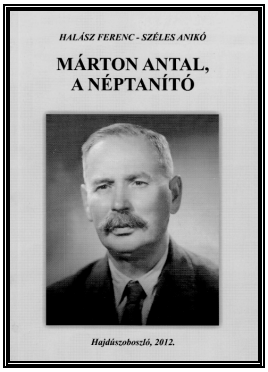
Bieliczkyné Buzás Éva, a zene és a kötészet ápolásáért létrehozott az Emlékszoba Alapítvány elnöke így emlékszik tanár úrra: ,,*Halász Ferenc alapító tagja és az egyik leglelkesebb résztvevője volt irodalmi délutánjainknak. Jelenléte mindig emlékezetes marad számunkra. A gyerekekhez, fiatalokhoz minden szereplés után odament, és véleményt mondott, néha dicséretet, máskor útbaigazítást.*

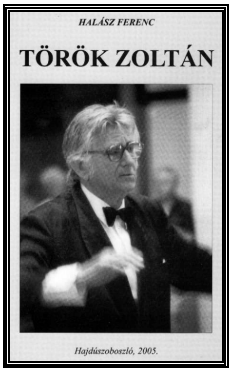
Nekem személy szerint is van köszönni valóm Halász Ferencnek. Amikor férjem, Bieliczky Joó Sándor összegyűjtött *verseiből és írásaiból akartam egy-egy válogatott kötetet összeállítani, akkor őt kértem meg, hogy a nagy munkában segítsen. Ezt ő nagyon szívesen megtette. Három évig dolgoztunk szorgalmasan, amíg elkészültünk. Ő írta a verses kötethez az Előszót, az írások könyvéhez pedig az Utószót. Felbecsülhetetlen értéke van számomra a Váci Mihály és Bieliczky Joó Sándor költészetének közös vonásai című tanulmányának. Ezekben az írásokban benne vannak Halász Ferenc nemes érzései, irodalom iránti szeretete és elkötelezettsége is.*

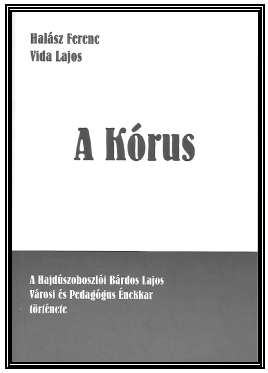
Köszönöm Halász Ferencnek, hogy megosztotta velem és velünk szellemi kincseit."

László fia elektronikai műszerész, informatikus mérnök, gépjárművezető oktató, maszszőr, és még sok egyéb végzettséggel rendelkezik, 32 évig a TIGÁZ-nál dolgozott. István fia pedig élelmiszeripari főiskolát végzett, Szegeden a tejüzemben talált munkát.

Halász László így emlékszik édesapjára: *„Engem és az öcsémet mindig nagy szeretettel, »szelíd szigorúsággal« nevelt. Kicsit »katonásan« is, hiszen fiúk voltunk, várt ránk a katonaság. Az élet minden területén hasznát vettem annak, hogy sportos életmódra, férfias viselkedésre, kitartásra, pontos munkára szoktatott minket. Persze a játéknak, a szórakozásnak is megvolt a helye, de az első mindig a kötelesség (gyermekkorban elsősorban a tanulás) volt. Nálunk nem volt »délig alvás« a nyári szünetben sem, reggel kilenckor kezdett bennünket ébreszteni, ekkor sokszor énekelt nekünk részleteket operettekből, zenés filmekből. Legkésőbb fél tízkor viszont fel kellett kelnünk. Ezután jött a reggeli torna, a mosdás stb. Vitt minket magával a gimnázium tornatermébe tornázni. Nyáron úszni tanított. Tanítási időszakban délutánonként mindig meg kellett beszélni vele, mit fogunk csinálni, mennyi időt fordítunk tanulásra, hova, kivel megyünk utána játszani, sportolni. Be kellett osztani az időt. Személyes példamutatásával is »nevelt« minket, láttuk, ahogy élt, dolgozott minden nap (pl. otthon végzett dolgozatjavítások). Engem is tanított négy évig magyarból. Eleinte nagyon szokatlan, különleges érzés volt, hogy apu tanít. Egy biztos, az anyagot mindig pontosan, érdekesen adta le az órán. Ennek nagy hasznát vettem a szóbeli érettségi vizsgán, ahol Juhász Gyula Milyen volt... c. versét kellett elemeznem. A verset megkaptam, ahogy elolvastam, egy az egyben eszembe jutott, ahogy apu elemezte az órán. Ötöst kaptam a szóbelire, pedig nem készültem ebből a témából, csak felidéztem az órán hallott anyagot.*

Minden nyáron elvittek a szüleink üdülni bennünket a hegyekbe vagy a Balatonra. Sokat túráztunk, a gyaloglások közben is mindig mesélt, tanított. Sokszor énekelt is, szép hangja, jó zenei hallása volt. Gondtalan, vidám, kiegyensúlyozott gyermek- és ifjúkort biztosítottak édesanyámmal együtt számunkra. A négy fiúunokával is nagy örömmel foglalkozott."

A költő szavával mondom:

»Hallgatott s némán birkóztál vele.
Most már simulnál, mint a régi gyermek.
Lázadásodnak nincs ellenfele,
s tudod már: holt apák jobban nevelnek.«
(Áprily Lajos: Az apa)"

Halász István így idézi fel apja emlékét: *„Gyermekként, serdülőként s később is egy nagyon stabil, mély barátságot éreztem a közelében. Ha telefonon beszélgettünk, akkor is. Sallangmentesen beszélt velünk, de sosem éreztem unalmasnak, amit mondott. Megnyilvánulásaiból a jobbító és tanítási szándék sugárzott, de soha nem volt kioktató. Egyszerre volt komoly és derűs, jó volt a közelében lenni."*

Végezetül, ki tudná hitelesebben megítélni egy pedagógus tevékenységét mint egy tanítvány vagy egy kolléga. *Sárkányné Kertész Éva* a Hőgyes Endre Gimnázium és Szakközépiskola igazgatója egyszerre volt mindkettő. Ő így gondol vissza rá: „*Egész életével, munkásságával, pedagógiai tevékenységével a közösséget szolgálta. Sok-sok nemzedéknek volt tanára, tanítója. Élete példa; senki máshoz nem fogható személyisége legenda. Szolgálati idejének 38 éve alatt tanulók százaival került kapcsolatba, gyakorolt hatást életükre, mindennapjainkra, így többek között rám is.*

Az első emlékem mint középiskolai tanuló, onnan származik, amikor végzősként elindultam a földrajz OKTV-n, és továbbjutva megírtam a beadandó dolgozatomat; ő mint ezzel a feladattal megbízott igazgatóhelyettes, vette a fáradságot, és átolvasta a dolgozatomat, javítva annak stilisztikai hibáit, mondván, csak minden szempontból tökéletes művet adjunk ki a kezünkből.

Az a pedagógus volt, akinek nemcsak hivatása volt a tanítás, hanem életcélja is. Lelkiismeretes, odaadó munkájának köszönhetően nemcsak tanította, hanem nevelte is a rábízott gyerekeket. Valami áradt belőle, amit akkor gyerekfejjel nem tudtam megfogalmazni – és csak később, amikor volt szerencsém tantestületének tagja lenni – értettem meg. Ez az a tekintély, ez az a szakmaiság, ez az az elkötelezettség, ami nem tanulható, nem erőszakolható ki, nem függ az ember külső megjelenésétől, hangerejétől, hatalmától, hanem az egyéniségében rejlik.

Őszintén tisztelték őt tanítványai, a szülők, a pedagógustársak egyaránt. Megmagyarázhatatlan nyugalom, csendes derű vette körül, a közelében biztonságban érezhette magát az ember. Igazságosság és minden ember felé egyaránt megnyilvánuló segítőkészség jellemezte. Véleményét soha nem erőszakolta másokra. Észrevételei, tanácsai mögött nagy szakmai tudás, pedagógiai tapasztalat és emberi bölcsesség húzódott, ezért volt hiteles minden megnyilvánulása.

Pontos és lelkiismeretes munkavégzését példaként lehet a fiatalok elé állítani. Pályakezdő fiatal tanártársainak sokat segített a beilleszkedésben, a szakma elsajátításában. Munkáját végig a fiatalos tenni akarás, az újítás jellemezte. Halk beszédével, egyenes tartásával, komoly tekintetével önkéntelenül is tiszteletet keltett az emberekben. Kiegyensúlyozottság, önfegyelem és mértéktartás sugárzott belőle.

Nyugdíjas éveiben is részese akart lenni, ha csak gondolatban is, a gimnázium életének. Bármikor és bárhol találkoztunk, mindig volt hozzám egy kedves szava, kérdéseiből kitűnt, hogy őszintén érdeklődik az iskola, a kollégák, a pedagógusok sorsa iránt. Minden iskolai rendezvényen számíthattunk megtisztelő jelenlétére, s mindig nagyon jól esett az általa megfogalmazott elismerés, a gratuláció. Mert a szavának súlya volt, az elismerésének pedig értéke. S mit hagyott örökségül nekünk? Az alapokat, amire építkezni lehet, amikor tenni akarunk a jövő ifjúságáért. A példát a pedagógusról, aki szívvel-lélekkel végzi a rábízott gyermekek nevelését, oktatását.

Mi, akik ismertük őt, gazdagabbaknak érezhetjük magunkat, mert lényében testesült meg mindaz, ami az embert EMBERRÉ és PEDAGÓGUSSÁ teszi.”

Egykori tanítványa,
NÉMETNÉ DÁVID IRÉN ny. tanító
Hajdúszoboszló

DR. Lemhényi HANKÓ ZOLTÁN (Megyaszó, 1905. április 8. – Tiszavasvári, 1984. március 19.) tanító, magyar–történelem szakos tanár, iskolaigazgató, a történelemtudományok doktora

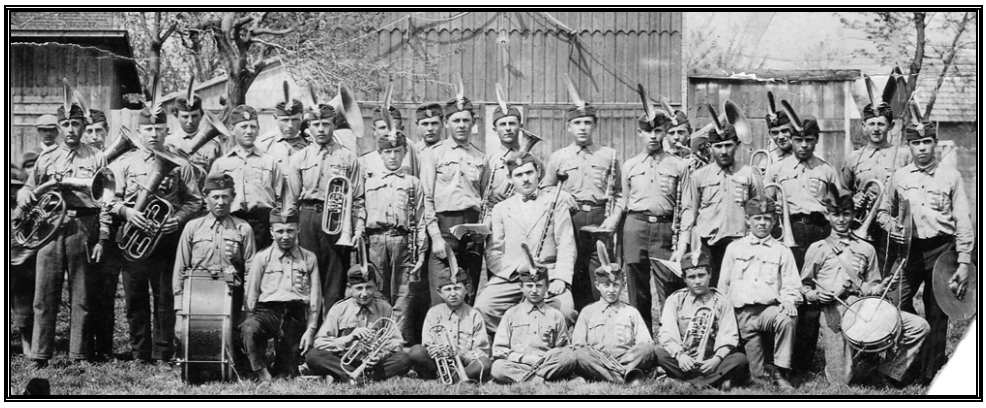

Édesapja, Lemhényi Hankó Adorján Megyaszó nagyra becsült tanítója, iskolaigazgatója 1893-ban költözött a székelyföldi Bereck (ma: Bretcu) községből a Zemplén megyei faluba, ekkor választották meg református kántortanítónak. 1898-ban kötött házasságot Pusztai Jakab Margittal. Házasságukból öt gyermek született: Sándor (1900, még abban az évben meghalt), Margit, Ilona, Zoltán, László. A gyerekek valamennyien a Sárospataki Tanítóképzőben szereztek tanítói diplomát.

Zoltán 1934-ben házasságot kötött Almási Klárával. Öt gyermekük született: Zsolt (1935–1998) jogi doktor, Judit (1937–) tanárnő, István (1939–) finommechanikai műszerész, Mihály (1944–) tanár, Péter (1946–) geológus, tanár.

Elemi iskoláit Megyaszón végezte, majd Sárospatakra került a tanítóképzőbe. Az I. világháború idején megszakította tanulmányait, és Miskolcon két év alatt kitanulta a lakatos mesterséget. A háború befejezése után visszament a pataki képzőbe, ahol olyan alapos képzésben részesült, mely egész életében elkísérte. A magyar nyelv, a történelemtudományok és a természet szeretetét itt oltották belé, sőt alapos zenei alapokat is szerzett.

A Sárospataki Tanítóképző elvégzése után a Fejér megyei **Cecén** kezdett tanítani, kántor volt, leventezenekart szervezett és vezetett. 1932-ben lehetősége nyílt arra, hogy szülőhelyére, a mindig imádott **Megyaszóra** kinevezzék kántortanítónak. Tanított, kántor volt, tűzoltóegyletet és énekkart vezetett, fúvószenekart szervezett, amelynek karnagya is lett. Egyik vezéralakja volt a falu kulturális életének.

A leventezenekar vezetője Cecén

Mint fiatal tanító ásatásokat végzett a település fölé emelkedő Csákó oldalában, és az Invár lejtőjén történelmi gyűjtőmunkát folytatott a lakosság, főleg az idősebb korosztály körében. Feledhetetlenné vált számára szülőfalujának szorgos, kedves és őszinte népe, a református gyülekezet, a Hernád és az ott töltött fürdőzések, a Sugoró kristálytiszta forrásvize, a szőlőskert és a hozzátartozó borospincékben eltöltött szép órák. Amikor más településre vetette a sors, mindig visszatért hol vonattal, hol kerékpárral, idősebb korában olykor

öccse Trabantjával, hogy segítséget nyújtson méhészbarátainak, az újonnan alakult fúvószenekarnak, és találkozzon szeretett testvéreivel, sógoraival, hogy magához ölelhesse őket.

A háború idején behívták katonának, ekkor László öccse helyettesítette a tanításban. Tartalékos alhadnagyként szerelt le. Az egyre gyakoribb katonai behívások zavarták munkásságát, ennek ellenére folytatta korábban elkezdett sikeres népnevelői tevékenységét.

Erdély visszatérése és a Kárpátaljai bevonulás idején ismét katonamundérba bújtatták, majd a magyarok hadba lépésekor a 2. Magyar Hadsereg kassai gyalogezred kötelékében a frontra irányították. A brianszki erdőkben folyó csatározások közepette súlyosan megsebesült, tüdőcsúcslövéssel szállították a front mögötti katonakórházba. Hosszas gyógyulása közben megszületett negyedik gyereke, ezért felgyógyulása után nem hívták be újra frontszolgálatra az immár főhadnagyi rendfokozatú tartalékos tisztet. A front közben utolérte. A visszavonuló németek a megyaszói toronyban foglaltak el géppuskájukkal tüzelőállást, ezért a román tüzérség a templomot vette célba, és lőtte folyamatosan.

Eközben öccse, László – az én édesapám – a fronton volt, ezért anyuval és Laci bátyámmal egy jó emberünk, a megyaszói Bányai bácsi segítségével Büdszentmihályról Megyaszóra menekültünk az oroszok elől, hogy együtt legyen a család. Hankó nagyapáék és keresztapám, az akkor még sebesült Zoli bácsi családja is a református templom közvetlen szomszédságában lakott. 1944 novemberében és decemberében az ágyúzás, a rettenetes robbanások elől lementünk a pincébe, és ott próbáltuk átvészelni a nehéz időket. Keresztapám, hogy figyelmünket elterelje a csatazajról, meséket mondott nekünk, gyerekeknek.

A háború után a falu elöljáróságának kérésére kiköltözött családjával a gazdátlanul hagyott György-majorban levő Graefl-kastélyba vagyonvédelem és állagmegóvás céljából, amolyan gondnoknak. A kastélyban a környező tanyákon lakó gyerekeknek kollégiumot alakított ki. A következő évben alsó tagozatos iskola is indult két tanítónő vezetésével.

Az államosítás idején a falu párttitkára szinte elüldözte a faluból, mert apósa, Almási bácsi malomtulajdonos volt, neki pedig cséplőgépe volt, és így kuláklistára kerültek.

Kényszer helyzetében költözött **Kalocsára**, ahol a **Polgári Fiúiskola** igazgatója lett. Az iskola emeletén kialakított szolgálati lakásban kapott a család elhelyezést. Egy alkalommal a kis város főutcáján megpillantotta Kalocsa és Megyaszó párttitkárát, akik nagy büszkén, nevetgélve „vonultak” végig. Ezután szinte állandó jelleggel érezte, hogy a pártbizottság ott, ahol tudott, „betartott” neki munkája során. Érezte, hogy menekülnie kell. A Kalocsai Járási Tanács Oktatási Osztály vezetőjének javaslatára az 1951/52-es tanévet már a **Géderlaki Állami Általános Iskolában** igazgatóként kezdte, magyart és történelmet tanított, megszervezte, valamint vezette az úttörő fúvószenekart.

Szeretett öccse kérlelésére 1953-ban **Büdszentmihályon** (ma Tiszavasvári) telepedett le. A Lónyai úton kapott egy tanácsi bérlakást. Egy nagy kulákház egyik szárnyában lakott a népes Hankó család. Igaz, már csak három fiúgyermek lakott itt állandó jelleggel, mert a két nagyobb egyetemen és középiskolában tanult. Amikor Zoltánék idekerültek, akkor ásták a Keleti-főcsatornát. Mint történész és magyar–történelem szakos tanár kihasználta az alkalmat, történelem-szakkörös gyerekeivel ásatásokat és kutatásokat végzett. A Berecki-parton több sírhalomra és lakóputri maradványára bukkantak. Népvándorlás kori sírokban emberi és állati csontvázak mellett használati tárgyakat is találtak. A Deák-halomnál bronzkori edényecskék, kőből pattintott nyílhegyek kerültek elő a föld alól. A leletek egy része az iskola szertárában, más része a megyei és falusi múzeumokban található meg.

Zoli bátyám a tanítás és a kutatás mellett ellátta a helyi tűzoltók parancsnoki tisztét. Öccsével, Lászlóval pedig virágzó, mondhatjuk mintaméhészetet alakítottak ki.

Testvére 1969-ben történt halála után átvette az általános iskola rézfúvószenekarának vezetését, majd tűzoltózenekart verbuvált az általános iskolából „kiöregedett" fiatalokból, melynek működését idők folyamán egyre jobban befolyásolta romló egészségi állapota.

A Tiszavasvári Méhész Szakcsoport vezetését és a Tiszalöki Járás Méhegészségügyi felelős beosztását is megörökölte öccsétől, melyet haláláig vezetett.

1955 őszén a **Tiszalöki Járás Művelődési Osztály** osztályvezetője lett, egy év múlva megbízták a **tiszavasvári III. számú Állami Általános Iskola** (később Pethe Ferenc, ma Magiszter, a nép nyelvén Üveges iskola) felépítésével és az igazgatói teendők ellátásával, melyet 1967-ben történt nyugdíjazásáig a tantestület szeretetét élvezve nagy szakértelemmel és rugalmasan végzett.

Széki Lajos, volt tanítványa, majd késői utódja így emlékszik vissza rá: „*Zoli bácsi az 1954–55-ös tanévben tanított bennünket, amikor nyolcadikosok voltunk. Előadókészsége, lenyűgöző stílusa, sajátos humora a legneveletlenebb tanulóknak is lekötötte figyelmét. Magyart és történelmet tanított nekünk, és nemcsak a száraz tananyagot adta le az óráin, hanem élvezetes történeteket mesélt a történelmi korokról, az írókról, a költőkről pedig mindig tudott valamilyen érdekes sztorit. Mivel István fiának jó barátja voltam, később is sokszor megfordultam náluk, sőt az irodájában is. Szájából szinte mindig kilógott a szivar csutkája. A Csongor szivar jellegzetes (büdös?) szaga átjárta igazgatói irodáját.*

Mi nem voltunk kollégák, mert Zoli bácsi 1967-ben nyugdíjba ment, én pedig a 68-as tanévben kerültem a Pethe Ferenc Általános Iskolába, de amikor igazgatója lettem az iskolának, beszámolók és elmondások alapján szembesültem elődeim munkájával, tetteivel, így az iskola történetével is, melynek egyik »alapozója« volt.

1956. szeptember 1-jével a Tiszalöki Járási Tanács rendelete alapján elvált a Petőfi utcai iskola az ***I. sz. Állami Általános Iskolától****. Zoli bácsit bízták meg az igazgatói teendőkkel. Ő rögtön hozzálátott a szervezéshez, többek között a Kossuth utcai épület megtervezéséhez szülői segítséggel (Alkaloida Vegyészeti Gyár építész mérnökei). Miután a Tiszavasvári Községi Tanács a kisajátítást lebonyolította, megszervezte, hogy a lelkes szülők megcsinálják az Alkaloida hathatós támogatásával az épület alapjait úgy, hogy a kivitelezésre még nem volt költségvetése, és nem volt engedélye a Járási Tanács Művelődési Osztályától. Ezért az osztály vezetője fegyelmit akart a »nyakába sózni«. Zoli bácsi maga utazott fel Budapestre, és az Országos Tervhivatalnál kijárta az engedélyt, és rendezte a pénzügyeket. 1957–59 között folyt az építkezés. 1959. szeptember elsején hat modern osztályteremben elindították a szükségtantermek helyett a tanítást.*

1961. október 30-án Zoli bácsi javaslatára vette fel az iskola a Pethe Ferenc nevet. Sokan kérdezték, hogy ki az a Pethe Ferenc. Mint történész ismertette a »hitetlenkedőknek« településünk nagy szülöttjének, a reform mezőgazdásznak életútját."

Eközben országos és megyei levéltárakban kutatott, gyűjtötte az anyagot Megyaszó és Büdszentmihály történetéhez, és közben még a Pécsi Tudományegyetemre járt. Nyugdíjazása után 67 évesen doktorált. Disszertációjának témája: *Magyarország története, az 1848–49-es forradalom és szabadságharc*. Alapos kutatásai alapján megírta Megyaszó monográfiáját *Megyaszó históriája* címmel, mely halála után 1990-ben jelent meg a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár gondozásában. Büdszentmihály történetét 1973-ban kéziratos, bekötött formában tette közzé *Történelmi olvasókönyv. Tiszavasvári* címmel. Írógéppel készült terjedelmes, bekötött könyv, nem tudni, hány példányban készült. Tudomásom szerint egyik gyermekének sincs tulajdonában.

A könyv előszavában elég pesszimistán írta: *„Ez a kiadás még nem teljes, mert egyrészt magamra hagyva, senkitől semmi támogatást nem kapva dolgoztam…”*, de aztán hangnemet váltva szeretettel ajánlja az utókornak.

Szerencsém van, mert Sulyok József Tiszavasvári egykori tanácselnöke, majd polgármestere, aki irodalmi és történelmi vénával is meg van áldva, kölcsönadta tanulmányozásra azt a példányt, melyet Duci néni (Zoltán felesége) 1985-ben a tanácselnöknek dedikált, valószínűsíthetően azért, hogy a rengeteg történelmi dokumentum ne kerüljön süllyesztőbe, ne menjen feledésbe. Az igen értékes *Történelmi olvasókönyvet* Sulyok úr a Városi Könyvtár helytörténeti gyűjteményének ajándékozta. Onnan kutatás céljára kikölcsönözhető.

Megható, de tudott dolog számomra az a testvéri szeretet, mellyel a két fiútestvér ragaszkodott egymáshoz, amit a könyv első lapján mementóként írt:

Kedves, szeretett néhai öcsémnek, Hankó László ének-zenetanárnak emlékezetéül ajánlva. Tiszavasvári, MCMLXXIII.

Az idősebb korosztály minden bizonnyal emlékszik még dr. Hankó Zoltán termetes alakjára (185 cm és 140 kg), kimért, élvezetes előadói stílusára és széles, ballonkerekű, megerősített vázú Csepel kerékpárjára, amely állandó segédeszköze volt közlekedésében előrehaladott életkorában. Később a szeme világát is majdnem elvesztette glaukóma miatt.

Hetvenkilenc éves korában nagy részvét mellett Tiszavasváriban búcsúztatták, és még ugyanazon a napon a Zemplén megyei szeretett szülőfalujában, Megyaszón helyezték örök nyugalomba.

Keresztfia,
HANKÓ ANDRÁS nyugdíjas
Tiszavasvári

HARGITAI (Holb) PÉTER (Balmazújváros, 1932. július 1. – Vácduka, 1960.) magyar–történelem szakos tanár

„Élj a szív törvénye szerint! Akinek célja: a helyes élet – annak eszköze: az emberség.”
(Tatiosz)

Holb Péter öt gyermekes parasztcsalád legfiatalabb gyermekeként látta meg a napvilágot. Édesanyja Alföldi Katalin, édesapja Holb Imre, mindketten dolgos, munkaszerető, mezőgazdasági munkával foglalkozó emberek voltak. A család jórészt sváb származású. Anyai ágon a nagyapai részről kilenc másik családdal együtt Soltvadkertről jöttek át Balmazújvárosra azok a svábok, akiket a törökdúlás miatt elnéptelenedett vidékre még a báró Orczy család telepített. Ők kitartó munkával termékeny területté tették a napsütötte homokbuckákat. A szorgalom tehetséggel párosulva nemzedékről nemzedékre szállt. A Holb család Bajorországból vallási üldöztetés miatt került Magyarországra. Balmazújváros szívesen fogadta be őket, hiszen itt a mezőgazdaság már a Hunyadiak kora óta virágzott, és az Andrássyak, miután Mária Teréziától megkapták ezt a birtokot,

1766-ban egy hatalmas ötletnek köszönhetően idetelepítették a dolgos németséget. Később, Holb Mária, Péter nővérének elmondása szerint, a híres Semsey család is szívesebben alkalmazta őket, mint a Kassa környékéről idetelepített félszlovák katolikus uradalmi cselédeket. (Fiútestvére, Holb Gyula is pedagógus lett, életrajza ebben a kötetben olvasható.)

De, ahogy szokták mondani, ami előny, az néha hátrány is. Holb Péter életére is rányomta bélyegét a II. világháború. Nem elég, hogy korábban még csecsemőként és kisgyermekként meghalt három testvére, még nővére, Marika orosz fogságba hurcolását is meg kellett élnie. Ő maga is azért döntött neve magyarosítása mellett, mert máskülönben nem vették volna fel az egyetemre. Már egészen korán érezte, hogy ő többre hivatott a paraszti munkánál. Iskoláit épp a német kisebbség által felépített balmazújvárosi Kossuth utcai református templommal szemben emelt elemiben kezdte, majd a Debreceni utcai polgáriban folytatta. Szolid, jólelkű, jó tanuló gyermek volt. Szülei nemigen tudták, mit kezdjenek vele, ipari vagy kereskedelmi iskolába szerették volna íratni. A falu híres férfiszabója, Mihalicz úr szívesen fogadta volna inasként, de a kitűnő tanuló Péter többre vágyott, így szülei Debrecenbe, a Református Kollégiumba íratták.

Gyermekkori jó barátja, *dr. Takáts Imre* – akinek egyszer az életét is megmentette, mikor kisgyerekkorában beleesett egy mély, vízzel telt gödörbe – így emlékszik vissza ezekre az időkre: *„Peti csodálatos ember volt, szomszédunk, gyermekkori jó barátom, osztálytársam. Szoros lelki kapcsolat volt köztünk, soha nem vesztünk össze. Gyermekkorunkat a játék sokszínűsége jellemezte. Számunkra hatalmas élmény volt, amikor például a tyúkólat kimeszelték, és mi éjszakára bevittük oda a dunnánkat, hogy ott aludjunk. Amikor aratás után megérkezett a friss széna, ugráltunk rajta, az ledőlt, és bizony kaptunk érte dorgálást rendesen, a tyúkok ugyanis elárultak minket. Jóban, rosszban összetartottunk. Az én apámat is elvitték az oroszok hadifogságba. Ekkor már középiskolások voltunk. Nekem csak anyám volt, hát eljártam krampácsolni nyári szünetben, pénzt kellett keresni. Péter szolidaritásból szintén eljött velem, pedig neki nem kellett volna. Olyan jól dolgoztunk, hogy még ránk is szólt a többi munkás, hogy ne igyekezzünk annyira, mert a végén a normáért majd többet kell hajtani. A német falut amúgy is, de ekkor még nagyobb összefogás jellemezte. Peti is mindenkin segítő, alkalmazkodó, okos, szorgalmas ember volt. Sosem fogom elfelejteni.”*

Egyetlen, ma élő *testvére, Marika* így emlékszik ezekre az időkre: *„1945 januárjában vittek Krasznalucsra, orosz hadifogságba német származásom miatt. Január 5. és 13. között még a tanácsházán voltunk bezárva, de anyám esténként vacsorát hozhatott. Peti is jött vele, ruhát is hoztak. E nélkül meghaltam volna kint, nem lett volna mit eladni. Szegény testvérem még nem értette, miért történik mindez, egyre csak azt kérdezgette, miért vagyok ott, miért nem megyek haza. Az orosz őr nagyon rendes volt, elengedett volna, de tudtuk, akkor Juliska nővéremet vitték volna el helyettem, ám ő beteges volt, nem bírta volna ki az utat. Peti nagyon bánkódott miattam, érzékeny lelkű, szerény, ragaszkodó típus volt. Később, mikor 1947 szeptemberében hazajöttem, várt rám az állomáson. Korábban minden nap kérdezgette, jött-e levél tőlem, és nem múlt el nap, hogy ne ment volna ki az állomásra, hogy keressen a hazaérkezők között. Szörnyű, de alig ismertük meg egymást, csak hullott a könynyünk, mikor kérdeztük: Hát te vagy?”*

A gimnáziumi évek ilyen történelmi körülmények között nem voltak könnyűek, de Péter céltudatos, értelmes fiatalemberré serdült, és beiratkozott a Debreceni Tudományegyetem magyar–történelem szakára. Ekkor vette fel a Hargitai nevet. Különösképp a nyelvészet vonzotta, szakdolgozatát is ebből a témából írta. Vizsgálta szülőföldje német eredetű

jövevényszavait, a német kisebbség nyelvét. Kutatott, írt. Szerette a történelmet, érteni akarta a körülötte lévő világ működését.

Az egyetemi évek befejeztével **Vácdukára**, egy kb. ezerfős kis faluba került, a **Benedek Elek Általános Iskolába**. Haláláig ott tanított magyar nyelvet és irodalmat, valamint történelmet. A ma is élő, 73 éves *Simon István*, tanítványa így emlékezik rá: *„Hargitai Péter 1959–1960-ban tanított nekünk magyart, történelmet, osztályfőnökünk is volt. Jó embernek és tanárnak ismertem. Nagyon szerette a gyerekeket. Mindig megkövetelte, amit tanított. Akkoriban az iskolába úgy 125-en jártunk, egy osztályban 15 fő tanult. Gyerekként mi is csibészkedtünk. Ő soha nem bántotta a gyerekeket, mégis tudott fegyelmezni. A falu lakóival is emberséges volt, mindenki nagyon szerette, tisztelte. A szülők sokszor vittek neki kosztot is. Magyar nyelv szakkört is vezetett, szívvel-lélekkel tanított. A nyelv ápolását, hagyományaink őrzését fontosnak tartotta. Temetésére egy egész busszal mentek el a falubeliek Újvárosra.”*

Fiatalon ment el, pedig ígéretes tehetség, gyermekszerető tanár volt. Olyan, aki hivatásának és nem munkájának érzi a tanítást. Habár neki gyermekei nem születtek, testvérei gyermekeit imádta, sajátjaként szerette. Egy rövid ideig nős is volt, ám feleségéről, Brosovszky Vilmáról kiderült, hogy besúgóként fegyvere is volt. Péter ezért elvált tőle. Tiszta lelkű emberként halt meg. Azért fáradozott, hogy identitását, családja történelmét és kultúráját is ápolva hasznára lehessen annak az országnak, amelyik a családját valaha befogadta. A magyart anyanyelvének, ápolását szívügyének tekintette. Élete példaértékű, melynek mottója is lehetne a névcikk elején szereplő Tatiosz-idézet.

Rokona,
JANKÓNÉ ÁRVA ERZSÉBET tanár
és *barátja,*
TAR JÁNOS tanár
Debrecen

HOLB GYULA (Balmazújváros, 1926. február 27. – Debrecen, 1990. július 19.) kántortanító, tanár, igazgató

Édesapja Holb Imre („Holba Imre bácsi”), akit szinte az egész falu ismert, jómódú, vidám kedvű kocsmáros volt a „német faluban”, édesanyja Alföldi Katalin háztartásbeli. Öten voltak testvérek, Gyula a harmadik gyerek volt a sorban. Péter testvére egyetemet végzett magyar–történelem tanári szakon, aki magyarosította nevét Hargitai Péterre. Életrajza e kötetben olvasható. A nevének magyarosítására azért került sor, hogy felvegyék az egyetemre.

Gyula bátyám elemi iskoláit az újvárosi református központi iskolában végezte jó eredménnyel, ahol idős Varga Antal volt az igazgatója. Ő ajánlotta továbbtanulni a Debreceni Református Kollégiumba. Itt szerzett kántortanítói oklevelet 1946-ban.

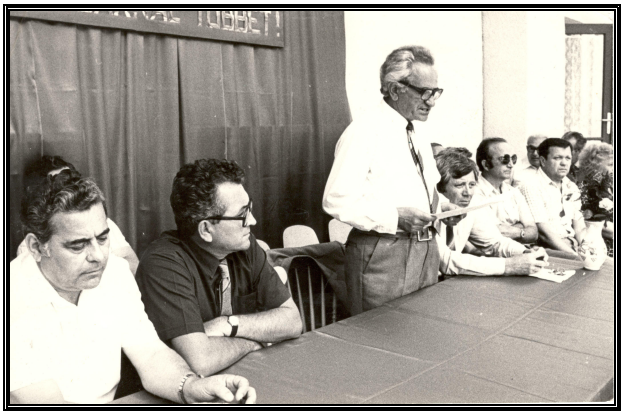
Gyarmati Kálmán, egykori református kollégiumi diáktársa mondja róla nosztalgiával visszaemlékezve: „*Holb Gyula kollégiumi évei alatt sorkosztra járt, ami azt jelentette, hogy ha csak tehette, mindennap más-más családnál ebédelt. Ezt azért is tehette meg, mert a jó humora általában elnyerte környezete szimpátiáját. Az a szóbeszéd járta: szereti, mint Holb Gyula a töltött káposztát. Személy szerint én is sokra becsültem az egyéniségét. Mindig jó humorú, jó kedélyű fiú volt diákkorában is. Társai kedvelték. Vele soha nem lehetett unatkozni.”*

1946–47-ben kezdő tanítóként a Heves megyei **Ároktő** község **általános iskolájában** tanított. Itt ismerkedett meg vele ároktői nőként fiatalon *Nagy Emilné Rózsika* néni, aki most 82 éves. Nyugdíjas könyvelőként emlékszik vissza rá, bár ő nem volt tanítványa, de az általa szervezett református egyletben találkoztak rendszeresen. Az ő emlékezete szerint a körben különböző korú fiatalok vettek részt. Hetenként találkoztak esténként a falu kultúrházában vagy az iskolában, ahol színdarabokat tanultak, amelyet iskolai ünnepségek (karácsony, húsvét) alkalmával előadtak az iskolás gyerekeknek és a szülőknek. Mikulás napon humoros verseket írtak, ajándékcsomagot készítettek egymásnak. *„A tanító úr, Gyula bácsi vasárnaponként a református templomban orgonált az istentiszteleten, miközben tanítványai segédkeztek neki, fujtatták az orgonát. Mindig jókedvű, jólelkű, munkáját szerető, igazi tanító volt. Iskolán kívül is jó kedélyű, társasági ember, aki nagyon szerette az embereket. Ő volt a falu »kedvelt tanító bácsija«. Albérletben lakott, ahol kosztolt is. A háziak is nagyon kedvelték, kölcsönösen tisztelték egymást.”*

1947-től a Hajdú-Bihar megyei **Konyáron** dolgozott kántorként és tanítóként. Közben végezte az egri Tanárképző Főiskolán a matematika–kémia szakot levelező tagozaton.

Nagy Imréné Pallás Eszter, egykori konyári tanítványa így emlékezett róla: „*Negyedik osztályban tanított. Osztálytársaim közül különösen a lányokat imádta, rajongtak érte, jó humora miatt. Én egyik kedvence voltam, mivel közeli szomszédságban is laktunk egymással. Nagyon jóindulatú volt a gyerekekkel és a szülőkkel szemben is. Nekem egyszer egy napszemüveget vásárolt szeretetből, mert tudta, hogy erre már régóta vágyom. Akkor még nem volt ez divatáru. Udvarias, illemtudó emberként viselkedett a gyerekek és a szülők előtt. Szinte az egész falu ismerte. Mint szomszédok is olyan közeli kapcsolatba kerültünk egymáshoz, hogy naponta segített nekem az ebéd főzésében, mivel tudta, hogy sokat segítek édesanyjának a házimunkában.”*

1949 szeptemberétől tanított szülőfalujában a **Református Központi Fiúiskolában**. Itt találkoztam én is vele mint kisdiák. Nekünk számtant–mértant tanított. Akkor ez volt a matematikaóra megnevezése. Igen kedvelt tanár bácsink volt ő. Mivel a mértanóráin sokszor elhangzott szájából „a teszem fel" kifejezés, ezért mi ráragasztottuk a „teszemfel" becenevet. Ma is így emlékszem vissza őrá. Nagyon kedveltük az óráit, mert mindig humorosan, de emellett szigorúan megkövetelte az ismereteket, nevelve oktatott bennünket. Az ő matematika tanítási módszere nagy hatással volt rám is, ezért követtem példáját. Matematika–kémia szakos általános iskolai tanár lettem.

Napközi otthon átvétele, Bánk (1985)

Bálint Józsefné Ferenczi Mária, aki később szintén pedagógus lett, egykori „központis" kisgyerekként, ma is szeretettel emlékszik vissza rá. Holb Gyulának ő ugyan nem volt tanítványa, de ő is abba az iskolába járt, ahol Holb Gyula tanított. Többször volt vele nyári úttörőtáborban. Legjobban megmaradt emlékezetében az 1958-as noszvaji tábor, ahol ő is kísérő volt. Erről soha el nem múló nosztalgiával emlékezik vissza, elmondja: *„Ott is nagyon előzékenyen viselkedett a lányokkal szemben. Gyermekcentrikussága nemcsak az iskolában, hanem iskolán kívül is megmutatkozott. Tanítványainak minden rezdülésére odafigyelt. Az említett táborban a fiúkkal csodálatos éjszakai szerenádot szervezett a lányoknak. Ő volt mindig a központban, emellett tiszteletre méltó emberként viselkedett. Nagy volt benne az emberi tartás, ezzel kivívta előttünk a tekintélyét, amelyet nagyra értékeltünk, és emiatt csodáltuk."*

Katona Lajosné Kunkli Máriát a Debreceni utcai iskolában tanította a nyolcadik osztályban. 1958-ban osztályfőnöke is volt. Az alábbiakat mondja róla: „*Holb Gyula tanító bácsi igazán jó tanárunk volt, nagyon szerettük őt, mert ő olyan osztályfőnök volt, aki minden tanítványával törődött. Sohasem kivételezett egy tanítványával sem. Rendszeresen kapcsolatot tartott a szülőkkel, gyakran járt családot látogatni. Ha nekünk valamelyik mértékegység problémát jelentett, azaz az osztály többsége nem értette meg, igyekezett hétköznapi példával közelebb hozni hozzánk. Nem volt nagyon szigorú, de megkövetelte azt, amit nekünk tanít, a fiúkkal mindig szigorúbb volt, mint velünk lányokkal, különösen azokkal, akik már többször is évet ismételtek. Sajnos, ez akkor gyakran előfordult, mert különösen a fiúkat a szülők sok esetben már gyerekkorban dolgoztatták az otthoni gazdaságban. Emiatt mindig nagyon sok volt az iskolából hiányzók száma.*"

1952-ben megnősült, feleségül vette Dési Margit Ibolya tanítónőt. 1953-ban megszületett egyetlen fiúgyermekük, Attila. Ezután eléggé megkésve követte 1964-ben lányuk, Enikő. A balmazújvárosi **Szigetkerti Iskola** igazgatóhelyetteseként dolgozott 1960 és 1967 között. Itt találkoztam vele ismét 1963 őszén már munkatársként. Ekkor kerültem az ő iskolájába tanítóként. Négy tanéven keresztül dolgoztunk együtt egy igen fiatal, jó pedagógus közösségben. A tanítás mellett szabad időnkben sokat ultiztunk együtt. Minden névnapot

megünnepeltünk. Ezeken az összejöveteleken még Sutyák Laci bácsi, a hivatalsegéd is részt vett. Sokszor táncra is perdültünk. Gyönyörű szép négy tanév volt ez, amelyet Gyula bátyám jó humorával még szebbé varázsolt.

1967-től Debrecenben a **Povolny Ferenc Ipari Szakmunkásképzőben** helyezkedett el matematikatanárként. Később a debreceni **ondódi**, majd a debreceni **bánki** iskola igazgatójaként dolgozott.

Egész pedagógusi pályája alatt szívvel-lélekkel végezte munkáját. Igazi pedagógus-egyéniség volt. Mindenütt szerették tanítványai és a szülők, a környezetében élő emberek. Kartársai csendes, jó humorú, önzetlen, segítőkész, figyelmes, udvarias magatartásáért tisztelték. Gyermekei Attila és Enikő is jó, gondoskodó apának tartották őt. Egyetlen unokáját, Danit is imádta, a szeme fénye volt.

Örökké hálásan fogok emlékezni egyéniségére, mert én is sokat köszönhetek neki mint egykori tanáromnak, későbbi kollégámnak a számomra nyújtott segítségéért.

Munkáját több kitüntetéssel ismerték el:

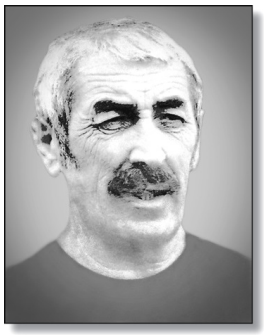
* 1985 Kiváló Munkáért
* 1987 Pedagógus Szolgálati Emlékérem
* 1997 Posztumusz aranydiploma

1987-ben kérte nyugdíjazását. Nagy türelemmel viselte az alattomos betegségét. 1990. július 19 én halt meg.

Tanítványa, majd kollégája,
TAR JÁNOS tanár
Debrecen

HORVÁTH GÉZA (Érkörtvélyes [ma Románia], 1943. március 29. – Hajdúböszörmény, 2011. január 1.) általános iskolai tanár

„Mindenki tudja, hogy bizonyos dolgokat nem lehet megvalósítani, mígnem jön valaki, aki erről nem tud, és megvalósítja.” (Albert Einstein)

Érkörtvélyesen, egy erdélyi kis faluban született nyolcgyermekes család legidősebb gyermekeként. Korai gyermekéveit is ott töltötte, ami mély nyomot hagyott benne. Szüleivel és testvéreivel 1947-ben települtek át Magyarországra. Nyírábrányba, egy határ menti kis faluba költöztek. Iskoláit is itt kezdte el. Később – a már ötgyermekes család – 1953-ban Hajdúböszörménybe költözött a gyermekek iskoláztatása végett.

Horváth Géza itt folytatta tanulmányait. Már ebben a fiatal korban is kitűnt, mennyire fogékony a sport iránt. Később a helyi Bocskai István Gimnáziumban tanult, és itt is érettségizett. Az érettségi után a MÁV-nál helyezkedett el, ahol egy évig dolgozott, majd felvették a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola testnevelés–biológia szakára. Főiskolai éveitől kezdve már a versenysport volt élete fő eleme és célja. Versenyszerűen súlyt emelt, de a labdarúgást, a kézilabdát és a röplabdát is kedvelte. A főiskolát levelezőn

folytatva **Nagykerekiben** kezdett el tanítani, majd 1965-ben hazakerült **Hajdúböszörménybe**. Tanári oklevelét 1966-ban kapta meg a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán.

A **rókaháti tanyasi iskolában** kezdett el tanítani, nagyon szerette az ott élő egyszerű embereket és gyermekeiket. Ott élt kinn a tanyán közöttük, szolgálati lakásban, és gyalogolnia kellett, ha Hajdúböszörménybe akart jönni. Igazi tanyasi tanító életét élte 1965–1970 között. Időközben megházasodott, de 14 hónapi együttélés után elvált első feleségétől.

Az 1970–71-es tanévben tanított **Balatonszabadiban** is – erről a kitérőről nincs információnk. Életének meghatározó állomása volt, amikor **Hajdúböszörménybe** került, és elkezdett tanítani a **Középkerti Általános iskolában,** ahol 1971–1976 között dolgozott.

1971-ben házasságot kötött Kiss Margittal, aki szintén testnevelő tanár volt. 1973-ban született Géza, majd 1975-ben Tamás nevű gyermekük. Nagy örömére Géza fia élvonalbeli röplabdázó lett. Tamás pedig az ő hobbiját, a fotózást „örökölve" profi fotóssá vált.

„Nekem a síp kell, nem az íróasztal…"

A város legnagyobb általános iskolájában töltött el három évet 1976–1978 között – ez a **Bocskai István Általános Iskola** volt. 1978-tól nyugdíjazásáig a **Veress Ferenc Szakképző Iskolában** tanított testnevelő tanárként. Folyamatosan képezte magát: 1972-ben és 1978-ban labdarúgó-, 1982-ben súlyemelő-, 1983-ban kézilabda-, 1988-ban úszóedzői és 1994-ben korfball-sportedzői képesítéseket szerzett.

A középkerti iskolás éveitől kezdve egészen 2002-ig dolgozott Hajdúböszörményben a város versenysportjában. Az általános iskolában a torna és a labdarúgás sportágakban alkotott kiemelkedőt: megyei tornászbajnokcsapat, országos döntős kispályás labdarúgó csapat, birkózó korosztályos magyar bajnokok kerültek ki a keze alól. Úgy, hogy ebben az időben, az iskolában még tornaszoba sem volt. Közben elkezdett dolgozni a város legnagyobb egyesületében a Bocskai SE-ben mint utánpótlásedző. Ezt a munkát folyamatosan 1996-ig végezte. Egyszerre két korosztályos utánpótláscsapat irányítása volt a feladata.

Hajdúböszörményben szervezett városi bajnokságok folytak az 1970-es évektől kezdődően. Labdarúgó-, kézilabda-, röplabda-, tenisz-, asztalitenisz-, tollaslabda-, sakkbajnokságok voltak folyamatosan. Horváth Géza tanár úr a városi röplabdabajnokságok megszervezésében, koordinálásában végzett kiemelkedő munkát. Talán ennek az eredménye ma, hogy a röplabda jelen van a város sportéletében. Az 1999-ben létrejött Hajdúböszörményi Városi Sportiskolában is kapott feladatot a labdarúgó szakosztálynál, melyet 2002-ig végzett.

Az 1992-ben édesanyját, majd 1993-ban édesapját is elveszítette. Életének ez nehéz időszaka volt, 1997-ben a házassága is felbomlott. Ettől az időponttól egyedül élt.

Gyermekei nem keresték vele a kapcsolatot. Nyugdíjas éveit 2005-ben kezdte el, de nyugdíjazása után is folytatta még egy ideig a labdarúgó utánpótlás-nevelő munkáját.

Horváth Géza mindig dolgozott. Ha visszaemlékszem a vele való találkozásokra, cél nélkül sohasem lehetett látni. Ha nyár volt, akkor táboroztatott, vagy edzőtáborokban volt csapataival. 1973-ban feleségével közösen kezdték meg az úszásoktatást Hajdúböszörményben, melyet egy évtizeden át végeztek. Generációk kerültek ki a kezük alól. De a nyári napközis táborok sportprogramjainak is ő volt a felelőse. Hajdúböszörmény város 1991-ben benevezett a Challenge Day elnevezésű világjátékokra. Horváth Géza ennek a kiemelkedő városi programnak is egyik fő szervezője volt, a város első helyezést ért el Magyarországon.

Horváth Géza jellegzetes alakja volt a városnak, hosszú bajsza szinte eposzi kellék volt. (Ezt a jelzőt egy barátomtól vettem át, mert nagyon találó.) Szinte lehetetlen azoknak az embereknek, sportolóknak a felsorolása, akik életében döntő szerepet játszott.

Az teljesen természetes volt számára, hogy biciklivel menjen Hajdúvidre edzést tartani a gyerekeknek vagy egy-egy fontosabb bajnokságra. Ha kellett, akkor a szülőktől személyesen kért engedélyt arra, hogy gyermeküket elengedjék néhány napra. Mindig körültekintően szervezte meg csapatainak fontos eseményeit. A két öcsémet is így vitte magával torna- és labdarúgódöntőkre édesanyánkkal való megbeszélés után.

„Horváth Géza nagyon szereti a gyerekeket, állandóan köztük van, úgy beszél velük, mintha az apjuk volna. Reggel héttől este hétig megtalálható az intézetben, sokszor a takarítóknak várni kell rá, hogy bezárhassák a termet, mert ő még akkor is ott van. A testnevelő tanári munkáját elért eredményei igazolják” – mondta *Molnár János,* egykori igazgatója.

„Te vagy a legidősebb tornatanár a városban?” – kérdezték egyszer tőle. *„TESTNEVELŐ”* – javította ki Géza. *„A sípom a jelképem és a mániám, ugyanis ez mindig a sportot juttatja eszembe még akkor is, ha mást csinálok. Amúgy egész gyűjteményem van sípból… komolyan”* – mondta Géza. Velem tejjel itta meg a pertut, és ennek megpecsételésére kaptam tőle egy sípot. Még ma is őrzöm…

Egy sportszakember, egy edző munkáját arról lehet lemérni, hogy kiket indított el egy sikeres sportpályafutás útján. Horváth Géza valóban „kihúzhatta magát”, hiszen Kiss Imre volt válogatott labdarúgókapus (Tatabánya TBSC), Quirikó László (Siófok) és Ludánszki István (DVSC) labdarúgók, Kuhár István birkózó magyar bajnok is tanítványa volt. Nyíregyházi éveiben volt tanítványa Kőszeghy György súlyemelő világbajnok. De meg kell említeni Földi Imre olimpiai- és világbajnok súlyemelőt és Varga Istvánt, a világválogatott kézilabdázót is – ők is Horváth Géza jó barátai voltak.

Egyszer hideg, havas telünk volt, és valahogy nem akaródzott a szabadban mozogni. Egyikünk kitalálta, hogy menjünk be a középkerti iskolába Géza bácsihoz, és kérjük meg, engedjen be az iskolába. Az elhatározást tett követte, bementünk. Én már akkor gimnazista voltam. Nagyon kedvesen fogadott a tanár úr, és amikor megtudta, miért mentünk, hatalmasat mosolygott: Csak ennyi a kérés? Kinyitotta azt a tantermet, ahol lehetett tornázni. Géza és felesége, Manyika nagy szeretettel foglalkozott velünk, a végén már egész gyermekcsapatot alkottunk. Ennek köszönhető, hogy az iskola tornászcsapatai sorra nyerték a megyében az iskolák közötti versenyeket.

A városban, az akkori sportvezetés egy olyan csoportot állított össze, amely képes volt bármilyen esemény szakmai lebonyolítására. Nem árulok el titkot – nyilván sejthető –, Horváth Géza is ennek a teamnek a tagja volt. Mindig mosolygósan, jókedvűen, tettre készen érkezett, és mindig mindenben „benne volt”. A Challenge Day-n, avagy a Kihívás Napján például a vizes próbáknak a helye a városi strandfürdő volt. Géza kitalálta, hogy engedjünk pontyokat a medencébe, és az egyik úszáspróba a pontyok vadászata legyen… Mondanom

sem kell, hogy egyetlen pontyot sem tudtak a delikvensek kézzel megfogni. De mozgásnak kiváló volt.

Amikor egy ember életét kell mérlegre helyezni, nehéz helyzetben vagyunk. A családját, hivatását, embertársait szerető, tisztelő ember arcképe elevenedik meg előttünk. A bajszos, sípos tanár úr, aki, ha a sportról volt szó, nem ismert tréfát. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy Horváth Géza életének utolsó szakasza ellentmondásos volt. Egyfajta kettősség jellemezte. Gyökere erdélyi volt, de a fa már Hajdúböszörményben nőtt fel. Mindvégig megtartotta rokoni, baráti kapcsolatait szülőföldjével, és 1989-ben, a romániai forradalom napjaiban elsőként ment oda segíteni véreinek. Tudom, szeretett volna oda visszaköltözni. „Akkor visszamegyek a szülőfalumba, a Romániához tartozó Érkörtvélyesre, az ott élő rokonokkal ezt már megbeszéltem, nekem az a hazám" – mondta Géza. Életének utolsó szakaszában főként azokkal tartott szoros kapcsolatot, akik meghatározóak voltak számára. Ez a néhány ember jelentette Gézának a fonalat – vissza az időben, az ifjúkorba, az álmodozások időszakába.

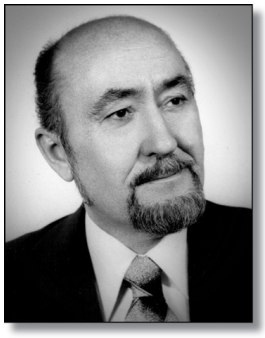
Elismerései, kitüntetései:

* 1973. Testnevelés és Sport érdemes dolgozója (OTSH)
* 1976. Vöröskeresztes munkáért kitüntetés ezüst fokozata (Budapest)
* 1981. Emléklap és Emlékplakett kitüntetés „A gyermek, serdülő, ifjúsági labdarúgók kiválasztásában végzett, kitartó, áldozatkész munkáért" (MLSZ Budapest)
* 1982. Hajdú-Bihar Megye Ifjúságáért Emlékplakett
* 1984. A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa „Kiváló Munkáért" kitüntetése
* 1986. Az általános és középszintű honvédelmi nevelésben végzett tevékenységért „Honvédelmi Érdemérem" (Budapest)
* 1987. „Diáksportért" kitüntető emlékplakett (MDSZ Budapest)
* 2001. Oklevél 40 éven át végzett kimagasló testnevelő tanári tevékenységért
* 2001. „Hajdúböszörmény Gyermekeiért Emlékérem" a testnevelés terén végzett eredményes tevékenységért (Hajdúböszörmény Város Önkormányzata)
* Dicsérő oklevél a „Magyar sport és az olimpiai eszme fáradhatatlan, elkötelezett hívének." (OTSH Budapest)
* 2003. Pedagógus Szolgálati Emlékérem (Budapest)

Volt tanítványa,
KACSÓ MÁRTON egykori sportintézmény-vezető
Hajdúböszörmény

I

IBY ANDRÁS (Tarhos-puszta, 1925. április 15. – Siófok, 1988. augusztus 3.) magyar–német szakos középiskolai tanár

Édesapja gazdatiszt volt. A hat gyermek közül András örökölte édesanyja irodalmi érdeklődését. Kaposváron járt elemibe, nyolc évig pedig a híres Somssich gimnáziumba. Mivel a család erdélyi eredetű, Észak-Erdély visszacsatolása után hazaköltöztek, de ő iskoláit saját kívánságára Kaposváron fejezhette be. Nehezen vált volna meg remek tanáraitól, nagyszerű iskolájától és osztálytársaitól. Tanárai közül nagy hatással volt rá a költő Takács Gyula, és itt kötött életre szóló barátságot Fodor Andrással, valamint osztálytársa volt Szász Endre is. Jó nyelvérzéke és költői vénája már itt megmutatkozott, és az önképzőkör buzgó tagjaként versírás mellett már ekkor próbálkozott műfordításokkal is.

Érettségi után (1944-ben) Pécsett kezdett ismerkedni a római joggal. Az egyetemet azonban csakhamar bezárták, és rövid kiképzés után vitték a fiatalokat Németországba. 19 évesen fogságba esett, és átadták őket a franciáknak, így került a Vogézekbe erdőt irtani, majd fagyott lábának köszönhetően egy szerencsés fordulattal katonakórházba.

1947-ben már ismét egyetemi hallgató volt, de nem a jogot folytatta, hanem Budapesten, a bölcsészkaron magyar–német szakra jelentkezett. Egyetemi évei alatt sokat fordított, nyelvórákat adott, verseket írt. Kapcsolatba került az Új Hold írói körével, de a folyóirat éppen akkor szűnt meg, amikor tőle is közöltek volna egy költeményt. Turóczy-Trostler József, a német irodalom professzora tudományos munkára buzdította, de rossz kádernek bizonyult (mint később kiderült, a káderlapjára valaki azt írta: „Báró, de tagadja”). Természetesen a tanársegédi állásról már szó sem lehetett, sőt, közölték vele, hogy középiskolában sem taníthat.

Így kezdte pedagógiai pályafutását a **tabi Általános Iskolában**. Később állította, hogy minden tanárnak az általános iskolában kellene kezdenie ahhoz, hogy igazán jó pedagógus váljék belőle.

1953–54 fontos fordulópont volt életében: megnősült. Feleségül vette Bors Klára tanítónőt. Aztán gyermekük is született, ő pedig átkerült a **tabi gimnáziumba**. 1957-ben Turóczy professzor tanársegédnek hívta. Rövid vívódás után úgy döntött, hogy Tabon marad. A család eltartása gimnáziumi tanárként biztosabbnak látszott, és ahogy későbbi életében, most is úgy vélte, hogy a család fontosabb a karriernél. 1959-ben **Siófokra** költöztek, és nyugdíjba vonulásáig a **Perczel Mór Gimnázium** tanára volt.

„Siófokon jutottam levegőhöz, itt ugyanis az első perctől kezdve éreztem, hogy számítanak a munkámra, a tudásomra, az ambíciómra” – nyilatkozta egy vele készült interjúban. Itt mindent újra kezdett: versei, kritikái jelentek meg, megírta doktori disszertációját Kleist novelláiból, tagja lett a Nemzetközi Lenau Társaságnak, több mint húsz évig nagy sikerrel

vezette a gimnázium irodalmi színpadát, számtalan versenyt nyertek versmondói, tanulmányi versenyeken induló diákjai.

A lapokban megjelenő verseit többen kivágva, lemásolva őrizték, de volt, amit kívülről is tudtak. A város kulturális rendezvényei elképzelhetetlenek voltak az ő közreműködése nélkül. Tudása és kiváló előadói képessége miatt gyakran kérték fel irodalmi előadásokra. Munkáját több kitüntetéssel ismerték el. Emléktáblája felkerült a gimnázium falára, mellyel volt tanítványai tisztelegtek előtte, így akarván megőrizni emlékét az utókor számára is. Most is vannak, akik legkedvesebb tanárukként emlegetik, akinek szigora következetességgel és szeretettel párosult. Diákjai közül többen választották a tanári pályát hivatásul, példaképükként tekintettek rá, továbbvitték módszereit, elkötelezettségét, hivatástudatát, a tanítványok szeretetét.

Hivatásáról így vallott *Zárszámadás* című versében:

Poros katedrák hű bakája voltam.
Az életemet végiggyalogoltam,
s most itt állok utamnak véginél.
Fölöttem fakó felhők gyülekeznek,
mindig sűrűbbek, komorabbak lesznek,
ilyenkor már az ember nem remél.

Vezér nem voltam. Közkatonaféle.
Mégis strázsálok már harminckét éve.
– Volt egy költő, ki éppen ennyit élt. –
Tanítottam s tanultam emberséget.
Lám, ennyi volt csak. Kerestem a szépet,
s oly messze van még mindig az a cél,
mire feltettem életem. Elérem?
Már nem hiszem, és kételkedve kérdem:
Egy emberélet hát csak ennyit ér?

Epilógus tán e csendes sóhaj.
Krétával írtam életemet, s ó, jaj,
a krétaport elfújja majd a szél.

Az élet viszont ennek a feltételezésnek éppen az ellenkezőjét bizonyította: amit írt, azt nem krétával, hanem szívvel-lélekkel írta emberszívekbe, melyek őrizték és még ma is őrzik az átadott értékeket, gondolatokat.

Két évvel halála előtt ezt írta Tüskés Tibornak: *„Pedagógus pályám 36 éven át töretlenül folyt, sikerek és sikertelenségek bőven akadtak benne, de mindent összevetve, mégis szép volt. Ha még egyszer kezdhetném, újra csak ezt a pályát választanám."*

Adja Isten, hogy ezt valamennyi pedagógus így érezze!

Édesapám, Iby András nemcsak apaként, hanem tanáromként is meghatározó szerepet játszott életemben. Mivel a német tagozatos osztályt ő tanította, én pedig oda iratkoztam, elkerülhetetlen volt, hogy ne ő tanítson németre, magyarra egyaránt. Ez meghatározta egész későbbi életemet, pályaválasztásomat. Neki nem kellett fegyelmeznie, mert nála nem lehetett az órákon másra figyelni: lebilincselően tudott előadni, remekül magyarázott, csodálatosan mondott verseket, igazi élmény volt őt hallgatni, még annak is, akinek nem az ő tárgyai voltak a kedvencei. Szigorú volt, amit megtanított, annak ismeretét meg is követelte.

Első évben általában féltek tőle, másodikban kiismerték, harmadikban megszerették, negyedikben sokan egyenesen rajongtak érte, érettségi után pedig hálásak voltak mindazért, amit kaptak tőle.

Siófoki tanítványai jó szívvel emlékeznek rá:

„Immár 50 éve, hogy leérettségiztem. Sajnos, vannak tanárok, akikre már csak nagyon halványan emlékszem, de Iby tanár úr személyisége mélyen az emlékeimbe, a szívembe vésődött. Ma is tisztán emlékszem rá. Nagyszerű tanáregyéniség volt: szigorú, igazságos, a szó legjobb értelmében maximalista velünk és magával szemben is. Nekem a német nyelvet tanította. Akinek ő volt a tanára, annak nem kellett különórára járnia, mert a heti három órában is elsajátíthatta a nyelvet. Amit tőle tanultam, arra mind a mai napig emlékszem. Személye egybeforrt a gimnáziummal, a diákéveimmel. Büszke vagyok rá, hogy tanítványának mondhatom magam.” (Biczó József)

„Negyven év távlatából sem feledem óráit. Szigorú, de igazságos, nagyon nagy tudású tanár volt. Még most is szívesen gondolok vissza az NDK-ba tett egy hetes diákcserére. Rengeteget tanultunk azon az úton.

Iskolán kívül nyoma sem volt benne a szigorú tanárnak: igen barátságos, közvetlen volt. Gyakran utaztunk később együtt Pestre, és míg odaértünk, nagyokat beszélgettünk. Mintha nem is a tanárom lett volna, hanem az édesapám. Mindenről lehetett vele beszélgetni. Látszott, hogy fontosak neki a tanítványai, érdekli a sorsuk. A rengeteg emlék mellett ezeket az utazásokat sem felejtem el soha. Nagyszerű ember volt.” (Hajdúné Fabriczy Anikó)

„Sok évtized távlatából is tisztán emlékszem Iby tanár úrra. Egész személyisége tiszteletet parancsolt, órái felejthetetlenek, tudása bámulatos volt.

Emlékszem, egy alkalommal házi fogalmazásomat különböző könyvekből másoltam ki. Amikor visszakaptam, rá volt írva, hogy »összeollózott munka«, és minden bekezdésnél pontosan megjelölte, hogy mit honnan, melyik lexikonból, mely könyvekből vettem át, pedig akkor még egyáltalán nem volt internet, amely segíthetett volna a források azonosításában.

Nála nyugodtan lehetett valaki akkor is ötös félévkor vagy év végén, ha év közben rossz jegyet, akár egyest is szerzett. A lényeg nem a büntetés volt, hanem hogy megtanuljuk azt, amit nem tudunk. Valahogy mindig pontosan emlékezett rá, hogy korábban mi nem ment, és hónapok elteltével is visszatért azokhoz a kérdésekhez, lehetőséget adva a javításra. Olyan szigorral és következetességgel tanított négy éven keresztül, hogy érettségi előtt a megszerzett tudásunkat csak felfrissítenünk kellett.

Az érettségi találkozóinkon, amikor visszaemlékezünk tanárainkra, mindig szeretettel gondolunk rá, és hálásak vagyunk neki azért, amiért olyan alapos tudást kaptunk tőle akár magyar irodalomból és nyelvtanból, akár németből. Boldog voltam, hogy fiamnak ő lett az osztályfőnöke, mert tudtam, hogy így a legjobb kezekbe került." (Kynsburg Béláné Csongrádi Ildikó)

Nekem ő, az édesapám a példaképem. Számára a tanítás nem munka, hanem a legszebb hivatás, a legboldogítóbb életforma, az egyik legkedvesebb hobbija volt. Nem tudott tanítás nélkül élni. Bámulatos tudásanyaggal rendelkezett, rengeteget olvasott, bármikor, bármiről képes volt verset írni, ha kellett időmértékes verselésben is tudott beszélgetni, mindenről jutott eszébe valamilyen versidézet. Szigora ellenére remek humora volt, amely szerintem nélkülözhetetlen a pedagógiai munka során. Szerette diákjait, diáknapokon szívesen vett részt szereplésekben, mókás feladatokban. Nem érezte ezt tekintélyrombolónak.

A mai napig előfordul, hogy megszólítanak emberek az utcán (tavaly pl. egy túrázás során az erdőben), nem véletlenül az Iby tanár úr lánya vagyok-e? Majd mikor megkapják az igenlő választ, elkezdődik az emlékezés, felsorolása mindannak, amit neki köszönhetnek. Ilyenkor nagyon boldog és nagyon büszke vagyok. Vele kapcsolatban gyakran eszembe jutnak Kosztolányi szavai: *„Az én édesapám az emberek apja, / s én az embereknek testvére vagyok."*

Öröm volt látni, hogy emléktáblája avatásakor még az ország távoli részeiből is eljöttek régi tanítványai, hogy leróják hálájukat, kifejezzék tiszteletüket, iránta érzett szeretetüket.

Szeretnék én is méltó lenni hozzá, és továbbadni a tőle kapott értékeket.

Lánya,
SZALAYNÉ IBY KLÁRA tanár
Siófok

ISKI KÁROLY (Kenézlő, 1927. december 15. – Gávavencsellő, 2012. október 19.) arany- és gyémántdiplomás néptanító

Édesapja Iski Ferenc, édesanyja Komló Anna volt, szülei földműveléssel foglalkoztak. Késői gyermek, testvére nem volt. Édesapja harcolt a második világháborúban, fogságba esett, ezért a fiúnak sokat kellett segítenie otthon a mezőgazdasági munkákban.

Elemi iskoláit Kenézlőn, a polgárit Sárospatakon végezte. Tanulni, tanítani szeretett volna. Szülei ellenállását végül legyőzve beiratkozhatott 1943 szeptemberében a Hajdúdorogi Magyar Görög Katolikus Főlíceumba, ahol kántortanítónak készült. Az 5. évben az államosítások miatt választania kellett, hogy kántor vagy tanító lesz. Tanítói diplomáját a hajdúdorogi Állami Líceum és Tanítóképző Intézetben 1949-ben szerezte meg népiskolai tanítóként.

Első munkahelye 1949. december 8-tól **Szabolcs** községben volt. A szülői ház közelsége miatt gyakran járt haza délutánonként segíteni. Hivatalos kinevezése 1950. április 27-én történt. A két dátum közötti időszakban fizetést nem kaphatott, ezért a diákok szülei vállalták, hogy sorkosztosként gondoskodnak ellátásáról. Mindig szívesen emlékezett erre az időszakra. Második és végleges munkahelye 1951. január 1-én kezdődött a **Gávai Általános Iskolában**.

Több mint 40 évig dolgozott tanítóként egy munkahelyen, munkája a kicsik között zajlott. Sok éven keresztül első osztályosokat tanított, majd kisfelmenő rendszerben elsősöket és másodikosokat. Szívesen foglalkozott az iskolába kerülő gyermekekkel, figyelte, segítette nyiladozó értelmüket, hogy minél többet ismerjenek meg az őket körülvevő világból. Gondosan figyelt a közösség építésére is, hiszen akkoriban nem minden gyermek volt óvodás. Minden egyes gyermek fejlődésével, beilleszkedésével törődött. Különös gondot fordított a rászorulókra, gyengébbekre, sérültekre, nehezen nevelhető tanulókra. Arra tanította tanítványait, hogy segíteni kell egymásnak. Többször fogadott be osztályába sérült gyermeket, aki iránt a többi diák figyelmét, segítőkészségét eredményesen tudta kialakítani. Követelt tanulóitól, igyekezett bennük a tanulás, a tudás örömét kifejleszteni, megértetni velük, hogy aki többre képes, többet teljesítsen.

Hogy munkája még eredményesebb legyen, többször vett részt továbbképzéseken. Így jutott el a TIT Szegedi Nyári Egyetemének Pedagógiai Tagozatára 1980 nyarán. Bekapcsolódott a „kistanítók” gyakorlati felkészítésébe is.

1987. december 31-én vonult nyugdíjba a **gávavencsellői Rakovszky Sámuel Általános Iskola** tanítójaként, majd 1989. szeptember 16-tól – mivel visszahívták – nyugdíjasként napközis tanítóként dolgozott 1991. augusztus 15-ig.

Olyan sok gyermeket tanított az évek során, hogy szinte minden család életét ismerte. Volt tanítványai, azok szülei már messziről köszöntötték Karcsi bácsit, „A” tanító bácsit. Beszámoltak neki sikereikről, gondjaikról, olykor tanácsát kérték. Ez volt számára az igazi méltatása sok évtizedes munkájának. Mindig a dorogi képzőben tanultak lebegtek előtte: „Fiaim, ha kikerültök az életbe, amennyi tiszteletet adtok, annyit viszonozni is fognak.” E szerint élte életét.

Eredményes munkáját több ízben is elismerték:

* Kiváló Munkáért 1982.

* Kiváló Úttörővezető 1986.
* Pedagógus Szolgálati Emlékérem 1989.
* Érdemes és eredményes munkássága elismeréseként a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztje kitüntetést kapta 1995. október 23-án, amelyet az Országházban vehetett át.

Rusz Péterné, egykori kollégája így emlékezik rá:

„1965 augusztusában pályakezdő tanítóként kerültem a gávai általános iskola tantestületébe. Mint a pályakezdők legtöbbje, én is küzdöttem a rám váró feladatokkal, az oktató-nevelő munka kihívásaival. Szerencsémre olyan kollégák voltak körülöttem, akik pedagógiai tapasztalatukkal, tudásukkal, hivatástudatukkal és önzetlenségükkel átsegítettek a kezdeti nehézségeken.

Egyikük volt Iski Károly kollégám, akivel közel 30 éves munkakapcsolatra tekinthetek vissza. Ha röviden kellene jellemezni őt, ez a néhány szó jutna eszembe: elhivatottság, őszinteség, tisztelet, nyugalom. Az ő életében nem munka volt a tanítás, hanem hivatás. Pedagógus volt a szó legnemesebb értelmében. Vállalta a pedagógushivatással járó egyéb feladatokat, megbízatásokat akkor is, ha az igénybe vette az idejét, erejét, akkor is, ha népszerűtlen feladat volt. Bármilyen kényes kérdés adódott a közösségben, ő köntörfalazás nélkül elmondta a véleményét, de úgy, hogy senkit ne bántson meg.

Tiszteletben tartotta nemcsak az időseket, de a nála fiatalabbakat is. Ezért van, hogy ma is szeretettel emlegetik a volt tanítványok, a falubeli egyszerű emberek éppúgy, mint a volt kollégák, munkatársak.

Híres volt Károly a nyugalmáról. Ha bosszúság érte, akkor sem engedte meg magának a hirtelen kirohanást vagy a méltatlan szavakat. Igazi pedagógus volt, csupa nagybetűvel: TANÍTÓ."

Első osztályos tanítványai között (1960/61)

Az iskolai munka mellett a népművelést is feladatának tekintette. 1952 és 1982 között vezetője volt a helyi művelődési háznak és községi könyvtárnak is, szervezte a falu kulturális életét. Az anyagi és a tárgyi lehetőségekhez mérten színházi előadásokat, művészeket hívott meg, népzenei, tánczenei esteket szervezett. Működött gyermek tánccsoport, felnőtt színjátszó kör a művelődési házban. Látogatott volt a kézimunkaszakköre, a lányok, asszonyok szabó-varró tanfolyamokon vehettek részt. Az érdeklődő gyermekek elsajátíthatták a zongorázás alapjait. Nagy gondot fordított Károly a községi könyvtár fejlesztésére. Író-olvasó találkozók szervezésével, könyvajánlásokkal az olvasás szeretetére nevelt. A népművelés terén kifejtett kiváló munkájáért *„A szocialista kultúráért"* kitüntető jelvényt kapta 1975. augusztus 20-án.

Gávavencsellő közéletében tanácstagként, majd önkormányzati képviselőként is részt vett. Tagja volt a helyi takarékszövetkezet intézőbizottságának. Megalakulásától aktív tagja volt a Kézfogás Nyugdíjas Egyesületnek, rendszeres látogatója, résztvevője a községi rendezvényeknek. Munkásságának, példamutató emberi magatartásának elismerése és

köszönete jeléül Gávavencsellő Önkormányzat képviselő-testülete díszpolgári címet adományozott neki ünnepélyes keretek között 2011. augusztus 20-án.

1953 augusztusában kötött házasságot. Felesége, Koleszár Anna is pedagógusként dolgozott. Két leánya született: Anna, aki az egészségügyben találta meg a hivatását, Katalin követte édesapja példáját, tanító lett. Életében öt unokának és három dédunokának örülhetett.

Rövid betegeskedés után 2012 októberében hunyt el, de családja és tanítványai emlékében továbbra is él. 2014-ben jubiláló diákjai felkeresték sírját, és Mezei Tibor, régi diákja a következő saját költésű verssorokkal búcsúzott tőle:

… oly mély nemcsak a fájdalom, hanem az emlék,
mit elfeledni, nem volna tisztesség…
S így, e sírhant felett,
hol, maroknyi régi diák kesereg,
kik búcsút intenek most Neked,
Neked, ki az ég tanári karában tanít,
immár, égi gyermekeket.

Egyik kollégája, *Csáki Sándorné* a következőket írta Iski Károly emlékére:

„Jó tanítónak születni kell. A jó tanító egész életével tanít és nevel. Hitelét a szakmai hitele teremti meg, következetes és kiszámítható. Legfontosabb ismérve a lelkesedés, a belső tűz, az a magával ragadó öröm és hit, amellyel a szépre és a jóra irányuló cselekvésre mozgósít.

Ilyen igazi, jó tanító volt Iski Károly kartársam is. Legfőbb küldetésének tekintette, hogy mindenekelőtt embert formáljon tanítványaiból. Az általános értelmi képességek fejlesztésén túl igyekezett megtalálni minden gyermek speciális tehetségét, hisz, ahogy Czeizel Endre is rámutatott: »időnként a szürkének látszó kavicsból is előtűnik a drágakő csillogása«.

Kezdő tanítóként kerültem a gávavencsellői tantestületbe, és az ő példáját látva, csak fokozódott bennem a tanítás iránti alázat. Tanácsaival, tapasztalataival sokszor átsegített a kezdeti nehézségeken. Néhány év múlva szülőként is tapasztalhattam, hogyan képes az alkotás, a felismerés örömét felébreszteni az apró gyerekekben.

Szülőnek és pedagógusnak lenni egy személyben nem könnyű és nem is jelentéktelen feladat. Hiszen a felnőttnek kell a tudásra és szeretetre éhes kis lelkekből felelősségteljes, segítőkész, rátermett jellemeket nevelni. Megtalálni az egyensúlyt az ismeretek átadása, a követelés és a szeretet között.

Károly lelkesedése, türelme az évek múlásával sem lankadt. Vallotta, hogy az őszinte dicséretnek mágikus hatalma van. Ez alapozta meg másik alapelvét: »Követelek tőled, mert tisztellek«.

Példamutatása elevenen él bennünk, akikkel együtt művelte ezt a nehéz, de ugyanakkor gyönyörű hivatást.

Volt tanítványai ma is hálával emlékeznek egykori tanítójukra. Mert, ahogy C. G. Jung megfogalmazta: »Tisztelettel gondolunk vissza nagyszerű tanárainkra, de hálát azok iránt érzünk, akik megérintették a lelkünket.«”

Felesége, ISKI KÁROLYNÉ KOLESZÁR ANNA *tanár*
Gávavencsellő
és *leánya,* FEFFER LÁSZLÓNÉ ISKI KATALIN *tanító*
Nyíregyháza

J

DR. JAKAB ISTVÁN (Nagyráska [ma Szlovákia], 1928. szeptember 29. – Komárom [Szlovákia], 2013. november 23.) középiskolai tanár, igazgató, nyelvész, egyetemi docens

Nagyráskán született földműves családban. Édesapja, Jakab István földműves, édesanyja, Titka Julianna háztartásbeli; felmenői ún. „amerikás magyarok", öccse, Jakab Elemér géplakatos.

Jakab István az elemi hét osztályát szülőfaluja református népiskolájában végezte. Áldott emlékű tanítója, Szombathy Sándor biztatására gimnáziumba került, és nyolc osztályát a Sárospataki Református Kollégium Általános Gimnáziumában végezte.

Felsőoktatási képesítését a pozsonyi Szlovák Egyetem Pedagógiai Karán és a Pedagógiai Főiskolán szerezte meg az alapiskolák felső tagozatára magyar–történelem–polgári nevelés szakon, a középiskolákra meg magyar nyelv és irodalom szakon.

1954-ben megnősült, felesége évfolyamtársa, Lelkes Ilona lett. Gyermekük nem született. Felesége 59 évi házasságuk alatt tanított Somorján, Nagymegyeren, ismét Somorján, dolgozott az Állami Pedagógiai Intézetben, és nyugdíjazásáig 15 éven át a Szlovák Rádió Magyar Adásának nyelvi lektora és az iskolai adás szerkesztője volt.

Jakab István 1956 és 1961 között a **Nagymegyeri Magyar Tannyelvű Tizenegy Évfolyamos Középiskola** nevet viselő tanintézménynek volt intézményszervező tanára, majd alapító igazgatója. A pedagógusi, illetve középiskolai igazgatói munka után 1961-ben a **pozsonyi Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar nyelv és irodalom tanszékére** hívták meg a mai magyar nyelv és a nyelvművelés oktatására. 1970-ben itt szerzett kandidátusi fokozatot filológiából, bölcsészdoktori címet meg 1971-ben magyar nyelvészetből. Az egyetemi docensi oktatói fokozatot csak a rendszerváltás után kapta meg (1990-ben), mivel az egyetem kommunista rektora politikai okokból nem javasolta a docensi habilitációját – a kandidátusi fokozata és az eredményes publikációs tevékenysége ellenére sem. 1961-től nyugdíjazásáig, a **Komenský Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén** tanított (a 32 évből 29 éven át adjunktusi státusban), de 1992/93-ban már tanszékvezetőként.

Jakab István 1968–1970-ben a Csehszlovákiai Magyar Nyelvművelő Társaság tudományos titkára, 1990-től a Csehszlovákiai Magyar Anyanyelvi Társaság elnöke volt. Szakmai és tudományos tanulmányai mellett nyelvművelő és nyelvi ismeretterjesztő cikkeket is publikált. A Szlovák Rádió Magyar Adásában évtizedeken át heti rendszerességgel Anyanyelvünk címmel nyelvművelő műsora volt, és az Új Szó Kis nyelvőr rovatában közölt cikkeinek száma több százra tehető. Kandidátusi munkájában *(Magyar igekötők állományi vizsgálata)* az egyik legproblematikusabb magyar szófaji kategóriának, az igekötőnek vizsgálatát végzi el, és számos új ismeretet nyújt.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság tagja 1968-tól, a Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja 2000-től, a Pataki Diákok Szövetségének tiszteletbeli tagja 2002-től.

1998-ban nemzetközi nyelvészeti konferenciát szervezett a 70 éves Jakab István tiszteletére a pozsonyi Magyar Kulturális Intézet.

A *Magyar grammatika* című egyetemi tankönyvben (Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000) megjelennek nyelvészeti kutatásainak eredményei. A szakirodalomban hivatkoznak a *Magyar Nyelvőr*ben megjelent cikkeire: *Az értelmező és az értelmezett szószerkezeti viszonya* (1977); *Igen, az értelmező mellérendelés* (1978); *Gondolatok az összetett mondatrészekről* (1981) és *A jelző süllyedt igealak – és ami mögötte van* (1988).

Leíró nyelvtani dolgozatokat szakfolyóiratokban (*Magyar Nyelv, Magyar Nyelvőr* stb.) publikál. A szlovákiai magyar nyelvhasználat elvi problémáin kívül állandóan foglalkozik a nyelvhelyesség időszerű kérdéseivel, és ilyen jellegű cikkei magyarországi lapokban is folyamatosan jelennek meg.

1993. október elsején nyugdíjállományba került. Utána még néhány évig közreműködött a tanszéken külső előadóként, a karon pedig részt vett a doktorképzésben, illetve a tudományos fokozatot odaítélő bizottság munkájában. 1994-ben feleségével Komáromba költözött, ahol 1995-től 2009-ig külső előadóként oktatta a stilisztika és retorika című tantárgyat a **komáromi Calvin J. Teológiai Akadémián** (később: Selye J. Egyetem Teológiai Kara), sőt 80 éves koráig meghívásra előadott a **SJE Pedagógiai és a Közgazdasági Karán** is.

85 évesen hunyt el.

2015-ben felesége *Erős vár a Nyelv – Jakab István-díj* elnevezéssel (a Selye János Egyetem Református Teológiai Kara és a Sárospataki Református Teológiai Akadémia hallgatóinak) alapítványt hozott létre Jakab István emlékére, aki munkásságával segítette anyanyelvünk tisztaságának megőrzését, helyes használatával magyarságtudatunk erősítését és a nyilvánosság előtt megszólalók szabatos, stílusos, egyedi nyelvhasználatát. Az alapítvány célja: évente díjazza azokat a teológusokat, akik önálló prédikációírásban és a magyar nyelv tiszta, szabatos és stílusos használatában kiemelkedően teljesítenek.

Néhány idézet, amely tükrözi Jakab István nyelvhasználatról vallott nézeteit:

„Egy magyar nyelv van. Ezt használja a magyar nemzeti társadalom, ezt használják anyanyelvükként más országok magyar nemzetiségei és szórványai. Fontos tehát, hogy ez a közös nyelv egységes, minden magyar számára érthető legyen."

„Bár a nyelvre mint az érintkezés, gondolatközlés eszközére mindnyájunknak szükségünk van, nem mindenki tanúsít érdeklődést választékos használata iránt."

„Gondolataink szabatos kifejezésében a nyelv alapos ismeretén kívül igen nagy szerepe van a logikának is. Kifogástalan mondatokat csak olyan emberek szerkeszthetnek, akik a nyelv szerkesztési szabályainak és alkalmazásának az elsajátítása mellett a logikus gondolkodás képességét is magukénak mondhatják."

„A szólások eredeti alakjukban – módjával és helyükön használva – virágai lehetnek nyelvünknek: színessé, szemléletessé teszik a beszédet. De keverve, megváltoztatva zavart okozhatnak."

Hogy milyen hatással volt személyiségének alakulására és munkálkodására az, hogy Patakon tanulhatott, ő maga mondta el 2009-ben a 60 éves érettségi találkozóján: *„Háborús nemzedék voltunk: már gimnáziumi beiratkozásunk időpontja is Kassa bombázásának napjára esett. Középiskolai tanulmányaink első éveiben gyakran éreztük a II. világháború*

eseményeinek hatását. Legkönnyebben természetesen a rendkívüli tanítási szüneteket »viseltük el«, de Magyarország német, majd szovjet megszállása – és az ezzel járó sokéves kiszolgáltatottság az iskolánk szellemiségétől idegen ideológiának – bizony megviselt bennünket. Az iskola szellemiségét látszólag megtűrő, de az alkalmazkodásunkat megkövetelő politikának egész pataki tanulmányaink alatt éreztük a hamisságát, őszintétlenségét. Őszintén örültünk volna annak, ha a régi rendet valóban egy demokratikusabb váltja fel, de mitől lett volna okunk örömre, amikor azt tapasztaltuk, hogy az új hatalom birtokosai – már csak a lakosság megtévesztésének szándékával is – minduntalan összekeverték a demokrácia és a kommunizmus fogalmát, s hamarosan »megtudtuk tőlük«, hogy néhány jó tanárunk is »reakciós volt«, s a háború után népbíróság elé állították őket. De nem lettünk volna pataki diákok, ha ezt szó nélkül hagytuk volna; pl. Harsányi István sátoraljaújhelyi népbírósági tárgyalásán tüntető módon számos pataki diák jelent meg, közülük többen gyalog téve meg az utat, ugyanis nem fértek fel a kisvonatra.

Aztán következett a tananyag ideológiai szempontú átértékelésének időszaka. A mai diák már el sem tudja képzelni, hogy történelemtanára az új anyag elmagyarázása után ilyen kijelentést tegyen: »Érettségire úgy tanuljátok meg a tananyagot, ahogyan a könyvben van, hogy a kormánybiztosnak ne legyen ellene kifogása, de minden úgy történt valójában, ahogyan én elmagyaráztam« (idézet Orbán István tanár úrtól).[…]

Az egykor 31+25=56 tagot számláló két VIII. osztálynak már alaposan megfogyatkozott tagjai nevében köszönetet mondok iskolánknak, amely nemcsak ismereteket adott, s felkészített bennünket az életre, hanem gerinces, a jót a rossztól megkülönböztetni tudó emberekké is nevelt! […] Úgy érezzük, nagyobb részünk azt tette, ami elvárható volt egy pataki diáktól. S ha jó tanácsot adhatok ez alkalommal fiatalabb társainknak, akkor azoknak a példáját állítanám eléjük, akik vállalták egykor az országhatáron való szökdösés kockázatát azért, hogy magyarul tanulhassanak, s akiknek nagyobb része tanulmányai befejeztével hazatért szülőföldjére, és ott – általában pedagógusként – vállalta az idegen uralom kénye-kedvének kitett sorstársai nevelését, a magyar nyelv és a magyar oktatás védelmét, érvényesülésének elősegítését. Hadd hívjam fel a fiatalabbak figyelmét arra is, hogy a magyar nyelvért és a magyarságtudatért bizony már itt, az anyaországban is többet kell tenni, mint eddig tettek, hogy kikerüljön ez az ország abból a mély szakadékból, amelybe az utóbbi évek-évtizedek népellenes politikája sodorta, mert csak így válhatnak valósággá Petőfi 161 évvel ezelőtt leírt szavai: »A magyar név megint szép lesz, Méltó régi nagy híréhez...« Isten áldja és segítse ezt a jobb sorsra érdemes országot és népet!"

Jelentősebb művei:

- A magyar igekötők állományi vizsgálata. 1976. *Nyelvtudományi Értekezések* 91. sz. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- *Nyelvünkről – nyelvünkért.* 1980. Bratislava, Madách Könyv- és Lapkiadó.

- *A magyar igekötő szófajtani útja. 1982. Nyelvtudományi Értekezések 112. sz.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- *Nyelvünk és mi.* 1983. Bratislava, Madách Könyv- és Lapkiadó.
- *Nyelvi vétségek és kétségek.* 1987. Bratislava, Madách Könyv- és Lapkiadó.
- *Értsünk szót egymással!* 1995. Pozsony, Kalligram Könyvkiadó.
- *Nyelvünkről – önmagunkért* 1998. Pozsony, Kalligram Könyvkiadó.
- *Érthetően, alkalomhoz illően!* 2000. Dunaszerdahely, Nap Kiadó.
- *Anyanyelv és magyarságtudat.* 2007. Pozsony, Madách-Posonium.
- *Nyelvhasználat – nyelvtudomány – nyelvművelés* 2011. Pozsony, Madách-Posonium.

Kitüntetései:

* a Szlovák Irodalmi Alap „Prémium-díja" 1983,
* Csemadok Érem arany fokozata 1988,
* Batsányi János-érem 1995,
* a Szenczi Molnár Albert Alapítvány díja 1995,
* Lőrincze-díj 1996,
* a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje 1996,
* Oklevél a Szép Magyar Nyelvért Alapítványtól 1996,
* Kazinczy-érem (Kassa) 1997,
* Csongrád Város Emlékérme 1998,
* Kazinczy Emlékérem (Győr) 2000,
* Lilium Aurum Emléklap 2001,
* Rákóczi-érem (Sárospatak) 2002,
* a Szlovák Köztársaság Ezüstplakettje 2002,
* Katedra Emléklap 2003,
* Csemadok Érem 2004,
* Katedra-díj 2005,
* Fábry-díj (Kassa – Csemadok) 2008,
* Múzeumbarátok Körének emléklapja 2008,
* Posonium Irodalmi Díj (életműdíj) 2009,
* Comenius Érem Nagymegyer (iskolaalapító) 2010,
* Felvidéki Magyar Pedagógusdíj 2013.

Róla írták:

Deme László prof. (vendégtanárként Pozsonyban): *„Nyelvművelő hitvallása – amely nyelvi ismeretterjesztő köteteit áthatja – az, hogy nem a hibaelkövetők pellengérre állításával, hanem a nyelvhasználati pontatlanságok bemutatásával és az elkerülésükhöz szükséges nyelvi ismeretek terjesztésével kell segíteni azokat a szlovákiai magyar beszélőket, akik anyanyelvük kulturált használatára törekszenek."*

Berényi József (tanítványa): *„Jakab tanár úr az egész szlovákiai magyarságot tanította. Szlovákiának szinte nincs is olyan része, ahol ne élne valaki, aki nem a tanár úrtól kapta volna a magyar nyelvvel kapcsolatos nyelvhelyességi kérdéseire a választ."*

Haraszti Mária (szerk.): *„Első emlékem: Pista bácsi és Ica néni kísért el első osztályos koromban prózamondó versenyre. Meghallgattak, biztattak. Az egyetemen tanárom lett. Szigorú volt és következetes. A nyelvtan logika, ezt próbálta felfogatni velünk, diákjaival, akik nélküle nem bírnánk olyan következetesen anyanyelvünket, annak logikáját és a szigorú logika alóli kivételeket, amelyek mind erősítik a szabályokat. Nem volt könnyű tanítványának*

lenni. De aki felfogta a nyelvtan logikáját, örömét találta benne. Tanítványai közül sokan választották a nyelvművelés csöppet sem hálás feladatát. Ő ápolta, védte és őrizte anyanyelvünket a katedrán, a sajtóban, a rádióban."

Mihályi Molnár László (tanítványa, író, pedagógus): *„Én is diákja voltam 30–35 éve. Tudta és tudatta velünk, miért legyünk anyanyelvünk védelmezői. Író és tanár csak úgy léphet a nyilvánosság elé, ha a nyelvi készségek terén is tökéletesen felkészült. Tanítványai s tanítványainak tanítványai közül is sokan az ő következetes, nyelvi tisztaságot követő munkájának hűséges folytatói."*

Simon Szabolcs (tanítványa, egyetemi oktató): *„Hallgatók nemzedékével ismertette meg a leíró magyar nyelvtan és a nyelvművelés lényegét. Kiváló alapokat nyújtva a tanári mesterséghez. Áldozatos munkájának köszönhetően sokan gondolják úgy, hogy nem adják fel anyanyelvüket, a magyart; megtartani szándékoznak, sőt átörökítik utódaiknak is. Mert – ahogy mondogatta – amit elvesznek tőlünk, azt visszavehetjük, de amiről önként mondunk le, azt soha többé nem nyerjük vissza."*

Lovász Attila (az *Új Szó* főszerkesztője): *„Elhunyt Jakab István, de diákjai ott vannak minden iskolában, könyvei az intézmények és a szerkesztőségek polcain, szeretetteljes kálomista szigora mindenkiben megmaradt – aki dolgozott vele – a pallérozottság igényével együtt. Nélküle nem lett volna nyelvművelő rovata az Új Szónak és a Rádió magyar adásának sem."*

Szabómihály Gizella (nyelvész*): „Jakab István, Pista bácsi nemcsak a tanárom, később kollégám, hanem édesapám egyetemi évfolyamtársa és családunk jó barátja is volt egyben. Évtizedeken át jelentek meg írásai az Új Szóban, később a Katedrában, pár éve a Nyelv-ész sorozata éppen a Vasárnapban s a Szlovák Rádió magyar adásában saját műsora is volt. Magyar szakos tanárok generációi nőttek fel a keze alatt."*

Misad Katalin (tanítvány, tanszékvezető): *„Tanár úrról köztudomású volt, hogy munkáját az alaposság, a megbízhatóság jellemzi. Életpályájának szembetűnő ismertetőjegyei a hivatástudat és az elkötelezettség voltak… Fő kutatási területe a nyelvművelés, de hazai és magyarországi nyelvészkörökben a leíró nyelvtudomány tárgyában végzett tevékenységét is támogatták. […] Azt vallotta, hogy nemzeti kultúránk, anyanyelvünk megér annyi áldozatot, hogy az ember az életét építse rá."*

Kissné Kulacs Gertrúd (matematikus, tanár, Somorja): *„Szorgos életet élt. Személyében az itteni lefejezett értelmiségi réteg pótlásának egyik oszlopos tagját ismertük. Kitüntetéseinek gyarapodásával egyenes arányban nőtt a szerénysége is. Pedig keze alól került ki az itt annyira hiányzó értelmiség, akik mint tanárok, fordítók és egyéb tollforgatók működnek, s adják tovább a tőle szerzett tudást."*

Zsemlye Éva (tanítvány, Tatabányán tanít): *„Mindenkitől azt hallottuk, hogy nagyon szigorú, óráiról nem szabad hiányozni, alaposan fel kell készülni, mert komolyan veszi az ismeretgyarapítást. Tapasztaltuk, hogy számon kérte az előadott anyagot, de mindenre alaposan meg tudott tanítani bennünket. A tudást megkövetelte, de nagyon emberségesen bánt velünk. Neki köszönjük, hogy mindenütt helyt tudtunk állni."*

Felesége,
JAKAB ILONA pedagógus
Komárom

DR. JENEY LAJOS (Biharnagybajom, 1933. január 6. – Budapest, 2014. augusztus 18.) Ybl-díjas építészmérnök, iskolaépítész, az ELTE Neveléstudományi Doktori Iskola tanára, DLA

Biharnagybajom jeles szülötte, később díszpolgára három éves volt, amikor elvesztette édesapját, Jeney Lajos gazdálkodót. Édesanyja, Dominik Mária háztartásvezető 1936-tól özvegyen nevelte, és juttatta egyetemi diplomához mindkét fiát, az idősebb Lászlót is, aki okleveles közgazdász lett. Ezután egyedül irányította a gazdaságot is. Jeney Lajos nehéz sorsú parasztgyerekként már gyermekkorától igyekezett, hogy mindig kitűnő tanuló legyen, és bejuthasson a megfelelő iskolákba, hogy (jó eredményeivel ellensúlyozva szerény anyagi hátterét) tandíjmentességét biztosíthassa. Az elemi iskolát 1939–1943 között szülőfalujában végezte. Gimnáziumi tanulmányait a szeghalmi Péter András Gimnáziumban kezdte, majd a budapesti Lónyay utcai Református Gimnáziumban érettségizett 1951-ben. Érettségi előtt még pap szeretett volna lenni – nyilatkozta 80. születésnapján Szijártó Adriennek, a *Neveléstudomány.elte* című elektronikus folyóirat riporterének. A papi pályáról osztályfőnöke, *dr. Lengyel Lajos* határozottan lebeszélte, mivel ekkor 1950-et írtunk. Azt javasolta, válasszon inkább polgári foglalkozást. „*Amikor a beadás előtti napon éjfélkor, hosszas vívódás után beírtam a jelentkezési lapra a három egyetemet* – mondta az interjúban – *mindhárom szakmához húzott a szívem különböző okok miatt. A három szakma: az építészmérnöki, az orvosi és az állatorvosi volt. A beadás után rendkívüli volt az izgalom, hiszen 1951 politikai széljárása nem kedvezett az egyházi iskolákban végzetteknek. Végül is a püspök és a politikai vezetés megegyezése folytán a végzett öt kitűnőt felvették oda, amelyet első helyként jelöltek meg. Így bekerülve a Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karára, attól a pillanattól kezdve, hogy átléptem az egyetem kapuján, soha nem vágyakoztam a választott másik két szakma után. Egész életemben szívvel – lélekkel az építészet ügyéért dolgoztam*."

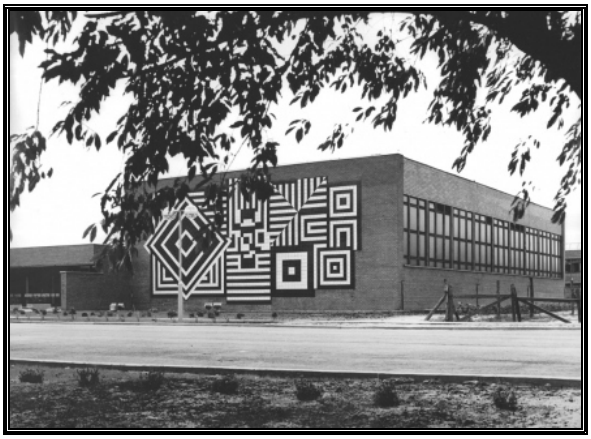
1956-ban a diploma megszerzése után a főváros tervező irodájába került. 1960-ban beérett a sok munka gyümölcse, és a „nyolcról tizenkét tantermesre bővíthető gimnázium" országos tervpályázatán megosztott első díjat nyert. Ezzel az eredménnyel fordult az iskolaépítészet felé.

Külföldi tanulmányútjai közül életre szóló élményt jelentett az az UNESCO-ösztöndíj (1965–66), amelynek keretében tanulmányozhatta a Német Szövetségi Köztársaság, Hollandia, Svédország, Finnország és Svájc iskolaépítészetét. Ezt az ösztöndíjat követte még két rövidebb időtartamú ENSZ-ösztöndíj, az egyik Svédországba (1977), a másik az Egyesült Királyságba (1988). Külföldi tapasztalatai alapján azt az álláspontot képviselte, hogy egy oktatási-nevelési intézmény tervezésekor a tervezési program megalkotásától a kiviteli terv elkészítéséig üljön ott az asztal körül valamennyi szakma képviselője, akinek köze lehet az intézmény tervezéséhez és működtetéséhez. Így az építészen és a pedagóguson kívül részt vett a munkában a településtervező, a népművelő, a belsőépítész, a közgazdász, az orvos, a szociológus, a demográfus, a politikai vezetés, a hatóság és a szülők képviselője, valamint a jövőbeni üzemeltető képviselője, hogy csak a legjelentősebbeket említsem. A tervezési folyamatokban fontos szerep jutott a kutatásnak (hazai és nemzetközi elemzés), programozásnak, kísérleti épületek építésének, az eredmények visszacsatolásának a szabályozásba.

Kivétel nélkül jó épületek születtek ezzel a gyakorlattal, amelyet azonban sajnos csak korlátozott mértékben lehetett hazánkban megvalósítani.

Az első komplex magyar iskolaépítési kutatás vezetőjeként tevékenykedett 1968–70 között. A kutatás célja az volt, hogy a tanulmányútjaik során szerzett tapasztalatokat a hazai gyakorlatba is beépítsék. Létrehozott egy komplex kutatócsoportot, amelynek ő lett a vezetője. A kutatócsoportnak több olyan kiváló szakember volt a tagja, mint Kiss István, Szrogh György, Kismarty Lechner Kamill és Reischl Péter építészek, Ferge Zsuzsa szociológus, Benczédy József és Kiss Árpád pedagógusok. A kutatás feldolgozta a II. világháború utáni időszak hazai és nemzetközi iskolaépítészetének eredményeit. A végeredményt hét kötetben foglalták össze, és a munkát egy ajánlás zárta *(Iskolaépítés I–V, Korszerű nevelési központok I–II, Ajánlások)*. Az alaptézis szerint az iskola az adott népesség szellemi, közösségi központja, amely oktatási, nevelési, közösségi, művelődési, szabad idő és sport funkciókat egyaránt ellát. A kutatás hatása a hazai iskolaépítészetre jelentős volt. Siettette a központosítási, típustervezési korszak lezárását, elősegítette különböző reformok megvalósítását. Fontos eredménye, hogy engedélyezték húsz kísérleti intézmény működését, amelyekben a kutatás legfőbb eredményeit igyekeztek a gyakorlatban megvalósítani. A kísérlet igazolta, hogy ezek az intézmények az óvodás kortól a teljes népességet közösség teremtő módon képesek befogadni és kiszolgálni.

Ezeket az intézményeket később a hivatalos állami intézményrendszerbe általános művelődési központ néven jegyezték be. A kísérleti intézmények tapasztalatai alapján több mint 300 nevelési-közösségi központ jött létre, köztük a debreceni Újkerti Általános Művelődési Központ. Ebben az egész országra kiterjedő munkában szaktanácsadó konzulensként vett részt. 1968-tól vezette a *Magyar Építőművészek Szövetségének* keretein belül az irányításával megalakult szakmai fórumot, a *Nevelési és Művelődési Létesítmények Bizottságát.*

Keceli Nevelési Központ,
homlokzat egy Vasarely-kompozícióval

Jeney Lajos „ars poeticája”: az iskola legyen közösségteremtő szellemi központ, szép épület, ahová a körülötte élő népesség három éves kortól élete végéig szívesen és boldogan jár. A témában több mint 500 előadást tartott itthon és külföldön (Ausztria, Bulgária, Csehszlovákia, Görögország, India, Kuba, Németország, Portugália, Svédország, Szovjetunió, USA).

1990-től programot indított a hátrányos helyzetű települések közintézményeinek fejlesztésére, amelynek keretében nagyjából félszáz településre tervezett munkatársaival közel 300 épületet, és ennek mintegy fele oktatási-nevelési létesítmény volt.

Az országos tornaterem-építési program megvalósult épületeit felülvizsgáló bizottság vezetője (1992) és a programot ismertető könyv társszerzője (1995) volt. Alapító, tiszteletbeli elnöke a Magyar Pedagógiai Társaság ÁMK-tagozatának. E körben tartotta utolsó

előadását Balatonfűzfőn, az új oktatáspolitikai helyzetben az integrált nevelési-művelődési intézmények lehetséges (vagy lehetetlen) jövőjéről.

Legfontosabb elismeréseinek a doktori DLA (Doctor of Liberal Arts) minősítést tartotta, és a minden építész számára legáhítottabb szakmai elismerést, az *Ybl Miklós-díjat,* amelyek a legmagasabb minősítések a szakmában. A *Főépítészi Életmű Díjat* a kollégák szavazata alapján kapta, de büszke volt a *Gyermekekért-díjra is*. *Kecel* város és a szülőfalu, Biharnagybajom díszpolgára, Mezőhegyes és Hajdúnánás főépítésze volt. Az **ELTE Neveléstudományi Doktori Iskoláján** előadóként haláláig tevékenykedett. Nagy gyakorlattal rendelkező lakó- és középület-tervező, ezen belül is a nevelés-közösségi központok terén kimagasló munkásságot folytató, nemzetközileg is elismert építész volt, aki tudását, tapasztalatait a doktoranduszoknak is tovább adta. Tanítványai, munkatársai elismeréssel vélekednek ez irányú szakmai tevékenységéről is.

Tihanyi Judit így emlékezett rá az *Új Pedagógiai Szemle* 2015/1–2. számában: *„Mi volt a titka a sok küzdelemmel, buktatóval járó, sikeres életútnak? A hitelesség. Jeney Lajos hiteles ember volt. Mesterünk."*

Alkotó munkájához felesége és két gyermeke (Erzsébet és Attila) biztos hátteret jelentett. Az Ybl-díj átvételekor a feleségét is felhívta a színpadra, mondván, ennek a díjnak a fele az övé, mert az ő segítsége nélkül ezt nem kaphatta volna meg. Nagy szerelme volt Szigliget, ahol hosszú évekig a Táj- és Településvédő Kör elnökeként tevékenykedett, és ahol kis présházának gyönyörű kilátást biztosító teraszán unokáival üldögélve gyakran csodálta szemben a Badacsonyt, balra a Szent György-hegyet és a Gulácsot, jobbra a víztükröt és a déli parton a fonyódi dombokat.

Gyügyei Katalin, nyugalmazott tanár, családtag így emlékszik vissza rá*: „Jeney Lajos lelkében mindig bajomi maradt. Soha sem szakadt el szülőföldjétől. A szó szoros értelemében véve édesapjától örökölt földje is ide kötötte. Nemcsak családlátogatásra tért haza, de minden alkalommal időt szakított a falu fejlődését meghatározó emberekkel való találkozásra. Az Európai Unióban és a nagyvilágban szerzett széles skálájú tapasztalataiból ötletekkel tudta segíteni a gyakorló vezetőket is. Szívesen terjesztette ismereteit akár családi, akár szakmabeliek körében. Gondolatai középpontjában mindig az iskola tárgyi feltételeinek javítása állt mint élete vezérfonala. Településfejlesztési tervet készített Biharnagybajom számára, és mindezt a szülőhely iránti tiszteletből, annak felemelkedéséért. Valahol a lelke mélyén a régi, általa még megélt, dicsőségesebb múlt felelevenítése hajtotta, a hajdan szebb napokat látott települést akarta viszontlátni a modern kor követelményeihez igazítva. Tanulmánytervet készített a helyi iskola új épülete fizikai valójának és szellemi tartalmának ötvözése, fejlesztése érdekében. Nem örült annak, hogy a rendszerváltás előtti politika túl nagynak találta az intézményt, ezért más tervezővel kisebbre átdolgozva, a kisebbet valósították meg. Mára bebizonyosodott, hogy Jeney Lajosnak volt igaza.*

Mindig tanított, oktatott. A magyar nyelv ápolása, pallérozása belső igénye volt. Még diák volt, amikor unokanővérét megtanította a gyorsírásra. Szívesen figyelt fel faluja tehetséges gyermekeire, hogy támogathassa őket. Több általános iskolás és középiskolás diák örülhetett az általa kezdeményezett ösztöndíjnak, amelyet a Biharnagybajomból Elszármazottak Baráti Körének elnökeként indítványozott. Szigligeti nyaralójában vendégelte meg az arra táborozó bajomi gyerekeket.

Betegsége súlyosbodását megelőzően, halála előtt fél évvel 2014. február 19-én járt utoljára Biharnagybajomban. Akkor sem mulasztotta el felkeresni a korábbi tanácselnököt, akivel hosszú ideig jó munkakapcsolatban volt. Talán elköszönés volt? A múlt lezárása?

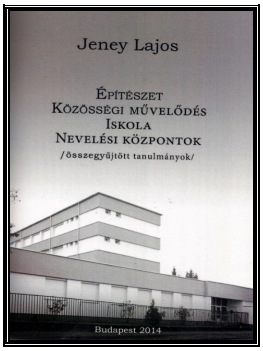
Titkát a bajomi temető fái őrzik, a falu nagyjainak, díszpolgárának kijáró díszsírhelyen."

A halálát követő évben családja felkereste a Lechner Tudásközpontot, hogy szakmai életművének egyes részeit a Tervtárnak adományozza. A hagyaték átadásakor lánya, *Erzsébet* édesapja jelleméről így nyilatkozott: *„Ízig-vérig közösségi ember volt, de mindig vezető. Sokszor, nagyon sokszor ütközött, állt ki a véleményéért. Megosztó személyiség volt, emberfeletti szorgalommal, olyan, aki saját erőből érte el eredményeit.* Kérlelhetetlenül *következetes, megingathatatlan hitű, kemény, puritán és kitartó ember. Ügyei voltak, missziói, nem munkái. Sokszor pénzt sem kért a munkáért. Számtalan külföldi konferencia-részvételt, vidéki szakmai utat és programot finanszírozott saját költségén. Mert mindig csak az ügy számított, amelyet sikerre kellett vinni, amiért semmi sem volt drága. Polgármestereknek segített településrendezési tervet készíteni, ingyen. Szülőfalujában, Biharnagybajomban, mely szintén szívügye volt, saját pénzéből támogatott tehetséges, hátrányos helyzetű gyerekeket továbbtanulásukban."*

Jeney Lajos DLA, Ybl-díjas építész életművéből Közösségépítészet címmel nagyszabású kiállítás nyílt a Lechner Tudásközpontban 2016. május 23-án.

Jelentősebb írásai:

- *Iskolaépítés I-IV.* 1968–1970. Bp.
- *Korszerű nevelési központok I-II.* 1969. Bp., Budapesti Városépítő Tervező Vállalat.
- Az iskola épülete. Tanulmánysorozat. *Köznevelés* 1971–1972; Iskolaépítés az USA-ban, Iskolaépítés Nyugat-Európában; Iskolaépítés Magyarországon 1. (1945–1968); Iskolaépítés Magyarországon II. (1968-tól napjainkig); A jövő iskolája 1.-2.
- Alapfokú közintézmények fejlesztési elvei. *Műszaki Tervezés* 1984/6.
- Eszközrendszer és térrendszer összefüggése a nevelési központban. *Műszaki Tervezés* 1984/6.
- Improvement of the design, planning and management of educational buildings and furniture-case study on Hungary. UNESCO 1986.
- Iskolaépítészet-pedagógiai kultúra. *Pedagógiai Szemle* 1985/10.
- A magyar iskolaépítés közelmúltja. *Kortárs* 1990/5.
- Nevelési közösségi központok. Rendszerváltás 1968-ban. *Magyar Építőipar* 1970/4.
- Sportlétesítmények tervezése, építése 1945–1993. *Magyar Építőipar* 1994/4–5.
- Tér, térszervezés. 2001, ÁMK 10. évkönyv. Baja.
- A magyarországi Általános Művelődési Központok hőstörténete – és ami utána jött (az építészkutató szemével. 2007. In: *Ki kicsoda?* Bp., ÁMKOE.
- *Építészet – közösségi művelődés – iskola – nevelési központok*. *(Összegyűjtött tanulmányok)* 2014. Bp., ÁMKOE.

Felhasznált irodalom:

- Tihanyi Judit: Jeney Lajos emlékezete. *Új Pedagógiai Szemle,* 2015/1–2.
- Eszik Zoltán: Személyes emlék az iskolaépítészről. *Új Pedagógiai Szemle,* 2015/1–2.
- Trencsényi László: *Jeney Lajos halálára.* http://www.tani-tani.info/jeney_lajos_halalara

Munkatársa,
TRENCSÉNYI LÁSZLÓ az MPT ügyvezető elnöke
Budapest

K

DR. KARANCSY LÁSZLÓ (Szeghalom, 1927. június 16. – Debrecen, 2015. június 15.) orosz nyelv és irodalom szakos középiskolai tanár, egyetemi tanár

Karancsy László Karancsy Szilárd gazdatiszt és Turóczi Blanka gyermekeként Szeghalmon született. Ebben a vidéki kisvárosban nőtt fel. A Péter András Gimnázium egyik legkiválóbb diákja volt. Érettségi vizsgáit követően, 1945-ben jelentkezett a Debreceni Tudományegyetem magyar–angol szakára, majd a rendszerváltást követően átiratkozott orosz szakra. 1948–1949-ben a **NÉKOSZ Csokonai Kollégiumában** volt nevelőtanár, 1950-től óraadó az **Orosz Intézetben**.

1952-ben orosz nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. Ezt követően az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Orosz Intézetéből létrejött Lenin Intézetben volt gyakornok egy évig (1951–52), majd átirányították a **Kossuth Lajos Tudományegyetemre**. 1952-ben tanársegéd lett, 1956-ban adjunktus, 1969-ben docens, 1988-ban egyetemi tanár egészen 1995-ig, nyugállományba vonulásáig. Klasszikus orosz irodalmat tanított. 1960-ban doktorált *Dosztojevszkíj írói módszerének néhány kérdése* című dolgozatával. Kandidátusi disszertációját 1969-ban védte meg, amelynek címe: *A lélektani módszer Leonyid Andrejev elbeszélő műveiben*.

A klasszikus orosz irodalomból leginkább Lermontov, Gogol, Turgenyev, Tolsztoj, Csehov és Andrejev írásművészetét kedvelte. Műértelmezéseinek módszere abból a meggondolásból indult ki, hogy minden irodalmi mű az ember lelkiségének eredménye, ily módon potenciálisan a pszichológiai vizsgálat tárgya lehet. Ez persze nem azt jelenti, hogy Karancsy László a pszichológiai vizsgálatot a műértelmezés kizárólagos módszerének tekintette volna. Figyelme nem csupán a hősök tudatos lelki tevékenységére irányult, hanem arra is, amit rejtett, latens, tudattalan világnak szokás nevezni. Bármely elemzés végső céljának a rejtve maradó lélektani folyamatok feltárását tartotta, azokét, amelyek a szövegben nem fejeződnek ki nyíltan, vagy ha igen, akkor nem verbálisan, hanem a mögöttes szövegben, metaverbális eszközökkel. Azon ritka képességű volt, hogy ráérzett a művészet stílusbeli sokszínűségének finom pszichológiai nüánszaira.

Jelszavának Horatius kijelentését tartotta, aki a szövegen végzett munkában teljes lelkiismeretességet követelt: „Nonum prematur in annum” (’Kilenc évig tartasd vissza a műved!’). Nehezen szánta rá magát tanulmányai és könyvei publikálására. Ezért maradt kéziratban például a *Dosztojevszkij regényeinek pszichológiai szempontú vizsgálata*. A következő munkáit sikerült közlésre „kicsalni” tőle: *Az orosz irodalom a XIX. század első felében* (orosz nyelven) (1976. Budapest, Tankönyvkiadó); *Csehov lélekábrázoló módszere* (1985. Debrecen); *Az irodalmi lélekábrázolás elemzésének módszertani problémái* (1988. Budapest, Tankönyvkiadó); *Tolsztoj lélekábrázoló módszere* (1990. Budapest, Akadémiai Kiadó);

Ornamentális próza és tudatregény (1981. A. Blok – A. Belij 100, Debrecen), valamint néhány tucatnyi gondosan kidolgozott tanulmányt Lermontovról, Puskinról, Gogolról, Turgenyevről, Dosztojevszkijről, Tolsztojról, Andrejevről és másokról.

Karancsy professzor publikációinak számát tekintve viszonylag kevés, de jelentőségét tekintve annál fontosabb írást jelentetett meg. Német, francia és orosz nyelven közzétett munkái nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is ismertté tették. Álljon itt példaként egyik „*extra muros* tanítványának", *Jekatyerina Abdul-Madzsidovna Miheicseva* véleménye: *„A jelzett problémára vonatkozó legérdekesebb munkák egy magyar kutatótól, Karancsy Lászlótól származnak. A szerző, magának Andrejevnek a kijelentéseire és a kritikusok véleményére hivatkozva úgy elemzi az író műveit, hogy bizonyítja azok »pszichológiai jelentőségét«, és úgy tekinti át Andrejev művészetének pszichológiai szféráját, mint valamely »önazonos« jelenséget. A kutató megjegyzi, hogy Andrejev igyekezett megörökíteni azoknak a »mély lélektani reakcióknak« a lenyomatát, amelyeket a valóság váltott ki a hősökből, hangsúlyozza az író vonzódását a tudattalan világhoz, ami Freuddal és Junggal rokonítja, és az orosz íróban a »tudatfolyam« nyugati képviselőinek (Proust, Kafka) előfutárát látja."*

Szakmai tudásának és emberi kvalitásainak köszönhetően tekintélynek örvendett mind a kollégái, mind a hallgatói körében, annak ellenére, hogy mindig nagyon zárkózott, sőt titokzatos volt. Amikor 70. és 80. születésnapja alkalmából laudációt szerettem volna írni róla intézetünk évkönyvébe, a *Slavica*ba, ő udvariasan, tréfásan elhárította, mondván: bármilyen, sajtónyilvánosságot kapó említés, még a legnegatívabb is, a nekrológot leszámítva, nem más, mint reklám.

Karancsy László 1958-ban kötött házasságot Ojtozi Eszterrel (1936–2006). Mindketten tudósok, russzisták voltak. Ojtozi Eszter a magyarországi szláv könyvkiadás történetét kutatta (lásd: Az észak-kelet magyarországi régi nyomtatású szláv könyvek kutatásának eredményei és feladatai. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominate,* Dissertotiones Slavicae, Sectio Linguistica 16. 221–226; Kirchenslawische Bücher aus der Klosterbibliothek zu Máriapócs, 1–2. Debrecen, 1977–1979.) Gyermekük nem született.

Karancsy László olthatatlan tudásvággyal és magas szintű esztétikai érzékkel megáldott emberként marad meg örökre emlékezetünkben, olyan emberként, aki létrehozta a debreceni pszichológiai módszerű irodalomtudományi iskolát. Tudományos munkákat, tankönyveket hagyott hátra maga után, amelyekből a mai napig tanulnak, és még hosszú ideig tanulni fognak a kutatók új nemzedékei.

Karancsy László professzor 2015. június 15-én, életének nyolcvannyolcadik évében súlyos, hosszantartó betegség után hunyt el. Olyan tudós- és tanártípust képviselt, akit „klasszikus professzor"-ként szokás emlegetni. Elegáns megjelenésének, kiváló egyéniségének, halk beszédmódjának, finom modorának köszönhetően a megtestesült értelmiségit képviselte. Nem véletlenül hívták a hallgatói Lordnak. Egyik volt egyetemi hallgatója, *Kovács Csaba* (későbbiekben több debreceni gimnázium tanára) így idézi fel személyiségét: *„Karancsy tanár úr elegáns megjelenésű, tiszteletreméltó egyéniség volt. Tartózkodó modorával finoman meg tudta leckéztetni az előadására késve érkező vagy a szemináriumra készületlenül megjelent hallgatót. Alapos tárgyismeretével érdekessé tudta tenni a régi orosz irodalom részletkérdéseit és a XIX. század nagy orosz íróinak művészetét. Nagyon fontos volt számára a korrajz, a filozófiai háttér és az írói ábrázolás lélektani eszköztára. Fontosnak tartotta az orosz lelkiség tükröződésének bemutatást, Kelet és Nyugat eltérő társadalomszemléletének ábrázolását, illetve ezek megjelenését a nagy írók és költők munkásságában."*

Karancsy László rokonai teljesítették végakaratát: földi maradványait elhamvasztották, hamvait szétszórták a debreceni köztemetőben. A kiváló professzor és érzékeny ember emléke örökre megőrződik kollégái, hallgatói, barátai, ismerősei szívében. Mi itt maradtunk nélküle, ő viszont velünk él tovább.

Kollégája
PROF. DR. HAJNÁDY ZOLTÁN egyetemi tanár
Debrecen

KENNYEY ZOLTÁN (Liptószentmiklós [ma Szlovákia], 1911. július 11. – Szolnok, 1979. október 9.) matematika–fizika szakos középiskolai tanár

„Én azt hiszem, annál nincs nagyobb öröm,
mint valakit megtanítani valamire, amit nem tud,
és nagyobb jótétemény sem."
(Móricz Zsigmond)

Kennyey Zoltán Liptószentmiklóson született földbirtokos, nemesi családból. Édesapja, Kennyey Zoltán köztisztviselő, édesanyja, Okolicsányi Antónia, aki két évet végzett a Szatmárnémeti Református Tanítóképzőben, az egyetlen fiuk nevelésével foglalkozott.

Az elemi iskola alsó osztályait a Felvidéken végezte, majd a történelmi változások következtében 1919 nyarán Magyarországra települtek. Édesapja Kisújszálláson, a városházán dolgozott, szintén köztisztviselőként.

Elemi iskolái után a nyolcosztályos Református Horthy Miklós Reálgimnáziumba iratkozott be. Ott érettségizett 1929-ben. Már fiatalon szívesen foglalkozott gyerekekkel. Az 1931–32-es tanévben bölcsészhallgatóként a gimnázium 203-as Bocskay Cserkészcsapatának segédtisztjeként tevékenykedett.

Matematika–fizika szakos tanári diplomáját a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen szerezte 1934-ben. Egy tanévet tanított **Debrecenben a Kegyes Tanítórendi Szent József Katolikus Gimnáziumban** helyettes tanárként. 1935-től a kisújszállási Református Horthy Miklós Reálgimnázium – később **Móricz Zsigmond Gimnázium** – tanára lett, ahol először internátusi felügyelő volt, majd 1936-tól 1938-ig óraadóként, 1938/39-ben helyettes tanárként, végül rendes (kinevezett) tanárként dolgozott. Saját szaktárgyai mellett tanított testnevelést (1936–39), majd vegytant is.

A fizika, majd a természettan szertár őre volt. Ez akkor nagy megtiszteltetésnek számított.

A 203-as számú Bocskay István Cserkészcsapatnál 1937–38-ban cserkésztisztként, majd 1939–1944-ig parancsnokként vett részt az ifjúsági munkában. Sajnos, a folyamatos katonai szolgálatok miatt többször szüneteltek a foglalkozások. 1941-ben leventeoktató lett. A leventekiképzés sem kedvezett a cserkészetnek, mert sok időt rabolt el tőle.

Emlékezetes beszédet mondott 1940-ben a március 15-i ünnepségen: *„Nemzeti színű zászlók és kokárdák ezrei, ünneplő emberek tömegei jelzik, hogy nemzetünk, a csonka haza határain belül mélységes ünnepet ül. Hálaadó ima és ének száll ma minden igaz magyar ajkán az ég felé, hogy hálát adjon az Egek Urának 1848. március 15-ért. Hálát adjon a nap felvirradásáért, e nap hőseinek küldetéséért és mindazért, amit e napnak köszönhetünk! Ha a büszke magyar lobogót a Kárpátok minden ormára kitűzzük, akkor méltó utódai leszünk a '48-as hősöknek!”* – szólt hallgatóihoz.

1947-ben egy évre internátusi vezetői megbízatást kapott, de ezzel egy időben, a gimnáziumban is tanított. 1971-ben ment nyugdíjba abból a gimnáziumból, ahol kisdiák volt, és egy év kivételével teljes pedagógiai pályáját töltötte. Egyéves pihenő után 1972–73-ban nyugdíjasként egy tanévre munkát vállalt **Kunhegyesen a gimnáziumban**. Ezt követően költözött Szolnokra, ott élt a lányához közel 1979 októberéig.

Azzal a céllal fogtam az arcképvázlat megírásához, hogy megismerhessék belőle Kennyey Zoltánt, a tanárt és az embert, hogy közzétegyem azt a pedagógiai szemléletet és tanítási stílust, amelyet tanár úr alkalmazott. Mi, tanítványai, mindig élvezettel hallgattuk előadásait. Ő nemcsak tanított, hanem megtanított bennünket tanulni. Ezt bizonyítják azok a tanulói vélemények, amelyeket saját tapasztalom mellé csokorba gyűjtöttem.

A MESTER! Tanár úr ezt a nevet a diákoktól kapta. Nem véletlenül. Negyvenéves pedagógiai pályafutásom után is úgy ítélem meg, hogy megérdemli ezt a nevet, sőt tanítani kellene azt a tanítási stílust, amelyet ő nagyon eredményesen alkalmazott. Nekem sem az általános, sem a középiskola első két évében senki nem tudta megtanítani a fizikát. Harmadikban vette át Kennyey tanár úr az osztályunkat. Szigorú tanár hírében állt. Az is volt. Nála precízen kellett elmondani a meghatározásokat. Súlypontozta a tananyagot, amivel megtanított bennünket a lényeg kiemelésére. Kísérleteztünk; lényegre törően, élményszerűen magyarázott, rámutatott az összefüggésekre. Minden óra végén kérdésekkel foglalta össze a lényeget. Ezek alapján feleltünk, és ismételtük folyamatosan az egész évben tanultakat. Feleléskor minden tanuló az új anyagból a füzetbe leírtak alapján felelt, és minden alkalommal kapott egy „régi” témát is. A folyamatos ismétlésekkel felszínen tartotta az egész évben tanultakat. Miután megértettem a magyarázatát, meg is tudtam tanulni a tananyagot. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy „tanulni azért kellett”. De milyen más volt ez a tanulás! Volt értelme.

Dr. Hegedűs Endre, diáktársunk így látta őt: *„Ő rájött arra, és alkalmazta is, amit ma az agykutatók ötven év elmúltával tudományosan is igazolnak, hogy az agy a tudat alatt már az információk beáramlása során válogat; vagyis egyszerűbben: ami érdekli a hallgatót, az megmarad az emlékezetben, ami viszont számára közömbös vagy érdektelen, azt gyorsan elfelejti. Éppen ezért a tanár úr nem egyszerűen leadta az anyagot, hanem előadott, vagyis az új anyagot olyan érdekfeszítő módon mondta el mint egy ifjúsági kalandregényt. Képzeljük csak el: az indukció, mint kalandregény. De az ő előadásában azzá vált.*

Megkérdezte: van-e mindenkinek tankönyve? Miután egységesen válaszoltuk, hogy van, ő azt mondta, hogy az arra való, hogy ha a tanfelügyelő a látogatás alkalmával megkérdezi, fel tudjuk mutatni, de egyébként abból nehogy tanuljunk, mert ő feleltetéskor csak az általa leadott anyagot fogja visszakérni. (A lényegesre tanított, azt követelte meg.) Ennek kettős haszna volt: megtanított jegyzetelni, és ezzel egyben biztosította, hogy mindenki nagyon figyeljen az órán. (Ennek később, az egyetemen óriási hasznát vettük, ahol volt olyan tárgyunk, amelyből se könyv, se stencilezett jegyzet nem volt elérhető, tehát mindenki a felkészülés során csak a saját, órán írott jegyzetére támaszkodhatott. Nahát, aki nem járt

a Kennyey-féle fizikaórákra, az óriási bajban volt, mert nem tudott jegyzetelni. [...] Az ismétlő kérdések azt eredményezték, hogy az érettségire való felkészülés során fizikából volt a legkönnyebb a felkészülés, hiszen »felszínen volt« mindkét év anyaga.

Feleléskor aztán mindenki két témából felelt (így két jegyet is kapott): egyrészt az új anyagból, amit a maga teljességében el kellett mondani, másrészt az aznapi ismétlőkérdésekből a tanár úr választott egyet, és abból az anyagból már csak a lényeget, a definíciókat, a képleteket, az ábrákat kellett feleletként előadni. És felelés után a tanár úr megkérdezte: »Na, most akkor te milyen két jegyet adnál magadnak?« A felelő mondott két jegyet, persze azután a tanár úr is leosztályozta, és az került be a naplóba, de ezzel önkéntelenül is helyes önértékelésre nevelt minket."

Önértékelés! Milyen egyedi volt ezzel is! Ha az illető tanuló túlértékelte magát, annyit mondott: *„Ezt nem fogja a ceruzám!"* És megindokolta, hogy miért nem. Az osztályozáskor mindig igazságos volt. Mindig az akkori teljesítményt értékelte. Nála nem volt egyéb érdemek szerinti kivételezés. „Skatulya" sem! Én is így javítottam a közepesemet jelesre. És ez többnyire az ő érdeme volt, mert jó érzés volt megtapasztalni, hogy én is kaphatok ötöst fizikából. Örültem a jó jegyeimnek, a munkám sikereként értékeltem azokat, és ebben a tudatban vettem a kezembe a fizikakönyvet. Nem szerettem én meg igazán a fizikát, de megváltoztatta a tantárgyhoz való viszonyomat. Felnőttként kezelt bennünket, „égő" volt nála valamit nem tudni. Én így éreztem, és nem voltam ezzel egyedül. Most több mint ötven év távlatából, pedagógusként, szakmailag példaértékűnek tartom azt a tudatosságot, következetességet, ahogyan tanított bennünket.

„Emlékezetes számomra, hogy tanár úr mennyire tisztelte a saját tantárgyát. Egyik órán a felelés után így szólt: »Kérem, álljanak fel, tiszteljék meg az elektromosság egyik legfontosabb alaptételét.« És felírta a táblára Ohm törvényét. Milyen egyszerű, de hihetetlenül jó módszer a tanulók figyelmének felkeltésére és ébrentartására. Nem volt az óráin hangos szó, nem volt beírás, mégis mindenki tudta, hogyan kell viselkedni. Kicsit tartottunk tőle, de ez inkább tisztelet volt, nem félelem. Bárcsak az én gyerekeimnek, unokáimnak az életében is lett volna, jutna ilyen tanár!" (Dr. Sütő Gyuláné Simon Mária)

„Amikor a Műszaki Egyetemre felvételiztem, a felvételi vizsgám után megkérdezték a fizikatanárom nevét, és amikor mondtam, hogy Kennyey Zoltán, akkor az volt a válasz: Köszönjük, őt ismerjük a tanítványairól." (Petrók János)

„A gimnáziumban is voltak kiváló tanáraim. (...) Kennyey Zoltántól – aki az osztályfőnökünk is volt – a matematikai, fizikai ismereteken túl a logikus gondolkodást tanultam meg. Szellemes módszerekkel érte el a nem könnyen megtanulható törvényszerűségek bevésését. Így pl. az utcán a »Jó napot, tanár úr!« helyett a másodfokú egyenlet megoldó képletével kellett köszönni. Már messziről kezdtük mondani: »...$x_{1,2}$ egyenlő mínusz b...«, ő meg fogadta a »köszönést«: »Jó napot, fiam!«" (Dr. Petrikás Árpádné Kiss Éva)

„Lányosztály voltunk. Nekünk nő osztályfőnökünk volt, de az útravalót nem tőle, hanem Kennyey tanár úrtól kaptuk az utolsó fizikaórán. Beszélt arról, hogy nőként mi minden várhat ránk. Beszélt a párválasztásról; beszélt arról, hogy az anyaság, a gyerek az élet csodája, és hogyan érdemes azt megélni. Akkor ott szem nem maradt szárazon, sírt az egész osztály a meghatódottságtól." (Furkóné Pozsonyi Irén)

A következő levelet *Kennyey Ágnestől* (lányától) kaptam*: „A franciaországi Nizzában élt évtizedekig (talán ma is él...) Lipták János, édesapám volt tanítványa, aki a 30 éves érettségi találkozójuk után írta otthonából neki a sokoldalas levelet, melynek egyik részlete az alábbi: »Nem kell különösebben hangsúlyoznom, hogy kisújszállási tanáraim közül Rád gondolok*

legszívesebben, azon kívül, hogy Veled volt a legtöbb személyes kapcsolatom az ott eltöltött két évem alatt. Te voltál aki 'matematikai' gondolkodásmódomat megalapoztad, aki az internátusban első alkalommal életemben rávezettél az engedelmeskedés és a parancsolás komplexumára, és a cserkészcsapat keretén belül a bajtársi érzésem kifejlesztésére… Több évtizednek kell eltelnie egy ember életében, hogy fiatalságát pártatlanul tudja megítélni. Azt hiszem, hogy ez az időszak eltelvén, azt kell megállapítanom, hogy középiskolás tanáraim között (5 gimnáziumban végeztem 8 osztályt) Tőled kaptam legtöbbet, és Nélküled talán egészen másként alakult volna az életem...«

Édesapám nagyon odafigyelt arra, hogy lehetőség szerint valamennyi érettségi találkozóra elmenjen. A volt tanítványaival évtizedekig tartotta a kapcsolatot, néhányukkal rendszeresen levelezett is. A volt tanítványoktól kapott levelek mindegyike meleg hangú, sok év távlatából is köszönetüket fejezik ki mindazért, amit a gimnáziumi évek alatt kaptak szeretett tanáruktól... És a volt tanítványok közül nagyon sokan lettek mérnökök, matematikusok, elismert szakemberek, akik a középiskolában nagyon biztos alapot kaptak későbbi tanulmányaikhoz."

Kollégiumi nevelőként is mély nyomot hagyott a diákokban: *„... azt azonban itt meg kell jegyeznem, minden hízelgés nélkül, aminek ma már úgysem lenne értelme – hogy talán tanár úr az egyetlen, aki annak ellenére, hogy ez idő tájt nem épített ki bizalmasabb kapcsolatot velünk, mint ahogy más tanárok – a legmaradandóbb hatást tette ránk, különösen internátusi tényked*ése alatt. *Akkor ugyan nem szívesen vettük szigorúságát, de sokszor megesik ma már, hogy azt kívánom, bárcsak mind a nyolc év alatt a keze alatt lehettem volna. A fegyelmet és a rendet – ami a normális társadalmi és magánélet alapja – a tanár úr nevelte belém. Ezt ezúton is megköszönöm"* – olvashatjuk *Barcsy László* levelében.

Dr. Szabó Lajosné tanárnőtől tudom, hogy *„volt olyan osztálya, amelyikből, 26 diákjából 11 tanuló ment matematikai vagy fizikai irányú pályára; részben tanárként, részben fizikusként, matematikusként végeztek. Külön foglalkozásokon szemléltető eszközöket készítettek tanítványaival külterületi iskoláknak. A szakmájának a megszállottja volt."*

Minden tekintetben igényes volt. Az óráin elvárta, hogy diákhoz méltó módon jelenjünk meg. Megjegyzést tett a bakfisos sminkekre, de a piszkos lábbelit sem hagyta szó nélkül. Tapintatosan, de tudatta, hogy egy diáknak igenis kötelessége az iskolát ahhoz méltó megjelenésével megtisztelni és ott arra érdemes módon viselkedni.

Tanár urat nem halmozták el különböző kitüntetésekkel, de a diákjaitól kapott „mesteri cím", a volt tanítványok elismerő, köszönő szavai a legmagasabb kitüntetéssel is felérnek. Ő igazi PEDAGÓGUS volt, csupa nagybetűvel!

Bár nem politizált aktívan, az 1956-os eseményekben mégis részt vett. Így ír erről *Gulyás Sándor: „A középiskolában számos tanár, többek közt, ...Kennyey Zoltán, nyíltan vállalták nemzeti érzelmeiket és szembehelyezkedésüket az ötvenes évek ideológiájával… A tanulók lelkesítésében ... Katsányi Sándor és Kennyey Zoltán tanár uraknak volt meghatározó szerepük."* Aztán novemberben beidézték a városházára, de őt nem félemlítették meg. Csak az igazgató jóindulatának köszönhette, hogy nem tiltották el a tanári pályától.

A technika nemcsak a szaktárgyat jelentette számára, hanem a hobbit is. Kedvenc időtöltése a rádiózás volt. Volt saját készítésű rádiója, amellyel a Szolnok megyei rádióamatőr kiállításon is bemutatkozott. Középfokú rádióamatőr tanfolyamot végzett. Versenyekre is járt, a Magyar Önkéntes Honvéd Szövetség megyei versenyén a második helyen végzett.

Szerény, zárkózott természetű, nem könnyen barátkozó, de ragaszkodó ember volt. Szeretett olvasni, kirándulni. Szerette a természetet. Nagyobb utakat is megtett kerékpárjával.

Volt motorkerékpárja, oldalkocsis motorkerékpárja, és már a hatvanas évek elején, amikor még nem mindenki utazott négy keréken, egy autót is vásárolt. Természetesen sokat utazott, kirándult a családjával. Ment külföldre is, megkereste gyökereit a Felvidéken.

Volt egy nyaralója Szolnokon, a Tisza partján. Nyugdíjas éveiben szívesen töltötte ott mindennapjait. Pihengetett, olvasgatott, kertészkedett, a környéken sétálgatott, élvezve az őt körülvevő természetet.

Az arcképvázlat megírása számomra nemes kötelezettség volt. Emléket állítani egy olyan tanár életútjának, aki meghatározó szerepet töltött be tanítványai életében, hálás feladat.

Volt tanítványa,
SZAUTNER JÁNOSNÉ SZIGETI GIZELLA ny. pedagógus
Szolnok

KEREK LAJOS (Hosszúpályi, 1928. október 16. — Létavértes, 2016. szeptember 19.) vasdiplomás általános iskolai tanár, igazgató

Édesapja, Kerek Lajos földműves volt, édesanyja Szücs Julianna. A négygyermekes családban ő volt a legidősebb testvér. Elemi iskolai tanulmányait a hosszúpályi református iskolában végezte. Az édesapa azt gondolta, az ügyes, szorgalmas gyerek majd segítségére lesz a gazdálkodásban, a fiú azonban tanulni szeretett volna. A szomszédban lakó tanító kitartó győzködése, az édesanya szelíd unszolása és Lajos olthatatlan tanulni vágyása végül legyőzte az apa ellenállását: a fiút beíratták a híres Debreceni Református Kollégiumba. Nemcsak az édesanyjával akkor vásárolt cipőt volt nehéz megszoknia annak, aki addig csak csizmát viselt. *„Nehéz volt nekem megszokni a miliőt, a Református Kollégium épületének komorságát, de amilyen komoran fogadott, olyan meleg szívvel távoztam belőle nyolc év után”* – emlékezett vissza.

A négy év polgári iskola után a négy éves líceumot is elvégezte. A Kollégium nemcsak a szellemét pallérozta, hanem személyiségét is formálta. Beléivódott a hazaszeretet, a természet iránti rajongás, a tudásvágy, az önképzés, a testedzés iránti igény, a nyitottság a világra és más emberek felé. Érettségi elnökük Országh László, a híres nyelvész volt, aki a vizsga után azt mondta az állatorvosi pálya felé kacsintgató fiatalembernek: *„Aki így tud beszélni Arany János balladáiról, annak csak pedagógusnak kéne lennie!”*

Az elnök biztatása és a Kollégium által beléje oltott szellemiség az Egri Állami Pedagógiai Főiskola magyar–történelem szakára vezette. Tanárai valamennyien kiváló, nagy tudású emberek voltak. Pedagógiai hitvallásának kialakulásában tanítóinak néptanítói példamutatása és a Református Kollégium szellemisége mellett a főiskola szakmai és világnézeti hatásának volt döntő szerepe. Apáczai Csere Jánossal vallotta: *„Én azok közül, kik a magyar ifjúságnak a dolgát a tanulásban előmozdítják, a legkisebb vagyok, de a szándékomra nézve, amellyel a cél elérésére törekszem, nincs, aki rajtam kifogjon.”*

Bár nehéz időszak volt a ’40-es évek vége, az ’50-es évek eleje, de jól érezte magát Egerben. Szívesen gondolt vissza életének erre a szakaszára: nem csak a pedagógus pályára való felkészítést kapta meg a főiskolától, de itt szerzett életre szóló barátságokat, és itt találkozott Győrffy Jolánnal, aki élete párja lett, és akivel két gyermeket nevelt fel.

Ifjú házasokként 1951. augusztus 1-jén kerültek **Nagylétára**. Kezdetben szaktárgyait tanította Lajos, és osztályfőnöki feladatokat is ellátott. Tanítványai ma is szívesen idézik fel jellegzetes érces hangját, tagolt, világos beszédét, érdekes, színes történelemóráit. Kedvességét, emberléptékű gondolkodását minden szülő megtapasztalhatta, aki találkozott vele.

Kétévi munka után igazgatóhelyettessé nevezték ki, majd 1954 novemberében megbízott igazgatóvá. Rengeteg feladat, problémák özöne zúdult az újdonsült vezetőre, de ő nagy kedvvel, energikusan látott munkához. Az iskolavezetés elméletét és gyakorlatát párhuzamosan kellett elsajátítania. Rendszeresen vett részt a Pedagógus Továbbképzési Intézet tanfolyamain és tapasztalatcseréken, a gyakorlatot pedig maga alakította ki munkatársaival együttműködve.

A nagylétai „központi iskola” 1955-ben végzett nyolcadikosai

Nagy Józsefné, nyugalmazott igazgatóhelyettes a kezdetektől figyelemmel kísérte Kerek Lajos pályáját. Véleménye szerint az ő szervezőmunkájának, emberismeretének és ösztönző hatásának is köszönhető, hogy jól felkészült nevelőtestület tanította Nagyléta és a Vértes községgel 1970-ben történt egyesülés után **Létavértes** ifjúságát. Hagyta a nevelőket dolgozni, hagyta, hogy elképzeléseiket, újításaikat megvalósítsák, szakmai fejlődésüket, önképzésüket támogatta. Döntéseit a humánum, a szakmaiság és az empátia szellemében hozta. Türelmes és megértő volt a mindennapokban, a település politikai vezetőivel szemben pedig következetes és kitartó az iskola felemelését, elismerését, fejlesztését célzó munkában.

Vezetése alatt a beiskolázás, majd a rendszeres iskolába járás helyzete, illetve a tanfelszerelés biztosítása sok rábeszéléssel, meggyőzéssel, a helyi erők (tanácsi vezetők, rendőrség, orvosok, védőnők stb.) bevonásával évről évre javult. Ehhez a sikerhez hozzájárult az is, hogy az iskola az írástudatlan szülők számára olyan tanfolyamokat szervezett, amelyen elvégezhették az általános iskola alsó tagozatát. Ezt követően határozottan érezhető volt a szülők nagyobb odafigyelése gyermekeik tanulmányi előmenetelére. Fontos újítás volt, hogy az

ötvenes évek közepén napközis konyhát és ebédlőt alakítottak ki, amelyet az étkezés befejezése után foglalkoztató teremmé rendeztek át. Később bevezették a napköziben a korrepetálásokat, és a nevelői funkciót is felerősítették, érdekesebbé, szórakoztatóbbá tették a foglalkozásokat. Az érdeklődés úgy megnőtt, hogy újabb és újabb csoportokat kellett szervezni. Amikor 1989-ben nyugdíjba vonult, az iskolának már 20 napközis csoportja volt.

Kerek Lajos mindig is szívügyének tekintette a nehéz helyzetben élők támogatását és felemelését, és ennek módját a tanulásban látta. Az analfabetizmus felszámolásáért folytatott tevékenysége, a cigány tanulók tanulmányainak segítése napközivel, korrepetálással, majd életmódtáborok szervezésével, mind ezt a célt szolgálta.

Közben 1959. augusztus 1-jétől megbízott igazgatóból kinevezett igazgatóvá léptették elő. Erőfeszítéseit, eredményes vezetői munkáját az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* kitüntetéssel ismerték el. Fáradhatatlanul kereste Lajos az új kihívásokat, testületét pedig mindig magával tudta ragadni a célok eléréséhez.

Intézménye a felnőttoktatásból is kivette részét. A településen működő üzemek igényelték a dolgozóik képzését: a hat elemit végzettek 7–8. osztályba való beiskolázását. Amikor elindult a dolgozók iskolája, olyan tömeges volt a jelentkezés, hogy külön osztályokat kellett indítani az Aranykalász Tsz, a Kossuth Tsz és az ÉVISZ dolgozói számára. Mikor pedig felmerült, hogy a tsz-ek középvezetőinek a szakmai tudását is kellene fejleszteni, akkor az iskola szerződést kötött a Pallagi Mezőgazdasági Szakközépiskolával, és az onnan kijáró tanárok közreműködésével folyt a szakmai tantárgyak oktatása. Le is érettségizhettek a diákok.

1963-ban lehetőség adódott gimnázium megindítására. Az általános iskolával közös igazgatással működő középiskolában az első évben 84 tanulóval két osztály jött létre. A gimnáziumi oktatás mellett iparitanuló-képzés is folyt a környékbeli fiatalok számára. Politikai döntés alapján a középiskolai oktatás öt év után megszűnt.

Kerek Lajos az oktatás tárgyi feltételeinek folytonos fejlesztését is fontos feladatának tartotta. 1958. augusztus 20-án Nagyléta-Ligeten ünnepi keretek között adták át a tanyai iskola új épületét, amely a cserekertivel együtt tagiskolaként működött. A község központjában 1962-ben átadták a megyében elsőként épült 12 tantermes vidéki iskolát. Előadói termet, tornatermet, gyakorlati oktatási termet is kialakítottak. Nemcsak bebútorozták a helyiségeket, hanem a szertárakat is felszerelték minden szükséges eszközzel. Később megkezdődhetett az úgynevezett kabinetrendszer kialakítása: minden tantárgy számára szaktantermet rendeztek be korszerű audiovizuális eszközökkel (magnetofon, lemezjátszó, írás- és diavetítő), kézikönyvtárral, szemléltető eszközökkel, a tantárgyi sajátosságoknak megfelelő bútorzattal, dekorációval. A könyvtár is újabb négyzetméterekkel gyarapodott, állománya elérte a 24 000 kötetet.

Vezetésével az iskola a pedagógia megújítását célzó több országos kísérletbe is bekapcsolódott. Komplex matematikatanítás, differenciált képességfejlesztés, tantárgycsoportos oktatás valósulhatott meg. Az elsők közt vezették be az úgynevezett Zsolnai-módszert, az értékközvetítő és képességfejlesztő elgondolást. Egészen kivételes lehetőséget kapott az iskola: mód nyílt a kötelező orosz mellett a francia nyelv oktatására is.

Az intézményben folyó magas színvonalú munkára felfigyelt a Megyei Tanács Művelődési Osztálya és a Megyei Pedagógiai Intézet is. Az iskolát bázisintézménnyé nevezték ki, ahol tapasztalatcseréket, bemutatókat, továbbképzéseket, versenyeket szerveztek.

Az iskolai közösség munkájának elismerését jelentette, hogy az oktatásvezetés engedélyezte az intézmény számára saját megkülönböztető név felvételét. Bár a járás úgy rendelkezett, hogy a **Nagylétai Állami Általános Iskola** József Attila nevét viselje, végül is az

igazgató kiharcolta, hogy a nevelőtestület akaratának megfelelően **Arany János** nevét viselhesse az intézmény. 1974. október 2-án ünnepélyes keretek között került sor a névadó emléktáblájának leleplezésére.

Kerek Lajos a járási, később a megyei igazgatói munkaközösségnek is vezetője lett.

Zsirosné Pongor Magdolna a létavértesi Irinyi János Általános Iskola igazgatójaként együtt dolgozhatott egykori kedves tanárával. Visszaemlékezik, hogy mikor 1985-ben bekerült a munkaközösségbe, tizennégyen voltak kezdő igazgatók. Nagyon sok segítséget kaptak a nagy tudású, sokat tapasztalt munkaközösség-vezetőtől: *„A megfontolt, szakmailag megalapozott humánus véleményét érdemes volt megfogadni."*

Tudását, tapasztalatait szélesebb körben is megosztotta: cikkei jelentek meg a Történelemtanítás, a Könyv és Nevelés, valamint más módszertani folyóiratokban.

Munkájáért 1980-ban megkapta a *Kiváló Tanár* kitüntetést, melyet az Országházban vehetett át. További kitüntetései közül a legjelentősebbek: *Maróthi György-díj*, *Kiváló Pedagógus kitüntetés*, *Munka Érdemrend ezüst* fokozata, *Létavértes Városért Díj (Pro Urbe).*

Több ciklusban volt Kerek Lajos tanácstag, tanácsi és párt vb-tag. *Túróczi Barnabás*, a *Létavértesi Hírek* felelős szerkesztője diákként, majd köztisztviselőként is látta őt munka közben: *„A tudatos, építkező és szervező ember mindent elkövetett a helyi oktatás tárgyi feltételeinek javításáért, a térség egyik legszínvonalasabb tantestületének kialakításáért. Az oktatásügyet sikeresen képviselte a település* választott *testületeiben. Jobbító javaslatai a távlatokat is látó lokálpatrióta felelősségtudatával párosultak. Hivatástudattal szolgáló, örökösen tervező-szervező ember volt. Nyugdíjazását követően is érdekelte a közélet. Elvállalta a Létavértesért Alapítvány kuratóriumának elnöki tisztségét. Követte a rendszerváltás folyamatát, a civil szféra kiépülését, a várossá vált Létavértes fejlődését. De figyelemmel kísérte az Arany János Általános Iskola életét is. Tanítványai ragaszkodását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy valamennyi osztálytalálkozó meghívottja volt, melynek mindig nagy örömmel tettek eleget feleségével együtt."*

A Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesület egyik alapító tagja volt, szervező munkával, pedagógus arcképvázlatok írásával segítette a szervezet tevékenységét.

Betegségét türelemmel viselte. A helyi újság hasábjain így búcsúzott: *„Hálával gondolok mindazokra, akik utamat egyengették, és munkámat segítették. Keszthelyi Zoltán szavaival köszönök el: »Az iskolának búcsút sose mondtam, / Ő hívott engem, és én hívtam őt. / Kapuja előtt állok égő gondban, / S nézem az égig hullámzó időt.«"*

Kollégája,
CSIGÉNÉ FEHÉR MAGDOLNA tanár, igazgató
Létavértes

DR. KISS KÁLMÁNNÉ Posztós Margit (Kisújszállás, 1935. április 2. – Kisújszállás, 2016. február 22.) középiskolai tanár, igazgató, címzetes igazgató

„Ki embert nevel, az abban él,
amit másokkal megtanít."
(Kiss Tamás)

Posztós Margit Kisújszálláson született iparos családból. Édesapja, Posztós Gábor cipészmester volt. Édesanyja, Rácz Krisztina háztartásbeliként öt gyermeket nevelt szerény körülmények között. Margitka volt a legfiatalabb, csak ő tanulhatott tovább. Ezt az áldozatot bőségesen meghálálta szüleinek, tanárainak, szülővárosának. Iskoláit Kisújszálláson végezte, a Móricz Zsigmond Gimnáziumban érettségizett 1952-ben, abban az évben, amikor Móricz nevét vette fel az iskola. A fiatal Posztós Margit a névadón ismerkedett meg az író lányával és unokáival. Ennek hatására határozta el, hogy majd mint tanár a tanítás mellett a hagyományőrzésre is nagy gondot fog fordítani.

Magyar–történelem szakos kitüntetéses diplomáját Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen vette át. Tanulmányai befejezése után, 1957-ben kapta meg kinevezését az egykori alma materbe. Egész pedagógiai pályáját ott, a **kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnáziumban** töltötte férjével, dr. Kiss Kálmánnal együtt, akivel az egyetemen ismerkedett meg. Munkáját a szeretet, a pontosság, a kitartás jellemezte. Hamarosan kitűnt kiváló szakmai és emberi tulajdonságaival. Komoly megbízatásokat kapott, a magyartanárok munkaközösségének vezetője, majd az iskola igazgatóhelyettese lett 1972–73-ban, ezt követően megválasztották igazgatónak. Ezt a pozíciót 1973-tól az 1986/87-es tanév befejezéséig látta el. Igazgatóként elődeihez méltóan magas szakmai színvonalon irányította az intézményt, megőrizve az iskola legendásan jó hírnevét. Eredményes volt a gimnáziumi tagozati rendszer, biztonsággal működött a szakközépiskolai ágazat is. Munkájának elismeréséül Margitka 1987-ben címzetes igazgatói címet kapott elsőként a gimnázium történetében. 1990 decemberében ment hivatalosan nyugdíjba, de 2002. június 30-ig nyugdíjasként dolgozott tovább az intézményben.

Az egykori diák 1957 augusztusában frissen szerzett magyar–történelem szakos diplomájával a zsebében lépett be szeretett iskolája kapuján. Kellő szakmai felkészültséggel, bizalommal, derűvel, de határozottan fordult tanítványai felé. Két év múlva önálló osztályt is vezethetett.

Tanárként az anyanyelv értékeinek ápolása érdekében nyelvészeti versenyek sokaságára készítette fel diákjait. A „Szép magyar beszéd", a Kazinczy-verseny mindenkor magas színvonalú esemény volt az iskolában, különösen a híres nyelvészprofesszorok, dr. Szathmári István és dr. Benczédy József jelenléte idején. *Szepesi Gyula,* tanítvány így emlékszik rá *„Hamar rájöttünk arra, hogy anyanyelvünk tisztaságának megőrzése állt a szíve közepén... Tapintatos jó szándékkal őrködött nyelvhelyességünkön. Hallatlan kitartással igyekezett megszerettetni velünk kedvenc költőit és íróit, mindenekelőtt József Attila és Móricz Zsigmond nyelvezetét és mondanivalóját."*

Elkötelezetten dolgozott Margitka a Móricz-hagyományok ápolásán. Érettségi tétellé tette a *Forr a bort*. Az irodalomórákon a versek átélésére, érzelmi megközelítésére tanította

diákjait. Megkedveltette velük a versolvasást, a verstanulást, a versmondást, és az arra érdemeseket városi, megyei versenyekre készítette fel. Iskolai és városi rendezvényeket szervezett: író-olvasó találkozókat, prózamondó versenyeket stb. Diákjai rendszeresen értékes díjakkal tértek haza. A könyvtárosokkal közösen rendhagyó irodalomórákat tartott. A diákok jutalmazása gyakran kiegészült irodalmi kirándulásokkal is, amikor felkeresték a Móricz-emlékhelyeket Tiszacsécsén, Debrecenben, Leányfalun. Meglátogatták Móricz sírhelyét a Kerepesi temetőben. 1987-ben ott volt Margitka Leányfalun, amikor megalapították a Móricz Zsigmond Kört, és ő is tagja lett ennek a közösségnek.

Évtizedeken át kíváncsian kutatta a városban élt, a gimnáziumban tanult vagy az innen elszármazott szépírók életútját, hogy tanítványaival is megismertethesse azokat. Az élet, a hivatás, a történelem szeretetét plántálta diákjaiba. Egész pályafutása alatt felbecsülhetetlen értékű munkát végzett azáltal, hogy az irodalmat tanítványai életének fontos részévé tette. Kiegyensúlyozott, derűs egyéniségének köszönhetően mindenkivel barátságos kapcsolatot tudott teremteni. Mindenhol szeretet és tisztelet övezte.

Szakmai munkáját 1977-ben az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* kitüntetéssel ismerték el.

Posztós Margit Konfucius mondása szerint választotta hivatását: *„Válassz magadnak olyan munkát, amit szeretsz, és egy napot sem kell dolgoznod egész életedben."* Hobbija is a munkájához kapcsolódott. Magának tett ígéretét beváltotta, értékőrző, értékteremtő munkát végzett egész életén át az irodalom és a nyelv hagyományainak ápolásával.

Kiss Kálmánné nemcsak a gimnáziumnak, de az egész városnak a Gitta nénije volt. A magyar–történelem szakos tanár ismeretei nem maradtak a négy fal között. Irodalmi, nyelvészeti rendezvényeken előadásokat tartva közkinccsé tette az irodalom és az anyanyelv művészi értékeit. Szívvel-lélekkel kutatta irodalmunk helyi vonatkozásait. Személyes kapcsolat fűzte Kiss Tamáshoz, és szeretettel ápolta barátságát az egykori iskolatárssal, Csukás Istvánnal. Számos közleménye jelent meg Arany János, Móricz Zsigmond Kisújszálláson töltött éveiről, de írásai között szerepelt Ladányi Mihály, Csukás István, Kiss Tamás, Sarkadi Imre, Örkény István, Weöres Sándor és Sütő András munkássága is. A Helytörténeti füzetek 10. kötete 2002-ben jelent meg *Nagy Imre költeményei* címmel. Ez Nagy Imre (egykori kisújszállási diák, Arany János kortársa) összegyűjtött verseinek 3. kiadása dr. Kiss Kálmánné szerkesztésében és bevezetőjével. A Helytörténeti füzetek 18. kötete 2006-ban jelent meg *Kisúji harangszó* címmel. Az értékes kiadvány szerzője és szerkesztője is ő volt. Kisújszállás irodalmi kapcsolatairól szóló írásainak gyűjteménye ez, kiegészítve egy iskolatörténeti írással, melyet egy Móricz idézettel indít*: „Az igazi iskola túllép saját kerítésén, szavát messze vidéken is meghallják."*

„Szeretett osztályfőnökünk éppen olyan izgalommal várta az egyes érettségi találkozókat, mint mi. Úgy törődött velünk, mint anya a gyermekével. Mindenkinek a sorsa egyformán érdekelte, mindenkit nagyon kíváncsian hallgatott, mindenkihez volt egy-két jó szava, és mindig szívesen adott tanácsot a hozzáfordulóknak. Különleges érzelmekkel készültünk az 50 éves találkozónkra, és hálásak vagyunk a sorsnak, hogy azt együtt megélhettük! ... Az öregdiákok ott elhangzott beszámolói mind azt igazolták, hogy előttünk a legnagyobb példa ő maga: az emberi méltósága, az egyszerűsége, a természetessége." (Zsoldos Emese)

Kisújszállás Város Önkormányzata évenként megjelenteti a *Kisújszállási Nagykun Kalendáriumot* 1992-től, melynek Margitka kezdetektől írója, szerkesztője, lektora volt. Ötvennégy írása jelent meg ezekben a kötetekben, nemcsak irodalmi, hanem közéleti témában is. Itt méltatta jeles kollégáit, a város híres orvosát, de megemlékezett az országszerte ismert szakácskönyvíróról, Horváth Ilonkáról is.

Margitka hű patriótaként nem egyszer említette, hogy kalandvágyból maradt a városban, ahol született. És ő meg is élte azt a nagy kalandot, amelyet a város számára teremtett. Közéleti munkásságának se szeri, se száma. Szinte nem volt jelentősebb rendezvény a városban az ő jelenléte nélkül, és nemcsak kulturális témában. Mindig, minden alkalommal valamiféle szolgálatot teljesített. Mély zengésű hangja, nyomdakészen formált mondatai esztétikai élményt is jelentettek a hallgatóságának. A város szellemi arculatának formálásában meghatározó szerepe volt. Szívügyének tartotta a város fejlődését, fejlesztését. Hosszú ideig tagja volt a Városvédő és Szépítő Egyesületnek, több mint 20 évig elnöke volt a Kisújszállás Városi Ösztöndíj Alapítványnak. A Nagykun Kisújszállásért Alapítvány felügyeleti bizottság tagjaként tevékenykedett 1988-tól 2003-ig.

Tanárként tudta, hogy az iskola elengedi a gyerekeit, de az alma maternek kötelessége egyben tartani őket. Margit néni nemcsak tanította, hanem munkája során példáját is adta a Móricz által a *Forr a bor*ban leírtaknak: *„Egy nemzetnek legfőbb kötelessége mindig csak az lehet, hogy gyermekeiről gondoskodjék, azt igyekezzék belenevelni a jövő helyes és szép életébe”*. 1975-ben részt vett az Öregdiákok Baráti Körének újjászervezésében, és élete végéig aktívan támogatta annak találkozóit, rendezvényeit. Mindig jelen volt a Kisújszállásról Elszármazottak Találkozóin is, ahol örömmel fedezett fel egy-egy régi ismerőst, tanítványt, és hallgatta meg beszámolóikat.

A mindenkori képviselőtestület elismerte a munkáját: Kisújszállás Városért *Pro Urbe díjban* részesült 1995-ben, *Gaál Kálmán-díjjal* tüntették ki 1997-ben. A *díszpolgári cím* (2001) után, 2009-ben a *Jubileumi Príma Díj* birtokosa lett. Pedagógiai, vezetői, közéleti és tudományos munkásságáért *Jász-Nagykun-Szolnok Megyéért Díjban* részesült (2015).

Dr. Kiss Kálmánné tanárnő – annyi önként vállalt munka után – a díj elnyerését követően szerényen így foglalta össze az életét: *„Engedjék meg, hogy ennyi évtized távlatából, mint ami mögöttem van, megvalljam: nekem az igazi kitüntetés az volt, hogy diákként, majd tanárként beléphettem ebbe a gimnáziumba, taníthattam, dolgozhattam. Nekem öröm volt a munka. Szerettem a tanítványaimat, és szerettem az iskolámat. Az pedig, hogy a város*

kulturális életében aktívan részt vehettem, csekély viszonzása annak, amit szülővárosomnak köszönhetek." (Kecze István polgármester idézte ezeket a szavakat a búcsúztatóban.)

Az arcképvázlat íróit személyes kapcsolat, mély érzelmi és szakmai szálak fűzték Kiss Kálmánnéhoz, Margitkához, Margit nénihez, akinek életét példaképnek tekintik.

„Gazdag életpályája, az iskola iránt megmutatkozó hűsége és elfogultsága, a szerteágazó tudása és az intézménye felé áradó olthatatlan szeretete példát állít minden jelenlegi és a volt »móriczosnak«." (*Tóth József,* a gimnázium főigazgatója)

Tanítványa,
TARNAVÖLGYI LÁSZLÓNÉ D. SZABÓ KATALIN nyugdíjas tanító
Ócsa
és kollégája,
SZAUTNER JÁNOSNÉ SZIGETI GIZELLA nyugdíjas tanító
Szolnok

KISS LAJOSNÉ Cihó Erzsébet (Kökényes [ma Ukrajna], 1921. május 15. – Tiszakeszi, 1999. május 13.) tanító

„A világ számára annyit érünk, amennyit tudunk."
(Tatiosz)

Édesapja, Cihó András jegyző volt, édesanyja, Beoka Mária régi erdélyi nemesi családból származott. A szülők hat gyermeket neveltek, három tanító, három jegyző lett. A Cihó család a Trianon előtti Magyarország egyik Máramaros vármegyei falvában, Kökényesen lakott. A község gyakran cserélt gazdát, hol a magyaroké, hol a cseheké, hol az oroszoké volt. Ennek köszönhetően Erzsike néni három nyelven beszélt anyanyelvi szinten: magyarul, szlovákul, oroszul.

Az általános iskola osztályait Kökényesen, a polgárit Técsőn, a tanítóképzőt – mely akkor öt évfolyamos volt – a híres Munkácsi Állami Tanítóképzőben végezte jeles eredménnyel. Kitüntetésnek számított ebben az intézményben tanulni, készülni a hivatásra. Munkács meghatározó volt az akkori és a későbbi tanítóképzős növendékek életében, világnézetük alakulásában, hiszen várában harcolt Zrínyi Ilona, II. Rákóczi Ferenc édesanyja. A város minden szegletében a dicső múlt idéződött fel.

1941-ben fejezte be tanulmányait, **Oroszmokrán** kezdte meg pedagógus pályáját, melyet **Kökényesen** folytatott, itt ismerkedett meg leendő férjével is. 1942-ben kötött házasságot Kiss Lajos főjegyzővel, akit Emődről (Borsod megye) helyeztek át Kökényesre, a Técsői Járási Körjegyzőségbe.

1944-ben elhatározták, hogy hazaköltöznek férje szülőfalujába, Golopra, ahol apósa református lelkészként tevékenykedett. A gondosan előkészített, megszervezett áttelepülés nem sikerült, a határon visszafordították őket.

Borzasztó évek következtek, Sztálin rendelete alapján minden kárpátaljai magyar férfit 17–45 éves korig behívtak három napos málenkij robotra. Ez történt férjével is, sajnos, a három napból évek lettek. Kiss Lajos Makijevkába, a Don-medence egyik városába került, ahol a foglyok marharépán, csalánlevesen, romlott húson tengődtek, napi 12 órán keresztül erdőt irtottak, utakat építettek. Az éhezésen kívül a tífusz is nagy pusztítást végzett soraikban. Közben az otthon maradt családtagok semmit sem tudtak a kedves hozzátartozóikról, a foglyok csak „álmukban kereshették fel" szeretteiket. Sokáig nem volt szabad beszélni az orosz gulágok rettenetes életéről, mely számtalan ember pusztulását, megnyomorodását okozta.

A férj csontig lefogyva, soványan, tetvesen, betegen érkezett haza, két évig nem tudott dolgozni, mert testileg-lelkileg megviselték az embertelen körülmények. De nagyon örült távollétében megszületett első gyermekének, Lajosnak (1945).

Erzsike néni **Beregszászon** kapott tanítói állást, 1946-ban ideköltöztek, itt született meg második gyermekük, Erzsébet (1947). Férje munkát nem kapott, ezért újabb költözés várt a családra, 1951-ben **Beregdédán** kötöttek ki, ahol mindkettőjük számára munkahelyet biztosítottak. Erzsike néni a **Marx Károly Tsz Óvoda** vezetője lett, Lajos bácsi a helyi tsz könyvelői állását töltötte be. 1952-ben itt született meg harmadik gyermekük, Magdolna.

1954-ben (Sztálin halála után) sikerült áttelepülniük Magyarországra. Először Oszláron laktak (B-A-Z megye) Gyarmathy Béla református lelkésznél, aki a férj sógora volt. Erzsike nénit 1955-ben kinevezték a **Tiszakeszi Általános Iskolába** tanítónak, férje pedig Mezőcsáton járási földrendező lett. Most már nyugodtabb, örömteli évek következtek. Erzsike néninek eleinte hiányoztak a magas hegyek, a zúgó fenyvesek, de csakhamar megszerette a kis falut, az egyszerű embereket. Családjával gyakran kisétált a Tisza-partra, hiszen ez a folyó a Máramarosi-havasokból ered, így egy kicsit átadott szülőföldjéből, annak szeretetéből gyermekeinek.

A Tiszakeszi Általános Iskola tantestületébe nagyon hamar beilleszkedett, a tanítói munka mellett számtalan társadalmi megbízatása volt. Alapminősítését 1960-ban az iskola igazgatója, *Varga Jánosné* készítette el. A nagyon pontos és részletes iratból néhány sor: *„Jelenlegi beosztásában orosz nyelvet és rajzot tanít az V. fiú- és V. leányosztályban, a VI.-os vegyes osztályokban. Oroszt tanít a VII. és VIII. vegyes osztályokban. Az eredmények megfelelnek az elvárásoknak, az V. osztályos lányok az évi anyagot elsajátították, a szavakat, a nyelvtani szabályokat és a ragozásokat megtanulták, alkalmazták. Szóban sikeresebben tudták a mondatokat összeállítani, mint írásban, füzeteik rendesek, tiszták. A fiúosztályokban igen kicsi volt az érdeklődés a nyelvtanulás iránt, ennek ellenére írni, olvasni, fordítani gyenge közepes szinten tudtak.*

Rajzóráit igyekezett a legjobb tudása szerint vezetni, szakos nevelő lévén jó eredményt ért el. Társadalmi munkát végez, az iskola és a KISZ-tánccsoportját vezeti.

A nevelő óráira rendszeresen készül, az orosz nyelvet a hiányos tankönyvellátás ellenére eredményesen tanította."

A Tiszakeszi Általános Iskola tanári karának meghatározó tagja lett. Ez volt a híres „nagy csapat", amely a gyermekeken kívül a falu életét is alakította, tagjai közül többen szerepelnek a *Pedagógusok arcképcsarnoka* előző évi köteteiben.

Erzsike néni tehát kezdetben orosz nyelvet és rajzot tanított, majd 20 éven keresztül az első és másodikos tanulók tanító nénije volt. A szülők örömmel adták hozzá gyermekeiket, hiszen a tanításon kívül – mivel igen vallásos római katolikus családból származott – nagy

szeretettel oktatta és nevelte a nebulókat, jó tanácsokkal látta el az őt gyakran felkereső szülőket.

A Tiszakeszi Általános Iskola II. osztálya 1957-ben

Az iskolai munka mellett a falu kulturális életében is jeleskedett. Esténként felnőtt népi táncos csoportokat vezetett. Ezek igen szépen szerepeltek nemcsak a falusi rendezvényeken, hanem a járási és megyei versenyeken is. Közben a fiatal, képesítés nélküli nevelőket is patronálta.

1957-ben kezdődött Tóth Hedvig Évával, a későbbi dr. Fegyvernekynével barátsága, mely egészen Évike haláláig tartott.

Erzsike néni az iskolaudvaron lakott pedagóguslakásban, így szinte egész nap nevelt. Délutánonként, ha a focizó fiúk összevesztek, ő tett igazságot közöttük, pedig volt munkája otthon is, a családjában. A faluban nem volt óvoda, így kisebbik lánya, Magdika, hároméves korától iskolába járt. Varga Jánosné igazgató néni többször meglátogatta az osztályt, és mivel a „tiszteletbeli kisiskolás" mindig kifogástalanul viselkedett, így megengedte ezt a szabálytalanságot. A tanulók imádták a kis Ducikát (Magducika), minden tablóra feltették a fényképét is.

A 60-as években a pedagógusokkal végeztették a faluban a különböző összeírásokat (baromfi, lábasjószág stb.), sőt a tsz szervezésében is részt kellett venniük. Este, tanítás után a sötét, sáros utcákon járt Erzsike néni barátnőjével, Gávai Józsefnéval eleget tenni a feladatoknak. A falu lakossága kedvesen fogadta a pedagógusokat, elbeszélgettek velük az iskoláról, a gyerekekről. A nép tudta, hogy ezt a munkát ingyen és muszájból kell végezniük. Igazi lámpások voltak, nélkülük szinte nem is lehetett volna a faluban semmilyen társadalmi megmozdulás. A manapság divatosnak nevezett csapatépítő programról sem feledkeztek meg: a tantestületben három Erzsébet és két Katalin nevű pedagógus volt, ezért a novemberi hónapokban óriási névnapi ünnepségeket rendeztek a tornateremben, mely Erzsike néni házának felét tette ki. Meghívták a járási vezetőket, így ki lehetett cserélni a tapasztalatokat, és amellett táncoltak, énekeltek is. Nyaranta Bogácsra látogattak el a nevelők, mert ott is volt az iskolának egy faháza. Az évenként megrendezett farsangokról se feledkezzünk meg: ilyenkor minden osztály fellépett egy-egy kisebb szereppel. Erzsike néni is kitett magáért, egyik legemlékezetesebb előadása az európai népviseletek tánccal egybekötött alkotása volt.

Közben teltek az évek, három gyermeke elvégezte az általános iskolát Tiszakesziben, majd mindhárman Miskolcon folytatták tanulmányaikat. Lajos a híres Földes Ferenc Gimnáziumban, Erzsébet a Kossuth Lajos Gimnáziumban, Magdolna pedig a Zrínyi Ilona

Gimnáziumban. A középiskola sikeres befejezése után Lajos és Erzsébet az egri Tanárképző Főiskolán, Magdolna a sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskolán végzett.

Lajos a Tiszakeszi Általános Iskolában tanított 1964-től 1980-ig (biológia–földrajz szak), hét évig a Tiszakeszi község pártvezetőségének titkára, 1987-től 1990-ig tanácselnöke, majd 1990-től 2010-ig polgármestere lett. 46 év közszolgálat után ment nyugdíjba, sok új létesítmény dicséri regnálását.

Magdolna 1970–1978-ig tanított Tiszakesziben, azután férjhez ment, és Gyomán folytatta a tanulók oktatását. Erzsébet előbb Mezőcsáton, majd 1983–2005-ig Tiszakesziben tanított. Igazi pedagógus famíliába születtek a gyerekek, hiszen már Erzsike néni nagyapja is igazgató tanítóként dolgozott Havasmezőn (Erdély).

Erzsike néni a gyermekeit is tanította, így emlékszik rá *Erzsébet lánya* mint tanárra és édesanyára: *„Anyu tanította nekem az orosz nyelvet, igen kellemesen teltek az órák. Az akkor még teljesen újnak és rendhagyónak számító szituációs játékokkal kezdtük. Anyámnak az volt az elve, hogy ha valaki elmegy a Szovjetunióba, tudjon tájékozódni valamennyire. A társalgást sokkal többre tartotta, mint a nyelvtant. Rengeteget énekeltünk, sőt néha egy-egy rövid mesét bábbal is eljátszottunk. Nekem mindent jobban kellett tudni, mint osztálytársaimnak, mert csak így tudott tőlük is követelni. Bár negyvenen voltunk, de soha nem volt fegyelmezési probléma. Semmi hátrányom nem származott abból, hogy anyám tanít, sőt társaim néha sajnáltak, mert nekem semmit nem nézett el anyu.*

A gyermekkorom csodálatos volt, három iskolaudvar nyílt egybe, hátul óriási barackos, sportpálya, minden, ami egy iskolásnak a mennyországot jelenti. Bár az ott lakó pedagógusgyerekek már nagyok voltak, de mégis tele volt az udvar a barátnőimmel meg a focizó fiúkkal. Az udvar közepén állt a kétszáz éves tölgyfa, az órák közti szünetekben karon fogva az alatt sétáltunk. Ott zajlottak jó idő esetén az úttörő foglalkozások is. A rajvezetők az osztályfőnökök voltak.

Anyám gyakran megvendégelte barátnőimet, és ha felnőtt szegény ember vetődött a házhoz, sohasem ment el az sem üres kézzel, pedig éjszaka sütött-főzött, mert nappal ott volt a sok iskolai meg iskolán kívüli munka. Hetente több este értekezlet volt, nem is tudom, miért kellett az 50-es, 60-as években annyit értekezni. A faluban elterjedt, hogy Kiss tanító néninél éjszaka is ég a villany, amikor más már alszik. Anyám gyakran 2–3 órakor feküdt le, akkorra fejezte be bokros teendőit. Szeretettel, de szigorúan nevelt bennünket, a hazugságot nagyon elítélte. Egyszer sírva jött haza, mert megtiltották, hogy templomba járjon.

Ami igen mély benyomást tett rám gyermekkoromban, hogy a névnapján annyi virággal kedveskedtek neki tanítványai, hogy a vázák mellett a lavórt is igénybe kellett venni. A házunk fölött volt a hangos bemondó, és két napon át küldték a »Szív küldi« üzeneteket a tanítványok neki az akkori divatos slágerekből. Nyugdíjas korában igen örült, ha öt unokájával együtt lehetett. Ő tanította meg írni-olvasni a lányomat ötéves korában."

Kiss Lajosné Tiszakesziben 1955-től 1979-ig tanított, *Grajz István* igazgató (1969–1978) két alkalommal készített az alapminősítéséhez kiegészítést. Ezek jól mutatták fejlődését, szakmai nagyságát. Az 1974-ben készült dokumentációból csatolok rövid részletet:

„Évek óta kis felmenő rendszerben az 1–2. osztályokban végzi munkáját. Az órákra való felkészülését magas fokú hivatásszeretete és lelkiismeretessége jellemzi.

Dokumentumai – tanmenet, óravázlat, korrepetálási terv stb. – mind ezt tükrözik. Munkája során a tantárgyak közötti koncentrációt jól teremti meg, a nevelési tervet eredményesen használja. Sok gondot fordít a fizikai dolgozók gyermekeinek segítésére. A napi oktató és nevelő munka ilyen irányú megszervezésén túl rendszeresen korrepetálja őket.

A modern pedagógiai eljárásokat elfogadja, munkája során igyekszik azokat realizálni, bizonyíték erre az évről évre tartalmasabb tanmenet.

Aktívan kiveszi a részét a kisdobos munkából, rajvezetőként tevékenykedik. Eredményesen készíti fel tanítványait a kisdobos életre.

Javaslom, hogy bátrabban nyúljon az audiovizuális eszközökhöz, hisz minden adottsága megvan ahhoz, hogy azokat az eszközöket beépítse a mindennapi nevelő-oktató munkája menetébe, mert azok használata tovább fogja növelni – eddig is szép, kimagasló eredményeket felmutató – pedagógiai tevékenységének értékét."

A családi viszontagságok, a háború, a málenkij robot, az iskolai és iskolán kívüli sok-sok munka felőrölték egészségét, nyugdíjas éveiben sokat betegeskedett.

1991-ben *aranydiplomát* kapott. A miskolci ünnepségen elsőként említették a munkácsi tanítóképzőt, és a szervezők igen elégedetlenek voltak, hogy nem beszélgethettek Erzsike nénivel, mivel betegsége miatt egyik lánya vette át a diplomát.

1992-ben elveszítette férjét. Ez nagyon megviselte, ezután egyedül élt. Egy évvel később újabb súlyos veszteség következett életében, kedves barátnője, szeretett kollégája, dr. Fegyvernekyné Évike halála, mely nagyon elszomorította. De nem maradt egyedül, a Rózsafüzér Egyesület tagjai (korabeli idős nénik), kiknek gyermekeit, unokáit tanította, naponta felkeresték, elbeszélgettek a múltról, felelevenítették a közös élményeket, látogatásaikkal bearanyozták élete utolsó éveit. Gyakran beszélgetett gyermekeivel, kollégáival, egy-egy tanítványával a régi szép időkről.

1999-ben szívinfarktusban halt meg, temetésén kollégái, tanítványai, családtagjai mély megrendüléssel búcsúztak tőle. Igazi pedagógus volt, emberi tulajdonságai példaértékűek, hisz szakmai tudását mindvégig a gyermekek egyéni és közösségi fejlesztésére fordította.

Köszönetet mondok a kutató munkámat segítő családtagoknak, az irattár áttekintésének engedélyezéséért az iskola vezetőinek.

Tanítványa,
FARKAS JÁNOSNÉ TÁPAI KLÁRA ny. igazgató
Tiszacsege

KOMLÓSSY ALBERT (Szatmárnémeti [ma Románia], 1917. augusztus 23. – Kaposvár, 1996. január 26.) ábrázoló geometria és matematika szakos középiskolai tanár

Apja, Komlóssy Károly (1882–1946) gyógyszerész, anyja Bodnár Anna (1892–1975). Húga, Mária 1922-ben született.

Az új trianoni határ miatt hétéves korától debreceni, majd kispesti nagynénjeinél nevelkedett, 17 évesen pedig Margit nagynénje formailag is örökbe fogadta, hogy magyar állampolgársága révén a romániai katonai behívást elkerülhesse.

Műegyetemi tanulmányait katonai behívója szakította meg. Egy tüzér szertiszti tanfolyam elvégzése után hivatásos állományba került, 1941-ben hadapródból tartalékos zászlóssá léptették elő. Még ebben az évben megnősült, Máthé Ilona tanítónővel kötött házasságot. Két gyermekük született: György (1942) villamosmérnök lett, Zoltán (1945) vegyészmérnök.

Később frontszolgálatra vonult be. 1944-ben visszamenőleges ranggal hadnaggyá nevezték ki. 1945-ben alakulatát Németországba vezényelték, ahová családját is magával menekítette. Amerikai hadifogságba esett, majd 1947 tavaszán a hazatérés mellett döntött. Otthon kifosztott lakása, „politikailag megbízhatatlan" minősítés, bélistázás várta. Vasúti segédmunkásként dolgozott a Szolnok melletti Újszászon. Ezt követően a **szolnoki gimnáziumban** (amely 1922 óta **Verseghy Ferencnek,** a város szülöttének, a nyelvújító költőnek nevét viselte, majd az iskola nevét 1952-ben Nikosz Beloianniszra változtatták, de 1955-ben ismételten visszakapta nevét) tanárhiány miatt matematikatanárként alkalmazták. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem levelező tagozatán matematika–ábrázoló geometria szakos középiskolai tanár szakképesítést szerzett, 1963-ig tanított a gimnáziumban.

Az 1960-ban érettségizők közül néhányan így emlékeznek tanárukra:

„Komlóssy tanár úrral a kapcsolatunk az 1956–1957-es tanévben kezdődött, és egészen az érettségi bizonyítványunk kézbevételéig tartott. Csendes, halk szavú, de határozott ember volt. Nem kivételezett senkivel, a jó és a gyengébb diákokkal egyformán foglalkozott, nem sértett meg soha senkit, nem dorongolta le csúnya szavakkal a tanulókat még akkor sem, ha valaki nem készült fel a tananyagból. Ha kellett, többször is elmagyarázott egy-egy tananyagrészt, ha ez sem segített, tanulócsoportokat szervezett, amelyben a gyengébbek segítséget kaptak. Nem kellett fegyelmeznie. Tudott dolog, hogy annál a tanárnál, aki le tudja kötni tanítványai figyelmét, aki tudását át akarja adni diákjainak, és a fejükbe akarja »verni« a tanított tantárgy ismeretét, és ezt meg is tudja velük értetni, nincs szükség fegyelmezésre. Ezt a fajta tudásátadást az értelmes diákok azzal honorálják, hogy figyelnek, és képességeiknek megfelelően elsajátítják azt, amit meg akarnak velük tanítani. Mi igyekeztünk, értelmes diákoknak mutattuk és tartottuk magunkat.

A tanár úr, ha ügyeletes volt, reggelente nem rohant váratlanul egy-egy osztályba azért, hogy a házi feladatot másoló tanulót elkapja, kaján vigyorral elvegye füzetét, és átadja azt az osztályfőnöknek.

Nagyszerű ember és jó TANÁR volt Komlóssy Albert, akire ennyi év távlatából is csak jó szívvel emlékezem. Bár élete során sok szenvedésen és megaláztatáson mehetett keresztül, erről soha nem beszélt, és nem is tett rá semmilyen célzást. Mi, akik gyerekként sok mindent átéltünk, jól tudtuk, mit jelentett az, ha valamelyik szülő bélistára került, vagy politikailag nem megbízhatónak minősítették. Ezt az egész család szenvedte.

1965-ben találkoztunk vele ismét, majd utoljára 1990-ben, mert 1995-ben betegsége miatt már nem tudott eljönni az érettségi találkozónkra. Az utolsó összejövetelünkön, az »osztályfőnöki« órán elmondta életének alakulását. Emlékét tisztelettel őrizzük." (Fügedi László)

„Komlóssy tanár urat – már az iskola falait elhagyva – Berci bácsiként emlegettük. Ebben az elnevezésben benne volt szívünk minden melege és szeretete bizonyára azért, mert sokan (én feltétlen) szinte családtagként tekintettünk rá. Eddig minden tanárunkra – már akikről eddig írtam – találtam valami rá illő jelzőt. Ezek a jelzők sokszor hosszas töprengés után születtek, de Berci bá esetében egy szemvillanás alatt. Ő volt a CSUPASZÍV tanár, így csupa nagybetűvel. Annyira szerettük, hogy még halvány gondolata sem fordult meg a fejünkben, hogy valami gazemberséget kövessünk el a rovására. De nem is szolgált rá. Az óráit élmény volt végigülni.

Közös pályafutásunk előzménye az volt, hogy Verbai tanár úr igyekezett bevezetni minket az ábrázoló geometria rejtelmes világába. Nos, kéz a kézben el is indultunk mi ebbe a számunkra ismeretlen világba, de aztán úgy eltévedtünk, hogy nagyon gyenge eredményeket értünk csak el. Volt köztünk kicsit buta, meg nagyon buta, de egyformán hülyén álltunk a K1-es és K2-es képsíkok határán, és fogalmunk sem volt, hogy melyik segédvonal mentén jutunk el legalább az óra végéig. Ezt a tarthatatlan állapotot Hack Márton (arcképvázlata 2014-ben jelent meg – a szerk.) *igazgató úr megszüntette, és Verbai tanár úrnak más osztályt adott. Ezek után robbant be az életünkbe Komlóssy tanár úr. Első kérdése volt: – Meddig jutottatok el? – Hát, rendszerint az óra végéig – válaszoltuk. Ezután néhány, a tantárgyat illető villámkérdés következett. Az erre adott válaszokból Berci bá' azonnal kristálytisztán látta, hogy a mi koponyáinkban a legteljesebb sötétség uralkodik. Miután így megállapította, hogy felkészültségünk a legjobb esetben is a nullához közelít, elhatározta, hogy elölről kezd mindent.*

Erőltetett menetben végigszáguldottunk az előző tanév anyagán. A negyedik osztály első félévének végére kialakult egy természetes szóródás. Voltak jelesek, közepesek és menthetetlenek. Ezt az állapotot azonban már lehetett osztályzatok formájában is kifejezésre juttatni. Hogy mi volt a titka? Nos, a válasz igen egyszerű: szeretettel, egyszerűen és közérthetően tanított, élvezetesen és szemléletesen magyarázott. Akinek még ez sem volt elég, annak újrakezdte. Nem emlékszem rá, hogy valaha is felemelte volna a hangját, vagy valakinek is mondta volna: »Hülye vagy fiam. Ülj le!«

Fegyelmezésünkre, amennyiben kivételesen szükség volt, bőven elegendő volt, ha rosszallóan ránk nézett. Nagyon tiszteltük benne, hogy – néhány tanárunkkal ellentétben – nem volt nála »skatulyarendszer«. Így adódhatott elő, hogy egy órán két ötöst és két egyest is kaptam. Az ötösöket a jó feleleteimért, a két egyest pedig azért, mert ezen elbízva magam a padtársammal kezdtem el valami vonalzón civakodni, és csak arra rezzentem fel, hogy a nevemet hallom. Álltam, mint az a bizonyos szamár a hegyen, amikor elhangzott a felszólítás: »Folytassa Lőrincz Pista!« – és kezembe nyomta a krétát.

A tanárváltás következtében az a furcsa helyzet állt elő, hogy Berci bá' velünk együtt a fiát is tanította. Erre szokták manapság mondani: cikis helyzet. Nos, ezt a dilemmát Gyuri fia oldotta meg. Olyan szinten tudott, hogy senki sem vonta kétségbe az atyai jelesek jogosultságát. A gyanú halvány árnyéka sem merült fel bennünk, hogy bunda lenne a dologban. Ha valaki, valamit nem értett, nem kellett Berci bára várnia, Gyuri mindig és mindenkinek készségesen elmagyarázott mindent.

Nem csak ábrázoló geometriát tanított nekünk Komlóssy tanár úr. Olykor-olykor Rédl tanár urat is helyettesítette, aki a matematikát lett volna hivatott tanítani. Be kell férfiasan vallanom, hogy Rédl tanár úr sajátos tanítási stílusából eredően én a matematikának még a puszta gondolatától is három napos hidegrázást kaptam. Komlóssy tanár úr ezúttal sem tudta megtagadni önmagát. Túlzás nélkül állíthatom, hogy legkedvesebb iskolai élményeim közé tartoztak matematikaórái. A szó leghétköznapibb értelmében szájtátva hallgattam előadásait. Ő tárta fel előttem a matematika hihetetlen logikáját és szigorú törvényeit. Mindezt olyan érdekfeszítően, hogy nem lehetett nem odafigyelni. Amit egyszer elmagyarázott, azt otthon nem kellett tanulni. Neki köszönhetem, hogy az érettségit, magamat messze túlszárnyalva, közepesre abszolváltam. Soha egy percig nem titkoltam, hogy e hihetetlen teljesítmény annak volt az eredménye, hogy olyan tételt húztam, amelyet az ő óráján tanultam. Drága Berci bácsi! Isten áldása legyen emlékeden s haló poraidon!" (Lőrincz István)

„Másodikosok voltunk, amikor átvette az osztályt matematikából. Az első órán, amikor bejött, lerakta az osztálynaplót és a magával hozott könyvet úgy, hogy azok bal alsó sarka egymáshoz és az asztal bal alsó sarkához pontosan illeszkedett. Ha nem is feszes vigyázzállásban, de egyenes tartással állt meg az osztály előtt és várt. Megvárta, amíg megszűnt a mozgolódás, és mi is fegyelmezetten álltunk. A hetes jelentett: »tanár úrnak tisztelettel jelentem...«. A jelentés után megvárta, amíg a hetes a helyére ér, »rendesen« megáll, ekkor diszkrét fejhajtással (talán kissé előrehajolva) üdvözölte az osztályt.

Az első órán közölte, hogy a »tisztelettel jelentem« helyett elég lesz a »tanár úrnak jelentem«. Régen az alázattal jelentem volt divatban, de ő alázatot nem kért, a tiszteletet pedig nem szavakkal kell kifejezni. Aztán leült, és azt kérte: mindenki vegyen elő egy tiszta lapot, és írjuk fel, milyen kívánságaink vannak a matematikaórákkal kapcsolatban. Senkinek az írását nem ismeri még, a papírokat pedig az óra végén a kályhában elégetjük, azaz mindenki nyugodtan írhat azt, amit gondol. Megtettük. Sokféle kívánság volt. Elkezdte olvasni a kívánságokat, csoportosította és válaszolt.

»Ne legyen házi feladat!« – Egy példa lesz csak; a házi feladat csak arra való, hogy ismételjük át, amit az órán tanultunk, nem arra, hogy fárassza a diákot.

»Szünetre ne legyen sok feladat!« – Szünetre egyáltalán nem lesz feladat. A szünet arra való, hogy pihenjen a diák, nem arra, hogy dolgozzon.

»Lehessen az iskolában is a házi feladatot megoldani!« – Lehet. Kikötés csak annyi: otthon tintával kell írni, az iskolában pedig csak ceruzával.

Aztán voltak kérdések is. »Lehet-e dolgozatíráskor valamilyen segédeszközt használni?« – Mindent. Akár az Országos Széchenyi Könyvtárat behozhatjátok. A feladat az, hogy meg kell oldani a példát, nem az, hogy hogyan. Csak az idő van megszabva, a módszer nem.

Aztán elmondta az ő feltételeit. Aki akármilyen módon, de hiba nélkül vissza tudja adni, ami az órán elhangzott, az kaphat kettest. A hármashoz az kell, hogy a fogalmazás is legyen értelmes. Négyes annak jár, aki a »matematika nyelvén« tudja elmondani. Aki ötöst szeretne, annak a Középiskolai Matematikai Lapok havi pontversenyében legalább kétszer az első tíz között kell lennie. Aztán közölte, hogy az érettségin senki sem fog megbukni. Mielőtt a teljes megkönnyebbülés sóhajai elérték volna a mennyezetet, folytatta: »mert aki nem tudna matematikából leérettségizni, az már az osztályvizsgákon meg fog bukni.« A pótvizsgáról is elmondta, hogy a pótvizsgán átmenni nála nem lehet! »Aki annyira buta, hogy egy év alatt nem képes megtanulni az anyagot, az két hónap alatt biztosan nem tudja megtanulni. Aki pedig két hónap alatt meg tudja tanulni, de egy évig nem tanulta meg, az olyan hanyag, hogy nem érdemli meg, hogy átmenjen.« Lehet, hogy ezért csökkent az

osztály létszáma az érettségiig?! Egy biztos: aki nem kitűnően érettségizett, hanem csak jeles rendű lett, annak matematikából volt négyese.

A tanár úr fegyelmezett volt, és fegyelmet követelt, de nemcsak magától és tőlünk követelte meg, hanem elvárta másoktól is. Az órákról soha nem késett egyetlen percet sem. Amikor befejezte a mondatot, és letette a krétát, néhány másodperc múlva megszólalt a csengő. Pedig soha nem nézett az órájára. Bámulatos időérzéke volt.

A tanár úr észrevette, hogy matematikatudásunk első osztályban lerakott alapjai nem elég stabilak. Egyezséget ajánlott: kezdjük ott, ahol első osztályban kezdeni kell. Nekünk fél év alatt az elsős tananyag végére kell érni, a második félévben így utolérhetjük a tanrendi anyagot. Ha győzzük a tempót, harmadikban és a negyedik első félévében végére érhetünk a teljes anyagnak. Az utolsó félévben együtt kidolgozzuk az összes érettségi tételt, és mindenki minden tételből felel. Vállaltuk. Így történt. Még arra is volt idő, hogy aki valamelyik tételből az órákon »nem ment át«, újra felelhessen (akár harmadszor is). Mindenki átment az érettségin. Betartotta az ígéretét.

Egyik alkalommal túl nehéz volt a házi feladat. Az osztály nagyobbik része korábban érkezett, és úgy fél nyolc tájban a matematika házi feladatot kezdte írni. Iskolaügyeletes akkor Kovács Ferenc igazgatóhelyettes úr volt. Háromnegyed nyolc körül benézett az osztályba, és azt látta, hogy sokan házi feladatot írnak. Gyorsan összeszedte a házi feladatot írók füzeteit, majd elviharzott. Kb. 5 perc (vagy alig több) telhetett el, amikor az igazgatóhelyettes úr megjelent az osztályban, az összegyűjtött füzeteket letette a hozzá legközelebb eső padra, és ekként szólt: – A hetes gyorsan ossza ki!

A matematikaóránk az első vagy második óra volt aznap. Komlóssy tanár úr bejött, és a szokásos üdvözlések után első mondatai ezek voltak: „Remélem időben visszakapta mindenki a füzetet, és volt idő a házi feladatot még 8 óra előtt megírni. Úgy láttam azonban, sokan írták; ebből úgy tűnik nekem, nehéz volt a feladat. Oldjuk meg együtt!" (Megjegyezte még, hogy átfutotta a füzeteket, és – »mindenki becsületére legyen mondva« – mindenki ceruzával írt.) És az aznapi matematika óra első 15 perce a házi feladat megoldásával telt." (Dr. Bajnóczky István)

1963-ban **Kazincbarcikára** költözött, ahol a helyi **felsőfokú technikum**, később **műszaki főiskola** matematika tanszékének vezetője volt.

55 évesen a gyermekkorban szerzett légúti megbetegedések következtében rokkantnyugdíjba vonult. Később Dunaújvárosban, majd Kaposváron élt, ott is halt meg.

Az 1980-as években intenzív munkával kutatta a Komlóssy család történetét. Az ekkor készült *„A Komlóssyak"* című kéziratos könyvét az Országos Széchenyi Könyvtár Kézirattárában 121/87 naplószámon helyezték el. A könyv mottója*: „Aki látja a tegnapot, az tudja, hogy a mát a holnap fogja* követni. *Csak aki tudja, hogy a mát őseinek köszönheti, az érti, hogy holnap a gyermekeinek ma lesz, és ez az ő jövője."*

Forrás:

- *In memoriam, EMLÉKEINK, A Szolnoki Verseghy Ferenc Gimnáziumban 1960-ban érettségizettek emlékei néhai tanáraikról.* Szolnok, 2011. március

Volt tanítványa,
DR. BARANYÓ GYÖRGY
Csobánka

KOSZORÚS OSZKÁRNÉ Kovács Hajnalka (Szarvas, 1944. október 11. – Gyula, 2015. január 30.) óvodapedagógus, vezető óvónő

Apai felmenői között gyógyszerész, író, országgyűlési képviselő, zeneszerző, több lelkész és tanító volt. Nagyapja, Kovács Béla banktisztviselő, festőművész; nagyanyja, Gödri Anna óvónő. Édesapja, Kovács Béla évtizedekig a szarvasi Vajda Péter Gimnázium testnevelő tanára volt. Anyai nagyapja, Tóth László orosházi evangélikus kántortanító, nagyanyja, Démusz Teréz iparoscsalád leszármazottja, édesanyja, Tóth Klára tanítónői oklevelet szerzett. Három testvére született: Béla László (1943) építőmérnök, Klára (1947) tanár és Erzsébet (1948) operaénekes.

Szarvason járt iskolába. Az általános iskola alsó tagozatát a tanítóképző gyakorlóiskolájában, a felső tagozatot az I. számú Általános Iskolában végezte. 1958-ban felvették a Vajda Péter Gimnáziumba, ahol édesapja is tanította. Az első évben még a lakásuk szomszédságában álló, régi gimnázium épületébe jártak, majd 1959 őszétől a Felsőfokú Óvónőképző Intézet megalapításával a Tessedik téri iskolában helyezték el a gimnáziumot. Kitűnő tanárai voltak. Mindig szeretettel emlékezett Gasztonyi Józsefre, a Kossuth-díjas Hanzó Lajosra, Margócsy Gyulára, Árvai Pálra, Czinkotszky Jánosra, Medvegy Margitra, Kurucz Mihályra; két osztályfőnökére: Szatúr Gézára és Tóth Kása Gyulára. 1962-ben érettségizett.

Pályaválasztásában szerepet játszott, hogy szerette a kisgyermekeket. Maga is úgy érezte, megvannak azok a képességei, amelyek ehhez a szép és felelősségteljes hivatáshoz szükségesek. 1962 szeptemberében kezdte meg tanulmányait a Szarvasi Felsőfokú Óvónőképző Intézetben. Különösen szerette az óvoda-egészségtan, óvoda-szervezettan és a népművelési ismeretek tantárgyakat, ezekből jeles osztályzatot kapott. Ugyancsak jeles eredményt ért el minden félévben az ének, a zene, az ének módszertana, valamint a testnevelés és módszertana tantárgyakból. 1964. június 30-án vette kézhez oklevelét.

1964. augusztus 1-jétől kinevezést kapott **Orosházára**, a **Bajcsy-Zsilinszky utcai Napközi Otthonos Óvodába**. Orosházán élő keresztanyjához, Tóth Idához költözött. A Bányai Károlyné vezette óvodában jó közösségre talált, több óvónővel és dajkával élete végéig összejártak, tartották a kapcsolatot. Folyamatosan fejlesztette általános műveltségét és szakmai tudását. Rendszeres olvasója, előfizetője volt az *Óvodai Nevelés* című szakmai és módszertani folyóiratnak. Ebben az óvodában közel tíz esztendőt töltött el.

1974-ben lakótelepi lakásuk közelében megnyitották az új **Könd utcai Napközi Otthonos Óvodát,** ahova kolléganője, a vezetőnek kinevezett Sisák Elekné hívta munkatársául. Itt 1974. január 13-tól helyettes vezető, majd 1992. augusztus 1-jétől a városi önkormányzat öt évre megbízta, hogy ugyanott lássa el a vezető óvónői teendőket.

A Könd utcai óvodában eltöltött 21 esztendő után újabb változás történt életében. A városi önkormányzat fenntartásában lévő tizenegy orosházi óvodából – összevonás útján – három óvodát hoztak létre, így vezetői megbízását 1995. augusztus 31-ével visszavonták.

1995. szeptember 1-jétől 1999. október 11-i nyugdíjba vonulásáig Révész Józsefné óvodavezető hívására, szintén **Orosházán**, az **Evangélikus Hajnal Óvoda** helyettes vezetőjeként dolgozott. Ez az intézmény 150 fős létszámával Magyarország legnagyobb létszámú evangélikus óvodája volt.

1965-ben kötött házasságot Koszorús Oszkár könyvtárossal, két gyermekük született: Éva 1966-ban, Csilla 1969-ben. Éva három unokával (Gergő, Petra és Ákos), Csilla pedig egy unokával (Franciska) ajándékozta meg a nagyszülőket. A dédunokák érkezését már nem érhette meg.

Az Evangélikus Hajnal utcai Óvoda – Halacska csoport (Orosháza, 1996)

1993-tól haláláig az Orosházi Evangélikus Egyházközség képviselő-testületének, majd presbitériumának tagja, 2000-től 2012-ig jegyzője volt. 2002-től 2015-ig az egyházközség Fénysugár nyugdíjas klubját vezette, amely 2007-től egyesületté vált. A 2001-ben Orosházán megrendezett – 3000 fős – III. Országos Evangélikus Találkozó egyik fő szervezője volt. Nyugdíjas éveiben alkalmanként kántori szolgálatot is ellátott (főleg istentiszteleteken és esküvőkön) az orosházi nagytemplomban és az egyházmegye sok gyülekezetében.

2002-től 2014-ig *Fénysugár Híradó* címmel állandó rovata volt az *Orosházi Harangszó* című periodikában, ahol megközelítően negyven írása látott napvilágot. A férje által megírt több kiadványnak, például az *Orosháza jelesei* (1994), illetve *Arcképek Gádoros múltjából* (2005) című könyveinek földrajzi és személynévmutatóját ő készítette el.

Felmenőinek emlékét ápolandó megírta édesapja, Kovács Béla gimnáziumi tanár portréját a *Pedagógusok arcképcsarnoka* 2013-as kötetébe, illetve nagyapja, Tóth László tanító arcképvázlatát tette közzé férjével együtt a sorozat 2014-es kiadványában.

Gyönyörűen kézimunkázott, örömmel ajándékozta meg ezekkel családtagjait, ismerőseit. Szeretett rejtvényt fejteni, autót vezetni, utazni. Háromszor volt Amerikában és Kanadában, eljutott Európa húsz országába Angliától Törökországig, Erdélytől Finnországig.

Élményeit, új ismereteit örömmel osztotta meg a hozzá közel állókkal, ezért (édesanyám) mindig is példaképem volt. Amióta csak emlékszem, végtelen szeretettel, odaadással vette körül a szűkebb családját, hozzátartozóit és kis óvodásait. Az ő példamutatása, mintaadása meghatározta a jövőmet mind a családi életem alakításában, mind a pályaválasztásomat illetően. Három gyermek édesanyja vagyok, és hozzá hasonlóan óvodapedagógusként munkálkodom. Istennek hála, már két unokával ajándékoztak meg gyermekeim, és a harmadik csöppség is útban van. Édesanyám is rajongott a gyermekekért, mindig a szépet és a jót vette észre bennük, segítette a rászorultakat, gondozta, fejlesztette a kiemelkedő tehetségeket.

Az élet úgy hozta, hogy pedagóguspályám kezdetén és az ő nyugdíjba vonulása előtti időszakban egy nevelőközösségben dolgozhattunk. Tapasztalhattam munkatársaként is, hogy mély hivatástudata párosult magas szintű szakmai felkészültségével. Kiváló emberismerete és empatikus képessége tette számára lehetővé, hogy kollégáival és a hozzá járó gyermekek családjaival őszinte, bizalmi kapcsolatot alakítson ki. Kollégái közül többekkel a munkahelyi kapcsolaton kívül baráti szálak is összekötötték.

Első munkahelyén, az orosházi Bajcsy utcai óvodában örökre szóló tapasztalatot szerzett a hátrányos helyzetű gyermekek nevelésében. Peremóvoda lévén, a beíratott gyermekek közül nem kevesen szerény anyagi körülmények között éltek, ezért a nevelésük, gondozásuk óriási feladatot rótt az óvónőkre és a dajka nénikre. Édesanyám számos adománygyűjtést szervezett, melyekkel segítette a családok megélhetését, szociális beilleszkedését, integrálását. A reá bízott gyermekeket nagy-nagy szeretettel vette körül, számukra biztonságot nyújtó, élménygazdag óvodai mindennapokat biztosított. A csoportszobák és folyosók falait hungarocellből kivágott és kézzel festett mesefigurákkal díszítette fel kis óvodásai legnagyobb örömére. A szülők szerették, felnéztek rá. Az óvoda belső helyiségeit és az udvari játékokat nyaranta szülői közreműködéssel átfestették, lemázolták. Ezeket a társadalmi munkákat is odaadással szervezte, és ő is aktívan részt vett bennük.

Pályája első szakaszában jelent meg az Óvodai nevelés programja, amely országosan egységes nevelési rendszert fogalmazott meg az óvodapedagógusok számára. Ez volt további munkája vezérfonala, amely írásbeli munkáinak is alapköve lett.

Az óvodai dokumentumokat pontosan vezette, kiemelkedően szép kézírásáért sokan dicsérték.

Áldozatos és kitartó munkával gazdagította a Köndutcai óvoda matematika és környezetismeret szertárát a különböző papír alapú apró figurák (mai minimat-készlet) és munkalapok készítésével. Bizony, az akkori 35—40 fős csoportlétszámokra kivetítve ezek több ezer darabot jelentettek. Kézügyességét és önzetlen adakozását dicsérték a játékbabáknak kötött és horgolt színes ruhadarabok is.

A csoportjába járó gyermekeket feltétel nélküli szeretettel, elfogadással nevelte. Tudatosan, következetesen, szabályok mentén terelgette, egyéniségüket figyelembe véve alakította, formálta személyiségüket. Három és fél évtizedes óvodapedagógusi munkássága alatt a város óvodai munkaközösségében is aktív feladatokat látott el. Több irodalmi, környezetismereti és ének bemutató foglalkozást tartott Orosháza és környéke óvodapedagógusainak. Óvónői szaktudását komplex megyei továbbképzésen, illetve audiovizuális tanfolyamon való eredményes részvétellel gazdagította. A Köndutcai óvodában közlekedési szakreferensi munkát is végzett.

Kiemelkedő szakmai tudása és munkabírása modell volt a körülötte dolgozók számára. Szakmai tapasztalatait szívesen osztotta meg, ezért tudatosan és önzetlenül vett részt az óvónőképzésben is. Mintegy 15 gyakorló óvónőnek volt mentora.

Pedagógusi pályafutása utolsó éveiben az Evangélikus Hajnal Óvodában örömmel élte meg a kis óvodások szabad vallásoktatását. Evangélikusságát hitelesen közvetítette a családokhoz, igyekezett elméleti és gyakorlati tudását átadni a körülötte lévő felnőtteknek és gyermekeknek. Zenei, hangszeres képzettségét nemcsak a kántori szolgálatban, hanem az egyházi gyermekdalok gyakoroltatása és tanítása során is kamatoztatta.

Páratlan öröm volt számára, hogy két kisebbik gyermekemet (Petra és Ákos unokáját) saját csoportjában nap mint nap magához ölelhette, nevelhette, tanítgathatta.

Példamutató keresztény életet élt, soha nem az egyéni karrier, hanem az elhivatottság, a lelkiismeretesség és az önzetlenség jellemezte az Úr Jézus által vezérelt földi úton.

1996-ban, nyugdíjazása előtt 3 évvel súlyos betegséget diagnosztizáltak nála, amelyből négy hónap alatt teljesen felépült. Tizenkét év tünetmentesség után újabb és újabb megpróbáltatásokon ment keresztül. Emberi méltóságát és hitét soha nem veszítette el, békében élt önmagával és másokkal. Hosszan tartó, már gyógyíthatatlan betegsége vetett véget földi életének 2015. január 30-án. Betegségében is lelki egyensúlya megőrzésére törekedett, saját szenvedésén keresztül harmóniát tudott sugározni, amellyel hitet adott, és világított számunkra.

A városlakók szerették és tisztelték. Az orosházi evangélikus templomban hatalmas tömeg, körülbelül négyszáz fő jelenlétében (családtagjai mellett egykori óvodásai, szüleik, nagyszüleik, volt kollégái, osztálytársai, a város vezetése, országgyűlési képviselők, az evangélikus egyház helyi, megyei, országos képviselői és sok ismerőse) búcsúztatták a lelkészek. Hamvait az Alvégi temetőben, családi sírboltban helyezték el.

Több elismerést kapott:

* Kiváló Munkáért (1981)
* Orosháza Művelődésügyéért I. fokozat (1988)
* Orosháza Művelődésügyéért arany fokozat (1993)
* Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1999)
* Déli Evangélikus Egyházkerület Hűségérem (2012)
* Aranyoklevél (2014)

Források:

- Fürst Enikő: Fénysugár. *Orosházi Harangszó* (a továbbiakban O. H.) 2002. feltámadás hava 10. p.
- Szalay Judit: Hajnalka = *O. H.* 2003. advent – karácsony
- A Koszorús (Krón) és a Bartos család leszármazottainak találkozója (családi lexikon és adattár). Pécs – Cserkút, 2008.
- Akikért hálát adunk, akiket köszöntünk. Az egyházkerület hűségérmesei (közöttük Koszorús Oszkárné Kovács Hajnalka is – pályakép) *Evangélikus Élet,* 2012. máj. 20. 8–9. p.
- Csete Ilona: Hűségérem az egyháztól. A Hét Embere Koszorús Oszkárné. *Békés Megyei Hírlap,* 2012. jún. 8. 4. p.
- Feljegyzések, levelek, vidám írások a Koszorús (Krón) és a Bartos család történetéből (benne Koszorús Oszkárné két írása). Pécs, 2012.
- Koszorús Oszkárné Kovács Hajnalka aranydiplomás óvodapedagógus búcsúztató beszéde. *O. H.* 2015. húsvét, 9. p.
- Nikodémné Szedmohradszky Zsuzsa: Hajnalka „Az igaznak emlékezete áldott”. *O. H.* 2015. húsvét, 10. p.
- Fürst Enikő: Viszontlátásra, Hajnalka! *O. H.* 2015. húsvét, 11. p.

Férje,
KOSZORÚS OSZKÁR könyvtáros
és *lánya,*
GAVALLÉRNÉ KOSZORÚS ÉVA óvodapedagógus
Orosháza

KOVÁCS ISTVÁNNÉ Gáll Mária (Hajdúszoboszló, 1927. október 9. – Hajdúszoboszló, 2016. május 24.) tanító, általános iskolai tanár

Édesapja, Gáll János a hajdúszoboszlói Gazdakör elnöke, terménykereskedő, édesanyja, Borbély Mária múzeumőr volt. Ketten voltak testvérek.

Tanulmányait Hajdúszoboszlón kezdte meg, a helybeli elemi iskola négy osztályát és az állami polgári iskolát is itt végezte.

Édesapja 1944-ben meghalt, akit egy félreértés miatt lelőttek a német katonák. Özvegy édesanyjával egyedül maradt a két gyermek. Nem volt könnyű életük. Az 1944/45-ös tanévet például ki is kellett hagynia a Dóczi Leánygimnáziumban a családi tragédia és a rossz anyagi körülményeik miatt. Tanulmányait egy évvel később azonban folytatta.

Édesanyja 1948 őszén súlyosan megbetegedett, emiatt Marika néninek otthon kellett maradnia, hogy ápolja őt, és ellássa a háztartást. Csak az összetartás és az egymásról való gondoskodás maradt a család számára. Ebben pedig neki, az idősebb leánygyereknek oroszlánrésze volt.

1948-ban a debreceni Dóczi Református Tanítóképzőben tanítói oklevelet szerzett. 1950-től 1956-ig **Mátramindszenten** tanított.

1955-ben a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola magyar–történelem szakán általános iskolai tanári diplomát szerzett.

1956. december 27-én kötött házasságot Kovács István tanárral, Hajdúszoboszlón.

1956-tól 1969-ig a **hajdúszoboszlói 3. sz. Általános Iskolában** tanított, és 10 évig úttörő csapatvezető is volt. Közben tanácstagi feladatokat is ellátott. Több évig a Művelődési Állandó Bizottságban tevékenykedett.

Tíz éven keresztül foglalkozott pedagógiai kísérletekkel dr. Petrikás Árpád csoportjában a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. Több pályamunkájával is első díjat nyert.

1969. július 22-től a **hajdúszoboszlói 4. sz. Általános Iskolába** került, ahol felső tagozatos napközi otthonos csoportvezetői feladatot látott el.

1970-ben szeretett férje hirtelen, egyik pillanatról a másikra, szívinfarktusban meghalt.

Marika néni 1979-ben idegenvezetői képesítést szerzett.

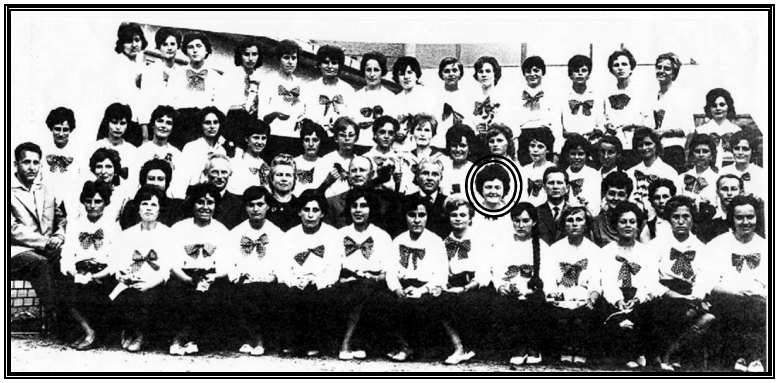
1998-ban a Dóczi Intézettől, illetve annak jogutódjától 50 éves jubileumi díszoklevelet kapott, melyet személyesen vett át.

Igazgatói és kollégái szerint is, nagyon pontos, fegyelmezett, szigorú, következetes nevelő volt. Mindig a tanulók, a gyerekek érdekeit tartotta szem előtt.

Domokos Pálné, volt kolléganője így emlékszik vissza az együtt töltött időkre*: „Ha Marikára gondolok, az első érzés bennem a hála, azért a kedvességért, segítőkészségért, amelyet irántan tanúsított, amikor tapasztalatlan kezdőként bekerültem a tantestületbe 1960-ban. Szinte az első naptól »szárnyai alá vett«, és segített a beilleszkedésben, beleértve a szakmai bizonytalanságokat is. Tizenhárom évig dolgoztunk egy iskolában, és megtapasztalhattam, mennyire szavahihető, szavatartó, egyenes ember volt. Megtanultam tőle, hogyan kell őszintén elmondani a véleményünket úgy, hogy ne legyen sértő, de igaz legyen. Humorával, derűjével sokszor átsegített nehéz napjaimon. Mindig szeretettel fogok rá emlékezni.”*

Az 1982/1983-as tanév végén vonult nyugdíjba. Ekkor a kertes házból lakótelepre, társasházba költözött. Nagyon szerették a lakótársak is. Mindenkihez volt egy-két kedves szava a lépcsőházban, az utcán.

Sajnos, egészségi állapota egyre romlott. Egyre nehezebben tudta ellátni magát. Rokonai közül már senki sem élt Hajdúszoboszlón, ezért 2003-ban beköltözött az idősek otthonába, Zsadányba. De vágyott vissza a szülővárosába. 2006-ban sikerült visszatérnie Hajdúszoboszlóra a Szent Anna Idősek Otthonába, ahol haláláig élt.

A végzős VIII. A osztály (1963)

Gyermeke nem született, testvére gyermekeit sajátjaként szerette.

Unokahúga, *Gáll Orsolya* így emlékszik rá vissza: *,,Hogy milyen rokon volt ő? A legközelebbi, a szó szoros értelmében! Mikor édesanyám, akinek nem voltak testvérei, meghalt, még szorosabb kapcsolatot alakított ki a két család között. Szinte napi szinten tudtunk egymásról.*

Mikor fiatalabb volt, sokat járt Pestre, olyankor sokszor nálunk aludt. Kisgyermekként ez mindig örömteli esemény volt. Szerettük, és izgatottan vártuk. Nyaranta mindig töltöttünk nála egy-egy hetet a bátyámmal Hajdúszoboszlón. Korábban még a szülői házban lakott, nagymamámmal. Később, mikor saját lakása lett, akkor nála és nagymamámnál is aludtunk a szünidő alatt. Sokszor vitt ki minket a fürdőbe. Mi is imádtunk kint lenni, de neki is kedvenc időtöltése volt a napfürdőzés.

Mindig éreztük a szeretetét. Minden találkozáskor valami aprósággal kedveskedett nekünk, gyerekeknek, aminek a szeretetértéke volt nagy, nem az anyagi. Később, mikor már én is felnőtt lettem, akkor is mindig adott valamit. Valami szépet a saját holmijai közül, amelyet az évek során összegyűjtött, kapott, vagy utazásai során vásárolt. Nagylelkű és adakozó volt mindig. Gondoskodó és szerető családtag volt."

Petrusné Csombordi Piroska a hajdúszoboszlói 3. sz. Általános Iskola 1963-ban végzett 8. osztályos tanulója, így emlékezik Kovács Istvánné Marika nénire**:** *„Történelmet tanított nekünk »a szép Marika néni«. Mi néhányan így neveztük őt. Őáltala kedveltem meg a történelemórákat. Szigorú és igazságos pedagógus volt. Tanítványainál kivívta a tiszteletet maga iránt. Sohasem kellett csendre intenie osztályunkban a sok lányt, egyszer sem kellett felemelnie a hangját. Pedig nagy létszámú osztály volt a mienk, 43-an voltunk az osztályban.*

Jó szándékú nevelő volt Marika néni. Ha váratlanul »becsúszott« valakinél egy-egy 1-es vagy 2-es osztályzat, mindig adott lehetőséget a javításra.

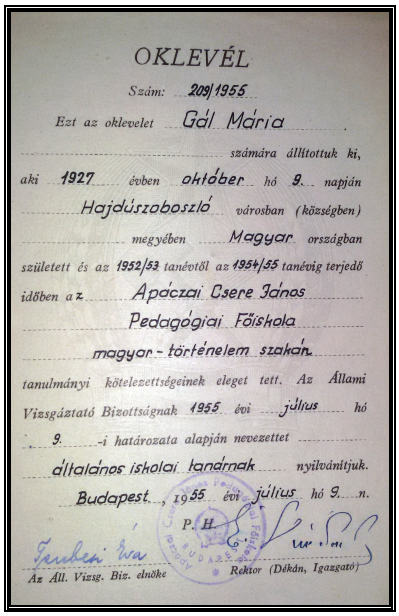
Nagy-nagy szeretettel köszöntöttük őt pedagógusnapokon. Mindig örömmel fogadta a szép virágokat. Bájos, kedves mosolya felejthetetlen.

Tanítványai közül többen is pedagógusok lettek.

Idős korában is megmaradt a szellemi frissessége. Tanítványait mindig megismerte, szívesen elbeszélgetett velük. Amikor például az egészségházban találkoztunk, mindig megkérdezte: »Mi van veled, 'kislányom'?«

Az 50 éves általános iskolai találkozónk után négyen elmentünk hozzá az Otthonba, és virágcsokorral köszöntöttük. Mi, »pici« kislányokként körbe ültük. Alig fértünk a kis szobában. Boldog volt, s beszélt…, beszélt…, és mi meg csak hallgattuk őt. Volt mire emlékezni. Nagyon jó volt vele lenni. Szívemben őrzöm azt a pillanatot, amikor a búcsúzáskor mosolyogva integetett nekünk.

Bárcsak tudatták volna velem, amikor csendben »búcsúzott« a földi élettől! Fogtam volna a kezét… Mindig nagy szeretettel és tisztelettel gondolok Marika nénire. Örülök, hogy a tanítványa lehettem."

OKLEVÉL

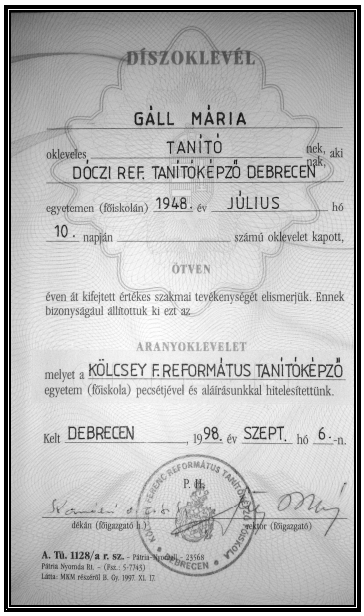
Szám: 209/1955

Ezt az oklevelet Gál Mária számára állítottuk ki, aki 1927 évben október hó 9. napján Hajdúszoboszló városban (községben) megyében Magyar országban született és az 1952/53 tanévtől az 1954/55 tanévig terjedő időben a z Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola magyar – történelem szakán tanulmányi kötelezettségeinek eleget tett. Az Állami Vizsgáztató Bizottságnak 1955 évi július hó 9. -i határozata alapján nevezettet általános iskolai tanárnak nyilvánítjuk.

Budapest, 1955 évi július hó 9. n.

P. H.

Az Áll. Vizsg. Biz. elnöke — Rektor (Dékán, Igazgató)

DÍSZOKLEVÉL

GÁLL MÁRIA

okleveles TANÍTÓ nek, aki nak,

DÓCZI REF. TANÍTÓKÉPZŐ DEBRECEN

egyetemen (főiskolán) 1948. év JÚLIUS hó 10. napján számú oklevelet kapott,

ÖTVEN

éven át kifejtett értékes szakmai tevékenységét elismerjük. Ennek bizonyságául állítottuk ki ezt az

ARANYOKLEVELET

melyet a KÖLCSEY F. REFORMÁTUS TANÍTÓKÉPZŐ egyetem (főiskola) pecsétjével és aláírásunkkal hitelesítettünk.

Kelt DEBRECEN, 1998. év SZEPT. hó 6. n.

P. H.

dékán (főigazgató h.) — rektor (főigazgató)

A. Tü. 1128/a r. sz. – Pátria Nyomda Rt. – 25168 – Pátria Nyomda Rt. – (Fsz.: S-7745) – Látta: MKM részéről B. Gy. 1997. XI. 12.

Kitüntetései:

* Úttörővezetői Érdemérem (1982)
* Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1983)

NÉMETNÉ DÁVID IRÉN
ny. tanító
Hajdúszoboszló

DR. KÖRMENDI GÉZA (Tata, 1929. június 1. – Tata, 2015. január 21.) tanár, gimnáziumigazgató, helytörténész, ethnográfus

Édesapja úri szabó, édesanyja háztartásbeli. Apai ágú nagyapját a híres tatai fazekasok egyik jeles képviselőjeként tartják számon. Egyik interjújában anyai ágú nagyapját is említi, mint akitől a legtöbb tulajdonságát örökölte. Tanulmányait a református elemiben kezdte, majd a helyi piarista gimnáziumban tanult. Közben Bodmérre költöztek, ahonnan naponta vonatozott és gyalogolt be az iskolába.

1945-ben a háború kényszerű fordulatot hozott életében. 16 évesen leventének, majd önkéntes katonának állt. Kisigmándon szolgált a tábori pékségnél. A háború szele Ausztriába, majd Csehországba sodorta. Az amerikai hadsereg fogságába került, amely átadta az oroszoknak. Így jutott el Máramarosszigetre. Szerencsére 18 éven aluli katonaként nem tekintették felelősnek a háborúért, és elengedték.

A háború után folytatta középiskolai tanulmányait. Piarista tanáraira mindig jó szívvel emlékezett. Elmondása szerint magyarságtudatát, erkölcsét és hazaszeretetét ők alapozták meg. 1948 augusztusában sajnálatos módon baleset érte, amikor egy vasúti szerencsétlenségben elvesztette fél karját, és az egyik lába is maradandóan károsodott.

Felsőfokú tanulmányait Pécsett, a Tanárképző Főiskolán 1955-ben fejezte be. A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1965-ben magyar–történelem szakos tanári, 1967-ben etnográfus muzeológusi oklevelet szerzett.

Első munkahelye 1954-től **Tarjánban** volt, ahol magyart és történelmet tanított **általános iskolában**. Később **Tatán** kapott állást a **gimnáziumban**. Kezdeti tanár éveiben egy irodalmi színpadot is alapított, amely országos hírre tett szert. 38 évesen, mindössze két év gimnáziumi tanári munkát követően kinevezték igazgatónak. Vezetése során arra törekedett, hogy szülővárosának legyen korszerű, színvonalas gimnáziuma, amelyben ugyanakkor tovább él a piarista értékrend is. A **tatai Eötvös József Gimnázium** igazgatójaként (1967-1984) számos oktatási kísérletben, kezdeményezésben játszott irányító szerepet. Vezetése eredményeként a gimnázium az ország legjobb középiskoláinak sorába került.

A pedagógusok életrajzát rendszerint a hálás tanítványok visszaemlékezései fémjelzik. Körmendi Géza aktív életének meghatározó részét intézményvezetőként, gimnáziumigazgatóként töltötte. Bár mindvégig tartott tanórákat, a középiskola irányítása, a tantestület szervezése, az oktató-nevelő munka stratégiai és taktikai kihívásai felmérhetetlenül sok energiát igényeltek. Ezt is figyelembe kell venni, mikor a teljes életutat értékeljük.

Körmendi Géza tanárként a tanítványai számára közvetített tudás mellett az értékrend, az erkölcsi erő és az élet szeretetének fontosságát adta át. Közel három évtizede egyetemistaként készítettem vele egy interjút. Az interjú elemzését végző neves egyetemi tanárom részletes bírálatában nem azzal foglalkozott, amit írtam, hanem az interjúalany humanista szemléletét, a kiváló pedagógusszemélyiség értékeit hangsúlyozta elsősorban. Egy rövid interjú alapján is nyilvánvalóvá vált számára, amit Körmendi Géza tanítványai biztosan tudtak és éreztek: Körmendi Géza kiváló nevelőként működött, és legfontosabb feladatának a fiatalabb generációk tanítását érezte.

Felesége, Hadnagy Izabella, szintén pedagógus, mint ahogy két gyermeke, Izabella és Noémi is erre a pályára léptek.

Körmendi Géza egykori tanítványa, *Nagyháziné Szabó Bernadett* így emlékezett rá: *„Úgy tartják, a kiváló és elhivatott pedagógus arról ismerszik meg, hogy az általa fölnevelt nemzedékek a bőséges tárgyi tudáson túl még annyi, de annyi értéket, hitet, az anyanyelv mindenkori és kiapadhatatlan szeretetét, életre szóló mintát, a teljesség érzését és az örök kételyt egyszerre magában hordozó műveltséget, kihunyhatatlan emberszeretetet, célokat kaptak. Mi, a tanítványok, ezekben a szíveket szorító pillanatokban érezhetjük át a különösen borzongató érzést: micsoda kiváltságban lehetett részünk, micsoda kivételezett helyzetet élvezhettünk igazgató úr, tanár úr, Géza bácsi jóvoltából!"*

Doba László, ugyancsak tanítvány, majd pályatárs írta Körmendi Gézára emlékezve: *„Tanár lettem, »megszállott« ember, amit ő plántált belém, amit tőle örököltem. A sors különlegessége, hogy szinte akkor, amikor ő befejezte a tatai Eötvös József Gimnázium igazgatását, én a budapesti Eötvös József Gimnázium igazgatója lettem. Az ő példáját követve, tanításait megszívlelve, vele rendszeres kapcsolatot tartva valósítottam meg Budapesten azt, amit Géza Tatán. A legőszintébb, legközvetlenebb tanártársam, igazgatótársam lett. Rendkívül gazdag életművet alkotott. Igazgatói hivatásának, az ő esetében szolgálatának befejezése után sorban jelentek meg helytörténeti, néprajzi munkái. Körmendi Géza tanár úrra, társra – meggyőződésem szerint – az a bibliai idézet jellemző leginkább, miszerint: »Sokan isznak vizet, kevesen ásnak kutat«. Ő kútásó volt, sokunknak jelenti az éltető vizet."*

Körmendi Géza pedagógusi működésével szoros kapcsolatban áll, hogy 1989-ben megalapította, és 2009-ig a Tatai Gimnázium Öregdiákjainak Egyesületének elnöke is volt. Az egyesület az ő kezdeményezésére és elvei alapján alakult meg és működött, sikeresen összekötve az egykori piarista diákok és a későbbi állami középiskolában tanultak számos generációját. A tatai gimnáziumban tanult diákok baráti közösségéből álló egyesület gondosan ápolta két évtizeden át az iskola hagyományait, őrizték és adták át az utánuk jött generációnak a hazafias, erkölcsi nevelés minden értékét, erősítették az öregdiákok kötődését egymáshoz és az alma materhez. Vezetésével jött létre 1988-ban a DOTIS alapítvány, amellyel 18 év alatt 74 érettségizett továbbtanuló tehetséges diákot támogattak. A gimnázium múltjának megőrzését szolgálták a volt tanárok születésnapi megemlékezései, emléktáblák felavatása, évente Kalazanci Szt. Józsefre emlékezés szentmise keretében. Az egyesületi élet része volt a nemzeti és egyetemes műveltség elsajátítása érdekében rendezett számtalan kiállítás, előadóest, díszoklevelek átadása a 60 éve, valamint az egyesületben kiemelkedő munkát végzetteknek. A gimnázium történetéről szóló több kiadványt is megjelentettek.

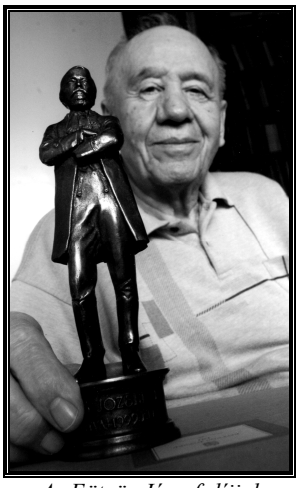
A tanítványok közösségén túl, egy szélesebb közösség, a tatai polgárok számára is rendkívül fontos Körmendi Géza tevékenysége. 1976-ban más lokálpatriótákkal együtt megalapította a Tata Barátainak Köre szervezetet, amelyet hat éven át elnökként vezetett. A település utcanévadási gyakorlatát hosszú ideig az általa megfogalmazott elvek alakították. 1981 és 1991 között a sorsközösséget fontosnak tartva, a Mozgáskorlátozottak Komárom-Esztergom Megyei Egyesületének elnökeként dolgozott az érintettek helyzetének javításán, esélyegyenlőségük érdekében. Számos esetben az ő személyes példája segített súlyosan megrokkant fiataloknak értelmet találni az életben, új célokat felismerni és ezáltal értelmes életet élni. Körmendi Géza könyvei, tanulmányai és cikkei, a tatai televízióban őrzött filmfelvételei, melyeken az egykori tatai világ emlékeit foglalta össze, még sokáig rendkívül fontosak lesznek a mindenkori tataiak számára, egészséges helyi identitásuk megőrzésében. Helytörténészként a számtalan hosszabb-rövidebb írás és cikk mellett három könyvben monografikus igénnyel dolgozta fel szülővárosa 20. századi történetét is. Néprajzkutatói és

helytörténészi pályájának eredményei tucatnyi önálló kötetben, több mint száz cikkben, tanulmányban váltak elérhetővé. Ő maga legbüszkébb talán a vaskos kötetben megjelent, példamutató filológiai igényességgel megvalósított könyvére: a tatai gimnázium névtárára volt. 2014 novemberében mutatták be utolsó kötetét: a *Tatai és tóvárosi kápolnák, templomok harangjainak története* című könyvét.

Barátja és néprajz szakon évfolyamtársa, *Kósa László*, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja a *Történetek Tatáról* című kötet előszavában így írt: *„Körmendi Géza tanári tevékenysége mellett rendszeresen szakított időt a város és vidéke történetének, néprajzának és népnyelvének kutatására. Ezen a három területen születtek tanulmányai, tudományos és népszerűsítő cikkei, dolgozatait több önálló kötetben és általa szerkesztett könyvben adta közre. Körmendi Géza mindvégig a kisváros krónikása, a kisvárosi szellemi élet tevékeny résztvevője volt és maradt. Amikor a múltról ír, a jelenhez beszél, bizonyítva, hogy hátrányos helyzetek, a lekezelő nézetek, a föl-fölbukkanó negatív megkülönböztetés ellenére igenis érdemes és értelmes dolog kisvárosban élni. A magyar kisvárosok otthonos arculatához, életéhez hozzátartoznak a hasonlóan emelkedett látókörű, a múlt emlékeit a feledéstől óvó, ismereteket a jövő nemzedékeknek átadó lokálpatrióták. Boldog az a város, ahol ilyenek élnek, hiányuk érződik, ahol nincsenek."*

Körmendi Géza több évtizedes tanári munkájával párhuzamosan doktorált történelemből (1979), folytatta néprajzi és helytörténeti kutatásait, gyakorlatilag megteremtette a helyi Kuny Domokos Múzeum néprajzi gyűjteményét, rendezte első kiállításait. Az általa folytatott alapkutatások, mesterség-monográfiák a magyar néprajzi felsőoktatásban egyetemi tananyagként használatosak. A műveiben összefoglalt hagyományos tudás egykori hordozói: a csutorások, molnárok, szíjgyártók, késesek vagy fazekasok, gazdálkodók emlékét őrzik művei. Körmendi Géza etnográfus munkássága lényegében összefogja a megyében végzett néprajzi kutatásokat. Szerzőként és szerkesztőként is tevékenykedett a máig iránymutató *Tata története II.* kötetében és a hiánypótló Komárom-Esztergom Megyei néprajzi füzetek sorozatában is. Ő indította el a megye néprajzi fehér folt jellegét végleg megszüntető, több éves, kiterjedt, kérdőíveket is felhasználó tematikus kutatást, és szerkesztette az ennek eredményeit feldolgozó *Paraszti élet a Duna két partján* című négy tanulmánykötetet. Néprajzkutatóként annak a generációnak volt a tagja, amely az eltűnő egykori hagyományos gazdálkodás és életmód elemeit még ismerhette és kutathatta. Így születtek meg mára klasszikussá váló könyvei a tatai fazekasságról, a vízimalmokról, tanulmányai többek között a helyi jégvágásról, a megyei településnéprajzról és építkezésről, népi táplálkozásról, kézműves mesterségekről és a paraszti gazdálkodásról. Nyelvészeti kutatásai elsősorban a megye földrajzi, illetve helységneveinek vizsgálatával kapcsolatosak. Több alkalommal volt lehetőségem vele közösen terepmunkán, gyűjtésen részt venni. Erőteljes és barátságos személyisége segítségével rendkívül gyorsan kiváló kapcsolatot talált az adatközlőkkel, és míg én fényképeken dokumentáltam például a tímár mesterség vagy a szénégetés munkamenetét, ő rejtett szakmai fogásokat és speciális ismereteket is megtudott beszélgetőtársaitól. Történészi képzettsége révén kiválóan hasznosította a különböző tematikus kutatásokhoz megtalált levéltári, könyvészeti forrásokat. Tömör, magával ragadó stílusban írt, és nagyszerű előadó volt. A tudományos ismeretterjesztés magas színvonalú művelése esetenként a legjobban kvalifikált tudósok számára is komoly kihívás. Körmendi Géza azonban vele született természetességgel és hiteles hangon tudta közreadni kutatásai eredményeit. *„A magyar néprajztudomány számára a helytörténeti ihletettségű cikkek, tanulmányok és kötetek a legfontosabb háttérbázist jelenthetik. Az ezekben szereplő*

adatokat, visszaemlékezéseket, történeti forrásokat összegyűjtő feltárók fáradhatatlanul kutatják szülőhelyük történetét. Ilyen fáradhatatlan kutatója Tatának dr. Körmendi Géza, akinek gazdag vonatkozó munkásságát fogja össze a megjelentetni kívánt bibliográfia. Megjelentetése elsősorban azért jelent érdemi eredményt, mert a korábbi megjelenési helyek már többnyire elérhetetlenek. Ezáltal gyakorta már évtizedek óta hozzáférhetetlenek azon írások, melyek nemcsak a helytörténetírás, hanem a néprajz-, a gazdaságtörténet- és a köztörténetírás számára is értékesek" – írtam a lektori véleményben.

Az Eötvös József-díjjal

Körmendi Géza sokoldalú pedagógiai tevékenységéért, valamint Tata város érdekében végzett munkájáért és különböző tudományágakban elért eredményeiért több kitüntetésben részesült. Városa is felismerte értékteremtő munkásságát, és kimagasló pedagógiai, közéleti tevékenységéért, értékes helytörténeti kutatásainak elismeréseképpen *Tata Városáért díjban* (1979, 1995) részesítette, 2013-ban pedig az oktatás, a tehetséggondozás területén végzett kimagasló pedagógiai tevékenységéért, Tata város értékeinek megismertetése érdekében kifejtett helytörténeti munkássága elismeréséért *Tata Város Zsigmond Király Díját* kapta meg. Számára különösen értékesek voltak a tanári, pedagógusi munkájával kapcsolatban kapott elismerések, így a *Kiváló tanár* (1975), az *Apáczai Csere János-díj*, illetve az *Eötvös József-díj* (2010). Magas állami kitüntetései: a *Munka Érdemrend arany fokozata* (1984), majd a *Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt* (1994) jelezték, hogy életműve közvetlen környezetén messze túl is kiemelten értékesnek számít. Tudományos működését a szakmai díjak is visszaigazolták. Nyelvészeti munkásságát a *Csűry Bálint-díjjal* értékelték (1980). A *Magyar Néprajzi Társaság Belföldi tiszteleti tag* elismerést adományozott részére 2009-ben. A gratulációk alkalmával minden esetben szerényen mondta, hogy mindez nem csupán neki jár, hanem feleségének is, aki mindenkor biztonságos háttérként mellette állt.

Körmendi Géza életútja rendkívül sok küzdelmen keresztül, számos embert próbáló helyzeten át vezetett. Visszaemlékezése szerint balesete és betegségei miatt ötször kellett megtanulnia járni. Kivételes akaraterejének is köszönhetően mindig sikerült talpra állnia, és valami új, tiszteletre méltó ügybe fognia, amelyet aztán kitartóan végig is tudott vinni.

A Tatai Református Egyházközség presbiterré választotta mélységes istenhite miatt is (1994). Részt vett a Tatai Református Gimnázium alapításában, a jelentkező tanárok és diákok felvételiztetésében.

86. évében hunyt el. A fáradhatatlanul dolgozó tanárra, történészre és néprajzkutatóra továbbra is szüksége lenne családjának, tanítványainak, városának és a szaktudománynak. Dr. Körmendi Géza néprajzkutató, várostörténész, a Piarista Gimnázium volt diákja és a tatai Eötvös József Gimnázium egykori igazgatója tiszteletére 2016-ban állított emléktáblát a Tatai Gimnázium Öregdiákjainak Egyesülete, Tata Város Önkormányzata és az Eötvös József Gimnázium és Kollégium.

Egy vele készült interjúból idézzük: *„A Földön átutazóban vagyunk, itt küldetésünk van. Az életet hit és szeretet nélkül nem lehet élni. Szeretettel kell végezni a munkát. Szeretni kell embertársainkat vagy bárkit. Az idegeneket is. Ez erőt ad. Hit és szeretet nélkül nem érdemes élni."*

A tatai Móricz Zsigmond Városi Könyvtár 2014-ben önálló kiadványban jelentette meg Körmendi Géza nyomtatásban megjelent írásainak bibliográfiáját (1960–2014). A kiadvány 152 önálló címet tartalmaz.

2016 februárjában emléktáblát avattak a tatai Eötvös József Gimnáziumban Körmendi Géza emlékére.

DR. KEMECSI LAJOS a Néprajzi Múzeum főigazgatója
Budapest

KRIZSÁN BÉLA (Demecser, 1931. február 21. – Debrecen, 2001. február 8.) orosz és technika szakos általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes, megbízott igazgató

Édesapja gyári munkás volt, 1973-ban halt meg. Édesanyja háztartásbeliként nevelte három gyermekét. Bátyja üzemi munkásként dolgozott, húga a kereskedelemben bolti eladó volt.

Általános iskolai tanulmányait Demecserben végezte, majd a demecseri ipartelepen alkalmi munkásként helyezkedett el. Az alkalmazó vállalat 1949. szeptember 1-től szerződtette lakatos tanulónak. 1951-ben segédvizsgát tett. Ezt követően Nyíregyháza Város DISZ-bizottsága titkára lett.

1951-ben felvették a Debreceni Tudományegyetem orosz nyelvtanári szakára, majd 1952-ben az Egri Pedagógiai Főiskolán folytatta tanulmányait. A vizsgák után mint főiskolás katonai szolgálatra vonult be, tartalékos tiszti tanfolyamra.

Leszerelése után a **Nagykereki Általános Iskolában** tanított. 1954 szeptemberétől a **Biharkeresztesi Járási DISZ-bizottság** iskolai titkáraként működött két évig. Ekkor ismerkedett meg Lipcsei Ilonával, és még ebben az évben (1954) össze is házasodtak. Felesége a helyi OTP pénztárosa volt, majd Debrecenbe kerülve a KPVDSZ megyei szakszervezeténél irodavezetőként dolgozott 22 évig. Innen ment nyugdíjba.

1956-ban megszületett várva várt kisgyermekük, egyetlen lányuk: Ilona, aki jelenleg a debreceni Vénkerti Általános Iskola tanítója, és aki elmondta, hogy szülei életét, kapcsolatát, jellemüket, erkölcsi és világfelfogásukat példának tekinti, és örül, hogy továbbvitte a „pedagógus stafétát”, hiszen édesapjának köszönheti, hogy tanító lett. Ő kérte ki ugyanis és adta át neki a tanítóképző főiskolai felvételire szóló jelentkezési lapot.

Krizsán Béla 1957-től 1962-ig a **Magyar Úttörők Szövetsége** megyei titkáraként tevékenykedett Hajdú-Bihar megyében. 1962. március 16-tól a Debreceni Városi Pártbizottságon dolgozott.

1964. február 1-től a **debreceni Vígkedvű Mihály utcai iskola** igazgatóhelyetteseként, majd megbízott igazgatójaként működött. Közben, 1964 és 1966 között újabb képesítést szerzett a Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán, technika szakon. A technika, a szerelés, a gépek szeretete áthatotta tanításait, ebből adódóan óráit nagy érdeklődéssel és aktivitással élték meg tanítványai. 1973-ban áthelyezték a **Vénkerti Általános Iskola** állományába. Négy évig a Debreceni Városi Pedagógus Pártbizottság titkára volt. 1977. október 15-től átkerült az **oktatási igazgatóságra**, a felnőttoktatás területén tanárként dolgozott, szervezési és vezetési ismereteket tanított, elméleti és gyakorlati foglalkozásokat vezetett, kamatoztatta a hallgatóság körében gazdag ismereteit és vezetői tapasztalatait. 1987-ben innen ment nyugdíjba.

Krizsán Béla személyiségjegyeit tekintve alapvetően nyugodt, kiegyensúlyozott, empatikus és toleráns személyiség volt, aki emellett határozottan, az igazságosság szem előtt tartásával és kellő szigorral munkálkodott. Még gyári munkás korában megtanulta, és ezt az elvet vallotta és érvényesítette a nevelő munkájában, legyen szó akár gyermekről, ifjúról vagy felnőttről: *„A munkát, a feladatot mindig pontosan, korrekt módon el kell végezni, és akkor az ember büszke lehet magára, akármit is csinál*" – mondta az unokájának.

Határozott követelményeket támasztott mint pedagógus, és azokat megkövetelte akkor is, amikor a gyerekeket tanította az általános iskolában, vagy a fiatalok szabadidejét szervezte, vagy a pedagógusok érdekvédelme ügyében tárgyalt, vagy a gyermekmozgalom programját szervezte, vagy a felnőttoktatás jobbítása ügyében járt el.

A Vígkedvű Mihály utcai igazgatóhelyettesi és igazgatói munkájának is az volt az érdeme, hogy a határozott követelménytámasztás mellett nyugalmat, kiegyensúlyozottságot tudott teremteni a pedagóguskollektívában, ami az eredményes oktató-nevelő munka alapfeltétele. A felnőttoktatásban hallgatói elismeréssel szóltak gazdag vezetői tapasztalatairól, melyeket a való életből, a különböző területeken végzett munkája során szerzett, és élményszerűen adott tovább a foglalkozásokon.

Kollégái szerették és tisztelték vezetői habitusa miatt. Szerették azért is, mert a munkán túl a szabad időben is ember tudott maradni, és kiválóan tudta szervezni a rábízottak programjait. Optimista derűjével, kissé fanyar humorával jól össze tudta tartani a rábízott közösségeket. Emberi, szakmai kapcsolatai a kollégákkal segítő szándékúak és előremutatók voltak. Kiváló kapcsolatteremtő készséggel biztosította az általa vezetett intézmény, szervezet társadalmi támogatottságát. Az iskolában a szülők előtt tekintélye volt, igényelték véleményét, megfogadták a tanácsait. A gyerekek szerették, hallgattak rá, érezték, hogy ő is nagyon szereti őket. Elfogadták útmutatásait, értékeléseit, intelmeit.

A tanórán kívüli tevékenységet mind az általános iskolában, mind a felnőttoktatásban a résztvevők érdeklődésének, kívánságának megfelelően, élményszerűen, oldott formában szervezte, ezért ezek érdekesen egészítették ki a tanórák anyagát.

Iskolán kívül más szervekben, főleg az úttörőmozgalomban fejtett ki tevékenységet. Egy ideig tagja volt a megyei úttörővezetői tanácsnak és a táborozási szakbizottságnak, de vállalt feladatokat, tisztségeket más szervezetekben is. Mivel számára az úttörőmozgalomban végzett munka a legkedvesebbek közé tartozott, ezért konkrétan kiemelhetők a megyei úttörőtitkári munkájához kötődő legfontosabb kezdeményezések: a szervezeti élet erősítése, az őrsök tartalmasabb munkája, a legjobb őrsvezetők képzésének megszervezése, a tömeges úttörő- és kisdobos-avatás bevezetése. Része volt abban, hogy 1960-ban először jelentek meg úttörővasutasok Debrecenben, megrendezték 10 000 gyermek részvételével a

Megyei Úttörő Találkozót, úttörővezetői fórumot szerveztek a gyermekmozgalom időszerű kérdéseiről.

Krizsán Béla legkedvesebb tevékenységi területe a táboroztatás volt. Először táborozhattak megyei gyerekek Bulgáriában. Belföldön a legkedveltebb táborhelyek: a Mátrában, a Balatonnál és a Dunakanyarban voltak. Több száz megyebeli gyereket táboroztattak úgy, hogy az anyagi alapok megteremtése érdekében nagyszabású hulladékgyűjtést szerveztek.

Példamutató, szeretetteljes kapcsolatban élt feleségével. A kölcsönös megértés és megbecsülés, egymás és a család mélységes szeretete volt rájuk jellemző, amit a lánya, a veje és az unokái is példának tekintenek. Legkedvesebb volt számára az unokákkal való foglalkozás: Marcival szerelni szerettek, Ádámmal pedig sakkozni. Gyakran találkoztak a szélesebb családi és baráti körrel, leggyakrabban egymás kertjeiben és otthon, ahol a finom ételek főzésén túl a jó hangulatú beszélgetések voltak a jellemzők. Idősebbik unokája, *Marci* így emlékszik szeretett nagyapjára: *„Papára mint kedves, melegszívű, de határozott és ha kellett szigorú emberre emlékszem. Gyermekként rengeteg mindent tanulhattam tőle, amiknek nagy hasznát veszem azóta is az életemben."*

Krizsán Bélának hobbija volt csodálatos jelvény-gyűjteményének állandó gazdagítása. Nagyon szeretett kertészkedni, jól értett a metszéshez, permetezéshez. Rendszeresen eljárt kártyázni barátaival, akik közül *Oláh Tibor*, *Iván Áron* és az őt testvéreként szerető volt kollégája, *Kenesei Sándor* így vélekednek róla: *„Nagyon jó kolléga és nagyon jó barát volt, szerette a társaságot. Mindenről volt véleménye, melynek kissé fanyar humorával fűszerezve, hangot is adott. Jó volt a társaságában lenni, mert okos tanácsaival, szellemes megjegyzéseivel, jó hangulatával érdekessé, élményszerűvé tette az együttlétet."*

Munkásságát több kitüntetéssel ismerték el:

* Kiváló Úttörővezető (1964)
* KISZ Érdemérem (1966)
* Úttörővezető Érdemérem (1972)
* Kiváló Munkáért (1980)
* Gyermekekért Érdemérem (1982)

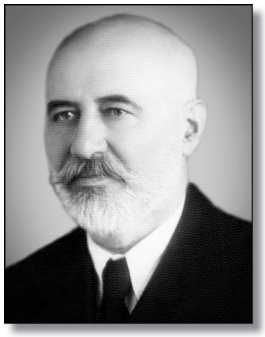
Összegző értékelés:

Krizsán Béla egyszerű, dolgos munkáscsaládból származott, ahol gyermekkorától kezdve megtanult dolgozni, becsülni a munkát és az azt végző embereket. Mindez meghatározta jellemét, melynek legfőbb összetevői voltak: az erős akarat, a munka szeretete, a becsületesség, a kölcsönös tisztelet, a munkát biztosító szervek, intézmények reális értékelése, kritikával való fejlesztése, az általános iskolában és a felnőtt oktatásban a tanítványok kellő toleranciával való kezelése, a határozott követelménytámasztás, az igazságosság és a kölcsönös megbecsülés légkörének kialakítása. Családja, barátai, kollégái és tanítványai nagyra becsülték emberszeretetét, bölcs, megfontolt tanácsait, útmutatásait, kissé fanyar, de élvezhető humorát. Így őrizzük meg emlékezetünkben őt, aki élete során, mindig önzetlenül dolgozott az emberekért, családjáért, a gyermekekért, az ifjúságért, a közösségért.

Volt kollégája,
KOVÁCS ANDRÁS tanár
Debrecen

L

LÁZÁR KÁROLY (Pécs, 1889. október 4. – Sárospatak, 1959. január 3.) tanító, polgári iskolai tanár, tanítóképző intézeti tanár, tanfelügyelő, címzetes igazgató, tankönyvíró, pedagógiai szakíró

Csak rövid ideig élt Pécsett, mert édesapját, aki postatiszt volt, Lendvára (ma Horvátország) helyezték. Ott járt a helyi polgári iskolába. Apját korán elvesztette, ezért Csáktornyán (ma Horvátország) a tanítóképzőbe iratkozott be, remélve, hogy gyorsan kenyérkereső lesz, és támogatni tudja özvegyi nyugdíjából élő édesanyját, két fiú- és egy leánytestvérét.

Kitűnő minősítésű tanítói oklevelét 1908-ban kapta meg. Pályázat útján **Iglóra** (ma Szlovákia) került az ottani **tanítóképzőbe,** innen hívták be sorkatonai szolgálatra. Katonaidejét letöltve Budapesten a Pedagógiumban 1911-ben mennyiségtan–természettudomány szakos kiváló minősítésű polgári iskolai tanári oklevelet szerzett. Az Apponyi Collegiumban állami ösztöndíjasként 1913-ban nyerte el kitűnő minősítéssel szaktárgyaiból a tanítóképző intézeti tanári oklevelét. Diplomájában kiemelt helyen szerepel: *„filozófiai és pedagógiai tárgyakból is dicséretes eredménnyel vizsgázott”*.

A levéltárban Lázár Károly fent említett két díszes oklevelét, diplomáját kézben tartva e sorok írója meglepetéssel és megilletődve olvasta az aláírásokat, ekkor lett számára egyértelmű, hogy Lázár Károly a későbbiekben miért éppen azt a pályát futotta be, amit megtett.

A Pedagógiumban a vizsga elnöke Szinnyei József, híres nyelvész akadémikus volt, a szaktanárok pedig: Imre Sándor, a pedagógia egyetemi tanára, későbbi államtitkár, Koch Ferenc kémikus, egyetemi tanár, Gyulai Ágost pedagógus, irodalomtörténész, a Magyar Pedagógiai Társaság titkára, a budai képző igazgatója, Rucsinszky Lajos a budai képző matematikatanára, Goldziher Károly egyetemi tanár, matematikus, Kovács János az Országos Közoktatási Tanács tanácsosa, a Pedagógium pedagógiatanára. Mindannyian koruk tudományos életének kiválóságai. Az Apponyi Collegiumban elnyert oklevelet aláírták: Pauer Imre akadémikus, tankönyvíró, a filozófia és pedagógia egyetemi tanára, a vizsgabizottság elnöke, továbbá Fröchlich Izidor akadémikus, fizikus, Eötvös Loránd utóda az egyetemen és Klupathy Jenő akadémikus, fizikus egyetemi tanár, korábban Eötvös Loránd tanársegédje. Őket hallgatta, náluk vizsgázott.

A következő esztendőben kitört az első világháború. A szerb, majd az orosz fronton harcolt. Hamarosan súlyosan megsebesült, a hódmezővásárhelyi hadi kórházban ápolták. Gyógyulása után az orosz hadszíntérre helyezték, ahol fogságba esett, két év múlva, 1918-ban szabadult. Visszatért Iglóra, de a csehek rövidesen, 1919-ben kiutasították. Ekkor nevezte ki a kultusztárca a **Sárospataki Magyar Királyi Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézetbe** tanárnak.

Rövidesen megnősült, 1920 augusztusában feleségül vette az akkor már nyugdíjba készülő igazgatója leányát, Hodossy Jolánt. Négy gyermekük született: Éva (1921), Károly (1923), Márta (1926) és István (1933).

Szorgalmas, becsületes, értékes közösségi ember volt, szerette a társaságot. Kollégáihoz baráti szeretettel közeledett. Reá nézve szerencsés időben került Patakra. Az új, az akkori idők legkorszerűbb épületét nemrég, 1913-ban kapta meg az intézmény. A trianoni trauma után a tantestület teljes odaadással állott a népnevelés ügye mellé. A helyi református kollégium a megmaradásáért küzdött ezekben az években, hiszen a területi veszteségekkel együtt tanulóifjúságának kétharmada is külföldre került, csak a minőségi oktatás vonzotta Patakra az ifjúságot, mert – mint helyesen megfogalmazták – az ifjú a tanárában keresi példaképét, és erre a tanár csak állandó képzéssel, önképzéssel válik érdemessé. A tanítóképző tanárai előtt ez a magatartás, elvárás már korábban is ismeretes volt. A testület pedagógiai szakírói tevékenysége már ekkor közismert. Csak példaképp említjük: az énektanítás ott, elsőként az országban a hangjegyoktatás alapján történt. A testület már ekkor egységesen vallotta, hogy olyan tanítókat akar nevelni, akik a közművelődést, a nép általános műveltségének emelését tudják majd szolgálni egyetértésben a klebelsbergi kultúrpolitikával.

Ez a légkör fogadta az ifjú Lázár Károlyt, ebbe tudott gyorsan beilleszkedni és mihamarabb ennek a kurzusnak motorjává válni. Volt mesterei hatására érdeklődése ezekben az években a filozófiai-pedagógiai tudományok felé fordult. Elsősorban a tanítás hatékonyságának problémái foglalkoztatták. Tanulmányozta a hazai és az európai reformpedagógia művelőinek munkásságát. Írásaikat, könyveiket unokája gondozásában könyvtára mai napig őrzi. Eljutott a korabeli magyar pedagógiát döntően meghatározó úgynevezett gyermektanulmányi mozgalomhoz. A Nagy László és Domokos Lászlóné nevéhez fűződő tudományos gyermekmegismerő programot a maga területén a tanítóképzésre alkalmazta, fejlesztette tovább.

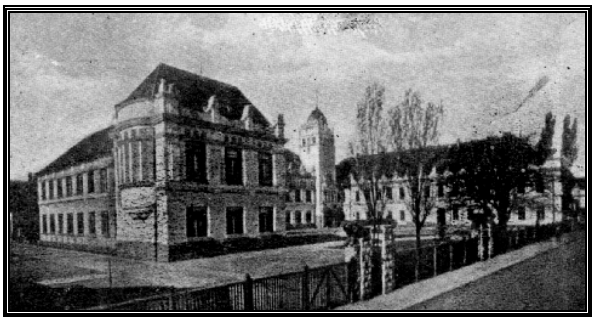

1920−1930 között elsősorban pedagógiai, filozófiai tárgyakat (lélektan, neveléstörténet, logika, neveléstan, gyakorlati képzés, iskola szervezettan) oktatott. 1923-ban megjelent az új tanterv, és a képző 1925-től öt évfolyamosra bővült. Az új feladatokat elemző, a megvalósítást elősegítő állandó nevelőtestületi értekezletek vezéralakja lett. 1927-ben elindította *A gyakorlati pedagógia kézikönyvtára* című sorozatát, amelynek szerkesztője és egyben kiadója is ő lett. A sorozatot tizenegy kötetesre tervezte, de a második világháború miatt csak tíz kötet láthatott napvilágot.

Ő maga három jelentős művet közölt sorozatában: *A népoktatásunk szervezete* (1930), *A gyermektanulmány vázlata* (1933) és a *Népiskola házi felszerelése* (1939). Még egy sorozatot is elindított *A tanítói továbbképzés könyvei* címen. Ebben szintén három munkája jelent meg: *Az osztálytanító hivatali teendői, Tanmenetek és órarendek készítése, Köznevelésünk szervezete* címmel 1935−1943 között. Ezek mellett 1930-ban közreadta az *Iskola szervezettan* c. tankönyvét, amelyet hivatalos tankönyvként használtak a hazai képzőkben 1948-ig. Sorozatainak egyes darabjai három, négy, sőt öt kiadást is megéltek, igen nagy volt a gyakorló pedagógusok érdeklődése irántuk. A végzős és pályájuk elején álló tanítók ugyanis számtalan praktikus tanácsot, útmutatást, konkrét segítséget kaptak ezekből az írásokból. Külön kiadásban több munkája is megjelent a '30−as években, valamennyi a gyakorlati pedagógia tárgyköréből. Munkái közül kettőt külön is meg kell említenünk.

A gyermektanulmány vázlata című művében − ezt a munkáját a tanítók, a szülők és mindazok számára ajánlotta, akik gyermeknevelléssel foglalkoznak − összefoglalta a hazai és az európai pedagógiai irodalom eredményeit, vázolta azt a folyamatot, ahogyan a tanítónak végig kell kísérnie a gyermek értelmi és érzelmi fejlődését a mesén, a játékon át, az akarati és értelmi nevelésen keresztül az ifjúkorig figyelemmel arra, hogyha átlagon felüli tehetséggel találkozik, azt hogyan tudja felismerni, hogyan kell kezelnie, gondoznia.

A Tanítóképző épülete, előtérben a gyakorlóiskolai szárny

A tanító nevelés gyakorlati része c. írását külön kiadásban 1935-ben adta közre. Ebben másfél évtizedes tapasztalata alapján kialakult nevelői hitvallását is leírta: *„A tanítóképzőben az egyszerű képzésnél sokkal több történik… amit alkotásnak, tanításnak, a gyakorlati fogások, eljárások átadásának nevezünk… a tanítói lelkületnek, a tanítói egyéniségnek a kiformálódásáról van szó."* Ennek érdekében az egyes tantárgyak oktatásakor nem elég csak az ismeretek közlése, de mindig rá kell mutatni azokra a didaktikai, metodikai fogásokra is, amelyekkel nemcsak megkönnyíthető a tananyag elsajátítása, de a tanítójelölt felkészülve az életre, elsajátíthatja azt a tudást, amelynek birtokában ő maga is tanítványainak majd át tudja adni az ismereteket.

A tanítóvá nevelés fontos területe − a tanórákon kívül − maga a gyakorlati képzés, a tanítási gyakorlatok végzése. A növendékeknek a lehetőség szerint minél több időt kell eltölteniük a gyakorlóiskola egyes osztályainak óráin, azaz rendszeresen hospitálniuk kell. Az óralátogatásokra fel kell készülni, a megfigyeléseket meg kell tervezni, a látottakat le kell jegyezni. Mindezekhez részletes szempontokat adott. Külön foglalkozott az úgynevezett mintatanítással, amikor a soron következő jelölt bemutató tanítást tart osztálytársai előtt. Szólt a látottak, hallottak értékeléséről, megvitatásáról, magáról a bírálatról. Ma sem érdektelen az, amit a bírálatról írt: a bírálat legyen tárgyilagos, de nem szigorú, legyen jóindulatú, célja a javítás, a fejlődés biztosítása, legyen bíztató, keresse a hibák okait, és ha hibát talál, jelölje a megoldás helyes útját, tudjon dicsérni, de elemezze, hogy mi miért jó, a látottakban mi a tanulságos. Ebben a munkájában leírtakat következetesen képviselte a nevelőtestületi

értekezleteken. Szorgalmazta, hogy tanártársai − igazgatója is − ha tehetik, minél többet látogassák egymás óráit.

1929-ben az állam az 1869-ben kötött egyezmény értelmében visszaadta a képzőt az egyháznak, az visszatért a református kollégium kötelékébe megtartva anyagi és szellemi függetlenségét. Az egyezmény értelmében a katolikus vallású növendékek tanulmányaikat befejezhették Patakon, a katolikus tanárok, ha akartak, maradhattak. Lázár Károly maradt, és nyugdíjazásáig állami tanárként oktatott a református képzőben.

1930-tól pedagógiai elvei megvalósítása érdekében kezdeményezte a növendékek gyakorlati képzési idejének megemelését. Bevezette, hogy már a harmadéves jelöltek is rendszeresen hospitáljanak. A negyed- és ötödéves évfolyamok hallgatóinak gyakorlati tanításait megkétszerezte. Egyszerre két jelölt „mintatanított" ugyanazt az anyagot előadva. Ennek érdekében a gyakorló osztályt két részre osztották, és a részt vevő megfigyelő osztályt is két részre. Az egyik csoportban a gyakorlóiskola tanítója volt a felügyelő tanár, a másik csoportnál ő maga. Az értékelésre, bírálatra a két csoport egyesült, és közösen vitatták meg a tapasztaltakat. A jelöltek a korábbiakhoz képest így kétszer többet hospitálhattak, taníthattak, vehettek részt tanulságos vitákban, elemzéseken. Mindennek az lett az eredménye, hogy a képzőbe került 14–15 éves ifjú mire 19–20 éves korában kezébe kapta tanítói oklevelét, észrevétlenül megszerezte a pedagógus pályán elvárt gyakorlatot.

Lázár Károly munkássága csakhamar országosan is közismert lett. Budapestre többször is hívták, de mindig hű maradt Patakhoz. Nevelői munkássága mellett egyéb megbízatásoknak is eleget tett. 1935–1941 között a Sárospataki I. sz. népiskola körzetfelügyelői tisztét töltötte be, 1937−1943 között pedig a miskolci, majd a kassai tankerület kijelölt tanfelügyelője volt. Kormányképviselői megbízatásokat is kapott a szaktárcától: 1940−1943 között az ungvári, az egri, a kassai és a hajdúdorogi katolikus, illetve görögkatolikus tanítóképzők képesítő vizsgáin elnökölt. 1930−1943 között tagja volt a Zemplén vármegyei Népművelési Bizottságnak. Többször részesült rendkívüli előléptetésben. 1942-ben a minisztertől címzetes igazgatói címet kapott.

Tanítványai segítőkész emberségéből adódóan rajongásig szerették. Őszülő, ritkuló haja, mélyhangú orgánuma okán mihamarabb maguk között *Tatának* titulálták. Személyéhez kapcsolódott egy sajátos tetszésnyilvánítás elnevezése is. Óráin előszeretettel mondott a tananyaghoz kapcsolódóan, azok megértését sajátosan szolgáló tréfákat, vicceket. Ezeken szabad volt derülni, de csak akkor, ha a tanár úr felemelte a kezét, jelt adva, hogy szabad a tetszésnyilvánítás. Ilyenkor az egész osztály egyszerre nevetett, kacagott, csapkodta a padokat, lábával dübörgött a padlón. Ez az ováció addig tartott, míg a Tata mosolyogva fenntartotta a kezét, és amikor néhány másodperc után leengedte, a hangzavar hirtelen abbamaradt. Késő tavaszon, kora őszön, amikor már/még jó idő volt, a tantermek ablakai nyitva voltak, ez a sajátos, dübörgő, üvöltő hahotázás messzire elhallatszott, és a környék lakossága elnézően, megértően „prepa mosoly"-nak nevezte el ezt a hangorkánt.

Gyönyörű, hatalmas erejű basszus énekhangja volt. Ha a nemzeti ünnepeken tanítványait elkísérte a református templomba, a Himnusz éneklésekor zengő hangja áthallatszott a közel másfél ezres gyülekezet énekén. A katolikus templomba a virágvasárnapi és a nagypénteki misére sokan csak azért mentek el, hogy őt hallják, mert a vezető szólamot mindig ő énekelte a passióban.

Sokoldalú volt, szerette a szőlőt szüretelni, borászkodott, méhészkedett, az asztalos munkához is értett. Végzett meteorológiai megfigyeléseket, észleléseit naponta rögzítette. Élete végéig tagja volt a Természettudományi Társaságnak és a Meteorológiai Társaságnak.

Kedvelte a kertészkedést, kertjében volt olyan almafa és körtefa, amelyen keresztező-oltó munkája nyomán háromféle alma, illetve körte termett. Amikor kiderült, unokája annyira beszédhibás, hogy az elemi iskola első osztályát logopédia osztályban kell kezdenie, nos, akkor a kislányt egész nyáron minden nap kétszer az ölébe vette, türelmesen tanította, és így szeptemberre tökéletes lett annak kiejtése. A szakoktató kollégák csodálkoztak. A körülötte élő gyerekeket élete végéig megfigyelte, róluk feljegyzéseket készített.

1948-ban a tanítóképző vezetősége kezdeményezte, hogy a minisztérium hosszabbítsa meg szolgálati idejét. Az államosításokat vezénylő, a klasszikus tanítóképzést eltörölni készülő Ortutay Gyula vezette kultusztárca ehhez nem járult hozzá. Ellenkezőleg, 1948. szeptember 1-évl nyugdíjazták. A kollégium igazgatótanácsa munkásságát meleg szavakkal méltatta, és búcsúzott el tőle; tőle, akinek tevékenysége nyomán a pataki képző országos hírűvé lett.

1952-ben megrázó csapás érte. Arra hivatkozva, hogy a nagymama kulák-birtokos, a hatalom máról holnapra megvonta a nyugdíját. Hónapokba tellett, míg be tudták bizonyítani, hogy a nagymama nincstelen, és így visszakapta járandóságát. Ám az ínséges hónapokban arra kényszerült, hogy értékes térképgyűjteményét eladja.

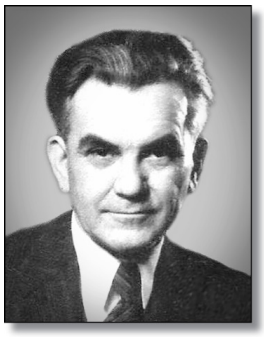
A sors kegyes volt hozzá. 1959. január 3-án íróasztala mellett ülve olvasott. Feje váratlanul előre csuklott, és egy halk sóhajjal lelke visszaszállott Teremtőjéhez. Teste a család kívánsága szerint a kertje szomszédságában fekvő református temetőben nyugszik.

Források:

- Sárospataki Állami Tanítóképző Intézet Értesítője 1919−1928
- Sárospataki Református Tanítóképző Intézet Értesítője 1929−1948
- A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteménye Levéltára
- Lázár Károly iratai 1911−1913
- A Kollégium Igazgató Tanácsának jegyzőkönyve 1948
- Dr. Egey Antal (1903−1994) iratai
- Ködöböcz József: Tanítóképzés Sárospatakon (Tankönyvkiadó, Budapest, 1986)
- Dienes Dénes − Ugorai János: *A Sárospataki Református Kollégium története* (Sárospatak, 2013)
- Takáts Gyuláné Veress Gyöngyvér: Sárospatak − Lázár Károly unokájának visszaemlékezései

A képző gyakorlóiskolájának egykori tanulója,
DR. EGEY TIBOR ny. megyei levéltár-igazgató
Budapest

DR. LENGYEL LAJOS (Kunhegyes, 1900. szeptember 24. – Budapest, 1968. március 24.) magyar–latin szakos középiskolai tanár, igazgatóhelyettes, szótárszerkesztő

Szegény sorsú parasztcsalád gyermekeként született. Először a kunhegyesi elemi iskolában tanult, majd 1912-ben szülei beíratták – nem kis anyagi áldozatot vállalva – a kisújszállási református gimnáziumba, ahol 1920-ban érettségizett. Innen került a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem magyar–latin szakára. Tanulmányai során a nyelvészet és a logika érdekelte leginkább. 1926-ban szerzett magyar–latin szakos tanári oklevelet. Még ebben az évben helyettes tanár lett a **Miskolci Református Reálgimnáziumban,** majd röviddel később, hasonló beosztásban a **Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában**.

Ez időben vette feleségül Daku Ilonát, a debreceni polgárlányt, aki élete végéig társa és életének szilárd pillére maradt.

1935-ben nevezték ki a **Budapesti Református Gimnázium** rendes tanárának, itt dolgozott 1952-ig, az iskola államosításáig mint magyar–latin szakos tanár és több évig mint az iskola helyettes igazgatója.

Kinevezése utáni székfoglaló értekezése tárgyául a komikum és humor szerepét választotta az iskolai nevelésben. 1937-ben szerzett doktori címet pedagógiából, de egyre inkább foglalkoztatták a filozófia kérdései. Több tanulmánya jelent meg az *Athenaeum* című folyóiratban, és munkatársa lett a Filozófiai Szótárnak.

A háború után a középiskolai tanítás mellett megbízott előadó is volt az **Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészkarán**.

Vekerdy Tamás, volt tanítványa egy vele készült interjúban így nyilatkozott róla: *„Lengyel Lajos még a Lónyay utcában, magyart tanított nekünk. Kicsi ember volt, nagy fejjel, hatalmas, mákos, feketéből őszbe átmenő hajjal, üstökkel. Elképesztően tudott irodalmat tanítani, sétált köztünk, idézett, mesélt, varázslat volt tényleg, megelevenedett a magyar irodalom. Persze mindent fejből, jegyzetei se voltak. […]*

Úgy volt, hogy egy Bihari nevű, nem kellemes ember fogja nekünk a latint tanítani, a kissé pártszerű igazgatóhelyettes a következő évben. Egyszer csak nyílik az ajtó, belép Lengyel, és közli, hogy mégis ő fogja nekünk a latint tanítani, egetverő ordítás: Éljen! Éljen! – szűnni nem akaró. Megáll a katedra mellett: »Igen, de miből?« Ilyen és ehhez hasonló kitételei örökre emlékezetesek. […]

A lényeg: Lengyel tanár úr – Zeusznak hívtuk, hatalmas üstöke, kicsiségében és szerénységében is lenyűgöző ereje miatt – érzelmeket keltett bennünk; érzelmeket a magyar irodalom, az élet, a jelenségek, az emberek és önmaga iránt. Ezek az érzelmek lelkesítettek és vezettek tőle Madáchig, Madáchtól a filozófiáig; ezek az érzelmek megtanítottak kimondani a kimondhatót és átélni a kimondhatatlant.

Egyszóval ő volt Lengyel Lajos, aki – amikor föloszlatták a gimnáziumot, és a sötét lelkű Fekete a zsinati irodáról vagy honnan azt mondta nyomatékosan, hogy ez bejelentés és semmiféle hozzászólásnak helye nincs – felállt, és azt mondta, hogy ő ezzel nem ért egyet, nem fogadja el, és ennek kimondásával tartozik önmagának. Azonnal kirúgták, mindenki kapott állást, ő nem; aztán így került az értelmező szótár szerkesztői közé."

A Budapesti Református Gimnázium államosítása után, 1952 augusztusától haláláig az **MTA Nyelvtudományi Intézetének Szótári Osztályán** dolgozott mint *A magyar nyelv*

*értelmező szótár*ának egyik szerkesztője. Különösen a sokjelentésű, az ún. nagy szócikkek megírásában volt jelentős szerepe. Az *Átvitt vagy képes jelentés?* című dolgozata a magyar lexikográfia maradandó értékű terméke. Ennek fordítása egy londoni tudományos folyóiratban is megjelent.

Közben tanított latin nyelvet orvostanhallgatóknak, mert akkor a középiskolákban kizárólag az orosz nyelvet oktatták.

Töredékesen megmaradtak főleg német nyelven írt filozófiai írásai, hosszú évek munkájának termékei. A fő művének szánt munkát még a háború előtt elkezdte, és figyelemre méltó türelemmel folytatta az egymást követő türelmetlen politikai rendszerek idején is.

Bátorsággal állt azok segítő rendelkezésére, akiknek szükségük volt rá a háború utolsó hónapjaiban, és megalkuvás nélkül vállalta sorsát élete utolsó két évtizedében is.

Halála előtt munkájának egy részét publikálás reményében Angliában élő tanítványainak adta át, az itthon maradó részt felesége később az Országos Széchényi Könyvtár kézirattárának gondozására bízta. A kézirattári anyagról készült másolatot elolvasva egykori gimnáziumi tanítványa, *Almási Miklós* Széchenyi-díjas akadémikus, az ELTE Filozófiai Tanszékének ny. tanszékvezető professzora így minősítette tanára munkáját: *„Nicolai Hartmann filozófiai rendszere állt hozzá a legközelebb, egy kis hegelianizmussal, némi neokantiánus korrekcióval s talán az életfilozófiára való kifutással. Ő maga ezt »pluralista szintézis törekvésnek« nevezte, és jelentős filozófiatörténeti tudással meg kutatással támasztotta alá érvrendszerét. Világmagyarázat kísérlet, amiben nagy kihívás a szellemi táborok összebékítése volt. Illúzió: 1950 tájékán nem lehetett ilyesmiről szó. A marxizmus a legjelesebb kísérleteket is lesöpörte az asztalról (…) Ez előtt a teljesítmény előtt le kell vennünk a kalapot. Mi nem voltunk képesek ilyen hőstettre.”*

Tablónk, osztályfőnökünk dr. Lengyel Lajos

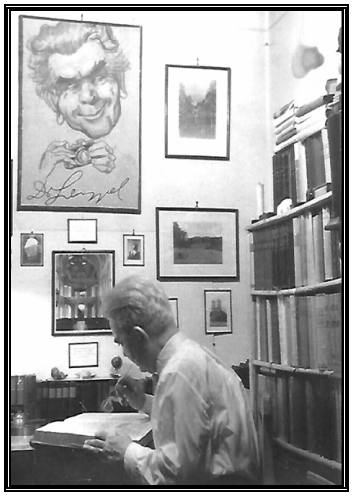
A kilencvenes években egy másik tanítványa, Jotischky László, az angol rádió magyar szolgálatának vezetője javaslatára öregdiákjai osztályfőnökük nevét viselő és emlékét ápoló alapítványt hoztak létre. Ebből évenként jutalmaznak két diákot, budapesti református gimnazistát, akik a latin nyelv tanulásában kiemelkedő eredményt érnek el. A kísérő emléklapra kinyomtattuk a tőle hallott és egyik tanulmányában szereplő gondolatot: *„Az igazságot nemcsak ismerni, hanem szeretni is kell ahhoz, hogy követhessük.”*

A pedagógus Lengyel Lajosra pedig így emlékezik a már említett *Almási Miklós*: *„Lengyel Lajos azon ritka egyéniségek egyike volt, akinek igazi életműve sok-sok ember tehetségének kibontakozásában, sok karrier születésében, egyáltalán autonóm ember-mivoltuk kibontakozásában található. Osztályfőnökünk volt a háború utolsó évétől 1951-ig. Az osztályból majd mindenki többre vitte az átlagosnál: volt, aki neves karmester lett, vagy a BBC magyar*

osztályát vezető újságíró, akit a Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkereszt fokozatával tüntettek ki, megtalálható közöttük zeneszerző, író, technikai Oscar-díjas matematikus, két Ybl-díjas építész, két Széchenyi-díjas tudós és akadémikus is. (…)

De mi volt az a csoda, amivel belénk tudta oltani a humanizmus értékeit, az alkotó munka szerelmét, a világról való gondolkozás és tevékenység olyan emelkedettségét, amely abban az időben is párját ritkította (…) mi volt az, amivel Lengyel tanár úr elvarázsolt bennünket? Először is természetes humora. Nem volt tanári tulajdonság jókedvet, nevetést csempészni az órákba, ahol azért kemény munka folyt, és olykor bizony rossz osztályzatok is potyogtak. Mégis megkönnyebbülés volt egy-egy latin- vagy magyaróra a többihez képest. Lengyel humora inkább irónia és valami mikszáthi élcelődés keveréke volt, nem volt bántó, ha személyessé vált, és a legnagyobb nevetések között is megmaradt valami tanár-diák distancia, sőt Lengyel személyiségét övező különleges aura és a diák-röhögés közötti szintkülönbség. Így tanultam meg, hogy komoly dolgoknak nem kell okvetlenül száraznak lenniük, hogy szent ügyeken is szabad nevetni, különben ember-idegenné válnak (…)

Lengyel lélekszobrászatának legfontosabb tulajdonsága a szabadon engedés és a laza vezérlés egysége volt. 1946–48 tájékán állandó viták folytak az osztályban, részben politikai jellegűek, de a kultúra sokrétegű humuszából is táplálkoztak. Volt, aki Klemperer operaszerepléseit bírálta, mások akkor fedezték fel Stefan Zweiget vagy Thomas Mannt (…) tudta, hogy az iskolai tanagyag csak kiindulópont, fontosabb, hogy a gyerekek megérezzék a kultúra csábítását (…) Szabadon voltunk eresztve, nem tudtuk, hogy Lengyel tanár úr figyelő gondoskodása kísér bennünket, mert azért terelgette érdeklődésünket (…)

Dolgozójában, felette Hóman Károly tanártársa készítette karikatúra

Nagy húzása a tolerancia volt. „Audiatur et altera pars, hallgattassék meg a másik fél is" – idézte mosolyogva, és nagyon nem szerette az elfogult zárt gondolkodásrendszert. Egy életre elkísért, hogy mindennek több oldala van, a másik félnek is lehet igaza (…) emlékszem, kackiás kamaszként olyan Bánk bán dolgozatot írtam, ami valahogy az egész sztorit lefordította a kor ideológiai frontjaira (…) Lengyel jelest adott rá, de hozzáírta: »a dolgozat egyetlen gondolatával sem értek egyet, ám mivel alaposan érvelsz, átgondoltad, munkád fekszik benne, ilyen értelmezés is lehetséges, ezért jeles…«"

Az emelkedett gondolatokban megfogalmazott jellemzést e sorok írója – Lengyel Lajosnak szintén tanítványa – példákkal illusztrálva egészíti ki: Osztályfőnöksége alatt a latinon és magyaron kívül sok mást is megtanultunk. Amikor a nagypolitika eltörölte a szabad választásokat, a mi osztályunk közösségében minden tanév elején titkos szavazással választatta meg velünk az osztálymegbízottakat, akiket az iskolabizottságba delegáltak, mai szavakkal így lettem én a diákönkormányzat képviselője.

Úgy nevelt az igazmondásra, hogy a fiúk közül önkéntes jelentkezés alapján hétfőnként felállította azokat, akik nem voltak a kötelező vasárnapi istentiszteleten. Velük egy tízórai árának megfelelő összeget fizettetett be az osztálypénztárba. Ezt aztán közös kirándulásokra fordítottunk. Számunkra a sors külön adománya volt, hogy saját gyermeke nem lévén, minket tekintett fiainak. Lajos bátyánk évente többször vitt egy-két napos, olykor több hetes

bakancsos túrára – önkéntes alapon. Amikor a cserkészmozgalmat már elsorvasztották, ő azt részben pótolta: szenvedélyesen tudta megismertetni velünk a természetjárás, sátorélet, botanizálás és fényképezés szépségeit. Tőle tanultam meg a régi fényképezés laboratóriumi teendőit: a film vegyi előhívását és a papírnagyítás módját. Mindezt az ő sajátos, humorizáló, kedvesen atyáskodó módján, nem a cserkészvezető fiatalos komolyságával. Ám latintanár is volt, ha sűrű felhők gyülekeztek az égen: dii immortales! így fenyegette botjával, jobb belátásra szólítva az isteneket. Ha gyülekezőt rendelt el, ezt kiáltotta: Concilium! (Mint magyarázta, ez nem azonos a latin consilium szóval.) Táborunkat Lajosmizsének neveztük.

Jómaga, mint az idealista filozófia elkötelezettje és mélyen istenhívő, toleráns volt minden más eszmével szemben is. 1948-ban történt, hogy a marxizmus ideológiájáról saját kritikai megjegyzéseivel tűzdelt előadást tartott a szülői értekezleten. 1950-ben a kötelező minisztériumi tantervből kihagyták a filozófiatörténetet és Madách Imre teljes életművét. Ám az ő civil kurázsijából az is kitelt, hogy az osztályfőnöki órákra visszacsempészte a hivatalból kitiltott tananyagokat, hozzá még gépelt jegyzetet is adott.

Vajon a gyermektelen Lengyel Lajos, akinek ráadásul filozófiai életműve, a több száz oldalas kézirat is kiadatlanul, torzó maradt, mert eszmeisége eltért korának minden mással szemben türelmetlen ideológiájától, milyen lélekkel viselte sorsát? A kérdés első részére talán választ kaphatunk a 28 éves zenepedagógus, *Kodály Zoltán* önvigasztaló soraiból: *„Meghalok, és nem marad a nyomom se. Így lesz? Mily soká bántott, hogy az ideiglenes halhatatlanság, az, hogy a gyerekekben, az én gyerekeimben éljek tovább, hogy még ennyi sem jutott. De ha így elnézem a mások gyerekeit, kik egész mások, és mégis annyira akarnak hozzám hasonlítani! (…) változnak napról napra, majdnem szemlátomást. Száll a lelkem a ti lelketekbe, tőlem kaphatjátok csupán. A ti szemetek, szájatok nem az én szemem, szájam, mégis én vagyok bennetek, én szólok belőletek. És fogok, mikor már rég nem szólok."*

A kérdés második felére nincs válaszom. Azt hiszem, tanártársának, *Draskóczy Istvánnak* lehet igaza, aki így jellemezte egykori osztályfőnökömet: *„Életében sok küzdelmen, anyagi nehézségen is átment, de lelki egyensúlya soha nem borult fel. Róla igazán el lehet mondani, hogy harmonikus lélek volt."*

A középiskolai matematika anyagot is olyan szinten tudta, hogy matematikaórát is helyettesített. Osztálytermünkbe lépése után – mintegy mentegetőzve, de szerénységére és humorára jellemzően – az ótestamentumi zsoltár szövegét idézte: *„Öröködbe, Uram pogányok jöttek…"* Évekkel később vállalta egy barátom felkészítését a matematika pótérettségire, amikor annak családi okok miatt az utolsó két évet ki kellett hagynia.

Tanítványai számára az érettségi után még 17 évig nyitva állt szíve és Verpeléti úti lakásának ajtaja, ahol feleségével együtt mindig kedves fogadtatásra számíthattak.

1968 márciusa után nem láthattuk többé szeretett nevelőapánkat. A tavaszi influenzajárvány áldozata lett. A farkasréti ravatalozóban osztálytársaim, Sípos Tamás és Szontagh Gáspár búcsúztatták, debreceni temetésén régebbi tanítványa, Pásztor Lajos végezte a lelkészi szolgálatot. Hamvai ugyanitt, a köztemetőben nyugszanak az V. tábla 22. sor 24. sírhelyén, élete párja mellett.

Lengyel Lajos munkái

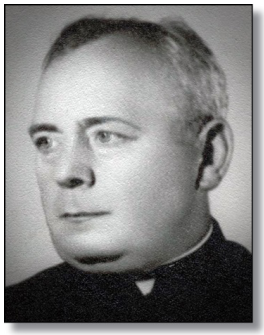
- A komikum és a humor szerepe a nevelésben. In: *A Budapesti Református Gimnázium értesítője* 1935/36, 25–48.
- Átvitt vagy képes jelentés? In: Országh László (szerk.): *Szótártani tanulmányok*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966, 161–182.

Lengyel Lajosról

- A *Keresztyén Nevelés* folyóirat 2000. VIII. évf. 8–9. számában a százéves Lengyel Lajosra emlékezik: Almási Miklós, Huszár László és Ritoók Pál.
- Elekfi László 1968. Lengyel Lajos. *Magyar Nyelvőr* 359–360.
- Koreny János: Dr. Lengyel Lajos jellemzése. In: A *régi Lónyay tanárai* (kézirat).

Tanítványa,
KORENY JÁNOS elektromérnök
Budapest

DR. LIKI IMRE JÁNOS OSBM (Máriapócs, 1904. január 2. – Bodrogkeresztúr, 1961. október 18.) bazilita szerzetes, főiskolai tanár, rektor

Máriapócs, a magyar görögkatolikusság kiemelkedő kegyhelye, nemcsak az egyházmegye második püspökét (a szintén bazilita szerzetes dr. Dudás Miklóst) ajándékozta egyházunknak, hanem a vele kortárs Liki Imrét is, aki a nehéz körülmények között megalapított Görög Katolikus Hittudományi Főiskola első rektora, majd miután állami nyomásra tisztségéből eltávolították, még egy ideig főiskolai tanára maradt.

Amikor e sorok írója a jelenleg már egyetemi rangú főiskola folyosóján függő arcképére tekint, mindig megrendül az ő emberi nagysága előtt.

Három érzés keríti hatalmába:

– Egyrészt az, hogy bármilyen kis helyről indulva is lehet naggyá lenni.
– Másrészt az, hogy a hivatásban (legyen az akár szerzetesi is) mindvégig ki lehet tartani, még a szétszórattatás idején is.
– Harmadrészt pedig az, hogy az ateista ideológiai nyomás ellenére is tisztának lehet maradni.

Nyilván nem véletlen, hogy az életéről szóló eddigi egyetlen könyv azt a címet viseli, hogy *Bátraké a föld és ég*.

Liki Imre életpályája valóban egy kis falucskából indult: Máriapócson született 1904-ben, egyszerű, római katolikus szülők gyermekeként. A helység akkor még kis falucska volt (bár már híressé vált az ikonjának 1696-os és az 1715-ös könnyezése révén – de még előtte vagyunk a harmadik, 1905-ben történt könnyezésnek). Innen, az elemi iskolából indulva jutott el odáig, hogy a római Szent Gergely Egyetemen (Gregoriana) mindvégig kitűnő eredményt elérve doktori diplomát szerzett, amelyet aranyéremmel jutalmaztak.

Sosem volt irigy vagy féltékeny. Jogosan írja róla egyik volt növendéke, *Szabó Sándor*: *„Alázatos, engedelmes, tiszta életű volt. Láttuk, milyen tisztelettel viselkedett Miklós püspök iránt. Pócsi gyermekként együtt játszott az egy évvel idősebb Dudás Miklóssal. Együtt jártak gimnáziumba, együtt tanultak Rómában, együtt lettek szerzetesek. Barátjából méltóságos püspök lett, ő megmaradt egyszerű szerzetesnek.”*

A jó eszű kisgyermek – az akkori szokások szerint – tízévesen kezdte el középfokú tanulmányait az Ungvári Királyi Katolikus Főgimnáziumban. Az 1918-ból fennmaradt negyedik osztályos gimnáziumi bizonyítványa igazolja kiváló képességeit: színtiszta jeles. Csak az alsó sorban látható egy apró szépséghiba, mert magaviseletből csupán jót kapott. Persze, tizennégy évesen még anakronizmus lenne számon kérni tőle a későbbi szigorú szerzetesi életforma követelményét. Aztán 1918-tól már a nagykállói gimnázium tanulója volt az érettségi bizonyítványa megszerzéséig (1922). Az 1920-as, hatodik osztályos gimnáziumi bizonyítványa csaknem mindenben egyezik a korábbi ungvárival. Csupán annyi köztük a különbség, hogy ebben nemcsak a magaviseletére kapott jó érdemjegyet, hanem magyar nyelvből és énekből is. Ez utóbbi ismét érdekes, mert görögkatolikus papként sokat kellett énekelnie.

Az érettségi megszerzése után a hivatása eldöntésekor nemcsak a papságot választotta, hanem a szerzetességet is. Így Munkácsra került, a bazilita atyák szerzetesi közösségébe: 1922. szeptember 16-án a csernekhegyi monostorban belépett a bazilita rendbe. Egyszerű fogadalmát ugyanitt tette le 1924. május 4-én. Utána a rendi elöljárók 1924-ben Rómába küldték teológiai tanulmányai elvégzésére. Ez ismét kiváló képességeit bizonyítja, hiszen maradhatott volna Munkácson vagy bármelyik másik bazilita szerzetesi főiskolán. Így viszont a legmagasabb szintű teológiai képzést kaphatta a Gregoriana egyetemen. Kimagasló eredménnyel szerezte meg diplomáját, illetve doktori fokozatát: aranyérmes kitüntetéssel. Hazatérése után az ünnepélyes nagyfogadalmát 1930. augusztus 24-én tette le Máriapócson, és ugyanakkor pappá is szentelődött. Papi jelmondatául a következő idézetet választotta: *„Te pap vagy örökké, Melkizedek rendje szerint”*. Ám ő nemcsak pap, hanem szerzetespap volt; és immár nemcsak Imre volt a neve, hanem szerzetesi névként a János is.

Szerzetesként több helyen élte életét, és teljesítette szolgálatát, mindig a rendi elöljárók akarata szerint. Előbb (1931-től) **Krisztinopolban**, majd a lengyelországi **Dobromilben** volt tanár a rendi főiskolán. Aztán (1938-ban) Máriapócsra rendelték, ahol lelkipásztori munkát végzett, ugyanis már az 1700-as évektől bazilita atyák látták el nemcsak a kegytemplom és a kegyhely szolgálatát, hanem a máriapócsi egyházközséget is ők vezették. Két év múlva (1940-ben) Ungváron lett házfőnök, majd pedig 1943-ban Máriapócson a bazilita rend magyar ágának főnöke. Világi szemmel nézve a „karrierje” tehát a szerzetesi vonalon is magasba ívelt. Ám egy igazi szerzetes számára nem ez a fontos. A rendi elöljárók akaratának való engedelmesség mindennél előrébbre való, ugyanis már a szerzetesi életforma elindítója, Nagy Szent Bazil (330–379) arra buzdította követőit, hogy az elöljáróban magát Krisztust lássák, az ő akaratát teljesítsék.

Liki Imre nemcsak jó pap és jó szerzetes kívánt lenni, hanem jó pedagógus is. Ezért tanulmányait – jó papként, aki „holtig tanul” – folytatta. Előbb 1944 és 1946 között a debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen tanult, ahol tanári diplomát szerzett. Majd Szegeden, az egyetemmel szoros kapcsolatban álló Apponyi Kollégiumban még továbbtanult kétéves tanfolyamon. Ennek végeztével egyetemi és főiskolai tanárokból álló bizottság előtt kellett vizsgáznia, és így megszerezhette a tanítóképző intézeti tanári oklevelet is.

Liki atya töretlenül haladt előre a szerzetesi életben is. Időközben a rend szépen virágzásnak indult, új hajtások fakadtak a magyar ágán: 1933-ban Hajdúdorogon, 1946-ban Makón, 1948-ban Kispesten nyitottak új szerzetesi házat. Liki Imrét a **hajdúdorogi rendház** élére állították a rendi elöljárók, ahol 1945 és 1950 között házfőnökként irányította a kis közösséget. Itt teljesedhetett ki a szerzetesi élete, ezzel párhuzamban pedig az oktatói tevékenysége, ugyanis ő tanította a jelölteket és a fiatal szerzeteseket.

Miután rendtársa, dr. Dudás Miklós megyéspüspök – az ismert nehéz körülmények között – megalapította Nyíregyházán a **Görög Katolikus Papnevelő Intézet és Hittudományi Főiskolát**, Liki Imrét nevezte ki első rektorává 1950. október 1-jétől.

Volt növendéke, *Szabó Sándor* így emlékszik vissza Liki Imrére: *„Egy fedél alatt éltünk az akkor még nagyon szegényes szemináriumban. Így aztán valóban lakva ismertük meg őt, aki bazilita szerzetes volt… Egyetlen kis szobában – mintegy cellában – élt közöttünk. Szerényen, szegényen. Eleven példát adott, hogyan kell engedelmeskedni elöljáróinknak, hogyan kell szerényen élnie egy papnak."*

Rektorrá és tanárra való kinevezése a püspök részéről nemcsak amolyan kényszerintézkedés volt (ugyanis ekkorra már a kommunista államrendszer feloszlatta a bazilita rendet), hogy „megmentse" a szerzetestársát (másokkal együtt), hanem – szinte azt lehet mondani – Liki atya erre volt predesztinálva. Magas szintű műveltsége mellett minden képzettsége, minden diplomája megvolt feladatának ellátásához.

A még élő egykori növendékei jó lélekkel emlékeznek volt rektorukra: *„Bár szangvinikus egyéniség volt, mégis csendesen, szerényen végezte feladatát mind teológiai tanárként, mind papnevelő elöljáróként. Mosolyogva volt szigorú és következetes."* (*Oláh Miklós*)

„Főiskolai rektor volt, de kimondatlanul prefektus is. Nem követelt tekintélyt, mégis nagy volt a tekintélye, és mélységesen tiszteltük. Nem parancsolgatott, mégis szívesen engedelmeskedtünk. Nem láttuk mérgesnek, haragosnak, soha nem emelte fel a hangját, mégis rend, fegyelem uralkodott a kispapok körében. Teológiai tanár volt. Nagy tudással, szívvel-lélekkel tanított. Könyveink csak latinul voltak. Ő fordított, jegyzetet készített, indigóval sokszorosított. Emberként olyan volt, mint egy jó édesapa, vagy inkább, mint egy jóságos nagyapa. Mosolygós, derűs, vidám. Ha életéről, élményeiről mesélt, arca piros lett, és a könnyei is kicsordultak." (Szabó Sándor)

Van, aki az elismerés mellett némi kritikával is illeti*: „Az igaz, hogy nagyon elméleti tudós volt. Nagy tudásához semmi kétség nem férhetett. Előadásmódja, tanítási módszere azonban nem volt olyan briliáns, mint a tudása. Így a nehéz filozófiai és dogmatikai fogalmakat nagyon nehéz volt megérteni… De azért az óra után legtöbb esetben külön visszatért a kérdésre, és mindent megtett, hogy az ember megértse végre az érthetetlent." (Véghseő Dániel)*

Liki atya – jó pedagógusként – nemcsak a tudást akarta átadni a növendékeinek, hanem lelki nevelést is kívánt nyújtani nekik. Erre jellemző az iratai között megmaradt egyik buzdítása, amelyet a kispapi reverendába való beöltözéskor mondott: *„A ruha csak a forma. A tartalmat a lélek adja. A ruha szokatlan, az életforma is. Amilyen ütemben alakul a lélek, olyan mértékben simul hozzá a ruha, és válik természetessé, mert a lélek alakítja a testet, a test pedig a ruhát."*

Ám nem csak a tanulókkal foglalkozott: rektorként a tanárok kötelességeit is előírta, és ez különösen fontos volt egy éppen megnyitott intézményben. A legfontosabbak – szemezgetve közülük – ma is megállják a helyüket: *„A főiskola tanárai igyekezzenek szeretettel, odaadással foglalkozni azokkal a tudományágakkal, illetve tantárgyakkal",* amelyeknek előadására megbízást kaptak. Továbbá, *„lelkiismeretesen tartsák szem előtt a főiskola tantervét"*, valamint *„a tanár előadásaiban alkalmazkodjék valamely jóváhagyott és bevált szerző (probatus auctor) elrendelt kézikönyvéhez"*, vagy pedig ha *„fontos okból jónak látja, maga állítson össze jegyzetet"*, amelyet előzetesen jóvá kell hagyatnia, *„de ügyelve arra, hogy annak sokszorosítása ne legyen túlságosan terhes a hallgatókra."* További rendelkezések: *„a tanár előadásaira lelkiismeretesen készüljön… óráin és azokon kívül készségesen adjon útbaigazítást és felvilágosítást."* A vizsgáztatáshoz is adott szempontokat: a tanár *„legyen az érdemjegy adásakor és*

minősítéskor higgadtan tárgyilagos és igazságos. Óvakodjék mind a túlzottan enyhe, mind a túlzottan szigorú ítélettől." Végül érdemes idézni egy meglehetősen előremutató rendelkezését: *„a tanár lehetőleg előírt tanórái anyagán túlmenően is foglalkozzék tudományos munkával, s ennek eredményéből évente legalább egyszer tartson előadást… tudományos kérdésekkel foglalkozó körben, vagy pedig egy dolgozatát tegye közzé."*

Az államhatalom nemcsak Dudás püspököt fenyegette és próbálta meg sokféle módon arra kényszeríteni (például azzal is fenyegetőzve, hogy bezáratja az intézményt, amelynek létrehozását ő életművének tekintette), hogy hódoljon be, és lépjen be a békepapok közé, hanem a rektort is. Az egyik későbbi tanár, *dr. Hollós János* ezt írta róla: *„Liki Imre, első rektorunk Rómában tanult, hathatós támasza volt a püspöknek a befészkelődött megosztottság és politikai kontroll állapotában, de kispapjaihoz is közel állt meleg emberségével."*

Mivel sem a püspök, sem a rektor nem engedett semmiféle nyomásnak, következett a hatalmi lépés: az 1958-as tanév első félévében (!) az állam megfosztotta a rektorságától, sőt megvonta a papi működési engedélyét is. A keserű hírt nem maga a püspök kívánta a tanári kar tudomására hozni – hiszen a szemináriumot és főiskolát bensőségesen szerette, oltalmazó gondoskodással pátyolgatta –, hanem általános helynöke útján közölte a következő, több szempontból figyelmet érdemlő levélben: *„Értesítem a Hittudomány Főiskolát, hogy Püspök Urunk speciális delegációja alapján és a Művelődésügyi Minisztérium Egyházügyi Hivatalának 22-4-5-6-7/1958/Eln. számú elnöki hozzájárulásával dr. Liki Imrét, a Hittudományi Főiskola rektorát ezen tisztsége alól teljes elismerésem és köszönetem kifejezése mellett felmentem, és ugyanezen Főiskola tanárává kinevezem… Nyíregyháza, 1958. december 9."*

Így tehát még tanárként maradhatott az intézményben. Ám nem sokáig, a tanév végén távoznia kellett. De akkor sem adta be a derekát, töretlenül megmaradt elvhűségében, nem lett békepap.

Rendtársa, a máriapócsi rendházból szintén „száműzetésbe" került Hegedűs József Joákim atya fogadta be a bodrogkeresztúri parókiára, akitől odaadó ápolást kapott, miután egészsége súlyosan megromlott. Halála 1961. október 18-án következett be. A korabeli állapotokra jellemző, hogy miközben más papok esetében akár fél vagy egész oldalnyit is kitesz a megemlékezés az egyházmegyei körlevélben, az ő nekrológja csupán három gépelt sor: *„Dr. Liki Imre János, Papnevelő Intézetünk volt rektora, életének 58., áldozópapságának 31. évében elhunyt."* Ennyi, semmi más. Halálakor, a diktatúra idején, szinte emlegetni sem volt szabad a szerzeteseket. Íme, ez a magyarázat! Temetését – ami az akkori politikai helyzet miatt nagyon nehéz körülmények között történt – maga Dudás Miklós püspök végezte meglehetősen sok papja részvételével.

Liki Imre János nemcsak buzgó szerzetes és jólelkű pap, hanem tudós ember is volt. Ezt igazolják a *Keleti Egyház* című görögkatolikus teológiai folyóiratban írt színvonalas tanulmányai. Sőt az is, hogy magának a folyóiratnak a szerkesztésében is részt vállalt: 1940 márciusától 1943 februárjáig szerkesztőbizottsági tagja volt. Így emléke ezen a téren is fennmarad.

Forrás:

- *Görög Katolikus Püspöki Levéltár.* Nyíregyháza (főiskolai iratok)
- Ivancsó István 2004. „Dr. Liki Imre János O. S. B. M. (1904–1961)". *Athanasiana* 18. 265–266.
- Janka György (szerk.) 2001. *Örökség és küldetés.* A Nyíregyházi Görög Katolikus Papnevelő Intézet és a Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola alapításának 50. évfordulója alkalmából rendezett tudományos konferencia anyaga. 2000. október 2–3., Nyíregyháza.

- *Magyar katolikus lexikon.* Budapest, 2002. VII. köt. 857.
- *Oláh Miklós és Szabó Sándor (volt növendékei) visszaemlékezése.*
- Török István Izsák 2008. *„Bátraké a föld és ég" – P. Dr. Liki Imre János bazilita szerzetes emlékére.* (Baziliták sorozat III. kötet), [h. n.]

A rektori tisztségben utódja,
DR. IVANCSÓ ISTVÁN görögkatolikus pap, teológiai tanár
Nyíregyháza

LINI ISTVÁN (Nagykároly [ma Románia], 1911. július 21. – Kazincbarcika, 1988. január 4.) biológia–földrajz szakos középiskolai tanár, iskolaalapító igazgató

„Bár zord a harc, megéri a világ,
Ha az ember az marad, ami volt:
Nemes, küzdő, szabadlelkű diák."
(Ady Endre)

Ha egy nagyhatású pedagógus életpályáját, annak bizonyos részeit akarjuk tanulságként, példaként megjeleníteni, szinte természetesnek adódik, a gyökereket kutató kérdés: milyen indítékok hatására választotta a pedagógusi pályát? Lini István pedagógiai hitvallását, emberi sorsának megismerését mi sem szolgálja jobban, mint az a személyes vallomás, amely volt diákjának, dr. Mojzes Jánosnak interjújában vált ismertté, és 1982-ben a *Köznevelés* című havi folyóiratban is megjelent.

„Híres és hagyománnyal rendelkező iskolákban tanultam" – vallja a fent említett írásban az akkor már tanárként és iskolaalapító igazgatóként is ismertté vált Lini István, akit tanártársai és diákjai úgy emlegettek mint kitűnő szónokot, kinél a szónoklás korántsem hatásvadász elem, hanem belülről fakadó érzelem, amely különösen akkor természetes, amikor örök szerelméről, Zilahról beszélt. Szinte nem volt olyan évzáró ünnepi beszéd, amelyben Zilah vagy a zilahi iskola szóba ne jött volna.

Lini István Nagykárolyban született Lini Gyula és Szolomayer Mária legnagyobb gyermekeként. Édesapja foglalkozását tekintve molnár volt, aki szolid, szegényes körülményeket biztosíthatott a családnak. Az elemi négy osztályt Nagykárolyban, majd az 5. osztályt Alsószoporon, a Kraszna partján fekvő, többségében román nemzetiségű községben fejezte be, ahol a többségi lakosság között akkor már talán csak 25–30 magyar nemzetiségű család élt. Az apja által kijelölt útról letérve – aki asztalos inasként látta fia jövőjét kiteljesedni – kiváló tanulmányainak köszönhetően elkezdhette középiskolai tanulmányait a nagykárolyi piaristák gimnáziumában, és a sors akaratából a Zilahi Evangélikus Református Wesselényi Kollégiumban fejezhette be kitűnő érettségivel. Csak később tudatosult benne, hogy ő tulajdonképpen Ady Endre nyomdokaiban jár, ki maga is a nagykárolyi piarista gimnázium diákja volt

1888–1892 között, itt végezte a nyolc évfolyamos gimnázium alsó négy osztályát, majd a Zilahi Wesselényi Kollégium diákjaként fejezte be középiskolai tanulmányait.

A VI. osztály elvégzése után 1929 augusztusában, amikor a Zilahi Wesselényi Kollégium visszakapta nyilvánossági jogát, a magyarul továbbtanulni vágyó Lini István is átiratkozott a zilahi iskolába. A zilahi kollégium akárcsak az Adyéban, az ő életében is determináló volt, és mint később pedagógiai hitvallásában olvashatjuk: példa volt előtte az iskola és annak tanári kara, hisz mindkettő naponta megküzdött a létért és a fennmaradásért.

A gimnáziumot kitűnő eredménnyel végezte, de a szerény molnári fizetésből a család nem tudta kifizetni a beiratkozást a kolozsvári egyetemre. Részben a szülők közbenjárására felvették a Nagyváradi Püspökség katolikus teológia szakára, azaz kispap lett. Teológiai tanulmányait befejezve a Nagyváradi Püspökség ösztöndíjával beiratkozhatott a Kolozsvári Egyetem Természettudományi Karára, és itt biológia–földrajz szakon szerzett diplomát 1938-ban.

Gyakorló tanárként a **Zilahi Református Kollégiumban** kezdett dolgozni, majd házasságkötése után tanára lett a **Nagyváradi Baross Gábor Kereskedelmi Főreál Középiskolának**.

1939-ben kötött házasságot Barankovits Margittal, az erdélyi Béldy grófok tiszttartójának lányával, és amikor 1941-ben megszületett fiúk, István, már Nagyváradon laktak.

1942 júliusától egy rövid ideig a magyar hadsereg zászlósa és ezzel egyidőben a Nagyváradi Magyar Királyi Gábor Áron Hadapródiskola óraadó tanára volt. 1944. március 21-től 1945 áprilisáig harctéri (arcvonali) szolgálatot teljesített, az itt végzett szolgálatáért kétszeresen is kitüntették a „Signum Laudis” vitézségi éremmel. 1945 áprilisában hadifogságba került. Hadifogolyként három évet töltött az uráli fogolytáborban, ahonnan 1948-ban engedték haza Magyarországra. Felesége és fia ekkor még Nagyváradon tartózkodott, és csupán 1950-ben sikerült a családot újraegyesíteni. 1952-ben született meg második gyermekük, Gábor.

A hatvani alapító tanárok

1948 júliusától a **hatvani Állami Közgazdasági Gimnázium** tanára, majd igazgatója lett. 1950. július 21-én nevezték ki a **hatvani „Robbanóipari” Vegyipari Technikum** igazgatójává és egyben alapítójává. Iszonyatos munka kezdődött számára. Az ebek harmincadjára hagyott kastélyt kellett úgy felújítani, hogy a főbb architektúrákat ne bontsák meg, hiszen műemléki védelem alatt állnak. Lini István legfontosabb munkája munkatársainak kiválasztása volt. Elsőként két fontos beosztású embert kellett kiválasztania, a mindenkori szakmai helyettesét és a gazdasági vezetőjét, majd a tanári kart. Tantestületet alakítani a semmiből, olyan munkatársakat keresni, akikben feltétlenül megbízhat, és akik ugyancsak saját ügyüknek tekintik az alkotó munkát. Lakhatást biztosítani az itt munkát vállaló kollégáknak, akik erre rászorulnak. Bentlakásos kollégiumot kellett létrehozni, külön a fiúknak és a leányoknak, menzát üzemeltetni az étkeztetéshez. Laboratóriumokat kialakítani, úgy, hogy azok ne veszélyeztessék az épület eredeti állapotát. Jó kapcsolatokat tartani a helyi vezetőkkel, a tanácselnökkel, építésszel és a város pártbizottságával. Mert hiába, hogy a pénzt nem ők biztosították ehhez a hatalmas munkához, de volt beleszólásuk a városban történtekhez.

A beruházáshoz a KGM (Kohó- és Gépipari Minisztérium) adta a megbízást és a pénzt is. Ma úgy mondanánk, hogy ez egy kiemelt beruházás volt abban az időben. A „robbanó" jelzőt azért használtam, mert ez igaz is volt, hiszen hiány volt olyan középvezetőkben és technikusokban a fejlődő vegyipari és ezen belül a hadipari cégeknél, melyek a „hidegháború" időszakában fejlődésnek indultak. A „robbanóipari" jelzőt soha nem használta az iskola nyilvánosan, és ez később feledésbe is merült, hiszen az intézet a későbbiekben általános vegyésztechnikusokat képzett.

Sok esetben, sok oldalról érte abban az időben támadás az iskola tanárait, sőt Lini Istvánt is. Ezektől a feljelentésektől és besúgásoktól mindig és minden helyzetben megvédte a kollégáit. Azt ugyan nem tudta megakadályozni, hogy diákjait ne vigyék a falvakba tsz-t agitálni, de tanárait például megvédte attól, hogy tojásbegyűjtéssel foglalkozzanak, amelyet előírtak nekik. Ma ez talán nevetséges, de ezt akkor véghez vinni merészség kellett. Ettől eltekintve Lini István örömmel és lelkesedéssel végezte feladatait Hatvanban.

A hat év alatt egyszer sikerült őt rábeszélni egy balatoni szakszervezeti beutaló elfogadására. Elutazott, majd két nap múlva megjelent két bőröndjével otthon. Közölte a családdal, hogy őneki ne mondja meg senki, hogy mikor reggelizzen, ebédeljen és vacsorázzon. Nyári szünidőben is minden napját reggeltől estig az iskolában töltötte, akárcsak a felesége, aki gondnokként dolgozott a leánykollégiumban.

1955. január 4-én „Kiváló Tanár" kitüntetést kapott, amelyet élete legnagyobb kitüntetésének tartott, annak ellenére, hogy a későbbiekben ennél magasabb elismerésekben is volt része.

Megalapított tehát egy iskolát, amely 1956-ban **Kazincbarcikára** költözött a megszüntetett vegyipari technikummal egyesítve.

Ballagás Kazincbarcikán

A felesége 1956 februárjában elhunyt, és ő itt maradt két fiával. A családot – látva a kazincbarcikai állapotokat – nagy csalódás érte. A Borsodi Vegyi Kombinát készenléti lakótelepére érkeztek meg, de sem a lakótelep, sem a BVK akkor még nem készült el. A technikum egy ideiglenes épületben kapott helyett, ahol nem csupán tantermek, laborok, fiúkollégium, két szolgálati lakás volt, de még egy „félgőzzel működő" fegyveres iparőrség is.

Az '56-os forradalom után az új tanév lényegében novemberben folytatódott. Lini Istvánnak rengeteg gonddal kellett megküzdenie: ki kellett alakítani az új tantestületet, tartania kellett a megfelelő kapcsolatokat a BVK-val és annak szakembereivel és nem utolsó sorban a város vezetőivel. A hatvani tantestületből nem sokan vágytak Kazincbarcikára. Elsősorban azok jöttek Barcikára, akik még nőtlenek voltak vagy fiatal házasok, remélve, hogy itt könnyebben jutnak lakáshoz.

A BVK kiváló szakemberei óraadóként részt vettek az oktatásban, emelve a szakmai színvonalat, köztük pl. dr. Cornides István fizikus, eredetileg az ELTE docense, ebben az időben pedig a BVK tudományos szaktanácsadója. Cornides tanár urat a forradalom alatt az ELTE-n

vállalt szerepléséért eltiltották az oktatástól. Elvileg még csak diákok közelébe sem mehetett volna. Az 1958/59-es tanévben Lini István mégis alkalmazni merte óraadóként. Ez a kezdeményezése olyan jól sikerült, hogy a barcikai felsőfokú technikumon keresztül a Miskolci Műszaki Egyetem ideiglenesen megüresedett fizika tanszékvezetői székét is elnyerte rövid időre. Diákjai rajongtak érte.

A barcikai technikum életében az 1961/62-es tanév kezdetével egy második szakasz kezdődött. Az **Irinyi János Vegyipari Technikum** épületének ünnepélyes átadására és a névadó ünnepségre 1961. november 6-án került sor. Az átadást megelőzően, 1960. augusztus 25-én Lini Istvánt Munka Érdeméremmel tüntették ki. Ezt követően Lini István újabb megbízást is kapott: 1960. október 21-ével Felsőfokú Vegyipari Gépészeti Technikumot indítottak 34 hallgatóval. Egyelőre közös épületben, de már építették a főiskolai szárnyat is.

1963 januárjában Czottner Sándor miniszter nevezte ki Lini Istvánt a **Felsőfokú Vegyipari Gépészeti Technikum** igazgatójává. Ettől kezdve, párhuzamosan igazgatta a technikumot, illetve a felsőfokú technikumot is. 1974-ig töltötte be az igazgatói tisztséget. 1975. január 1-től nyugdíjba vonult, de továbbra is óraadó tanára maradt az iskolának.

Az erdélyi Partium és a Zilahi Református Kollégium iránt érzett soha nem fogyatkozó szeretete ösztönözte arra, hogy nyugdíjas éveiben a Magyar Történelmi Társulat által meghirdetett pályázatra benevezzen élete fő művével. Pályaművének címe: *Ady Endre iskolája, a Zilahi Református Wesselényi Kollégium*. Pályaművét 1987-ben a Magyar Történelmi Társulat *„Emlékezünk a régiekről”* éremmel tüntette ki. A plakett átadása az MTA dísztermében történt 1986. április 21-én, a pályázat első 10 helyezettje számára (107 pályázó volt). A pályamű sajnos nem jelent meg nyomtatásban, egy példányát az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum őrzi. (Budapest, Könyves Kálmán krt. 40.)

Lini István hosszas betegeskedés után 1988. január 4-én hunyt el Kazincbarcikán. Sírja a kazincbarcikai temetőben található.

Iskolaalapítói tevékenysége három szakaszra osztható:

- 1950-ben megalapítja Hatvanban, a hatvani Grassalkovich-kastélyban (ma: Országos Vadászati Múzeum) az Irinyi János Vegyipari Technikumot. Párhuzamosan a kastély kertjében az új kollégiumot építik fel a diákok közreműködésével.
- 1956-ban megalapítja Kazincbarcikán a vegyipari technikumot. 1961. szeptember 11-én indul meg oktatás az új és modern iskolában, amelyet eredendően is a technikum számára építettek.

- 1961. október 21-től számítva a Felsőfokú Vegyipari Gépészeti Technikumot is elindította, a mérés és szabályozástechnika 34 hallgatójával. Korszerű kollégium is épült a középfokú és felsőfokú hallgatók számára. 1969/70-es tanévben még egy szakközépiskolai épülettel és egy új sportcsarnokkal is gazdagodott a most már városnegyeddé duzzadó, oktatási centrum.

Kitüntetései:

* Signum Laudis (1944,1945),
* Kiváló Tanár (1955),
* Munka Érdemérem ezüst fokozat (1960)
* Munka Érdemrend arany fokozat (1974)

Munkásságának legnagyobb *elismerését* jelentette volt diákjainak megemlékezése tanárukról és igazgatójukról, halálának 25. évfordulója környékén:

* Volt iskolája előadótermet nevezett el róla.
* 2012. április 13-án a Felsőfokú Technikum volt hallgatói emléktáblát avattak az iskola bejáratának falán a főiskola alapító tanárának, dr. Cornides Istvánnak és alapító igazgatójának, Lini Istvánnak.
* 2013. március 6-án a volt középiskolás diákok kezdeményezésére – az önkormányzat egyetértésével – téravató ünnepséget szerveztek emlékére. Így lett a jelenleg is működő szakközépiskola (a református egyház kezelésében) címe: Kazincbarcika, Lini István tér 1–2.

Fia,
IFJ. LINI ISTVÁN tanár
Budapest

DR. LOVÁSZ GYÖRGY (Szarvas, 1930. szeptember 2. – Szarvas, 2016. április 19.) középiskolai tanár, általános iskolai igazgató, főiskolai docens

Szarvason született a Bezinai szőlőkben. Az orosházi úttal párhuzamosan húzódó tanyasor neve ma is ez, csak maga a „sor” tűnt el. Szülei, Liska (Lovász) György és Szelják Mária szlovák (tót) származású parasztemberek voltak. A tanyájuk melletti két hold földjükön gazdálkodtak: a nagyapa, az apa és nyaranta az iskolás fiú. Volt lovuk, tehenük, sertést hizlaltak, aprójószágot is neveltek a tanya körül. Megtanult kaszálni, szántani, vetni, végezte a „birtokon” éppen esedékes munkákat. Elsajátította és beszélte a szlovák nyelv szarvasi változatát. Ez később az idős emberekkel és a helyi szlovákokkal való kapcsolatteremtését jelentősen elősegítette.

Az Orosházi úti iskolában végezte el a hat elemi osztályt. Amikor befejezte, Litauszki János tanító úr rábeszélte az édesapját, hogy írassa be fiát a gimnáziumba, aki eddig Liska néven szerepelt az iskolában. Édesapja árverésen akart földet vásárolni, ennek egyik feltétele volt, hogy a család magyarosítsa a nevét. Így lett a Liska család neve Lovász.

12 éves volt, amikor Liska Gyuri bekerült a szarvasi Vajda Péter Evangélikus Gimnáziumba, amely akkor még nyolcosztályos volt. A községtől közel öt kilométernyire állt a tanyájuk. Ha jó idő volt, kerékpáron járt iskolába, de télen, ha nagy hó volt, vagy rossz volt az idő, akkor gyalog. Olyan is előfordult, hogy egy nap kétszer is megtette ezt az utat. Tanítás után hazament ebédelni, ha délután sportfoglalkozást tartottak, vagy egyéb elfoglaltságuk volt, visszament az iskolába. Ezt akkoriban természetesnek vették. Az első év simán ment, a másodikban leromlott az eredménye. Válaszút elé került. Apja azt mondta, ha nem akar tanulni, maradjon otthon. Vesz egy másik lovat is, bérel még néhány hold földet, és gazdálkodni fognak. Először tetszett neki ez a terv, de a kemény nyári munka megfontolásra késztette: folytatta a gimnáziumot.

Szeretett sportolni. Magas volt, erős, 90–100 kilós, ezért elsősorban atletizált: súlyt lökött, diszkoszt vetett, amikor sportszer lett a kalapács, azt is megpróbálta. Súlylökésben 13–14 métert ért el, ez középiskolában jó eredménynek számított, országos diákversenyeken harmadik helyezést is szerzett. Egyszer aztán kalapácsvetés közben megsérült, ezért elhagyta ezt a szert. Szerette a labdajátékokat is, kézilabdázott, kosarazott.

Az akkori gimnáziumban vasfegyelmet tartottak. Évente rendezhettek két iskolai bált, és semmi többet. Szórakozóhelyeket nem látogathattak a diákok, este nyolc óra után az utcán sem járhattak. Egyszer egy négytagú társaság összefutott egy tanárral az egyik szórakozóhelyen. Másnap már fegyelmivel csapták ki őket az iskolából. Köztük volt az igazgató unokája is. Ma már furcsának tűnhet ez a szigor, de a hajdani diákoknak ez természetes volt.

Akkor csak egy osztály tanult egy-egy évfolyamon. Tanáraik – Hanzó Lajos, Gasztonyi József, Margócsy Gyula, Kunos András, Pálos György – szigorú tanárok, tekintélyes nevek voltak, meg is tanították őket a kemény iskolai munkára. Nyolcadikban az 50 fős osztály tanulói közül 44-en szereztek érettségi bizonyítványt. Liska Gyuri bizonyítványát már Lovász György névre állították ki. Lovász György Debrecenbe jelentkezett magyar–történelem szakra, de aztán átirányították Szegedre.

1954-ben szerzett magyar–történelem szakos tanári diplomát Szegeden. Két volt gimnáziumi osztálytársával, Kurucz Mihállyal és Szatur Gézával együtt a **Szarvasi Gimnáziumban** kapott tanári állást. Velük egy időben még négy fiatal tanár érkezett az iskolába, hiszen a nyugdíjba vonult vagy küldött régi tanárokat pótolni kellett.

1948-ban már megtörtént az iskolák államosítása, és életbe lépett az oktatási reform is. Ennek egyik következményeként a gimnáziumok négy évfolyamosak lettek, az évfolyamonként indított osztályok és tanulók száma megnőtt. 1954-ben a szarvasi gimnáziumban az akkori első évfolyamon három osztály indult. Lovász György az első B osztályfőnöke lett.

Szeptember elejétől tudtuk, hogy csak ideiglenes osztályfőnökünk van, mert a „végleges” katonai szolgálatát tölti. Mégis döbbent csend fogadta a hírt, amikor szeptember végén megjött az „új” osztályfőnök. Még küldöttség is ment dr. Záhony Béla igazgató úrhoz: maradjon a „régi”. Ebben a légkörben mutatta be az igazgató Lovász Györgyöt, a fiatal tanárt. A gyerekek ösztönös idegenkedése fogadta. Nem tetszett a termete, a mackós mozgása, a határozott, ellentmondást nem tűrő stílusa. Nem tetszett a szigorú követelményrendszere sem. Nem voltak fantasztikus meséi, mint a korábbinak, nem voltak behízelgő gesztusai.

Fél év kellett, hogy a hangulat megforduljon. Észrevettük, hogy a tanári előadás akár érdekes is lehet, a történelem pedig nem csupán száraz adathalmaz. Hogy a magyar irodalmat jó tanári vázlatokkal is meg lehet közelíteni, és hogy az igazi tudás megszerzésének egyik alapfeltétele a fegyelem. De leginkább a következetessége hatott. Teljesíthető, értelmes követelményrendszere volt, amelyet teljesíteni kellett és lehetett.

1955-ben megnősült. Felesége Francz Márta általános iskolai ének szakos tanári állást kapott Szarvason. Két gyermekük született, Márta és György. Márta angol–német szakos tanár Szegeden, két gyermeke van. Fiuk Szarvason él családjával, a Járási Hivatal Foglalkoztatási Osztályának vezetője. Sportol: a shotokan karate 6 danos mestere, a szarvasi Harcművész és Küzdősport Egyesület egyik edzője; az SKI Magyarországi Szövetségének elnöke. Két gyermekük van.

Közel négy évet töltöttünk együtt Lovász György tanár úrral. Sokan neki köszönhettük, hogy először lehettünk kőszínházban Szegeden, és láthattunk számunkra is élvezhető darabot, hogy klubestjeinken az Úttörőházban, a „Micsurinban", öntevékenyen szerepelhettünk; hogy évente gazdag programmal dúsított kirándulásokon vehettünk részt.

A Lovász család

A fegyelmezetlenekkel, a nem tanulókkal keményen lépett fel, így lemorzsolódtak, viszont szaporodtak a jelesek és a kitűnők. A ballagáson már közülünk került ki az ünnepi szónok. Időközben érkeztek „új" tanulók is, így harmincketten mentünk neki az érettségineknek. Senki nem verte le a lécet.

Lovász Györgynek és többi tanárunknak köszönhettük, hogy közülünk tizenöten főiskolát vagy egyetemet végeztek, a többiek szakmát vagy más képzettséget szereztek.

Miután leérettségiztette osztályát osztályfőnökünk, 1959-ben igazgatóhelyettesi megbízást kapott. 1960-ban igazgatóváltás történt a gimnáziumban, ő továbbra is igazgatóhelyettes maradt. 1966-tól 1971-ig a Békés megyei középiskolai történelemtanítás szakfelügyelői teendőit látta el.

1966-ban a JATE-n egyetemi doktori címet szerzett. Disszertációjának címe: *Száz éves a Szarvasi Erkel Kórus.*

1970-ben megbízták az MSZMP Járási Bizottsága egyik osztályának vezetésével, azonban hamarosan úgy érezte, hogy az igazi hivatása a tanítás, ezért 1972-ben elfogadta a **Szarvasi Óvónőképző Intézet** meghívását. Az ELTE BTK-n megszerezte a tudományos szocializmus szakos tanári oklevelet, ezt a tárgyat oktatta 14 éven át adjunktusi, majd docensi beosztásban. 1986-tól két évig az Egyesített Művelődési Ház–Úttörőház igazgatója volt, 1988–1992-ig, nyugdíjba vonulásáig a **békésszentandrási Hunyadi János Általános Iskolát** irányította.

Volt kollégája, *Molnár Imre Zoltán* igazgató így emlékezik: „*Pedagógus pályafutásának utolsó éveit töltötte igazgatóként iskolánkban. Már a pályázati eljárás során elnyerte a nevelőtestület tagjainak szimpátiáját közvetlenségével, megnyerő előadói stílusával.*

Az együtt végigdolgozott négy év során megismert emberi tulajdonságaival tovább erősítette kollégáiban a személye iránti elismerés érzését. Szigorúsága, következetessége, kérlelhetetlen szakmaisága mindig emberséggel párosult. Ajtaja mindig nyitva állt előttünk, az egyéni problémákat minden esetben a legnagyobb körültekintéssel és diszkrécióval igyekezett megoldani, a kölcsönös megbecsülés és tisztelet elvi alapján állva.

Korát megelőzve értette a módját a közösség összekovácsolásának, a ma divatos szóval mondott »csapatépítésnek«. A jó hangulatú testületi kirándulások, közös vacsorák alkalmával

nem fogyott ki az anekdotákból. Minden helyzetre volt egy odaillő története, amelyet végtelen jókedvvel és humorral megtűzdelve adott elő.

Mi, kollégák pedig megtanulhattuk tőle, hogy még véletlenül se keverjük össze a munkát a szórakozással. Az értekezletein, látva az ő felkészültségét és elkötelezettségét megtanultuk ezt. Nem volt »üresjárat«, nem volt »mesedélután«, és nem volt fegyelmezetlenség, nem loptuk feleslegesen egymás idejét. Mindezt nem direkt módon, hanem egyéniségével, személyiségformáló erejével érte el.

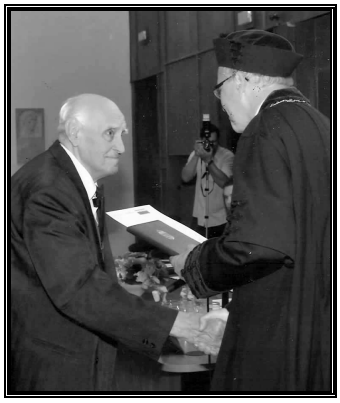
Nemcsak termete, hanem egész személyisége, tudása, tapasztalati tőkéje emelte abba a vezetői szerepbe, amelybe megbízatása alapján került. Magam is sokat ellestem vezetői erényeiből, és ma intézményvezetőként igyekszem kamatoztatni."

A nyugdíjazását követő „csendet" nehezen viselte. Közel egy évtized után tért vissza a közéletbe. A helyi Szlovák Önkormányzat, a Szlovák Kulturális Kör, a Vernosť tagja, majd alelnöke, valamint a Szarvasi Öregdiákok Baráti Körének alelnöke; 2004–2009-ig a Mozgáskorlátozottak Szarvasi Egyesületének elnöke, rendezvényeinek szervezője, résztvevője. 2006-ban a Városi Önkormányzat Népjóléti Bizottságának külső tagja lett.

Örömmel fogadta a Szegedi Egyetem által 2004-ben adományozott arany- és a 2014-ben átvett gyémántdiplomát. Köszönő szavait ezekkel a mondatokkal zárta: „*Elégedett vagyok a sorsommal. Amit az élet felkínált, becsülettel elvégeztem."*

Pályáját kitüntetések sora kísérte:

* Ifjúságért Érdemérem, 1975;
* Honvédelmi Érdemérem, 1983 és 1988;
* HNF Ortutay Emlékplakett, 1985;
* Kiváló Szövetkezeti Munkáért;
* Miniszteri Dicsérő Oklevél, 1990;
* Eötvös Emlékérem bronz fokozata, 1999;
* Emléklap az Országos Honismereti Szövetségtől, valamint Karácsony János Emlékplakett a Megyei Honismereti Egyesülettől, 2009;
* Szarvasért Emlékplakett ezüst fokozata, 2010.

A gyémántdiploma átvétele (2014)

Életének végső fél évtizede a betegségekkel való küzdelem jegyében telt el. Az utolsó érettségi találkozónkon, 2013-ban már egy egészségében megrendült ember állt előttünk, de azért bíztunk abban, hogy mint korábban is, felülkerekedik betegségein. Szervezete azonban elkopott, akarata megtört. 2016-ban csendben jött érte a halál.

Önálló kötetei:

- *100 éves a Szarvasi Erkel Kórus.* 1962. Szarvas.
- *Békés megye iskoláinak államosítása.* 1973. Békéscsaba.
- *Fejezetek Szarvas kulturális életéből.* 2001. Szarvas.

Volt tanítványa,
DR. KUTAS FERENC ny. középiskolai tanár
Szarvas

M

MÁNYI GÁBOR (Hajdúsámson, 1930. május 27. – Berettyóújfalu, 2016. december 27.) matematika–fizika szakos középiskolai tanár, fizika szakfelügyelő

„Tudni az ész rövid, az akarat gyenge,
hogy rá vagyok bízva a vak véletlenre.
És makacs reménnyel mégis, mégis hinni,
hogy amit csinálok, az nem lehet semmi."
(Teller Ede)

Édesapja, Mányi Gábor Hajdúhadházon tejcsarnokot üzemeltetett. Édesanyja, Gombos Margit 1940-ben fiatalon, 32 éves korában hunyt el. Öten voltak testvérek (Margit, Julianna, Lajos és Piroska), ő volt a legidősebb. Édesapja 1942-ben újranősült, mostohaanyja, Szoboszlai Erzsébet háztartásbeli volt, aki 1997-ben halt meg.

Elemi és polgári iskolába Hajdúhadházon járt, középiskolai tanulmányait a debreceni Fazekas Mihály Gimnáziumban végezte. 1949-ben érettségizett. Eredetileg orvos szeretett volna lenni. Szerette nagyon a földrajzot is, így a másik ötlete az volt, hogy földrajz szakos tanár legyen. Végül azért lett matematika–fizika szakos, mert mind a két tárgy remekül ment neki, és „arra a két szakra" mindig, minden helyzetben szükség van. Így aztán a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett 1954-ben. Önéletírásában a végzés utáni évekről így írt: *„Már az államvizsga előtt két állás között választhattunk (az egyiket kötelező volt elfogadni). Én Berettyóújfalu és Dombóvár közül Berettyóújfalut választottam. A diploma átvétele után kb. egy hét múlva bevonultunk három hónapos tartalékos tiszti képzésre. Itt is államvizsgát tettünk elméletből és gyakorlatból. Leszerelés után nem pihentünk, mert két napon belül el kellett foglalni az állásunkat. A gimnáziumi tananyagot tanítás közben vettük át. Az oktatás színvonala minőségileg javult, mert szaktanárok vették át az oktatást. Ehhez a diákoknak is hozzá kellett szokni. A módszer és az osztályozás kezdetben nem volt népszerű."*

1954-től 1969-ig tanított a **berettyóújfalui Állami Arany János Általános Gimnáziumban**. 1969-ben az akkori **Zalka Máté Szakközépiskolába** ment át. Sokak számára érthetetlen volt ez a döntés – ha tényleg ő döntött így. Unokájának arra a kérdésére, hogy miért váltott iskolát, így válaszolt: *„Azért, mert a fiúk sokkal fogékonyabbak a fizikára, mint a lányok."*

Közben, még gimnáziumi tanár korában, 1958-ban megnősült, feleségül vette egyik tanítványát, Karácson Juliannát, akit Újfaluban mindenki Katalinnak ismert és hívott. Házasságukból két gyermek született: Gábor és Katalin (ikrek). Később a lányuk egy unokával ajándékozta meg őket.

Pályája kezdetén az Arany János Gimnáziumban rögtön egy harmadéves osztály osztályfőnöke lett. Ez az osztály 1956-ban érettségizett. A volt tanítványok közül ketten is emlékeznek rá. *Dr. Mózsik Gyula* belgyógyász, professzor emeritus (Pécs) többek között így emlékezik: „*Én mint a régi tanítványok egyike szükségét érzem annak, hogy tanár úrra, munkájára és emberségére visszatekintsek egy néhány soros megemlékezésben.*

Mányi tanár úr 1954-ben érkezett a gimnáziumunkba, és lett a fizika és a matematika tanárunk, egyben az osztályfőnökünk is. Egyszerre volt hagyományos tanár és az új iránt rajongó és lelkesítő személyiség. Ez a szemlélet akkor és ott Berettyóújfaluban is nagyon kellett egy gimnáziumban.

Nekünk, diákoknak sohasem voltak tanárellenes forrongásaink érdemjegyeink miatt. S ahogy a napok mentek, úgy alakult ki egy nagyon sajátos tanár-diák kapcsolat. Ekkor tárult elénk célként is megjelölhető új világszemlélet. Tulajdonképpen kialakulhatott bennünk egy reális elképzelés a mi további cselekvéseinkre és életünkre. Sok év távlatából visszatekintve azt mondom, hogy ezen elképzelések a valóságban gyökereztek, s a későbbi életünkben nagyon hasznosak és reálisak is voltak. Köszönet érte neked, Tanár Úr!

Az érettségi után egy nagyon sajátos barátság alakult ki tanár úr és a volt tanítványok között. Ez a kapcsolat elvezetett bennünket az évek hosszú során későbbre is. Amikor szüleimet meglátogattam Berettyóújfaluban, akkor igyekeztem tanár úrral is találkozni. Ezen személyes találkozásainkat később telefonbeszélgetésekkel próbáltuk pótolni.

Később kölcsönösen megismertük egymás családtagjait is. A sors különös fintora szerint azonos egészségi problémák léptek fel mindkét családban (s ez bennünket még jobban összetartott).

Én mintegy hat hónapja beszéltem utoljára tanár úrral telefonon. Ekkor már nagyon beteg volt, de szellemileg nagyon friss. Örültünk egymásnak e beszélgetés során is.

Kedves Tanár Úr! Kedves Gabi! Kedves Barátom! Földi életedben mindent megtettél a volt tanítványaidért jóindulattal és féltő szeretettel, gondoskodással. Légy büszke és elégedett, hogy a »stupid bihari gyerekekből« igazi embereket neveltél. Mindig szerény, lelkes és segítőkész ember voltál a tanítványaid számára. Felruháztál bennünket azon alapvető tudásbeli ismeretekkel, tanítási módszerekkel és mélységes emberi tulajdonságokkal, amelyekkel te rendelkeztél. Tudtál adni »üzeneteket« a mi jövőnkre. Mindent megtettél azért, hogy a mi életünk jobb legyen, mint a tied volt. Ennek eredményeit, sajnos, már csak részben volt alkalmad látni és észlelni. Igaz ember voltál. Külön köszönöm azt a lehetőséget, hogy barátokká is válhattunk. Alakod, emberséged, magatartásod, példamutató viselkedésed örökre bennünk marad. Neked ezt írta elő a sors, és te ennek méltóan eleget is tettél.”

Ugyanebbe az osztályba járt *Tóth Sándor* ny. gimnáziumi tanár, festőművész, akinek visszaemlékezéséből csak az érettségi utáni eseményeket idézzük fel: „*Érettségi után ötévenként találkozókat tartottunk, és örömmel hallgatta beszámolóinkat, nyugtázta eredményeinket. Az évek során az egykori osztály tanulóinak több mint 90%-a diplomás lett. Közülünk többen mentek műszaki pályára, igazolván, hogy eredményes volt a fizikatanítása.*

A későbbi érettségi találkozókon osztályfőnök úr már nem tudott részt venni, de továbbra is érdeklődéssel figyelte sorsunk alakulását. Én közvetítettem számára a találkozókon szerzett információkat. Mint későbbi kollégája, közvetlenebb kapcsolatot építettem ki vele. A képzőművészet iránti érdeklődés kötött össze bennünket. Szenvedélyes műgyűjtő volt. Figyelemmel kísérte festészeti tevékenységemet, ami közös témát adott számunkra. Rokonszenvet éreztünk egymás iránt.

Gyakran folytattunk hosszas telefonbeszélgetést. Halála előtt ezt mondta nekem: »nagyon vigyázz magadra!« Aztán csendben elment.

A 29 érettségizett fiúból már csak nyolcan vagyunk az élők sorában, de nevükben is köszönjük tanár úrnak azt, amit értünk tiszta szívből tett."

Az 1956-ban érettségizettek tablója, osztályfőnök Mányi Gábor

Nem lenne teljes a visszaemlékezés a gimnáziumi tanárkollégák „megszólalása" nélkül.

Falucskai Jenő, a gimnázium nyugalmazott igazgatója így ír: *„15 évig neveltük, tanítottuk együtt az Arany János Gimnázium tanulóit. Mányi Gábor egyike volt azoknak a tanároknak, akik akkor az iskola jó hírét kiváló munkájukkal megalapozták. Mányi Gábor a matematikát, fizikát a tantervi követelmények szintjén tanította. Két éven keresztül fizika szakfelügyelő is volt. Társaival sokat vitatkozott az eredményesebb pedagógiai módszerekről. Ezekben a vitákban születtek a jobbnál jobb eredményt hozó pedagógiai eljárások.*

Igényes, jó szándékú, elveihez ragaszkodó és nagy szaktudású tanár volt, akivel jó volt együtt tanítani, dolgozni. Kár, hogy az iskola szétválasztása után elváltak útjaink, és csak volt diákjaink érettségi találkozóin idézhettük fel az együtt töltött évek emlékeit."

Nyirkos Tibor, nyugalmazott középiskolai igazgató, aki 10 éven keresztül volt egy tantestületben Gáborral, így emlékezik: *„1957-ben ismertem meg Gabit, akkor kerültem pályakezdőként a berettyóújfalui gimnáziumba, ebbe a dinamikusan fejlődő iskolába. Itt, Berettyóújfaluban szereztem igazi jó barátokat, itt ismertem meg igazán a diáklelkeket, a tanítás örömét és cselvetéseit.*

Mányi Gábor akkor már tapasztalt tanárnak számított, sok mindent érdemes volt tőle »eltanulni«. A szaktárgyait nagy kedvvel, kiváló szakértelemmel tanította.

A tantestület akkor épült-gyarapodott egységes, jól működő szervezetté; ugyanis az 1946-ban alakult iskolának az 50-es években kellett megtalálni a »bölcsek kövét«, a középiskolai nívó szerteágazó értékeit. Gabi ezeket igen jól látta, sokoldalú, tehetséges, »valódi« tanár volt. Mindenki elismerte tehetségét, kiváló személyes tulajdonságait, parázs vitakedvét, munkabírását, határozott követelményeit. Az volt a véleménye – s ezt ki is fejezte –, hogy a tanulók értékelését nem szabad könyörületességgel igazolni, csak az eredmény

számít, a valódi tudás. Nem volt tőle idegen a sarkos megfogalmazás; lehet, hogy véleményét olykor leegyszerűsítve fogalmazta meg, de lehetett vele vitatkozni.

Apropó, vita. Gabi – kikapcsolódásként – szeretett a szakmáján kívüli területre is elkalandozni. Nem lehet máig elfelejteni, micsoda purparlét váltott ki egy-egy kérdése, megjegyzése, ha megbolygathatta az általánosan elfogadott minősítő kitételeket.

Vasárnaponként szívesen jártunk be a tanári szobába, jobb volt ott dolgozgatni, mint az albérletben, és csevegni, beszélgetni is tudtunk egymással. Olykor hosszú és heves vitákba szálltunk, sokszor nem is tudtuk lezárni. Gabi a vitát kimondottan kedvelte, és eközben sohasem voltak bántó gesztusai. A hiábavaló vitákat persze félre lehetett volna seperni, de senki sem érezte magát kellemetlenül. Néha azért megtörtént, hogy nem akart vége lenni. A feleségem, aki néha ezeket hallgatta, egyszer megszólalt: »nem vettétek észre, hogy a vita hevében álláspontot cseréltetek?« Ezek derűs emlékek a múltból. Gabi sohasem szegte meg a vita alapszabályát: a kötelező tapintatot, a jókor alkalmazott, kulturált visszavonulást. Egyébként mindig jól érvelt, figyelmes volt, és jól forgott az agya.

Mi jó kapcsolatban voltunk egymással. Püspökladányba kerülésem (1967) után többször visszajártam Újfaluba, és örömmel üdvözöltük egymást. A betegsége miatti nyugdíjazása után már ritkábban találkoztunk.

Úgy vélem, hogy Mányi Gábor a berettyóújfalui gimnázium történetének egyik kiválósága volt, akiről nem lehet és nem szabad megfeledkezni."

Bán Istvánné Lisztes Ilona nem írt külön visszaemlékezést, de elmondta, hogy nagyon sok iskolában tanított, és egyikben sem volt olyan jó a matematika–fizika szakos kollégák kapcsolata, összetartása, mint a berettyóújfalui gimnáziumban, és ebben Gábornak is nagy érdeme volt.

A többször idézett önéletírásában a második munkahelyéről így ír: *„Az intézet szétválásakor én a szakközépiskolában maradtam, ahol nem volt vegyes osztály. A fiúosztályok – mint műszakiak – erős fizikaoktatást igényeltek volna, de a tanulók összetétele erre nem volt képes. A leányosztályok pedig szakmai érdeklődésük miatt nem rajongtak a fizikáért. Ez az állapot sok nehézséget okozott."*

Ezen a második munkahelyen volt kollégája *Bakó Eszter*, nyugalmazott középiskolai tanár, akinek néhány gondolatát idézem kedves volt tanártársáról: *„Pályakezdő tanárként pusztán néhány évet tanítottam együtt Gabi bácsival a berettyóújfalui Zalka Máté Szakközépiskolában. Boldog vagyok, hogy megismerhettem őt, a tanárlegendát.*

Mányi Gábor az iskola meghatározó tanáregyénisége volt, szakmailag és pedagógiailag is kiválóan felkészült, a pálya iránt elkötelezett ember. Mindennapi tetteivel, pedagógiai optimizmusával, sajátságos humorával nekünk, a tanártársaknak is példát adott. Rendkívül nagy tudású, precíz, igen művelt ember volt. Nemcsak választott szakjait, a matematikát és a fizikát tudta és szerette nagyon, de szinte minden tudományterületen otthonos volt. Nagy szeretettel beszélt Hajdúhadházról, ahol iskolás éveit töltötte, és a polgári iskolában kiváló tanároktól kiváló alapot kapott. Büszke volt arra, hogy a gimnáziumi eredményei is színjelesek voltak.

Középiskolai tanárként állandóan képezte magát, továbbképzéseken, tanfolyamokon vett részt, rengeteget olvasott, és a televízió, rádió tudományos ismeretterjesztő adásait is követte, azokat a mindennapi munkájában felhasználta. Következetes, a rendet, a fegyelmet megkövetelő szigorú tanár volt, akinél igen nehéz volt ötöst kapni. Évtizedeken át gépész osztályok osztályfőnöke volt.

A vidéki kis falvakból érkezett tanulókat igényességre, a nehézségek leküzdésére, a világ megismerésének örömére, az értékes, a szép felfedezésére nevelte.

Hobbija a festmények gyűjtése volt. Tanítványaival is igyekezett sok-sok mindent megláttatni elsősorban a tanulmányi kirándulások során. Ezeket egyébként úgy szervezte, hogy a tervezett útvonalat előtte bejárta vonattal, autóbusszal, hogy minden rendben legyen.

Nagy pedagógus volt, akit sem a tanítványok, sem a tanárok nem felejtenek el. Szeretettel és nagy tisztelettel emlékszem Gabi bácsira."

Nekünk, az 1959-ben érettségizett osztálynak Mányi tanár úr csak fizikát tanított, de „érdekelte" a matematikatudásunk is. Ez pedig a 25 éves érettségi találkozón „derült ki", amikor elmondta, hogy a matematika írásbeli egyik feladatát ketten különbözőképpen oldottuk meg, és elkezdte a táblára felírni a megoldásokat. Fejből, 25 év után!

Emlékszem, hogy fizikaórákon egyre több kísérletet mutatott be. Az „egyre több"-re talán magyarázat a megint csak önéletírásából idézett szöveg: *„A fizika megfelelő színvonalú oktatását nehezítette a kísérleti eszközök hiánya. A fizikaszertár fejlesztése az én feladatom volt. Évente 3 000 Ft állt rendelkezésre az eszközök beszerzésére. Ez az összeg nagyon kevés volt a komolyabb eszközök megvásárlására.*

Írtam az oktatási miniszternek, segítségét kérve. És csodák csodája: kb. egy hónap múlva az oktatási minisztérium 10 000 Ft-ot utalt a gimnázium költségvetésébe a fizikaszertár fejlesztésére. Ez akkor – 1955-ben – egy kezdő gimnáziumi tanár egy évi nettó fizetése volt. Ugyanis ekkor a fizetésből levonták a békekölcsönt és a gyermektelenségi adót.

És következett a második csoda: az oktatási költségvetési hivatal a 10 000 Ft-ot minden évre értelmezte. Így a hiányos szertárt 10 év alatt nagyra fejlesztettük, mennyiségileg és minőségileg is. Amikor a gimnázium és a szakközépiskola kettévált, az eredeti szertárból két színvonalas szertár jött létre, minden kiadás nélkül."

Most következzen megint egy gimnáziumi tanítvány, *Szigeti Róza* visszaemlékezése: *„Az emlékezés nehéz műfaj. Nehéz, mivel óhatatlanul beleszűrődik a letűnt idők visszahozhatatlansága, a veszteség érzete. Az emlékezés ugyanakkor az élet része. Emlékezni kell, mert az emlékezet bizonyíthatja: létünk nem ok nélkül való.*

Az érettségi előtti hónapokban még vacilláltam, hogy hogyan tovább? Milyen felsőfokú intézetbe jelentkezzek? A tanárság iránti vonzódás már korábban megvolt bennem. A matematika–fizika szakot a fizika miatt választottam. Mányi tanár úrtól nem csupán fizikát, hanem emberséget, tudományszeretetet is tanultunk.

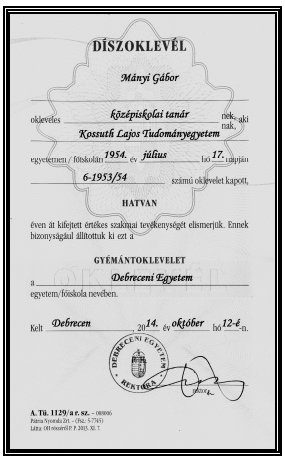
Az egyetem elvégzése után a sors úgy hozta, hogy az egykori középiskolámba kerültem. Így nemcsak tanítványa, hanem négy évig kollégája is voltam Gábornak. Tisztelet és elismerés kristálytiszta gondolatmenetéért, módszertani tanácsaiért, amelyekkel mint kezdő tanárt segített engem. És végül még egy gondolat: tanár úrnak nagy része volt abban, hogy megmaradtam a tanári pályán, és továbbadhattam tanítványaimnak azokat az értékeket, amelyeket tőle kaptam. Köszönöm Mányi Tanár Úr!"

Volt tanár úrnak egy általunk később is sokszor felemlegetett mondása: *„A fizikát Einstein tudja négyesre, én tudom hármasra, Szigeti Róza kettesre, a többi egyesre."* Persze, azért Rózsika is és még néhányan ötöst kaptunk fizikából, és az is említésre méltó, hogy évfolyamunkból hárman lettek matematika–fizika szakos tanárok. (Mind lányok!)

1981 novemberétől 1982 decemberéig egyre súlyosbodó betegsége miatt táppénzen volt, és ezután került nyugállományba.

Innentől kezdve csak a családjának élt. Unokája, *Vas László* ezekre az évekre így emlékezik: *„Gyerekként sokat betegeskedtem, és egyedül ő volt eleinte nyugdíjas a családban, így*

kézenfekvő volt az is, hogy ő nevelt. Több mint 35 évet éltünk együtt. Számos súlyos betegsége volt. Egészségi okokból százalékolták le is. Nagy szakértelemmel kezelte a saját betegségét is, így élhette meg a teljesen egészséges embertársai között is igen szépnek számító 86 évet, amikor »átkelt a túloldalra«. Mélyen istenhívő volt, és engem is így nevelt. Nem félt a haláltól, számos infarktusa és 2010-ben egy agyi infarktusa is volt. Ezekből felépült. A magas vérnyomás, a vese- és szívelégtelenség azonban megmaradt. A szívinfarktusokból hátra maradt szívizomelhalás szintén. Cukorbetegsége és vészes vérszegénysége is volt. Bár az orvosok az 1987-es infarktusa óta mondták, hogy bármikor bekövetkezhet a legrosszabb, szerencsére azért 30 évet tévedtek. Halála mégis egy olyan időszakban következett be, amikor nem éreztük különösen veszélyét, az orvosok sem kongattak vészharangot. Természetesen a magas kor önmagában is rizikófaktor. A sok fekvéstől kaphatta valószínűleg azt a süllyedéses tüdőgyulladást, mely az egyik kiváltó oka volt a tragikus kimenetelnek."

DÍSZOKLEVÉL

Mányi Gábor

oklevéles középiskolai tanár nek, aki nak,
Kossuth Lajos Tudományegyetem
egyetemen / főiskolán 1954. év július hó 17. napján
6-1953/54 számú oklevelet kapott,

HATVAN

éven át kifejtett értékes szakmai tevékenységét elismerjük. Ennek bizonyságául állítottuk ki ezt a

GYÉMÁNTOKLEVELET

a Debreceni Egyetem
egyetem/főiskola nevében.

Kelt Debrecen 2014. év október hó 12-é-n.

DEBRECENI EGYETEM PEREMARTON

rektor

A. Tü. 1129/a r. sz. – 08806
Pátria Nyomda Zrt. – (Tsz.: 5-7745)
Létr. Okt.rendelet F. P. 2/83. XI. 7.

DÍSZOKLEVÉL

Mányi Gábor

oklevéles középiskolai tanár nek, aki nak,
Kossuth Lajos Tudományegyetem
egyetemen/főiskolán 1954. év július hó 17. napján
6-1953/54 számú oklevelet kapott,

ÖTVEN

éven át kifejtett értékes szakmai tevékenységét elismerjük. Ennek bizonyságául állítottuk ki ezt az

ARANYOKLEVELET

a Debreceni Egyetem
egyetem/főiskola nevében.

Kelt Debrecen 2014. év október hó 12-é-n.

rektor

A. Tü. 1128/a r. sz. – 08806
Pátria Nyomda Zrt. – (Tsz.: 5-7743)
Létr. Okt.rendelet F. P. 2/83. XI. 7.

2014 októberében megkapta a *gyémántdiplomát* a korábban át nem vett *aranydiplomával* együtt. Sajnos ezeket sem tudta a Debreceni Egyetemen személyesen átvenni.

Bárkivel, bármikor beszéltem Mányi tanár úrról, mindenkinek az volt a véleménye, hogy fantasztikus memóriájú volt. Ennek igazolására álljon itt még egy személyes példa. Amikor az ötvenéves érettségi találkozót szerveztem, és felkerestem a lakásán, beszélgetés közben megkérdezte, hogy emlékszem-e, hol ültem a tanteremben, harmadikos koromban. Én persze nem emlékeztem, de ő igen, és felsorolt néhány osztálytársat is, hogy ki hol ült.

Volt tanítványa,
CSERMELY LÁSZLÓ gépészmérnök
Debrecen

MARGÓCSY GYULA (Békéscsaba, 1915. március 25. – Szarvas, 1984. április 11.) magyar, latin, történelem és orosz szakos tanár, igazgatóhelyettes, művelődési és sportszervező

Édesapja, Margócsy Gyula Emil Aszódon élt feleségével, Majering Annával és három gyermekükkel. Gyula fia az aszódi Petőfi Sándor Gimnáziumban jelesen érettségizett, majd 1933–38 között a budapesti egyetem bölcsészhallgatója volt. Magyar–latin szakos tanárként dicsérettel végzett, történelemből is dicsérettel alapvizsgázott, majd 1952-ben még orosz nyelvtanári képesítést is szerzett.

Az 1938–1968 között eltelt 30 évben a **szarvasi Vajda Péter Gimnázium** tanára volt, nyolc éven át igazgatóhelyettese is. Az azt követő tíz évben a **szarvasi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikum**, majd a **DATE Mezőgazdasági Főiskolai Karának** oktatója.

1942-ben vette feleségül Szabolcs tanár úr tanítónő lányát, Ottiliát, kislányuk édesanyja keresztnevét kapta.

Margócsy Gyula magas homlokával, fekete keretes szemüvegével, határozott és udvarias megjelenésével egy életen át sokoldalú értelmiségi polgárként szolgálta Szarvas városát.

Megpróbálom lánya és néhány volt tanítványa, kollégája segítségével „ideidézni szellemét". 1963. május 8-án a szarvasi Vajda Péter Gimnázium III/C humán tagozatos osztálya osztályfőnökük, Margócsy Gyula vezetésével bevonult a Madách Színház *Hamlet* előadására. Tanár úr jó kapcsolatának köszönhető az a 35 jegy, amellyel beterelte tanítványait Gábor Miklós felejthetetlen Hamletjére. Egy remek Duna-kanyari hajókirándulás után helyezkedett el az osztály a bordó üléseken, és nyílt a függöny.

Most, fél évszázad elmúltával ismét egy függöny megy fel: Margócsy tanár úr arcképvázlata vetül Helsingőr várának falára. *„Te tudsz latinul: szólítsd meg Horatio... Nem úgy: te állj s felelj: ki vagy?"* Én, a szerző felelek ma helyette: Ő lelkesedett tanári hivatásáért, a színházért, a moziért, általában az előadó-művészetekért és persze a sportért. Talán miatta, egyénisége miatt lett felejthetetlen sokunk számára ez a Duna-kanyari osztálykirándulás, melynek fontos része lett a színházi előadás és még a másnapi látogatás is a Nemzeti Galériába és a Szépművészeti Múzeumba. Örökké emlékezetes napokat szerzett nekünk tanár úr. Úgy gondolom, hogy nemcsak én érzem így, hanem mások is, hiszen közülünk sokan először jártak pesti színházban vagy egyáltalán színházban, és rögtön a Madáchban, ráadásul Shakespeare Hamletjét felejthetetlen szereposztásban élvezhették.

Megjegyzéseim talán szubjektívek, de mint ebből az írásból is ki fog derülni, hogy amikor Margócsy Gyula tanár urat felejthetetlen jelzővel illetem, akkor százak értenek egyet velem. Hisz több száz, akár ezer tanítványának, tanártársának és a gimnáziumért, a kisváros kultúrájáért, sportjáért tevékenykedőnek más-más miatt maradt meg az ő arca, gesztusa, stílusa és modora. Ízig-vérig tanár volt, de mellette „egyemberes" művelődési intézmény is.

Ennek az arcképvázlatnak (is) úgy van értelme, ha mögötte felsejlik az ember: a TANÍTÓ, az osztályáért felelős TANÁR, a színielőadás rendezője, a gimnáziumi focicsapat edzője és a játékos, a tarokkjátékos, a társas életet könnyedén, mondhatnám elegánsan kezelő polgár. „Betolakszik" arcképvázlatába egy kassai polgár, *Márai Sándor: „Közös nyelv nélkül nincs közös Európa. Utoljára a latin volt az a pánt, mely valamilyen szellemi egységbe fogta össze az európai műveltséget"* – írta Naplójában (1943–1944). Talán a latin miatt, talán a polgár miatt idéztem Márait, talán mert a felvidéket járva Losoncon és Besztercebányán is

„Margócsykba" botlottam. Lányának elmondásából vázolom családfáját: Margócsy György (1770), majd Sámuel (1801) és hasonnevű fia (1829) Losoncon születtek és éltek, majd apja Margócsy Gyula 1877-ben, a Szatmár megyei Szelestyénben született, és később Aszódra került.

Sok jeles latin mondást tanított meg velünk Margócsy Gyula tanár úr, tőle tanultam: *„Ante mortem ne laudes hominem quemquam"*, mely szerint ne dicsérj senkit halála előtt, sajnos, már nem érvényes.

Néhány kedves tanítványának emlékeiből szemezgetek, elsőként *Papp Lászlót* idézem – aki később barátként is gondolt rá –, és aki igen részletesen emlékezett vissza a közösen eltöltött évekre: *„Azért kerültem Szarvasra az internátusba, mert Nagyszalontán, majd Nagyváradon laktunk. Nekem Margócsy Gyula tanár úr kedves jó barátom lett és maradt élete végéig. Gyula az 1938/39-es tanévben került Szarvasra mint kezdő, gyakorló tanár. Az internátusba felügyelő tanárként a felsősökhöz lett beosztva. Nemrég került ki az egyetemről, és csak három évvel volt öregebb, mint mi. Úgy érezte, hogy közénk, a fiatal tanítványai közé tartozik. Hozta a gramofonját, az új, modern slágerlemezeket, az internátus hangos volt Karáditól meg az egyéb népszerű slágerénekesektől. Akkor az internátus – a tornaterem után, amely még most is megvan – folytatólagosan, magánházakban volt elhelyezve, a felsősök ott, az alsósok meg az udvarral szemben. A felső osztályosok, a nagyobbak, mint én is, baráti kapcsolatban voltunk Gyulával.*

Az esti órákban kiszöktünk a moziba, na meg egy kis kocsmázásra is, ezek egyike sem volt engedélyezve. Az internátus ablakán másztunk ki, és mentünk a Frecska moziba. A mozitulajdonos leánya, Cunci csempészett be minket az előadásokra. Jó párszor kiszöktünk az ablakon, elmentünk a Kovácsik kocsmába, és ott vagánykodtunk. Gyula ilyenkor kétségbeesve még a kocsmai számlánkat is kifizette, nehogy baj legyen. Nagyon megértő volt. Abban az időben már udvarolgattunk a lányoknak, éji zenét is adtunk. Gyula Szabolcs tanár úr lányának, Ottinak udvarolt. Májusban mentünk éjjeli zenét adni neki is, vittük a gramofont, csendben és óvatosan felhelyeztük az ablak párkányára, és szólt a sláger.

Egy kedves, de szomorú élményünk is vele kapcsolatos. Akkoriban minden év őszén Nemzetközi Vásárt rendeztek Budapesten. Egy alkalommal megszerveztük, hogy felmegyünk a vásárra, Gyula volt a kísérő tanárunk. A vásárból lehetett rádióüzenetet küldeni az otthoniaknak, mi is küldtünk: »Üdvözöljük, szeretettel köszöntjük a szarvasi gimnáziumi értelmista, briganti barátainkat!« Komolyan meg sem gondoltuk, mit üzentünk. Amikor hazajöttünk, a felügyelő tanárunkat, Margócsy Gyulát fegyelmi elé állították, amiért nem vigyázott ránk: »mi az, hogy briganti?!«

1939-ben érettségiztem, hazakerültem Erdélybe, de a barátságunk Gyulával megmaradt, mikor tehettem meglátogattam Szarvason."

Ha már Papp László szóba hozta az engedély nélküli mozilátogatásokat, én is említek egyet 1963-ból, azért, mert rávilágít arra, hogy Gyula megkövetelte az iskola rendjének megtartását, de ha kellett, a diákjai sorsát a szabályzatok, a rendtartás elé helyezte. Talán márciusban a sarki mozi 18 éven felülieknek szóló filmet játszott. Ennek ellenére öten besurrantunk – óvatosságból már a villanyoltás után – a hátsó sorok egyikébe. A film véget ért, felgyújtották a villanyokat, akkor vettük észre igazgatónkat, sajnos, ő meg minket. Másnap reggel Margócsy osztályfőnökünk beviharzott az osztályba, dühösen kirendelte a „filmbarátokat" a katedrához, és közölte, hogy utasításra igazgatóit kapunk. Csend ült az osztályra. Érettségi előtt fegyelmi. Tanár úr idegesen elkérte az ellenőrzőnket, odaadtuk, de azóta sem láttuk azokat. Talán beleírta, így eleget téve az utasításnak, talán nem, vagy megtagadta a

beírást, vagy lebeszélte a dirit, ki tudja? Kiállt a tanítványaiért, de a rendet és fegyelmet – ami hasznukra vált –, azt meg is követelte. Ha feladatot szabott ki tanítványára, és az ki akart térni annak végrehajtása elől, mondván: én ezt nem tudom megcsinálni, vagy nincs rá időm, vagy más kifogásokkal, akkor határozottan rendreutasította: *„Kezdd el, próbáld meg, és ha mégsem megy, jelentkezz nálam!"*

A harmadik év végét követő nyáron mindenkit – aki tovább akart tanulni – építőtáborba küldött. Voltak, akik nem kívánták a tábori munkát, azoknak kemény szavakkal adta tudtára, hogy lehet, hiányozni fog az a két pont az egyetemi/főiskolai felvételikor. Emlékeim szerint 20 felett volt a 33 fős osztályunkból a továbbtanulásra 1964-ben azonnal felvettek száma.

Tovább szemezgetek tanítványai elismerő szavai között: *Orosz György* a Miskolci Színház főrendezője, apjáról, Orosz Iván újságíróról írt emlékezéséből idézem: *„Tízéves koromban kerültem a gimnáziumba (1937-ben), ami akkor még nyolcosztályos intézmény volt. Itt igen szép éveket töltöttem, nem csoda, hogy azóta is visszavágyom Szarvasra: a diákévek, a Körös-part és sok-sok egyéb mind idekötnek. Nagyszerű tanáraim voltak: Margócsy Gyula, aki szinte intézmény volt a községben."*

Margócsy Gyula számos munkái közül kiemelem az *Iskolai színjátszásunk 1945-től* címet viselő írását, és abból idézem: *„Iskolai színjátszásunk kezdetei e század 30-as éveire tehetők. (…) Önképzőkörünk jobbnál jobb szavalókat, előadókat vonultat fel, akik az állandó önképzés (haladó hagyományaink és klasszikusaink kimagasló értékeinek megismerése, közös film- és színházlátogatás, rádióhallgatás, időszerű cikkek megvitatása, a szép szövegmondás műhelytitkainak megismerése stb.) mellett helytörténeti kutatómunkát is végeznek. 1947-től elkezdtük a színjátszást is. A következő években Molière darabjai közül bemutattuk a Fösvényt, következett a Kénytelen házasság, a Botcsinálta doktor és mások, majd Csiky Gergely Ingyenélők, és 1953-ban Katona József Bánk bánjának bemutatásával színjátszásunk csúcspontjához érkeztünk el."* (Az írása megjelent az 1963-as gimnáziumi évkönyvben).

Megszervezte a színjátszó kör előadásainak a környék településein történő bemutatását is. A gimnáziumi színjátszó csoport lelkes vezetője 1945-től Margócsy tanár úr volt, aki 1962-ben Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* előadása után leköszönt. Tovább szervezte azonban a budapesti és vidéki színházak tájelőadásit Szarvason, és folytatta azokat a hangversenyekkel és filmklubbal, író-olvasó találkozókkal és más városi és gimnáziumi kulturális rendezvényekkel.

A Békés megyei népújság hasábjain 1968. október 25-én *Sass Ervin,* a kulturális rovat vezetője sorra veszi Margócsy Gyula sokrétű munkásságát, és mint a hangversenyek szervezőjét idézi őt: *„Mindenes voltam: lekötő, fogadó, konferanszié! Melis György, Simándy József, Gyurkovics Mária, Házy Erzsébet, kedves és sokszori vendégeink."*

„Nem akarom a funkciók halmozását jó dologgá ütni, de Margócsy Gyula nem funkciókat halmoz, hanem dolgozik" – írta róla az újságíró, majd az interjút így fejezte be: *„A harmóniát keresi önmaga életében, és arra nevel másokat is. Nagy vállalkozás, ismeretlen utak. A felfedező törekvés azonban nem torpan meg az ismeretlen előtt sem."*

Nagy Károly, volt tanítvány, későbbi barát a következőket írta róla: *„Margócsy tanár úr nagy tudású, lebilincselő előadó-készségű, szeretetre méltó egyéniség volt. Magyaróráin arra törekedett, hogy minél többet olvassunk, tanuljunk meg verseket, és értsük is meg azokat. Érthető és szabatos fogalmazást várt tőlünk, és a magyar helyesírás szabályainak ismeretét is megkövetelte. Az általa létrehozott filmmúzeumban, a vasárnaponként vetített híres régi filmekkel egy életre szóló művészeti élményt nyújtott számunkra. A művészetek mellett nagyon szerette a sportot. Rajongott a fociért, nagy Fradi-drukker volt. Ő edzette és*

menedzselte a gimnázium focicsapatát, a siker érdekében nem ismert lehetetlent. A sportoló diákok tanulmányi eredményét fokozott figyelemmel kísérte, és ha kellett, megvédte, segítette őket. Kiemelkedő intelligenciájához megnyerő modor, nagyon jó kapcsolatteremtő- és szervezőkészség párosult."

Az 1963-as Békés megyei középiskolai bajnokság győztes csapata

Szirony Pál a főiskola testnevelési tanszékének vezetője, sportszervezői tevékenységének jegyzője és kutatója hálásan gondol lelkes, segítőkész kollégájára. Margócsy Gyula keze nyomát írásai közül *Békés megye és Szarvas város Sporttörténetei* is őrzik.

Nemes Gyula így emlékszik rá: *„1961–65 között voltam a szarvasi Vajda Péter Gimnázium tanulója, ez idő alatt nagyszerű tanáraim voltak, szinte kivétel nélkül a saját szakterületük tudósai, mind szakmai, mind emberi nagyságuk figyelemre méltó volt. Számomra mégis kiemelkedett közülük Margócsy tanár úr, Gyuszi bácsi – ahogy civilben szólítottuk –, ő több volt mint tanár, ő egy külön „intézménye" volt Szarvas város iskolai, kulturális és sportéletének. Négy évig tanított a magyar nyelv és irodalom tantárgyból, sugárzott belőle a tudás és elkötelezettség, amely remek előadói, tanítási képességgel párosult. A verseket nagyon szerette tanítani, olyan lelkesen, szenvedéllyel elemezte a verseket, hogy arra nem lehetett nem odafigyelni. Ma is emlékszem Janus Pannonius időmértékes versének elemzésére. Elemzéseket is íratott velünk. Egy A4-es spirálfüzete volt mindenkinek, ebben kellett időről időre egy-egy verset vagy kötelező olvasmányt elemezni. Az arra adott jegyek jelentősen befolyásolták félévi vagy az év végi eredményeinket, mert egy-egy évközi jó felelet kevés volt ahhoz. Mint magánembert is jól ismertem, mi gyerekek a fél életünket a Körös-parton töltöttük. Nagy nyári melegben néha megjelent a vízparton az akkori Réthy-bástya tövében, fürdőköpenyét gondosan összehajtva letette, leült egy kődarabra, bevizezte magát, majd kezébe vett egy könyvet, és olvasott, a vízbe soha nem láttuk bemenni."*

Filmszerűen felbukkan előttem alakja, amint a posta mögül felbukkant, kifordult a főutcára grafitszürke felöltőben és kalapban, lendületes léptekkel, bal kezében csatos kis bőrtáskáját (jegyiroda) lengette lépteinek ritmusára. Kalapját megemelve átköszönt a túloldalra, messziről „lestoppolta" a szembejövőt, és néhány kedves szó kíséretében rendezvényre invitálta, esetleg eladott neki egy bérletet vagy egy-egy jegyet, netán megdicsérte gyermekét, vagy felkeltette figyelmét valami neki nem tetsző dologra. A jó ügyek érdekében sokat vállalt, így lett a Hazafias Népfront városi elnökhelyettese, a TIT irodalmi szakosztályának elnöke, az Országos Béketanács aktivistája, aki törekvései mellé jó társakat is tudott szerezni. Közülük egyet megemlítek, a legaktívabbat, Praznóczy Ivánt, az ÁFÉSZ könyvesboltjának vezetőjét, aki tanítványa is volt, játszott a gimnázium focicsapatában, és minden kulturális és sportmegmozdulásban, rendezvényben partnere lett.

Számos elismerésben részesült, melyekből kettőt kiemelek: az *Országos Béketanács Aranyjelvényét* és a *Szocialista Kultúráért kitüntetést*. A város Művelődési Központjában pedig egy előadóterem őrzi a nevét. De szép lenne, ha jövőre, a nyugdíjba vonulásának 40. évfordulóján a Vízi Színpad előtti teret is elneveznék róla!

Tanár úr szívesen idézte Hippokratész mondását: *Ars longa, vita brevis,* a művészet örök, az élet rövid. Igen az ő élete is rövid lett, hirtelen véget ért, pedagógus kollégája, sportszervezésben társa, *Molnár László* így búcsúzott tőle: *„A Főiskolai Kar labdarúgócsapata az egyetemi és főiskolai bajnokságban szerepelve a legutóbbi bajnoki mérkőzésen a 8:1-es győzelmének nem tudott örülni, mert örökifjú »menedzserük« a pályán a sportszerűség védelmében kialakult vita után rosszul lett, és rövidesen meghalt. Margócsy Gyula negyven évnél többet töltött a katedrán az ifjúság között, és nyelvszakos tanár létére mindig élen járt a középiskolai, később főiskolai sportélet, a labdarúgás szervezésében, vezetésében. Igazi menedzser volt, magas szintű intelligenciával. Elment egy önzetlen társadalmi munkás. Emlékét kegyelettel megőrzik a sportbarátok."*

27 év telt el halála óta, amikor megnyílt a Szarvasi Vízi Színház. Ha még élne, az építészetileg is remek teátrum bejáratára nézhetne házának ablakából, és úgy képzelem, szinte mindennapos vendége, szervezője lenne évadról évadra a színháznak. Ma már, aki emlékszik rá (akar emlékezni), és leül a lassan sötétbe burkolódzó esti nézőtéren, szemben, a mocsári ciprusok lombjai közül felsejlik egy szemüveges sziluett: *„Marcellus: Én hát magammal hívtam őt, virrassza Velünk ez éjnek perceit; S ha jő megint a tünemény, legyen Szemünk tanúja, és szólítsa meg." (Hamlet)*

Németh László soraival köszönök el a ciprusok éji homályából előlépett Margócsy Gyula tanár úrtól: *„A jó pedagógusnak azonban eleve le kell mondania, hogy más jutalma legyen, mint munkája, az önzetlen bőkezűség, mellyel magát osztogatja. Mert hisz ki is mérhetné le s nyugtázhatná azt a tizedmillimétert vagy mikronnyit, amivel egy-egy pedagógusélet emeli meg a nemzeti műveltség szintjét."*

Tanítványa,
DR. ALBEL ANDOR tanár
Gyula

MARTINÁK JÁNOS (Endrőd, 1941. május 9. – Sárospatak, 2016. december 22.) középiskolai tanár, könyvtáros

Lengyel származású apa (id. Martinák János) és szlovák gyökerű anya (Vári Mária) második gyermekeként született Békés megyében. Szülei urasági cselédek voltak, akik 1945-ben Németkéren kaptak földet. Új életüknek az apa váratlan halála véget vetett 1949-ben, a négy gyermek állami gondozásba került. Nem maradhattak együtt, János hét gyermekotthonnal lakta végig Magyarországot, hogy végül a berettyóújfalui Gyermekvárosban ismét összetalálkozhasson nővérével, húgával, öccsével. Testvérei azonos sorsot éltek meg, és a nehézségeken felemelkedve mindannyian diplomásokká váltak.

Elsős gimnazistaként egy évet gipszágyban töltött, a Faddon átélt tornaórai balesetét így próbálták korrigálni, de az nem tűnt el. 1956-ot a Mexikói úti kórházban élte meg, ahol fiatal fegyveresek rángatták ki ágyából, hogy földosztó apját vele torolják meg. A kivégzéstől csak az egyik orvos lélekjelenléte mentette meg. Ez az élmény és megmaradt gerincferdülése nagyban csökkentette amúgy sem erős önbizalmát.

Magántanulóként azonban egyedül is felkészült a vizsgákra, és másodiktól nappali tagozaton csatlakozott társaihoz. Ekkor kiderült sokoldalú tehetsége a matematika, a nyelvek, az irodalom és a történelem területén; matematikából országos versenyt nyert, amelynek jutalmaként egy hónapot tölthetett az NDK-ban. Tanárai elismerték értékét, de nem volt mögötte az a biztos családi háttér, amely önbizalmát is megemelhette volna. A könyvek világába menekült, főleg politikai és filozófiai témájú könyveket olvasott, és kitüntetéssel érettségizett 1960-ban a berettyóújfalui Arany János Gimnáziumban.

Bár a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen magyar–francia szakra jelentkezett, magyar–történelem szakra vették fel, mert akkoriban még működött az átirányítás rendszere. Az itteni évek a közösségkeresést, a barátságok és szerelmek átélését jelentették számára. Jó emlékezete volt, szivacsként szívta magába az új ismereteket, de végzősként sem érezte magát késznek az életre. Félt a hétköznapoktól, melynek terheit levette addig róla az állami gondozás. Hogy meghosszabbítsa a védett éveket, filmrendezői szakra felvételizett, de az utolsó rostán kiesett.

Így hát 1965-ben friss diplomájával **Hajdúböszörménybe** került, majd három hónap múlva meghívta régi iskolája **Berettyóújfaluba**. A **Gyermekvárosban** azonban három műszakban folyt a tanítás, de azt a feszített tempót nem bírta idegileg. A kórház és a szanatórium után a **püspökladányi gimnáziumban** lett könyvtáros-tanár, ahonnan diákkori szerelmével, Szász Enikő Zsuzsannával való házasságkötésekor 1969-ben Sárospatakra költözött.

Márti lánya és Péter fia megszületésével teljessé vált az élete, gyökeret eresztett Zemplénben, és a családi élet nyugalma előhozta rejtett vágyait, irodalmi ambícióit. *Arcnélküliek* című színművével azonban nem ért el sikert, a mindennapi munka is megterhelő volt számára, ami újból megtorpanásra késztette.

Eleinte napi utazásokra kényszerült **Sátoraljaújhelybe**, ahol az **Esze Tamás Általános Iskolában**, majd a **Mezőgazdasági Szakközépiskolában** kapott tanári állást. Amikor meghívták a **sárospataki Tanítóképzőbe**, örömmel mondott igent, szellemi igényeinek ez az iskolatípus jobban megfelelt, mint az, ahol szemére hányták, hogy a beosztásához képest túl sokat tud.

Hogy új feladatának tökéletesen megfelelhessen, elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a könyvtár szakot, de néhány évnyi hivatalnokoskodás után visszamenekült a tanításba. Ez volt a rendszerváltás időszaka, és a **sárospataki Rákóczi Gimnázium** ekkoriban élte át az egyházi iskolává való visszarendeződést. Ez a kettős teher megviselte egészségét, betegsége miatt 1997-ben leszázalékolt nyugdíjassá vált.

Ekkor születtek első versei. Belebetegedett abba, amit látnia kellett, és egyéniségének megfelelően válaszolt a kihívásra. Szerencsés volt, hogy 50. életévén túl kezdett el verselni, a férfikor bölcsessége találkozhatott írásaiban az ifjonti hévvel. Hitte, nem ő írja verseit, a vers íródik a lelkében: a rá és a világra nehezedő árnyakat filozófusi hajlamával és nyelvi érzékenységével fejezte ki. Verseiben eleinte a legerősebb szólam a becsapottságé: *Fejünk fölül már régen elfújta / piros tetőnk a nyugati szél. / Öljük egymást itt lenn összebújva, / s belénk marja jégfogát a tél.* (*Magyar vers*… 1992)

Első versfüzetét barátja, Borsi Antal illusztrálta, ami némileg enyhítette annak szomorúságát. Aztán a világ szépségének felfedezésével a versek hangja lassan megváltozott, és kozmikus méretű képekkel távolította el magától a félelmet: *mint egymás hátának feszülő elefántok / menekülnek a zempléni hegyek. (Nyáréji vihar után)*

A Csillagjáték verseskötet bemutatója Finta Éva költővel (Sárospatak, 2013)

Nem volt termékeny költő, két kis füzetbe belefértek versei, melyeket magánkiadásban a család megjelentetett. Ezek gyógyító hatásúak lettek: ezekkel visszanyerte elvesztett egyensúlyát, és rátalált a kibeszélés jótékony hatására. Nagy örömére szolgált, amikor mások is felfedezték írásait, sorai nemcsak Szilágyi Szabolcs, az internetes barát könyveiben jelentek meg, de az ismeretlen filozófus, Kiss Miklós is idézte természetfilozófiájában: boldoggá tette, hogy „lábjegyzetté vált”.

Nyugdíjasként új élet kezdődött számára. Bár 15 évre bezárult Sárospatakra, melyet csak a kórházi kezelések idejére hagyott el, de szellemi tevékenységgel, virtuális utazásokkal ki tudott törni a karanténból. Szintén nyugdíjassá váló pedagógus feleségével egyféle írói műhelyt alakítottak ki, melyben egymást segítve, de önállóan munkálkodtak. Amíg ereje

engedte, sokat sétált, olvasott, tévézett, zenét hallgatott, élvezte a családi élet örömeit, az időközben pedagógussá váló gyermekei és unokái, Szabolcs és Mátyás szeretetét. Szépirodalmi alkotásaival és esszéivel, elemzéseivel, műfordításaival kiírta magából fájdalmait, és az alkotás megtalált örömével áttörte az életét beárnyékoló gátakat.

Bár a szépirodalom csak kirándulás volt számára, verseiben sok mindent kipróbált, és novelláival is érdekes kísérletbe fogott: úgy tervezte, az egymáshoz kapcsolódó történetekkel – egy novellaregényben – fedi fel élete titkait. Nagy kár, hogy csak három darabra futotta erejéből – *Húgom karácsonyfája*, *Három fahasáb*, *Százas tollam tréfája* –, a többit magával vitte. Igazából esszéi és elemzései voltak számára a legkedvesebbek, melyek megjelenését dr. Kováts Dánielnek és dr. Laczkó Andrásnak köszönhette. Kedvenc irodalmi korszaka a XVIII. század lett, ahol felfedezte a kevésbé ismerteket, és a nagyokról is tudott újat mondani. Szívesen kirándult a későbbi századokba is, még ha az ezekből készített írásait nem mindig publikálta, csak a kutatás örömééért csinálta.

Nyugdíjas korában vált tudatossá műfordítói tevékenysége is, bár orosz, francia, angol nyelvtudását kihasználva korábban is rendszeresen olvasott ezeken a nyelveken, és kedvenceit a család számára is elérhetővé tette. De ez csak pihentető szórakozás volt számára addig, amíg a XVII. századi Comenius filozófiáját kutatva rá nem döbbent, hogy Comenius verseit – fordítás hiányában – figyelmen kívül hagyja a tudományos élet. Még 70 évesen is izgatta egy új nyelv, a cseh felfedezése, meg az, hogyan lehet hívőként megközelíteni az életet, és hogyan lehet azt költői nyelven leírni. Rájött, hogy Comenius, aki a cseh nyelvfejlesztést tűzte maga elé feladatul, verselésével, szerkezeti megoldásaival új költészetet teremtett, melyben érzelmileg túlfűtötten és szenvedélyesen ábrázolta a világot:

Öntudatlan lényünk helye
az anyaméh rejteke,
honnan a világra jöttünk,
küldetésünkre születtünk.

Nap nap után továbbmenve
korban egyre növekedve
a világban forgolódunk,
lépésenként gazdagodunk.

(Comenius: *Életünk a világon csak vándorút*)

Bár nem volt vallásos, mégis könnyedén tudott azonosulni soraival, boldogan szökdécselt a fotel és a számítógépen lévő cseh szótár között, és egy-egy eltalált nyelvi fordulat hatására szinte úszott a boldogságban. Comenius új arcának felfedezése őt is megújította, és a *Biblioteca Comenianá*ban megjelenő 16 Comenius-vers lefordításával hiányt pótolt, a Comenius Társaság ezt ismerte el kitüntetésével.

Élete utolsó 15 éve – ha ki is volt szolgáltatva betegségének – a kutatómunka és az írás jegyében telt el. Internetes barátja, Legeza Ilona és közben informatikus tanárrá váló fia elkészítette honlapját, néhány előadói alkalmat is kapott a Sárospataki Irodalmi Olvasókör és a Comenius Társaság jóvoltából. Gyermekei *Lexikon*-nak becézték nagy tudása miatt, amelyet tanítványai is nagyon élveztek. Annak idején felettesei a tanári munka rabszolga részére figyeltek (tanmenethez való igazodás, naplóbeírás, havonkénti osztályozás), emiatt tanári pályáján sok összeütközésben volt része. Szerencsére azonban a diákok fogékonyak voltak tudására, és a legjobbak megérezték mélységeit, kedvességét is. A betegségtudat elhessentésére szánt írások nemcsak tudósi rátermettségének bizonyítékai, egyéniségéhez is kulcsot adnak annak, aki arra kíváncsi. Számomra a közös munka örömét is ezek hordozzák, hiszen íródeákjaként átélhettem a folyamatot: munka közben jókat vitáztunk, de egy-egy szép fejtegetését hallva csak befogtam a számat, és élveztem, ami számomra megadatott.

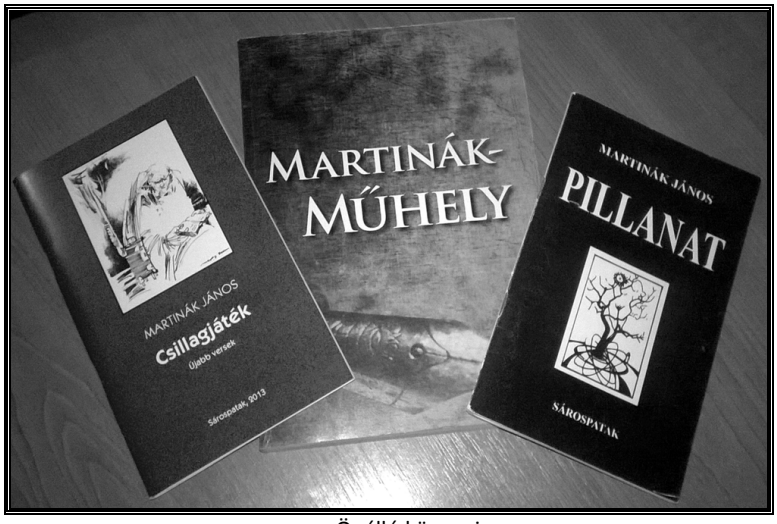
Hatalmas élni akarás munkált benne, 75 évesen azonban ereje elfogyott. De csak törékeny teste adta meg magát, szellemi értékeit megőrizték írásai.

Soraimat az ő szavaival zárom, melyet egyik versciklusában nekem írt: *A nagyvilágnak / általadlak, / hogy megőrizhesselek / magamnak. (Általadlak)*

Tudása, tehetsége révén nemcsak a családé volt, élete sok tanulságot hordoz. Igazi bajnokként soha nem futott el a rámért feladatok elől, ha el is bukott, talpra állt, újra harcba indult, hogy megfeleljen az önmaga számára kialakított képnek.

Önálló könyvei: www.martinakjanos.atw.hu

- 1999. *Pillanat* (versek). Sárospatak. [magánkiadás]
- 2010. *Csillagjáték* (versek). Sárospatak. [magánkiadás]
- 2013. *Martinák-Műhely* (feleségével közös kötet, válogatás írásaiból). Sárospatak. [magánkiadás]

Önálló könyvei

Megjelent írásai:

- 1968. december. Egy vélemény Jancsó Miklósról. *Társadalmi Szemle,* 97–99.
- 1980. december. 450 éve született Károlyi Gáspár. *Borsodi Művelődés,* 64–70.
- 2000. Szent Imre herceg. *Hévíz,* 2. 1–3.
- 2001. Lorántffy Zsuzsanna. *Hévíz,* 2. 7–10.
- 2001. Arany János: Az elkésett (verselemzés). *Magyartanítás,* 5. 26–27.
- 2003. Varga József: Létforgá(c)sok – szabálytalan könyvismertetés. *Magyar Jövő,* 38–40.
- 2005. Csokonai és Sárospatak. *Zempléni Múzsa,* 2. 29–38.
- 2005. József Attila: Medáliák (versértelmezési kísérlet). *Magyar Jövő,* 1. 11–16.
- 2005. A honfoglalás kori Bodrogköz a Zalán futásában. *Széphalom*, 117–121.
- 2005. Vörösmarty Mihály: Az emberek (versértelmezési kísérlet). *Magyar Jövő,* 3. 27–32.
- 2007. Ungvár-Németi Tóth László versei. *Széphalom,* 85–91.
- 2008. Eötvös József költészetéről. *Széphalom*, 185–194.
- 2009. Kazinczy Ferenc és Kisfaludy Sándor vitájáról. *Széphalom*, 117–126.

- 2010. Kísérlet Comenius filozófiájának megközelítésére. *Biblioteca Comeniana*, 31–71.
- 2010. A költő Bessenyei György. *Széphalom*, 221–229.
- 2011. Comenius, a költő. *Biblioteca Comeniana*, 20–40.
- 2011. Kölcsey Ferenc: Görög filozófiájáról. *Széphalom*, 105–108.
- 2012. Egy főúri költő, Amadé László. *Széphalom*, 213–222.
- 2013. Batsányi János Kufsteini elégiái. *Széphalom*, 311–321.
- 2014. Szentjóbi Szabó László versei. *Széphalom*, 287–294.
- 2015. Dayka Gábor versei. *Széphalom*, 147–155.

Felhasznált irodalom:

- Finta Éva 2013. Martinák János: Csillagjáték. *Széphalom*.
- Martinák Jánosné 2011. *Egy tudós tanár portréja.* (www.itarsalgo.atw.hu)
- Jászter Beáta 2014. április. Nem a költő írja a verset. *Krónika.*

Felesége,
MARTINÁK JÁNOSNÉ tanár
Sárospatak

MÉSZÁROS BOLDIZSÁR (Hidaskürt [ma Szlovákia], 1940. augusztus 22. – Egyházaskozár, 2001. január 15.) tanító, iskolaigazgató

Édesapja, Mészáros Boldizsár a mátyusföldi Hidaskürtről, édesanyja, Elek Gabriella a csallóközi Illésházáról származott. Édesapja földműves, majd állami gazdasági dolgozó volt nyugdíjazásáig. Édesanyja háztartásbeli. A hattagú családot 1947 júniusában telepítették át a Baranya megyei Bikalra, a csehszlovák–magyar lakosságcsere-szerződés alapján. Ez természetesen vagyonvesztéssel járt. Például: 40 holdnyi földjükért „cserébe" 15 holdat kaptak. Ez viszont elegendő volt ahhoz, hogy a családot kulákká nyilvánítsák. Négyen voltak testvérek: nővére tanítónő, bátyja autóbuszvezető, húga jogász lett.

Általános iskolai tanulmányait Bikalon végezte, majd a komlói gimnáziumban érettségizett 1958-ban. Érettségi után a Komlói Postaműszaki Fenntartási Üzemnél dolgozott. 1959-ben felvették a Bajai Felsőfokú Tanítóképzőbe, és így megtalálta élete célját: 1962-ben jó eredménnyel államvizsgázva tanító lett.

A képzőben évfolyamtársa volt Platthy Iván (nyugalmazott egyházügyi címzetes államtitkár), ő így emlékezik meg igaz barátjáról: *„Mészáros Boldizsárt 1959 szeptemberében ismertem meg a tanítóképző fiúkollégiumában. Szobatársak voltunk. Nagyon hamar összebarátkoztunk. Több mint valószínű, hogy az is közreműködött ebben, hogy a kilencfős hálószobában ketten voltunk Baranya megyeiek. Ő Bikalról, én meg Pécsről. A barátságunk első jeleként tréfásan »Bikali betyárnak« neveztem, amit nemcsak a szobatársak, hanem az évfolyam más tagjai is átvettek. Nem haragudott meg ezért. […]*

Együtt fociztunk, kosaraztunk, röplabdáztunk és atletizáltunk, amikor csak lehetett. Együtt vágtuk és hordtuk a fát a képző konyhájára, ami biztosította számunkra a repeta lehetőségét. Együtt sétáltunk, nagyokat beszélgettünk a Sugovica partján, és mentünk szurkolni a Bajai Bácska focimérkőzéseire. Szóval mondhatnám úgy is, hogy jóban-rosszban mindig együtt voltunk. Az igaz barátság mindkettőnk részéről hamar kialakult.

A kapcsolatunk nem szakadt meg később sem. Amikor én a Művelődési Minisztérium Tanácsi Főosztály vezetője, majd később a Minisztertanács Tanácsi Hivatala osztályvezetőjeként Baranya megyei referens voltam, mindkét funkciómból adódóan mindig szerét ejtettem, hogy ne kerüljem el az Egyházaskozáron élő és dolgozó régi barátomat.

Hihetetlen gyermek- és ügyszeretet volt benne, ami óriási empatikus készségével együtt az emberek őszinte szolgálatában valósult meg. Ezért is vállalta a különböző vezetői megbízásokat és a faluközösség bizalmából adódó tanácstagságot. A falu vezetőjének csak pozitív és dicsérő kijelentései voltak az én »Bikali betyár« barátomról, amikor érdeklődtem felőle. Talán tudtam valamit segíteni, hogy vágya teljesülhetett: a tornaterem építése.

Elment ugyan Boldi, az igaz barát, de csak a földi teste, mert a lelke ott fenn segíti az itt lévőket, és bátorít bennünket a tisztességes, becsületes emberek szeretetére és szolgálatára. Ebben az elembertelenedett és a pénzt hajszoló világban sok-sok BOLDIRA lenne szükség, különösen a jövő nemzedék oktatása és nevelése érdekében."

Tanítói munkásságát **Bikalon** kezdte. Rövid idő után igazgatóhelyettesként tevékenykedett. 1967-ben megházasodott, felesége Kiszler Ágnes is pedagógus volt a szomszédos **Egyházaskozáron**. Boldizsár is odakerült áthelyezéssel, és az igazgatóhelyettesi tevékenységét ott folytatta. Később igazgatói megbízást is kapott. Felettesei mindig elismeréssel nyilatkoztak szakmai munkájáról. Elsősorban humán érdeklődésű volt. A felső tagozaton előbb ének-zenét és irodalmat tanított, majd igazgatóként főleg testnevelést. Nagyon szerette a sportot, főleg a labdajátékok és az atlétika érdekelte, tanítványaival a megyei megmérettetéseken is nagyon jó eredményeket ért el.

1973—74-ben vezetőképző tanfolyamot végzett, sikerrel.

1976. augusztus 1-jétől iskolaigazgatóvá nevezték ki. Munkáját lelkiismeretesen, magatartására általában is jellemző segítő attitűddel és nagy elhivatottsággal végezte. Kollégái szerették. Szigorú, de igazságos volt mindenkivel. Diákjait nagyon szerette. Biztonságos és szeretetteljes légkört teremtett, amely elősegítette a gyermekek kibontakozását, önmegvalósítását. Mindig ügyelt arra, hogy megőrizhessék emberi méltóságukat.

Márisné Németh Erzsébet, aki később kollégája lett, a tanítóképző főiskolán záródolgozatnak *Az egyházaskozári iskola története 1717—1999-ig* témát választotta. Ebben írt az iskola igazgatóiról is, mert úgy gondolta, hogy egy vezető mindig meghatározó személyiség egy intézmény életében. Mészáros Boldizsár 10 évig vezette az iskolát. Mikor megtudta, hogy egy végzős az ő iskolájáról írja a záródolgozatát, egy rövid beszélgetésre invitálta meg Németh Erzsébetet. A beszélgetés során elmondta: *„Küzdelmes élete volt a családomnak. A Csallóközből 1947-ben településünk Bikalra. Diplomámat Baján szereztem az akkor három éves Felsőfokú Tanítóképző Intézetben. Tanáraim közül Kerényi József tanár úr meghatározó személyiség volt. Szabad idős programjaimat két nagy szerelmem, a zene és a sport töltötte ki. Tanulmányaim befejezése után Bikalra, majd Kozárra kerültem."*

Ezután kérdés-felelet formájában zajlott a beszélgetés. Arra a kérdésre, hogy volt-e valami sajátossága az intézménynek, így válaszolt: *„Igen, ez a kimagasló sporttevékenység. Atlétikában, kézilabdában és asztalitenisz-bajnokságokon mindig dobogós helyen voltunk a járásban."* Elmondta utána, hogy milyen elvek vezették a munkájában:

„Engem mindig konzervatívnak könyveltek el. Úgy vélem, az a fontos, hogy legyen alapműveltsége a tanulónak, amelyre lehet építeni." Arról is beszélt, hogy mi okozta a legtöbb gondot igazgatói tevékenysége alatt: *„A legnehezebb feladat a kollégáim jutalmazása volt. Sohasem állt megfelelő keret a rendelkezésemre. Minden kolléga maximálisan elvégezte a feladatát. Sok álmatlan éjszakám volt november 7-e előtt…"*

Márisné Németh Erzsébet mint kolléga így emlékezik: *„Én nagyon fiatalon kerültem Egyházaskozárra, és egy jó kollektívába csöppentem. Olyanok voltunk, mint egy igazi nagy család. Megadtuk a tiszteletet az idősebb kollégáknak, ők pedig mindenben segítettek bennünket. Mészáros igazgató úrtól nem kellett »félnünk«, őt tisztelni lehetett emberségéért. Jó humora közismert volt. Az akkori pedagógusnapok, iskolai ballagások mindig közös nótázással teltek. »Boldi« nagyon szeretett énekelni. Délután az igazgatóiból kihallatszott furulyajátéka. Készült a másnapi énekórákra. A felkészülést nagyon komolyan vette, és tőlünk is megkövetelte.*

Nagy szerelme volt a sport. Naprakészen otthon volt a sporteseményekben, nem ismert fáradtságot, amikor a tanulóit a versenyekre készítette fel. Mindig éremmel tértek haza. Soha nem kapott ezért különösebb elismerést, pedig megérdemelte volna. Élete nagy álma volt, hogy felépüljön Kozáron egy olyan sportcsarnok, amely méltó helyszín lenne a testedzéshez. Mi, pedagógusok is részt vettünk a bitumenes pálya építésében. Boldi intézkedett, ha kellett, kilincselt a felsőbb szerveknél.

Minden meglett, csak a »főnök« egészsége romlott meg. Az elismerés persze most is elmaradt, mint mindig. Boldi a napközibe kérte magát, nagyon elfáradt. Nemsokára nyugdíjba »küdték« tantestületünk nagy részét, mondván: a fiatalok majd tovább viszik a megkezdett munkát. Méltósággal mentek el kedves kollégáink, Boldi is. Számomra az a »csapat«, amelyet ő vezetett, követendő még ma is. Boldizsár valóban karizmatikus egyénisége volt a kozári iskolának, élete példát adott a jövő nemzedéknek."

Aktívan vett részt a falu életében is. 1973-tól két cikluson keresztül tanácstag volt. Mindig őszintén tárta fel a hiányosságokat, elfogadta a kritikát, melyet főleg azért kapott, mert nem vállalta a párttagságot.

Szülei vallásos nevelésben részesítették, és ez meghatározta életvezetését.

Éveken keresztül a helyi termelőszövetkezet sportegyesületének, valamint 1973–1975-ig a községi vízmű társulatának elnöke volt. Nagy vágya volt, hogy az iskola és a falu megfelelő tornatermet és sportpályát kapjon. Több évig harcolt ezért, míg 1986-ban küzdelmeit siker koronázta.

A küzdelembe és a vezetői munkába belefáradt, ezért beosztásáról lemondott. Két éven át napközi otthonos nevelő volt, majd nyugdíjba vonulásáig az alsó tagozat 3. osztályát vezette.

1972-ben a *Testnevelés és Sport Kiváló Dolgozója*, majd 1979-ben a *Kiváló Munkáért* kitüntetést kapta.

2001-ben 60 évesen súlyos, gyógyíthatatlan betegség következtében hunyt el.

Felesége,
MÉSZÁROS BOLDIZSÁRNÉ ny. tanító
Egyházaskozár
és *testvére,*
DR. ENDRŐDINÉ DR. MÉSZÁROS GABRIELLA ny. tanácsvezető bíró
Debrecen

GY. MOLNÁR LAJOS (Kunhegyes, 1917. augusztus 29. – Kisújszállás, 1996. március 31.) tanító, igazgatóhelyettes, középiskolai tanár

Édesapja, Gy. Molnár Pál kertész, gazdálkodó, édesanyja Kerék Zsuzsanna volt.

Tanítói oklevelét a Debreceni Református Kollégiumban szerezte 1937-ben. **Kunhegyesen** kezdte tanítói munkáját ez év októberében. Több mint egy évig fizetés nélkül tanított a **református elemi iskolában**. Ezután helyettes, majd rendes tanítóvá nevezték ki.

Családot alapított. Felesége Szentpéteri Erzsébet lett. Gyermekei: Szabolcs (1942) és Csaba (1949).

Tíz éves gyakorlattal a **kunhegyesi Kossuth úti Általános Iskola** igazgatóhelyettese lett 1947–1952 között. Közben folyamatosan tanult, szaktanítói tanfolyamokat végzett, és több szakos általános iskolai tanár lett. 1952-ben családjával **Kisújszállásra** költözött, ahol a **Móricz Zsigmond Gimnáziumban** tanári állást kapott.

Dr. Szabó Lajos, volt tanítvány így emlékszik vissza rá: *„A kunhegyesi református iskola volt nyiladozó értelmem és táguló gyermekvilágom felejthetetlen színhelye. A tanár, aki végigkísérte általános és középiskolai pályámat, és leginkább hatott rám: Gy. Molnár Lajos bácsi volt. Különös és véletlen kegye ez a sorsnak. Ő fogta a kezem az első betű megrajzolásakor. Vele együtt jöttem a kisújszállási gimnáziumba. Itt – e nagyhírű falak között, ahová élénken dobogó szívvel léptem be – nagy megnyugvást és biztonságot jelentett osztályfőnöksége. A meghatódottságot akkor éreztem igazán, amikor gimnáziumi pályafutásom befejeztével búcsúzó osztálytársaim nevében köszöntem meg e melegszívű pedagógus igaz emberségét és becsületes munkáját. Vajon lehet-e e szépséges jótéteményt elfelejteni? A pedagóguspálya felé sodródásom neki köszönhetem.”*

Molnár Lajos a tanulmányait új munkahelyén rögtön megkezdte az Eötvös Loránd Tudományegyetem matematika szakán. 1955-ben kapta meg középiskolai tanári diplomáját. Nem volt ez könnyű időszaka életének. Betegeskedő felesége és két gyermekének nevelése miatt a család jobb anyagi helyzetének érdekében sok pluszmunkát vállalt. Reggel 6 órától este 10-ig volt az iskolában és a kollégiumban.

Csaba fia emlékei erről az időszakról: *„Emlékszem, hogy kis műhelyünkben készített 1 m hosszú logarlécet, hogy óráin szemléltetni tudja annak használatát, logikáját. Gyakorlatilag folyamatosan oldotta meg a Középiskolai Matematikai Lapok feladatait, és segítette a diákjait is ebben. Személyes barátaim szinte mindannyian tanítványai lettek, és egyetemen folytatták tanulmányaikat.”*

Csaba fia ezt is írta róla: *„Nagyon erős volt irodalmi érdeklődése, és rengeteget olvasott, minket is erre nevelt, Móra Ferencen nőttem fel, de ő komolyabb műveket olvasva az irodalom szakosokat megszégyenítő ballagási beszédeket is tartott, matematikus létére.”*

A szakmai kihívásoknak természetéből adódóan mindig maximálisan megfelelt. Az új iránti fogékonyság jellemezte. Részt vett a növényvédő gépész tagozat gyakorlati képzésének megszervezésében. Tanított könyvkötészetet. 55 éves volt, amikor a matematika tagozaton tanítani kezdett, ebben is úttörő szerepet vállalt. Megismerkedett a számítástechnika alapjaival, programokat írt, és programozást tanított. Szakkört vezetett.

Kiss Géza, tanítványa írta róla: *„Egy-egy órára, szakkörre sokszor órákon át gyűjtötte az anyagot, és az előadásnak a logikai ívvel, a sorrenddel, olyan módszerességgel teremtett lendületet, hogy még a legutolsók is úgy gondolták, sokat látnak a matematikából, de az élenjárók sem vélhették, hogy már nincs mit tanulniuk. A matematikán belül a geometria volt a kedvence. Nagy lelkesedéssel mesélt mindig egy-egy szép geometriai tételről, feladatról. A zsebében folyamatosan cserélődő kisebb-nagyobb papírokon is legtöbbször geometriai feladatmegoldások vázlatai voltak láthatók… A geometriai problémákon keresztül tudta leginkább megmutatni nekünk, diákoknak is a matematika belső szépségét."*

Csaba fia emlékezésében ez így él: *„Valóban kedvelte a geometriát, a középiskolába nekem is küldött postán gyönyörűen megszerkesztett és leírt geometriai feladatmegoldásokat… Ábrázoló geometriából csak ötösöm volt a technikumban is és még az egyetemen is, mert én még olyan mérnök vagyok, aki tanult ilyet. A fiaim már nem! De azért mindketten villamos mérnökök lettek, még ismerhették nagyapjukat!"*

OKTV-re készítette fel diákjait, akik a döntőbe is bejutottak.

Nem tudott könnyen beletörődni a diákok, különösen a kollégisták között matematikából tapasztalható idegenkedésbe, az egyik legtöbbet korrepetáló tanár volt.

A tudása, a kollégák és a tanítványok közötti népszerűsége szinte tolta volna valamilyen vezetői, irányítói karrier felé, de erre csöppet sem vágyott.

Dr. Sütő Gyuláné Simon Mária, vegyészmérnök tanítványa így emlékezik rá: *„Az volt az elve, hogy hétfőn a fű sem nő! Nincs felelés, nincs dolgozat. Hétfőn van gyakorlás, van ismétlés. Legfeljebb új anyag. Egy idő után ugyanis azt tapasztalta, hogy a hétfői jegyek mindig rosszabbak, mint a hétköziek."*

1992-ben a Bolyai János Matematikai Társaság által alapított *Beke Manó Emlékdíjat* kapta meg, mely matematikatanítási munkájának nagy elismerését jelentette. Ezt a díjat a hosszabb időn át végzett kiváló és eredményes matematikai oktató munkáért és annak elterjedését segítő tevékenységért adják ki. A díj odaítélésekor figyelembe veszik a matematika népszerűsítése érdekében végzett tevékenységet is.

Molnár Lajos nyugdíjasként még 15 évet tanított. 1995-ben érettségizett két utolsó csoportja. Szabad idejében rejtvényfejtő szenvedélyének hódolt, a megfejtésekkel azonban csak a szellemi tréning lehetett a cél, hiszen beküldeni soha senki sem látta. Idős korában is elképesztő információéhség jellemezte.

Az iskola ügyéért, kollégáiért a legtöbbet közösségi vonalon azzal tette, hogy megszervezte a Pedagógusok Szakszervezetének helyi csoportját már Kunhegyesen, azután Kisújszálláson is, később itt a járásit is. Hosszú éveken át volt Kisújszálláson a Városi Pedagógus Szakszervezet elnöke, titkára.

Tanítványai emlékezetében nemcsak a tudást mesterien átadni tudó bölcs pedagógusként, hanem szelíd humorral megáldott humanista emberként tovább is él „Gyökszi bácsi". Sokakat megmosolyogtató finom humora volt, a mindenkori környezetében pedig nagy kincsnek számított legnagyobb tudása, a derűje.

Elismerései:

* Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1962)
* Szolnok Megyei Pedagógiai díj (1975)
* Beke Manó díj (1992)

VÍG MÁRTA
könyvtáros-tanár, helytörténeti kutató
Kunhegyes

N

NÁDAS JÓZSEF GYULA (Győrvár, 1905. március 25. – Budapest, 1985. június 25.) középiskolai tanár, történész, pedagógiai szakíró

Középiskolai tanulmányait a komáromi bencés gimnáziumban végezte. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen szerzett magyar–történelem szakos középiskolai tanári oklevelet 1929-ben. 1929 és 1932 között az egyetem Történelmi Szemináriumában tudományos kutató ösztöndíjjal oklevéltani kutatásokat végzett. 1932-től 1939-ig **Székesfehérváron az Ybl Miklós Reáliskola** tanára.

1933-ban megházasodott, felesége Bodrossi Nóra magyar–német szakos tanár. Hét gyermekük született.

Tanárként és történészként széles látókör, sokoldalú érdeklődés jellemezte. Foglalkozott a történelem- és irodalomtanítás elméleti és módszertani kérdéseivel, neveléslélektannal, oktatásszociológiával. A székesfehérvári évekből fennmaradtak szülői és tanári értekezleteken, városi ünnepségeken elmondott beszédei, az iskola évkönyveiben, a városi sajtóban megjelent írásai. Pedagógiai hitvallása sok évtizeddel később is megszívlelésre érdemes: *„A nevelés együttműködés Istennel az egyén és társadalom tökéletesítésére."* Felelősségtudatra, önálló gondolkodásra, szociális érzékenységre, lelki függetlenségre nevelte diákjait.

1939-ben kinevezték a **komáromi Tankerületi Főigazgatóság** (Nyitra-Pozsony, Bars-Hont, Komárom és Esztergom vármegyék) **gimnáziumi szakelőadójává,** és ebben a minőségben a **tankerületi főigazgató helyettesévé.** Elkötelezetten, nagy lelkesedéssel végezte munkáját, amelyre képzettségén kívül integráló személyisége is alkalmassá tette. Őszinte barátokra és tisztelőkre lelt a magyar és szlovák tanárok közt egyaránt.

Nevelési elveit az egyes iskolákban tartott szakfelügyelői látogatásokat lezáró értekezleteken foglalta össze. A nevelő feladatáról így írt: *„A pedagógus a múltból táplálkozik, a jövő szerint igazodik, de a jelenben él. Egyedül ez tudja lélekben eggyé forrasztani a múltat nem ismerő, a jövőt legfeljebb homályos sejtésekben látó, de minden élő lelki tartalmával a mához nyűgözött ifjúsággal."*

Tanár és tanítvány kapcsolatáról: *„A tanári kapcsolat növendékéhez: egyrészt tudatos célokhoz szabott fejlesztés, másrészt engedés az egyéniség irányait követő fejlődés számára. Az egyiknek jelképe a fény, a másiké a tűz. Az egyiknek forrása az ész, a másiké a szív. Az egyik az igazság, a másik a szeretet. Az egyik az alap, a másik az összetartó erő."*

Magyartanítás és erkölcsi nevelés összefüggéséről: *„A magyar dolgozatok célja, hogy tanítványaink fejlődésének – irányító gondozással – a tekintetben is a nyomában legyünk, hogy az értelmi, érzelmi és akarati világuk folytonos gazdagodásával párhuzamosan haladó írásos nyelvi kifejezés valóban minél gazdagabb kifejezőerővel, hajlékonysággal, minél tökéletesebbre csiszolódott helyes és szép magyarsággal bontakozzék ki. Elsősorban a*

formát vizsgáljuk, de ne feledkezzünk meg arról sem, hogy igazán nemes külső csak hasonlóan nemes tartalmon alakulhat ki, azért irányító munkánkban ama nemes tartalomnak az életre hívásán is fáradozzunk."

1945. szeptembertől 1948. novemberig a **Vallás- és Közoktatási Minisztérium gimnáziumi főosztályán** volt személyügyi előadó. Ekkor írta *A magyar iskolaügy áttekintése 1920-tól 1944-ig* című tanulmányát.

1948-ban mint régi, „megbízhatatlan" közigazgatási szakembert elbocsátották a minisztériumból. Egy évet tanított a **budapesti Kölcsey Ferenc Gimnáziumban**. Innen a következő évben politikai indokkal, fegyelmivel elbocsátották. 1949 és 1954 között alkalmi munkákból, később a Házszerelőipari Vállalat és a Chinoin gyógyszergyár segéd-, majd szakmunkásaként tartotta el családját. Felesége sem taníthatott, betanított munkásként kezdett dolgozni egy egészségügyi intézményben. 1953-ban, Nagy Imre első miniszterelnöksége alatt sikerült ügye fölülvizsgálását, a törvénytelen fegyelmi végzés megsemmisítését és teljes rehabilitálását elérnie.

1954-ben az **újpesti Zója Szakérettségis Kollégiumban** kapott tanári állást. 1955-ben kinevezték az **újpesti Könyves Kálmán Gimnázium** tanárává. Az iskola ekkoriban sok kiváló, politikai okból meghurcolt tanárnak adott menedéket. Ők itt a megtorlás éveiben is bár korlátozottan, bizonyos tanári szabadságot élveztek. Nyugdíjazásáig tizenkét éven át Nádas József megbecsült és szeretett tanárként újra nagy örömmel tanított. *Történelmi arckép a Könyves Kálmán Gimnáziumról* címmel megírta az iskola történetét. Az 1967-ben érettségizett utolsó osztálya 1993-ban emlékére létrehozta az *Pro Homine, Nádas József Az Emberért* alapítványt.

Egykori tanítványai és tanártársai visszaemlékezéséből kirajzolódik kivételes egyénisége:

Margittai Lászlót egy 15 éves korában elkövetett diákcsínyért (két társával leszedte a vörös csillagot egy szovjet emlékmű tetejéről) utólag följelentették, tettét „politikai bűncselekménynek" minősítették, és 18 éves korában három hónapos börtönbüntetésre ítélték. Szabadulása után megalázottan, összetörten tért vissza az iskolapadba: *„Az én életemben sorsforduló volt a vele való találkozás. Többször is elgondolkodtam azon, hogy talán nem is véletlen, hogy a sorsom így alakult. Ha nem történt volna meg velem ez az eset, és egy évvel korábban, rendben érettségizem, akkor nem ismerhettem volna meg Nádas József tanár urat. Nem meríthettem volna az ő szellemiségéből, amely hazafiasságra, egymás iránti tiszteletre és szeretetre nevelt. Neki köszönhetem, hogy a mélységből ki tudtam jönni, talpra tudott állítani. Visszaadta önbizalmamat, hozzásegített az új közösségbe való beilleszkedésemhez, amely befogadott, elfogadott, amellyel a mai napig is szoros kapcsolat fűz össze – annak ellenére, hogy csak egy évig jártunk egy osztályba."*

Dr. Sipos Lajos irodalomtörténész: *„1955. szeptember 1-jétől a Könyves Kálmán Gimnázium tanára lett. Napok alatt mindenkit meghódított. Kollégáit tudásával, a lényéből sugárzó szeretettel, egy-két mondatos észrevételeivel, a diákokat okfejtéseivel, tanítási metódusával, csendes szavával. A tudás és az erkölcs áradt lényéből. 1956-ban a Forradalmi Bizottság elnökévé választották. Mindent megtett annak érdekében, hogy a tanítás zavartalanul folytatódjék. A forradalmi napok után, amikor az épület jobb szárnyát a tanklövedék elpusztította, az intézet igazgatójával, tanáraival és munkatársaival […] a bútorokat, könyveket, iratokat mentette. Jelentős szerepe volt abban, hogy a tanítás januárban megkezdődött. Abszolút erkölcsi tekintélyét mutatja, hogy senki sem akadt Újpesten, még a frissen megalakult MSZMP-ben sem, aki szót emelt volna ellene forradalmi bizottsági munkája miatt. Tekintélye az iskolában még tovább nőtt. Ha megállt a folyosón, és valakivel*

beszélgetni kezdett, pillanatok alatt gyűrű vette körül. A kollégái a szünetekben, a tanítás után, lyukasóráikon keresték a vele való beszélgetés alkalmait."

Váradi Antal, az Oktatásügyi Minisztérium szakmai főtanácsadója: *„Nádas tanár úr irodalomórái felejthetetlenek voltak számomra. A verselemzései, a szóbeli idézetei mind-mind azt sugallták nekem, hogy megalapozott szakmai tudása és óriási emberi bölcsessége van. Ma már tudom, rendkívüli életút és tapasztalat állt mögötte, amelyet minden tehetségével próbált nekünk átadni. Egyik tanítási órán Arany János Toldi c. elbeszélő költeményéből kellett egy részletet megtanulni. Nem készültem fel rá kellően, és elégtelent kaptam azzal a megjegyzéssel, hogy a következő órán felelni fogsz újra belőle. Úgy is lett, és jelest kaptam. Igaz emberségét jelentette számomra az, hogy lehetőséget adott a javításra. Szinte észrevétlenül vett rá bennünket a tanulásra…"*

Vizváry Vilmos villamosmérnök, külkereskedő, az N.J. Pro Homine alapító tagja és elnök-kurátora: *„Hogy mennyi mindent tanultunk még Nádas tanár úrtól, felsorolni itt most lehetetlen, mert nincs rá elegendő hely. Módszerének titka az eddigiekből már látható: a szelíd türelem és a tanítványok értelmére, érzelmeire és lelkiismeretére való hatás az irodalom és a történelem legnagyobbjainak megmutatása által. Tanítványai jellemének építésére tudatosan válogatott a világirodalom legjobb művei közül, és amelyeket igazán fontosnak tartott, meg is taníttatta velük. Azt hiszem, kevesen tanultak meg a gimnázium négy éve alatt annyi verset, mint az ő tanítványai…"*

Ballagás a Könyvesben (1963)

1967-es nyugdíjazása után **Rákospalotán a helytörténeti-honismereti kör** vezetőjeként kutatta a kerület történetét, irányította tárgyi emlékeinek gyűjtését, küzdött a Kossuth utcai múzeum és az Árpád-kori alapokra épült templom megmaradásáért. Munkájáért 1983-ban Podmaniczky-díjat kapott. *Rákospalota községpolitikája, várossá fejlődése, Pestújhely kiválása* címen hosszabb tanulmányt írt. Előadást tartott a TIT Történelmi Szakosztálya ülésén. Történelmi novellákat, környezetismereti kisegítő anyagot, módszertani útmutatót írt az általános iskolák alsó tagozata számára.

A helytörténet tanítását a történelemoktatás fontos kiegészítőjének tartotta: *„Történelemtanításunkból hiányzik a kellő erősségű érzelmi nevelés. A történelemtanítás annyira előtérbe helyezi a törvényszerűségek bemutatását, hogy szinte elvont képletekkel dolgozik, eltávolodik az élő történéstől. Mennyire unalmas a deszka szemlélete az élő fa látványához képest, amelyből a deszka készült. Ha a tanár nem elég rátermett, a történelemóra könnyen válik a deszka tanításává."*

Élete végén *dr. Sipos Lajos* kérdéseire válaszolva, a Budapesti Nevelő számára adott interjúban így foglalta össze tanári pályafutását: *„Az egyetemet 1929-ben, a nagy gazdasági világválság közepén fejeztem be. Óriási munkanélküliség, értelmiségi vonalon is. [...] Egy rákospalotai polgári iskolába kerültem, szellemi szükségmunkásként havi 60 pengőért, majd óraadó helyettes tanárnak Székesfehérvárra, az Állami Ybl Miklós Reáliskolába. […] A következő tanévre helyettes tanári megbízást kaptam 115 pengős fizetéssel. Ez a fölsorolás talán elképzelhetővé teszi: az ember akkor minden erővel arra törekedett, hogy meggyökeresedjék a pályán. Minden erejét összeszedte, hogy szakmai szinten a lehető legjobbat adja.*

– Milyen elvek szerint tanította az irodalmat?

– Természetesen akkor is volt központi irányítás, volt központi tanmenet. Az előírás azonban sohasem feküdt rá a tanári munkára. Meglehetősen tág határokat engedett, és a tanári egyéniség is belefért a követelményrendszerbe.

A magyartanárnak volt annyi szabadsága, hogy – félretéve a hivatalos évi tanmenetet – egy-egy témánál hosszabb ideig kikössön, egy-egy témát esetleg beemeljen. […]

– Hogyan zajlott le egy irodalomóra?

– A munka rendszerint azzal indult, hogy feltettem egy kérdést az előző órán megtárgyalt anyagból, mindig az egész osztályhoz irányítva, és mindig azt kerestem, hogy az osztályban ki tud ahhoz hozzászólni. De nemcsak a jelentkezőket szólítottam föl, hanem a lapítókat is. Még azokat is aktivitásra szorítottam, akik kevéssé érdeklődtek az irodalom iránt. Ha új anyagként verset tárgyaltunk, akkor a fölolvasás után először az iránt érdeklődtem, amit a gyerekek fölfogtak. Majd arra tereltem a beszélgetést, amit föl kellett volna fogniuk. A véleményeket az óra végén összegeztük. Az összefoglalás közben formáltam magamban az írásbeli házi föladat címét. Olyan címeket igyekeztem fogalmazni, amelyek nem késztettek, csak alkalmat adtak gondolatok kifejtésére. Arra törekedtem, hogy gondolatban, érzésvilágban közösséget alkossak diákjaimmal. Úgy hiszem, ez az irodalomtanítás eredményességének egyik alapvető biztosítéka. Mindig adtam memoriter feladatot is. Egyrészt azért, hogy tanítványaimban minél mélyebben fogalmazódjék meg a költői érzésvilág, másrészt azért, hogy az érzelmek kifejezésére kész szókincset, kész képi kifejezéseket kapjanak. Akkor is nagyon fontosnak hittem azt, hogy a tanítás a tanár egységes világszemléletéből induljon ki. Arra törekedtem, hogy Balassitól, Berzsenyin át Petőfiig, Adyig egységes életszemléletet sugározzak az egyén és a közösség szempontjából. Az irodalomtanítás keretén belül ugyanis csak ez vonhatja össze a tanulók gondolkodását. Mivel egy tanár láttatja az egyént és a társadalmat, a társadalmat a haza szóval jelöltük akkor, az órákon kialakul egy egységes szellemi folyamat, amelybe aztán mindenkit bele lehet sorolni. Mert hiszen egy nemzet szellemi igényrendszere rendkívül sokoldalú. Benne van a szegényember problémája, a vezető ember problémája, a hazafi problémája, benne van a közösség, az egyén, a személyes érzelem- és gondolatvilág is. Egy olyan módszer, amely mindig erre a folyamatra épül és utal, mégpedig állandóan ébren tartott érdeklődés közepette, meglehetősen hatásos volt. [...]

– Hogyan minősítette tanár úr a diákokat?

– Az osztályozás az osztályfoglalkoztatási módszerben problematikussá vált. Én ugyanis, amikor kijöttem az óráról, akkor emlékezetből a noteszomba vagy az osztálykönyvbe beírtam bizonyos jegyeket. Az emlékezet azonban önkéntelenül is afelé tendált, hogy a különösen kimagasló vagy különösen helytelen feleleteket értékeljem. Ilyen szélsőérték azonban egy osztályban nem sok van. Az átlag elszürkült a tanár előtt, és nagyon gyakorivá vált a szóbeli feleletek alapján a középjegy. Ez azután a dolgozatokkal korrigálódott. Akkor ugyanis havonta írtak dolgozatot a diákok. A munkákat, melyek között 6–8 oldalasak is akadtak szép számmal, nagyon gondosan javítottam. Nemcsak a hibákat jelöltem, de javítottam a stílust is, nem az ötleteimet akarván a diákokra erőltetni, pusztán gondolkodásukat kívántam terelni. A dolgozatjavító órákra különösen készültem. Egy-egy ilyen órán szó esett világszemléleti kérdésekről, stílusproblémákról, felhasználtam a nevelési lehetőségeket, de arra is jutott idő, hogy a helyesírási hibákat külön füzetbe összegyűjtsük, és a tanév végén közösen megvitassuk őket. A szóbeli produkció, az óra alatti munka és a dolgozatok együttesen alakították ki az osztályzatokat. [...]

– 1944. A légitámadások állandósultak. Megtörtént a nyilas hatalomátvétel. Lehetett így tanítani?

– Nem könnyen, de lehetett. 1944 májusában például szabályos érettségikre is sor került. Én a lévai gimnázium érettségi elnöke lettem. Három vagy négy napig tartott a vizsgálat. Reggel elkezdtük a kérdezést, aztán ha légiriadó volt, gyerekestül, iratostul leszaladtunk az óvóhelyre. Emlékezetes volt számomra ez azért is, mert valami olyan is volt itt, ami a tanári testületek általános magatartását jól jellemezte. A lévai igazgató az előzetes értekezleten azt kérte tőlem, hogy az érettségi vizsgák során a zsidó gyerekeknek ne kelljen sárga csillagot hordaniuk. Én erre azt feleltem: az érettségin mindenkinek egyenlő feltételeket kell biztosítani, tehát a megkülönböztető jelet el kell hagyni. Ezt a testület egésze megkönnyebbüléssel fogadta. Akadt a tanárok között nyilas párttag is. Ő máskor megfenyegette kollégáit, kilátásba helyezve a megtorlást azokkal szemben, akik nem minden erővel szolgálják a háborús erőfeszítéseket. Ebben az esetben azonban még ő sem szólt semmit."

Az iskolaügy 1945 utáni átszervezésével kapcsolatos véleménye így hangzik: *„Egyértelműen jónak bizonyult az általános alapműveltség adására való törekvés. Rossznak csak bizonyos részletek megoldása látszott. A politika sürgetése ugyanis kapkodottá tette a tanterveket és a tankönyveket, és némileg megzavarta a tanárokat. A pedagógusok hirtelen új helyzet elé kerültek, elvesztették otthonosságérzésüket. Pedig az iskolai munkának egyik alapfeltétele, hogy a tanár abszolút fölkészültnek érezhesse magát feladata megoldásához."*

Nádas József munkásságát igényesség, tanítványai iránt érzett szeretet és felelősségérzet jellemezték. Nyugdíjas korában is név szerint emlékezett régi diákjaira, akik viszont nem felejtették egykori tanárukat. 79 éves volt, mikor a tengerentúlról egy fél évszázaddal korábban érettségizett diákja, iskolai éveire visszaemlékezve, e sorokat küldte neki: *„Az Ön jószívű úri magatartása mentette meg diákkori karrieremet."*

Különleges képessége volt arra, hogy az emberekben, gyermekekben és felnőttekben egyaránt meglássa és felszínre hozza a jót. Diákjaival tisztelettel, tapintatosan és figyelmesen bánt. Feljegyezték róla, hogy még idős korában is, ha az utcán találkozott egy diákjával, kalapját megemelve kedves komolysággal így köszönt: *„Szervusz, üdvözöllek!"*

Emlékét családján, tanítványain és munkatársain kívül a Könyves Kálmán Gimnáziumban emléktábla őrzi, valamint – feleségével együtt – emlékfa és tábla a rákospalotai Helytörténeti fasorban.

Források:

- *Tanulmányok Rákospalota és Pestújhely történetéből* (másokkal, 1974. Budapest.)
- Minden erőmmel arra törekedtem, hogy meggyökeresedjem a pályán… *Budapesti Nevelő,* 2; 1985. június 15.
- *Magyar életrajzi lexikon*. 1994. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Nádas József: *Történelmi arckép*. 1999. Budapest, N. J. Pro Homine.
- Nádas József: *Korok párbeszéde.* 2005. Budapest, N. J. Pro Homine.

Lányai,
KOCSYNÉ NÁDAS ANIKÓ könyvtáros és
LUKÁCSNÉ NÁDAS KRISZTINA tanár
Budapest

NAGY GÁBORNÉ Lázár Mária (Füzesgyarmat, 1934. augusztus 28. – Debrecen, 2016. január 5.) általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes

Édesanyja, Lőkös Irma fiatalon árván maradt. A háború előtt Füzesgyarmatra költözött, ahol Blankenstein grófnál szolgált. Itt ismerkedett meg férjével, aki a kovács szakmában dolgozott. Apja, Lázár János az első és második világháborúban a fronton szolgált. Az édesapa hosszú katonai szolgálata és a háború utáni válság emberfeletti munkát igényelt mindkét szülő részéről, hogy a négygyermekes családnak elfogadható anyagi körülményeket biztosítson. A család földműveléssel is foglalkozott.

Lázár Mária negyedik gyermek a családban. Gyermek- és fiatalkorában sokat segített a paraszti munkában. Megismerte, megszerette a jellegzetes alföldi tájat, amely sok szépséget jelentett számára. Elemi és általános iskoláját Füzesgyarmaton kitűnő és jeles eredménnyel végezte el. Kisiskolás korától kezdve mély elhivatottságot érzett a tanári pálya iránt. Tanárai felfigyeltek tehetségére és szorgalmára, ezért javasolták továbbtanulását. A nyolcadik osztály elvégzése után tanulmányait a Szeghalmi Péter András Gimnázium humán tagozatán folytatta.

Abban a gimnáziumban, amit *Péter András* földbirtokos végrendeletében 1907-ben hagyott: *„Amidőn az általános örökösömül rendelt egyháznak adott vagyonok, tőkésített jövedelmekkel együtt, oly összegre emelkednek, hogy abból egy hatosztályos gimnázium felállítható, ezen gimnázium Szeghalomban felállítandó lészen."* Abban a gimnáziumban, ahol 1926-ban elindult a tanítás, és ahol az első igazgató, *Nagy Miklós* így fogalmazta meg a gimnázium szerepét: *„Legyen a gimnázium olyan fáklya, melynek sugarai az egész környéken világítanak és melegítenek!"*

A gimnázium humán osztálya jó alapot adott a pedagóguspályához. Így korábbi vágya teljesülhetett. A jeles érettségi vizsga után a Szegedi Pedagógiai Főiskola magyar szakára iratkozott be. Az évfolyamtársaival életre szóló barátságot kötött. Mindannyiuk példaképe volt Vajtai István tanár úr, az évfolyam szeretett Pista bácsija, akiből áradt a tudás, a nyugalom, a bölcsesség, az igazság szeretete, a meleg emberség, a segítőkészség, aki megtanította a hallgatókat arra: *„Légy jó diákjaidhoz mindhalálig!"*

Kétéves tanári képzés után az összekovácsolt „Táltos évfolyam" elhagyta az alma matert, és a megalapozott tudás birtokában készen álltak a jövő generációjának az oktatására és nevelésére.

Lázár Mária 1955. július 1-jén az **Újlétai Állami Általános Iskolában** kezdte el tanári munkáját mint gyakorlóéves. 1956. július 31-én államvizsgázott, és maradt Újlétán nyugdíjazásáig. Itt ismerkedett meg Nagy Gábor testnevelő tanárral, akivel házasságot kötött. Férjével együtt évtizedekig ismert és meghatározó személyiségei voltak a település közoktatásának. Itt születtek gyermekeik: Ildikó, aki szintén a pedagógiai pályát választotta, és Erika, aki egy debreceni gyógyszertárban dolgozott. A tanár házaspár három és fél évtizeden keresztül dolgozott Újlétán. 1993-ban költöztek Debrecenbe.

Hosszú éveken keresztül visszajártak a községi és iskolai rendezvényekre. A régi tanítványok, munkatársak mindig nagy szeretettel fogadták őket, és az egykori diákok mindig büszkén számoltak be saját vagy gyermekeik, unokáik eredményeiről.

Lázár Mária békés, szerény ember volt. Mindig a jót látta meg, és azt emelte ki, és úgy bírált, hogy a segítő szándékot látták benne a tanulók, a nevelők. A kis település „lámpása" nem csak az oktatás, de az élet minden területén példát mutatott. A megjelenése, viselkedése, beszéde, írása, az órákra való felkészültsége, munkabírása tette a gyermekek által kedvelt irodalomtanárrá és a kollégák által nagyra becsült munkatárssá. Az irodalomórákra is tudatosan készült, hogy olyan légkört és élményt biztosítson az olvasmányok, versek elemzése során, amely minden gyermek érzelmi világára pozitívan hat. Legkedvesebb költője Arany János volt, de nem tanította kevésbé lelkesen Petőfit vagy Csokonait. Azért a Toldi, ahogyan Marika néni tanította, most is itt van a szívünkben. A magyar irodalom tanítása mellett volt egy még sokkal fontosabb dolog, amelyet nagyon magas szinten végzett: a magyar nyelv szeretete, ápolása, tanítása. Ez volt a mindene. Elve volt, hogy csak tisztán, szépen, helyesen használjuk a magyar nyelvet. Őrt állt a magyar nyelv, a helyes beszéd és kiejtés mellett. Jó szándékkal javított minden hibát beszédben és írásban egyaránt. Ő maga volt a példa. Több tanítványa az ő elkötelezettsége láttán választotta a pedagóguspályát, és továbbvitte a magyar nyelv szeretetét.

Ének-zenét is tanított több éven keresztül. Csodálatosan zengő hangja a mai napig visszacseng sok diákja számára. Tőle tanultuk a szolmizálást, a többszólamú éneklést, a magyar népdalok szeretetét. Ápolója volt a Kodály-módszernek. A tábortüzek mellett órákig énekeltük a tőle tanult dalokat.

Balatoni táborozók 1973

Bármit tett, bármilyen feladatot vállalt, mindig kimagasló pontossággal végezte azt. Mi, egykori tanítványai, akik a pedagóguspályát választottuk, nagyon sokat tanultunk tőle. Az ünnepi műsorok színvonalas megszervezését, a programok lebonyolítását. Azt, ahogyan a tanulókat fel kell készíteni, ahogyan be kell tanítani egy-egy műsort. Mint magyartanár mindig felügyelte a kivitelezést. Mi, fiatalabb pedagógusok tudtuk, magasra van téve a mérce, bármit is csináltunk, igyekeztünk az általa felállított szintet teljesíteni. A mai napig ezekből az emlékekből merítünk. Ha szervezni kell valamit, ha kirándulást, versenyt, vagy bármilyen iskolai rendezvényt tartunk, ha plakátot, meghívót küldünk, vagy csak írunk a naplóba, tájékoztatóba, eszünkbe jutnak intő szavai. Soha nem engedhetjük meg, hogy ne a legmagasabb színvonalon teljesítsünk. Marika néni nemcsak helyesen, de nagyon szépen is írt. Diákjait is erre nevelte, kollégáitól is ezt kérte, amit Nagy László is vallott:

„Vezesd őket, utat ne tévessz,
S magadhoz mindig hű maradj,
Mert élen állsz, és messze látszol,
Sose feledd: példa vagy! "

Fáradtságot nem ismerve dolgozott, felsorolni is nehéz, mennyi feladatot látott el. A mindennapi nevelő-oktató munka mellett 14 évig igazgatóhelyettesként segítette az intézményvezető munkáját. Bármilyen kéréssel, problémával fordulhattunk hozzá, tudtuk, meg fogja oldani.

Nyugodt, békés mindennapok jellemezték egész munkásságát, és ezt éreztük mi is, akik vele dolgozhattunk. Két évtizeden keresztül a tantestület szakszervezeti bizalmija volt. Tíz évig ellátta a községi könyvtár vezetését is.

1971-től 1975-ig a helyi úttörőcsapat vezetőjeként szervezte a gyerekek szabad idős programját, feledhetetlen nyári táborait. Évekig a Balatonhoz szervezett nyári táborokat, amelyet férjével együtt vezetett.

Mennyi kedves emlék, mennyi kaland várt ott ránk. Rengeteg fénykép maradt erről az időről, amelyet az internetes közösségi oldalon ma is látni lehet. A régi tanítványok elő-elővesszik ezeket, és megosztják, ezzel is emlékezve azokra a régi szép napokra, amelyeket Marika nénivel együtt élvezhettünk.

Diákjait számtalan iskolai, járási, megyei irodalmi szavalóversenyre és Kazinczy Szép kiejtési versenyre készítette fel.

Munkájáért több elismerésben részesült:

* Járási Törzsgárda Emléklap (1970)
* Intézményi Törzsgárda bronz-, ezüst-, arany fokozat oklevél
* Dicsérő oklevél a Magyar Úttörők Szövetségének Tanácsától (1984)
* Miniszteri Dicsérő Oklevél (1981)
* Pedagógus Szolgálat Emlékérem (1989)
* Újlétáért Kitüntetés (2003)

2000-ben az Újlétai Általános Iskola „Tanítók fája" avatásán – melyre minden pedagógus neve felkerült, aki legalább 5 évet itt tanított – kedvenc költőjétől, *Arany Jánostól* hozott idézetet: *„Legnagyobb cél pedig, itt, e földi létben, / Ember lenni mindég, minden körülményben."*

Marika néni így élte életét, ez a cél vezette.

Ezzel a memoárral búcsúzunk iskolánk egykori pedagógusától mi, akik régen tanítványai voltunk, később munkatársai lettünk. Emléke mindig élni fog!

Férje,
NAGY GÁBOR tanár
Debrecen
és *egykori tanítványa, majd munkatársa,*
SÜTŐ SÁNDORNÉ tanító
Újléta

K. NAGY JÁNOS (Törökszentmiklós, 1938. október 9. – Debrecen, 2007. december 31.) magyar–orosz szakos középiskolai tanár, igazgatóhelyettes, szakfelügyelő, főiskolai oktató, pedagógiai szaktanácsadó

Édesapja gazdálkodó, majd tsz-tag volt, édesanyja háztartásbeli. Egy húga született. A család Kuncsorbán élt, egy olyan Szolnok megyei kis faluban, ahonnan csak kerékpárral vagy szekérrel lehetett eljutni a környező városokba.

Osztatlan elemi iskolába járt János. A felső tagozatot is a faluban végezte el. Ezután anyagi okokból nem tanult tovább, bár jeles tanuló volt. Egy év elteltével volt osztálytársai támogatásával jutott el a törökszentmiklósi Bercsényi Miklós Gimnáziumba. Nagy szorgalmával hamar leküzdötte a hiányosságokat. A falusi iskolában egyáltalán nem tanult orosz nyelvet. A gimnáziumban sikerült felzárkóznia (a debreceni Fazekas Mihály Gimnázium tanárának, Szász Katalinnak a segítségével). Elsősorban a humán tantárgyakat kedvelte. A gimnázium légköre, kiváló pedagógusai hatottak rá a pályaválasztásában. 1958-ban jelesen érettségizett. Felvették a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar–orosz szakára. 1963-ban kapott középiskolai magyar–orosz nyelvszakos tanári oklevelet.

1964-ben feleségül vette Dobó Éva magyar–francia szakos tanárnőt. Két gyermekük született: Dóra és Tamás.

Tanári pályáját a patinás **szolnoki Verseghy Ferenc Gimnáziumban** kezdte. Itt 1963. augusztus 1-től 1964. június 30-ig dolgozott. Családi okokból **Debrecenhez** kötődött, ezért áthelyezéssel nevelőtanár lett a **Péchy Mihály Építőipari Kollégiumban** 1964. július 1-től 1965. augusztus 30-ig. Majd a **Péchy Mihály Építőipari Szakközépiskolához** került. Az 1965-ös tanévkezdéstől a szakjának megfelelő tantárgyakat tanította mind a nappali, mind a levelező tagozaton.

Ekkor már az ÉVM átszervezte a **Felsőfokú Építőgépészeti Technikumot főiskolává**. A főiskola tantestülete a szakközépiskola műszaki és más szaktanárainak áthelyezésével alakult ki. Így került át ő is az új intézményhez. 1966. augusztus 1-től 1972. június 15-ig a **Nyelvi Lektorátuson** volt, de a **főiskola kollégiumában** is vállalt nevelőtanári megbízást mellékállásban.

Kapcsolata a szakközépiskolával nem szakadt meg, mert közben tanított mint óraadó. Főiskolai pályafutásának éveiben sok középiskolás tanítványát tanította, akik becsülték és elismerték oktató-nevelő munkáját. Kollégáival is jó munkakapcsolatot alakított ki, közülük többen óraadóként is tanítottak a szakközépiskolában.

Ballagó osztályával az iskola udvarán

A szakközépiskolában újabb álláshelyek adódtak, ezért 1972. június 16-ával visszatért a Péchybe, és nyugdíjazásáig ott tanított. Ebben az időben én is az iskolában dolgoztam egykori diákként, mérnök-tanári munkakörben. 1969-től 1997. július végéig az igazgatói feladatok ellátására kaptam megbízást. János nekem nemcsak jó kollégám, hanem megbízható, hozzáértő és segítőkész vezetőtársam lett, hosszú éveken át. Középiskolai tevékenysége közben megismerte az oktatás különböző területeit: nyelvtanári, osztályfőnöki, tagozatvezetői, igazgatóhelyettesi és szakfelügyelői feladatokat is ellátott mind a nappali, mind a dolgozók tagozatain. Tanári és emberi kvalitásait ezekben az években ismertem meg.

Munkáját mindig pontosan, felelősséggel látta el. Moszkvában, majd Leningrádban volt tanulmányi úton. Egy-egy érettségi találkozón a volt diákok is (nappali és levelező tagozatosok) dicsérték segítőkészségét, emberségét és szakmai tudását.

Ezekre az évekre egyik volt tanítványa, *Pályka Béla* építészmérnök így emlékezik vissza: *„1972-től 1976-ig a debreceni Péchy Mihály Építőipari Szakközépiskola diákja voltam. Magyar és orosz nyelvtanárom, egyben osztályfőnököm K. Nagy János tanár úr volt. Szigora jóindulatú volt, és szerencsére csak a magyarórákra korlátozódott, a nyelvi nehézségeket közös akarattal sikerült leküzdenünk. Tanár sok mindenki lehet, de pedagógus, partner a kamaszkorába lépő fiataloknak sajnos, már kevés embernek adatott meg. Figyelme nemcsak az iskola kapujáig követett minket, hanem nagyon sokszor magánéleti problémák megoldásaiban is segített osztálytársaimnak. Mindezt olyan természetességgel tette, hogy senki nem érezhetett tanáros felsőbbrendűséget viselkedésében. Tiszteletünket nem kellett megkövetelnie, jókedvünkben is partnerünk volt. Szeretettel emlékezem rá, sajnos, már nem hívhatom osztálytalálkozóinkra. Egy sírcsokorral emlékezünk.*"

Az iskola kihelyezett levelező tagozatainak szervezésében, a tapasztalatok átadásában, az oktatás jó színvonalának biztosításában elévülhetetlen érdemeket szerzett. A Szolnok megyei ÁÉV és a budapesti székhelyű ÉPGÉP Vállalat vezetői is nagyra értékelték azt a munkát, amelyet technikusaik képzése érdekében kifejtett.

Iskolai munkája mellett 1979-töl 1994-ig felnőttképzési, majd szakközépiskolai pedagógiai szaktanácsadó feladatok ellátására kapott megbízást. Sokrétű tapasztalatok birtokában ezeknek is eredményesen tett eleget. A szakigazgatási szervezetek több alkalommal elismerték és jutalmazták.

Tevékenységéről pályatársa, *dr. Balogh Sándor* ny. művelődési irodavezető írja: *„K. Nagy János kolléga kiemelkedő tanári munkájának folyamatos gyakorlása mellett 1979 júniusától 1989 februárjáig felnőttképzési szakfelügyelő volt Hajdú-Bihar megye középiskoláiban, majd 1989 márciusától 1994 júniusáig ugyanitt középiskolai pedagógiai szaktanácsadó.*

Eredményes és sikeres tanári, majd pedagógiai irányítói tevékenysége megvalósításában két középiskolának is fontos szerepe volt. A szakmai tapasztalatszerzés egyik terepe a

szolnoki Verseghy Ferenc Gimnázium volt, ahol – velem együtt – tanári pályafutását kezdte 1963-ban, a másik a debreceni Péchy Mihály Építőipari Szakközépiskola, ahol tanári tevékenységét sok éven át végezte. Mindkét intézményben sajátos arculatú, elismert minőségű pedagógiai munka valósult meg, igényes és emberséges iskolaigazgatók vezetése mellett.

Természetesen nem feledjük kollégánk magas színvonalú szakmai felkészültségét, elkötelezettségét a pedagógiai gyakorlat fejlesztése iránt és ezzel párosuló segítő szándékát sem. A '80-as években viták voltak arról, hogy a szakfelügyelő ellenőrizzen-e, vagy inkább segítsen a szakmai munkában. Ő úgy vélekedett, hogy az ellenőrzés nem lehet öncélú, a felügyelet legfőbb célja a segítés; segítés a pedagógusnak, a szakmai-szaktárgyi munkaközösségnek és az iskolavezetésnek. Ehhez kapcsolódóan hangoztatta, és folyamatosan törekedett megvalósítani, hogy a gyakorlatban bevált pedagógiai eljárások, megoldások, módszerek megerősítése ugyanolyan fontos, mint a szükséges korrekciók kezdeményezése.

K. Nagy János kollégánk szakfelügyelőként és szaktanácsadóként is igen értékes és maradandó emlékű munkát végzett."

A tantestület egyik meghatározó tanáregyénisége volt, maradandót alkotott. Munkássága példaként állítható a jövő pedagógusai elé.

Kedvelte a sportot, különösen a labdarúgást és a kézilabdát. Szeretett kirándulni az országon belül, de a határon túlra is. Sokszor együtt mentünk ezekre, de a DVSC és a D. Dózsa mérkőzéseire is. Emlékezetesek maradtak a tanár-diák kispályás mérkőzések, a küzdelem a régi salakos pályán. A végén jó volt hallani a diákok kórusát: „szép volt, fiúk".

A fizikai munkát sem vetette meg. Amikor garázsát építettük, a munkából alaposan kivette a részét. Ahogy mondani szokás: „égett a keze alatt a munka".

Kedvenc időtöltése a szerelés-barkácsolás, kertészkedés és a ház körüli munkák végzése volt. Nyugdíjba vonulása után csak unokáinak és a számítógép világának megismerésére szentelte idejét.

Hosszú betegség után 2007. december 31-én hunyt el. Emlékét kegyelettel megőrizzük.

Kitüntetései:

* 1974. Az építőipar kiváló dolgozója (ÉVM)
* 1976. Emlékplakett a felnőttoktatás 30 éves évfordulójára (OM)
* 1985. Kiváló Munkáért kitüntető jelvény (MM)
* 1999. Pedagógus Szolgálati Emlékérem (OM)

Források:

- *Felnőttoktatók központi továbbképzése* (iskolai irattár)
- A tagozatok története (*Péchy Mihály Építőipari Technikum és Szakközépiskola 25 éves jubileumi évkönyve.* 38–41. oldal) kézirat
- *Felnőttoktatás* c. írás (Péchy *Mihály Műszaki Középiskola 50 éves jubileumi évkönyve*. 15–18. oldal) kézirat

Volt kollégája,
ZILAHI JÁNOS okl. építészmérnök, c. igazgató
Debrecen

NAGY MIKLÓS (Kaba, 1932. június 8. – Budapest, 1974. április 29.) gépészmérnök, tanársegéd, dékáni titkár, adjunktus, művelődésügyi miniszter

„S akinek szép a lelkében az ének,
az hallja a mások énekét is szépnek."
(Babits Mihály)

Nagy Miklós egy Hajdú-Bihar megyei faluban, Kabán született tanítócsaládban. Édesapja – Nagy Miklós – a kabai általános iskola megbecsült tanítója volt. Feleségével – Halász Lujzával – egyetértésben tiszta, igazi értékek mentén nevelték (Éva, Miklós, Lajos) gyermekeiket. Ebben a meleg családi fészekben tanulták meg a gyerekek a néptanítók egyszerűségét, szerénységét, kitartását, ember- és népszeretetét. Mindhárman a kabai református elemi népiskolában kezdték meg iskolai tanulmányaikat. A középiskolai, egyetemi tanulmányaik és dolgos mindennapi életük folyamán sem feledkeztek meg az otthonról hozott értékekről. Nagy Miklós az 1938/39-es tanévtől 4 éven át volt a kabai népiskola tanulója. Az eredeti törzslapok tanúsága szerint mind a négy tanévben minden tantárgyból kitűnő minősítést ért el. 1942-től a debreceni Református Kollégiumban tanult, 1948–1950 között népi kollégista volt.

Tanulmányait a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem szerszámgépész szakán folytatta, ahol a Dolgozó Ifjúság Szövetségének titkára volt. *Darin Sándor,* egykori évfolyamtársa írta róla*: „Nagyon jó barátom volt Nagy Miklós, a későbbi művelődésügyi miniszter. Tehetséges fiú volt, szorgalmas, kitűnő tanuló és emberséges, ami az évfolyamunkon eleve megszabta, hogy nem lehettek szélsőséges kilengések, nálunk a DISZ-bizottság elítélte a túlkapásokat. Amennyire lehetett, visszafogtuk az ellenségeskedést. A változás 1953-ban kezdődött. A korábbi szélsőséges ifjúsági vezetők eltűntek, és Nagy Miklós lett az egyetemi DISZ-titkár, végzést követően pedig velem együtt oktató."*

Mörk János nyugalmazott egyetemi docens, egykori évfolyamtárs így emlékezik: *„Milyen ember volt Nagy Miklós? Igazi vezetőtípus volt. Mindig tudta, hogy a közösség érdekében mikor, mit kell tenni. Különleges adottsága volt, hogy ha valakivel negyedórát beszélgetett, akkor már tudta, hogy az illető milyen feladat megoldására alkalmas. Tudta, hogy ha egy problémát meg kell oldani, akkor azt a főnökének hogyan adja elő. […] 1952 nyarán katonák voltunk egy hónapig. A Hajdúhadház melletti erdőben táboroztunk. Egy nap reggeli után menetgyakorlaton vettünk részt. Elég meleg volt, és 30 km gyaloglás után elpilledtünk, megéheztünk, a hangulat érthetően elég rossz volt. Ekkor Miklós elkezdett énekelni egy katonanótát. Először csak páran csatlakoztak hozzá, végül jó félóra múlva vidáman érkeztünk meg a táborba, hogy ebéd után hallgathassuk az olimpiai közvetítést Helsinkiből. […] Az 1949-ben alapított egyetemen 1953-ban volt az első egyetemi bál. Ekkor az egyetemvárosban még nem voltak járdák. Miklós tudta, hogy néhány szakérettségis évfolyamtársunknak nagy gyakorlata van a betonozás területén. Mindent beszereztetett, ami az 50x50 cm-es járdalapokhoz szükséges, így néhány hét végén elkészült a járda."*

1954-ben mérnöki diplomát szerzett Nagy Miklós. Legendás emlékezőtehetségét sokszor emlegették: évekkel azelőtti beszélgetések némely fordulatát gyakran szóról szóra felidézte. Értékelte és tisztelte az emberi szót; komolyan vette, magába véste, elraktározta.

Diplomaszerzést követően a **miskolci egyetemen** kezdte oktatói pályáját, 1954-től 1956-ig tanársegéd volt a mechanikai tanszéken, 1957-től 1959-ig tanársegéd és a kohómérnöki kar dékáni titkára**,** 1959-től 1963-ig adjunktusa**.** Mörk János véleménye szerint minden adottsága megvolt ahhoz, hogy jó pedagógus legyen. Tevékenységét 1960-ban kormánykitüntetéssel ismerték el.

Végzős mérnökhallgatók csoportja (1954)

1963-tól az **MSZMP Központi Bizottsága** munkatársa lett, három évig a tudományos, közoktatási és kulturális osztály vezetője, majd 1973. július 13-tól 1974. június 21-ig – haláláig – **művelődésügyi miniszter**. A Központi Bizottság osztálya élén eltöltött évek alatt két nagy jelentőségű határozat előkészítésében vett részt. Ezekben az években született meg a tudománypolitikai, majd a közoktatás-politikai irányelv, amely nemcsak az oktatási rendszer minden elemére kiterjedő diagnosztikus elemzést és politikai célmeghatározásokat tartalmazott, hanem a politikai célok megvalósításához szükségesnek gondolt rövid, közép és hosszú távú kormányzati intézkedések listáját is. Mélységesen hitt abban, hogy ezek meggyorsítják tudományos közéletünk továbbfejlődését, közoktatási rendszerünk fejlesztését. Az élet különös ajándékának tartotta, hogy részt vehetett ezek kidolgozásában, és a legnemesebb értelemben vett szolgálatnak tekintette a végrehajtásukban való közreműködést.

Rakusz Lajos, a Kutatási, Technológiai és Innovációs Tanács egykori elnöke így értékeli Nagy Miklós szerepét: *„Az ország hihetetlenül sokat köszönhet Nagy Miklósnak. […] A Science and Policies of Governments (OECD, Paris, 1963), a Piganiol-jelentés fő javaslata az volt, hogy minden ország hozzon létre egy központi mechanizmust a tudomány és technológia terén kifejtett országos erőfeszítés és az ezen a téren mutatkozó növekedés megvizsgálására és értékelésére, kapcsolatára az országos politika széles köreivel. A hatvanas években Európa fejlett országaiban egymás után jöttek létre a tudományos ügyekért felelős minisztériumok. És a tudomány társadalmi szerepében minőségi változás kezdődött. […] Hazánkban Nagy Miklós volt az, aki nemcsak riadót fújt, de megszervezte és elindította az első csatát a tudomány társadalmi szerepének minőségi megváltoztatásáért. Az általa szervezett munkabizottságok, akadémikusok, vezető szakértők két év alatt kidolgozták azokat az elveket és a megvalósításukhoz szükséges feladatokat, amelyeknek köszönhetően a Piganiol által javasoltak Magyarországon is gyökeret eresztettek.”*

Tétényi Pál akadémikus véleménye szerint: *„Nagy Miklós jelentős szerepet játszott az Akadémia reformjában, amelynek keretében szakszerűbbé tették a kutatóintézetek és az egyetemeken működő akadémiai kutatócsoportok felügyeletét. A felügyeletet ellátó szervezet létrehozása elősegítette a jobb együttműködést az akadémiai intézetek között, hozzájárult a kutatás és a műszaki fejlesztés közötti együttműködéshez, és elősegítette az akadémiai kutatás eredményeinek gyakorlati hasznosítását is."*

Horváth Márton újságíró a Pedagógiai Szemle 1974. évi 5. számában megjelent írása nyomán is érdemes felidézni Nagy Miklós fiatal éveit: *„Az épülő miskolci egyetemről készült riportjában az 50-es évek elején egyik Kossuth-díjas írónk így szól róla: »Hogy írjam le illő gyöngédséggel annak az alig húszéves, pápaszemes, nyurga gépészdiáknak az alakját, aki kalauzolt, s akinek csak azért nem teszem le ide a nevét, mert bizonyára röstellené. Első nap, hogy az egyetem küszöbét átléptem, a DISZ-bizottságot keresve, már a lépcsőn beléje botlottam. Délután újra kerestem, most már az irodájában, de még fel sem értem az emeletre, s mintha a föld alól nőtt volna ki, már előttem állt… DISZ-titkár, ezerfelé van dolga, s mindenütt ott van. Annak a tanulókörnek a tagja, szinte fölösleges mondanom, hogy a legjobbja, amely engem több estén vendégül látott. Úgy tudom: színjeles; csak rajzban gyöngébb, közli tárgyilagosan; de hogy honnét keríti mindehhez az időt – a tanuláshoz, amely egy egész embert kíván, s a DISZ-munkához, amely két másikat – azt csak az ég tudja... Nemcsak személye, figyelme is mindenütt ott van… Nehéz kérdéseket teszek fel neki a diákság szellemi s erkölcsi magatartását illetően: lassan, megfontolva felel, nem akar megtéveszteni lelkesedésével, de az igazságot sem akarja megrövidíteni, homlokát ráncolja, higgadt, öreges arcot vág. […] Egyetemi évei után a tudomány nagy ígérete volt. Aspirantúrája során nem keveset és nem átlagosat alkotott, és a párt hívó szavára mégis szívesen vállalta a mozgalmi munkát, amelynek végzése során szerénységével, áldozatkészségével, az emberek iránt érzett bizalmával, szókimondásával méltán érdemelte ki a vezetők és munkatársak, az egyszerű emberek elismerését.*

Miniszterré történt megválasztásakor mutatkozott meg igazán, hogy milyen közszeretetnek és közmegbecsülésnek örvend. Százával érkeztek hozzá a táviratok volt tanáraitól, osztálytársaitól és egyszerű pedagógusoktól. Az emberek iránt érzett mélységes tiszteletét és megbecsülését mutatta, hogy e táviratokra maga fogalmazott válaszokat, és mindegyikbe elrejtette a baráti és munkatársi visszaemlékezés egy-egy biztató gondolatát. Miniszteri tevékenysége során a Központi Bizottság oktatáspolitikai határozatából adódó feladatokat sok esztendőre szóló munkaprogramnak tekintette, amelyben a legfontosabb szerepet a tanítóknak, tanároknak, a pedagógusoknak szánta. Tudta, hogy nélkülük, megértésük, közreműködésük nélkül terveink nem válhatnak valóra."

Erről szólt művelődési miniszterként az őszi (1973) tanévnyitó beszédében is: *„A párt közoktatás-politikai határozatát követő első intézkedések kidolgozása után tudományos intézményeinkben most hosszabb távra szóló munka kezdődik. Nagy felelősség, a körültekintés követelménye terheli mindazokat, akik e munkát végzik, hiszen javaslataik társadalmunk legdrágább kincsét, az ifjúságot, tehát jövőnket érintik. E feladat elvégzésében, az új oktatási módszerek, eljárások kialakításában, a tananyagok korszerűsítésében igényt tartunk a gyakorló pedagógusok tapasztalataira, felelősségteljes kezdeményezésére és segítségére."*

A minisztériumban munkatársai megszerették szorgalmas, közvetlen, követelményeket támasztó emberi hangjáért, határozottságáért. Naponta ő volt az első, aki belépett a minisztérium kapuján, és ő hagyna el utolsónak az épületet. Csak kevesen tudják, hogy

mennyi gondolat és mennyi terv született a benn töltött órákban. Megmaradt lelkes álmodozónak, de ugyanakkor a legszigorúbb értelemben véve a realitások embere volt. Mindent egybevetett a valósággal, az összefüggésekkel és a várható következményekkel.

Nagy elfoglaltságai közepette is naponként szakított időt arra, hogy néhány szót váltson a hozzá érkező tanítókkal, tanárokkal, a művelődésügy munkásaival. Ha máskor nem volt ideje, ebéd közben mindig adott lehetőséget barátainak, évfolyamtársainak, hogy gondjukat, örömüket vele megoszthassák.

Szülőfaluja elöljárói és az iskola akkori igazgatója egy új iskolaépület szükségességét érezték. *Nyakó János* így jegyezte le gondolatait visszaemlékezésében: *„Az új épület gondolatával többen is foglalkoztunk. Igyekeztünk kihasználni azt, hogy kabai származású volt a miniszter. Sajnos, ő már nem vehetett részt az avatáson. Támogató együttműködése segítségével megépült az új iskola, és még ma is iskolás gyerekek hangjától hangos."*

Ez olvasható Nagy Miklósról a *Köznevelés* című oktatáspolitikai hetilap 1974. május 10-én megjelent számában: *„Sokat vállalt… Munkastílusára jellemző volt, hogy a legjelentéktelenebb apró munkát sem hárította el magától, miniszterként is diákos szenvedéllyel foglalkozott részproblémákkal is. Nem szeretett utasítgatni, embereket magához rendelni, ment inkább maga, olykor szobáról szobára, végezve a dolgát, mintha egyszerű beosztott volna. Túlerőltette magát.*

A pedagógustársadalom akkor ismerte meg közelebbről, amikor szeptemberben a rádióban és a televízióban elmondta tanévnyitó köszöntőjét. Különös hangú, szokatlan felépítésű beszéd volt ez. Elsőként a nyugalmazott pedagógusokat köszöntötte, »akik alig engedelmeskedő kezeinket először vezették végig az ábécén«, majd a diákokat, barátian figyelmeztetve őket, hogy noha »a tananyagcsökkentéssel könnyíteni akarunk a tanulók sokirányú terhelésén […] a tudás megszerzése mindig is nehéz, egyéni feladat volt, és sohasem lesz könnyű«. Azután az aktív pedagógusokhoz szólt, végezetül az édesanyákat, édesapákat és nagyszülőket köszöntötte, szívből kívánva nekik, »hogy leányaikról és fiaikról szőtt legszebb reményeik váljanak valóra a kisközösség, a család és a nagyközösség, a nemzet boldogulására«."

A teljes beszéd visszatükrözte az otthonról hozott értékeket, mindez párosult szerénységgel, megfontoltsággal, bizalmat sugárzó hálás tekintettel.

Tehetséges szervező, kezdeményező, igényes vezető volt. Súlyos betegsége miatt önmaga vetett véget életének.

VÁRADI ISTVÁNNÉ
címzetes főigazgató
Kaba

NEMES JÁNOSNÉ Béres Ilona (Balmazújváros, 1939. június 12. – Balmazújváros, 2015. április 10.) tanító

Édesapja, Béres Gábor, akit ezermesterként ismertek: vizsgázott ács, kőműves, gépész, vadőr, valamint a település órásmestere volt. Édesanyja, Tömöri Zsuzsánna háztartásvezető. Nővére, Zsuzsa Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett kémia–biológia szakos középiskolai tanárként. Icát és Zsuzsát a szülők szorgalmas munkával nagy szeretetben nevelték gyümölcsös és virágos kerttel körülvett kicsi házban. A Debrecenbe, majd a fővárosba került nővér a férjével és az unokákkal gyakran hazalátogatott, szívesen töltötték itt a nyarat, nyugodt, csendes, falusias környezetben.

Ica az általános iskolát Balmazújvároson végezte. A családi háttér jó példa volt számára: kialakult benne a tanulás fontossága, a kötelességtudat, a megfelelni akarás igénye. Az első osztályban derült ki, hogy komoly probléma van a látásával, élete végéig viselnie kellett a sokdioptriás szemüveget. Ennek ellenére csupa jeles és kitűnő bizonyítvánnyal vették fel a debreceni Lorántffy Zsuzsanna Tanítóképzőbe.

1957/58-ban az Újszentmargitához tartozó Bagota tanyán töltötte el a gyakorlóévét, aztán képesítővizsgát tett, majd megkapta tanítói diplomáját. Első munkahelye 1959–61 között **Egyeken** volt, ahol az iskola felső tagozatában rajzot tanított, és megbízták az úttörőcsapat vezetésével is. Tizennyolc évesen kapott diplomát. Apró termetével, vékony testalkatával alig tűnhetett ki a nála néhány évvel fiatalabb tanítványai közül. Vidám természete, közvetlensége, barátságossága sokat segített a beilleszkedésében, az elfogadásában.

Barcza Zoltán igazgató elismerően nyilatkozott munkájáról: *„A gyerekek szerettek rajzolni; a tanárnő megszervezte a rajzkiállítást […] Köszönet illeti a VII/b osztályfőnöki tevékenységéért. […] Az úttörőcsapat vezetését lelkiismeretesen végezte. […] Társadalmi munkában szívesen vett részt, mellyel kiérdemelte a községi tanács elismerését. […] Eleinte voltak fegyelmezési nehézségei, de azokat közösen leküzdöttük. A gyerekek szerették, hallgattak rá. Megtalálta azt a hangot, mely alkalmas a gyermekek megfékezésére."*

1961. augusztus 1-én áthelyezéssel került szülőhelyére, állást kapott **Bánlakon** – később **Kalmár Zoltánról** elnevezett **iskolában**. Nagy változást jelentett ez számára, ismerős környezetbe került. Itt is felsősöket tanított: magyart, történelmet, rajzot, éneket, volt 8.-os osztályfőnök is 1973-ig, ahogy az iskola érdeke megkívánta. Kezdetben a nővérétől sok hasznos szakmai és módszertani segítséget kapott, mert ő is itt kezdte a pályáját, itt töltött el két tanévet. Ica **Balmazújvárosra** kerülve az úttörőcsapat vezetést is feladatul kapta. 18 éven keresztül kisebb megszakításokkal volt csapatvezető vagy helyettes. Csillebércen csapatvezetői tanfolyamot végzett, néhány évig a járási úttörőelnökségnek is a tagja volt. Jó szervezőkészséggel, szívesen végezte ezt a munkát. A kirándulások, táborok alkalmával felfedezték tanulóink a település határán túli világot, és már nem csak a térképen látták a hegyeket, a Balatont. A meglátogatott történelmi és irodalmi emlékhelyek többet jelentettek a tankönyv anyagánál. Szívesen szervezett Ica hulladékgyűjtést, különböző vetélkedőket; élő kapcsolatot alakított ki a település művelődési és termelőegységeivel. Az ifjúságot igyekezett fegyelmezett közösséggé alakítani, miközben kereste tanulói között a tehetségeket, az egyéniségeket.

Kalmár Zoltán igazgató így jellemezte: *„Szinte egész napját, minden idejét az iskolában töltötte, a tanulóknak szentelte. Velük játszott, megszervezte szórakozásukat. […]*

Saját munkájával példát mutatott kollégáinak."

Valóban sok időt töltött az iskolában, hiszen a tanításon, a mozgalmi munkán túl a helyben lakó pedagógusokra várt a harmadik műszak: a dolgozók általános iskolája. Nem volt könnyű feladat helytállni itt sem: nála idősebb, munkában elfáradt embereket az esti órákban írni, olvasni, számolni tanítani. Ezt csak nagy türelemmel, empátiával lehetett eredményesen végezni.

Nagy gondot fordított az önképzésre, rendszeresen tanulmányozta a szakfolyóiratokat. Ha segítségre szorult, bizalommal fordult a kollégáihoz. A segítséget szívesen fogadta. Eljött az az idő is, mikor szakmai tapasztalatokkal felvértezve, gyakorló tanítójelöltek felkészítését bízták rá. Elsők között végezte el az oktatástechnikai tanfolyamot, a kor igényének megfelelően több marxista esti egyetemi képzésen is részt vett. 1963-ban kiváló oktató-nevelő munkája elismeréseként *igazgatói dicséretben* és rendkívüli fizetésemelésben részesült. 1966-ban *Kiváló Úttörővezető* kitüntetést kapott.

Az 1967-ben készült minősítéséből egyik részlet így jellemzi: *„Energikus, magabiztos nevelői egyéniség. Az órákra rendszeresen felkészül, így az irodalom, történelem tanításában jó gyakorlata van, eredményesen végzi azt az alsó tagozatos képesítéssel."* A tananyag elsajátíttatásán túl felkészítette diákjait helyesírási, vers- és prózamondó, valamint énekversenyekre, rajzpályázatokra. Az elért sikereknek együtt örültek. Legszebb jutalom számára a tanítványok hálája, szeretete volt. Voltak, akik anyjukat látták benne, mások barátnőjüknek tekintették; volt, aki verset is írt hozzá.

Az 1970-es évek eleje jelentős változásokat hozott az életébe. Szülei telkén, a szülői ház mellett a pedagógus kölcsön igénybevételével felépült a saját, tágas lakása. Megismerkedett a több szakmával rendelkező, elismert gépszerelő Nemes Jánossal, akivel 1972-ben házasságot kötöttek. A következő évben megszületett fiuk: János. Ő jelentette életük értelmét. Örökölte nagyapja és apja technika iránti érdeklődését. 8. osztályos korában egyéni pályázatával bejutott az országos technikatáborba. Magasépítő üzemmérnöknek tanult. Munkája Budapestre, majd Luxemburgba szólította, ahol szoftverfejlesztő lett az Alstron cégnél. Újabb öröm volt a szülők számára János megnősülése, majd Gáborka unokájuk megszületése.

Ica fia születését követően 1974/75-ben újra tanítani kezdett. Végre képesítésének megfelelően alsó tagozatosokat taníthatott, ez együtt járt a kisdobosvezetői feladatokkal is. Valamennyi alsós osztályát nagyon szerette, igyekezett jól felkészíteni őket. A felső tagozatos kollégái szívesen vették át tőle az osztályt. Nagy tehetsége volt a jó szokásrendszerek kialakításában. Osztálya mindig az egyik legfegyelmezettebb közösség volt. Minden tanulója tudott viselkedni, írni, olvasni, számolni.

Így hangzik *igazgatója* véleménye munkájáról (1980): *„Rendszeresen végzi a felméréseket, és ennek megfelelően végez korrekciót. Minden tanulóra figyel. Gondja van a hátrányos helyzetű gyermekekre. A szülőkkel jó kapcsolatot tartva, a gyerekek értelmi, magatartási fejlődését közös ügynek tekinti."*

Aktív pályája utolsó két évét napközis nevelőként töltötte, ahol nagy gondot fordított a gyengébb képességű tanulókra. Segített a felkészülésükben, megszervezte szabad idejük eltöltését. Kissé fáradtan érkezett el 1994-hez, nyugdíjba vonulásának évéhez. Hálásan mondott köszönetet az őt búcsúztató tantestületnek, mondván: neki az iskola is az otthona volt. Az itt töltött 33 év alatt igazi törzsgárdataggá vált, munkájával, vidám természetével ő is hozzájárult az elismert tantestület kialakulásához. Kiérdemelte a *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet.* Nyugdíjasként intenzívebben élte meg a rég elvesztett, gondoskodó szülők hiányát,

szeretteinek távollétét. Sokáig hiányzott neki az iskola színes, nyüzsgő élete. Hirtelen túl nagy lett a csend körülötte. Több ideje maradt a kertészkedésre. Jutott ideje keresztrejtvényt fejteni, olvasni. Néha bejött az iskolába a kollégákhoz, máskor Pestre utazott a rokonokat, a kis unokát meglátogatni.

„Az ember nem arra született, hogy észrevétlen porszemként tűnjön el. Az ember arra született, hogy nyomot hagyjon maga után a Földön, a gondolatokban és más emberek szívében.” (Hérakleitosz) Ő biztosan sok emléknyomot hagyott tanítványaiban, bennünk kollégáiban, családtagjaiban. Volt tanítványa, későbbi munkatársa, *Mihalik Istvánné* a következő gondolatokkal emlékezik rá: *„Sok év kötött Icához, aki előbb »Úttörővezető Pajtás!« majd tanár néni, később kedves munkatárs lett számomra. Gyermeke osztályfőnöke lettem, majd nagymamatársként büszkélkedhettünk unokáinkkal.*

Milyennek láttam gyermekként? Friss, pattogó ritmusú, energikus, mindig tettre kész csapatvezető, akihez sok kirándulás emléke fűz. Csinos, szűkszoknyás, tűsarkú cipős tanár néni, aki után megfordulnak az utcán. Én is úgy akartam öltözni! Az egyénisége megfogott a tanítási órákon is. Persze azt is megtapasztaltuk, hogy abban a vékony testben mekkora erő rejlik. A benne rejlő feszültség erejét akkor értettem meg, amikor tanárként én is hasonló helyzetbe kerültem tanítványaimat féltve.

A gyermekük osztályfőnökeként megtapasztaltam, hogy felelős szülőként szeretettel, de határozott elvárásokkal nevelték Jancsit, akire egyre büszkébbek lettek. Ezt már csak az unoka iránt érzett szeretet múlhatta felül.

Gyakran jártam nála nyugdíjas éveiben. Nála odaadóbb, vendégszeretőbb házigazda kevés volt. Szépen ápolt kertje első szamócáinak ízét és bőséges adakozó kedvét soha nem feledem. Élete nehézségeit is megtapasztalhattam. Szerencsére hamar legyőzte azokat dacos életkedvvel, óriási élni akarással. Remélem, hogy saját emlékei között is több volt a vidám emlék, mielőtt örök nyugovóra tért.”

Nővérének unokája, *Néder Panni* így búcsúzott tőle a ravatalnál (részletek): *„Szinte mindig eszembe jutott, mikor Budapesten voltam, hogy mennyire szívesen elmennék hozzád.*

Emlékszem,

– mikor ötévesen felolvastam neked valami mesét, azzal büszkélkedtél másoknak, hogy milyen ügyes voltam. Nem a történet a lényeg, hanem a kedves vehemencia, ahogy azt újságoltad a többieknek;

– aztán mikor napokon keresztül kukoricát daráltam nálatok a tyúkoknak, s ti szóltatok, hogy elég lesz már, pedig akkor világosodtam meg, hogy felnőttként kukoricadaráló leszek, mert az egyszerre meditatív és hasznos foglalkozás;

– a hintádra, amelyet a 40-es években elsodort egy bomba. Pár évvel később, pár kilométerrel arrébb találtátok meg;

– magam előtt látom a madárcsontod, a korán szürke, rövid hajad, hallani vélem szétdohányzott hangodon az ízes tájszólásod. Végtelen szerethetőséged és szánnivalóságod. Mikor másfél éve Erdélyben voltunk Papával, majdnem bekanyarodtunk Balmazújvárosra.

Ezek a majdnemek… Sajnálom. Nagyon fáj. Legyen könnyű a folytatás, és légy békében ott, ahol éppen vagy.”

Egykori munkatársa,
BÉRES MARGIT tanár
Balmazújváros

O

OLÁH GÁBOR (Buj, 1929. október 27. – Nyíregyháza, 2015. november 1.) középiskolai tanár, szakszervezeti titkár

Elsősorban nem mint pedagógusra emlékeznek rá, hanem mint a pedagógus szakszervezet megyei titkárára, Nyíregyháza közéleti személyiségére.

Bujon született, egyszerű iparos családban. Édesapja, Oláh Károly szabómester; édesanyja, Szász Piroska háztartásbeli, aki a varrónői feladatokat is el tudta látni, amikor szükséges volt. A szülők Gábort és kis húgát, Emmikét nagy szeretettel és gondoskodással nevelték, és a nagybetűs életbe Gábor azzal indult, amit a szülői házban, a faluban tapasztalt. Ez az indulás meghatározó volt egész életében, hiszen látta, megélte a szegénységet, a nehézségek legyőzését, az életben maradásért vívott küzdelmet. Otthon tanulta meg a munka szeretetét, az adott szó hitelét, becsületét is, és azt is, hogy ezeknél nincs fontosabb dolog a világon. Számtalanszor tapasztalhatta, hogy édesapja a náluk szegényebb embereken önzetlenül segített, mások sorsát is fontosnak tartotta, nemcsak a sajátjukat.

Elemi iskolába Gábor az akkor még szegényes berendezésű népiskolába járt. Szeretett tanulni, megsárgult értesítő könyvecskéjét büszkén mutatta meg unokáinak, hisz végig kitűnő tanuló volt. Tanítói igyekeztek mindenben segíteni az értelmes, jó eszű gyereknek, hogy magasabb iskolai végzettséget szerezhessen, hogy szülei tovább is büszkék lehessenek rá. Az édesapja azt szerette volna, hogy fia is becsületes iparosember vagy munkásember legyen, de szerencsére – feleségével együtt – megértő lélekkel hallgattak a kis Gábor tanítóira, közöttük Haraszti tanító úrra, akik rábeszélték őket a továbbtaníttatás vállalására. Szerencséjük is volt, mert abban az időben, az akkori kormány támogatni kezdte több tízezernyi szegény falusi gyerek taníttatását. Szabolcs megyéből csak 32-en, Bujról egyedül Oláh Gábor kezdhette meg a középiskolai tanulmányait ezzel az ösztöndíjjal a kisvárdai Bessenyei Gimnáziumban. Itt egy évig tanulhatott, a folytatásba keményen beleszólt a háború.

A szegénységgel kezdődő újjáépítés idején Bujról a vicinális vasúton zötykölődött a nyíregyházi Kossuth Gimnáziumba, ahol újra kezdte a középiskolát. Egy év után, ígéretesebb jövőt látva a Közgazdasági Technikumban, ott kezdte el ismét az első évet, és ott is érettségizett. Népi kollégistaként törekedett álmának megvalósítására, hogy tanult ember lehessen belőle az egész korszakra jellemző „fényes szelek” szárnyán; olyan ember, aki majd tudja segíteni szüleit, embertársait. Aktivitása, képességei minden nehéz helyzeten átlendítették. Már fiatal korában futballozhatott faluja és a Nyíregyházi Építők másodosztályú csapatában, majd ugyanezen a szinten Debrecenben és Budapesten, egyetemi csapatokban.

Felsőfokú tanulmányait Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen kezdte orosz szakon, majd egy félévig Kijevben az újságírással foglakozott, végül Budapesten az

Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsész karán kötött ki. Itt kapott magyar–történelem szakos középiskolai tanári oklevelet 1956-ban.

Az 1956-os forradalom idején az egyetemista lövészezredben Baján szolgált, ahol bajtársaival együtt a forradalom eszméi mellé állt, és Nagy Imrére tette le az esküt, majd Budapesten is teljesített feladatokat. A forradalom leverése után menekülnie kellett, de aztán visszatért szülőföldjére szüleihez, majd **Nyíregyházán,** több munkahelyen kipróbálta képességeit. Az akkori **Ipariskolában** tanított, majd az intézmény **kollégiumában** vezető lett. Nevelő társaival arra törekedtek, hogy pótolják a szülői szeretetet, neveljék a szépre és jóra a kollégista gyerekeket, segítsék őket a tanulásban, hogy választott szakmáikban eredményesek legyenek. A kollégium vezetése után Gábor visszakerült a katedrára, rövid ideig a **2-es számú (Jókai Mór),** majd a **3-as számú (Bem József) Általános iskolákban** lelkesen tanított történelmet, és óraadó volt az akkoriban elindult **Tanárképző Főiskolán**, valamint a **Dolgozók Iskolájában**. Szeretett tanítani, és tanítványai, valamint a hallgatók is szerettek az óráin lenni. Arra törekedett, hogy ne csak a kötelező anyagot mondja el, hanem az ahhoz kapcsolódó hétköznapi vagy tudományos ismereteket is, és az anyag megvitatásába a gyerekeket és a hallgatókat is igyekezett bevonni.

Kalydi Zsuzsa, ma már nyugdíjas tanárnő emlékeiben is az él, hogy hetedikes korában milyen hamar és könnyen megszerettette az osztály tanulóival Gabi bácsi a történelmet. Úgy magyarázott, hogy pisszenés nélkül figyeltek rá, kikérte a véleményüket, a tankönyvi anyagot kiegészítette saját vagy másoktól szerzett tapasztalatokkal. A legkomiszabb fiúk is figyeltek és kérdezhettek, amire megfelelő választ is kaptak. Gabi bácsi segítőkész volt, amikor feleltek, mert arra volt kíváncsi, amit tudtak, és nem arra, amit nem tudtak. Nemcsak az órán volt velük, hanem az óraközi szünetekben is beszélgettek.

Mándiné Tomasovszki Margó (64 éves) is mint a legkedvesebb tanárára emlékszik vissza, aki mindig mosolygós volt, érthetően magyarázott, aki meghallgatta a tanulók problémáit, sőt ha úgy adódott, segített a probléma megoldásában és a továbbtanulásban is. Pedagógusnapon neki vitték a legtöbb virágot, mert mindenkihez volt kedves, jó szava, mert érdekesek voltak az órái. Végig figyelemmel kísérte a tanítványai életét, és amikor adódott rá lehetőség, segített, például akkor is, amikor két testvérével Margó árván maradt, mert az édesapja motorbalesetben meghalt, ekkor maga mellé vette őt a Pedagógusok Szakszervezete megyei bizottságába dolgozni. Ott is nagyon jó és segítőkész főnöknek bizonyult.

Nemcsak a diákjaival volt figyelmes és segítőkész, hanem kollégáival is: ha kellett gyerekkocsira gyűjtöttek, ha kellett megszervezte, hogy ebédet vigyenek beteg vagy idős nyugdíjas kollégáknak, meglátogatta őket, segítségét felajánlva. Egyre többet foglalkozott a pedagógusok életkörülményeivel, és végül a tanítást felcserélte az érdekvédelmi munkával, ahogy egy újságírónak nyilatkozott: *„véremben van, hogy másokon, pedagógusokon, embereken segítsek”.* Egy rövid ideig a Pedagógus Szakszervezet városi titkára, majd 1968-tól nyugdíjazásáig, 1989. november 1-ig, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Pedagógusok Szakszervezetének a titkára volt.

Közben, 1959. március 31-én feleségül vette Pásztor Piroska tanítónőt (*Pedagógusok arcképcsarnoka.* 2007), aki biztosította a családi hátteret a Gábor munkájához, és oroszlánrészt vállalt gyermekeik nevelésében. Két gyerekük született: Gábor, elismert tv-műszerész, vállalkozó; Zita pedagógus végzettségű, de szintén vállalkozó. Ők két lány és két fiú unokával ajándékozták meg szüleiket.

Életútja több mint két évtizeden át szorosan összefonódott a Pedagógusok Szakszervezetével. Nem feledve a pályakezdés nehézségeit, sokat fáradozott a pedagógusok, az

oktatásügy érdekében. Szoros kapcsolatot tartott a megyei, a városi oktatásügy munkatársaival, vezetőivel, hogy képviselje az oktatásban, nevelésben résztvevők érdekeit. A művelődési osztállyal szorosan együttműködve cselekvő részese lehetett az igazi szakmai, pedagógusi munkának is: többek között hasznos tanfolyamok szervezésének, kisgimnáziumok létrehozásának, pedagógiai programok megvalósításának és ellenőrzésének. Igényesen és következetesen irányította az alapszervezetek titkárainak tevékenységét, segítette őket. Emberközelségben élt és dolgozott. Nemcsak a megyében, hanem országszerte is ismerték. Meghallgatta az emberek gondjait, segített azok megoldásában, számtalan jogos kérést elintézett, jó szóval bátorított, vigasztalt, táplálta a hitet a pedagógusokban, a technikai személyzetben, nagyon sokat tett életük jobbításáért. Például az 1970-es nagy tiszai árvíz idején Kisarban Bakó Mária tanítónő lakását elvitte a víz, és Gábor elsőként mozgósította a szakszervezetet lakásért, annak berendezéséért. Megszervezte az árvíz sújtotta területről a gyerekek és kollégák nyaraltatását Fonyódon és Parádon, kiharcolta a pedagógus lakásépítési kölcsönök odaítélését, autóvásárlási lehetőségeket. Figyelemmel kísérte a pedagógus gyerekek középiskolába vagy felsőfokú intézetbe való bejutását, kollégiumi elhelyezését. Szinte naponta járta a megye iskoláit, baráti kapcsolatot tartva fenn szinte minden pedagógussal. Megfordult segítő szándékkal nyugdíjas otthonokban, vagy csak azért, hogy elbeszélgessen az ott élő pedagógusokkal. Hajdúszoboszlón üdülőt működtetett a megyei bizottság, ahová 10 napos turnusokban mehettek a pihenni vágyó pedagógusok családtagjaikkal. A lengyelországi Swidnica város szakszervezetével olyan kapcsolatot létesített, amely szerint 1972-től 1988-ig csereüdülésre volt lehetőség az ottani és a szabolcsi pedagógusok számára. Megyei tisztségviselőknek külföldi kirándulásokat szervezett Erdélybe, Szlovákiába, Kárpátaljára. Baráti légkörben folyt a megyei bizottság tagjai között a munka, és ebben is nagy érdeme volt. A nehézségekben és a sikerekben is osztozott munkatársaival, kötelességének érezte, hogy köszönetet mondjon munkájukért. Jó magam 17 évig voltam megyei bizottsági tag, ismertem és bámultam munkabírását, és jó barátok is voltunk.

Számtalan elismerést kapott a szakszervezeti és társadalmi munkáért (*Oktatásügy Kiváló Dogozója, Szakszervezeti Munkáért ezüst és arany fokozata, Kiváló Munkáért* stb.), melyekkel soha nem hivalkodott, mert egy kézfogást, egy köszönömöt mindennél többre tartott. Tisztségét szolgálatnak, munkáját hivatásnak tekintette.

A nyugdíjas éveit sem töltötte ölbe tett kézzel, korát meghazudtoló fiatalos energiával élt. Sokat foglalkozott unokáival. Tizenöt évig részt vett a Szociáldemokrata Párt munkájában, majd édesapja emlékének is adózva megalapította a Szociáldemokrata Baráti Egyesületet. Tagja volt több egyesületnek: Magyar Pedagógia Társaság, Magyar Történelmi Társaság, Városvédők Egyesülete, Nagy Imre Társaság stb. Ezek munkájában aktívan vett részt.

Életszemléletének és tevékeny életmódjának köszönhetően mindvégig meg tudta őrizni testi-lelki egészségét, alapvető elveihez idős korában is hű maradt. Mindvégig bátran szót emelt a segítséget kérőkért. A *Kelet Magyarország* napilapnak évekig külső munkatársa volt. „Életképek" címmel több mint 700 tárcája jelent meg, és szerkesztőbizottsági tagja volt Buj község önkormányzat lapjának és a megyei *Nyugdíjas Élet* lapnak. Állandó kapcsolata volt Buj községgel, nemcsak rokonait látogatta, hanem több évtizedig támogatta a Buji Általános iskolát és a kitűnő tanulók megjutalmazását. Részt vett az iskolaudvar szépítésében, filagória építését finanszírozta testvérével, ha tehette mindig részese volt a községi rendezvényeknek. Aktív és nyugdíjas korában is írt a *Pedagógusok Lapjá*ba és a *Köznevelés*be.

Tagja volt a Karácsony Sándor Pedagógiai Egyesületnek, és több szabolcsi kolléga arcképvázlatát készítette el.

Munkája, tevékenysége nyugdíjas éveiben is elismerést érdemelt: 2007-ben *Kéthly Anna-díjat* kapott; 2009 októberében vehette át a Pedagógusok Szakszervezete elnökétől, Galló Józsefnétől az *Eötvös József Emlékérem vas fokozatát* azok előtt a kollégák előtt, akikért oly sokat tett. 2011. október 23-án *Buj Község* Önkormányzata *díszpolgári címet* adományozott neki, és végül 2014. október 23-án *Maléter Pál Emlékérmet* kapott az 1956-os helytállásáért. Ezek az elismerések megszépítették életét felesége halála után.

Gábor hirtelen halála s az űr, amelyet maga után hagyott, megrendítette az őt nagyon szerető családját s mindazokat, akik jól ismerték őt.

Munkatársa, barátja,
RAFFAY ZOLTÁNNÉ tanár
Nyíregyháza

DR. OLAJOS MIHÁLYNÉ Hoffmann Anna (Szekszárd, 1944. június 30. – Nagymaros, 2016. február 26.) okleveles agrármérnök, agrármérnök-tanár, vezetőtanár, szakoktatási szakértő

„Volt emberek.
Ha nincsenek is, vannak még. Csodák.
Nem téve semmit, nem akarva semmit,
hatnak tovább.”

(Kosztolányi Dezső)

Gyermekéveit édesanyja szülőfalujában, a Szekszárdhoz közeli Tevelen töltötte. Életének későbbi, megtartó értékeit e dunántúli település közösségei közvetítették számára: az emberi melegséget és bizalmat a nagymamától, a kitartó munkát és helytállást a két leányát családfenntartóként nevelő édesanyától, az élet (a munka és az ünnepek) szabályozott rendjét a faluközösségtől tanulta. A kultúra szeretetét, a tudás, az önművelés fontosságát a dombóvári Apáczai Csere János Gimnázium tanáraitól kapta egész életre szóló útravalóul.

Kiváló érettségi eredménye alapján a Tolna megyei Hőgyészi Állami Gazdaság társadalmi ösztöndíjasaként felvették a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaság-tudományi Karára, ahol 1966-ban végzett.

1967-ben férjhez ment volt évfolyamtársához. 1968-ban és 1969-ben megszülettek gyermekeik: Marianna és Balázs, akiket meleg családi légkörben neveltek fel, és bocsátottak önálló útjukra. Házasságuk 49 évét egymást segítő, szép emberi kapcsolat jellemezte, melybe beletartozott a tágabb család, a testvérek, a szülők segítése is.

Anna 1972-ben agrármérnök-tanári oklevelet szerzett a GATE Tanárképző Intézetében. 1974 szeptemberében kezdett tanítani a **váci Táncsics Mihály Mezőgazdasági Szakközépiskolában** növénytermesztés, géptan, mezőgazdasági gyakorlat tantárgyakat.

Az intézmény vezetése hamar felismerte sokoldalú képességeit: osztályfőnöki, KISZ-tanácsadói feladatokat is kapott. A GATE gyakorlóiskolájaként működő intézményben vezetőtanári megbízatást teljesített.

1977-ben férje munkahelyváltozása és lakóhelyváltozás miatt öt évre megszakította tanári munkáját. Ez idő alatt a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) Pest megyei szervezetének szaktitkáraként tevékenykedett. 1982-ben – amint családi körülményei lehetővé tették – újra visszatért felismert hivatásához, a pedagóguspályához, a **„Váci gazdászokhoz”**, a **„Mezőhöz”**. Ebben az intézményben dolgozott egészen nyugdíjba vonulásáig (1999) és azon túl még négy évig (2003), vállalva a Budapestről, illetve Nagymarosról történő ingázást. Az intézmény fennállásának 70 évéből dr. Olajos Mihályné egy emberöltőnyi időn át volt részese, alakítója a folytonos innovációval, építőmunkával fejlődő, nyitott szellemiségű iskolának. E 25 év alatt közel 1000 diákot tanított, öt osztály osztályfőnöke volt, vezetőtanár kollégáival 150 tanárjelöltet indított el a pályán.

Jó szakmai felkészültségű, emberi kvalitásaikban is kiváló kollégákkal, az iskola ügyeibe bevont tanulóközösségekkel dolgozhatott együtt. Az életre való felkészítést, a nehézségekkel szembenéző helytállást, a sokféle közösségi formában és színtereken való együttműködést, a kulturált párbeszédet, tanár és tanuló személyiségének kibontakozását igénylő és biztosító iskola megteremtésén munkálkodott ő is, az iskolai élet minden színterén maradandó értéket teremtve, és azt továbbadva.

A 2000-ben végzettek „fogadóbizottsága” a 15 éves osztálytalálkozón

1982-től a mezőgazdasági, áruforgalmi szakos osztályokban mezőgazdasági termelés és feldolgozás tantárgyat és szakmai gyakorlatot oktatott. Szaktanárként folyamatosan képezte magát. 1977 óta részt vett a Magyar Agrártudományi Egyesület (MAE), az Agrárszakoktatási Intézet (ASZI), valamint a GATE Tanárképző Intézet továbbképzésein. Ez utóbbi intézetben elvégezte a pedagógusok intenzív továbbképzési tanfolyamát növénytermesztő és növényvédelmi szakon (1988/89). Az Intézet felkérésére növénytermesztési szakmódszertani foglalkozást vezetett (1990). Részt vállalt az iskola tantervkészítő munkájában, megalkotta a növénytermesztés tantárgy tantervét, az ASZI megbízásából lektorálta a Mezőgazdasági termelés és feldolgozás III. című tankönyvet. 1994/95-ben két kollégájával együtt francia–magyar szakképzési módszer kidolgozásában vett részt (FRAMASZI 1994–1996).

Az áruforgalom és gyakorlati oktatás szakmai munkaközösség tagjaival tehetséges tanulókat készített fel az Országos Szakmai Tanulmányi Versenyekre. Pályája utolsó tíz évében

hat alkalommal értek el tanulóik I–III. helyezést ezeken a versenyeken. A GATE Tanárképző Intézet megbízásából vezetőtanári feladatokat látott el. Évente 10–12 szaktanárjelölt tanítási gyakorlatát szervezte, irányította. Konzulensként segítette a tanárjelölteket a szakdolgozat írásában, részt vett a szakdolgozatok minősítésében. Pályája minden szakaszában részt vállalt az iskolai közélet, az iskola arculatának – nem egyszer vitákban is megnyilvánuló – formálásában. *Boros Aladár* igazgatóhelyettes 1986-ban ezekkel a szavakkal dedikálta számára a „Váci Gazdászok 40 éve" című iskolatörténeti kiadványt: *„Dr. Olajos Mihálynénak, Annának, a nemes vitapartnernek szeretettel."* Anna lett az, aki idős kollégájának munkáját folytatva 1996-ban összeállította az intézmény 50 éves történetét bemutató kiadványt.

Az iskolai évkönyvek tanúsága szerint nevéhez kapcsolódott az első diákparlament példaadó, sikeres megszervezése, valamint az érdeklődési körök szerint működő (vertikális) KISZ-alapszervezetek létrehozása (1974). Ekkor alakultak meg a későbbi években is életképes és sikereket hozó diákkörök: az irodalmi és művészeti kör, az országjáró diákok köre, valamint a fotókör és az énekkar. Az ő kezdeményezésére alakult meg a vöröskeresztes kör. Az iskolai, városi, megyei rendezvényeken, országos diáknapokon sikeresen szereplő tánccsoporthoz is erős szálakkal kötődött. Csoportvezetőként szervezte a próbákat, fellépéseket, segítette a koreográfus, Laukó Ágnes munkáját. (Középiskolai, egyetemi éveiben ő maga is táncolt, nyugdíjas éveiben a nagymarosi nyugdíjas tánckör tagjaként újra színpadra lépett.)

Az iskolaszék titkáraként alkalma volt az iskolahasználók érdekeinek és az iskola partnereinek nézőpontját is összehangolni. Nyugdíjba vonulása után a „Váci Gazdászok és Kertészek Alapítvány" kuratóriumának tagjaként tanúja, nemegyszer részese lehetett szeretett iskolája új kezdeményezéseinek.

Munkáját az alábbi kitüntetésekkel ismerték el:

* Kiváló Ifjúsági vezető (1976)
* a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Kiváló Dolgozója (1987)
* a Földművelési Minisztérium elismerő oklevele (1998)
* Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1999).

„A testület tagjai tisztelték, elismerték mind emberi, mind szakmai téren […] bölcs, megalapozott véleménye, segítő munkája nagyon fog hiányozni" – írta róla halála évében *Teleki Klára* igazgatóhelyettes, akihez több évtizedes munkatársi kapcsolat fűzte.

Tisztelni és szeretni való emberi egyéniségéből, az általa képviselt értékekből legtöbbet osztályai kaptak. Szerette és megértette a középiskolás korosztályt. A tanórán kívüli együttlétek (iskolai rendezvényekben való közös munkálkodás és szórakozás, hét végi és tanulmányi kirándulások, színházlátogatások) mind-mind alkalmat teremtettek tanítványai személyiségének megismeréséhez és formálásához, a minőségi, közös élményszerzéshez – az emberneveléshez.

Egyik kedves tanítványa – *Balajti Ildikó* – a családhoz eljuttatott levelében osztályfőnöke emberi lényének általam is találónak érzett vonásait így rajzolta meg*: „Életem úgy alakult, hogy család nélkül nevelkedtem, és szükségem volt egy kézre, mely segít menni az úton. Ha elesem, felsegít, ha örömöm van, velem örül. Ez a kéz az övé volt, ez az ember Anna néni volt. Milyen volt ő? Sokat gondolkodtam ezen […] A szakmát tanította […*] *Látom magam előtt, ahogy a tábla előtt magyaráz nekünk, belerejt mondandójába valami érdekességet, hogy mi jobban magunkba tudjuk szívni a tudást, az adatokat. Hányszor bátorított minket, nemcsak jobb tanulásra, hanem arra is, hogy tudásunkat kamatoztassuk egy-egy versenyen! Sokan hálásak vagyunk neki, mert későbbi szakmai pályafutásunkban hasznát vettük az*

elsajátított ismereteknek. Fegyelmezett munkára, a feladatok naprakész elvégzésére nevelt minket. Szaktudás és hitelesség, kiszámíthatóság és következetesség jellemezte.

De több volt ő, mint egy szakmai tudást átadó pedagógus. Pozitív életszemléletű és vidám személyiség volt […] Tanárnőnk élete olyan volt, hogy nem sajnált belefektetni időt, energiát egy másik életbe […]. Egy emberi élet akkor lehet értékes, ha példakép is tud lenni. Nemcsak a családjában, rokonságában, hanem távolabbi körben, a munkahelyén is. Anna néni számunkra példakép volt, élete értéket képviselt. […] Hálás vagyok a sorsnak, hogy nehéz, tinédzser éveimben Olajos tanárnő segített felállni, útra lelni, továbbmenni. […] Volt egy mondata, melyet sokszor hallottunk tőle: »Borítékolom nektek«. Ilyenkor tudtuk, hogy egy életre szóló gondolat, tanács vagy figyelmeztetés fog elhangzani. […] Már csak emlékezni tudunk Anna nénire: számunkra hagyott, szívbéli kis borítékait újra és újra kibontva."

Ani, ahogyan a családban hívtuk, 2016. február 26-án, váratlanul távozott el körünkből. Több mint négy évtizedes meleg, rokoni, baráti kapcsolat nem múló emlékképei nyomán született ez írás.

Sógornője,
OLAJOS ISTVÁNNÉ középiskolai tanár
Polgár

DR. OROSZ LÁSZLÓ (Csépa, 1925. július 13. – Kecskemét, 2016. február 6.) magyar–latin és könyvtár szakos tanár, irodalomtörténész, címzetes egyetemi docens, az irodalomtudományok kandidátusa

Édesapja Csépa főjegyzője volt, édesanyja református lelkész családjából származott. Felesége: Orosz Lászlóné Nitsovits Éva Ildikó (†2015) magyar szakos tanárként ment nyugdíjba hosszú évtizedek után a Zrínyi Ilona Általános Iskolából. Gyermekeik: Orosz István (1951) képzőművész, grafikus, animációs filmrendező, egyetemi tanár, Balázs Béla- és Munkácsy Mihály-díjas, Érdemes Művész, Kossuth-díjas, illetve Orosz Éva Andrea (1962) középiskolai tanár 1999-től a kecskeméti Kodály-iskolában.

A jeles Kazinczy-, Berzsenyi- és Katona-kutatóvá lett és a Kecskemét város díszpolgára címet is kiérdemelt tudóstanár az elemi iskola négy osztályát szülőfalujában, Csépán végezte. A gimnázium első öt osztályát a kecskeméti Református Gimnáziumban járta, az utolsó hármat – egészségi okok miatt nagyszüleinél időzve – a beregszászi állami gimnáziumban.

Gimnáziumi életének meghatározó tanáregyénisége Koszorús István volt, magyartanára és osztályfőnöke, aki Kecskeméten és Beregszászon is tanította, és ajánlólevéllel segítette a budapesti egyetem Eötvös Collegiumába. A Pázmány Péter Tudományegyetem hallgatója lett 1943 őszén. Tanárai közül Horváth János lenyűgöző adatismerete, szakmai elkötelezettsége és kitűnő előadásai formálták irodalomtörténészi érdeklődését. Az Eötvös Collegium szellemi légköre, tanárai és diáktársai egész életére kihatónak bizonyultak.

Szoros barátságot, munkakapcsolatot ápolt Keresztury Dezsővel, a Jókai-kutató Nagy Miklós irodalomtörténésszel, Pándi Pállal a Katona-kutatás, a Bánk bán-értelmezések területén.

Irodalmi témákról már tizenéves beregszászi gimnazistaként megnyilatkozik az Együtt című iskolai újságban; cikke jelent meg Balassi Bálintról, Károli Gáspárról, Szenczi Molnár Albertről, Zrínyi és Vörösmarty munkásságáról, és ekkortájt figyelt föl Katona Józsefre és a Bánk bán-témára, mely kérdések egész tanári és irodalomtörténészi életútján, kutatásai során végigkísérték.

Egyetemi hallgatóként 1946-ban a Bölcsészhallgatók Egyesületének sorozatában már Németh Lászlóról tartott előadást, rendszeres kapcsolata volt a *Válasz* és a *Magyarok* című folyóiratokkal: Németh László két drámájáról, Rónay György regénytörténetéről, Nemes Nagy Ágnes első verseskötetéről írt.

Kecskemétre 1948-ban került friss diplomával és doktori címmel – magyar–latin szakos tanárnak. Első munkahelye az államosított Piarista Gimnázium lett, majd annak jogutódja, s 1986-ban ment kisebb kényszerű megszakítások, átszervezések után a Katona József Gimnáziumból nyugdíjba.

Mi, tanítványai csak tisztelettel és hálával teli szeretettel tudunk szólni róla. Magyar- és latintanárunk, osztályfőnökünk volt négy gimnáziumi éven át, és iskolánk könyvtáros tanára – az egyetem könyvtár szakát is elvégezte közben –, akivel mi, diákok rendezgettük az iskola könyvtárát. Ekkor „fertőződtem meg" magam is a könyvek szeretetével, tiszteletével, az olvasás, az irodalom élményeivel szakköri formákban, irodalmi rendezvények során is tanárunk hívó szavára, szervezésében. Érettségi után egyetemi éveimben is segített tanár úr: Katona-, ill. Bánk bán-referátumom előkészületeiben, majd kezdő tanárként, de később is, a kecskeméti Bányai Júlia Gimnázium magyartanáraként és könyvtárosaként. Felejthetetlen élmény volt, amikor már saját tanítványaim rendhagyó óráira hívhattam meg Orosz Lászlót Katona József, a Bánk bán és Berzsenyi témájában.

Tanári pályám megtartó ereje (35 év tanárság egy intézményben), mértéke és minősége, állandó példája lett és volt is Orosz László személye és tevékenysége, kollegiális figyelme és segítsége, valamint a közös munka a Katona József Társaságban 1991-től. Személyes élményeim között szólnom kell arról is, hogy milyen tanár volt, és mit tudtunk róla, mint „tudóstanár"-ról, irodalomtörténészről. Ez utóbbiról szinte semmit, a rá jellemző szerénysége miatt sem, és talán azért sem, mert mint a *Gondolatok az irodalomtanításról* (1995) című vallomásában írja: *„…érdeklődésem megoszlott a tanítás meg az irodalomtörténeti kutatás között […], bele kellett nyugodnom, hogy azok az eredmények, amelyekre irodalomtörténészként jutottam, nem hasznosíthatók közvetlenül az óráimon. Legföljebb közvetve, irodalmi művek, jelenségek megközelítésének, értelmezésének módjában. Inkább irodalomtörténeti munkáimra hatott jótékonyan, hogy írásuk közben tanítottam: tanítványaim befogadóképességére gondolva törekedtem mindig érthetően fogalmazni."*

Igen, magyartanárként a gimnáziumi órákon – de előadásain, a városi rendezvényeken is – mindig érthetően, meggyőzően, gyönyörű beszéddel, artikulációval, a szerzők, művek példáival érvelt, segítette a megértést, a befogadást, népszerűsítette az irodalmat, az olvasást. Nem emlékszem, bárhogy is erőltetem, hogy tanmenetet, óravázlatot láttam-e egyszer is az óráin, ahogy tankönyve(ke)t sem! Egyéb könyveket, a tárgyalt írók, költők műveinek különféle kiadásait annál inkább. Ámulattal figyeltük felolvasásait, kiemeléseit, magyarázatait. Összefogott, súlypontozó, okfejtő, problémaláttató, meggyőző volt: az értelmünkre, a gondolkodásunkra és az érzelmeinkre egyaránt hatott. Érdekelte a véleményünk, sajátos

fejtegetéseink, értelmezéseink is: az általa kiválasztott legjobb fogalmazásainkat évről évre az ún. *Aranydolgozatok* füzetbe másolhattuk bele. Micsoda elismerés és büszkeség volt!

Az irodalomtanításról szóló írásában tanítási gyakorlatához kapcsolódóan a következő sorok megszívlelendők:

„Legszívesebben olyan tankönyveket láttam volna a gimnáziumban, mint amilyenek a negyvenes évek elején kiadott Kincsesházak voltak: sok irodalmi szemelvényt, kísérőszövegül csak a legfontosabb adatokat tartalmazó antológiákat. Meggyőződésem ugyanis, hogy az irodalmat csak a művek tudják megkedveltetni, a hozzájuk vezető utat pedig az a tanár mutatja meg, aki nemcsak a műveket, hanem tanulóit is ismeri."

A '66-ban érettségizők osztályfőnöke

Orosz Lászlót már fiatal tanárként kinevezték Bács-Kiskun és Csongrád megye középiskoláinak magyar és latin nyelvi szakfelügyelőjévé. Megbízásáról ugyan rövid idő múlva lemondott, de később és egész tanári és könyvtárosi tevékenysége során is – TIT előadások, tanártovábbképzések, tanfolyamok, irodalmi konferenciák alkalmával – hallatta szavát a magyartanítás kérdéseiben, a könyvek és az olvasás megszerettetése, népszerűsítése érdekében. 1955-ben (30 évesen) már *„Kiváló tanár"*, de tanári pályája megtorpanásokat, nehézségeket is mutatott. Csábították a szegedi egyetem bölcsészkarára tanszéki előadónak (1951), de a lehetőség meghiúsult; csak jóval később, 1991-ben lett a **József Attila Tudományegyetem** bölcsészkarának címzetes egyetemi docense. Az 1956-os kecskeméti események során koholt vádak alapján letartóztatták, állás nélkül maradt, 1961-ig csak iskolai adminisztrátorként dolgozhatott, majd előbb könyvtáros tanárként, 1962-től pedig a **Katona József Gimnázium** tanáraként került vissza a katedrára. Rész vett – már nyugdíjasként – egykori gimnáziumának, a **Kecskeméti Református Gimnáziumnak** az újjászervezésében, óraadóként magyart tanított.

1992-ben elnyerte az MTA irodalomtudományok kandidátusa címét.

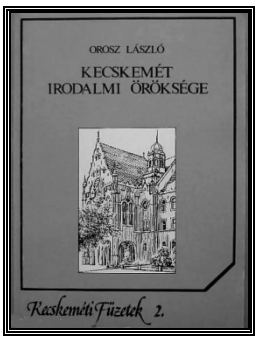
Már pályája elején bekapcsolódott a „hírös város", Kecskemét irodalmi-kulturális életébe, és hamar meghatározó személyiség lett: a Katona József Társaság alelnöke (1949),

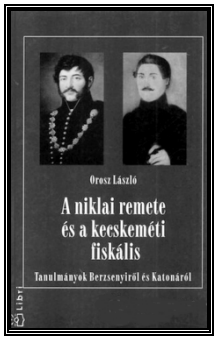
később elnöke, aktív szervezője; a TIT egyik vezetője és népszerű előadója; a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tagja, illetve a Megyei Tagozat alapító elnöke (1991).

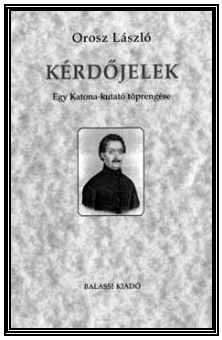
Mindeközben egyetemista korától élete végéig számos irodalmi folyóiratban folyamatosan publikált *(Válasz, Magyarok, Kiskunság, Forrás, Irodalomtörténet, Irodalomtörténeti Közlemények, Magyar Nyelvőr, Kortárs, Könyvtáros, Könyv és Nevelés, Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója),* továbbá helyi és megyei újságok, kiadványok, valamint az irodalmat népszerűsítő füzetek, cikkek, írások szerzője, irodalmi társaságok és konferenciák szakavatott előadója, meghívottja, tiszteletbeli tagja.

Irodalomtörténészi, kutatói törekvéseiről és indulásáról egy 1987-es interjúban így vallott: *„Kezdettől fogva teljes emberként kívántam az irodalomtörténettel foglalkozni. […] az Eötvös Collegiumban elsőéves egyetemista koromban tanultam meg szorgalmasan dolgozni."*

Fő kutatási területe a felvilágosodás és a reformkor magyar irodalma lett: Bessenyei, Kazinczy, Batsányi, Kis János, Fazekas Mihály, Katona József és Berzsenyi Dániel munkássága. Kiadásokat (több esetben kritikai kiadást is), műveket rendezett sajtó alá: Kazinczy Ferencét, Gyulai Pálét, Jókai Mórét és Katona Józsefét.

A Katona József „íródeákjá"-nak segődő tudóstanár 1954-ben írta meg a Bács megyei Füzetek első darabjaként *Katona József* című tanulmányát; 1961-ben méltatta Katona József műveinek 1959-es kiadását, ezt megelőzően 1955-ben Katona válogatott műveiről (Magyar Klasszikusok sorozat) írt cikket; 1974-ben jelent meg *Katona József*, majd 1976-ban *Berzsenyi Dániel* című kismonográfiája a Nagy magyar írók sorozatban.

Orosz László mindeközben jeles irodalmárokkal, kutatókkal dolgozott együtt (Sőtér István, Pomogáts Béla, Pándi Pál, Péter László) az Akadémiai Kiadó hatkötetes, *A magyar irodalom története* (1964), a *Magyar irodalmi lexikon* (1963), az *Új magyar irodalmi lexikon* (1994, 2000) szerkesztésében: fejezetek és címszavak írásával, korszakszerkesztői minőségben. Az Akadémiai Könyvtár munkatársa, Vitályos László szerzőtársának hívja az *Ady bibliográfia, 1896–1970* munkához (1972).

A Katona- és Berzsenyi-kutató Orosz László élete fő művének a *Bánk bán kritikai kiadás*át tekintette (1983). Katona-kutatásainak szakmai segítői, támogatói voltak: Csetri Lajos, Fábián Pál, Solt Andor, Kerényi Ferenc irodalomtörténészek, nyelvészek.

A korábban már említettek és a Katona- és Berzsenyi-kismonográfiák mellett Orosz László főbb munkái (a teljesség igénye nélkül): *A magyar verstani eszmélkedés kezdetei* (1980), *A magyar irodalom története* (társszerzőkkel, 1982), *Adatok a kecskeméti piarista gimnázium színjátszásához* (társszerzőkkel, 1989), *Kecskemét irodalmi öröksége* (1990), *Száz nagyon fontos vers* (társszerzőkkel, 1995), *Katona József válogatott drámái* (vál., utószó stb.,

1998), *Katona József versei* (1991), *A Bánk bán értelmezéseinek története* (1999), *A niklai remete és a kecskeméti fiskális* (2000), *Kecskemét irodalomtörténete* (Füzi László társszerzővel, 2003), *Katona József történelmi művei* (2005), *Kérdőjelek – Egy Katona-kutató töprengései* (2007). Ez a felsorolás is érzékelteti, hogy a Katona- és Berzsenyi-kutató Orosz László irodalmi érdeklődése, folyamatos, kitartó munkája milyen színes és változatos volt. Eközben figyelemmel kísérte és méltatta Németh László tevékenységét, szerette Vas István és Illyés Gyula költészetét, felidézte, ismertette és elemezte a klasszikusokat: Petőfit, Jókait, Vörösmartyt, Kölcseyt; szeretettel fogadta Buda Ferenc első köteteit, értékelte egyre gazdagodó költői tehetségét, életútját.

Mindezek mellett eredeti nyelven olvasta Thomas Mannt; kedves írói közé tartozott a világirodalomból Tolsztoj és Dosztojevszkij; nyelvtudása (latin, olasz, német) révén még fordításokra is vállalkozott, meglepetésül családtagjai megajándékozására (versfordítások feleségének, 1951).

Ballagás 1970-ben

Mikor nyugdíjba vonult szeretett iskolájából, a Katona József Gimnáziumból (1986), így búcsúzott egy interjúban a katedrától: *„Ha rangsorolnom kell, akkor számomra első helyen a tanítás áll, az irodalomtörténettel való foglalkozás pedig voltaképpen nem más, mint a tanítás, csak másféleképpen, más módszerekkel."* Másutt meg azt hangsúlyozta, hogy *„a tanár nem tanterv lebonyolító-automata"*; *„Nem jó az, ha a tanár arra kényszerül, hogy a tankönyv tudós szövegét magyarázza."*

Tudós és tanár; *Tanár úr, a tudós*; *Katona íródeákja; Az irodalom rabja* – ezek a megjegyzések tapadtak Orosz László nevéhez és munkásságához.

A személyes emlékeim, értékelő és bemutató arcképvázlatom igazolásául hadd idézzek még egy visszaemlékezést a kecskeméti főiskolán tanult, Szíriából érkezett, majd kecskemétivé és magyarrá lett *jeles fotóművésztől*, Bahget Iskandertől, akit Orosz László tanított magyarul/magyarra: *„Szíve mélyéig tanár, aki megjelenésében, öltözködésében, életmódjában, gondolkodásában egyaránt példaképül szolgál. … Nagyra becsültem, tiszteltem már akkor is, és óra végén mindig igyekeztem, hogy én legyek az első, és adhassam fel a kabátját."*

Végezetül álljon itt Orosz László tudóstanár, irodalomtörténész méltán kiérdemelt *elismeréseinek listája:*

* Kiváló tanár kitüntetés (1955)
* Toldy Ferenc-emlékérem (1981)
* Kecskemét városáért emlékérem (1982)
* Ady Endre-jutalomdíj (1985)
* Apáczai Csere János-díj (1986)
* Déry-jutalom (1988)
* 1956-os emlékérem (1991)
* Bács-Kiskun megyéért-díj (1993)

* Kecskemét város díszpolgára (1994)
* Pilinszky János-díj (1995)
* Katona József-díj (2003)
* Füzéki István-emlékérem (2008)
* Posztumusz emlékkereszt 1956-os helytállásáért a 60. évforduló alkalmából (2016)

Felhasznált irodalom:

- Varga Mihály: *Dr. Orosz László élete és munkássága.* (Porta Könyvek, Kecskemét, Kecskeméti Lapok Kft.,2003.)
- Gál Orsolya: Orosz László irodalomtörténész…, *Kecskeméti Lapok,* 2008. aug. 27., 4–5.
- Iskander Bahget: Tanár Úr, a tudós – dr. Orosz László. *Kecskeméti Magazin,* 2006. ápr. 24.
- Tudásból várat avagy a tanárok dicsérete – *A Kecskeméti Lapok* alkalmi kiadványa (a hatvanesztendős Szekér Endre és a hetvenéves Orosz László köszöntésére), 1–4. old.; benne: Orosz László: *Gondolatok az irodalomtanításról* című írása (1995. júl. 13.)
- *Ki kicsoda Kecskeméten* (Szerk.: Varga Géza) 2013., 108–109.: Orosz (Éva) Andrea, Orosz István, dr. Orosz László

Tanítványa, kollégája, munkatársa,
BAJTAI MÁRIA ny. középiskolai magyartanár
Kecskemét

P

PALUMBY GYULA (Bélapátfalva, 1912. május 12. – Miskolc, 2003.) református lelkész, történelem–latin szakos középiskolai tanár, igazgató

1912. május 12-én született a család hetedik gyermekeként. Édesapja a MÁV alkalmazottja volt, Mádra helyezték. *„…a mádi elemi iskolában kezdtem az írás-olvasás tudományát elsajátítani”* – mondta *Palumby Gyula* egy interjúban, majd így folytatta*: „A gimnázium két első osztályát református létemre a szegedi piarista gimnáziumban kezdtem, mert Szegeden volt a vasutasoknak internátusuk. Nagyon megszerettem az ottani paptanárokat, és lehet, hogy hatásukra lettem – csak éppen református kiadásban – lelkész-tanár latin és történelem szakon. […]*

Szüleim 1924-ben hazahoztak Szegedről, a pataki kollégium gimnáziumának III. osztályába írattak. Ettől az időtől kezdve mind a mai napig a pataki alma matert valósággal második édesanyámnak, szellemi szülőmnek tartom. Elvégeztem a teológiát, lelkipásztor lettem, majd egyéves ösztöndíjjal a wittenbergi egyetemen tanultam, aztán Debrecenben szereztem meg a tanári oklevelet (történelem–latin). 1938 szeptemberében már a **pataki kollégium gimnáziumában** *tanítottam.”*

1940-ben megnősült, dr. Mátyás Ernő teológiaprofesszor Judit nevű leányával kötött házasságot.

1944-ben behívták tábori szolgálatra, Nyíregyházára. Onnan Budapestre került, ahol a Svéd Vöröskeresztnél végzett munkája során Wallenberg svéd diplomatával is kapcsolatba került. A Gestapo letartóztatta, de 1945-ben már visszatérhetett Sárospatakra. Itt folytatta tanári munkáját 1952-ig, a kollégium államosításáig.

A világháborút követő nehéz gazdasági körülmények között igazgatója volt a Humán Internátusnak, és megválasztották a kollégium gazdasági választmánya elnökévé. De szervezte a partikulákat, a „fiókgimnáziumokat” is.

Benke György református lelkész, teológiatanár írta: *„Megszervezte a Pataki diákcéhet, mely egyrészt a diákokat önálló gazdálkodásra tanította, másrészt kapcsolatot épített ki a városi iparosokkal, és a gimnázium diákjait ily módon összehozta az ipari tanoncokkal és tanulókkal.”*

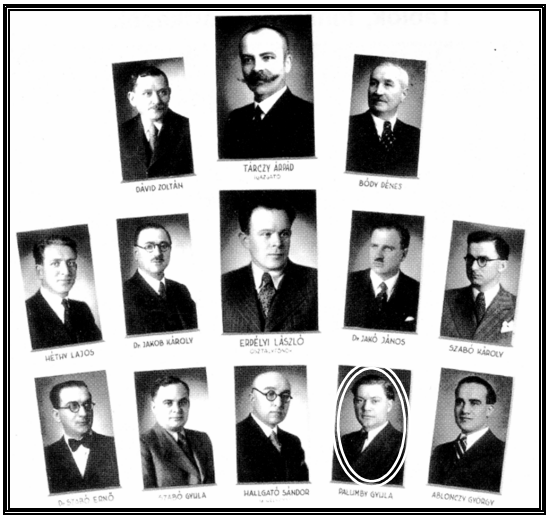
Faragó Lajos egy ’97-ben megjelent újságcikkben írta: *„A pataki kollégium államosítása után »önkéntes száműzöttként«* **Miskolcra** *(Diósgyőrbe) a* **Kilián György Gimnáziumba** *került, ahová magával hozta a pataki hagyományokat, a pataki szellemet.”*

A diósgyőri gimnáziumban 1952-től 1969-ig igazgatóhelyettesként, 1969-től 1974-ig igazgatóként dolgozott mindegyik kollégája megelégedése és kiváló munkájának elismerése mellett.

Fábián József, a gimnázium nyugalmazott tanára így emlékezett vissza a különböző időszakokra: *„Munkájában kiváló szervező- és kapcsolatteremtő képessége, nagy munkabírása is segítette. Számára ismeretlen volt a megoldhatatlan feladat. […] »A jó szóval oktasd,*

játszani is engedd« elv alapján a tanulmányi fegyelem és színvonal megtartásán túl a színes, változatos diákélet híve volt. […] Tanár és diák számára egyaránt mozgalmas élet zajlott, amely cselekvésre sarkallt, kevés helyet hagyva a szélárnyékot kedvelőknek. […] Nyugdíjazása után sem tudott tétlenkedni: hosszú éveken át sikeres idegenvezetőként kalauzolta a szerencsés csoportokat Európa sok országában."

Gyula bácsit a 90. születésnapjára rendezett ünnepségen a Diósgyőri Gimnázium akkori igazgatója, *Péter Barnabás* köszöntötte. Az ő beszédéből idézek, amely a *Déli Hírlapban* is megjelent: *„Palumby Gyulának óriási szerepe volt abban, hogy gimnáziumunk itt, Diósgyőrben az indulástól kezdve a szó legjobb értelmében igazi gimnáziumként működjék, hiszen Demeter Gyula tanártársával együtt a sárospataki szellemiséget valósította meg. Jeles hagyományok bevezetése fűződik a nevéhez. Talán nem érdektelen megemlíteni, hogy az aggteleki cseppkőbarlangban legelőször a mi iskolánk szervezett komolyzenei koncertet a Gyula bácsi kezdeményezésére."*

A gimnázium tanári kara 1941-ben

Az újságcikk írója az igazgatói köszöntés alapján a következő mondatokban foglalta össze Gyula bácsi korábbi tevékenységeit: *„Szavai nyomán szépen sorjáztak azok a további kezdeményezések, amelyekre ma is büszke a gimnázium. Ilyen volt a balatonfenyvesi tábor területének megszerzése, majd felépítése, igénybe véve a kohászat segítségét is. […] Ebben az időszakban a gimnázium épülete teljesen megújult és bővült, a pinceklubból valódi klub lett, és ő szervezte azokat a budapesti színházlátogatásokat is, amelyeken az egész iskola részt vett. De felejthetetlenek a nagy kirándulások is, melyeken diákok, szülők és tanárok egyaránt ott voltak. A nyugdíjas években sem szakadt meg kapcsolata az iskolával, volt munkatársaival. Örökre emlékezetesek maradtak a tapolcai találkozások, melyeken mint nagyszerű házigazda az egész tantestületet vendégül látta. De az ő nevéhez fűződik az iskola életével foglalkozó könyvsorozat megírása és szerkesztése is."*

Szerteágazó, gazdag tevékenységének elismerését számos városi és országos szintű *kitüntetés* is bizonyítja. Ezek közül sorolok fel néhányat:

* Elismerő oklevelet kapott 1941-ben hitéleti tevékenységéért és „feddhetetlen" életmódjáért, melyet a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke és lelkészi főjegyzője hitelesített.
* Oklevelet kapott „a Dr. Peja Győző emlékgyűrű adományozásáról", melyet a „Dr. Peja Győző Emlékgyűrű Alapítvány" alapítója és kuratóriumának elnöke írt alá.
* A pedagógusi munkásságának elismeréséért a Parlamentben vette át a Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt kitüntetést.

Munkásságáról és kitüntetéseiről *Palumby Gyula* néhány mondatát most megosztom:

„Számomra igen nagy megtiszteltetés volt, hogy 16 évig dolgoztam Peja Győző Kossuth-díjas kandidátus iskolaigazgató helyetteseként, majd 1968-tól utódja lehettem az iskolavezetői poszton. Amit tudtam, igyekeztem megtenni a pedagógustársaimért is. […] Két hobbim van! Az egyik változatlanul Patak. Lélekben állandóan Sárospatak »babiloni fogságában« élve szervezem, vezetem Miskolcon a pataki baráti társaságot. Munkásságom elismeréseként Sárospataktól megkaptam a Pro Urbe-kitüntetést, ami kimondhatatlan örömöt jelent számomra. A másik hobbim a Kilián Gimnázium. A ballagás napján – ami éppen egybeesett 85. születésnapommal – kaptam meg tőlük a Peja Győző-emlékgyűrűt."

Egy régi diósgyőri tanítványának, *Simon István*nak *Emlékezés Palumby Gyulára* című írásából néhány mondat: *„A Gimnázium és a Technikum tanári kara is átvette az ő szellemét: a kötelességtudást, az emberséget, az emberszeretetet, az egymás segítését és minden pozitív jó tulajdonságot. Öröm volt itt diáknak lenni, legyen az tizenéves gimnazista vagy ötvenes technikumi hallgató. Sok esetben találkozom olyan emberrel, akivel csak látásból ismertük egymást, mert másik osztályba járt. Majd megszólítjuk egymást: Emlékszem rád. Te is a Palumby-egyetemre jártál! […] Az összes történelemóra anyagát humorral átszőve tanította. Ezért lehetett azt könnyedén megtanulni, és ezért emlékezem rá még ma is. Ő a történelmet még azzal is megszerettette, aki soha nem szerette. Különleges pedagógiája volt."*

Az 1950-ben végzettek tablóján

Az előbb leírtak már a miskolci „önkéntes száműzetés" előtt, itt Patakon is jellemezték Gyula bácsit. Én, ez arcképvázlat írója is tanítványa voltam az 1950–1951-es és az 1951–1952-es tanévben. Osztályfőnököm és történelemtanárom volt. Emberi és tanítási módszereit megjegyeztem, és tanári pályám során sikeresen alkalmaztam. Mindent meg lehetett vele beszélni tisztelettel és emberi hangon. Egyetlen esetre sem emlékszem, hogy bármelyik osztálytársam tiszteletlenül vagy sértő hangon beszélt volna vele. Többször is elmondta: *„Gyerekek, velem mindent meg lehet beszélni! Nekem bivalybőr van a képemen, és vasvillával sem tudtok megsérteni!"* A történelmet valóban úgy tanította, ahogyan Simon István is

leírta. Minden történelmi eseményhez fűzött valamilyen humoros megjegyzést, ezért a tananyagot könnyen megjegyeztük.

Volt egy nagyon emlékezetes óránk, amelyre a mai napig jól emlékszem. Meg akartuk viccelni Gyula bácsit, de teljes mértékben „öngólt" rúgtunk. Harmadikosok voltunk, és április 1-én a következőt csináltuk: A tanári asztalt a terem végébe vittük, a táblát leakasztottuk, és az egyik végét az asztalra tettük, a másikat pedig a falhoz támasztottuk. Az összes padot megfordítottuk, tehát az egész terem berendezése 180-fokos fordulatot vett. Kíváncsian vártuk, hogy Gyula bátyánk – mert így szólítottuk, a tanár úr megszólítás tiltva volt – mit fog szólni a változáshoz. Enyhén szólva „ajakra huppantunk", mert a meglepődésnek a nyomát sem láttuk rajta. Fellépett az asztalra, és így írta a táblára a következő tananyag vázlatát. Egyetlen szóval sem kérdezte, hogy miért csináltuk ezt a felfordulást.

Sajnos, életének 92. évében eltávozott tőlünk. *Demeter Gyula*, egyik barátja és tanártársa így emlékezett meg róla: *„Pataki diák volt ízig-vérig. Annak ellenére, hogy nem is itt indult, és nem is itt ért véget munkássága és élete, de haló porai pataki földben pihennek a nagy elődök és ősök sorában."*

Felhasznált források:

- Halmosné Palumby Eszter (Palumby Gyula leánya) által küldött fényképek, újságcikkek, iskolai bizonyítványok, visszaemlékezések
- Benke György által írt életrajzi cikk Palumby Gyuláról. Megjelent: *Pataki tanáraink (1931–1952)* c. könyvben. (Szerk.: Benke György, Pólos László, Szabó Csaba) Sárospatak, 2005, 123–124.
- Sipos István: Diákkori emlékeim Palumby Gyuláról
- „Gyula bácsi 90 éves" *Déli Hírlap* 2002. május 11. (- paulovits -)
- Philosophise Fakultät der Universität. Halle – Wittenberg, 1935. jún. 24.
- Fábián József: IN MEMORIAM PALUMBY GYULA
- Faragó Lajos: A hét embere – Palumby Gyula, a kitüntetett pedagógus. *Észak-Magyarország,* 1997.
- Oklevél a Dr. Peja Győző Emlékgyűrű adományozásáról. Miskolc, 1997. május 9.
- Demeter Gyula: Tanúim lesztek – In memoriam Palumby Gyula.
- Simon István: Emlékezés Palumby Gyulára (kézirat)
- Fábián József: Búcsúzunk – Palumby Gyula emlékére. *Észak-Magyarország* 2003. nov. 19.

Tanítványa,
SIPOS ISTVÁN ny. gimnáziumi tanár
Sárospatak

DR. PERECZ GYÖRGYNÉ Téglás Anna Zsuzsanna (Berettyóújfalu, 1922. június 15. – Komádi, 2016. március 11.) tanító

Hosszú és tartalmas életutat tudhatott magáénak dr. Perecz Györgyné, Anna néni, aki Téglás Ferenc református lelkipásztor és Kinter Róza gyermekeként született. Volt még három testvére: Katalin, Ferenc és László, akiket az édesanyjuk mint háztartásbeli nevelt nagy szeretettel.

Az elemi iskola 1–4. osztályát Mezőgyán településen végezte, majd ötödik osztálytól szülei beíratták Debrecenbe, az akkori egyik leghíresebb iskolába, a Református Dóczi Leánynevelő Intézetbe. A 12 éves kislány ebben a híres iskolában 1932-től 1941-ig, kilenc éven át tanult. Mint serdülő gyermek iratkozott be, és fiatal 19 éves tanítónőként került ki. Népiskolai tanítói oklevelet szerzett 1941. június 27-én. Beszélgetések során többször megemlítette, hogy ő és testvérei is szerencsések voltak, mert ifjú korukat oly időszakban élték, amikor még nem akadályozta előmenetelüket semmilyen előítélet, politikai vagy egyéb megkülönböztetés. Az ott tanító híres pedagógusok igyekeztek az intézménybe járó diákokat felkészíteni az élet különböző területeire. A fontosabb műveltségi tantárgyak tanítása mellett (magyar nyelv és irodalom, történelem, földrajz, mennyiségtan, természetrajz, kémia, fizika, egészségtan) tanultak test- és élettant, lélektant, logikát és gazdasági ismereteket. Fontos tantárgyuk volt a közgazdaságtan, rajz, szépírás, ének és egyházi zene, kézimunka, testgyakorlás. Az iskola utolsó osztályaiban pedig azokat a tárgyakat tanították, melyek felkészítették a diákokat a tanítói pályára: neveléstan, tanítástan és módszertan, neveléstörténelem és iskolaszervezettan, nevelési és tanítási gyakorlatok.

1941 szeptemberében már **Mezőgyán** településen tanított az ottani elemi iskolában. Itt nem sokáig dolgozott, mert 1944. május 10-én házasságot kötött dr. Perecz György körzeti orvossal, aki **Komádi** településen praktizált. Oda követte a férjét. Amikor 1944-ben Komádiba költözött, nem is gondolta, hogy egész további élete ide fogja kötni.

A háborús körülmények alaposan beleszóltak életük alakulásába. Mint abban az időben sok ezren, féltek az erőszakos cselekményektől. A legfontosabb értékeiket szekérre felpakolva menekültek nyugatra. Később vonaton utaztak, de a front utolérte őket. A férje mint orvos tevékenykedett, Anna pedig ápolónőként dolgozott. Később a férje fogságba esett, ekkor az egyedüllét helyett jött haza Komádiba.

Szerencsére férje is túlélte a háborús viszontagságokat. 1945 októberében megszületett első gyermekük, György, aki később követte édesapját, ő is orvos lett. (Bakonszegen élte le életének jelentős részét.) Később, 1948-ban megszületett Anna lányuk (Cinka), aki felnőtt korában édesanyja nyomdokaiba lépve tanítónő lett, a körösszegapáti iskolában tanított, onnan vonult nyugdíjba.

Még az 1950-es években sem volt jó ajánlás, ha valakinek pap volt a családjában, ezért nem lelkesedtek azért, hogy tanítson. Így maradt férje mellett az akkor létrehozott orvosírnok munkakörben. Ez a munkakör azt is lehetővé tette, hogy a családja mellett lehessen. Az 1960-as években már nem volt olyan szigor egyes emberek származása, rokonsága miatt, pedagógusokra is szükség volt, ezért 1964-ben felkérésre újra tanítani kezdett **Komádiban** az **általános iskolában.**

Tíz évig dolgozott az alsó tagozat osztályaiban. Az iskolavezetés és a szakfelügyelet, amely figyelemmel kísérte munkáját, példamutatónak találta, és felkérte az alsó tagozatos munkaközösség vezetésére. Nagyon szeretett tanítani. Akkor tapasztalta igazán, hogy Debrecenben a Dóczi Leánynevelő Intézet, majd annak tanítóképzője milyen jól felkészítette tanítványait a pedagógiai feladatokra.

Nagyon jó kapcsolatot alakított ki a tanulók szüleivel. Őt választották meg a szülői munkaközösség elnökének. Feladata volt a szülők összefogása annak érdekében, hogy tevékenységükkel segítsék az iskolában folyó oktató-nevelő munkát. Több alkalommal sikeres rendezvényt szervezett a munkaközösség, melynek bevételét az arra rászoruló gyermekek segítésére fordították.

Tanítványai között 1968-ban

Amikor elkezdődött az iskolákban a napközis csoportok szervezése, új munkahelyéül az alsó tagozatos napközis csoportot jelölték ki, de akkor sem maradt hűtlen a tanításhoz. Mivel délelőttönként szabad volt, nagyon sok helyettesítést vállalt. Az iskolavezetés vöröskeresztes tanárelnöki feladattal bízta meg. Feladatának tekintette beszélgetni a gyerekekkel az aktuális, egészséget érintő kérdésekről. Feladatai közé tartoztak a testápolási kérdések, a fogápolás, az elsősegélynyújtás alapvető fogásai, a betegségek megelőzése, valamint a tanulóknak különböző versenyekre való felkészítése. Ezt a feladatot olyan sikeresen végezte, hogy később ő lett Komádi község vöröskeresztes elnöke.

A 80-as évek közepén ment nyugdíjba, de nem szakította meg kapcsolatát az iskolájával, a gyerekekkel, kollégáival. Szívesen ment el az iskolai rendezvényekre.

Ha tehette, szívesen járt kirándulni. A biológia–földrajz szakos tanárok rendszeres kirándulásain (az országhatáron belül, valamint Erdélyben, Olaszországban, Németországban, Szlovákiában, Ausztriában, Görögországban, Isztambulban) örömmel vett részt. Német nyelvtudásával segítette kollégáit a tájékozódásban, problémáik megoldásában. Ezekre az utakra igyekezett férjét is magával csábítani.

Mivel gyermekei már felnőttek, önállóak voltak, nyugdíjas évei is aktívan teltek. 1985-től felkérték a településen működő díszítőművészeti kézimunkaszakkör vezetésére. Ezt a feladatot nagy szorgalommal, eredményesen végezte. A hímzést szerető asszonyok már évtizedekkel előbb felfedezték a település hagyományos fehér hímzését, majd a komádi vászonhímzést, ezek alapján határozták meg a szakköri tevékenységük fő irányvonalát.

Munkájuk helyi, megyei, sőt országos kiállításokon is sok szép sikert ért el. Ezt a munkát szervezte dr. Perecz Györgyné. Többször hívták a szakkör tagjait különböző versenyekre, bemutatókra. A meghívásoknak szívesen tettek eleget, mert ezzel is öregbítették Komádi település és a fehér hímzés hírnevét. Amikor előadásokon beszélnie kellett a híres komádi hímzésről, azt hangsúlyozta, annak egyedülállósága a tiszta egyszerűségében rejlik.

Büszkék lehettek azok a nyolcadik osztályos tanulók is, akiknek a ballagó tarisznyáját a hímző szakkör tagjai készítették.

Az iskola vezetése felkérte, hogy az 5–6. osztályos lányok részére hímző szakkört vezessen. 2013-ig végezte ezt a munkát. Szívesen tette, mert azt tapasztalta, hogy a fiatal, 12–13 éves lányok örömmel dolgoztak, és értékes munkákat készítettek.

A szülői házban református lelkész édesapja hatása maradandó volt számára, ezt fokozta a debreceni egyházi nevelés. Amikor pedig az 1990-es évektől szabadabbá vált a vallásgyakorlás, felélénkült az egyházi élet, ő is nyíltan járhatott templomba, és 1990-től a Komádi Református Egyházközség főgondnoka lett. Munkájával segítette a településen szolgáló református lelkész munkáját. Mivel megszaporodott a hittanoktatásban résztvevő tanulók száma, segített hittant tanítani a **komádi** és a **magyarhomorogi általános iskolák** alsó tagozatos tanulói számára. Tehette, mert iskolai tanulmányai során vallástanítói képzést is kapott. Az egyházhoz való hűsége megmaradt élete végéig.

Szabad idejében örömmel foglalkozott unokáival, majd az idő múlásával, a dédunokáival is. Ezt lehetővé tette az, hogy igen szép kort ért meg. Családi összejöveteleken szívesen beszélgetett a régi időkről: az 1900-as évek első felének történéseiről, a háború időszakában átélt élményeiről és az ötvenes évek idején tapasztalt nehézségekről.

A családnak már az elmúlt évszázad hatvanas éveitől nyaralója volt a Balaton partján, Balatonfenyvesen. Amint befejeződött a tanév, a férje kivette a szabadságát, hogy ott minél többet legyenek együtt. Később pedig gyermekeivel, majd unokáival töltötte ott a nyári szünidőt. Tette ezt egészen kilencven éves koráig.

Anna néni magas kora ellenére betegségekre nem panaszkodott. Kórházban is alig töltött pár napot. 2016. március 11-én halt meg. Utolsó útjára több százan kísérték ki a komádi temetőbe.

Cserép Imre, komádi pedagógus a *Komádi Hírmondó* 2016. áprilisi számában így búcsúzott tőle: *„Elment, minket itthagyott, / De bennünk emléke felragyog. / Mint egy-egy drágakő darab, / Emlékeinkben örökre megmarad. / Tanított, szeretetett és remélt. / Búcsúzunk Tőle ennek a fényében, / Drága Anikó néni! Nyugodjon békében!”*

Munkájának elismerése:

* 1977-ben a Művelődési Miniszter Pedagógus Szolgálati Emlékéremmel tüntette ki.
* 1985-ben a VII. Országos Művészeti Kiállításon oklevéllel ismerték el munkáját.
* Pedagógusnapon az iskolavezetés szinte minden alkalommal díszes emléklappal és pénzjutalommal díjazta.
* 2013-ban a Bihari Népművészeti Egyesülettől (mint 20 éve alapító tag) Jubileumi Emléklapot kapott.

Miután több mint 93 évet élt, a debreceni Református Dóczi Leánynevelő Intézet jogutódja, a Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskola 1991-ben *arany-*, 2001-ben *gyémánt-*, 2006-ban *vas-*, 2011-ben *rubindiplomát* adományozott számára.

Források:

- A komádi fehér- és vászonhímzés múltja és jelene. *Komádi Füzetek I.* 2009.
- *15 éves a Bihari Népművészeti Egyesület.* Berettyóújfalu. 2008.

VMIRJÁNCKI JÓZSEF tanár
Körösszegapáti

PORNÓI IMRÉNÉ Molnár Aranka (Szolnok, 1930. január 10. – Berettyóújfalu, 2015. február 14.) történelem–földrajz szakos általános iskolai tanár

Szolnokon született háromgyerekes munkáscsalád gyermekeként. Iskoláit szülővárosában végezte, és a helyi polgári iskolában érettségizett. A főiskolára való jelentkezése előtt már állást vállalt. A Szegedi Állami Főiskola történelem–földrajz szakán 1954-ben szerzett tanári diplomát. Itt ismerkedett meg későbbi férjével, Pornói Imrével, akivel 1954-ben kötött házasságot. Mindkettejüket **Komádiba** helyezték tanítani.

Komádi a pályakezdés szárnyaló időszakát jelentette. Az oktató-nevelő munka mellett számos szemléltetőeszközt készítettek a történelem és a földrajz tantárgyak tanításához. Aktív részesei voltak az iskola és a falu kulturális rendezvényeinek: farsangi bálnak, színjátszó körnek, kulturális gálának. A komádi tantestület összetartó közösségébe dicsőség volt tartozni.

1966-ban áthelyezéssel kerültek át férjével **Biharkeresztesre**, a **Bocskai István Általános Iskola és Gimnázium** egyesített intézményébe, ahol férje igazgatói állást töltött be, ő pedig napközis tanárként tevékenykedett. Neki is köszönhető, hogy igazi rangra emelkedett iskolájában a napközis csoport munkája. Pedagógiai munkájában mindig a gyermekek iránti elkötelezettség, a hivatásának való legmagasabb szintű odaadás, tenni akarás és felkészültség vezérelte. Napközis munkaközösségi vezetőként irányította hosszú éveken át a nevelőtestület napközis nevelőinek csoportját. Személyiségfejlesztéssel kapcsolatos komplex szemináriumot végzett. Mindig fontos feladatnak tartotta tanulóinak sokoldalú fejlesztését. Nagy gondot fordított a tanulási technikák elsajátíttatása mellett szociális körülményeik megismerésére, a meleg, nyugodt, családias légkör biztosítására a napközi otthonban. Igyekezett változatos szabad idős programokat biztosítani a napköziseknek, ahol kreativitásukat fejlesztve megismerkedhettek új munkaformákkal, feltárhatták személyiségük rejtett tartalékait, kincseit. Foglalkozásain a fiúk is lelkesen tanultak meg makramézni, batikolni, kötni. A diákoknak szervezett kirándulások, táborozások, vándortáborok aktív irányítója volt. A település szépkorú lakosságát rendszeresen köszöntötte tanulóival különféle ünnepeken, rendezvényeken, idősek napján műsoraikkal, maguk készítette ajándékaikkal. Több évtizedes pedagógiai munkája eredménye az is, hogy tanítványai közül nagyon sokan választották a pedagógushivatást, és vissza-visszatértek hozzá tapasztalatok szerzése céljából.

A fentiek igazolásaként álljon itt egy volt kolléga és egy tanítvány visszaemlékezése. *Pócsné Boros Magdolna* (volt Jávor Jánosné) kolléganőjének ezek a gondolatok jutottak eszébe: *„Pornói Imréné mindig nett megjelenése, fürge léptei hiányoznak a kisváros, Biharkeresztes főutcájáról. Külső megjelenése is precíz bensőjét tükrözte.*

Több mint 20 évig volt kartásam, napközis munkaközösség-vezetőm és a fiam napközis csoportvezetője. Aranka megtestesítője volt a mindig céltudatos, következetes nevelőmunkának. Tudományos igénnyel szervezte a napközisek munkáját. Mindig valami újat, érdekeset is becsempészett a foglalkozásokba, amely motiválta a gyerekeket. Ébren tartotta a nevelők munka iránti igényességét azzal is, hogy új feladatokkal bízta meg őket, változatos tevékenységre serkentette kollégáit. A munkaközösségi foglalkozásokra kutató munkával bízott meg bennünket.

Én egyszer azt a feladatot kaptam, hogy a gyermekrajzok felhasználásával elemezzem a család életét. […] Az elemzéshez át kellett tanulmányoznom a szakirodalmat. Ezután többször használtam ezt a módszert. Igazi tanítója volt a kartásaknak és a tanítványainak."

Egy volt tanítvány, *Gáll Sándorné Sárvári Ilona* pedig így emlékezik: *„Hálás szívvel idézem föl Aranka néni emlékét, aki felső tagozatos koromban, négy éven át volt a napközis nevelőm. A szó szoros értelmében nevelt bennünket: személyes példamutatásával és a szakma profizmusával. Fáradozása és következetes munkája által tőle tanultam meg, hogy legfontosabb kötelességünk a ránk bízott feladatok pontos, magas szinten való elvégzése.*

Felejthetetlen élmények részesei lehettünk az ő általa vezetett különböző foglalkozásokon. Több mint negyven év távlatából is élénken emlékszem a kavicsból készített mozaikképre, a tésztavágó deszkára égetett és festett népi motívumokra, a tornacipős (»dorkós«) dobozokból készített padlóvázára és a subaképekre, melyek évekig díszítették lakásunkat. Nagyon szerettem, amikor regényekből olvasott fel nekünk. Az érdekes, izgalmas történeteket, a csoport szájtátva, pisszenés nélkül hallgatta. Így jutottam el a Nyolcszáz mérföld az Amazonas mentén című könyv meghallgatásával a csodálatos esőerdők birodalmába. A négy év alatt egy jól működő közösséget kovácsolt össze, ahol mindenki segítette önzetlenül a másikat, ahol tudtunk örülni egymás sikereinek, és – ha a szükség úgy kívánta – segítettünk a nehézségben lévőknek.

Millenniumi ünnepség Biharkeresztes 2000 (Zászlóanya)

Évek múltán, amikor alkalmanként találkoztam vele az utcán, mindig érdeklődött sorsom felől: Hogy érzed magad a munkahelyeden, Cilám? (Életemben egyedül ő szólított így.)

Most, hogy az idő távlatából felidéztem kettőnk kapcsolatát, tudatosult bennem, hogy milyen meghatározó és mély nyomokat hagyott bennem. E gondolatok kapcsán személyére vonatkozóan Móra Ferenc szavai jutottak eszembe: »Csak egy feladatot ismerek: Szeretni! Szeretni! Szeretni!« Szerette a szakmáját, hivatásként élte meg. Szerette a gyerekeket, ezért mindent megtett értünk. Szerette embertársait, hitt az emberi jóságban, a világ fejlődésében. Tudjuk, hogy az általa kibocsátott szeretetenergia nem veszett el. Itt van a tanítványaiban – bennem is –, melynek továbbadásán fáradozunk."

Munkáját több alkalommal is elismerték: *törzsgárdajelvény arany fokozata*; *dicsérő oklevél*, *Pedagógus Szolgálati Emlékérem*, az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója*. 50 éven át kifejtett szakmai tevékenységéért megkapta az *aranyoklevelet*.

1989. október 1-jén vonult nyugdíjba. Nyugdíjasként is figyelemmel kísérte a város fejlődését. Örömére szolgált, hogy a millenniumi zászló átadásakor őt tisztelték meg a zászlóanya címmel, és vehette át az országzászlót.

Büszkeség töltötte el, hogy gyermekei a negyedik generáció tagjaiként szintén a pedagógushivatást választották. Neki megadatott, hogy a szeme előtt nőttek fel és léptek felnőttkorba unokái. Nyugdíjba vonulása után velük folytatta tovább a leckeírást, a számonkérést, a legnagyobb következetességgel és szigorral. Kísért unokát zongora- és táncórára, tanított meg kötni, batikolni, gyertyát önteni, szabni-varrni, tanulságos történeteket olvasni és értelmezni.

Sok mindenre rádöbbentették lányunokái. Az idők változását követve maximálisan meg akart felelni a kihívásoknak. Vallotta, hogy az elfogadó és támogató szeretet mindennél többet ér, azokat a pontokat kell keresni, ami összeköt. Tudott fiatalosan lelkesedni, megtanult az ő fejükkel gondolkozni, az ő szívükkel érezni. Tudta, hogy a legszebb szolgálatot teljesíti: azokért van, akiknek szükségük van rá, számítanak rá, szeretik, ugyanúgy, ahogy annak idején férjével is tették (akit 43 évi boldog, kiegyensúlyozott házasság után 1997-ben veszített el).

A 85. születésnapi gyertyát még otthonában fújhatta el. Egyre fogyó ereje 2015. február 14-én örök álomba ringatta. Csendben átszunnyadt az égi birodalomba párja mellé, a régi eltávozottak mennyei tantestületébe.

Lánya,
NAGY ZOLTÁNNÉ PORNÓI ARANKA tanár
Biharkeresztes

R

DR. RAVASZ JÁNOS (Budapest, 1915. október 29. – Budapest, 2004. január 8.) történelem–latin szakos tanár, bölcsészdoktor, neveléstörténész, helytörténész, egyetemi adjunktus, Kossuth-díjas pedagógus

A Ravasz család az 1600-as évekre vezeti vissza a családtörténetet, I. Lipót császár testőre Ravasz János szabad székely volt. A család gyökerei a nagy múltú kelementelki Ravasz családhoz kötődnek. Ravasz László református püspök unokaöccse az a Ravasz Árpád, aki a Budapesti Református Főgimnázium tanára, igazgatóhelyettese, majd igazgatója volt 1909-től 1935-ig.

Ravasz Árpád fia, Ravasz János a református gimnázium diákja volt, kitüntetéssel érettségizett 1933-ban. Cserkészélményei életre szólóak voltak, segédtisztként vezető volt VIII. osztályos korában (melynek próbáját kitüntetéssel tette le). Részt vett a gödöllői cserkész világtáboron, a jamboreen 1933-ban.

A Pázmány Péter Tudományegyetemen és a Budapesti Középiskolai Tanárképző Intézetben folytatta tanulmányait (1933–1938). Egyetemistaként is segítette a Budapesti Református Gimnázium cserkészmozgalmát. Tanári oklevelet 1938. április 25-én kapott történelem és latin tanítására. A bölcsészdoktori diplomát 1938. június 11-én védte meg a Pázmány Péter Tudományegyetemen.

Tanári pályáját a **Budapesti Református Gimnáziumban** („Lónyay") kezdte óraadó tanárként 1938 októberében, 1939–1941 között történelem–latin szakos helyettes tanár volt.

1941 februárjában *dr. Tóth Géza* tanügyi főtanácsos iskolalátogatásakor Ravasz János latinóráját megnézve, ilyen véleményt írt: *„Tervszerűen tagolt óra, mely a számonkérés után jól dolgozta fel a kitűzött anyagot. Hangsúlyozták a magyartól eltérő nyelvtani jelenségeket, s az olvasmányhoz csatlakozó magyar szöveg lefordításában ügyeltek a jelentéstartalomnak megfelelő szóelemek helyes kiválasztására. E műveletek elég jól mentek, s arról győztek meg, hogy az osztály készültsége megüti az e fokon kívánt mértéket."*

1942 júniusában a tantestület a megüresedő történelem–latin szakos állásra rendes tanárrá így terjesztette fel az igazgatótanácsnak: *„…tanulmányi felkészültsége alapos. Szekfűnek, Mályusznak volt tanítványa. Azt a történetszemléletet sajátította el, amely Mályusz kezdeményezésére alakult ki a magyar történelemtudományban. Tudása megnyugtató, tiszta lelkületű, vallásos érzésű, becsületes magyar ember. Készséges, szorgalmas, törekvő. Mint minden fiatalembernek, vannak fogyatkozásai, ütközőpontjai, különösen talán itt-ott, még a fegyelmezés terén, azonban fiatalkori zökkenőit önmaga fékezésével igyekszik áthidalni, és érzi a súlyát annak, hogy ne az édesapa neve kötelezze munkára."* Az egyházkerületi közgyűlés 1942. szeptember 1-től megválasztotta rendes tanárnak.

1943. március 16-án tartott tanári módszeres értekezleten Ravasz János kifejtette: fontos, hogy az ifjúsági könyvtár és az egyes szakkönyvtárak keretében az ifjúság tudományos és népszerűen tudományos művekhez juthasson hozzá. Nemcsak a klasszikus és szépirodalmi olvasmányokra gondol, hanem az ifjúságot mind jobban érdeklő gazdasági, közgazdasági, földbirtok-politikai, statisztikai, természettudományi, történelmi irodalomra is. A könnyen hozzáférhetőséget nagyon jól szolgálná egy jó olvasóterem, ahol a folyóiratok és esetleg napilapok is az ifjúság rendelkezésére állnának a felügyelő tanár vezetése alatt.

A tanári kar 1942-ben

1943-ban Ravasz János heti 19 órában tanított: történelem, latin, gazdaságtan, honvédelmi ismeretek szaktárgyakat. Az 1943/1944-es tanévben vette át a 15. sz. Bethlen Gábor cserkészcsapat vezetését. 1944. március 20-án, Kossuth Lajos halálának 50. évfordulóján, az iskolai ünnepi műsorban emlékbeszédet mondott. A tanévet 1944. március 31-én érkezett rendelet szerint még aznap befejezték, évzáró ünnepély nem volt. Az érettségi vizsgálat április 18., 22., 25. napokban légiriadó és az angolszász bombázás közepette zajlott. Ravasz János az érettségi vizsgálóbizottság tagja volt.

1944. szeptember 4-én tartotta a tantestület az alakuló értekezletet, melyen az igazgató közölte, megszűnt a tanárok Budapestről történő eltávozási lehetősége. 41 tanuló június 30-a óta Karcagon honvédelmi szolgálatot teljesített Ravasz János felügyelete mellett.

1945. január 15-én az oroszok behatoltak a Budapesti Református Gimnázium épületébe. Mivel a németek felrobbantották a hidakat, a tanárok és a tanulók, akik Budán laktak, nem tudtak az iskolába eljutni. 1945. január 24-én Ravasz János csónakon merészkedett át a zajló Dunán, hogy az iskolába jusson.

1945. február 28-án Budapesten elsőként indult meg a tanítás a református gimnáziumban, az órák mellett egy óra közmunkában nyolc tanár és 51 növendék a háborús károkat igyekezett helyreállítani az iskolában.

1945. május 5-én a tantestületi értekezleten Ravasz János bejelentette: megalakult a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség, melynek alelnöki tisztét elvállalta. A tantestület részére indított világnézeti előadás-sorozaton *A gazdasági fejlődés áttekintése* címmel tartott előadást. 1945 októberében a cserkészcsapat vezetését átadta Farkas Istvánnak, a társadalomtudományi kör vezetését viszont továbbra is vállalta.

1945. november 10-i tantestületi értekezleten az istentiszteletek és áhítatok kérdésében kifejtette azt a véleményét, hogy az egyház kereteit túlságosan megmerevedettnek érzi. *„Gyökerét vesztett problémákról beszélnek nagyon sokszor az áhítaton, ez verbalizmus.*

Nem tenné kötelezővé az áhítaton való megjelenést." Ez nagy ellenkezést, vitát váltott ki. Az igazgató szerint Ravasz János csak elszigetelt álláspontot képvisel.

1946 februárjában tanári értekezleten határozati javaslattal állt elő: a tanárválasztás módja változzon olyan irányba, hogy a tantestület minden tagja utánanézhessen a jelöltnek, személyes megismerés és véleménynyilvánítás előzze meg a jelölést, ne az igazgató döntsön egy személyben.

1946 novemberében a tankerületi főigazgatóság megbízta Ravasz Jánost az iskolák önképzőköreinek irányításával és ellenőrzésével.

1947 márciusában a gimnáziumok két napos önképzőköri összejövetelén, melyet Ravasz János rendezett, a református gimnáziumot öt tanuló képviselte.

Az 1947. júniusi tanári értekezleten javasolta Ravasz János, hogy foglalkozzanak az internátusi felvételi és díj módszerével. A progresszív tandíj bevezetését vetette fel. Az igazgató, Kondói Kiss József kijelentette, nem kíván változtatni.

1947 szeptemberétől heti 20 órát kapott Ravasz János. Nem tartotta helyesnek a püspöki kar rendelkezését a latin tanításáról, amely szerint rendkívüli tárgyként kell tanítani. Javasolta, hogy az állami rendelkezést, amely megszüntette a latin nyelv tanítását, és helyette két választható idegen nyelvet tett kötelezővé, ne hajtsák végre.

A tankerületi főigazgatóság a budapesti ifjúsági alakulatok munkájának irányításával bízta meg Ravasz Jánost. A tanfelügyeleti látogatáskor a VII. osztályban tartott történelemórájáról kapott szakvélemény így hangzott: *„Sokoldalú osztályfoglalkoztatás, ügyesen elevenítette meg a vizsgált kort, jól alkalmazott nyelvészeti megjegyzések színezték a könnyen követhető tárgyalást."*

1948 júliusában az iskola neve megváltozott: **Budapesti Református Fiúnevelő Intézet** lett. A centenáris tanulmányi versenyben csak a Kölcsey Gimnázium előzte meg az iskolát. Ravasz János szerint önállóság, szolidság, a munka mélysége, tanár-diák viszony tekintetében viszont első lett a református gimnázium. 1948 augusztusában az ifjúsági munka kapcsán *köztársasági ezüst érdemrenddel* tüntették ki.

Ravasz János az októberi tanári értekezleten bejelentette, hogy a jövőben a **Köznevelési Tanács** véleményező munkáját látja el, másrészt a neveléstudományi kutatások intézetében kap megbízatást, vélhetően október 1-től. Az igazgató azt javasolta, hogy addig az általános iskolában legyen státusban. Ezzel Ravasz János egyetértett.

1948. novemberi értekezleti jegyzőkönyv szerint az *igazgató „szeretettel emlékezik meg dr. Ravasz János kartársról, aki megvált iskolánktól. Iskolánk volt igazgatójának fia, nyolc évig nevelkedett iskolánkban, majd iskolánk történelemtanára lett. Állandóan részt vett az ifjúság életében. A legutóbbi időkben tevékenyen működött az újjáépítés munkájában mint a főigazgató úr által felkért és ifjúsági mozgalmakkal foglalkozó kartárs. Fájlalja távozását, és Isten áldását kérjük további munkájára. Indítványozza a tanári testületnek, hogy szeretettel köszöntsük távozása alkalmából, és jegyzőkönyvünkben örökítsük meg emlékét."*

Draskóczy István erre így emlékezett: *„Ravasz János dr. munkássága előtt is szélesebb mező nyílott. 1948. október 1-jétől a Közművelődési Tanács tart igényt tervező és szervező munkájára. Saját szavai szerint »szabadgondolkodó« szellemének ez a feladat jobban megfelelt."* Ravasz János barátja, szellemi példaképe Bibó István volt, akivel rokoni kapcsolatba is kerültek.

Az Országos Köznevelési Tanácsot megszüntették, helyét és szerepét az Országos Neveléstudományi Intézet (ONI) vette át, így Ravasz János ennek munkatársa lett 1948-tól 1950-ig, vezetője Mérei Ferenc. Az intézetet 1950-ben megszüntették.

Ravasz János 1950–1952 között újra gimnáziumi tanár lett. 1952-től a **Budapesti Pedagógus Továbbképző Intézet** munkatársa, ugyanakkor az **Eötvös Loránd Tudományegyetem** adjunktusa is. Az ONI volt igazgatójának, Mérei Ferencnek 1955-ben történt rehabilitációját Ravasz János készítette elő. Az 1956 októberében rendezett balatonfüredi pedagógus konferencia egyik szervezője volt.

Felesége – akivel 1949. október 12-én kötöttek házasságot –, Egey Etelka (1920–2004) a debreceni Dóczi Református Gimnáziumban érettségizett, a főiskola elvégzése után több általános iskolában tanított magyar nyelv és irodalmat. Két gyermekük született, Gábor (1950) és Erzsébet (1955).

Az '56-os Nagy Imre-kormány tervezett nevelésügyi minisztere Ravasz János lett volna.

Ravasz János 1954–1959-ig a **Pedagógiai Tudományos Intézet** munkatársa volt. **Középiskolai tanár** lett 1959–1968 között**,** 1968–1975 főiskolai docens, majd az **Országos Pedagógiai Intézet** főiskolai tanára 1976-tól nyugdíjba vonulásáig. Magyar helytörténettel, neveléstörténettel és didaktikával foglalkozott.

A Magyar Köztársasági Érdemérem ezüst fokozatát 1948-ban, a Kossuth-díj ezüst fokozatát 1949-ben kapta meg. 1992 júniusában a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjével tüntették ki pedagógiai munkássága elismeréseként. A Magyar Comenius Társaság posztumusz örökös tagja lett.

2004. január 8-án hunyt el. Kívánságának megfelelően bodméri kertjük nyárfái alatt nyugszik az ugyanabban az évben elhunyt feleségével együtt.

Wladár Ervin, volt tanítvány így búcsúzott tőle: *„...megkérdeztem tőle, szerinte mi tette a Lónyayt Lónyayvá? Eltűnődött, és azt mondta: a diákok szeretete, megértése és a szigorúság. Valóban, éreztük, hogy így volt. Köszönjük. De tudjuk azt is, hogyan tette azzá Lengyel Lajos, Szabó Árpád, Kecskeméti Gábor, Kelemen Mihály, Bácsy Ernő, Tarján Jenő, Benda Kálmán, Sain Márton, Szabadi Béla. Nekünk elsősorban Ravasz János, aki tanárunk, nevelőnk volt, akit tanárnál jobban szerettünk. Fájdalmas szívvel búcsúzunk tőle."*

Publikációi:

- *A sárospataki uradalom gazdálkodása a XVIII. század első felében*. 1938. Bp., [Otthon], 103 p. (Tanulmányok a magyar mezőgazdaság történetéhez)
- *Történelem a 7. oszt. Számára.* 1948. (Összeáll.: Zsigmond László, P. Zsigmond Pál, Ravasz János, Janovits István) Bp., VKM, Egyetemi Ny.
- Ravasz János – Felkai László 1952. *Magyar neveléstörténet.* A tanítóképzők 4. osztálya számára. Bp., Tankönyvkiadó. (További kiadások: 1953, '54, '55, '56)
- *Dokumentumok a magyar nevelés történetéből.* 1966. (szerkesztette, magyarázatokkal és jegyzetekkel látta el) Bp., Tankönyvkiadó.

Források:

- A Budapesti Református Gimnázium értesítője 1932/33.
- Kiss Istvánné 1991. *Szemelvények a Budapesti Egyetemi Tanárképző Intézet Gyakorlógimnáziumának jegyzőkönyveiből (1924–1944).* Budapest, OPKM. (A magyar neveléstörténet forrásai 7.)
- A Budapesti Református Egyházmegye közgyűlésének jegyzőkönyvei, valamint a Budapesti Református Gimnázium iratanyaga.
- Dr. Ravasz Jánosné Egey Etelka 1994. „Fiam, ne fordulj vissza… Pillanatképek 1956. október 23-tól napjainkig". *Kapu* 4. 34–40.
- Draskóczy István: *A Budapesti Református Gimnázium 1909–1952.* Kiad. a Budapesti Református Öregdiákok Török Pál Egyesülete. Bp., 1993.

- Wladár Ervin 2006. Emlékezés Ravasz Jánosra. In: *A Lónyay legendája. Lux in tenebris.* Velence, Somhegyi Kiadó és Nyomda Kft., 115–116.
- *Pedagógiai Lexikon* 4. köt. 1988. Bp., 23–24.
- Szilágyi Erzsébet 2009. *A Budapesti Református Gimnázium, a „Lónyay" története.* 1–2. Bp., Lónyay Utcai Református Gimnázium és Kollégium.

Lánya,
DR. MAJORNÉ RAVASZ ERZSÉBET ny. könyvtáros
és *SZILÁGYI ERZSÉBET ny. könyvtáros*
Budapest

REJTŐ PÁLNÉ Pogács Mária (Takácsi, 1913. október 30. – Győr, 1993. augusztus 6.) tanító, iskolaigazgató, könyvtárvezető

A Veszprém megyei Takácsi községben gazdálkodó Pogács család élete az első világháború előtt szépnek ígérkezett. A szorgalmas édesapa, az életerős fiatalasszony és az öregedő, iparossághoz értő kisbirtokos nagyapa örömmel fogadták a családba érkező kis jövevényt. Boldogságuk azonban nem tartott sokáig. Az édesapát, Pogács Eleket a „nagy háború" második évében, 1915 márciusában behívták katonának. Fél év is eltelt, amikor aztán hír jött, hogy Eleket végleg elszakította családjától a kötelesség.

1919 szeptemberétől kisleányuk, Mariska – ahogy a családban ekkor még nevezték – a takácsi iskola tanulója lett. Ez az iskola osztatlan volt. A tanító úr alkalmazta a kistanítói rendszert. Szobájában a nagyobbacskák tanították és kérdezték ki a kisebbeket. Mariska is sokszor segített, hisz mindig eminens tanuló volt.

1923-ban édesanyja, Pogács Elekné is meghalt, elvitte a tüdőbaj. Az volt a kívánsága, hogy testvére, Pécsi József nevelje fel kisleányát. Így került a kis Mariska már a gecsei iskolába. Nagybátyja elintézte, hogy 1928-ban mint hadiárvát, magánvizsga után felvegyék az Irgalmas Nővérek Pauli Szent Vincéről elnevezett polgári Iskolájába Pápán.

Itt is kiválóan tanult. Egy életrajzában írta: *„Boldog voltam abban a tudatban, hogy jó bizonyítványom és az öröm, amelyet az iskola nekem nyújt – tartozás az élettől szeretteim elvesztéséért."*

Osztályfőnöke többször célzott rá, hogy be kellene lépnie a szerzetbe. Ez kezdetben nem is volt az árva lány ellenkezésére. Amikor aztán a kedves nővér megtudta, hogy a polgárista lány családja tanácsára visszakozott, és Amerikában élő apáca nagynénje épp akkoriban lépett ki a rendből, nagyon megharagudott, és ezt látványosan is éreztette. 1930-ban nagybátyja ezért átíratta az állami polgári iskolába.

Nagyapja az évek során egyre büszkébb lett unokájára. Mivel az első világháború után összeszedte magát, és megint módos ember lett, megígérte, hogy fedezi unokája továbbtanulását, hogy tanítónő lehessen belőle. Mária 1931-ben kezdte meg öt évig tartó tanulmányait a győri Magyar Királyi Állami Tanítónőképző Intézetben. Ebben az iskolában is

igyekezetével kívánta bizonyítani, hogy méltó tanárai és protektorai segítségére. Hamarosan az iskola egyik legjobb tanulója lett. A hospitálásokon és tanítási gyakorlatokon megtanult a gyermekekkel úgy foglalkozni, hogy a későbbiek során soha nem jelentett problémát számára egy-egy pedagógiai feladat megoldása. Az intézetben eltöltött öt év óriási ismeretanyagot nyújtott, és személyiségformáló hatással volt rá. Az a jó nevelés, amelyet ott kapott, életre szóló útravalót jelentett. 1936-ban kapta meg tanítói diplomáját. Minden lehetőséget megragadott, hogy munkát találjon. Mint hadiárvának, jó protektorai voltak, ennek ellenére öt évig nem talált kinevezett tanítói állást.

Többször próbálkozott felekezeti iskoláknál, de eredmény nélkül. Rövid ideig **Kisfaludon** helyettes tanítóként működött. Munkáját olyan jól végezte, hogy az iskolaszéki tagok jegyzőkönyvi elismerést javasoltak számára. Ebből azonban irigység lett, és féltékeny kolléganője hamarosan elüldözte az iskolából a fiatal tanerőt.

Időközben Gönyűre költözött nevelőapja, Pécsi József családja – melyben a hat saját gyermek mellett ő is megfért –, s számtalan tennivalóban vett részt a gyermekek és a háztartás körül.

Hosszas protektori közbenjárásra 1939 decemberében sikerült elhelyezkednie a Linum Lenfonó és Szövőipari RT győri gyárában, és egy igazolás szerint „értelmiségiként" szolgált 1941 februárjáig, mivel közben tanítónőnek alkalmazták az időközben Magyarországhoz visszacsatolt Észak-Erdélyben.

Szórvány magyar településeken dolgozó pedagógusok körében (1942)

1941 februárjában érkezett meg a visszacsatolt Szilágy megyébe, szórvány magyar vidékre. Kinevezése ideiglenes próbaszolgálatos tanítóként a hadadi elemi iskolához szólt, végül állomáshelye **Benedekfalva** község lett. 1941 májusában helyettes tanítóvá való kinevezéséhez háromévi helyben maradást kellett aláírnia, valamint vállalnia kellett a román nyelv elsajátítását – egy éven belül – szóban és írásban. A magyar tagozat vezetését bízták rá. 46 diákot tanított, köztük 18 román nemzetiségűt.

A munka nehéznek ígérkezett. A gyermekek alapképességei igen sok kívánnivalót hagytak maguk után. Sok gond volt a magyar nyelvtudással, az olvasás-írás képességével. Különösen a zsinórírásra való átállás ment nehezen. A valóság igen messze esett a győri Magyar Királyi Állami Tanítónőképző Intézetben megálmodott iskolaképtől. Az ott elsajátított ismereteknek csak egy kis töredékét tudta hasznosítani. Helyette kultúrmissziót kellett teljesítenie ahhoz, hogy igénytelen, szegényes környezetből érkező tanítványait tanulásra fogja. Néhány hónap alatt azonban sikerült tekintélyt szereznie. 1941. június 10-én tartották az első vizsgát. Boldogan élte meg, hogy sok szülő vett részt a vizsgán és az utána következő előadáson. A tanfelügyelő is elégedett volt munkájával. 1942-ben kollégája

is bevonult katonának, így hát a román ajkú tanfelügyelővel együtt a román gyermekeket is fel kellett készítenie és vizsgáztatnia. Megnyugtatta, hogy a szülők kifejezték ragaszkodásukat és szeretetüket a magyar tanítónő iránt.

Közben az iskola igazgatójává nevezték ki. Az új megbízatás olyan teendőkkel is járt, mint pl. a női leventecsapat megszervezése, a községi ünnepségek rendezése. Időnként Szilágycsehbe kellett beutaznia pedagógiai szemináriumra. Vasárnaponként népművelő előadásokat tartott az iskolában – nagy sikerrel. Iskolagondnoksági gyűlés, jegyzőkönyvírás *„(…) de nem baj, így ér valamit, ha részesei lehetünk a nemzetépítő munkának!”* – írta egy levelében.

A háború egyre közelebb jött. 1942 szeptemberében a következőt írta haza: *„Most hallom éppen, hogy keletről ellenséges gépek jönnek. A rádió félbeszakította adását. Nagyon szomorú napok ezek.”* Vigasztalásul a következő verset írta fel magának: *„S munkám, mit annyi oktalan lenéz / Kedves nekem, hisz oly isteni, / A nyersanyagból, melyet Isten ad, / Segítek én embert teremteni.”*

1943 augusztusáig maradt első állomáshelyén. Ekkor ugyanis férjhez ment, és áthelyezték a **nagynyíresi állami iskolába**. 1944 decemberében a háborús események az időközben megnövekedett kis családot arra késztették, hogy a régi Magyarország területére meneküljenek. Így került a család a Győr-Sopron megyei Gönyűre.

Gönyű község iskolájában 1944 novemberében nagy volt a pedagógushiány. Kapóra jött tehát, hogy tanítónő érkezett a faluba. Az egyházi iskola elöljárója, a **Római Katolikus Elemi Népiskola** igazgatója hamarosan felkereste édesanyámat, hogy vállaljon helyettesítést. Kedvező válasz esetén lakást is ígértek neki, hisz az újonnan épített tiszttartói lakás üresen állt, a tiszttartó ugyanis nyugatra menekült.

A gönyűi tantestület az 1950-es évek elején

Az évek múltával aztán a kis család meggyökeresedett a faluban. 1948-ban itt született meg második gyermekük, Palkó is. Mária néni helyettes tanítóból kinevezett tanító lett. Az iskolák államosítása után is helyben maradt, és a második osztály oktatása lett hosszú évekre a feladata.

Munkáját lelkiismeretesen végezte. Tanítványai elsajátították gyöngybetűinek vonalvezetését, igényességét. Óráira mindig lelkiismeretesen készült, ugyanazt a vázlatot elvből két alkalommal nem használta fel. Figyelemmel kísérte diákjai egyéni fejlődését. Ha szükséges volt, hét végén lakásában korrepetálta az elmaradottakat, a betegeket, a gyengéket. Minden családot személyesen ismert, a szülők legtöbbjét tanította is.

A pedagógusok az 1950-es években a község igazi napszámosai voltak. A Szabad Föld Téli esték, Művelt Nép előadások, MNDSZ-műsorok, Micsurin-szakkör, diavetítéssel egybekötött ismeretterjesztő esték és egyéb korabeli kulturális programok szervezése, a helyi termelőszövetkezet megalakítása melletti agitációk, a hittanbeíratások számának csökkentése

céljából végzett családlátogatások vagy a lemorzsolódás elleni küzdelem éppen úgy hozzátartoztak a pedagógiai munkához, mint a tanítás vagy a kirándulások szervezése.

Számos érdekes elfoglaltság irányítása vagy felügyelete is a pedagógusok munkájához tartozott. Így több éven át selyemhernyót tenyésztettek az iskola padlásán, tavasszal hércset (Gönyűn honos gyógynövény), nyáron földiszedret, gabonakalászt, burgonyabogarat vagy ürgefarkat, ősszel rongyot, vasat, fenyőtobozt, hecsedlit gyűjtöttek. Címerezték a kukoricát, részt vettek a cséplési és a begyűjtési munkálatokban. Édesanyám a lányokat sütésfőzésre oktatta, népitáncszakkört vezetett.

A munkás éveket a politika akasztotta meg. 1955 augusztusában nagy bűnt követett el kolléganőjével, Orbán Ferencnével együtt. Beíratták gyermekeiket hittanra. Jó munkájuk ellenére mindkettőjüket azonnal elbocsátották állásukból. Nagy port vert fel ez megyéjében akkoriban.

Hogy fizetéshez jussonédesanyám, a falu népe úgy segített rajta, hogy aki tehette, „délutáni iskolába" küldte hozzá a gyermekét. Rendszeresen 10–12 diák járt hozzá, ezenkívül kartonpapírból növénygyűjtő dossziékat, bélyegalbumokat, könyvborítókat, ceruzatokokat készített, amelyeket az iskolában kollégái árusítottak a tanulóknak.

A jogtalan sérelem nemcsak őt, hanem a jóérzésű kollégáit is bántotta. Ki-ki megmozgatta ismerőseit, kérvényeket nyújtottak be, meghallgatásra jártak a minisztériumba, de változást csak 1956 októbere hozott. 1957-ben újra visszahelyezték állásába. A későbbi éveket is megkeserítette azonban számára, hogy nyíltan nem gyakorolhatta vallását, gyermekeit is csak titokban részesíthette vallásos nevelésben.

Édesanyám gyakorlóéves hallgatójával, Veszprémi Máriával és tanítványaival

1960 szeptemberétől munkája elismerését, kiteljesedését jelentette, hogy az újonnan alakult **győri Felsőfokú Tanítóképző Intézet** gyakorlatvezető tanítója lett, és nyugdíjba vonulásáig, 1969-ig készített fel féléves turnusokban tanítójelölteket az iskolai munka tapasztalati fogásaira, a tanítás gyakorlati rejtelmeire.

Hadarics Vilmosné Gábriel Anna, volt tanítvány így emlékszik vissza: *„Visszagondolva iskolás éveimre, sokszor eszembe jut, milyen szerencsés voltam, amiért kisiskolásként gyermekszerető, csupa szív-lélek tanítók »kezébe kerültem«, akiknek legfontosabb a gyerek, a tanítvány volt. Közülük is szeretném kiemelni Rejtő Pálné, Mária tanító nénit, aki 2. osztályban tanított engem. Ma is előttem van törékeny termete, kedves mosolya. A szigorúságában is ott bujkált a szeretet. Főleg felnőttként értettem meg a »követelek, mert szeretlek« filozófiáját.*

Gyöngybetűi a táblán és a füzetbe írt megjegyzései – amelyeket még most is látok lelki szemeim előtt – örök példaként maradtak meg bennem. Gyakorlóéves képzős hallgatóként, majd tanítóként, amikor a táblára írtam, sokszor eszembe jutott Mária néni. (…)

Emlékeimben megmaradtak játékos oktatási módszerei, a jutalmazás különféle változatai, a csillagos ötösök, az öltöztető babák, rajzok stb. Az órák közti szünetekben együtt játszott velünk. Alig vártuk a tavasz jöttét, hogy vihessük a mi tanító néninknek kertünk első virágait.

Később, amikor középiskolások lettünk, a község könyvtárában találkoztunk vele. Mindig segítőkészen, szeretettel fogadott bennünket. (…) Bámulatra méltó volt, amennyire ismerte az olvasók érdeklődését, és amilyen hozzáértéssel ajánlotta nekik az olvasnivalót.

Nyugdíjas tanítóként – amikor az interaktív táblák világát éljük – gyakran jut eszembe az én felejthetetlen tanítóm, Mária néni. Vallom, hogy nem a módszer, nem a program, nem a demonstrációs eszközök határozzák meg egy nyiladozó értelmű kisgyerek iskolás élményeit, hanem az olyan tanítók – nem véletlen, hogy nem pedagógust írok – mint amilyen az én, a mi Mária nénink volt..."

Édesanyámat 1949-ben bízták meg a **gönyűi Népkönyvtár** vezetésével. Abban az időben a könyvtári mozgalom kiszélesítése azzal a nem titkolt szándékkal történt, hogy a falusi embereket az ideológiai fejlődés útjára terelje. Az első kölcsönzéseket a saját osztálytermében levő szekrényből végezte. Minden egyes kötetet csomagolópapírba kötött, és úgy adta át az olvasóknak. Később a könyvtár állományának növekedésével erre már nem volt ideje, de minden könyv sorsát nyomon követte. Az öregeknek és a betegeknek személyesen vitte el az olvasnivalót. A könyvtár állományát úgy gyarapította, hogy az a megye egyik mintaintézményévé vált. Felettesei legtöbbször ide hozták a Budapestről érkezett ellenőröket, mert tudták, hogy nála mindig rendet találnak. Jó ismeretségbe került Hegedűs Géza íróval, aki több alkalommal jött el könyvkiállításra, és lebilincselő előadásokat tartott *Az erdőntúli veszedelem, A milétoszi hajós,* az *Így élt Dózsa György* és más, felejthetetlen regényeiről. Ilyenkor férjével együtt napokig hajtogatta drótból a „könyvtartókat", hogy a kis könyvkiállítás méltó legyen az azóta halhatatlan szerző előadásához.

A diákokat diavetítéssel, olvasói, versmondó versennyel, könyvtári irodalomórák tartásával próbálta közelebb hozni a könyvekhez. Igényesen válogatta meg a könyvállományt. Arra törekedett, hogy – a „kötelezően megrendelendő", elsősorban szovjet szerzők könyvei mellett – a kevés könyvtári ellátmányból klasszikusokat, gyermekirodalmat és a háború után újra megjelentetett kedvenc gyermekkori könyveit, Gárdonyi, Móra Ferenc történeteit, Benedek Elek meséit is beszerezze. Tudta, ki milyen típusú olvasmányt kedvel, és annak megfelelően válogatta össze a könyvcsomagot. Keddenként a könyvtár több mint negyven évig megbízható közösségi hely volt a falu fiataljai és az idősebb korosztálya számára.

Édesanyám idővel együtt változott a könyvtárral. Elsajátította a legfontosabb könyvtári ismereteket, megszerezte a szükséges képesítéseket, megtanulta kezelni az olvasók igényeit. Figyelemmel kísérte a magyar könyvkiadás kínálatát, nívósan gyarapította az állományt. Figyelembe vette a község anyagi lehetőségeit, éves beszámolóiban javaslatokkal élt a fejlesztés érdekében. Mivel munkáját példamutatóan végezte, az 1960-as évektől többször hívták meg előadónak megyei, sőt országos könyvtáros értekezletekre, hogy számoljon be működéséről. Jó kapcsolatot épített ki felettes szervével, a megyei könyvtárral és annak dolgozóival, de érkeztek hozzá tapasztalatcserére még a minisztériumból is. A könyvtár megfelelő elhelyezését élete végéig sem tudta elérni, mégis, a rosszul fűtő, füstölő kályhák mellett soha nem a saját egészségét féltette, hanem a könyvek és a bibliotéka jövője miatt

aggódott. Könyvtárosi munkájáért sok köszönetet, könyvjutalmat, oklevelet és kitüntetéseket is kapott, amelyekre nagyon büszke volt. De leginkább annak örült, ha olvasói megelégedetten távoztak a könyvtárból, és következő héten kíváncsian jöttek hozzá újra vissza.

Pozsgai Gyuláné Sörös Katalin, volt tanítványa így emlékezett vissza: *„Legnagyobb ajándéka nekem és sok más gönyűi gyermeknek, felnőttnek a könyvek, az olvasás megszerettetése volt. Aki szépen, jól olvasott, jutalomból már második osztályban beíratkozhatott hozzá a könyvtárba. Abban az időben nála kötelező volt az ú.n. ismeretterjesztő könyvek kölcsönözése is a szépirodalmi művek mellett. Ezek a tudomány, a technika, a csillagászat és a természet világa témakörökben nyújtottak felvilágosítást. Sok év után – szorgalmas, könyvtárba járó felnőttként – a régi olvasási szokásaimról beszélgettünk Mária nénivel. Akkor mesélte el, hogy az ötvenes évek végén abban az »ellenőrzött« világban a könyvtárosokat pozitívan minősítette, ha a kötelező ismeretterjesztő könyvekből minél többet kölcsönöztek ki a könyvtárlátogatók. Így én – az akkori buzgalmammal – mindig jó irányba lendítettem a könyvtár éves statisztikáját.*

Kedves tanító nénim még nyolcvanéves korában is vezette a községi könyvtárat, szeretettel, türelemmel gyarapította a község aprajának-nagyjának tudásvágyát."

Aranydiplomája átvétele (1986)

1993-ban aranydiplomás tanítóként és az ország egyik legidősebb könyvtárosaként – harmincéves tanítói és 44 éves könyvtárvezetői munkával a háta mögött – váratlanul örök nyugovóra tért. Halála előtt három hónappal fejezte be az aktív népművelői munkáját.

Egész életében hű maradt erkölcsi meggyőződéséhez, morális alapértékeihez, szilárd jelleméhez. Pontos munkájával, egyszerűségével, következetes fegyelmével és rendületlen hitével élete végig példaadó tudott lenni tanítványai és közvetlen közössége számára.

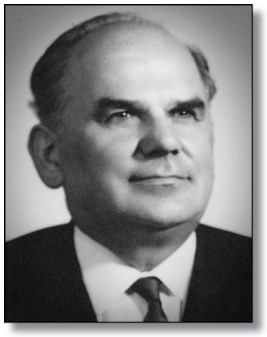
2009. november 6-án Gönyű Község Önkormányzata emléktáblát avatott Rejtő Pálné, édesanyám tiszteletére a régi könyvtárépület falán, tisztelegve a jeles pedagógus, a könyvtáros és a népművelő személyének.

Forrás:

- A részletesen kidolgozott pedagógusarckép 2016-ban, a „Jeles pedagógusok Győr-Moson-Sopron megyében" című emlékkönyvsorozat VII. kötetében jelent meg. A könyv kiadója az „Emelj fel, emlék!" Alapítvány (9029 Győr, Gát u. 13.).

Lánya,
DR. GÖNCZÖL LÁSZLÓNÉ tanár
Győr

RUSZKAY ANDRÁS (Göncruszka,1914. április 9. – Sárospatak, 1998. január 30.) magyar–latin szakos középiskolai tanár, gimnáziumi igazgatóhelyettes, internátusigazgató, általános iskolai megbízott igazgató, megyei kollégiumi szakfelügyelő

Az Abaúj vármegyei Göncruszkán született. A családnak négy hold föld és egy lakóház volt a vagyona. A szülők, Ruszkay István és Csontos Erzsébet négy gyermeket neveltek. A gyermekek közül csak András tanult tovább. A falusi elemi népiskolai hat osztály után Tóth József tanító és Frenczel Béla lelkész a jó képességű tanítvány szüleinek ajánlotta és támogatta a további taníttatást. Megszívlelték a biztatást, és egy Amerikába kivándorolt rokon, Ruszkay Erzsébet anyagi támogatása is sokat segített az elhatározásban. Ez a támogatás két gimnáziumi tanév után megszűnt az amerikai rokon halálával.

A tizenkét éves kisfiú 1926-ban a sárospataki református gimnáziumba került, és már az első tanévet kitűnő eredménnyel zárta, ezzel kiérdemelve az iskola ösztön- és szorgalmi díját és a dicséretet. Kitűnően végezte a tanulmányait a méltán sokat emlegetett Novák Sándor igazgatása és Benkő Béla osztályfőnöksége alatt, akiknek tanári erényeire az 1950-es években is szívesen emlékezett. Érettségi vizsgát 1934-ben tett szintén kiváló eredménnyel.

A rokoni segítség elmaradása után gyengébb iskolatársai korrepetálásával, a gimnáziumtól kapott szerény anyagi támogatással folytathatta tanulmányait. A gimnázium anyagi támogatása egyetemi tanulmányai alatt sem szűnt meg. A pataki gimnázium 500 pengős ösztöndíját az első egyetemi év alatt – 1934/35-ben is – élvezhette az özv. Pogány Istvánné alapból. Ha nem is ilyen mértékben, de a pataki támogatása továbbra is megmaradt. (A családi emlékezet szerint aláírt egy nyilatkozatot, illetve kötelezvényt, hogy a támogatást meghálálandó a diploma megszerzése után visszatér az alma materbe.) A nagyhírű pataki gimnázium meghatározó jelentőségű lett egész életére, mint azt pályaválasztása, visszatérése Patakra, a rokon és szegény sorsú gyerekek támogatása is mutatja.

Tanulmányait a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetemen magyar–latin szakon folytatta. Az egyetemi törzskönyv szerint *igen szorgalmas*, *kitűnő*, *dicséretes* értékelései voltak. Többször is kapott részletfizetéses fél tandíjkedvezményt. Az alapvizsgán (1936) magyar nyelv és irodalomból *kitűnő*, latin nyelv és irodalomból *dicséretes*, a modern nyelvi fordításon *megfelelt* lett a minősítése. A szakvizsgálaton (1938) mindkét tárgyából *kitűnő* a minősítése. Pedagógiai vizsgája (1938) filozófiából *kitűnő*, pedagógiából *jó*. Tanári vizsgája 1939 májusában volt a debreceni tanárvizsgáló bizottság előtt, és az itt kapott *kiváló* oklevél képesítette tanári szolgálatra.

Az egyetemen Csűry Bálintnak, a magyar és finnugor nyelvészet professzorának javaslatára két tanéven át a Magyar Nyelvészeti Szemináriumban, illetve a Magyar Népnyelvkutató Intézetben díjtalan gyakornok volt. Ezt az intézetet Csűry Bálint hívta életre a nyelvjárások és a néprajz tanulmányozására. Itt együtt munkálkodott Csűry Bálintnak sok, faluról az egyetemre került tanítványával, akiket származásuk elkötelezett a népnyelv és a magyar falu kutatására, mint ahogy Ruszkay András is szülőfaluja, Göncruszka nyelvjárási sajátosságait gyűjtötte össze.

Mint diplomás tanár két tanévet óraadóként tanított a **debreceni Református Gimnáziumban**.

1940 szeptemberében megkezdődött egész életre szóló **sárospataki** tanársága a **Református Gimnáziumban,** ahol kezdetben segélydíjas tanár volt. Debrecenből a gimnáziumi évek vonzereje, a hála és a köszönet az alma mater iránt (és a kötelezettsége) vitte vissza Sárospatakra, amikor Halász Dénes magyar–latin szakos tanár nyugdíjba ment.

A sárospataki kollégium 1531-es alapításától, a nagy mecénások (többek között a Perényiek, Lorántffy Zsuzsanna és a Rákócziak) támogatásának köszönhetően tipikusan „a szegények iskolája" volt. Ez a szép hagyomány a 20. században is élt, amikor a falusi tanító tehetséges tanulóját a kollégiumba küldte, a kollégium felkarolta, a tanulmányok alatt támogatta, és a diploma szerzése után visszahívta, várta Patakra. Ruszkay András tanulása, diplomaszerzése, tanársága is tipikusan ennek a kollégiumi hagyománynak a kései bizonyítéka.

Kötelező katonai szolgálatát már mint pataki tanár póttartalékosként töltötte. *„1944. december elején a Dunántúlról, alakulatomtól a Németországba irányítás elől megszöktem, s katonaszökevényként Budapesten tartózkodtam"* – írja 1949-ben kelt önéletrajzában.

1945. február 10-én kötött házasságot Rusz Juliannával. 1945. március közepén hazautazott Sárospatakra, és szolgálattételre jelentkezett. Feltétel nélkül igazolták, mivel *„1939. évi szeptember 1. napját követőleg tanúsított magatartásával és cselekedeteivel a magyar nép érdekeit nem sértette."*

Családjában két gyermek született: Julianna 1948-ban és András 1949-ben. Lánya (dr. Nábrádi Zoltánné) ma a Debreceni Egyetem nyugdíjas vezető nyelvtanára, András szülei otthonában fiatalon meghalt Sárospatakon.

1946 augusztusától az 1952-es államosításig a gimnázium igazgatóhelyettese és a „főiskola" Gortvay, illetve Tompa Mihály Internátusának vezető tanára volt. (Patakon *főiskola* volt a jogakadémia, a teológia, a gimnázium és a tanítóképző együttesének, azaz a Református Kollégiumnak a népszerű neve, ami az idősebb patakiak szóhasználatában máig megmaradt, bár az intézmény jelentősen átalakult.) A gimnázium diákjai a drágább Angol Internátusban, a valamivel olcsóbb Humánban vagy a kisebb internátusok valamelyikében, s az úgynevezett gárdákban, ahol többen együtt a szállást adó családok felügyelete alatt laktak. *„Ebben az internátusban* [ti. a Tompában] *kizárólag munkás- és parasztcsaládok gyermekei nyernek elhelyezést* […], *ezeket, valamint a már megszűnt Országos Falusi Tehetségmentő akció keretében pataki tanárságom kezdete óta mindig, mint a magamhoz hasonló szegény sorsú gyermekeket igyekeztem támogatni"*– írta önéletrajzában. Ebben az adatban a „Csűry iskola" hatására a tudatossá vált, szülőföldje, származása, felnevelő környezete iránti, egy egész életre szóló hűségét láthatjuk.

Családjával és falujával egész életében szoros kapcsolatot ápolt. Az iskolai szünetek idején a szénakaszálásból és a legnehezebb falusi munkából, az aratás-cséplésből mindig kivette a részét.

1947/48-ban megbízták még a református főiskolához tartozó, felmenő rendszerben indult általános iskola igazgatásával. Fiatal tanárként az 1945/46-os tanévtől lett nyolc évre a gimnáziumban főnöke egy olyan osztálynak, amelyik a Református Kollégium Gimnáziumában kezdte a tanulást, viszont már az Állami Rákóczi Általános Gimnáziumban érettségizett az 1952/53-as tanévben.

Ruszkay András igen népszerű tanár volt. Erre predesztinálta kiváló felkészültsége, empátiája, igazságérzete, támogató igyekezete és nem utolsósorban tanárait, tanártársait, diákjait mindig kifigurázni hajlamos, de sohasem bántó iróniája. Népszerűségét bizonyítja a következő: 1954 szeptemberében Patakra utaztunkban a vonaton tudtuk meg, hogy a mi

osztályunk, a III. C az Erdélyi János Kollégiumban (régi nevén a Humán Internátusban) fog lakni, és az osztályfőnökséget Ruszkay András veszi át. A vidáman utazó diákok közt üldögélő, sokat tapasztalt vasutasok sem hallottak olyan örömujjongást, mint amikor kiderült, hogy nekünk jutott az *Erdélyi kollégium és Ruszkay tanár úr!*

Az irodalom, a nyelvtan és az osztályfőnöki órák élményszámba mentek. Sok más diákja is megemlítette, hogy a tankönyvet lehetőleg mellőzte, a megtanulni érdemesnek ítélt anyagot a diákok segítésére összefoglalva diktálta, de azt szigorúan számonkérte. Közvetlensége, mindig segítésre kész magatartása (is) eredményezte, hogy egyszer csak a szokásos *tanár úr* helyett Bandi bácsinak szólítottuk, aki kérésünkre tegezett is bennünket, pedig ez lányosztályok esetében akkor még nem volt szokásos, de a *bácsi* megszólítás sem. Szinte fájt, amikor a már sokadik érettségi találkozónkon elkezdett bennünket magázni, és egyikünket sem szólította a diákkori becenevén. Ő viszont megmaradt nekünk, Bandi bácsinak.

Az egykori IV. c osztályfőnökükkel a pataki vár előtt (1956)

Különös gondja volt a kötelező anyagban nem szereplő, de iskolánk múltjának, a híressé vált diákoknak, a város és a kollégium nagy patrónusainak megismertetésére. Itt hallottunk először Kövy Sándor jogászprofesszor és diákja, Kossuth Lajos anekdotába illő konfliktusáról, a Patakon tanuló Bessenyei testvérek nagy étvágyáról és erejéről. Az ő szavai után maradt meg bennünk az, amit Kazinczy Ferenc a rabságba, Kufsteinbe vitelekor egy parasztszekéren, őrei közt zötykölődve egy ráismerő pataki diáknak válaszolt. *„Hova megy a tekintetes úr?”* – hangzott a kérdés. Kazinczy válasza nem nélkülözte az egészséges (vagy keserű?) humort: *„Nem megyek, hanem menettetem.”*

Báró Vay Miklós egyházi főgondnok tulajdonosi öntudatát tükröző kijelentéséről sem hallottunk volna soha, ha el nem meséli az adományozó Mudrány András nevét viselő konviktus mögött magasodó ún. Bagolyvár történetét. Vay nagy épületet akart a saját és a rokon gyerekeknek és a szolgadiákoknak lakásul. Az építész ehhez kicsinek tartotta a telket. Mire Vay: *„Enyém az az égig!”*

Nagy élményt jelentettek a kirándulások, a budapesti színházlátogatások pl. még a régi Nemzeti Színházban. Vérbeli tanárként minden látnivalóról volt mondanivalója, egy-egy utazásunk felért egy országismereti tanfolyammal.

Ruszkay András a tanításon kívül is aktív tevékenységet folytatott pl. a pedagógus szakszervezetben és a sárospataki községi tanács tanügyi bizottságának állandó tagjaként.

„Az a tény, hogy tagja volt az Országos Kollégiumi Nevelési Munkaközösségnek, hogy tagja volt a Magyar Pedagógiai Társaságnak, hogy 1972-ben elsőként kapott az alapítás után »Erdélyi János pedagógiai díj«-at, hogy 1976-ban országos első díjat nyert egy pályamunkájával (egyébként 16 pályamunkáját díjazták), és 1969–1975 között megyénk 42 internátusának volt szakfelügyelője, nemcsak az ő munkáját és egyéniségét dicséri, hanem a

sárospataki kollégium történetét is gazdagítja" – diákja, kollégiumi neveltje, a későbbiekben tanártársa, *Sipos István* foglalta össze így tevékenységét visszaemlékezésében. Tegyük hozzá, hogy az 1955-ös pedagógusnapon *„Kiváló tanár"* is lett Ruszkay András.

Hatvanéves korában, 1974-ben pedig megkapta a S*árospatak „ Pro Urbe díj"-at*.

Egyik érettségi találkozónkra már nem jött el az iskolába, otthonában mi látogattuk meg őt és két beteg családtagját. Szokatlan, de érthető és fájdalmas volt számunkra, hogy ekkor nem csillogott szemében a jól ismert, tréfára mindig kész huncut derű. Akkor már felesége és fia ellátása, a háztartás sok nyűge ráhárult. Beszélgetés közben az asztalról felvett egy Ady-kötetet – látszott, hogy gyakran van kézben –, és idézte a *Közel a temetőhöz* c. verset: „Jaj, a temető közeleg (…) Nézem, nézem a temetőt: / itt van az ablakom előtt". Ezt szó szerint is lehetett érteni, mert az ablakából a katolikus temetőre látott. De helyzetét, életkorát, megpróbáltatásait ismerve Ady sorai szinte kísértetiesen hatottak. A temető mind térben, mind időben közel volt már akkor hozzá.

Ruszkay András nyughelye a sárospataki református temető ún. tanári parcellájában van. Temetésén két volt tanítványa, Sipos István és Déry Zoltán búcsúzott a diákság nevében. *„Ruszkay András soha nem feledkezett meg a falusi körülményekről. A Móricz Zsigmond által találóan megfogalmazott „mocsárfenék bányászást" végezte már sárospataki tanársága kezdetén is. 1940-ben vezetője lett a Gortvay János Internátusnak, ahol tehetséges parasztgyerekek laktak. De bekapcsolódott abba a tehetségmentő munkába is, mely 1935-ben indult el Sárospatakról hódító útjára"* – mondta ekkor *Sipos István*.

Találkozóink során már csak a köszönet és szeretet virágait vihetjük a sírjára. Hiszen hálásak lehetünk neki, amit a következő esetek is igazolnak.

Egyik osztálytársamnak valami nézeteltérése volt tanárunkkal, és saját véleményét meglehetős éles hangon fogalmazta meg. Meg is bánta. Egyedül titokban elment a Kossuth (fiú-) kollégiumba (tanár úr szolgálati lakásába) szánni-bánni a viselkedését. Bandi bácsi persze megbocsátott, de a „bűnösnek" lelkére kötötte, hogy hasonló szituációban előbb jól gondolja meg, hogy érdemes-e háborogni és a másik embert megsérteni. Az intelem annyira bevéső dött a diáklány szívébe, hogy több mint hatvan év múltán is felidéződik benne, ha hasonló szituációba kerül. Egy volt osztálytársam arról a jó emlékéről számolt be, hogy Bandi bácsi megromlott látása miatt a hangjáról is felismerte. Egy másik diák a sok kapott segítséget említette. A továbbtanulásunk gondját is felvállalta. Mint kollégiumi felügyelőnek és gimnáziumi tanárnak (sok ízben osztályfőnök) a magyar- és latinóráin alkalma volt látni sok diák (főleg a fiúk) szorgalmát, viselkedését, figyelemmel követni szellemi fejlődésünket.

A jó humorát igazolandó, íme, néhány példa. Az említett diktáló oktatás során voltak állandó, ismétlődő megjegyzései. *„Mikszáth x-szel!! De le ne írd!"* Ha valakit azon kapott, hogy nem figyelt az órán, idézte az egykor szintén pataki diák, Gárdonyi sírfeliratát: *„Csak a teste"*. Az *Új barázdát szánt az eke* Solohov-regény címét mindig megtoldotta egy *rececé*vel. Ha az elmélyült figyelésre akart buzdítani, nem sajnálta a kicsit terjedelmes intést elmondani: *„Rázzátok össze a koponyátokban a káposztalén úszkáló néhány babszemnyi agyvelőt!"*

Nyugdíjas korában is tovább tanított a levelező tagozaton. Akkor már csőlátása volt, de még ezen is volt ereje és kedve így humorizálni: *„Most már igazi szűklátókörű pedagógus lettem!"*

Szerette a memoritert. Ő maga is számtalan szöveget tudott idézni, de megkövetelte, hogy mi is tanuljunk „könyvnélkülit".

Az én osztályom pataki életében, 1956-ban nagy élményt jelentett az iskola alapításának 425. évfordulója. Ballagásunk, érettségink része volt az ünnepségsorozatnak.

Osztályfőnökünknek gondja volt rá, hogy mi az illusztris vendégekkel, a nevezetes hajdani diákokkal külön is találkozzunk. Meghívtuk, ahogy Bandi bácsi előírta: Béres Feri *bácsit*, Koroda Miklós *bácsit*, Mészöly Dezső *bácsit*, Pécsi Sándor *bácsit* egy kollégiumi beszélgetésre. A sok bácsizásra a fiatal „bácsik" jókat mosolyogtak rajtunk és egymáson.

Ballagás – csengőbúcsú (1956)

Ruszkay András tanár úr nem élt hiába, hiszen a mi gyerekeink is tudják, hogy ki volt ő, és mit jelentett az életünkben.

A sajtóban megjelent pályázataiból:

1. A családi és kollégiumi nevelés összhangjának megteremtése. In: *Borsodi pedagógiai pályamunkák*. Szerk. Lázár István. Miskolc, 1978, 83–94.
2. Ua. In: *A sárospataki Rákóczi Gimnázium jubileumi évkönyve.* Szerk. Dobay Béla. Sárospatak, 1981, 206-211. [Az iskolaalapítás 450. évfordulójára]
3. A pályaválasztás előkészítése a kollégiumi nevelőmunkában. In: *Borsodi Művelődés,* 1966. 28–29.
4. A 450 éves sárospataki iskola az anyanyelv szolgálatában. In: *Borsodi Művelődés,* 1981. 14–19.
5. A szocialista kollégiumok fejlesztésének szolgálatában. In: *Emlékek, küzdelmek, tapasztalatok I–II.* Útmutató 1984/1–2. Szemelvények, részletek a Pedagógusok Szakszervezete Központi Vezetősége 1982. évi pályázatának díjazott és jutalmazott műveiből
6. Befejezzük vagy csak abbahagyjuk a tanévet? *Köznevelés,* 1976.

Források:

- A Sárospataki Református Kollégium és Gimnázium Évkönyvei (1926–34), valamint a Debrceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyvei (1934–42)
- A Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményei. Levéltári jelzetek: S R K L K. l. V. és VI.
- A Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karának archívuma
- Sipos István: Ruszkay András (1914–1998) In: *Pataki tanáraink – 1931–1952*. Szerk. Benke György – Pólos László – Szabó Csaba. Sárospatak, 2005, 127–129.
- Uő. Búcsú Ruszkay András tanár úrtól (kézirat)

- Dr. Mudrák József adatai a Debreceni Egyetem készülő lexikonából
- Adatközlők a család részéről: Nábrádi Zoltánné Ruszkay Julianna dr. (lánya), Tőzsér Miklósné Béres Katalin, Szakálné Tőzsér Erika.
- Adatközlők a szerző iskolatársai részéről: dr. Egey Tibor levéltáros (1955, IV. A), Dr. Szalay László gyógyszerész (1956, IV. A) és az 1956-ban érettségizett IV. C osztályból**:** Hogya Olga (Naszrai Tiborné) gyógyszerész, Holló Márta (Trúzsi Istvánné) postatisztviselő, Juhász Terézia (Litauszky Lászlóné) könyvelő, Komjáthy Klára (dr. Egey Tiborné) gyógyszerész, Lupták Erzsébet (Bajkó Bálintné) postatisztviselő

Volt tanítvány,
KORNYÁNÉ DR. SZOBOSZLAY ÁGNES PHD ny. egyetemi adjunktus
Debrecen

S

SCHÁG DÁNIEL (Diósgyőr, 1914. szeptember 20. – Jósvafő, 2007. május 9.) természetrajz–földrajz szakos középiskolai tanár, igazgató

Alsó és középfokú tanulmányait Miskolcon végezte, majd az érettségi után, 1932 szeptemberében az akkor gróf Tisza István nevét viselő debreceni tudományegyetem bölcsészkarán folytatta tanulmányait. Kitűnő tanuló lévén másodéves korában egyetemi gyakornoknak nevezték ki. Földrajz és természetrajz szakos tanárként 1937-ben fejezte be egyetemi tanulmányait. A diploma átadásával szinte egy időben érkezett meg a katonai behívója. Háromévi kötelező katonai szolgálat után 1940 őszén a **sümegi Kisfaludy Sándor Gimnáziumban** segéddíjas, majd rendes tanárként kezdhette meg pedagógiai tevékenységét. Három évig tanított Sümegen. Innen helyezték Miskolcra.

Alig kezdődött meg Miskolcon az 1944–45-ös tanév, az újabb katonai behívó frontszolgálatra kötelezte Schág Dánielt. Szerencsésen megszabadulva 1945 tavaszán vehette fel ismét a munkát **Miskolcon** a **Fráter György Gimnáziumban**. (A szovjet hadsereg ideiglenesen hadikórház céljára lefoglalta az épületet, és így más miskolci intézményekben tartott oktatás után folyatódhatott csak a tanítás ismét a patinás, de erősen leromlott állapotú „piros téglás" épületben.) Az építőiparban asztalosmesterként dolgozó édesapja és a diákok segítségével a tantermek törött és hiányos ablakainak rendbehozatalában ő is tevékeny szerepet vállalt. Természetrajzi, vegytani és biológiaóráira mindig felkészülve jelent meg, rajzaival és más szemléltető eszközökkel tette érthetőbbé, tanulhatóbbá ezeket a nehéz tantárgyakat.

A diákok szerették és tisztelték fiatal tanárukat. 1948-tól két évig osztályfőnöke volt a B osztálynak. Szigorú és igazságos tanár volt. Testi fenyítést nem alkalmazott, és önérzetükben sem alázta meg a diákokat. Egyik osztályfőnöki órán mondta: *„Én minden diákban potenciális tanítót, tanárt látok, akiknek tudását istápolhatom és felkészíthetem erre a szép, de nehéz életpályára."*

A politika ismét közbeszólt. A Magyar Kormány úgy döntött, hogy Miskolcon létesít Nehézipar Műszaki Egyetemet, és amíg nem épül meg az új oktatási intézmény, addig a miskolci Fráter György, illetve az államosítás után Földes Ferenc nevét viselő gimnáziumban kezdik meg az egyetemi oktatást. A gimnáziumot a Dayka Gábor utcában üresen álló iskolai épületbe költöztették át.

Az új helyet a diákok hamar megszokták. Sokkal nehezebben a tanárok. A szertárak és a tornaterem áthelyezése hosszabb időt és sok munkát követelt meg. Schág tanár úr ismét elemében volt. Segített a helyiségek kialakításában annak ellenére, hogy mellékállásban megbízást kapott a **Miskolci Gyermeklélektani Állomás** felállítására és működtetésére. Az ott készült nagyszámú kérdőív feldolgozásához segítségül hívta az osztály néhány jó képességű tanulóját, akik a megadott kódrendszer segítségével, örömmel és sikeresen

oldották meg feladatukat. A Gyermeklélektani Állomást később egy politikai döntés megszüntette.

Az akkori szokásnak megfelelően a Földes Ferenc Fiúgimnázium és a miskolci Tóth Pál Leánynevelő (tanítónőképző) Intézet igazgatói, valamint az iskolai diákszövetségek megállapodtak abban, hogy közösen tartanak iskolai és sportrendezvényeket. A szervezéssel és kapcsolattartással Schág tanár urat bízták meg. A tanár úr és diákjai örömmel vállalták ezt az újszerű feladatot. A sikeres és tartalmas közös iskolai ünnepségek többek között a fiatalok ismerkedését és kapcsolatok kialakulását is eredményezték. S úgy alakult, hogy a tanár úr is itt találta meg élete párját, Kriszten Hertát, az éppen végzős tanítónők között. 1950 nyarán teljesen „titokban", este 8 órakor házasodtak össze, a templom mégis egészen megtelt ismerős és ismeretlen emberekkel.

Az új pedagógus házaspár lakáshoz jutás reményében **Ózdra** költözött, és a **József Attila Gimnáziumban** vállalt munkát. Reményükben csalatkozva 1953-ban Dunaújvárosba, az akkori **Sztálinvárosba** költöztek, ahol a tanár úr a **Kohóipari Technikum kollégiumának** igazgatója lett. Innen 1959-ben **Sárbogárdra** hívták meg **gimnáziumi** igazgatónak.

Boldog házasságukból két kislányuk született: Judit és Éva, akik követték édesapjuk foglalkozását: a Kossuth Lajos Tudományegyetemen középiskolai kémia–fizika, illetve matematika–fizika szakos tanárokként végeztek.

Rövid idejű **putnoki gimnázium**igazgatói megbízatása után a tanár urat (1968 őszén) **Kazincbarcikára** helyezték át, ahol kinevezték a **Ságvári Endre Gimnázium** igazgatójának. Itt is arra törekedett, hogy az oktatók munkáját könnyítse, a diákok tananyag-befogadóképességét növelje. Kezdeményezésére vezették be a gimnáziumban a zártláncú televíziós oktatási rendszert és technikát. Egy súlyos betegség leküzdése után ment nyugdíjba 1974-ben.

Schág tanár úr mozgalmas és eredményes nyugdíjas életet élt Kazincbarcikán. Észrevételeit, javaslatait megírta, közzétette a városi lapban. Olvasta a szépirodalom megjelenő újdonságait, hallgatta a komolyzene neves előadóinak műveit. Lányai biztatására emlékeit felidézte és rendezte, pedagógiai hitvallását, gazdag tapasztalatait önéletrajzi írásba foglalta.

Mégis, megunva a városi zajt, csendre vágyott. Kazincbarcikai lakásukat feladva a „hegyen túli" Jósvafőre költöztek. Vettek egy nagy portát kerttel és kocsiszínnel. Lányai segítségével a házat korszerűsítették, és minden kényelemmel ellátták. Számítógéppel és internettel rendelkezett, de emlékiratát a világháborút megjárt, kopott Erika írógépén írta. Felesége a porta kertjét művelte nagy hozzáértéssel és szeretettel. A tanár úr szép tavaszi reggeleken járta a környező turistautakat, miközben Villon-verseket szavalt az őt hűségesen követő, fekete szőrű Frakk kutyájának.

A Fráter-Földes Gimnázium egykori osztályával tartotta a kapcsolatot. Tanítványai meghívását elfogadva mindig szívesen utazott Miskolcra, hogy levezesse a nevezetes érettségi találkozók osztályfőnöki óráját. Szeretetteljes kapcsolat alakult ki a tanár és öregdiákká vált egykori tanítványai között. Egy ilyen találkozás alkalmával átadta — a nem nyilvánosságra szánt — a Fráter Gimnáziumban töltött évei történetének kéziratát, mondván: *„Tegyetek vele, amit akartok!"* Az osztály élt a lehetőséggel, az osztályfőnök úr emlékeit 20 önállóan is kerek fejezetre tagolva az öregdiákok honlapján „Fráter tanmesék" címmel jelentette meg.

2005 őszén az osztály autókaravánja Jósvafőre látogatva átadta – ő pedig könnyes szemmel vette át – az ajándékot, a honlap CD-változatát.

Az osztály az 50. érettségi találkozójára is meghívta Dani bácsit. Helyette jött a szomorú hír, hogy Schág Dániel vasdiplomás gimnáziumi tanár 2007. május 9-én, életének 93. évében csendesen elhunyt.

A diósgyőri Vasgyári temetőben temették el. Búcsúztató beszédet *Petróczi Gábor*, a Ságvári Gimnázium akkori igazgatója mondott: *„Schág Dániel 1968-tól Kazincbarcikán folytatta pályafutását, ahol nyugalomba vonulásáig a Ságvári Endre Gimnázium igazgatójaként alapozta meg az akkor újonnan épített iskolát, s töltötte meg élettel és értékkel az üres falakat. (…)*

1974-ben nyugalomba vonult. 33 esztendőt töltött nyugdíjban, egészségben, békében, boldogságban. Schág Dániel igazgató urat diplomázásának 65. évfordulója alkalmából 2002-ben a Debreceni Egyetem Rektori Tanácsa vasdiplomával jutalmazta. Ugyanebben az esztendőben a Ságvári Gimnázium 40. jubileumi tanévében diákjainknak órát tartott az iskola múltjáról, és a lendület úgy elragadta, hogy botját az osztályteremben felejtette. (…)

Az utolsó hónapokig élő kapcsolatot ápoltunk egykori igazgatónkkal, aki – saját vallomása szerint – »az élet hegyének túloldalán, jósvafői otthona ablakán keresztül szemlélődött a világ felé«, de gyakorta visszatekintgetett elmúlt életére, forgatva élete könyvének lapjait. »Előbb vállig, később majd bokáig gázolt a valónak gondoltba. Egy-egy követ dobott bele, végül annyit sem fodrozta, csak kiült a partjára néha.«

Diplomázásának 70. évfordulóján rubindiplomával való kitüntetését kezdeményeztük a Debreceni Egyetemen. A sors azonban közbeszólt. Dani bácsi elfáradt, és amilyen szépen és bölcsen élt, úgy ment el közülünk is. Mindig közöttünk marad azonban, választ adva életével önéletírásának befejező kérdésére: »… megvan-e bennem az a kertész erő, amely képes a csodák magvait beültetni az ifjúi fejekbe, mert nem minden képesített kertész keze nyomán tud jó és bőséges termés, gyümölcs sarjadni.« Szép, tartalmas, derűs és bölcs életet élt, melyet követnünk rendelt. »Most a senki fövenyén lakik, homokja üveg, egén sáfrányszínűek a ködök, csillagok.« A világ végezetéig nyugodjék békében!"

Sic itur ad astra!

Dani bácsi talán egyedüli állampolgára e hazának, aki azzal büszkélkedhet, hogy a végtelen égbolton száguldozó csillagok egyikét – az International Star Registry tanúsága szerint – magáénak mondhatja. A diploma arról szól, hogy a Földünktől 4 és fél fényévnyire, az Arcturus elsőrendű csillag közelében, a Kígyó fejében található negyedrendű csillag neve: Daniell Schág.

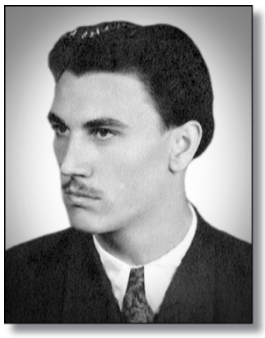
Hogyan jutott Dani bácsi e csillaghoz? A matematika-fizika szakos Éva leánya 1986 óta az Egyesült Államok Caltech Egyetemén (Kalifornia) dolgozik abban a csoportban, amelyik a NASA Mars-programjában az antenna-követőrendszer megtervezője és irányítója. Az egyetem lehetőséget kapott arra, hogy egy csillagnak nevet adjon, s ezt Évának engedte át. Ő pedig 1996 szeptemberében e csillaggal ajándékozta meg a 82. évét betöltő édesapját.

Forrás:

- *Öregdiákok honlapja*. http://acorp70.fw.hu/schagmemori.hml
- *Fráter tanmesék*. http://acorp.70.fw.hu/dani0.html
- Petróczi Gábor gyászbeszéde (kézirat)
- Ismerjük meg őket: A gyémántdiplomás Schág Dániel. *Barcikai Hírforrás,* 2015. 01. 31.
- Egyes részletek a kazincbarcikai (Ságvári Endre) Szalézi Szent Ferenc Gimnázium honlapjából. http://sagim.hu. Iskolatörténet.

Egykori fráterista tanítványa,
CZAKÓ LAJOS okl. kohómérnök
Miskolc

SIPOS GYÖRGY (Hódmezővásárhely, 1924. február 20. – Sárospatak, 1997. március 19.) testnevelő tanár, néptáncoktató, tanszékvezető főiskolai tanár

Hódmezővásárhelyen született egy háromgyerekes család második gyermekeként. Édesapja festő-mázoló kisiparos és templomrestaurátor volt, édesanyja a család háztartását vezette.

Az elemi iskola első négy osztályát Hódmezővásárhelyen végezte, tízéves korában a Hódmezővásárhelyi Református Gimnázium tanulója lett. 1942-ben érettségizett, majd felvették a Magyar Királyi Testnevelési Főiskolára. Valójában a főiskola nagyszerű tanári kara és a hallgatói alkotta közösségben ismerte meg igazán a testnevelő tanári hivatás, a szakma csodálatos szépségét.

1944 októberében katonai behívót kapott, kiképzése után őrszakaszba osztották be. 1945. február 8-án több főiskolás katonatársával együtt csatlakozott a Budán harcoló Vörös Hadsereghez. Velük harcolt Buda felszabadításáig, majd jelentkezett katonai szolgálatra az új magyar hadseregbe. 1945 decemberében súlyosan megbetegedett, emiatt leszerelték. 1946 márciusában Budapestre utazott, ahol részt vett a romeltakarításban és a Testnevelési Főiskola újjáépítésében.

Az oktatás megindulása után folytatta tanulmányait, és 1947. június 26-án vette át a kitüntetéses testnevelő tanári diplomáját és templomi orgonista bizonyítványát.

A diplomaosztást követően felajánlották számára a **sárospataki Református Tanítóképzőbe** a helyettes testnevelő tanári állást. Szorongva fogadta el a felajánlott lehetőséget, mert a tanítóképzőben végzendő tanári munka számára teljesen ismeretlen volt. Akkor még nem tudta, nem tudhatta, hogy Sárospataknak is és a pataki tanítóképzőnek is sajátos szelleme és tanári kara van, amely nagyon gyorsan átsegítette a szorongásokon. A helyettes tanári állása a középfokú tanítóképző testneveléssel kapcsolatos feladatainak ellátásán túl a gyakorlóiskola testnevelésóráinak vezetését is jelentette. Mindemellett óraadóként dolgozott a Rákóczi Gimnáziumban is, heti 65 órában tanított ekkor. 1950-ben véglegesítették, és kinevezték az államosított tanítóképző tanárává. Nevelő-oktató munkája mellett lakóhelyén, Sárospatakon a sport- és népművelői feladatok ellátásába is bekapcsolódott. Volt labdarúgó-, torna- és vívóedző, és az 50-es évek elején hét néptánccsoportot vezetett.

1953-ban megnősült, felesége Szíjj Mária; házasságukból 1954-ben fiúgyermek született, aki édesapja hivatását választotta, ifj. Sipos György testnevelő tanár, jelenleg a Comenius Tanítóképző Főiskola docense.

1954-ben néptáncoktatói vizsgát tett, és még ugyanebben az évben a sok kis néptánccsoportra alapozva megszervezte, megalapította a Bodrog Néptáncegyüttest, melynek 25 éven át művészeti vezetője volt. A Megyei Néptánc Továbbképző tanfolyamain pedagógiai előadóként dolgozott.

1959. szeptember 1-jétől az immár felsőfokúvá vált tanítóképző intézet tanárává nevezték ki. 1960-tól 1968-ig a Művelődési Minisztérium mellett működő Országos Testnevelési Szakbizottság elnöke. Ebben a beosztásában részt vett a felsőoktatási reformnak a tanítóképzők testnevelés tantárgy-pedagógiai anyagának megújításában. Munkája iránti elkötelezettségének fényes bizonyítéka, hogy amikor beteg lett, a kórházi kezelése alatt is dolgozott, megírta a *Testnevelés oktató-nevelőmunka az általános iskolák összevont 1–4. osztályos tanulócsoportjaiban* című tanítói kézikönyvet.

1973. szeptember 1-jétől az intézet természettudományi szakcsoportjának vezetője lett. Miután a magyarországi tanítóképzés főiskolai rangot kapott, főiskolai tanárrá nevezték ki 1976. szeptember 1-jei hatállyal, és megbízták a testnevelési tanszék megszervezésével és vezetésével.

Ködöböcz József, a Sárospataki Tanítóképző Főiskola főigazgató-helyettese által írt visszaemlékezésből idézek részletet*: „Sipos György arra törekedett, hogy tanítványait az életre, tanítói hivatásukra minél jobban felkészítse, bennük a tanulás, művelődés, a testkultúra igényét erősítse, őket egészséges életmódra nevelje, bennük a szabadidő kulturált – tanítóhoz illő – eltöltésének lehetőségeit tudatosítsa. Lelkiismeretes, tanítványait szerető, munkatársait tisztelő, becsülő, tanári hivatásának élő, az iskolai közösség és a szélesebb körű városi közösség szolgálatát felelősséggel vállaló és végző, használni, segíteni akaró, igényes, vonzó hatású, nagy munkabírású tanár, közéleti ember volt. Közvetlen, természetes embersége következtében hamar rendkívül jó kapcsolatot tudott kialakítani másokkal, tanítványaival és tanártársaival egyaránt. A tantestület kedvelt tagja, az ifjúság barátja, színes, nagy hatású nevelő volt. Különös képességgel rendelkezett ahhoz, hogy tantárgyait, a sportot megszerettesse, példamutatását a diákok elfogadják, és rájuk ösztönzően hasson. Tanítványai szerették, rajongtak érte.”*

Tanítványai között

Sipos György jelleme, jellemvonásai egész életműve, munkássága, törekvései igaz emberségről tanúskodnak, szíve mélyéig testnevelő tanár volt. Magas fokú képzettsége, szellemi, fizikai, művészeti adottságai következetes, szakadatlan törekvése a korszerűbbre, a jobbra, emberi magatartása kortársai között is az elsők közé emelték. Világos gondolkodású ember volt, aki nem a sötétséget, de még a félhomályt sem tűrte, aki mindig, mindenben világos, értelmes, eredményes és hatékony, emberséges megoldásra törekedett.

Nagy tudásvágy, tenni akarás, szakmai, pedagógiai bölcsesség, metodikai felkészültség jellemezte. Tehetsége és tudatos, következetes munkája révén kiváló képzettségű tanítóképzős tanárrá fejlődött. Nagy gondot fordított az önképzésre, folyamatosan lépést tartott a fejlődéssel. Az elméleti tananyagot és a gyakorlati tapasztalatokat nagyszerűen gyümölcsöztette munkájában. A közösségért dolgozó, megfontolt, nyugodt, kiváló szervezőképességű, szerény ember volt, soha nem tapasztalhatták kollégái, hogy nagyravágyó allűrjei lettek volna. Egyéni dolgait, ügyeit soha nem helyezte előtérbe. Nem kereste mások kegyeit, de a kapott bizalomért hálás volt, azt megbecsülte. Pataki szellemben élt és dolgozott, igazi pataki tanár volt.

A munkába állás első percétől kezdve igen sokat dolgozott. A nagyszerű tanári kollektívában rövid idő alatt megtanulta, és a maga számára megfogalmazta, hogy milyen célja és feladata kell legyen a testnevelésnek, a sportnak és a mozgásművészetnek a tanítóképzésben. Munkája igen széles körre terjedt ki anélkül, hogy ez a minőség rovására ment volna.

1950. szeptember 1-jei hatállyal, amikor kinevezték az állami tanítóképzés tanárává, kristálytisztán látta maga előtt a célt: *„olyan tanítókat kell képezni, akik a kisgyermekek testi nevelését nem tartják másodrendű kérdésnek."* E célnak megfelelően végezte a tanítójelöltek elméleti, gyakorlati és tantárgy-pedagógiai képzését. Ezen túlmenően igen lelkesen szervezte és vezette a tanítóképző és a gimnázium tanulóinak tömeg- és versenysportját. Az 1950-es évek elején a központilag szervezett MHK, majd MLHK mozgalmak, a különböző versenyek tág lehetőséget biztosítottak arra, hogy kortól és nemtől függetlenül mindenki bekapcsolódhasson az aktív sportba. Tanár úr időt és fáradtságot nem ismerve, szinte megszállottként végezte munkáját, és a szó legszorosabb értelmében reggeltől estig tanítványaival volt. Versenyek alkalmával még vasárnap is. Szakmai felkészültsége, lelkiismeretes munkája, példamutató szakma- és hivatásszeretete, határozott kiállása, szuggesztív egyénisége révén óriási tekintélye volt a diákok körében. Tanítványai „vakon" teljesítették minden kérését, minden utasítását. Ilyen körülmények között nem maradtak el az eredmények sem. Tornából és atlétikából nemcsak megyei, hanem országos versenyeken is szép eredményeket értek el a sárospataki tanítóképző növendékei, több tanítványa tornából olimpiai kerettag is volt. Oktató és tudományos, szakírói munkásságán túl fáradságot nem ismerve szervezte az intézet sport és mozgásművészeti tevékenységét. Megszervezte és vezette a tanítóképző intézet tánccsoportját.

Az 1980-as évek második felében a betegség újból ledöntötte, de gyógyulása után tovább folytatta alkotó munkáját nyugdíjba vonulásáig (1989), azután óraadóként dolgozott a főiskolán. Sipos György – bevallottan – 50 évet szeretett volna eltölteni a katedrán, azt mondta, ha nem mehetne be a képzőbe, az a halálát jelentené. Tanári pályájának 50. évében nem kapott órát attól a tanítóképzőtől az 1996/97-es tanévben, amelyért 49 évig példamutatóan dolgozott. A Magyar Köztársaság 1996. január 22-én érdemes és eredményes munkája elismeréseként a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkereszt kitüntetést adományozott Sipos Györgynek. Az alma mater, a Magyar Testnevelési Egyetem 1997. június 5-én adott aranyoklevele már posztumusz elismerés volt.

Sipos György nyomtatásban megjelent fontosabb írásai:

- 1964. *A testnevelés módszertana.* Tanítóképző intézetek számára készült jegyzet. Bp., Tankönyvkiadó.
- 1966. A testnevelés tanításának problémái a tanítóképző intézetekben. *Felsőoktatási Szemle,* 548–550.
- 1968. *Testnevelés = oktató-nevelőmunka az általános iskolák összevont 1–4. osztály tanulócsoportjaiban.* Tanítói kézikönyv. Bp., Tankönyvkiadó, 1–31.
- 1968. A testnevelés tanítása didaktikai nézőpontból. *A Tanító,* 10. 11–13.
- 1971. Az alsó-tagozati testnevelés néhány problémája. *A testnevelés tanítása,* 6. 161–163.
- 1971. Testnevelés a tanulói aktivitás szolgálatában. *Közösségi nevelés – korszerűség*. Miskolc, 151–155.
- 1975. *Irányító tanmenet az 1–4 alsó tagozati osztályok testnevelésének tanításához.* Kecskemét.
- Sipos György – Mészáros Ferenc – Ozsváth Ferenc – Pünkösthy Csaba 1977. *A testnevelés tanítása.* Tanítóképző főiskolai tankönyv. Szerk.: Sipos György. Bp., Tankönyvkiadó.
- 1984. *A testnevelés tanításának ajánlott módszerei az általános iskola 1–4. osztályában.* Tanítói kézikönyv. Bp., Tankönyvkiadó, 5–18.

Rendszeresen jelentek meg írásai a szakmai-módszertani füzetekben (Miskolc), a Sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola Évkönyvében és a Sárospataki Pedagógiai füzetekben.

Mozgalmas, aktív, példaértékű szakmai és közéleti munkája elismeréseként a következő *kitüntetéseket* kapta:

* Az oktatás kiváló dolgozója (1950)
* Nemzeti Ellenállásért Emléklap (1955)
* Felszabadulási Jubileumi Emlékérem (1960)
* A Magyar Testnevelési Főiskola Jubileumi Emlékérme (1970)
* Kiváló Szövetkezeti munkáért (1970)
* A Szocialista Kultúráért Emlékérem (1973, 1979)
* Partizán emlékérem (1974)
* Művészeti Nívódíj (1974)
* Kiváló MHSZ munkáért (ezüst fokozat) (1978)
* Sárospatak Város Sportjáért (1980)
* Kiváló Munkáért (1981)
* Munka Érdemrend Ezüst Fokozat (1989)
* A Magyar Népköztársasági Sport Érdemérem (ezüst) (1989)
* Pro Urbe – Sárospatak (1994)
* Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt (1996)

Köszönetet mondok a Sipos György tanár úr életútjának bemutatásához nyújtott segítségért fiának, ifj. Sipos Györgynek és tanítványainak, Grajz Istvánnak és Faragó Lajosnak.

Tanítványa,
DULIBÁN-GRAJZ ANDREA tanár
Miskolc

Sz

DR. SZABÓ GYULA (Túrkeve, 1943. július 19. – Nyíregyháza, 2016. augusztus 22.) mezőgazdasági gépészmérnök, mérnök-tanár, repülőgépész szakmérnök, röplabda segédedző, főiskolai docens

„Utad értelme nem a cél, hanem a vándorlás."
(Márai Sándor)

Iparos családban született. Édesapja, Szabó Gyula tehetséges ezermester, szíjgyártó, autófényező, kárpitosmester, vadász és méhész volt. Az ő szorgalma egész életére meghatározta fia erkölcsi alapállását. Édesanyja a család melegét biztosító anya, Szabó Emília. A szülők nagy szeretettel nevelték gyermeküket, ez a szeretet és gondoskodás a jó eszű ifjú életére nagy hatással volt. Később családjára, gyermekeire, unokáira is, akiknek mindig nagy élmény volt a túrkevei látogatás, a szeretetteljes fészek.

Általános iskolai tanulmányait Túrkevén végezte el. Középiskolába a túrkevei Ványai Ambrus Gimnáziumba járt, ahol kitűnt kiváló tanulmányi eredményével, a sport iránti szeretetével, kivívta tanárai dicséretét és szeretetét. Kiváló tanára megszerettette vele a történelmet, mely ellátta őt mindig sok olvasnivalóval egész életében. Ezt követően felvették a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Gépészmérnöki Karára. Itt 1967-ben szerzett diplomát.

1967-ben, a diploma megszerzését követően, kötött házasságot Bozóky Ágnessel, akivel gyermekkorától kezdve ismerték egymást. Így már házasokként kezdték új életüket **Nyíregyházán**, a **Mezőgazdasági Felsőfokú Technikumban** tanítva, illetve felesége a tanárképző főiskolát elkezdve: matematika–kémia szakon. A szép házasságból két gyermek született: Gyula 1968-ban, aki követte édesapját a mérnöki pályán, építőmérnök lett. Ágnes 1972-ben született, közgazdász, informatikatanárként végzett. A család életét öt unoka fénye gazdagítja: a 24 éves Gyula, 20 éves Emese, 17 éves Szabolcs, 15 éves Tünde, 8 éves Boglárka.

Gyulát a tanulás, a tanítás, a szakmai munka mellett párhuzamosan hatotta át a sport iránti elkötelezettség. 1970-ben a Magyar Testnevelési és Sportszövetség képzésében röplabda segédedzői tanfolyamot végzett jeles eredménnyel.

A Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karának mérnök-tanári szakán okleveles mezőgazdasági gépészmérnök tanárnak nyilvánították 1972-ben. Ez fontos volt számára a főiskolai tanításon való helytálláshoz. Az első órától kezdve nagy rátermettséggel, természetességgel foglalkozott a nálánál néhány évvel fiatalabb hallgatókkal.

A főiskolán alapuló pilótaképzés indulásában nagy szerepe volt. Ez indította arra, hogy ebben az irányban továbbtanuljon. A tanulás élete végéig csak örömöt szerzett számára és nem feladatot. Kitüntetéses szakmérnöki oklevelet szerzett 1976-ban a Budapesti Műszaki Egyetem Közlekedésmérnöki Karán, így repülőgépész szakmérnök lett.

Doktori értekezését 1979-ben készítette el, majd műszaki doktorrá minősítették a Budapesti Műszaki Egyetem Közlekedési Karán. Emlékeim szerint az értekezés védését a kar nagy tiszteletnek örvendő professzorai előtt tartotta, és ők vele mint egyenrangú kollégával beszélgettek, rendkívül nagyra tartották munkáját, további fejlesztésre, tudományos folytatásra bíztatták. A doktori értekezés címe: *Repülőgép hajtóművek oktatástechnológiája az üzemmérnök képzésben, különös tekintettel az elmélet és gyakorlat összhangjára.*

Szabó Gyula munkahelye egész életében, attól fogva, hogy a gépészmérnöki diplomáját megszerezte, a **Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskola** volt. Figyelemre méltó az elmélet és gyakorlat kérdése tanítási gyakorlatában. Ez számára elvi kérdés volt, hangsúlyos szempont. Aktív tevékenysége a Nyíregyházi Főiskolán teljesedett ki, itt tette szívét-lelkét a hallgatókkal való foglalkozásba 1967–2010-ig. Ez idő alatt anyagismeretet és gyártástechnológiát, elektrotechnikát, mezőgazdasági erőgépek ismeretét, speciális gépjavítást, légi jogot, pszichológiát, repülőgép-hajtóművekkel kapcsolatos ismeretet tanított. Szíve mélyén legkedvesebb volt a repülőgép-hajtóművek tantárgy ismereteinek átadása, mely elsajátítása fontos volt a jövendő pilótái számára. Tanítási elve mindig az volt, hogy az elméleti ismeretet minél több ponton összekapcsolja a gyakorlattal, legyen az matematika, repülési pszichológia, repülőgép-hajtóművek ismerete vagy más tudományág.

Gyakorlati oktatás a Mezőgazdasági Erőgép tanszéken

A főiskolán való életét főnökei, beosztottjai, kollégái, tanítványai iránti lojalitás jellemezte. Nem egyszer a vizsgaidőszak utolsó napján, vasárnap, otthonunkban vizsgáztatta a vizsgát halogató tanítványt. A főiskola szakszervezeti titkáraként kollégáit segítő gondoskodásával vette körül.

Legfontosabb volt szakmai életében a Mezőgazdasági Főiskolán a pilótaképzés elindítása, a képzés folyamatos fejlesztése. Ez szívügye volt élete végéig.

Ezért szerzett repülőgépész szakmérnöki diplomát. Szoros, baráti kapcsolata volt a hallgatókkal, azok ragaszkodásukat többféle formában kifejezték. A gyakorlatot végző pilóták házunk felett szállva a gép szárnyait billegtették. Krétai utunk során az utaslistán őt felfedezve a pilóta a fülkébe hívta, hogy „segítsen” neki felszállni.

Diplomáit tudatosan úgy szerezte, hogy az a munkáját kiszolgálja, megfeleljen a mindenkori képzésnek, elvárásnak, igényeknek. Doktori értekezésének befejezés részében pályája legfőbb elvét fogalmazza meg: *„Az elméleti és a gyakorlati ismeretek időbeli és térbeli kapcsolata döntő jelentőségű az oktatásban.”* A következő oldalon pályája emberi oldalára utalnak szavai: *„A jó tanár-diák kapcsolat nemcsak az alsó- és középfokú oktatásban, hanem a felsőoktatásban is döntő jelentőségű.”*

Ezért vallotta *Arany Jánossal* együtt:

„Kettős úton halad az emberi élet:
Egyik a gyakorlat, másik az elmélet.”

Oktatói tevékenysége, beosztásai:

- 1967–1968 oktató a Műszaki Technológián
- 1968–1974 oktató a Mezőgazdasági Erőgép Tanszéken
- 1974–2010 oktató a Repülőgép és Műszaki és Kiképzési Tanszéken
- 1983 docens
- 1988–1992 a Repülőgép-vezető Intézet igazgatóhelyettese, intézetigazgató
- 1992–1998 tanszékvezető

Egész életét áthatotta, színesítette a sport rajongásig való szeretete, amely abban nyilvánult meg, hogy maga is tehetségesen sportolt középiskolás, egyetemi, oktatási évei alatt, röplabdázott, edzői munkát végzett a Mezőgazdasági Főiskolán. Foglalkozott felnőtt főiskolásokkal, középiskolásokkal, általános iskolás fiúkkal. Később játékvezetőként is tevékenykedett.

Felnőtt és ifi röplabdások körében a 80-as években

Szelestey Gyula, nyugalmazott főiskolai docens, kolléga emlékező szavai: *„Több évig volt intézetigazgató, és én helyettesként segíteni tudtam munkájában. Miután átköltöztünk az új campusba, nyolc évig egy irodában töltöttük munkás hétköznapjainkat. Egy jó kollégától kellett idő előtt elbúcsúzni.”*

Bujdosó László, tanítvány, később kolléga visszaemlékezése: *„1980-ban repülőgép-vezető hallgatóként találkoztunk először. Nehéz tantárgyakat tanított, így nem voltunk könnyű helyzetben, sem ő, sem mi, hallgatók. Karizmatikus, szigorú tanár benyomását keltette először, de később rájöttünk, hogy szeret bennünket, hallgatókat. Óráit nagy átéléssel és lelkesedéssel tartotta, és nem hagyta lankadni figyelmünket. Emlékszem, az egyik évben nem akart adni tételsort a vizsgára, nagyon féltünk, de a vizsga után nagyon hálásak voltunk, mert mindenki a képességeinek megfelelő kérdést kapott. Sokáig emlegettük, hogy üres cetliket húzatott, és ott írta rá a vizsgakérdést.*

Azután 1982-ben kollégák lettünk, nagyon izgalmas volt újra végighallgatni az előadásait, mert a gyakorlatokat már én tartottam. Nagyon hamar elengedte a kezem, megbízott

bennem, én meg még nagyobb figyelemmel hallgattam az előadásait. Egyre jobban éreztem a felkészültségét, a tanított tantárgyak mély és alapos ismeretét. Nagyon szép évek voltak.

Most, hogy már nincs közöttünk, egy vargabetűvel újra a repülős képzésben dolgozom, és a régi irodájában a helyén ülök, ott vannak a könyvei, a szelleme, az emléke.

Nagy tisztelettel és szeretettel gondolok rá, nagyon jó ember, tanár és kolléga volt. Emléke örökké megmarad bennem."

Legfontosabb művei a több mint 40 publikáció közül saját önéletrajza alapján:

- *Repülőgépek üzemeltetése.* Jegyzet. 1995. Mezőgazdasági Főiskola.
- *The Challenge of Millenium on Hungarian Aeronautical Sciences.* 1999. (szerkesztő). Budapest, BME Repülőgépek és Hajók Tanszéke és a GATE Nyíregyházi Mezőgazdasági Főiskolai Kar Repülőgép Műszaki és Kiképzési Tanszék által kiadott szakkönyv.
- A JAR-FCL követelmények érvényesítése a mérnök-pilóta képzésben. Szakcikk. 1999. jún. 3–4. Tud. Napok, Nyíregyháza. *The Challenge of Millenium on Hungarian Aeronautical Sciences,* Bp., Rep.
- *A magyar polgári repülőmérnök képzés története itthon és külföldön.* 2002. Bp., BME Közlekedésmérnöki Kar Repülőgépek és Hajók Tanszéke Kiadványa.

Kitüntetései:

- *Nyíregyháza városért* kitüntetés a 70-es években
- *A sport club örökös tagja* cím a Mezőgazdasági Föiskola SC elnökségétől több éves kiemelkedő sporttevékenységéért, 1986.
- Mezőgazdasági Főiskola *Kiváló dolgozója,* 1986.
- *Egyesületi ezüstjelvény* kitüntetés a Közlekedéstudományi Egyesület elnökségétől Kimagasló Társadalmi Munkájáért, 1986.
- *Emléklap a felsőfokú repülőgép-vezető képzés kezdetének 40. évfordulójára,* 2008.

Az előzőekben leírt pályából is kitűnnek szeretett férjem személyiségének jegyei. Talán csak az nem, hogy az életében első helyen a család, felesége, gyermekei terelgetése, unokáinak szeretete állt. Mindnyájan szerettük, féltettük őt, mi, a családja, a pici unokától kezdve a mérnöki pályára készülő unokáig.

Életrajzát *Tündike unokája* emlékező szavaival fejezem be: *„Szeretetteljes, jó humorú ember volt. Sokat nevettünk vele. Bármiből tudott viccet faragni. A gyerekek a tanulmányaikban mindig számíthattak rá, jó tanácsokkal látta el őket. Érzékenységére jó példa az állatokhoz való jó viszonya: a kóborló kutyusokon, macskákon is sokszor megesett a szíve. Barátaival rendszeresen találkozott egy-egy kártyaparti alkalmával. Ekkor szívesen elemezte a lejátszott eseteket. Szenvedélyes szakács volt, a mai napig hiányoznak főztjei. Ezermester édesapjától kézügyességét örökölte, unokáival is szívesen barkácsolt. Emlékét a szívünkben fogjuk őrizni!"*

Temetésén a légtérben tanítványa repülőgép áthúzással, körözéssel vett búcsút kedves tanárától.

Felesége,
DR. SZABÓ GYULÁNÉ tanár
Nyíregyháza

SZABÓ JÁNOS (Kötegyán, 1939. május 15. – Gyula, 2002. december 27.) tanító, általános iskolai tanár, igazgató

„Mi lehet annál jobb, mint szeretni azt, amit csinálunk, és tudni, hogy annak értéke is van.”
(Katherine Graham)

Édesapja, idősebb Szabó János tsz-tag volt. 1961-ben Nagylengyelben méhészképesítést szerzett. Szarvas városban elismert méhész volt. Édesanyja, Hajdú Róza szülésznő volt. Mivel az édesanyja 1943–44-ben bábaképzőbe járt Miskolcon, az édesapja ebben az időszakban egyedül nevelte. Ebből is látszik, hogy milyen ember volt az édesapja, elengedte a feleségét tanulni, és magára vállalta a gyereknevelést. Egy testvére született, Gábor, 1948-ban, de ő csak négy évet élt.

A család 1948-ig élt Kötegyánban, addig János ott járt általános iskolába. 1948-ban Örménykútra költözött a család, mert az édesanyja ott kapott szülésznői állást. János Szarvason fejezte be a nyolc osztályt. A Vajda Péter Gimnáziumban érettségizett 1957-ben. Szüleivel jó volt a kapcsolata. Erről így ír lánya, *Gabriella: „A nagyapa egyszerű ember volt, de felismerte, hogy a tanulás, a tudás mekkora érték. Mindig támogatta, segítette fiát. Bölcs, nyugodt, megfontolt ember volt, aki a maga csendes módján alakította aput. A nagymama egy teljesen más egyéniség volt, és mivel apu inkább az ő személyiségjegyeit hordozta magán, mindig kellett valaki, aki a mérleg nyelve volt közöttük*.”

János a Szarvasi Állami Tanítóképzőben 1958-ban tanítói oklevelet szerzett. Gyakorló tanítójelölti évét a Kertészszigeti Állami Általános Iskolában végezte az 1958–1959-es tanévben. A kertészszigeti év után katona volt Röszkén. Majd Szegeden a Tanárképző Főiskola mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok szakán szerzett tanári diplomát 1965-ben.

1965. augusztus 21-én kötött házasságot. Felesége Farkas Ilona óvodapedagógus, vezető óvónő volt. Az esküvő után mindketten **Örménykúton** tanítottak. Két gyermekük született: Gabriella (aki szintén a pedagóguspályát választotta) és Tamás (akinek a fia Kristóf, az ELTE történelem–földrajz szakán másodéves hallgató).

1967-től 1976-ig **Szarvason** a **Középhalmi (Körzeti) Általános Iskola** tanára, 1971-től igazgatója lett. 1974-ben általános iskolai vezetőképzőt, majd 1975-ben igazgatói vezetőképzőt végzett. A középhalmi iskola, noha tanyasi volt, de a környék kulturális központját is jelentette abban az időben.

A közös évekre így emlékszik *Kohut Pálné Kondacs Anna*, kolléganője: *„Nagyon jó kapcsolatot alakított ki a gyerekek mellett a szülőkkel is. Tanítványait nemcsak oktatta, hanem szeretettel nevelte is. Társadalmi munkában többféle feladatot végzett. A kollégáival, a tanulókkal, a szülőkkel állandóan csinosította, fásította az iskola környékét, a focipályát. Példás rendben tartotta az iskola gyakorló- és gyümölcskertjét. Megszerettette diákjaival a mezőgazdasági munkát. Éveken át táborokat szervezett a gyerekek számára azokkal a kollégáival, akik szívesen, önként, a szabadságukból szakítottak arra időt. A szerény körülmények között élő tanyai gyerekek így jutottak el hazánk legszebb tájaira, valamint Szlovákiába, ahol a látvány mellett lehetőség nyílt a – tanyavilágban akkor még aktívan használt – szlovák nyelv változott körülmények közötti gyakorlására is. A közös, vidám tábori élet még jobban összekovácsolta a közösséget, a környékbeli gyerekeket, felnőtteket, nevelőket.*

Nyári szünetekben sem tétlenkedett. Méhészkedett, emellett nagyon szerette a természetet, édesapjával, majd családjával a Körös partján, a Maczó-zugban kertészkedett".

Az 1960-as évek végére a tanyavilág sorvadni kezdett, rohamosan csökkent a tanulók létszáma. Elkezdődtek a körzetesítések, majd folyamatosan a tagiskolák összevonása. Középhalmon azonban megmaradt az iskola, odakerültek a nevelők, a tanulók. 1976-ban a körzetesítés által megszűnt a felső tagozat a középhalmi iskolában. Jogutódja a **3. sz. iskola** lett, amelyet beköltöztettek a városba, egy használaton kívüli kis üzemi épületbe. Nehéz, küzdelmes évek következtek. Mostoha körülmények nehezítették az iskola működését. Az épület kényelmetlen, sötét, dohos volt, nem oktatásra készült. Szabó János igazgatásával – ennek ellenére – kialakult az új tantestület, a tanítás új rendje. Tudták, hogy ez az épület szükségmegoldás, belátható időn belül megépül az új iskola.

A városi élet kezdeteire emlékszik *Kohut Pálné*: *„Az iskola körzetébe főleg a tanyáról bejáró gyerekek, valamint a város peremén élő, hátrányos helyzetű tanulók kerültek. A »nehéz gyerekanyaggal« dolgozó kollégákat az igazgató minden helyzetben segítette."*

Az új iskola kulcsának átadása (1984. szeptember)

Közben közadakozásból (a város lakói a munkahelyeiken „téglajegyek" vásárlásával, az üzemek, cégek, gazdasági és társadalmi szervezetek felajánlásokkal járultak hozzá a 40 milliós beruházáshoz), és a városi költségvetés támogatásával elkezdték építeni az új iskolát, amelyet 1984. szeptember 1-jén adtak át. A XX. század igényeinek megfelelő intézménybe kerülhetett Szabó János irányításával a nevelőtestület. Világos tantermek, tornaterem, sportpálya, felsős szaktantermek, korszerű könyvtár, melegítő konyhás étterem volt az intézményben. A régi kollégákkal és a megnövekedett gyereklétszám miatt bővült, újjászerveződött tanári karral és 14 tanuló csoporttal indult el az új helyen a nevelőmunka.

Bátor György, aki testnevelés–földrajz szakos tanárként került az átalakuló nevelőtestületbe, így jellemezte Szabó János igazgatót: *„A testületbe érkező, fiatal kollégákat azonnal partnerként kezelte. Szívesen fogadta az újításokat (ma innovációnak neveznénk). Jó vezetőként a kezdeményezések mellé állt, és amellett, hogy támogatta azokat, az agyagi forrásokat is igyekezett messzemenően megteremteni a tervek megvalósításához. Gyors reagálással, jól átlátta a problémákat, határozottan döntött a feladatok végrehajtásáról. Így történt meg, hogy a megyében elsőként sikerült irányításával elindítanunk a heti ötszöri (mindennapi) emelt szintű testnevelésórákat. Részesei lehettünk a megye több városában működő tehetséggondozó, edzésközpontú rendszernek is, mely egyfajta felkészítő műhely volt. Ez széles körű fizikai képességfejlesztő tevékenység volt, és a különböző sportágakra készítette fel a gyerekeket. Mivel hetente három alkalommal került sor fejlesztésre, annak eredményeként előkelő helyeken végeztek a gyerekek a speciális egyesületek közötti megyei és országos versenyeken. Többnyire megnyerték azokat. Később eredményes versenysportolókká váltak a tanulók a kajak-kenu, a küzdősportok, a labdarúgás és az atlétika*

sportágakban. Az akkor népszerű »Toldi kondin«, mely megyei és országos fizikai képességeket felmérő versenyek sora volt, a fiú- és a lánycsapatok között szintén nagyon jól szerepeltek az iskola diákjai. A városban meghatározó lett az iskola sporttevékenysége. […]

Sportoló tanártársai között

A nevelőtestületben a közvetlen, jó hangulat, alkotó légkörű munkatársi és baráti viszony volt a jellemző. Erre törekedett akkor is [János]*, amikor munkaidő után szívesen beszélgetett kollégáival. Szabad időben rendszeresek voltak a tantestületi sportversenyek: foci, kosárlabda. Szintén fontosnak tartotta a közös főzéseket, vacsorákat, ahol oldott légkörben találkozhatott a nevelőtestület. Egységes, jó közösséget alkotott."*

A 3. sz. iskola 1989. október 6-án felvette a **Petőfi Sándor Általános Iskola** nevet.

Lestyán-Goda Pálné Rideg Judit, ny. általános iskolai tanár 1992-től kollégája volt. Barátként és pályatársként idézi fel az együtt eltöltött éveket. „*Több évtizedes mély barátság fűzte össze a két családot. Jancsi és a férjem együtt kézilabdáztak, innen indult az ismeretség, és egy életre szóló barátság lett belőle. Sok közös élmény köti össze őket. Sportembernek legendás volt. Sokat tanulhattunk tőle, optimizmusát, humorát mindig csodáltuk, ahogyan felelősségvállalását is. Szerette a természetet, méhészkedett, és ez jelentette számára a kikapcsolódást. Tagja volt a Szarvasi Méhészek Baráti Körének.*

Igyekezett mindig a maga útját járni, segíteni akarásban, korrekt emberi és szakmai hozzáállásban. Mindig bizalommal fordulhattunk hozzá. Az őszinte, egyenes beszéd híve volt. Nagyon örülök, hogy nem csak keresztkomaként, barátként, de munkatársként, mint felettesemmel – igazgatóként – is dolgozhattam vele. Összetartó, egymást támogató közösséget kovácsolt, amelynek részese lehettem."

Szabó János 1993-ig volt a Petőfi Sándor Általános Iskola igazgatója, majd egy évig az 1993–1994-es tanévben ugyanitt napközis nevelő. 1994-ben a **Kardosi Általános Iskola** igazgatója lett, s ott dolgozott nyugdíjazásáig. Utolsó tanéve Kardoson a 2000/2001-es volt.

Ezekre az évekre *Szigeti Erika* tanítónő így emlékszik: „*1994-ben került Kardosra. A megüresedett igazgatói állást töltötte be. Személye nem volt ismeretlen egyetlen kollégám előtt sem, hiszen 1961-től (két évig) a kardosi tanyavilágban kezdett el tanítani (Kardos a Szarvas környéki tanyavilágból 1969-ben lett önálló község.) Életvidám egyéniségével és vehemenciájával dinamikus életet hozott az iskolánkba. Intézményirányító munkáját sok éves tapasztalattal végezte. Jó emberismerete, szakmai tudása segítette abban, hogy rövid idő alatt felmérje az általa vezetett új testület tagjainak munkáját. Hamar átlátta ki és miben a legrátermettebb, legképzettebb. Embersége által hamar megszerették a kollégák, a gyerekek, a szülők, a kardosi emberek. Rendkívül szívesen mesélt a régi időkről, kezdeti munkájáról, régi*

kollégáiról, barátokról, iskolai élményeiről és a sportról is. Színes, értékes emberként ment nyugdíjba 2001-ben."

A megérdemelt pihenést nem élvezhette sokáig, 63 éves korában elhunyt.

Mit hagyott hátra örökségül? Szóljon erről a pedagógussá vált lánya**,** *Gabriella*: *„A család védelmező világába csak azok láthatnak bele, akik benne élnek. Arról, hogy valaki milyen szülő, igazán a gyerekei tudhatnak. Gyermekként mi is egészen más módon ismertük a szüleinket, hiszen ők számunkra anyu és apu voltak. Így, ketten együtt.*

Szerencsés embernek tudhatom magam, mert az öcsémmel együtt meleg, támogató, ugyanakkor következetesen irányító családba születtem. Apu élete az iskola körül forgott, mindennapjainkban jelen voltak a munkatársak, tanítványok. Azt, hogy milyen emberré váltunk, a szüleinknek köszönhetjük. Apu olyan utat mutatott meg számunkra, amely mindig segített eligazodni az életben. Voltak nehéz pillanatok, gyakran kellett újrakezdenünk dolgokat, de ő mellettünk állt. Mellettünk állt: óvott, védett, alakított bennünket. Meghallgatott, és tanácsokat adott, de engedte, hogy a magunk módján éljünk. Büszke volt ránk, és elfogadott bennünket minden hibánkkal, tévedésünkkel együtt. Mint ahogy mi is büszkék lehettünk rá, hiszen minden körülmények közt az emberi arcát mutatta. Amilyen ő maga volt. Egy-egy mozdulatát felfedezni vélem az unokáiban. Mindhármukat nagyon szerette. Mindhármuk apu útját is járja.

Gyermekkorunkban szinte az egész országot úgy ismertük meg, hogy a családi nyaralások mellett minden évben együtt voltunk az iskola úttörő táboraiban is. […]

A portfólió védésem során szembesültem igazán avval, hogy ilyen családi indíttatással nem is lehettem más mint pedagógus. Erről szólt az életünk, természetesnek vettük az iskolai élet történéseit. A mindennapjaink is ennek ritmusában teltek. Ennek ellenére apu soha sem terelt direkt módon a pályára. De elég volt azt látni, ő mennyire szereti a munkáját. […]

Amikor apu meghalt, az unokák még kicsik voltak. Ahogy nőttek, életük minden meghatározó lépésénél eszembe jutott: »ha ezt apu látná«, és azt gondolom, nem okoztak volna csalódást, ha megéli, hogy felnőjenek. Valahol a sors furcsasága, hogy mindannyian a pedagóguspálya felé indulnak, bár apró kerülővel."

Visszaemlékezését *Kohut Pálné Kondacs Anna,* régi kolléganője ezekkel a szavakkal zárja: *„Olyan közösséget sikerült kialakítania, hogy még évek múlva is emlegették a nyugdíjba vonult vagy más testületbe került tanítók, tanárok."*

Kitüntetései:

* Haza Szolgálatáért Érdemérem ezüst fokozat (1983)
* Kiváló Munkáért kitüntető jelvény (1987)
* Pedagógus Szolgálati Emlékérem (1997)

MONTVAJSZKINÉ BÁTOR ANNA
ny. gyakorlatvezető óvodapedagógus
Szarvas

DR. SZABÓ LAJOS (Kunhegyes, 1938. augusztus 30. – Kisújszállás, 2004. május 22.) történelem–földrajz–népművelés szakos középiskolai tanár, pedagógiai–nevelésszociológiai előadó, igazgató

„…ne félj, nincs elmúlás,
nincs külön élet és halál,
játszik a két idő, s te ott vagy
az alkonyán, a hajnalán.”
(Kiss Tamás)

Kunhegyesen született szegényparaszti családban. Szülei: Szabó Lajos és Pál Mária. Az általános iskolát szülőhelyén, a gimnáziumot Kisújszálláson végezte.

Erről az időszakáról így vallott: *„A kunhegyesi református iskola volt nyiladozó értelmem s táguló gyermekvilágom felejthetetlen színhelye. A tanár, aki végigkísérte általános és középiskolai pályámat, és leginkább hatott rám: Gy. Molnár Lajos bácsi volt. Különös és véletlen kegye ez a sorsnak. Ő fogta a kezem az első betű megrajzolásakor. Vele együtt jöttem a kisújszállási gimnáziumba. Itt – e nagyhírű falak között, ahová élénken dobogó szívvel léptem be – nagy megnyugvást és biztonságot jelentett osztályfőnöksége. A meghatódottságot akkor éreztem igazán, amikor gimnáziumi pályafutásom befejeztével búcsúzó osztálytársaim nevében köszöntem meg e melegszívű pedagógus igaz emberségét és becsületes munkáját. Vajon lehet-e e szépséges jótéteményt elfelejteni? A pedagóguspálya felé sodródásom neki köszönhetem. Egy kicsit Móricznak is, akinek emléktáblába vésett biztató gondolata – amelybe nap mint nap beleütköztem – ott zakatolt bennem: »Annál nincs nagyobb öröm, mint valakit megtanítani valamire, amit nem tud, és nagyobb jótétemény sem.«”*

1961-ben Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen történelem–földrajz–népművelés szakos középiskolai tanári diplomát szerzett. 1961–67 között főhivatású nevelő lett **Kisújszálláson a Móricz Zsigmond Gimnázium és Kollégiumban.** Ezt követően tíz éven át a kollégium igazgatója volt. Nevelőmunkájának elismeréseként Szolnok megyei kollégiumi szakfelügyelő lett 1976–1988 között. Folyamatosan képezte magát. Érdeklődése szülőföldje, a Nagykunság története iránt elmélyült. Kutatási tevékenységére jellemző volt a szakmai igényesség és kimunkáltság. Pályája során több száz szakcikket közölt.

1968-ban bölcsészdoktori címet szerzett közép- és újkori magyar történelemből. Disszertációjának címe: *Kunhegyesi szegények és tanácsbeliek ellentéte a XVIII.–XIX. sz. fordulóján* (kéziratban).

1967-től a Magyar Pedagógiai Társaság, 1970-től a Debreceni Akadémiai Bizottság tagja volt. Többször kérték fel érettségi elnöknek 1968–2003 között. Közben Budapesten, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen pedagógiai–nevelésszociológiai előadó képesítést is szerzett. Érdeklődése széles körű volt. Tanított logikát, lélektant, földrajzot, filozófiát, gazdasági ismereteket, művészettörténetet és történelmet. 27 évig oktatott Kisújszálláson.

Nekünk, közgazdaságisoknak a *Világnézetünk alapjai* tantárgyat oktatta. Rendkívül közvetlen ember volt, már-már baráti szinten, kötetlenül beszélgetett velünk, így tájékozódott egy-egy témához kapcsolódó véleményünkről. Volt úgy, hogy feleltetni akart valakit, aki

bele sem nézett a múlt órai anyagba. Ilyenkor azt mondta: *Halasszuk következő órára a felelést*, *nem akarok benned csalódni*. A következő órán, számon is kérte, és ezzel a mondattal zárta: *Látod, tudsz te, ha készülsz*.

Tál Gizella írta róla: *„Különböző, az iskoláról, a nevelésről szóló tanácskozásokon volt alkalmam megismerni pedagógiai nézeteit, amelyeket a jobbító szándék türelmetlenségével időnként szokatlan indulatossággal mondott el. Akármilyen szempontból is került szóba az iskola, dr. Szabó Lajos mondandójában mindig a gyerekek álltak a középpontban, értük, érdekükben emelt szót."*

1988–1992 között **Kunhegyesen a Gimnázium és Szakközépiskola** igazgatója lett. Úttörő szerepet vállalt a kunhegyesi születésű Nagy László (1816–1875), a magyar gyermekpszichológia atyja életének és munkásságának feltárásában. Kezdeményezésére, intézményvezetése alatt vette fel a gimnázium és szakközépiskola Nagy László nevét (1989). Felkutatta a Barabás Miklós által készített Nagy László-festményt, domborművet készíttetett róla, amelyet Czobor Sándor kisújszállási szobrászművész alkotott, és az iskolaépület belső falán helyeztek el.

Szabó Lajos Szegő Gábor Kunhegyesen született világhírű matematikus életútját és munkásságát is feltárta. Kezdeményezésére állították fel hazánk első matematikusszobrát 1995-ben szülőhelyén.

Példaértékű és egyedülálló megyénkben az a szerkesztői, írói és kutatómunka, amelyet a *Kunhegyesi Nagykun Kalendárium* évkönyv készítésével vállalt. 13 kötet, mintegy 3900 oldalon jelent meg, melyek népszerűsége évről évre nőtt azzal, hogy – a cseppben mutatva meg a tengert – valóságos kincsesbányája lett a helyi és nagykunsági ismereteknek. Közelebbi ismeretségbe, baráti kapcsolatba ennek a kalendáriumnak a kapcsán kerültem vele 1996-ban. Tanítómesterem lett a helytörténetírásban. Útmutatást adott, véleményezett. Őt bármikor fel lehetett hívni telefonon. Boldogsággal töltötte el, amikor elmeséltem neki, hogy sikerült egy kis csapatot magam köré gyűjteni, akik különféle helyi témákban kutatnak. Célt adott nekünk, és megmutatta a jó utat, melyen az igazi lokálpatrióta ember haladhat. Emberségből is példát mutatott, hiszen ő mindig meg tudott bocsátani „az ellene vétkezőknek", ezt sugallta tetteivel nekünk is.

Élénk társadalmi életet élt, politizált. Önmagáról mondta: *„Közismert: szélsőségektől mentes, azaz mérsékelt nép-nemzeti magyar demokratának vallom magam. Szociális érzékenységem pedig családi-környezeti indíttatású, amely mindig jó kontroll és irányzék számomra, hogy ne veszíthessem el önmagamat a legnehezebb helyzetben sem, és tudjam, hova tartozom, és merre menjek. A gáncsoskodókkal nem törődöm különösebben, inkább olykor az bosszant, ha hamis tudatot táplálva demagóg, kelekótya tudósítások vezetik félre választóimat. Nem voltam anyagilag gazdag ember az elmúlt érában sem, ma sem."*

Megyeszerte elismert előadó, ünnepi szónok és kiállítások megnyitója volt Tiszafüreden, Karcagon, Jászberényben, Tiszaföldváron, Karcagon, Törökszentmiklóson, Kunhegyesen, Kisújszálláson. Egy-egy ilyen alkalommal lenyűgözte hallgatóságát felkészültségével, szabadon tartott előadásával. Rádöbbentette a jelenlévőket, hogy mennyi mindent nem tudnak arról a helyről, ahol élnek, és hogy milyen értékeik vannak. Kisújszálláson – feleségével, Kása Judit középiskolai tanárnővel együtt – évtizedeken át színvonalas kultúrmunkával alkottak maradandó értékeket (versmondás, színjátszás).

Kezdeményezője és megvalósítója lett az 1956-os kisújszállási forradalmi események kutatásának, melynek eredményét három kiadványban tette közzé. Számottevő része volt a

kisújszállási Illéssy János életének és munkásságának közkinccsé tételében, valamint mellszobrának elkészíttetésében, felavatásában.

1990–1994 között országgyűlési képviselőként az Oktatási, Ifjúsági és Sportbizottság tagja lett. 1992–1994 között tankerületi igazgatóként Jász-Nagykun-Szolnok, Pest, Nógrád megye érdekében tevékenykedett, majd 1994–1999-ig **Törökszentmiklóson a Bercsényi Miklós Gimnázium** igazgatója volt.

Idősebb fia követi őt a tanári pályán.

A tanítással telt nyugdíjas éveket is beleszámolva 43 évig tanított.

Pedagógiai és nagykuntörténet-kutatói munkásságát számos elismerés fémjelzi:

* Apáczai Csere János-díj (1976);
* Pro Urbe Kisújszállás (1984);
* Nagykunságért-díj (1989);
* Bercsényi Miklós-díj (1999);
* Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai-díj (2001);
* Pro Cultura Kunhegyes (2002);
* Illéssy János-díj (2004) Kisújszállás;
* Pro Urbe Kunhegyes, posztumusz (2007);
* Magyar Kultúra Lovagja posztumusz (2010).

Tudományos körökben mintegy 35-40 – levéltári kutatásokon alapuló – forrástanulmányát tartják nyilván, amelyek önálló kötetekben vagy szakmai folyóiratokban jelentek meg. Számos, általa szaklektorált és szerkesztett tanulmány, kötet látott napvilágot.

Publikációnak száma sok százra tehető. Ezekből most elsősorban a Kisújszállásra vonatkozó írásokat emelem ki:

- A fiatal Arany János Kisújszálláson. Jászkunság, 1967.
- Kisújszállás népének küzdelme „életének jobb móddal való folytatásáért”. In: Dr. Szabó Lajos – Zsoldos István: Fejezetek Kisújszállás történetéből. Szolnok, 1969, 5–50.
- A kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium története 1717–1894. In: A kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium és Szakközépiskola 250. évi jubileumi évkönyve. 1966/67.
- A kisújszállási Móricz Zsigmond Középiskolás Kollégium története 1929–1979. Jubileumi évkönyv Móricz Zsigmond születésének 100., a Kollégium létrejöttének 50. évfordulója alkalmából. Szolnok, 1979, 152–211.
- „Patsírra költözendő szegínysig”: Kisújszállásiak Bácskába települése 1786-ban. In: Jubileumi tudományos ülés a jászkunságiak bácskai kitelepülésének 200. évfordulóján. Kisújszállás, 1986. ápr. 19–20., 7–36.
- Kisújszállás története a XVI. századtól a XIX. század első negyedéig. Kisújszállás, 1987, 300 p.
- Megélhetőség Kisújszálláson a XVIII. sz. második felében. (Conventiók, bérek, jövedelmek) Zounuk. Szolnok Megyei Levéltár Évkönyve. Szolnok, 1987, 29–63.
- A kisújszállási közös határ használata a XVIII. sz. második felében. In: A szülőföld szolgálatában. Tanulmányok a 60 éves Fazekas Mihály tiszteletére. Szolnok, 1994, 105–116.

Egészségi állapota 2003-ban alapvetően megrendült, de kórházi ágyán is új és új munkái, írásai születtek, és jelentek meg. Ezek reményt adtak nekünk, tanítványainak, barátainak és tisztelőinek, hogy sikerül legyőznie a betegséget, hiszen alkot, tervez.

2004. május 22-én Kisújszálláson szeretett családja körében érte a halál

Köszönöm, hogy megtisztelt azzal, hogy bevont helytörténeti munkáinak bűvkörébe, szakirodalmat kölcsönzött, vagy felhívta arra a figyelmemet. A szépirodalom, a versek szeretetében is megláttatta velem szűkebb és tágabb szülőföldünk: Kunhegyes és a Nagykunság szépségét, történelmét.

Hálás vagyok a sorsnak, hogy tanítványa lehettem.

Források:

- Az iskolapadtól a katedráig. *Diákélet. A Kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola KISZ-szervezetének lapja*. 1973. nov.–dec.
- Itt születtem, innen indult pályám. In: *Kunhegyesi Nagykun Kalendárium*, 1992, 65–67.
- Ki a kunhegyesi? In: *Kunhegyesi Nagykun Kalendárium,* 1995, 175–176.
- Szabó Lajos munkásságáról (önéletrajza)
- Richter Károly: Félidőben: Beszélgetés dr. Szabó Lajos országgyűlési képviselővel. In: *Kunhegyesi Nagykun Kalendárium*, 1993. 96–99.
- Szabó Lajos dr.: Újvárosi emlék. In: *Kunhegyesi Nagykun Kalendárium*, 2000, 138–139.
- Szentpéteriné Lévai Mária: A szerkesztő megszólal: dr. Szabó Lajos. *Kunhegyesi Nagykun Kalendárium,* 2001, 108–111.
- Tál Gizella: A szülőföld vonzásában (Pedagógusok alkotópályán). *Szolnok Megyei Néplap,* 1988. december 7.
- Dr. Tóth Albert: Búcsú dr. Szabó Lajostól. In: *Kunhegyesi Nagykun Kalendárium,* 2005, 73–74.

Tanítványa,
VÍG MÁRTA könyvtáros-tanár, helytörténeti kutató
Kunhegyes

SZARVAS IMRE (Balmazújváros, 1941. június 20. – Fülöp, 2015. augusztus 1.) tanító, címzetes igazgató

Tűz! – szelíd röpködő mécses,
kívül hordott szív – eléghetsz!
Gyújtogattál, gyújtogattál,
– a vándorló tüzek égnek!
(Váci Mihály)

Szülei szegény parasztcsaládokból származtak, földműveléssel foglalkoztak. Hat gyermekük született. Imre volt a családban a negyedik. Csak ő tanult tovább. Az általános iskola befejezése után felvették a debreceni Maróthi György Állami Tanítóképző Intézetbe, és ott folytatta tanulmányait 1955-töl 1959-ig. Nagyon szorgalmasan tanult, készült a tanítói pályára. Noha felvették a Színház- és Filmművészeti Főiskolára, de inkább a lámpás szerepét vállalta a községért, a fülöpi tanulókért, az emberekért.

Mint gyakorlóéves tanítójelöltet az akkori tanítóképzési gyakorlatnak megfelelően 1959-ben Fülöp községbe helyezték. Az ottani kis falusi iskolában kezdte el az értékközvetítő, értékteremtő pedagógiai munkásságát. Harmadik évfolyamos osztályt bíztak rá, 35 gyermek tartozott az osztályba. Tanította valamennyi tantárgyat, nevelte őket a birtokában lévő ismeretek szerint. Vallotta, hogy a kisgyermekek ,,piciny kis gyümölcsök", és minden tanítói sugárral érlelődnek, fejlődnek. Egy év után, 1960-ban sikeres képesítő vizsgát tett, és általános iskolai tanítói oklevelet kapott. Fülöpön maradt, ott folytatta munkáját elhivatottsággal, elkötelezettséggel élete végéig. Ének-zenei tudása és hangszeres ismeretei alapján felső tagozatban éneket is tanított. A gyermekek nagyon szerették, kedvelték rendhagyó énekóráit.

1962. december 22-én kötött házasságot. Felesége Jekk Erzsébet pedagógus. Gyermekeik: Anikó pszichológus, Mirella művészeti menedzser. Két unokájuk született. Lányait, unokáit imádta. Kérkedés nélkül büszke volt rájuk, és ez kölcsönös volt. Sikeres, tartalmas életének az volt az alapja, hogy felesége, a család szilárd hátteret biztosított, hiszen sokszor kellett távol lennie tőlük.

Felkészültségére, szenvedélyesen végzett oktató-nevelő, tanítói munkájára, ösztönös vezetői képességére hamar felfigyeltek nemcsak a kollégái, hanem a szakfelügyelők, az akkori Debreceni Járás Művelődési Osztályának vezetői is. 1965-ben ki is nevezték őt a **Fülöp-Bánháza Általános Tagiskola** igazgatójának. 24 éves volt, az ország legfiatalabb iskolaigazgatója. Nagy lendülettel látott munkához. Az iskolában egységes pedagógiai szemléletet alakított ki. Olyan fiatal pedagógusokat gyűjtött maga köré, akikben észrevette a pálya iránti elhivatottságot.

1973-ban kinevezték az **egyesített Fülöpi Általános Iskola** igazgatójának. Itt elérte azt a célt, hogy a községi tanács támogassa azokat a helyi ifjakat, akik pedagógusi pályára készülnek, és végzés után Fülöpre térnének vissza tanítani. 1985-ben már közel 98%-ban fülöpi vagy a faluhoz valamilyen szállal kötődő pedagógusok tanítottak az iskolában. Vezetése alatt az iskola „virágkorát" élte.

Demokratikus, bizalomra épülő, következetes vezetői stílusával egyértelműen határozta meg és kérte számon a stratégiai terveket, egyúttal azonban szabad kezet adott az iskolában tanítóknak, hogy az egyéniségüknek megfelelően munkálkodjanak a közös célok

megvalósításáért. Irányítása alatt családias, jókedvűen alkotó nevelőtestület kovácsolódott össze. Jó kapcsolatot alakított ki a tanítványaival, az iskola tanulóival. Sokoldalú tanító, pedagógus, ember volt. Szívügye volt a faluért való munkálkodás, a gyermekek és a felnőtt lakosság művelődési igényeinek a fejlesztése, a tevékenységi lehetőségek biztosítása.

1964-től mint megbízott művelődésiház-vezető folyamatosan szervezte a programokat. Az iskola és a művelődési ház lett a falu központja. Megalapította a fülöpi néptánccsoportot, amellyel szép sikereket értek el. A település lakói nagyra értékelték fáradhatatlan, önzetlen munkáját.

1966-ban megválasztották tanácstagnak, és tagja volt az akkori végrehajtó bizottságnak is. Közéleti tevékenysége, irányító képessége, eredményes igazgatói munkája révén ismert személyiség lett, ezért 1980-ban kinevezték a Nyírábrány-Fülöp Nagyközségi Közös Tanács elnökévé. Két évig látta el ezt a feladatot, de mindig azért emelt szót, hogy mindkét községnek önálló tanácsa legyen.

1980-ban Hajdú-Bihar megyében a Népfront hagyomány-felkutató, megőrző versenyt hirdetett lakodalmi, csigacsinálási, kenderfeldolgozási, húsvéti, pünkösdi és karácsonyi szokásokból. A község „értelmiségi és paraszti rétege" csatlakozott a felhíváshoz, és vállalták a felkészülést, a szereplést, amelynek szervezésében János is igen aktívan részt vett. A Fülöp községet képviselő csoportok nagyon eredményesen szerepeltek a versenyeken. Öt év alatt mindig az első három helyezett között voltak. Nyertek egy nagy országjáró utat és nívódíjat Gödöllőn.

1991-ben Imre súlyosan megbetegedett, és a hosszan tartó gyógyulás után 1993-ban leszázalékolták, rokkantnyugdíjas lett. Ennek ellenére ugyanolyan aktívan vett részt a település életében, mint korábban. 1995 és 2005 között önkormányzati képviselőként és alpolgármesterként dolgozott a községért. Az emberekhez és a települést érintő ügyekhez való viszonya, hozzáállása akkor sem változott, amikor már semmilyen pozíciót nem töltött be. Bárki kérte a segítségét, fordult hozzá tanácsért, mindig feltétel nélkül segített.

Aranydiploma átvétele (2010)

Nagyon egyszerű, szerény körülmények között kezdte a pályáját, de ez nem szegte kedvét. Igazi lámpásként tevékenykedett az iskolában, a faluban. Sokoldalúságával, szakmai felkészültségével, hozzáértésével, a település iránti elkötelezettségével elismerést, megbecsülést vívott ki a pedagógusok, a gyerekek, a szülők, a lakosság körében. Fülöp községnek szentelte életét, pedagógusi, közéleti munkásságát 56 éven át. Mindenki úgy köszöntötte őt a faluban, ha találkoztak vele: „Jó napot kívánok, igazgató bácsi/igazgató úr!”

Tanítóképzős osztálytársaival nagyon jó kapcsolatban, barátságban volt, amelyet élete végéig kölcsönösen ápoltak. Ő tudta a legjobb humorral elmondani a diákévek jellemző történeteit, eseményeit. Barátságos, jókedvű, vidám ember volt. Sok régi nótát tudott, kedvelte a zenét, táncot és a társasági összejöveteleket.

Szerette a sportot, egykor lelkes szurkolója volt a DVSC női kézilabdacsapatának, ahol Anikó lánya is játszott. Kedvelt tevékenysége volt a totózás, évtizedeken keresztül tagja volt a fülöpi ulti-klubnak. Nyugdíjasként a polgárőrség tagja lett.

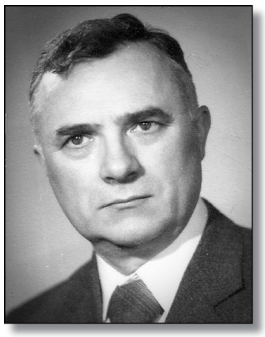
Elismerései, kitüntetései:

* 1977. Kiváló társadalmi munkáért
* 1979. Honvédelmi Érdemérem
* 1982. Köztársasági Érdemérem arany fokozat
* 1993. Címzetes igazgató
* 1994. Pedagógus Szolgálati Emlékérem
* 2010. Aranydiplomás tanító

Temetésén szinte az egész falu ott volt, gyászolták a lámpásként szolgáló tanítót, az embert.

Kollégája,
TÓTH JÁNOS igazgatóhelyettes
Fülöp
és *tanítóképzős osztálytársa, barátja,*
PORTÖRŐ MIKLÓS ny. iskolaigazgató
Berettyóújfalu

ID. SZATHMÁRY ÁRPÁD PÁL (Hajmáskér, 1930. október 10. – Veszprém, 2014. július 20.) történelem–földrajz szakos középiskolai tanár, igazgató, természetjáró, a Téry Ödön Országjáró Diákok Körének elnöke

Édesapja, Szathmáry Árpád Hajmáskér község segédjegyzője, 1935-ben Papkeszi főjegyzője volt. Édesanyja, Pintér Mária háztartásbeli. Ott éltek egészen 1938-ig, majd ismét Hajmáskérre költöztek édesapja hivatali teendői miatt.

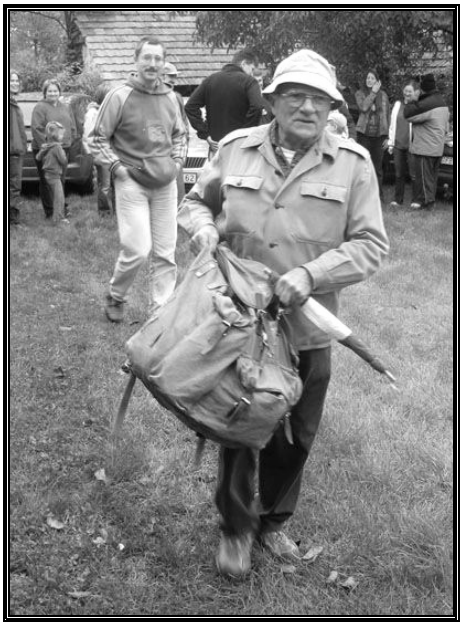
Az elemi iskola első osztályát Papkeszin kezdte, a másodikat már Hajmáskéren, majd tanulmányait Veszprémben a piarista gimnáziumban folytatta. Érettségit 1949-ben tett a Veszprémi Piarista Gimnázium jogutódjában, a korábban a „közgázosok" számára is otthont adó Vár u. 10. számú épületben. Gondolkodását, világlátását erősen meghatározta a piarista atyák, köztük Kincs Lajos osztályfőnök, valamint a cserkészet szellemisége. Számára a cserkészet 12 pontja nem hivatkozási alap, hanem belülről fakadó, cselekedeteit átható, kisugárzó erejű életelv.

Az érettségi után az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán történelem–földrajz szakon tanult. Tanári diplomáját 1953-ban szerezte meg. Friss diplomával a kezében visszatért diákéveinek helyszínére. Tanári kinevezését 1953. július 15-én kapta meg a **veszprémi Állami Közgazdasági Technikum** mezőgazdasági tagozatára, ahol nyugdíjazásáig, 1992 szeptemberéig dolgozott. Kezdő tanárként osztályfőnökséggel bízták meg, ezenkívül húsz évig volt a diákönkormányzat segítő tanára, 1972-től 1992-ig igazgatóhelyettes, közben 1971/72-ben megbízott igazgató.

A 2013-ban egy diákjának *Mesél a múlt* című írásában így emlékszik vissza: „*A diploma megszerzése után, 1953-ban munkába álltam történetem–földrajz szakos tanárként a veszprémi Állami Közgazdasági Technikumban. Hozzáfogtam egy oktatási, tanulási, dolgozatfelkészítő módszer kidolgozásához, amely legalább 10 évet vett igénybe, amíg tökéletes nem lett. Kialakítottam azokat az elveket, amelyek alapján végezhettem tanító és nevelő munkámat. Hogy melyek voltak ezek? Legelőször is a tervszerűség és a tanmenet betartása. Minden órát úgy kezdtem, hogy a diákokkal kérdéseket íratattam le a füzetbe az aznapi tananyaghoz, és kidolgoztattam velük a választ is. Eközben egy homokóra segítségével feleltettem öt percig. A felelőnek először három percig folyamatosan beszélnie kellett, a maradék időben pedig kérdéseket intéztem hozzá. A felelet végén a tanulónak értékelnie kellett a teljesítményét, ezután én is elmondtam a véleményemet. Diákjaimat megtanítottam arra, hogy a történelmet elemezzék, alakítsák ki önálló véleményüket.*

A dolgozatoknál pontozásos rendszert alkalmaztam, azaz annyi pont járt a dolgozatra, ahány tény szerepelt benne. A javítást mindig a diákokkal együtt végeztem. Nálam sosem csaltak, nem osztogattam elégteleneket. Fontosnak tartom, hogy a tanár és a diák bizalmas munkakapcsolatot alakítson ki egymással.”

1954 áprilisában házasságot kötött az ugyancsak pedagógus Németh Erzsébettel. Házasságukból két gyermek született: Árpád (1958) és László (1963). Árpád pedagógus lett, jelenleg annak az iskolának az igazgatója, ahol édesapja is tanított, László a külkereskedelemben dolgozik. Később a fiúk három unokával ajándékozták meg szüleiket: Zsófia (1988), Lívia (1989) és Fanni (1991).

Természetjáróként nélkülözhetetlen volt számára a régi típusú cserkészhátizsák

Szathmáry Árpád történelmet, földrajzot, mezőgazdasági alapismereteket és filozófiát tanított. 1953-tól 2014-ig az iskola természetjáró szakkörét vezette. Ezalatt 72 tábort szervezett. Társadalmi munkában felügyelte a megyei diák-természetjárást. Több éven át volt a Megyei Természetbarát Szövetség alelnöke és oktatási felelőse.

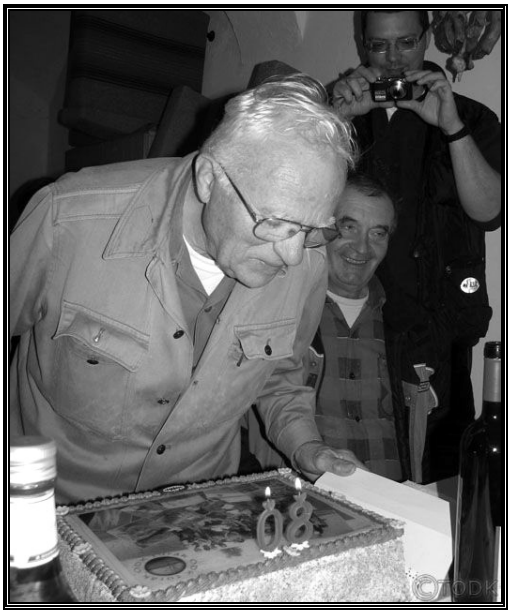
Nyugdíjazása után 1992-től 2006-ig (még több mint 10 évig) tanította a földrajzot iskolájában mint a Bakony és a Balaton-felvidék legjobb ismerője. Az általa vezetett ODK (Országjáró Diákok Köre) nyári táboraiban jelzésekkel látták el Veszprém megye szinte összes turista útvonalát, látogatható sátorozó hellyé alakították a Balaton-környék egyik legszebb kirándulóhelyét, a Zádor-várat, bővizű források és kilátó helyek környékét tartották karban. A tanár úr az évek hosszú során számos vándortábort szervezett, melyek mottója az a — piaristáktól tanult — életfilozófia, hogy az ember nemcsak puszta felhasználója, élvezője a mások által létrehozott javaknak, hanem maga is teremtője azoknak.

53 évet az iskola falai között eltöltve, a cserkész erkölcs- és vallástant mélyen a tudatba vésve adta át az akkor már más szellemiségben nevelkedő generációknak. A középiskolás

korú tanulókkal megismertette a nomád táborozás alapjait, a turistaéletmód szokásait, a turistáskodáshoz, természetjáráshoz nélkülözhetetlen ismereteket. Tantárgyának szeretetét elültette az újabb és újabb diáksereg lelkébe, a földrajz és történelem ismeretét ötvözte a honismeret és a természetjárás megszerettetésével.

Pedagógiai munkájában mestere — az iskola első igazgatója — dr. Borsi Lőrinc nyomdokaiba lépett, de a cserkész indíttatás és az eredeti gondolkodásmód hamar az iskola meghatározó pedagógiai személyiségévé tette. A városban és a környéken nincs olyan közhivatal, intézmény, ahol ne lennének tanítványai, akiknek visszaemlékezéseiben az iskola és a tanár úr személyisége egyetlen egységben olvad össze. Hogy mi jellemzi ezt az egységet, amely pedagógiájának alapja is volt? Az iskola és a fiatalokért való elkötelezettség, hogy a tanári mesterség nem pusztán szakma, amelyet lehet jól vagy rosszul csinálni, hanem hivatás; ami azt is jelenti, hogy az iskoláért és a fiatalokért élni.

Így történhetett az, hogy Szathmáry tanár úr több mint húsz évvel a nyugdíjba menetele után is hetente több alkalommal volt bent az iskolájában, megszervezte a diákok túráit, osztályfőnöki órát tartott, megújította az ODK tevékenységet, és közösséget szervezett. Egész élete a tanításról, a tudása átadásáról szólt. *„Szerettem tanítani, szerettem a természetet, a táborozást, szerettem együttműködni, és szerettem a dalt. Szerettem, ha olyanokat taníthattam, akiket tanítványomnak mondhattam. A tanítvány az volt, aki megértette, amit mondtam, amit közvetítettem, és amit követeltem."*

80. születésnapján a természetjárók is köszöntötték

Több mint 50 év tanítás után csaknem tízezer diák került ki a keze alól. Nyugdíjazása után is hű maradt az iskolához, a természethez, a természetjárókhoz. A **Veszprém Megyei Természetbarát Szövetség** berkein belül végzett kimagasló szövetségi munkájában is nagy eredményeket ért el. Méltán vívta ki a fiatalabb generációk tiszteletét a **Téry Ödön Országjáró Diákok Körének** elnökeként**.** Vérbeli természetjáróként nélkülözhetetlen volt számára a régi cserkészfelszerelések közül a hagyományos irányú, a régi típusú cserkészhátizsák, amelyet büszkén mutatott a fiataloknak, az újgenerációs túrázóknak. Bölcs életintelmei tanulságul szolgálhatnak a mai ifjúság számára is.

Egy különlegesen szép Emlékkönyvet kapott ajándékba 2004-ben, amelyben egykori diákjai, az ODK-sok, tanár kollégái, barátai írták le gondolataikat: a múlt derűs, vidám emlékeit; és a jókívánságokat, gratulációkat a további pályafutáshoz. Ebből néhány gondolat:

„A Tanár Úr az iskola életének egyik meghatározó szereplője. Az általa közvetített értékrend, emberi tartás egy egész életre szól. A tanítványokat az életre is nevelte, nemcsak a történelemórákon, hanem a túrákon is. A megkövetelt katonás

rend, fegyelem összetartotta a közösséget, és ezek a kapcsolatok ma is élnek…" (Gyarmati Tamás)

„Emlékszünk a történelemórákra, a homokórával mért felelésekre és arra, hogy a tananyagon kívül izgalmas történetekkel tette érdekesebbé az órákat. Emlékszünk a pajeszhúzásokra, amelyek akkor bosszantóak voltak, de ma már csak mosolygunk rajta, és tudjuk, hogy nevelő célzatúak voltak, sosem haragból indultak. De a legjobban az ODK-ra emlékszünk. A közös karácsonyokra, a téli és nyári táborokra." (Laci Andrea, Szabó Péter)

Szabó Ferenc ezt írta: *„Sok tanító, tanár keze alatt megfordultunk. Közülük kevés volt, aki saját tantárgyai tudásanyagán felül többet, mást is akart adni. Szathmáry Tanár Úr kiemelkedett mind közül.*

Nevelt bennünket, figyelt ránk. Tőle kaptuk a közösséghez való tartozás, a közösségben végzett munka élményét is."

Egy jubileumi esemény kapcsán *Feczkó Tivadarné Nyék Ildikó* a következőket írta: „*Kedves Árpád! Négy évig tanítványként, 27 évig pedig kollégaként tapasztalhattam, hogy lelkiismeretes munkáddal, szigorú, de emberséges módszereddel nemcsak a földrajz, a történelem ismeretét kaptuk tőled, hanem egész személyiségünket formáltad, nevelted. Ránk, akik ODK-sok is voltunk, még intenzívebb volt ez a hatás. Jobban megismerhettük sokoldalúságodat, derűs egyéniségedet. Felejthetetlenek a tábortűzi beszélgetések, a zádorvári táborozások, ahol játékosan tanultunk rendet, sátorverést. Talán a legemlékezetesebb számomra a tátrai csúcsokra feljutás és a dunajeci tutajozás.*

83 évesen is emlékszik
a régi, megkopott tablókon látható diákokra

Tanárként önzetlen segítséget kaptam tőled a munkámban. Az osztályaim nem véletlenül választottak téged kirándulásaikon kísérő tanárnak."

Kapott elismerései:

* 1994-ben a Veszprém megyei Jogú Város Önkormányzata *Ranolder-díj*ban részesítette. (A Ranolder-díjat az oktatás és a nevelés területén vagy annak segítésében Veszprémben kiemelkedő érdemeket szerző személyek munkájának elismeréseként adományozzák.)
* 2010-ben a Veszprém Megye Közoktatásáért Közalapítványtól a *GYERMEKEKÉRT-díj*at kapta. (A GYERMEKEKÉRT-díj elismerésben részesülhet az a pedagógus, aki tartósan eredményesen, szakszerűen dolgozik a pályán; a gyermekekkel való kapcsolatát az empátia, a segítőkészség és a közös munka jellemzi; emberi magatartása és szakmai felkészültsége példaértékű a gyermekek és kollégák körében; szakmai munkáját, véleményét a szülők is elismerik, elfogadják.)

A temetésen *Sz. Csordás Éva*, egykori középiskolás diák beszédében méltatta a tanár úr kiemelkedő érdemeit, hitvallását, munkásságát: *„Mély megrendüléssel fogadtuk a szomorú hírt, hogy kedves tanárunk, a sokak által tisztelt, szeretett kiváló pedagógus, köztiszteletben álló személy: Szathmáry Árpád tanár úr 84 esztendős korában eltávozott e földi létből. Nehéz elhinni, hogy nincs többé, s már csak emlékeinkben él tovább, erős, határozott egyénisége, kicsit rekedtes, de kedves hangja, tekintetében a tűz, amikor elhivatottan beszélt az emberi értékekről.*

Felidézzük cinkos mosolyát, egész lényét, amelyből oly sokat adott át diákjai, tanár kollégái, az emberek számára. Gazdag, sokszínű életutat járt be, és hagyott örökül, amely útravalóul szolgált nekünk, diákoknak az életben.

Emlékezünk, s felidézzük diákéveinket, a kezdeteket, amikor ott voltunk az iskolánk környezetének szépítésénél, a tornateremhez vezető út és lépcső építésénél, amelyek munkálatait a tanár úr vezetésével végeztük. Együtt!

Szép emlék az általa 50 évig vezetett fotószakkör és az ODK-s túrák. A sok kirándulás vele itthon és külföldön, az építőtáborok, a helikoni versenyek közös élményei és szép sikerei. S az egyenruha, amelyet büszkén viseltünk. Fontos érték volt a 15 évig sikeresen működő iskolai énekkar, a 70-es, 80-as évek énekversenyei, a közös éneklés öröme a tábortüzeknél vagy a kirándulásokon. Mind-mind sokat adott valamennyiünk számára. Úgy őrizzük életünknek ezt a szeletét, benne a szeretett Szathmáry tanár úr személyét, mint kagyló az igazgyöngyöt.

Saját példájával mutatta az utat. Sok diáknak apjuk helyett apjuk is volt. Büszke volt fiaira, unokáira. Feleségével, Erzsike nénivel és Árpi fiával egy tantestületben dolgoztak, kollégák voltak éveken át, s immár fia viszi tovább a veszprémi közgazdaságiban a stafétát.

A Tanár Úr segítette fiatal kollégáit, és őrizte az elődök, az iskola igazgatóinak emlékét. Különösen dr. Borsi Lőrinc igazgató úrtól tanult sokat, többek között azt, ahogy ő fogalmazott: »Hogyan kell tanítványaim konglomerátumából élő, együtt gondolkodó, cselekvő közösséget alakítani«.

Büszke volt »nagy családjára«, a több mint tízezer diákjára, az osztályfőnökként vezetett osztályaira és a Téry Ödön Országjáró Diákok Körére, amelyet közel fél évszázadon át irányított."

JÁKÓI BERNADETT
újságíró, ezüstjelvényes túravezető
Veszprém

SZILÁGYI GYULÁNÉ Lossinszky Mária (Debrecen, 1946. október 13. – Debrecen, 2012. május 7.) magyar–angol szakos középiskolai tanár

„A tudás, ha nem fonák,
minden helyzetben üdvös, sohasem káros."
(báró Wesselényi Miklós)

Debrecenben született Lossinszky Tibor gépészmérnök és Hámori Julianna első gyermekeként. Mindig Debrecenben élt. Az általános iskolája nyolc évig a Petőfi Sándorról elnevezett Szabó Kálmán utcai iskola volt, ahol kitűnő tanulmányi eredménnyel végzett, majd a Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Gimnáziumában folytatta tanulmányait 1960-ben. Itt is kiválóan tanult, elsősorban a magyar nyelv és irodalom állt közel hozzá, nem csoda, hogy kedvenc időtöltése az olvasás volt. A középiskolában szerette meg az angol nyelvet, magánórákra is járt, majd 1965-ben kitűnő eredménnyel sikeresen leérettségizett.

Határozott szándéka volt, hogy tanári pályát választ, ezért 1965-ben sikeresen felvételizett a Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar–angol tanári szakára, diplomáját 1970-ben szerezte meg.

Még 1966-ban, egyetemistaként házasságot kötött, 1967-ben megszületett első gyermeke Szilvia, de tanulmányait nem szakította meg, mert mindig számíthatott családja, elsősorban az édesanyja rendszeres segítségére. Második gyermeke Szabolcs 1971-ben született, két kicsi gyermeke nevelése mellett rövid ideig helyettesítő tanárként a **Csokonai Vitéz Mihály Gimnáziumban** tanított. Harmadik gyermeke Viktória 1976-ban született, ezután még négy évig gyermekei nevelésével foglalkozott.

1980-ban kapott ismét tanítási lehetőséget a **Római Katolikus Svetits Leánygimnáziumban**, itt hét évig tanította a magyar és angol nyelvet. 1987-ben azért hagyta abba átmenetileg a tanítást, mert megszületett első unokája, és családjának helyzete azt kívánta meg, hogy fiatal nagymamaként ő vegye igénybe a gyest, és segítsen unokája nevelésében. 1990-ben letelt a gyes időszaka, és ekkor helyezkedett el a **Könnyűipari Szakmunkásképzőben** tanítani, ahonnan 2011-ben ment nyugdíjba.

Kovács Enikő igazgatóhelyettes, volt kolléganője visszaemlékezései: *„Iskolánkban, a debreceni Könnyűipari Szakmunkásképzőben az 1990/91-es tanévtől kezdődött szakközépiskolai képzés, nyomdaipari és ruhaipari szakon. Ekkor került az iskolánkba Szilágyi Gyuláné Lossinszky Mária magyar–angol szakos kolléganőnk, mivel ekkor szükség lett nyelvtanárokra.*

Hamar megismerkedett a szakközépiskola sajátosságaival (kisebb közismereti óraszámok, más előképzettségű és beállítottságú diákok, a szakmai elmélet és gyakorlat nyomon követése, a munkahelyekkel való kapcsolat kialakítása stb.). Erre azért is szükség volt, mert már az első tanévben az akkor induló nyomdászosztály osztályfőnökségével is megbíztuk, és ez plusz odafigyelést követelt, osztályában mind a két szakját tanította, tanítványait sikeresen felkészítette az érettségi vizsgákra.

A tanári közösségbe is sikerült jól beilleszkednie. A szakközépiskolai osztályok számának növekedésével egyre több nyelvtanárra lett szükség, így egy külön nyelvi munkaközösség megszervezése lett időszerű, amelynek ő lett a vezetője. Ezt a munkát is igényesen, odafigyelve végezte (segítve a vezetőség munkáját, az óralátogatások, minősítések során, a

tankönyvek kiválasztásában, a tantárgyfelosztás elkészítésében, a helyettesítések megszervezésében stb.).

Munkáját szakmailag és emberileg is magas szinten látta el. A fiatal, újonnan érkező kollégák patronálásával segítette beilleszkedésüket, bátran fordulhattak hozzá problémáikkal.

A nyelvi munkaközösség a szigorúan vett tanévi, szakmai munkán kívül az iskola egyéb tevékenységeiben is aktívan részt vett. Nyelvi délutánokat szerveztek, vetélkedők, rajzpályázatok kiírására került sor, és igény szerint más rendezvényeken is részvételükre lehetett számítani.

Később, az új típusú szakképzés bevezetésével és a nyelvtanárok számának gyarapodásával szükségessé vált, hogy mindenki tanítson szakképzős osztályokban is (ekkortól idegen nyelvet is kellett tanulniuk). Ez újra más feladatok elé állította Máriát mint szaktanárt és mint munkaközösség-vezetőt. Szintén új feladat volt ezekben az osztályokban osztályfőnöki munkát végezni. Különös figyelemmel fordult a hátrányos helyzetű, nehéz körülmények közül érkező tanítványaihoz. Veleszületett empátiája segítségével egyénileg foglalkozva ezekkel a gyerekekkel, igyekezett eljuttatni őket a szakma megszerzéséig.

Mint ember nem volt a figyelem középpontjába vágyó, munkáját csendben, megbízhatóan, »szürke eminenciásként« végezte. Magánéleti gondjaival nem terhelte a környezetét, visszahúzódó, nehezen megnyíló ember volt. Bár gyerekeiről, unokáiról nagy szeretettel, büszkén beszélt. Ugyanakkor elveiért mindig kiállt, az erkölcsi normák megtartása és megtartatása életelve volt. Így dicsfény nélkül is erkölcsi tartása, szakmai és emberi igényessége minta lehet.

Iskolánkból ment nyugdíjba, sajnos rövid ideig élvezhette."

Három szeretett gyermeke mellett az Isten kilenc szép unokával áldotta meg, akik bearanyozták életének minden napját. Nyugdíjas élete azonban fájdalmasan rövid volt, hiszen 2012 februárjában súlyos, gyógyíthatatlan betegség támadta meg szervezetét, és 2012 májusában elhunyt, pótolhatatlan űrt hagyva családjában.

Testvérei,
KORCSINSZKY GYÖRGYNÉ LOSSINSZKY JUDIT ny. könyvtáros
és DR. DEBRECZENI LAJOSNÉ LOSSINSZKY ANIKÓ ny. vezető asszisztens
Debrecen

SZŐLLŐSI KÁLMÁN (Tépe, 1922. december 16. – Debrecen, 2016. június 25.) tanító, tanár, iskolaigazgató

Idős Szőllősi Kálmán gazdálkodó kisbirtokosnak és feleségének, Vas Margitnak hat gyermeke született, ami abban az időben nem számított csodának. A négy lány és két fiú mindennapi gondozása nem volt egyszerű, így édesanyjuk a gyerekek gondozásával, a háztartás vezetésével volt elfoglalva.

Kálmán Tépén élte gyermekkorát, járt elemi iskolába, ahol kitűnt éles eszével a diáktársai közül. Ezért aztán szülei úgy döntöttek, hogy az elemi iskola befejezése után lehetőséget adnak számára, hogy továbbtanuljon. Abban az időben Derecskén volt polgári iskola, oda íratták be. Mivel testvérei közül csak ő tanult tovább, a szülők úgy tartották igazságosnak, hogy Kálmán leendő örökségéből fedezzék tanulmányainak költségét. A többiek felnőtt korukban gazdálkodtak, folytatták szüleik mesterségét.

Szőllősi Kálmán a tanulmányai végzése mellett a derecskei polgáriban ismerte meg a hegedű varázslatos muzsikáját, mely egész életének lételemét adta, bár citerán és harmonikán már gyermekkorában is játszott, mégis a hegedűt választotta hangszeréül.

Tudásszomja és hite vezérelte. A polgáriban is jó tanuló volt, ezért természetes volt a számára, hogy továbbtanuljon. A debreceni Református Tanítóképző Intézetben kántortanítói szak megszerzésére vállalkozott. Tanulmányai során Debrecenben kitárult előtte a világ. Ő pedig szívta magába az ismereteket, a kultúra különböző ágaival ismerkedett meg, tapasztalta azt, hogy mire képes egy ember, ha figyelmes és szorgalmas. Különösen az ének és zene volt érdeklődésének előterében.

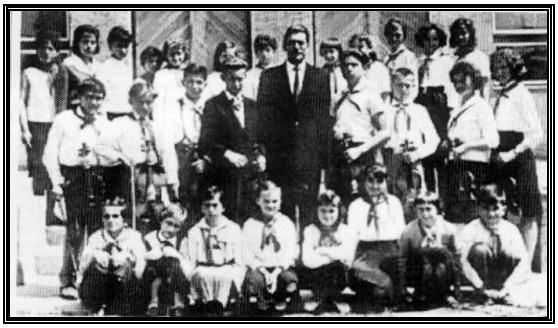
Miután megszerezte a tanítói oklevelet 1944-ben, pályafutását **Berettyószéplakon** (ma Románia) kezdte. Abban a szép bihari községben nem sokáig tanítóskodhatott, mert a II. világháború közbeszólt. **Sárándra** helyezték, ahol tanítóként dolgozhatott két évet. 1947-től már **Esztárban** tanított 1949-ig. Ahogy a háború befejezése után kezdett visszaállni a béke, a rend az országban, úgy nyugodtak meg a pedagógusok számára az alkalmazási és munkafeltételek is.

1949 szeptemberében **Nagykerekibe** helyezték, ahol az ottani **általános iskola** igazgatói feladatainak ellátásával bízták meg. A mindennapos oktatói-nevelői munka végzése mellett feladatának tekintette az iskolai munkához szükséges technikai feltételek kialakítását, további javítását. Abban az időben nem volt könnyű a pedagógusok dolga. A szülők nagy részének az volt a véleménye, hogy a gyermeknek, főleg a fiúknak az elsődleges feladata, hogy a mezőgazdasági munkából igencsak kivegyék a részüket. Emiatt sok volt a hiányzás. Meg kellett győzni a szülőket a tanulás fontosságáról, ami nagyon sok energiát követelt az iskola vezetőjétől. Ő pedig igyekezett a szülőkkel jó kapcsolatot kialakítani.

Itt ismerkedett meg a településen tanító Kiss Viola tanítónővel, akivel 1950-ben házasságot kötött. 65 évig szeretetben és boldogságban éltek együtt. A családi és munkahelyi kapcsolatuk végigkísérte egész életüket. Házasságukból két gyermek, Kálmán és Ildikó született. A fiatal házaspár igyekezett a két gyermeknek minden feltételt biztosítani ahhoz, hogy a későbbiek folyamán az élet minden területén megállják a helyüket. Mindketten példaképüknek tartották szüleiket. Példáikat követve ők is a gyermekek nevelését, oktatását vállalták élethivatásuknak.

1957 őszétől **Mezősasra** helyezték tanítónak családjával együtt a forradalmi eseményekben való részvétele miatt. Ott is aktívan bekapcsolódtak tanítónő feleségével a falu kulturális és sportéletébe. Az ő szervezésével jött létre a „Falusi sportkör".

Alig telt el egy pár év, már 1960-ban a **Körösszegapáti Általános Iskola** igazgatójának nevezték ki. Ezt az időszakot tevékenységének legtermékenyebb, legeredményesebb szakaszának jelölte meg.

Az iskolai zenekar és énekkar tagjai között (1963)

Több mint kétszáz iskolás gyermek gondjait és bajait vállalta fel. A legfontosabb feladatának tekintette a pedagógus szakemberek biztosítását. Abban az időben gondot okozott az iskolákban a megfelelő szakos ellátottság. Kevés volt a szakember. Nem volt könnyű olyan érettségizett fiatalokat találni, akik a mindennapi munka mellett az iskolának szükséges szakon, a főiskolán tovább képezik magukat.

Szőllősi Kálmán igazgató úrnak sikerült ilyen fiatalokat találni. Ezt úgy érte el, hogy gondoskodott arról, hogy a településre érkező pedagógusok megfelelő lakáshoz jussanak. Így alakult ki évek multával, az ő vezetésével Körösszegapáti községben egy szakmailag jól felkészült, eredményesen dolgozó pedagógus közösség.

Nevéhez fűződik a dolgozók iskolájának a megszervezése, az iskolai napközi kialakítása. Zenei képzettsége lehetővé tette, hogy előbb a felnőttekből, majd az iskola tanulóiból zenekart alapítson. Kitartó munkával a csoport igen szép eredményeket ért el.

A felnőtteknek énekkart szervezett. Elérte azt, hogy a helyi ÁFÉSZ fellépő ruhát készíttetett az énekkar tagjainak. Igyekezett a település vezetőivel (tanácselnök, párttitkár) jó kapcsolatot kialakítani, így lettek nemcsak az egyszerű emberek, hanem a hatalommal rendelkezők is szövetségesei.

Igazgatóként a '64-ben végzettek tablóján

1964-ben **Nagykerekiből** (a régi iskolájából) felkeresték, hívták igazgatónak. Ő eleget tett kérésüknek. Szeptember elsejétől 1982. december 16-ig, nyugdíjazásáig iskolaigazgatóként vezette Nagykerekiben az intézményt.

Élete ekkor teljesedett ki. Rendkívüli műveltségével, tehetségével a falu élte virágkorát (ez a véleménye az ott lakó embereknek). Az iskolavezetés mindennapos teendői mellett gyermek és felnőtt citeraegyüttest szervezett. Kapcsolatban állt ezáltal a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolával. Feleségével együtt népdalkört, színjátszó csoportot irányítottak.

Ahhoz, hogy munkáját még eredményesebben tudja elvégezni, tovább képezte magát. 1967 és 1969 között Egerben a Tanárképző Főiskolán ének-zene tanári képesítést szerzett. Mint karnagy több település kulturális életébe is bekapcsolódott (Biharkeresztes, Kismarja). Mint a KÓTA (Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége) tagja résztvevője volt a hetvenes években induló Országos Pávaköri mozgalomnak. Tevékenykedett még a faluban lévő Bocskai Múzeum (ismertebb nevén a Nagykereki Vár) széles körű megismertetésében. Ezt írásaival és különböző rendezvények szervezésével érte el.

1982 végén lett nyugdíjas. Ezek után már olyan tevékenységeket végzett, melyre az aktív munkavégzése idején nem volt lehetősége. Számtalan hegedűt javított meg, de maga is készítette azoknak, akik erre nem tudtak pénzt áldozni. Kikapcsolódásként festett. Sok festménye díszíti családok és barátok otthonait. Kedvenc témája: a tájkép, állatok portréi, elsősorban lovak voltak. Tagja volt a biharkeresztesi Petőfi Vadásztársaságnak. Nagyon szeretett olvasni, halála napjáig minden este elalvás előtt olvasott.

Nagy örömmel töltötte el Barbara és Diána unokák, majd Korinna, Kornél, András és Kitti dédunokák érkezése a családba. Nagyon szívesen töltötte velük szabad idejét.

1994-ben megkapta az arany-, 2004-ben a gyémánt-, 2009-ban a vas- és 2014-ben a rubindiplomát.

Nagy szomorúság érte, amikor 2015. november 13-án elvesztette feleségét. 2016. június 25-én csendesen ő is megpihent, örökre elaludt, végső nyughelye a Debreceni Köztemető.

Munkáját az alábbi elismerések fémjelzik:

* Az Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1956),
* Kiváló Munkáért miniszteri kitüntetés (1978),
* Országos Pávaköri Mozgalom dicséret (1979),
* Népművelés terén kifejtett kiváló munkájáért kitüntetés (1979),
* Kiváló Munkáért kitüntetés (1982).

A vasdiploma átvétele után családjával (2009)

Volt munkatársa, kollégája,
VMIRJÁNCKI JÓZSEF tanár
Körösszegapáti

SZŐLLŐSI KÁLMÁNNÉ Kiss Viola (Bojt, 1925. október 19. – Debrecen, 2015. november 13.) tanító

Viola, Kiss Lajos mezőgazdasági gazdálkodó és Gáspár Margit elsőszülött gyermekeként látta meg a napvilágot, akit még később egy lány és egy fiútestvér követett.

A Bojt településen élő család mindennapos munkavégzése mellett központi helyet foglalt el a vallás, a kultúra, különösen a zene. A szülők látva, sőt tapasztalva azt, hogy a tudással rendelkező embereknek könnyebb az élete, tanulásra és művelődésre ösztönözték a gyermekeiket.

Viola kétéves korában a család Nagykerekibe költözött. Attól az időtől kezdve ez a kis bihari település lett az a hely, ahol életének legnagyobb részét eltöltötte. Elemi iskoláinak osztályait is itt végezte el. Nagyon szeretett tanulni. Imádta a közösséget, szeretett nálánál kisebb gyermekekkel foglalkozni. Már gyermekként is álma volt, hogy tudását átadva nevelje a gyermekeket, mindig tanítói hivatásról álmodozott. Ez a vágya teljesült, hisz élete végéig mindig tudást nyújtott valaki számára.

Az elemi iskola után Nagyváradon polgári iskolába járt 1940–1942 között. Miután tanulmányi eredményei igen jók voltak, szinte természetes, hogy továbbtanult. A nagyváradi Tanítóképző Intézet hallgatója lett. 1942-től 1944-ig tanult Nagyváradon, de nála is, mint más ez időben élő embernél közbeszólt a II. világháború. Tanulmányait kénytelen volt megszakítani, folytatására majd csak 1946-ban kerülhetett sor, de már Debrecenben, a Dóczi Református Tanítóképzőben.

Szerencsés volt, mert miután 1947-ben megszerezte a tanítói oklevelét, első munkahelye szeretett falujának iskolája volt. **Nagykerekiben** nagy lelkesedéssel kezdett hozzá ahhoz a munkához, melyre mindig is vágyott. Mindent elkövetett annak érdekében, hogy tudását átadja a rábízott gyermekeknek. Tisztelettel és nagy elhívatottsággal, büszkén oktatta a falubeli, legtöbb esetben volt elemi iskolai osztálytársai gyermekeit írni, olvasni, számolni.

Itt ismerkedett meg a már akkor a településen dolgozó fiatal pedagógussal, Szőllősi Kálmánnal, akivel 1950-ben házasságot kötött. Ezután a mindennapi életük során adódó akadályokat ketten, közösen oldották meg. A mindennapi oktató-nevelő munkájuk mellett gondoskodtak az iskolai tanulók tanítási órán kívüli idejének hasznos eltöltéséről is. Szakköröket szerveztek. A felnőttek részére népszínművek betanításával tették hasznossá különösen az ősztől a tavaszig terjedő időszakot. Tanítottak szerepeket, készítették a jelmezeket, a szerepekhez szükséges színfalakat. A siker nem maradt el, nemcsak Nagykerekiben, felléptek a környező falvakban is.

Amikor pedig megszületett két gyermekük, előbb Kálmán fiuk, majd lányuk, Ildikó, nagy szeretetben nevelték őket.

1957-ben Viola a családjával együtt kényszerült elhagyni faluját, Nagykerekit, és férjével, gyermekeivel **Mezősasra** költöztek, itt folytatta megkezdett munkáját 1960-ig. A település tisztelettel és szeretettel fogadta be a családot. Hálájuk jeléül a falu kulturális és sportéletébe aktívan bekapcsolódtak. Vezetői, irányítói lettek főleg a kulturális csoportoknak.

1960 őszén férjét kinevezték igazgatónak a **Körösszegapáti Általános Iskola** élére. Sok kedves és felejthetetlen emlék fűződik a településen eltöltött évekhez. Kiváló kollégák, tanítványok között siker sikerre halmozódott. Mozgalmas évek voltak ezek, folytatódott a

színjátszó csoportok szervezése, sikeres működtetése. A férje különösen a zenei, ének területen szervezte közösségeit a felnőttek és az iskolás tanulók körében, Viola tanító néni pedig a színjátszás területén jeleskedett.

Másodikosok tanító nénije (1962)

Szerencséjük is volt, mert a hatvanas évek elején több fiatal pedagógus tevékenykedett a településen, akiket sikerült maguk mellé állítani.

Lelkesen vett részt a férje által a felnőtteknek szervezett ÁFÉSZ-énekkarban. A helyi ÁFÉSZ fellépő ruhát is készíttetett az énekkar tagjainak.

Ez a folyamat akkor szakadt meg, amikor Nagykerekiből küldöttség kereste meg férjét, hogy az 1964-ben megüresedett igazgatói állás betöltésére felkérjék. A család pedig ismét útra kelt, költözött, férjét követve visszatértek szeretett falujába, **Nagykerekibe**. A falu lakói tisztelettel és örömmel vették visszatérésüket, férjét mint az iskola igazgatóját, őt pedig tanítónőként.

Szőllősi Kálmánné továbbra is, mint eddig mindig, az alsó tagozatban tanított. A legkedvesebb osztályai az 1. és 2. osztályok voltak, ahol megtaníthatta tanítványainak a tudás alapját, az írást, az olvasást, a számolást. Nem is volt probléma a keze alól kikerült lányok és fiúk olvasásával, számolásával. A tanító néni folytatta volt tanárainak intelmeit: *„az első és második osztályokban kell megtanítani a gyermekeket az olvasás és számolás alapkészségeire. Ha ez elmarad, egész életükben szenvedni fognak."*

A tanító néni a tanítás mellett aktívan részt vett az iskola úttörőcsapatának munkájában, kézműves tevékenységekre, hímzésre, kézimunkára tanította a reá bízott gyermekeket. Ismét megszervezte a tantestület és falu lakosságának arra rátermett és tehetséges részvevőinek a színjátszó csoportot. Nagy sikerrel adták elő például Molière *A fösvény*, Kisfaludy Károly *Kérők* című művét. A színművek tanításával a községben elért sikeres szereplés után meghívták őket a közeli falvak művelődési házaiba bemutatni a tanult szerepeket. Ők pedig nagy örömmel teljesítették a kéréseket. Viola tanító néni olvasókört is tartott gyermekek és felnőttek számára, és részt vett a falusi dalkörben is.

Erről a helyről aztán már nem volt újabb költözködés. Itt töltötték a további éveket egészen a nyugdíjba vonulásukig. Viola tanító néni a Nagykereki községben eltöltött újabb 18 év szorgos munkavégzése után 1982. október 19-én vonult nyugdíjba. Munkáját 1982-ben *Kiváló Munkáért* miniszteri kitüntetéssel is elismerték.

Nyugdíjazása után több idő maradt családjára. Unokái és dédunokái körében szívesen és örömmel tartózkodott. Nagy örömmel töltötte el, hogy mindkét gyermeke követte szüleit, pedagógusok lettek.

Az ÁFÉSZ-énekkar tagjaként
(karvezető: Szőllősi Kálmán – hátul sötét zakóban)

Végül a család úgy döntött, hogy Debrecenbe költöznek. Ott igyekezett pótolni mindazokat a lehetőségeket, melyek vidéki életük során kimaradtak. Örömmel járt színházba és egyéb kulturális rendezvényekre. Ahogy kora közeledett a kilencven év felé, sokat olvasott, és keresztrejtvényt fejtett. Nagy öröm töltötte el, amikor a halála napjáig meg-megkeresték volt tanítványai, és a hogylétükről érdeklődtek. A Nagykerekiben rendezett községi ünnepségekre, osztálytalálkozókra meghívták őt férjével együtt. A régi tanítványai, volt munkatársai mindig nagy szeretettel fogadták őket. Ott sokat emlékeztek ők is a régi szép, együtt eltöltött eseményekre.

2015. november 13-án 90 éves korában hirtelen elköltözött a földi életből, és a Debreceni Köztemető a végső nyughelye.

Az élet nagy ajándékaként magas kort ért el, megkapta a tanítóképző főiskolától az arany- (1997), gyémánt- (2007) és vasdiplomát (2012).

Volt kollégája,
VMIRJÁNCKI JÓZSEF tanár
Körösszegapáti

T

DR. TAMÁS ALADÁRNÉ Szűcs Ilona (Várgede [ma Szlovákia], 1912. május 16. – Rimaszombat [ma Szlovákia], 2016. augusztus 22.) tanító

A megváltó születése óta az 1912. esztendőt jegyezte a krónikás, amikor megszületett Várgedén, a Szűcs családban egy kislány, aki a keresztségben az Ilonka nevet kapta. Édesanyja Székesfehérvárról, cipészmester édesapja Mezőkeresztesről származott.

Szűcs Ilonka kora gyerekkora óta (nyilván példakép hatására), arról álmodozott, hogy tanítónő lesz. Ekkor még a pap és a tanító volt egy-egy község közösségi életének meghatározó személyisége. Szeretett volna édesanyám is lámpás vagy legalább mécses lenni.

Az erre történő felkészülés nem volt egyszerű a Trianon utáni Szlovákiában, ahol csak egy katolikus magyar tanítónőképző volt. Ez az iskola nem csak arról volt híres, hogy kiválóan képzett pedagógusokat bocsátott ki, hanem felekezeti toleranciájáról is. Ez abban nyilvánult meg, hogy minden évfolyamba 2-2 más felekezetű lányt is felvettek. Édesanyám 1927-ben, a rimaszombati polgári leányiskola elvégzése után, reformátusként került a pozsonyi Orsolya-rendi Magyar Tanítónőképző Intézetbe. A képzés négy évig tartott. Ezt követően kapták meg a tanítói érettségi bizonyítványt, majd kétévi tanítás után tették le az ún. képesítővizsgát.

„Sokéves pályafutásom során gyakran merítettem a tanítónőképzőben tanultakból és tapasztaltakból. Mai napig mérhetetlen megbecsüléssel gondolok vissza nagy tudású apáca tanárnőinkre és világi tanárainkra. Tőlük tanultuk a pedagógus pályához elengedhetetlen magatartásformákat, elhivatottságot, helytállást. Az elv az volt, hogy egy tanító legyen példakép. Kicsit mindenhez értsen, mert a tanító nem csak tanító, de népnevelő is. Hogy erre ráhangolódjunk, rendszeresen tanítottak be nekünk színdarabokat, ill. egy-egy témára irodalmi műsorokat vártak el tőlünk. Az előadások Pozsony város nagyközönségének készültek, akik színháztermünket minden alkalommal megtöltötték. A színpadra állás, a színpadon való megszólalás – most már tudom –, a nyilvánosság előtti fellépés magabiztosságát volt hivatott növelni, ezért minden tanuló számára kötelező volt” – írta önéletrajzi írásában.

Édesanyám 1931-ben érettségizett, és még abban az évben tanítani kezdett **Runyában** (Gömör megyei kisközség). Az 1932/33-as tanévet már **Nagybalogi Református Felekezeti Iskolában** kezdte. A helybeli református lelkész, aki egyben az egyház iskolaszéki elnöke volt, valamint a presbitérium 14 pályázó közül őt választotta meg.

„Sohasem fogom elfelejteni azt a fogadtatást, amikor kezdő tanítóként megérkeztem. Belépvén az iskola udvarára, megpillantottam a sötét ruhába öltözött presbitereket, akik nevében a gondnok ezekkel a szavakkal fogadott: »Isten hozta kigyelmedet!« Csak később tudtam meg, hogy ez a megszólítás milyen nagy megtiszteltetés. Addig ezt a kifejezést sohasem hallottam.”

A református iskolákban működő tanítók abban az időben komoly juttatásokat kaptak az egyháztól, hogy ezáltal biztosítva legyen gazdasági önállóságuk. Édesanyám 600 koronás tanítói kezdő fizetés mellé kétszobás lakást, zöldségeskertet, egy kis gyümölcsöskertet és egész évi tüzelőfát kapott. (A múlt század harmincas éveiben Nagybalogon egy két tanerős református és egy 1 tanerős katolikus iskola működött. Minden tanító a fentiekhez hasonló juttatásban részesült.)

„Nagybalogon dolgos magyar nép lakott, akik őseiktől több generáción keresztül vallás-erkölcs alapú nevelést kaptak, és ezt kívánták továbbadni gyermekeiknek. Habár azt mondják, hogy a tanító a nemzet napszámosa, én Nagybalogot annyira megszerettem, hogy nem napszámosnak, hanem lámpásnak éreztem magamat. Ezt azért érzem mai napig így, mert a szülők – mondhatni – az iskoláért éltek, érte minden áldozatra készek voltak. A szülő és a tanító állandó kapcsolatban volt. Ez azért nem ütközött nehézségbe, mert az anyukák nagy része a háztartás mellett a gyerekek nevelésére fektette a fő súlyt. Ez meg is látszott a gyerekeken. Ezért váltak jól nevelt, illedelmes, mindenkinek köszönő, idősebbeket tisztelő gyermekekké, később felnőttekké. Ilyen körülmények között öröm volt a tudást osztani a kis és nagyobb tanulók között.

Az első osztálya Runyában (1931/32 tanév)

De hogyan is folyt akkor a tanítás egy falusi iskolában?

A tanítók a tanulókat létszám szerint arányosan osztották szét osztályokba. Én kezdő tanítóként a kisebbeket tanítottam, az 1.-2.-3. osztályosokat. A tanterveket központilag készítették, így kapta meg minden iskola. Ebből az következett, hogy az ország minden iskolájában egyidejűleg ugyanazt a tananyagot tanítottuk. (Reggel 8-tól 12-ig és délután 2-től 4-ig.) A tanítást – egyházi iskola lévén – rövid imával, zsoltár vagy dicséret éneklésével kezdtük és fejeztük be. A kicsiknél a valláserkölcsi nevelés alapja az Arany ABC volt. Ezek tulajdonképpen abc sorrendbe szedett általánosan kötelező erkölcsi normák, amit ma is őszinte szívvel tudok ajánlani minden felekezeti iskolának, gyermeket nevelő szülőnek és nagyszülőnek. Az Arany ABC verseit úgy kellett tudniuk a gyerekeknek, mint az egyszeregyet. Bármelyik betűt mondtam ki, a gyerekek mondták a hozzá tartozó versikét. Pl.

K *– Kövesd a szép igazságot / Kerüld a rút hazugságot. / Aki egyszer hazudni mer, / Hitelt többé nem érdemel.*

V *– Vén emberből csúfot ne tégy, / Inkább szolgálatára légy. / Gondolj arra, hogy majd egyszer / Te magad is megöregszel.*

A kisebbek tantárgyainak tanítási módszerei közül szeretném kiemelni – mivel ezzel van ma a legnagyobb probléma –, hogyan tanítottuk annak idején az elsősöket olvasni. Akkor a boldog, iskola előtti időszakot csak fokozatosan váltotta fel a fegyelmezett tanulásra és munkára való nevelés. A falvakban – így Nagybalogon sem volt akkor még óvoda, ezért szeptemberben az elsősök foglalkoztatása játékból, versikék és dalocskák tanulásából állt. Ezzel párhuzamosan először botocskával a porba, majd később ceruzával a füzetbe rajzoltuk

a betű-előkészítő rajzocskákat. A kisbetűk írásának, olvasásának elsajátítása decemberig, januárig tartott. Aztán jöttek a nagybetűk. Maga az olvasás tanulása – amíg meg nem tanultak folyamatosan olvasni, fonomimikával történt. Ez azt jelentette, hogy minden betű hangoztatásához egy jellemző kézmozdulat tartozott. A gyerekek élvezték, észre sem vették, hogy tanulnak. Játszva tanulták meg a betűk hangkapcsolását is. Véleményem szerint ez egy nagyon jó, játékos tanítási módszer volt, mellyel minden gyerek könnyedén megtanult olvasni. Kár, hogy leértékelték."

A tanulók és szülők számára a tanév kiemelkedő eseménye volt az évzáró vizsga, amikor a gyerekek a templomban a nagy nyilvánosság előtt adtak számot az év folyamán tanultakról. Ezenkívül még hittanvizsga is volt, amelyet mindig nagy izgalmak előztek meg, mert az egyben az egyházmegyétől elrendelt – kiküldött lelkészek és tanítók részvételével megtartott – vizitáció volt. Erre a tanító és tanítványok is nagyon készültek, mert ennek alapján minősítették az iskolát és a tanítót is. Ennek eredménye minden évben megjelent a Szlovákiai Református Egyház évkönyvében. Az elmarasztalás nagy szégyen volt. Édesanyám a tanítás mellett, aktív résztvevője volt a község társadalmi és kulturális életének.

1937-ben férjhez ment dr. Tamás Aladárhoz, és az 1938/39-es tanévtől egészen 1958-ig nem tanított. Házasságukból két gyermek született: Judit (1943) és Anikó (1945). (Amikor én, Judit születtem, édesapám a Don-kanyarban volt.)

A második világháborút követően a felvidéki magyarságot a Benes-dekrétumok értelmében teljes jogfosztottsággal sújtották. Bezárták a magyar iskolákat, jöttek a kitelepítések. 1947-ben édesapámat szlovák vidékre helyezték, ahová a család követte. Mi, gyerekek szlovák iskolában kezdtünk el tanulni. 1955-ben édesapám meghalt, és édesanyám megélhetési források hiányában az apai nagyszülők házába költözött Uzapanyit községbe, amely csak pár kilométerre volt Nagybalogtól. Édesanyám nagyon nehéz időket élt meg munkanélküliként és egyben kulákként, mert édesapám halálát követően négy hektár földet örökölt. Nagyon megható volt, amikor volt tanítványai jöttek segíteni. Volt, amikor egy zsák lisztet vagy krumplit, zöldséget, tüzelőt hoztak a volt tanító nénijüknek. Végül a volt tanítványok – akik petíciókat írtak, kilincseltek a járási hivatalban, és elmentek egészen a minisztériumig – kiharcolták, hogy édesanyám visszamehessen Nagybalogra tanítani, gyermekeiket oktatni. Élete egyik legboldogabb napja volt, amikor 1958. szeptember 1-jén ismét a nebulók előtt állhatott a 9 osztályos, központosított, állami magyar iskolában. Ide jártak a Balog-völgy minden községéből a 11–15 éves gyermekek. Első évben alsó tagozaton, majd az elkövetkező években, egészen 1975-ig, nyugdíjba vonulásáig, felső tagozaton tanított magyar nyelvtant és irodalmat. Erre azért kerülhetett sor, mert amikor 1945-ben a magyaroktatás megszűnt, a tanítók szétszóródtak, vagy áttelepültek Magyarországra. 1949-ben, amikor megindulhatott ismét a magyaroktatás, mindössze 110 szakképzett magyar pedagógust sikerült munkába állítani. Ez 5%-a volt a régi létszámnak. Éveken keresztül sok képesítés nélküli tanító oktatta a magyar gyerekeket. A szakképzett tanítók aránya még a 70-es években sem érte el a 80%-ot.

1950 és 1978 között 233 magyar tannyelvű iskola szűnt meg a Felvidéken. Helyettük nagy felvevő körzetű, 9 osztályos általános iskolákat hoztak létre, ahová 20–30 km távolságból jártak be a gyerekek. (Ez késztetett sok szülőt arra, hogy a közelebbi szlovák iskolába írassa gyermekét, ti. a szlovák iskolákat nem körzetesítették.) Így került édesanyám 1967-ben a **Bátkai Magyar Tannyelvű Általános Iskolába**, ahol a 6–9. osztályokban magyar nyelvtant és irodalmat tanított, és hogy milyen elvek és gyakorlat alapján, álljon itt a vallomása:

„Tudvalévő, hogy a magyar nyelvtan nehéz és száraz tantárgy. Mivel nagyon szerettem a gyerekeket, igyekeztem játékossá tenni a tantárgyat, hogy minél könnyebben és örömmel

sajátítsák el. Nyelvtanórán nem az »elemzés« fogalmat, hanem a szét- és összeszerelés fogalmat használtuk. Így szereltük a szavakat és mondatokat is. Az igekötők szerelésekor »kisfejszét« használtunk. Pl. megtanulni → meg – kell – tanulni; elmenni → el – fogok – menni; lehozom → le – is – hozom stb. Vagy megszemélyesítettük az igét és az igekötőt.

Mondatok és a szavak elemzésekor (szerelésekor) gyakran használtunk színes, vékony karikákat és jelzéseket, amelyek megvizezve könnyen feltapadtak a táblára. Így lett az unalmas nyelvtanórából szórakozás, amelyet a gyerekek kimondottan szerettek.

De említhetném azt is, hogy a nyelvtanórákon – felfrissülés gyanánt – gyakran totóztunk. Ez azt jelentette, hogy többféle helyesírással leírt szavak közül pontozással választottuk ki, melyik a helyes. Természetesen mindegyik osztályban, ahol tanítottam – legyen az Nagybalog vagy Bátka – felhívás jellegű jelmondat került a falra: »Nyelvében él a nemzet«, vagy »Beszéljünk szépen magyarul!«. Ezekből a gondolatokból kiindulva »vadászatra« serkentettem a gyermekeket. Ez azt jelentette, hogy figyelték egymás beszédét, hiszen akkorra már nagyon sok szlovák jövevényszó csúfította beszédüket. Aki felfedezte társai beszédében az idegen kifejezést, és elsőnek jelentkezett, kapott egy piros pontot, tíz piros pontért egyest lehetett kapni. (Szlovákiában mai napig az egyes a legjobb jegy.)

A magyar irodalom tanítása könnyebb volt, de ahhoz, hogy egy életre gyökeret verjen bennük az irodalom szeretete, olvasni szerető embert kellett belőlük nevelni. Hogy ezt elérjem, különböző irodalmi versenyeket rendeztem osztályon belül és osztályok között is. A legemlékezetesebb talán a »Ki tud több Petőf-verset?« osztályok közötti verseny volt. A pontozáskor az számított, hogy tudja-e végig a verset vagy csak néhány sort belőle. Amelyik osztály többet tudott, az lett a nyertes. El lehet képzelni, micsoda verstanulás indult el! (Gondolom, minden pedagógus tudja, hogy a versmondás milyen nagymértékben bővíti a szókincset, csiszolja a memóriát, és növeli a kiállás határozottságát.)

Az olvasmányokból mindenki külön füzetbe gyűjtötte a szép gondolatokat és idézeteket. Ennek a gyűjtésnek az olvasásra való serkentés volt a célja. A legszebb »felfedezett« gondolatokat és kifejezéseket mindig közösen megbeszéltük. Emlékszem, milyen nagy sikert aratott az osztályban az a gyerek, aki Móra Ferenc elbeszélésében a következő szép kifejezést találta: »…és bekönyökölt az este az ablakon.« Ennek a gondolatnak a magyarázatával is el lehetett játszani, rámutatva vagy rákérdezve arra: Te hogyan néznél be egy ablakon? Miért nézel be egy ablakon? stb. Ennek az egy gondolatnak a boncolásával is sok szépre lehet felhívni a figyelmet, olyan nevelési célt szem előtt tartva lehet nevelni, ami éppen aktuális."

Édesanyám tanítványai minden egyes alkalommal emlegették, hogy a bátkai iskolában létrehoztak egy irodalmi szekrényt. Ez volt a KINCSTÁR. Ebbe kerültek a 6–9. osztályok legszebb fogalmazásai, az irodalmi művekhez kapcsolódó legszebb rajzok és a vers- és prózamondó versenyeken elhangzott művek. A szekrényt a mindenkori 9. osztály őrizte. Egyik alkalommal, amikor az elballagó 9. osztály ünnepélyes keretek között átadta a szekrény kulcsát, meglepetést szerettek volna szerezni a tanároknak és társaiknak. Magyarságukat bizonyítván, valahonnan megszerezték a magyar himnusz lemezét, és a kezdéskor teljes erővel bekapcsolták. (Tudni kell, hogy ez akkor tilos volt.) Merészségükkel bajt okozhattak volna…

Édesanyám aktív élete során sok sikert ért el a Csemadokban (a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Egyesületében) folytatott munkája révén. Rendezvényeket szervezett, több sikeres amatőr színházi produkciónak volt a dramaturgja és rendezője.

Egészen 1973-ig a bátkai iskola úttörővezetője volt, ahol önképzőköröket vezetett: a tánckört, kézimunkakört, polgári védelmi kiképzést, vöröskeresztes kiképzést, bábszakkört, színjátszó kört stb.

Édesanyám 1974-ben ment nyugdíjba. Ekkor pedagógusi életműdíjként megkapta a J.A. *Komensky-díjat* és a *Kiváló Pedagógus* kitüntetést, melyet az évben egyetlen magyarként vehetett át a prágai várban, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság akkori miniszterelnökétől, Lubomír Štrougaltól.

Nyugdíjba vonulását követően kultúrfelelősként aktívan vett részt a Rimaszombati Nyugdíjas Klub munkájában. Miután a Klubban egyre többen éreztették a magyarokkal, hogy ők „mások", 2001-ben megalakította a Wass Albert Magyar Nyugdíjas Kört. Itt, a szórakozáson kívül, „büntetlenül" foglalkozhattak magyar történelmi eseményekkel, magyar irodalommal, és megünnepelhették a jeles napokat is.

Édesanyám 2001-ben megkapta egykori tanítónőképző intézetének jogutódjától, az Esztergomi Vitéz János Tanítóképző Főiskolától a rubindiplomát és 2006-ban a vasdiplomát. Ugyanebben az évben életműdíjként megkapta a *Szlovák Köztársaság Aranyplakettjét* és a *Magyar Köztársaság Oktatási Minisztériumának dicsérő oklevelét.*

Élete utolsó évének kivételével rengeteget utazott a Felvidéken, Magyarországon, Erdélyben. Kulturális, jótékonysági és politikai rendezvényeken, valamint szabadegyetemeken vett részt. Minden érdekelte, mindenhez hozzászólt. Mivel ez, olyan magas korban, amelyet ő megélt, ritkaság – csodálat, elismerés és szeretet övezte.

Állampolgársági eskütétel után a három dédunokával és Anikó lányával (2011)

2011-ben felvette Anikó lányával együtt a magyar állampolgárságot, ezért a Szlovák Köztársaság megfosztotta szlovák állampolgárságától. Ez azzal járt, hogy lakcím nélküli idegenként, teljes jogfosztottként élt a saját lakásában haláláig. Lánya a méltánytalan elbánások sorozatát szenvedte el, és ennek következtében 2012-ben infarktusban meghalt. Ekkor volt édesanyám 100 éves. 100 évesen társaival együtt felvállalta a harcot az igazságtalanság ellen Szlovákiában és a nemzetközi fórumokon is. Kassán 101–102 évesen tüntetett az Alkotmánybíróság előtt, részt vett az Alkotmánybíróság két tárgyalásán, petíciót vitt Pozsonyba a miniszterelnöknek és a belügyminiszternek stb. Nem adatott meg neki, hogy a „harc" végét megérje, de mint a Szlovák Köztársaság legidősebb „nemzetbiztonsági kockázatot" jelentő személye, reflektorfénybe került. Sokan példaképüknek kezdték tekinteni. Szűkebb pátriájában, de az egész Kárpát-medencében is köztisztelet és szeretet övezte. Megalkuvás nélküli kiállása a szülőföldön való maradásért, magyarságának megtartásáért, jelképpé nemesült.

Életéért, kiállásáért 2012-től az alábbi kitüntetésekben részesült:

* Emberi Méltóságért kitüntetés (Budapest, 2012)
* Magyar Becsület Rend (Budapest, 2012) – a 2011-ben alapított elismerés első kitüntetettje
* Pro Probitate – a Helytállásért díj (Pozsony, 2012 – a Magyar Közösség Pártjától)
* Petőfi-díj (Rimaszombat, 2012 – a Simonyi Alapítványtól)
* Szent István-díj (Esztergom, 2014)
* Magyar Kultúráért díj (Budapest, 2014)

* Körösfő (Erdély) díszpolgára (2014)
* Máriapócs díszpolgára (2014)
* Rimaszombat polgármesterének díja (2015)

Felhasznált irodalom:

- *Emlékmorzsák egy tanítónő pályafutásából* – önéletrajzi írás. (Megjelent a *Gömörország* című folyóirat II. évfolyamában 2001-ben.)

Vendég volt Ilonka néni Cakó község cigány iskolájában (2014)

Lánya,
DR. FEHÉR CSABÁNÉ TAMÁS JUDIT
a Határon Túli Magyarok Hivatalának ny. szakfőtanácsosa
Rimaszombat

TAMÁS ANDRÁSNÉ Rákosi Ida (Álmosd, 1928. november 4. – Nagyhegyes, 2015. február 6.) tanító, középiskolai tanár

Vasúti kistisztviselő családban nőtt fel, bátyja és nővére mellett a legkisebbként. A II. világháború már Nyíregyházán érte a családot, Iduska itt tanult az Angolkisasszonyok Sancta Maria Intézetének négyosztályos Kereskedelmi Leányközépiskolájában, a „Gangesz" partján, amely napjainkban is oktatási intézmény. Szakirányú végzettségével az államosítás után nem tudott elhelyezkedni, ezért tanító, majd tanárképző intézményekben (Debrecen, Eger: magyar–történelem szak) képezte magát saját erőből, munka mellett egyetemi végzettségre is szert tett. Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen magyar szakos középiskolai tanári diplomát szerzett.

Pályája változatos: **Debrecenben** az ún. esti iskolások felnőttképzése, az **Ibolya utcai Általános Iskola**, majd a **Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorló Általános Iskolája** voltak munkahelyei nyugdíjba vonulásáig. Utána még egy évtizedig tanított két debreceni középiskolában (**Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium**, **Medgyessy Ferenc Gimnázium**). Generációkat nevelt pontosságra, kitartásra, szeretetre és a szépség, jóság megbecsülésére a magyar nyelv és irodalom tantárgy oktatásának keretein belül.

Dr. Molnárné Szecskó Ágnes igazgató asszony így emlékezik: *„Azok közé a tanárok közé tartozott, akik egy életre meghatározták tanítványaik sorsát. A tanítványok közé kell sorolni azokat a tanárjelölteket is, akiknek vezetőtanáruk volt. Hatalmas szakmai, módszertani tudásánál csak emberismeretét, humánumát csodáltam jobban. Nála jobban senki nem tudta személyre, osztályra szabni a tananyagot, amely nála soha nem volt száraz tanulnivaló. Egész lénye, egész lelke benne volt minden magyarázatában. Fontos volt számára, hogy a tanítványok megérezzék, közük van ahhoz, amit tanulnak. Ezért vitte lelkesen az osztályokat helytörténeti, irodalmi sétákra, ezért szervezett tehetségkutató vetélkedőket még idős korában, nyugdíjas tanárként is. Ezt adta tovább a tanárjelöltjeinek is, és azt a hallatlan igényességet, amellyel tanári feladatait megtervezte, elvégezte. Nemcsak kiváló tanár, de szeretnivaló, nagyvonalúan jóságos, segítőkész kolléga is volt."*

Szóbeli megnyilvánulásait a szakmai és magánéletben is nyomdakész állapot jellemezte: kedves szavai, tapintatos humora nyomán optimista történetek kerekedtek eredményes tehetséggondozásról, József Attila nővére, Jolán debreceni kalauzolásáról, valamint kollégája, a legendás Nagy János szavalókörével való szívmelengető tanyasi missziójáról. Ennek írott változata *Idus néni mesél…* címmel az *Irodalom21* internetes számaiban olvasható.

Íme, az egyik emlék, amelyet lejegyeztem: „*Idus néni számos debreceni »kis kossuthos« diák és tanárjelölt lelkes és lelkesítő magyartanára már túl van a 80. életévén. Az alap- és középfokú oktatásban egyaránt jártas tanárnő szívesen gurítja elénk egy-egy fénylő, kerek történetben pedagógiai élményeit. A nevek, az alkalom és a pontos idő itt-ott homályba vész, de az élmények néha még a jelen időnél is erősebben élnek. Reménykedünk, hogy mi is megérjük ezt a saját pályánk lezártával!*

Hallgassuk a mesét!

Az ünnepi műsorok sorsa, hogy egy idő után sematikussá válnak, különösen akkor, ha éveken keresztül bízvást lehet számítani ugyanazokra a szereplőkre. Ilyenkor feltámad az emberben a vágy, hogy legközelebb olyan műsor kellene, amely eltér az eddigiektől, a gyerekek is jókedvvel vesznek részt benne, és a nézőknek is örömöt szerez. A megvalósításban a véletlen segített, amikor két tanárjelölt lány előtt – akik néprajzosok is voltak – kicsúszott a számon, hogy olyan jó lenne egy szép népi fonójátékot előadni énekkel, tánccal, színes ruhákban ezekkel az aranyos gyerekekkel. A lányok is megélénkültek az ötlet hallatán, hisz itt volt az alkalom egy kihalófélben lévő hagyomány feltámasztására! Két nap múlva professzoruk segítségével megkerestek, és elhoztak számomra egy teljesen felgyűjtött, tökéletesen dokumentált anyagot szövegestül-kottástul: »Domaházi fonóest« volt a címe.

A nagy létszámú gyereksereg szívesen vett részt a próbákon, én pedig igyekeztem a forgatókönyv utasításait maradéktalanul betartani a hitelesség miatt, viszont a legegyszerűbb mozdulat megformáltatása máris fennakadást okozott: hogyan kell fonni? Ezt a problémát sajátosan oldottam meg, mert megkértem édesanyámat, hogy ő tanítsa meg a gyerekeknek a fonás mesterségét. Örömmel kötélnek állt, hetente kétszer bevonatozott Vámospércsről Debrecenbe »tanítani«, az apukák pedig seprűnyélből faragták ki a guzsalyt. A kislányok mondogatták is: »De jó, hogy a tanár néninek ilyen ügyes és kedves anyukája van!« Édesanyám a fiúk táncának betanítása során is hasznossá tette magát, hiszen a jellegzetes kéz- és válltartásokat nem lehet pusztán a leírásból elsajátítani; ő mindezeket megmutatta, előjátszotta nekik fiatal kora emlékeiből merítve.

A szerencse még a szép jelmezek beszerzésekor is mellénk szegődött. Az úttörőház éppen akkor csináltatott gyönyörű piros, szattyánbőr csizmákat a lányoknak, szénfekete, lagos

(lakkos) szárút a fiúknak, s a vakító fehér ingek és ruhácskák igazán szívdobogtató látványt nyújtottak! Egy szemfüles kollégám segítségével sikerült elsőként szert tenni a ropogós ruhákra. Hogy ezek a gyerekek mennyire érzékenyek a szépre: vigyáztak is rájuk nagyon!

Felvirradt az előadás napja, dugig volt az előadóterem, a »Domaházi fonóest« utolsóként került sorra. A szereplés csodásan sikerült, háromszori tapsot kaptunk a nézőktől! A néprajz professzora az első sor közepén foglalt helyet a két tanárjelöltem között. Az ünnepség végén az idős úr odajött a szereplőkhöz, és így szólt: »Gyerekek! Nagy örömet szereztetek ezzel a műsorral, köszönöm nektek ezt a szép előadást!« Azután felém fordult: »Kolléganő! A legnagyobb tisztelettel szólhatok a látottakról. Életem álma valósult meg ma! Gratulálok!« Magam is úgy éreztem, hogy szívmelengető ünnepi pillanatokat éltem meg azért, mert ötletem megvalósítását nagyon sokan segítették jó szívvel, és jutalmunk a közös öröm volt." (Lejegyezte: Eckermanna)

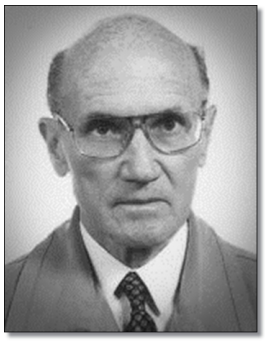
A régi irodalom és a nemzeti líra klasszikus darabjain túl nyitott volt minden másra is: az avantgárd irodalom irányzatainak újdonságait és a színjátszás, a közszereplés művelését egyaránt nagy lelkesedéssel végezte. Korosztályából szinte az elsők között tanult meg gépkocsit vezetni, s az eredményes iskolai KRESZ-oktatásért kitüntetést is kapott.

Kicsiny, törékeny termete, mosolygós arca tanítványait, a szülőket és a kollégákat azonnal lenyűgözte, élénk érdeklődése a másik ember, valamint a világ egésze és összefüggései iránt idős korában is megmaradt. Hosszú házasságban élt Tamás András igazgató-tanárral, akit betegségében két esztendeig nagy odaadással ápolt. Fiuk, András agrármérnöki diplomát szerzett, két unokáját, Andrist és Boglárkát a mindennapokban is szeretettel, gondoskodással vette körül. Kollégái, barátai nem feledik emberségét, kedves személyét.

87 évet élt.

BUZSÁKINÉ MOHÁCSI ÁGNES tanár
Debrecen

DR. TAMÁS ATTILA (Budapest, 1930. június 17. – Balatonfűzfő, 2015. február 8.) irodalomtörténész, egyetemi tanár

Anyai nagyapja Tállya református lelkésze volt, apai nagyapja parasztfiúból küzdötte fel magát vasúti pályamesterré. Édesapja – miután pozsonyi jogi tanulmányai 1914-ben félbeszakadtak – két fronton végigharcolta az első világháborút, majd a Kozma Miklós irányítása alatt kiépülő Magyar Távirati Iroda idővel vezető beosztású munkatársa lett. A tisztviselői státuszú család szeretetteljes légköre, a viszonylagos jólét, a budai Böszörményi úti otthon kényelme gondtalan gyermekkort biztosított, ám az eszmélkedő fiatalembert a konzervatív középosztálybeli közeg kimondottan taszította. 1948 és 1952 között a pesti bölcsészkar magyar–német szakos hallgatója volt. A kezdettől törékeny demokrácia gleichschaltolásának és a Rákosi-diktatúra kiépítésének, a marxizmus vulgarizálásának korszakában, amikor a közösségi társadalom megépítésének lelkesedése félelembe és nélkülözésbe fordult át, és a szellemi életen eluralkodott a Révai-féle kultúrpolitika

abszurditása. A frissen diplomázó Tamás Attila gimnáziumi tanárként nem tudott elhelyezkedni, így előbb a MAFILM dramaturgjaként, utóbb **iparitanuló-otthoni n**evelőtanárként dolgozott. 1955–56-ban az *Új Hang* munkatársa lett. 1956 kora nyarán részt vett a Petőfi Kör filozófiai és sajtóvitáján, október 23-án délután csatlakozott a tüntetéshez. Az egyre növekvő, lelkes tömeggel vonult a Petőfi-szobortól a Bem-szoborhoz, majd innen a Parlament elé. Amikor este a Kossuth-hídon át gyalog hazafelé indult, hallván a fegyverropogást, tudatosította magában, hogy a forradalom vereségre van ítélve: kézifegyverekkel nem lehet győzni a világ legnagyobb szárazföldi hadserege ellen… 1957 elejétől rövid ideig az Irodalomtörténeti Intézet munkatársa volt, majd 1957-től 1961-ig az **Eötvös József Gimnázium** tanára. Életpályájának jelentős szakmai fordulata az, amikor elkészíti *József Attila költői világképe* című tanulmányát, amely 1960-ban megjelenik az *Irodalomtörténet*ben. Ez a dolgozat lesz az utóbb átformált kandidátusi értekezésének zárófejezete. 1961-től 1963-ig a *Magyar irodalmi lexikon* felelős szerkesztője lett. 1963-tól 1972-ig a **József Attila Tudományegyetem** oktatója volt Szegeden.

1964-ben kötött házasságot. Felesége Márkus Margit, gimnáziumi magyartanár. Két lányuk született, Ildikó (1965) és Eszter (1968–2016).

Tamás Attila 1972-től, Barta János hívására – egészen nyugdíjba vonulásáig – a **debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem** oktatójaként dolgozott. 1976-tól a Modern Magyar Irodalmi Tanszék vezetője lett, majd több cikluson át az intézet igazgatója és egy ideig az egyetem rektorhelyettese (1990–1993). Két alkalommal (1982–84; 1995–96) volt vendégtanár a Bécsi Egyetemen. A rendszerváltás után, 1990 és 1994 között a városi közgyűlés tagja volt. 1994-ben *Apáczai-díjat* és *Csokonai-díjat* kapott. 1995-ben *Toldy Ferenc*-díjban részesült, 1997-ben megkapta az *Eötvös József-koszorút*, 1998-ban pedig a *Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét*. 2003-ban Debrecen díszpolgárává választották. 2005-ben *Arany János-díjat* kapott.

Tamás Attila ifjúkorát az öröklött értékrend bírálatával összefüggő útkeresés, a személyes autonómiáért való küzdelem jellemezte, történelmi-társadalmi körülményeit pedig a háborús összeomlás és egy új, méltóbb világ fölépítésének esélyét hamar eltörlő diktatúra időszaka határozta meg. Közösségi ösztöne, szociális felelősségtudata az „úri világ" megalkuvó korlátoltságával, a magasművészetek (Csontváry, Derkovits, Ady, Bartók, József Attila) iránti érdeklődése pedig a középosztály fölszínességével, kiüresedett konvenciószerűségével került mindinkább feszültségbe. Az 1944–45-ös szörnyű összeomlás után politikai meggyőződése, vagyis a mélyreható változásokba, az erkölcsi megújulásba – és nem függetlenül József Attila erős hatásától –, egy igazságosabb társadalom felépíthetőségébe vetett hite is eltávolította attól a rétegtől, amelyből származott. Hamar felismerte a berendezkedő diktatúra baljós jeleit, de a mélyreható társadalmi átalakulást meggyőződéssel támogatta. Ám nem valamifajta karrierizmus, hanem az igazság iránti vonzódás és szellemi-erkölcsi autonómiájának kivívása jegyében. Ekkoriban – a negyvenes-ötvenes évek fordulóján – más olvasmányok (Ortega, Freud, Fülep Lajos, Weöres Sándor) mellett kezdte el tanulmányozni a marxista szerzők (Marx, Engels és Lukács) műveit, melyek ez idő szerint széles értelmiségi körökben hatottak revelatív erővel. Tamás Attila irodalomértelmezői beállítottsága egy olyan korban formálódott, amikor a vulgármarxizmus hivatalos beszédrendként való erőltetése, a magyar szellemi életnek önmaga „polgári" előzményeitől való elszakítása és a külföldi szakirodalom erőteljes ideológiai szűrése miatt kevés mód nyílott a (humán)értelmiség szabad tájékozódására. A marxizmus klasszikusainak ismeretén is alapuló műveltsége, az egyedi gondolkodásforma megtalálásának igénye miatt a fiatal irodalmár nem egyezhetett ki a hivatalos diskurzussal, kockázatokat is vállaló útkeresése során arra

törekedett, hogy megtalálja a művészetértés méltóbb, komplexebb változatait. A nehezebb utat választotta, amikor váltig ragaszkodott az irodalomértelmezés *elméleti* megalapozásához, az interpretáció lehetséges kontextusainak bővítéséhez. A kor uralkodó irodalomértelmezési gyakorlatával szemben a műalkotás üzenetének megfejtését nem választotta le ideologikus erőszakossággal a formai közvetítés rendszeréről. Ennek a következetességnek és igényességnek köszönhette az első számottevő szakmai sikereit az ötvenes évek közepén: Juhász Ferenc költészetéről szóló tanulmányával elnyerte az Irodalomtörténeti Társaság pályadíját, József Attiláról írott szakdolgozatát Király István közlésre alkalmasnak minősítette, és recenziói, kritikái, tanulmányai jelentek meg a *Csillag*ban és az *Új Hang*ban. Első nagy, több korszakon átívelő munkájában a *Költői világképek fejlődése Arany Jánostól József Attiláig* (1964; 1998) című könyvében Arany, Ady és József Attila műveinek megértését az irodalmi szövegek *tüzetes olvasásához*, így *a formák közvetítette költői világképek* esztétikai megtapasztalhatóságához kapcsolta. Költészettörténeti és -elméleti munkáiban – ideértve *A költői műalkotás fő sajátságai*-t (1972) és a *Líra a XX. században*-t (1975) is – vitába szállt az etablírozott, Révai-Lukács-Király-féle kanonizációs renddel, és érintkezett ugyan a marxizáló értelmezéssel, ám az egyik legkidolgozottabb és így az egyik leghatásosabb *magyar modernség-képletet* létrehozva bizonyította például Ady és József Attila igazi nyelvművészeti nagyságát. Hugo Friedrich modern lírafelfogását stílus- és társadalomtörténeti szempontokkal ötvözve mutatott rá e költészettípusokban megnyilvánuló létszemlélet tragikus aspektusaira. Vagyis a modernség „visszaszerzett", tagolt önreflexiójában, az egymástól is megkülönböztetett modernségfogalmak kultúraközi párbeszédében igyekezett a 19–20. századi magyar költészetet újraértelmezni. Ily módon vált – Szabolcsi Miklós és Németh G. Béla mellett – kezdeményezőjévé és folyamatos alakítójává annak a hatvanas évek elejétől-közepétől kibontakozó irodalmi diskurzusnak, amely az ideológiai nyomás ellenében sokat tett a művészi értékek eminensen esztétikai elfogadtatásáért.

Tamás Attila azonban nemcsak az uralkodó irodalomtörténeti és -kritikai értékrend átformálására vállalkozott, hanem annak a teoretikus keretnek a bírálatára is, amely lényegében Lukács György – a korban szinte kizárólagosan meghatározó – esztétikai tárgyú írásai nyomán rajzolódott ki. Irodalomeszménye sok tekintetben összeegyeztethetőnek bizonyult a marxizmus esztétikai értékfogalmaival, különösen fontosnak találta Lukács műveiben az emberi integritás őrzésének és erősítésének gondolatát. A „világ emberivé tevésének" marxi tételére, illetve a nembeliség lukácsi-hartmanni fogalmára alapozódtak Tamás Attila meghatározó értékkategóriái: az „Én kiteljesedése", a világot humanizálni, otthonává tenni igyekvő s így a „világegész" felfogása révén léte nembeli értékdimenzióiba fölemelkedő személyiség eszményképe. Ugyanakkor korán észlelte a lukácsi esztétika hiányosságait, és így hamar konfliktusba is került egyes ideológiai preferenciákkal, azokkal a „rendszerkényszerekkel", amelyek a művészeti-irodalmi jelenség káros leszűkítéséhez, bizonyos típusú műveknek az esztétikai értelmezhetőségből való kirekesztéséhez vezettek. Itthon nem, csak a jugoszláviai *Híd*ban jelenhetett meg 1965-ben Lukács *Az esztétikum sajátosságai* című könyvéről közreadott bírálata, amelyben felhívta a figyelmet arra, hogy a nagy hatású könyv szerzője, miközben a megismerés egy sajátos formájaként fogja fel a művészetet, sehol sem bizonyítja realizmus-felfogásának, tükrözésesztétikájának alapját, vagyis azt, hogy a művészet lényegét a valóság megismerésének igényében kellene felismernünk. A művészetben kifejezésre jutnak a társadalom gazdasági alapjai, megjelennek az általuk való meghatározottságának jelei, ám ez nem magyarázza meg mibenlétüket, ez nem azt jelenti, hogy a művészetnek, a költészetnek az a feladata, hogy „stílrealista" módon, minél hívebben tükrözze a társadalom életét. A műalkotás léte és hatása ennél jóval szerteágazóbb jelenség.

Nem véletlen, hogy a külföldön publikált, az akkor éppen gyanús revizionista Lukács iránt tiszteletet kifejező, ugyanakkor az utóbb kimondottan támogatott lukácsista esztétika alappillérét megkérdőjelező írás, az efféle „önálló gondolatok" nem tetszést váltottak ki a kultúra irányítóiból, így Aczél Györgyből, és mindez hozzájárult ahhoz, hogy az 1963 óta Szegeden oktató, a tanszékvezetés mellett folyóirat-szerkesztői munkát is vállaló Tamás Attila helyzetét fokozatosan ellehetetlenítették a Tisza-parti városban.

Debrecenben talált az oktatói-kutatói munkához feltétlenül szükséges nyugalomra, baráti közösségre. Egymás után jelentek meg munkái: *A költői műalkotás fő sajátságai* (1972), az *Irodalom és emberi teljesség* (1973), a *Líra a XX. században* (1975). Irodalomtörténeti kézikönyv-fejezeteket írt magyar és német nyelven. Tamás Attila azok közé a kivételes irodalomtudósok közé tartozik, akik a rendszeres elméleti tájékozódást tüzetes történeti vizsgálódásokkal tudták ötvözni, miközben kíváncsi figyelemmel voltak a kortárs irodalom fejleményeire is. Bírálataiban – akár szépírók (Weöres Sándor, Juhász Ferenc, Nagy László, Benjámin László, Simon István, Csanádi Imre, Pilinszky János, Sánta Ferenc), akár valamelyik tudóstársa (Hankiss Elemér, Barta János, Szabolcsi Miklós, Bodnár György) teljesítményéről formált véleményt – mindig higgadt, az esztétikai értékekre és szakmai összefüggésekre összpontosító, a kor hivatalos diskurzusának „felhajtóerejét" elutasító, mások munkáját és eredményeit tisztelő kritikusi beállítottság jellemezte. Tárgyszeretetére, töretlen szakmai kíváncsiságára jellemző, hogy az ez idő szerint meghonosodó vagy jórészt csak külföldi kiadásokban hozzáférhető teoretikus irányzatok (kommunikáció- és jelelmélet, nyelvfilozófia, lélektan, antropológia, strukturalizmus, később hermeneutika, recepcióesztétika) egyikétől sem idegenkedett, hanem azokat megismerve, azokkal vitázva alakította saját álláspontját (*A nyelvi műalkotás jelentése.* 1984; *Töprengések az irodalmi értékről.* 1993; *Határhelyzetben.* 2003).

A *Weöres Sándor*ról szóló monográfiájában (1978) semlegesíteni igyekezett azt a meglehetősen erőszakos ideológiai értésmódot, amely ezt a nagyszabású költői tehetséget, ezt a rendkívüli gazdagságú életművet az esztétikai értelmezhetőség szempontjait lényegében kizárva a „szocialista eszmeiség", a közvetlen társadalmi aktivitás sanda értékszempontja jegyében értékelte le. A *Weöres*-könyv elsőrangú példája annak, ahogyan az értekező egy saját beállítottságához képest távol eső költői világkép elfogulatlan feltérképezésére és esztétikai teljesítményének méltányló közvetítésére vállalkozik. A szintén lenyűgöző tárgyismerettel megírt *Illyés*-monográfia (1989) fontos jellegzetessége, hogy a társadalom- és politikatörténeti értelemben is gondosan, autentikusan megrajzolt pályakép rövid, de annál inkább tömör és pontos műelemzésekkel párosul, melyek Illyés művészi nyelvének modernségét úgy bizonyítják, hogy világos különbséget tesznek a kiemelkedő és a középszerű művek között.

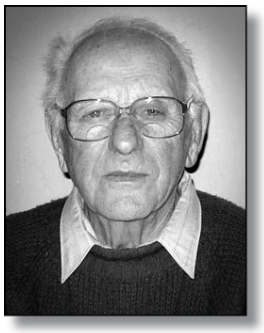
Három évtized munkásságából adott közre válogatást az *Értékteremtők nyomában* (1994) című kötet. Itt olvashatók más mellett azok az Ady-, Babits-, Kosztolányi- és József Attila-tanulmányok, amelyek példás módszertanát a néprajz, a lélektan, a nyelvészet és a társművészetek integrálására való törekvés jellemezte, hatásukat pedig a fiatalabb irodalmárgenerációk – így az Ady- és József Attila-kutatók – rendszeres hivatkozásai bizonyítják. Tamás Attila szerteágazó tudósi pályájának tengelye és legkarakteresebb teljesítménye a 20. századi magyar költészet elméleti és történeti-poétikai kérdéseinek szisztematikus vizsgálata volt. Miközben átfogó képét tudta megmutatni a magyar líra alakulásfolyamatainak Aranytól Adyn át Pilinszkyig és Juhász Ferencig, olyan műelemzéseket hagyott az utókorra, amelyek nyilvánvalóan formálták és ezután is formálni fogják az irodalom értésmódját. Ezek a műértelmezések nemcsak a költészet területén mutatnak fel megkerülhetetlen példákat,

vagyis nemcsak *Az eltévedt lovas*, a *Téli éjszaka* vagy a *Négysoros* minuciózus vizsgálata hatott és hat generációk sorára, hanem az *Édes Anna*, a *Galilei*, a *Niki* vagy a *Kháron ladikja* interpretációja is maradandónak bizonyul. Főként azért, mert Tamás Attila mindig az elmélet és történet, a tudományos reflexió és szövegértelmezés egyenrangú összekapcsolására, termékeny egyensúlyának megteremtésére törekedett, sohasem feledkezve meg a műalkotások komplexitásáról, az igazán mérvadó szövegek összetettségéről, vagyis az olvasás élményt nyújtó, de egyszersmind feladatot is jelentő természetéről.

Tamás Attila munkásságát jellemezve pályatársa, Poszler György írta egy helyen, hogy az életműve milyen mély belső logikával, milyen megvesztegethetetlenül módszeres előrehaladással bontakozott ki. A költői világképek elemzése megkövetelte a költői mű sajátságainak értelmezését, ez viszont új fénybe helyezte a huszadik század líráját és benne a Weöres Sándorét. E kettő összefüggése aztán kirajzolta a nyelvi műalkotás jelentésének kérdőjeleit, szempontokat adva Illyés életművének vizsgálatához. Az *Illyés*-monográfia pedig – s hozzátehetjük: az eltérő értékek iránti mindenkori nyitottság – kikényszerítette az irodalmi értékre vonatkozó reflexiókat. Valóban egyetlen ívként, illetve keletkező és előrevivő kérdések spirális görbéjeként lehetne szemléltetni az életmű következetes logikáját, felépítettségét. Alighanem azért, mert Tamás Attilát mindig eleven kérdések vezették: saját élethelyzete jobb megértésének kérdései. Mi, akik közelről ismertük őt, valamit tudunk még arról is, hogy e logika, e kívülről megmutatkozó „szerkezet”, e nyilvánosságra került tárgyszerű kérdések és a rájuk adott válaszok mellett-mögött mennyi kétség, mennyi elkötelezettség, mennyi törődés, szenvedélyes igazságkeresés, szeretet és szeretetreméltóság bújt meg.

Tanítványa, munkatársa,
DR. SZIRÁK PÉTER egyetemi tanár
Debrecen

TATOS ISTVÁN (Újfehértó, 1922. szeptember 24. – Nyíregyháza, 2016. szeptember 5.) tanító, testnevelés szakos tanár

Tatos István tanár úrra emlékezem, mindenki Pista bácsijára, akiről a nyíregyházi Krúdy Gyula Gimnázium 2004-ben megjelent évkönyvében ezt olvashatjuk: *„Tatos István élő tanárlegenda […] Ma is szálfaegyenesen, szellemileg és fizikailag is remek kondícióban levő egykori krúdys testnevelő, nemzedékek hosszú sorának volt példaképe, sportra, egészséges életmódra, játékosságra szoktató nevelője.”* Emlékezem mint volt kolléganője, az egykori kezdő pedagógus, „a gyermektanár”, akit ő is befogadott a Krúdy Gimnázium táborába. Emlékezem, mert tanítványaim „testnevelő mestere” volt, akik mára mérnökként és tanárként országos nevet és rangot szereztek, de akiket akkor a sport „tatosi” szenvedélye valami különös baráti csoporttá kovácsolt. Emlékszem rá mint az érettségi találkozók életvidám, nótás kedvű, örök pedagógus oszlopára.

Tatos István Újfehértón született. Szülei gazdálkodók voltak. Édesapja: Tatos István, édesanyja: Moldván Rozália. Kitartással, erővel, kezdeményező bátorsággal biztosították

mind maguknak, mind bővülő családjuknak az élhető életet. Hét gyerekük közül egyet elvesztettek, de a hat fiúnak biztosították a jövőt. A hat fiú közül Istvánnak sikerült a gazdavilág hátteréből kitörni. Ő mint első generációs értelmiségi legény bizonyítani akart és tudott. Újfehértó és Téglás csak kezdete volt az iskolás éveknek. A nagy fordulatot a nyíregyházi Tanítóképző Főiskola, majd a Budapesti Testnevelési Főiskola jelentette számára.

A folytatás, a pályakezdés, hazahívta a szülőföldre. Két város: Nagykálló és Nyíregyháza és három gimnázium: a **nagykállói Budai Nagy Antal Gimnázium**, a **nyíregyházi Vasvári Pál Gimnázium** és a **nyíregyházi Krúdy Gyula Gimnázium** háromszöge jelentette az otthonra találást és „dobbantást". Három iskola tehetséges tanára és tehetséges sportolói előtt hajtott fejet az ország, hiszen sorra hozták a sporteredményeket. Ő mint tanár nem városokat váltott, hogy eredményeket érjen el, hanem az eredményeket vonzotta mint sportember, mint sportmenedzser.

Párját 1950-ben élethossziglani szeretetre, szerelemre választotta: felesége Sándorfi Magdolna lett, aki elkísérte Nagykállóból Nyíregyházára. Igazi társa volt, aki tudta teljesíteni Goethének a női hivatásról vallott nézetét; tudta, hogy mit jelent az, hogy *„az örök nőiesség felemel".* Felemelt. Társ volt a családban, társ volt a munkában. Házasságuk 65 évét két gyerekkel áldotta meg az ég: Tündével és Istvánnal. A gondosan nevelt gyerekekben örömöt leltek a szülők: örültek, mikor látták, hogy továbbtanultak, pályát választottak, dolgoztak, családot alapítottak, és egymás után hozták haza az unokákat, szám szerint ötöt, majd a hat dédunokát, akiket szemük fényeként szerettek, és csodálattal nyugtázták, hogy a testnevelő nagyapa génjei ott vannak az országosan elismert táncos unokákban.

Tatos István életének kulcsszavai közül néhányat emelek ki (de gondolatban ismerősei biztosan sok más szóval bővítik a megkezdett sort): *Isten*, *család*, *sport* és hobbiként a *kert*.

A jó Isten gazdagon jutalmazta meg életét: 93 egészséges évvel, belülről sugárzó derűvel, alkotó tehetséggel, emberszeretettel, mely visszasugárzott rá; áldott családi miliővel, azokkal a sportsikerekkel, melyeket *elismerések és érmek* is tükröztek, melyek közül csak néhányat sorolok fel:

* Sport Érdemérem ezüst fokozata (1955)
* Oktatásügy Kiváló Dolgozója (1968)
* Kiváló Pedagógus cím
* Ifjúságért és Sportért kitüntetés (1993)
* Életmű Díj (2001)
* Matolay Életműdíj (2011)

Mintegy csattanója az „éremesőnek", hogy 2014-ben, 91 évesen, Budapesten részt vett a Senior Világbajnokságon súlylökésben és diszkoszvetésben; aranyérmet nyert; és nagyon büszke volt rá, hogy a dobogón állva neki szólt a magyar Himnusz. Így készült a következő évi fordulóra.

2016. szeptember 5-én otthonában hunyt el. Amilyen szép volt az élete, olyan szépen ment el.

Hálás feladat életét saját írása alapján, saját szavaival megidézni, illetve az elmondottakat néhány asszociációval kibővíteni; hiszen a leghitelesebb életrajz az, amelyik a „főszereplő" saját szájából hangzik el. Ilyen életrajzot tartunk a kezünkben, mikor *Matyasovszki József*, volt krúdys diák cikkét olvassuk, aki szóra bírta tanár urat, és a Krúdy Gimnázium 2004-es évkönyvében kettejük írása megjelent. Arcképének megformálásában fontos forrás az iskolának ez az évkönyve.

Aki valóban hallgatója akar lenni a tanár úrnak, az ne huppanjon le egy kényelmes karosszékbe, hanem kocogjon a mester-baráttal, de szaporázza a lépteit, mert könnyen megesik, hogy lemarad; vagy pedig kertészkedjen vele a család „gyógy-kertjében".

„Sok diákom volt a 46 év alatt, mert bizony annyi ideig dolgoztam a pedagógusi pályán" – így kezdődik a történet, és ölel át több évtizedet: a nagykállói kezdetektől, a családalapításon át a nyíregyházi Vasvári Gimnáziumban elért sikerekig. Majd belép a Krúdy Gimnázium, amiről így ír: *„Az új gimnázium aztán hosszú távra második otthonommá vált. S bár 1982-ben nyugállományba vonultam, 1994-ig óraadóként visszajártam ide. […] A Krúdyban a kosárlabda volt a fő sportágam, és a 70-es évektől majdnem mindig ott voltunk az országos kosárlabdadöntőn. Háromszor nyertünk országos bajnokságot, és tucatszor álltunk a dobogó többi fokára. […]*

Számomra mindig fontosabb volt az élményszerzés, mint az, hogy élsportolókat neveljek. A versenysportnak azért sem vagyok a híve, mert önsanyargatásnak tartom. Legyen a sport hobbi, annyit csináljunk belőle, amennyi jólesik, mert a játék, a mozgás öröménél nincs semmi fontosabb."

Magától értetődő természetességgel kapcsolja össze a sportot és a családot gondolkodásmódja: *„A család és a sport? A fiam kosarazgatott ugyan, de nem lett szakmabeli. A négy lányunokámból kettő viszont táncművészeti főiskolát végzett, az egyik a Madáchban táncol, a másik éppen most volt egy németországi tánckörúton."*

Életpályájának rajzát egy megható kert-kép zárja: *„A kert az én igazi hobbim, sőt az orvosom is. […] Harmadmagammal művelem, rajtam kívül van még egy fűnyíró és egy rotációs kapa is. De nem tagadom, most már sok egy kicsit. Persze télen hamar rám tör az unalom, és akkor szemlét tartok. Mert egy helyben ülni soha nem szerettem, a kertben sem ültem le még soha. Amíg egy kicsit is bírom, nem hagyom parlagon a földet: szeretem, gyönyörködöm is benne, mert az is nevelés, s ráadásul a növény nem is felesel vissza sohasem."*

Ez után a kettős bevezető után családja emlékei következzenek, mely „egy végtelen történetet" próbál objektív adatok és szubjektív érzések alapján emberközelbe hozni, végessé kerekíteni.

Családja elbeszélése nyomán megelevenedik az a történelmi, gazdasági háttér is, melybe beleszületett, melyben élete kiteljesedett. Megadatott számára az, hogy közel egy évszázad eseményeinek tanúja lehetett. Eseményeknek, melyekről sokat mesélt családjának, barátainak és tanítványainak. Újfehértó nagy-falusi miliőjéről, közösségének emberformáló erejéről. Arról, hogy hogyan vállalta az apa a gazdálkodás nehéz munkáját, és próbált aratással, méhészkedéssel, állattartással, gyümölcstermesztéssel családjának élhető életet biztosítani, igazi otthont teremteni. Arról, hogy hogyan gyűjtötte az anya a kemence melege köré népes családját.

Mesélt a reggeli és esti imákról, a templomról, az ünnepek meghitt hangulatáról. S ha a katonaságra és a hadifogságra terelődött a szó, akkor is kicsengett a tragikus történelmi háttérből egyfajta anekdotázó, pajkos hang. Megtalálta az ötvenes évek kuláküldöző, az embereket a végsőkig kisemmiző történéseiben is a felfelé vivő szálat; és meglátta, megláttatta a szülői ház erejét, amely elég volt a túléléshez, a talpon maradáshoz. Ez volt az a biztos alap, amely erőt adott neki, hogy elinduljon az „első generációs értelmiség" nem könnyű útjához. Szerencsés volt, mert olyan pályát választott, amely egyszerre nyújtott számára munkát és megélhetést; de lehetett és lett a hobbija, sportmenedzseri sikereinek bázisa.

A férj és az apa képe úgy jelenik meg a család elbeszélésébenben, mintha egy szeretetkeretből mosolyogna ki „a főhős" ránk. Az egykor 18 éves kislány, a későbbi *feleség* így gondol vissza az első találkozásra, és az együtt töltött évekre: *„18 éves voltam, amikor először*

pillantottam meg a remek futballistát, és azt éreztem, hogy őt szeretném majdan gyermekeim apjának. Ő lett a férjem 65 gyönyörű éven át, és ő lett a gyermekeim apja. Jelszavunk volt: élni és élni hagyni. Elfogadtam, hogy élete értelme a diákság. Nem tartottam vetélytársnak a sport miatt megszabdalt szombatjainkat és vasárnapjainkat. Tudtam, hogy akkor is és mindig velünk van."

Gyerekei úgy emlékeznek az apára, aki megengedő szeretettel nevelte őket. Elengedte, amikor szárnyat kellett bontogatniuk, és hazavárta őket, ha az otthon melegében akartak meghúzódni. Nyíregyháza lett az „ősi fészek", amely hazavár, ahova hazajönnek és hazatelefonálnak ma már nemcsak a gyerekek, hanem az unokák is. Külön öröm volt a szülők számára, hogy megadatott nekik a „dédiség" gyönyörű élménye.

25 éves osztálytalálkozón a Krúdyban

A kollégák emlékező mondatait *Tóth István* tanár foglalta össze a temetésen elhangzott beszédében. A búcsúszavak nemcsak a nyíregyházi Krúdy Gyula Gimnázium, hanem a nyíregyházi Vasvári Pál Gimnázium és a nagykállói Budai Nagy Antal Gimnázium főhajtását is kifejezték: *„A sokak által szeretett és nagyra becsült, munkájában, életvitelében példát mutató és a számomra is nagyon kedves kollégától búcsúzunk. […] Számos tanítványától hallottam az elismerés hangján emlegetni, hogy amit szertornán tanított, azt először bemutatta, magyarázta, csak azután gyakoroltatta. […]*

Rendszeresen tartotta a kapcsolatot iskolájával. A karácsonyi nyugdíjas találkozókon kedvesen, jókedvűen anekdotázott, és elképzelhetetlen lett volna nélküle a márciusi Krúdy-kupa, amelynek alapítója volt, és ahol legügyesebb, leghűségesebb tanítványaival és az ifjabbakkal töltött egy kellemes, számukra is emlékezetes sportnapot, még az idén is. Talán ezért is volt olyan váratlan és fájdalmas a tragikus hír napokkal ezelőtt.

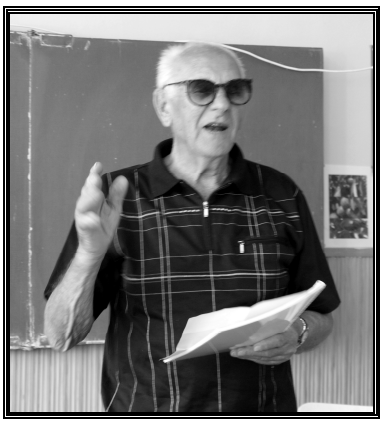
Drága Pista bácsi, nyugodj békében!"

A halálhírre megrendülten, már-már sportos fegyelemmel és sok-sok szeretettel szólaltak meg egykori tanítványai. A búcsúzás és a kegyelet különös ajándéka, hogy minden egyes híradás, emlékezés tudott új színfoltot felvillantani.

Vass Miklós, a Nagykállói Sportegyesület ügyvezető elnöke a nagykállói sportbarátok nevében többek között azt emelte ki, hogy a *„Tanár úr egykoron tagja volt a világhírű Kerezsi Vándorcirkusznak, amely látványos tornabemutatókkal szórakoztatta a nagyérdemű.*

Ezekből a gyakorlatokból még nyugdíjasként is bemutatott néhányat. […] Néhány évvel ezelőtt elindult a veterán atlétikai világbajnokságon, ahol a 90–95 éves korosztályban diszkoszvetésben 16,71 méteres teljesítménnyel világbajnoki címet szerzett portugál vetélytársa előtt. Az idén még ott volt a márciusi öregfiúk Krúdy-kupán, ahol úgy búcsúzott, ha megélem, jövőre is jövök hozzátok. […] A legendás testnevelőtől az intézmény tanárai, munkatársai, diákjai és egykori tanítványai búcsúznak, emlékét kegyelettel megőrizzük."

Máthé Csaba, volt pénzügyis diák cikkének két mozzanata két különös üzenet. Az egyik azért, mert azt a tanárt látjuk meg benne, aki több generációnak is a testnevelője volt, és aki apával és fiával egyaránt baráti hangot tudott megütni: „*Márciusban, amikor Tatos Pista bácsit az öregfiúk kosárlabda Krúdy-kupáról kocsival hazavittem a régi Elefánt melletti lakásához, azzal búcsúzott: »Csaba, Te nagyon rendes ember vagy, hogy hazahoztál, ha megélem, remélem, jövőre is jövök hozzátok. Apádat meg üdvözlöm, nagyszerű röplabdás volt. 94 évesen hagyott itt minket a legendás testnevelő, a jövő évi Krúdy-kupán már csak a számtalan sztorit emlegetve emlékezünk rá«".*

90 éven felül is remek kondícióban

A másik azért, mert arról a pedagógusról szól példaképként, aki tantárgyával mindig az életre tanított: *„Nemcsak testnevelő volt, az életre tanította a nebulókat, arra, hogy a testmozgás életük végéig fontos, mindig mondta, tartsátok fitten magatokat, nézzetek meg engem. Nemcsak kosárlabdában alkotott legendásat, hiszen a többi sportágban, így atlétikában, kézilabdában és tornában is képezte tanítványait. Azt vallotta, hogy 14–18 éves korban a fiataloknak érdemes több sportágat kipróbálni, utána eldől, melyiket választják. Persze azt is tudta, hogy a Krúdy mindig is az ország egyik legjobb középiskolája, a tanulók jelentős többségének a tanulmányok az elsődlegesek, utána jön a sport, de szerencsére ezek a tanítványok mindkét fronton maradandót alkottak. A kosarasok többsége főiskolát, egyetemet végzett, komoly pozícióban dolgozik, és mindig szívesen emlékezik legendás tanárukra."*

Jó olvasni *Csorba József* (volt krúdys diák – ma a Magyar Tollaslabda Szövetség elnöke) emlékeit: „*Vannak, akik egyszerűen csak nagyon szerencsések, mert az élet valamely területén olyan karizmatikus személyiséggel kerülnek kapcsolatba, aki meghatározza életük egy részét. Valahogy így kezdődött az én történetem is Pista bácsival, az »Öreggel«. 6. osztályos koromban elvittek a szüleim egy kosáredzésre az akkori Vasváriba, azaz a mi Krúdynk elődjének tekinthető suliba. Egy próbálkozást megér, gondolták, én meg biztosan kíváncsi voltam. Magára az előzményre alig, az ott történtekre, az első edzésre, az »Öreggel« való találkozásra viszont kristálytisztán emlékezem. Megfogott. Lenyűgözött. Innen pedig egyenes volt az út a sport szeretetéhez.*"

Ketskeméty László (volt krúdys diák, ma egyetemi docens) szinte naplót ír Tatos tanár úrról. Ír benne az ODOT-ról (Országjáró Diákok Országos Találkozója), az osztály és a sport összefonódásáról, az atlétikai versenyek hangulatáról. Engem azok a humoros mondások fogtak meg leginkább, amelyeket „nevető fejfákként" tart számon az irodalomtörténet, és Laci fejében és szívében ezekben az „az aranyköpésekben" is él a „Nagy Öreg". Szeretném, ha ezekkel a mondásokkal is bevonulna a temető fekete-fehér kegyeletébe a derűs Pista

bácsi, és ebben a kettősségben teljesedne ki bennünk a róla alkotott kép. Tehát szórjuk meg két tréfás gyöngyszemmel ezt a megemlékezést, hogy teljesebb legyen a kép tanár úrról:

„Egyik kosárlabda-edzésen Pista bácsi kiszúrta, hogy néhány gyereknek nagyon beatles (azaz hosszú) a haja. »Szeretném, ha mindenkinek holnaputánra úgy nézne ki a frizurája, mint az enyém! Persze nem a mostani, hanem ahogy holnap fogok kinézni a hajvágás után.« Erre Somogyi: »És Pista bá', itt felül, középen mi is kiborotváltassuk«?

Pista bácsinak remek emlékezőtehetsége volt. Még a 35, 40 éves érettségi találkozón is jól emlékezett az osztályra, persze főleg a jó sportolóra. A találkozón elmondott beszédei viccesek, de egyúttal szívhez szólóak is voltak. Nagyon fog hiányozni nekünk a következő találkozóinkon!"

Bákonyi János, görögkatolikus lelkész a temetési szertartáson Szent Pál apostolnak az atlétikából merített illusztrációjával búcsúztatta tanár urat: „*Nem tudjátok, hogy a pályán a versenyzők mind futnak ugyan, de a díjat csak egy nyeri el? Úgy fussatok, hogy elnyerjétek! A küzdők pedig valamennyien megtartóztató életet élnek minden tekintetben. Azok, hogy hervadó babért kapjanak, mi azért, hogy hervadhatatlant. Én is futok, de nem céltalanul, mérem az ökölcsapásokat, de nemcsak a levegőt csapkodva, hanem sanyargatom és rabságba vetem testemet, hogy míg másoknak hirdetem az igét, magam érdemtelenné ne váljak."* (1 Kor 9, 24–27) Ezzel az igével a keresztényi életet a fegyelmezett futóversenyzőhöz hasonlítja, aki a célszalagra összpontosít, és mindent alárendel annak az erőfeszítésének, hogy elnyerje a díjat. Abban a hitben engedte el, hogy István testvérünk életében a jó harcot megharcolta. Búcsúbeszéde a viszontlátás reményét hirdette: *„Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem, ha meghal, is él.*"

Végül, volt kollégájaként, a család barátjaként azzal a Németh László-i idézettel emlékezek rá, amely életének mottója volt*: „Azért vagyok pedagógus, hogy a természetnek nyers gyémántját szép vigyázattal csiszoljam kristályba!"*

Volt kollégája, a család barátja,
KÓSÁNÉ DR. OLÁH JULIANNA főiskolai tanár
Nyíregyháza

DR. K. TÓTH FERENC (Dévaványa, 1931. június 03. – Eger, 2014. december 12.) mezőgazdasági mérnök, mérnök-tanár, üzemgazdasági szakmérnök, igazgatóhelyettes, tsz-elnök, a TOT elnökségi tagja

Pusztaecsegen született (ma Ecsegfalva), amely akkor Dévaványához tartozott. Az ősök Kabai Tóthok voltak – innen a „K." betű –, de Karcagon már csak a rövidítés maradt a köztudatban. Szülei földművesek voltak, 32 holdas bérletük volt. Apja, K. Tóth Ferenc egy 60 fős örökhaszonbéres bérlőcsoport tagjaként gazdálkodott, majd 1945 után 25 kh területet igényelt a földreform során. Egyre több időt töltött Budapesten, részben az Országos Földbirtokrendező Tanács tagjaként, részben a Független Kisgazdapárt országgyűlési képviselőjeként (aminek már az 1930-as években aktivistája volt). Négy elemit végzett, de sokat olvasott, újságokba is írt. Tagja volt a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamarának. Anyja, Bogya Róza a háztartást vezette, szinte egyedül gondoskodott a három gyermekről: Ferenc után Lajos 1932-ben, Róza 1936-ban született. Idő múltával a gondok nehezedtek, a szülők elváltak. Az apa új házasságában született András 1955-ben. A négy testvér mindegyike a karcagi Mezőgazdasági Technikumban, később szakközépiskolában érettségizett.

Ferenc Pusztaecsegen tanult meg írni, olvasni, számolni, az elemi iskola után Kisújszállásra a gimnáziumba került. Itt befejezett négy osztályt, majd a front után – egy évet kihagyva – a karcagi Mezőgazdasági Középiskolában folytatta érettségiig. Érdeklődése nem merült ki az iskolai feladatokban, szinte mindent olvasott, rendkívüli tájékozottságot szerzett az irodalom, a történelem, a földrajz területén. Ha a családi háttér nem determinálja a mezőgazdasági pálya felé, kiváló bölcsész vagy történész lehetett volna. Így ezek a területek megmaradtak hobbinak. De nemcsak szellemi erejével feszegette lehetőségeit, testi erejével is kitűnt: szülői tiltás ellenére intenzíven és eredményesen birkózott. *„Olyan jó edzettségi állapotban volt, hogy a hozzájuk hasonló legényből hármat is a hasa alá gyűrt. Nem véletlenül lett Kelet-Magyarország bajnoka"* – írta *Lajos öccse* az életéről írt visszaemlékezésében. A sport és általában a játék szeretete egész életében elkísérte. Egyik osztálytársa, *Szakál László* emlékezik meg róla műkedvelő versében, az iskola 100 éves jubileumára kiadott évkönyvében:

K. Tóth Feri az izmait birkózással tesztelte,
így nem csoda, hogy övé lett a szépséges Eszterke.
Legerősebb volt ő köztünk, nyaka, mint a bikáé,
egy tekintet győzte csak le, nem más, mint a Mamáé.

1950 júniusában érettségizett, néhány nappal utána megkapta a Földművelésügyi Minisztérium utasítását, amely alapján növénytermesztési gyakornokként alkalmazták a Békéscsaba határában szervezett Kereki Állami Gazdaságban. Fél év után segédagronómus lett, ami a régi nómenklatúrában uradalmi segédtisztnek felelt meg. Többek között gyapot- és cukorrépamag-termesztéssel foglalkozott.

1951-ben kapta meg a katonai behívót, határőr lett Lentiben. A kiképzés keménysége (pártelvárások + jutasi módszerek), a szolgálat kitettsége (a déli határ őrzése a „láncos kutya" ellen), hosszúsága (36 hónap), a bezártság (a szabadság is csupán hosszú eltávozás, az is összesen háromszor a három év alatt) nem viselte meg, olvasta a katonakönyvtárakat, és felkészült az egyetemi felvételi vizsgájára.

Leszerelése után, 1954-ben a karcagi gépállomáson kezdett dolgozni mint kihelyezett agronómus. Innen felvételizett a Gödöllői Agrártudományi Egyetem levelező tagozatára. Nappali tanulmányok, sajnos, szóba sem jöhettek, ő támogatta édesanyját és húgát.

Hajdú Csilla, iskolatársa ilyen emlékeket őriz róla: *„Abban az időben a technikum parkjában elég sok tanárgyerek nyüzsgött, én is közöttük voltam. Rózsika néni (a K. Tóth gyerekeket egyedül nevelő édesanya, az iskola dolgozója) dolgai között mindig figyelt egy kicsit ránk is. A nagylánya nekünk abszolút tekintély volt, mérce, idol, ott tanult a technikumban, bátyjait követve. A bátyók a világot hozták: a katonaságot, később az udvarló legényeket, akik viszik valamire. Anyukájuk nagyon büszke volt rájuk. Édesapámnak, Hajdú Béla igazgatónak nem kellett bemutatni sem Ferit, sem Lajost, ismerte őket diákként is. Ők a technikumból, általa és neki lettek nagyok, szépen ívelő pályát futottak be."*

Ferenc 1956 decemberében kötött házasságot Sarkadi Eszterrel. Két gyermekük született: Ferenc (1957) és Katalin (1960), mindketten középiskolai tanári diplomát szereztek. A házasságkötés után az egyik helybeli tsz-ben lett mezőgazdász. 1958-ban vette át mezőgazdasági mérnöki diplomáját, majd beiratkozott az egyetem tanárképző intézetének hallgatói közé, mivel régi iskolája meghívta tanárának.

A **Karcagi Mezőgazdasági Technikumban** 1959-től kezdte a pedagógusi tevékenységet, előbb középfokon, majd a felsőfokú technikumban is oktatta főtárgyát, az üzemszervezést. Mérhetetlen empátia, kapcsolatteremtő, illetve konfliktuskezelő készség jellemezte. Későbbi érettségi találkozók is igazolták, mennyien szerették lendületes, veleszületett pedagógiai érzékkel megáldott egyéniségét, humánumát, közösségteremtő, társaságot kedvelő személyét. Példaértékű volt, ahogy az órákon képes volt lekötni a diákok figyelmét, magyarázatai, magas szintű általános műveltsége, választékos beszéde az egyik legnépszerűbb oktatóvá tette. A folyamatos önképzés mellett 1963–65 között a gödöllői egyetemen üzemgazdasági szakmérnöki képzettséget szerzett. Az igen színvonalas szakképző csapatban elfogadták, becsülték. Sírig tartó barátságot kötött jó néhány kollégájával: Dajka Sándorral, Erős Andrással, Kovács Károllyal, Kátai Kálmánnal.

Tanáráról *Fűtő Miklós,* a karcagi Május 1. Tsz. volt főkönyvelője, később a karcagi Kátai Gábor Kórház gazdasági igazgatója így nyilatkozik: *„K. Tóth Ferenc tanár úrral 1967-ben találkoztam, amikor végzős voltam a Karcagi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumban; az üzemszervezést tanította. Középkorú, de fiatalnak számító tanár volt a többi között. Hozzájuk képest is széleskörűen tájékozott, nagy olvasottságú, szuggesztív kifejezőkészségű, választékos beszédű, fegyelmezett pedagógusi személyiséget állított elénk a közös feladat, még néhány nap, és nekünk is bizonyítanunk kellett. Erre is jó példa volt. Tudtuk, hogy az iskola nevelte, vezetői bíztak tehetségében, ő pedig naponta bizonyította, hogy a tudás szilárd alapján szorgalommal nincs lehetetlen. Én később egy másik nagy tsz. főkönyvelőjeként mint vezető kollégával is nagyon jó kapcsolatban voltam, gyakran találkoztunk a helyi csapat meccsein is. Határozott, de mértéktartó véleményalkotása mindig tényeken alapult, és tisztelte partnere személyiségét, érzékenységét. Kár, hogy olyan sok jó tanárt, mint amilyen Feri is volt, kiszólítottak más feladatra, nagy szükség lett volna rá még a katedrán."*

1969-ben igazgatóhelyettessé nevezték ki, de már megelőzően is segítette a vezetés munkáját. *Pataki Jánosné Bachmer Mária* iskolatitkár 1964-ben már vezette átmenetileg a felsőfokú technikum tanulmányi osztályát, ahol közvetlen munkakapcsolatba kerültek, majd ismét munkatársak lettek a felsőfok megszűnése után, 1970-ben. Az ő emlékezete így őrzi K. Tóth Ferencet: *„Következetes és határozott vezetőként segített a feladatok megismerésében és a pontos munkavégzés feltételeinek biztosításában. Mindig vidám, kedélyes hangvételével, humort kedvelő egyéniségével átsegített a munkanapok nehézségein.*

A problémák megoldásában segítőkész volt, bármikor bizalommal fordulhattunk hozzá. Az ő ütemterve és irányítása mellett kezdtük meg az iskola 1945 utáni iratanyagának átválogatását, rendezését, selejtezését több tanár és munkatárs bevonásával. A hosszú és kitartó munka végzéséhez maximális segítségét és optimizmusát mindannyian éreztük."

A 60-as évek elején egy időben tanított az intézményben az időközben szintén agrármérnök-tanárrá lett Lajos öccsével. Többen összetévesztették őket, emberi értékeik alapján karakteres tanárai voltak a technikumnak. A korszakban a környék vezető szakembergárdájának inkubátora volt a technikum. Az iskola is igen gazdag korszakot élt meg Hajdú Béla vezetésével, fejlődése a Szentannai-korszakhoz hasonlítható.

Lajos egy Szolnok megyei termelőszövetkezet vezetője lett. Ferencet is megtalálta a nehezen visszautasítható hívás, és elvállalta a helyi Dimitrov Tsz. vezetését. Már a levegőben volt, 1975-ben be is következett a nagy határú város öt termelőszövetkezetének kettőbe szervezése, amikor a nagyobbik – 19 000 hektár területű – szervezet általános elnökhelyettese lett. Ebben a beosztásban nyugdíjazásáig megmaradt. 15 éven át intézte ennek a hatalmas – 1200 fős dolgozói létszámú – szövetkezetnek a nem termelési ügyeit, mindent, ami fokozottan igényelte az értő és lelkes odafordulást. Szociális, kulturális, sport ügyek, a háztáji gazdálkodás segítése, nyolc melléküzemági tevékenység felügyelete, üzemegészségügy, étkeztetés, kirándulások, társadalmi kapcsolatok gondozása az ő lelkiismeretes munkájával fejlődött országos hírűvé. Ezekben az években választották a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsának tagjává, majd az elnökség tagja is lett.

1981-ben doktori címet szerzett a Debreceni Agrártudományi Egyetemen a rizstermesztés közgazdasági problémái témakörében. Egykori iskolájával nem szakadt meg a kapcsolata. Örömmel támogatta a szövetkezet tangazdaságszerű tevékenységét, a termelőüzem rendszeresen fogadta, foglalkoztatta a technikum, később szakközépiskola üzemi naposi szolgálatát, az összefüggő üzemi gyakorlatra érkező tanulóit. Minőségi munkaerőforrásnak tekintette az iskolát, a végzősök iránt leendő vezetőjükként érdeklődött, annak a háttértudásnak a birtokában, amelyet tanárként megszerzett. Alkalmanként előadást vállalt a mezőgazdaság időszerű helyzetéről, példaanyagában természetesen a helyi dolgok is szerepeltek.

Nyugdíjas éveiben élhetett kedves szenvedélyének: a könyveinek, és amit „élete nagy művének" is nevezett, az 1986-ban, saját elképzelésük szerint felépített családi házának és kertjének. A „fogyasztói társadalom" nem vonzotta, 17 éves Moszkvicsát is 10 éves Suzukira cserélte. Fejcsóválva szemlélte a hívságos világot.

Nagyon tudott örülni unokáinak. Társasági kapcsolatait megtartotta, jól tudott játszani, kártyában, sakkban igazi minőségnek tekintették. Szívesen járt a helyi csapat mérkőzéseire, lelkes és igazságos drukker volt.

2014-ben még legidősebb unokája esküvőjén részt tudott venni, de ezt követően gyógyíthatatlan betegséget diagnosztizáltak nála. Féléves, méltósággal viselt folyamat végén, 2014. december 12-én Egerben szerettei körében elhunyt. Hamvait a karcagi Déli temetőben elhelyezett családi sír őrzi.

Fia,
TÓTH FERENC középiskolai tanár
Kiskunhalas
és *leánya,*
TAYLERNÉ TÓTH KATALIN középiskolai tanár
Eger

TÓTH LAJOSNÉ Kabai Piroska (Büdszentmihály [ma Tiszavasvári], 1945. június 10. – Hajdúszoboszló, 1982. november 11.) matematika–fizika szakos általános iskolai tanár

Büdszentmihályon született a család második gyermekeként. Édesanyja, Kovács Margit háztartásbeli, édesapja, Kabai Géza mezőgazdasági alkalmi munkás volt.

Iskolai tanulmányait Büdszentmihályon kezdte, majd 1957-től Hajdúszoboszlón folytatta, mert édesanyja ízületi problémái miatt oda költöztek.

Egyik általános iskolai osztálytársa *Polacsek Istvánné Marika*, így nyilatkozott róla: *„Ha jól emlékszem, hatodikosok voltunk, amikor az év elején Hajdúszoboszlóra költöztek. Akkor került a mi osztályunkba. A Zrínyi Ilona Úttörőcsapatba rögtön be is vettük, mert jó eredménnyel jött át az előző iskolájából.*

Nagyon szegény, szerény, de okos teremtés volt. Ő volt az osztály legjobb tanulója. Nagyon szerettem. Nekem úgy lett barátnőm, hogy nem értettem az algebrát, és megkértem Piroskát, magyarázza el. Elmentem a lakásukra. Piroska szívesen rávezetett a feladatok megoldására. Addig csak ő tudta megoldani a táblára felírt algebra egyenleteket, de azután már én is tudtam a megoldást. Senkinek nem volt napszítta, megfoldozott köténye, ruhácskája, csak neki. De mindnyájan felnéztünk rá, és nagyon szerettük, tiszteltük a tudásáért. A tanárok úgyszintén.

Továbbtanulásakor elkerült a városból, én pedig hamarosan férjhez mentem, s elköltöztem Hajdúszoboszlóról. Ezért megszakadt a kapcsolatunk."

1963-ban érettségizett Hajdúszoboszlón a Hőgyes Endre Gimnázium IV. A osztályában. A következő tanévben felvették az Egri Tanárképző Főiskolára, matematika–fizika szakra. 1967-ban kapta meg tanári diplomáját. Először **Hajdúszováton** tanított, majd a **múcsonyi Általános Iskolában** helyezkedett el, ahol igazgatóhelyettes is volt.

1965-ben férjhez ment Tóth Lajoshoz, aki a kazincbarcikai bányában bányaasztalos volt. Férjével Kazincbarcikára költöztek. 1966-ban megszületett egyetlen gyermekük Attila, akit tanított is.

Attila – korábban matematikusnak készült, aztán a számítógépes tevékenység határozta meg az életét, jelenleg egy digitális nyomdában dolgozik – erre így emlékszik*: „Hatodikos koromban nekem is tanított fizikát egy évig. Nem kivételezett velem, sőt! Kétszer annyit kellett tudnom, mint a többieknek ugyanazért a jegyért, viszont az iskolai kísérleteket otthon mindig hamarabb elvégeztük. Sok szemléltető eszközt hozott haza kipróbálásra."*

Piroskának az évek során férjével egyre rosszabb lett a kapcsolata, míg végül 1973-ban el is váltak. A válás után visszakerült Hajdúszoboszlóra, mert szülei itt laktak.

Az 1973/74-es tanévben a **hajdúszoboszlói 3. sz. Általános Iskolában** kapott matematika–fizika tanári állást. Munkáját nagy lelkesedéssel, szakértelemmel látta el. A tantestület is kedvelte. Tanulói nagyon szerették, mert kedves, nyitott, de határozott, következetes nevelő volt. Szívesen vállalta a tanulók nyári iskolai táboroztatását is. Egyik évben például a Szoros-patak partján felügyelt a tanulókra.

Tóth Beatrix, volt tanítványa így emlékszik rá: *„Nagyon régen volt, amikor tanított minket, de a mai napig megmaradt bennem, hogy mennyire szerettük. Különösen jól értett a gyerekek nyelvén. Humoros volt, kedves is, mellette mégis szigorú. A lehető legjobban tudta átadni a tananyagot. Szerencsés vagyok, hogy a tanítványa lehettem."*

Egy másik tanítványában, *Décsei Ildikóban* ilyen emlék él róla: *,,Ha becsukom a szemem, és visszapörgetem az idő kerekeit úgy közel 35 évvel, látom magam előtt, amikor Pirike néni bejött az osztályterembe, és köszönt nekünk. Mi viszonoztuk ezt (nem úgy, mint manapság »szokás«…). Megállt a tanári asztalnál, összecsapta a két kezét, és ezt mondta: »Na, akkor kezdjünk bele!« Mindig szépen, érthetően elmagyarázta a tananyagot. Meg-megkérdezte, érthető-e számunkra. Ha valaki nem értett valamit, megkérdezte, mit nem ért, és igyekezett neki ismét elmondani. Nekünk fizikát és matematikát tanított. Fizikából mindig szemléltette a kísérleteket, és részt is vehettünk azokban. Tanórákon a tudás átadása volt fontos a számára.*

1974-ben a szoros-pataki iskolai táborban

Délutáni őrsi órákon már lazább és kötetlenebb volt a kapcsolatunk. Nem is beszélve a régi ötórai teázásokról, amikor diszkóztunk, és ő felügyelt ránk. Az úttörő életben minden őrsnek szurkolt az akadályversenyeken, és hangosan biztatott bennünket.

Mindenkinek segített a pályaválasztásban is. Figyelembe vettük, amit tanácsolt a továbbtanuláskor. Előttem van a hosszú haja, amelyet rendszerint copfban hordott. De mire 8. osztályosok lettünk, rövidre vágatta. Az utolsó időkben nagyon beteg volt, de mielőttünk titkolni akarta ezt. Nagyon sajnálom, hogy nem is olyan sokára meghalt. Igazán jó lenne, ha most is köztünk lehetne. Én sokat tanultam tőle. Emberségre nevelt bennünket, mintha csak a saját gyermekei lettünk volna. A matematikát alsóban Bélteky Ferencné Ircsu néni (most Németné Dávid Irén) kedveltette meg velem, de Pirike néni tovább fokozta bennem azt, amit külön köszönök mind a kettőjüknek."

Rigó Éva, egykori tanítványa így idézi fel emlékét: *„Különös, de megtisztelő felkérésnek teszek eleget a tanárnő emlékét felidézve. Szerencsés embernek érezhetem magam, mert életem során olyan pedagógusok tanítottak, segítették utamat, akiket számomra a nagybetűs EMBER jelző illet meg.*

Ilyen volt Pirike néni is. Megszerettette velünk a matematikát, annyira, hogy például az érettségim is dicséretes 5-ös lett. Mindenki számára érthetővé tette a fizikát. Milyen furcsa…, bármikor a vasúti sínek felmelegedéséről van szó, az a kísérlet jut az eszembe, amelynek részese lehettem: a felmelegített vasgolyót nem tudtuk átengedni a karikán. Oly tisztán és egyszerűen tanított és magyarázott, hogy élmény volt az óráján tanulni. A szabad idős programokon megismerhettük a felszabadultabb, játékos oldalát is, de így visszagondolva a felelősségteljes pedagógus minden mozzanatában ott volt. Édesanyámtól tudom, hogy nagyon megértő és elfogadó ember volt, s a családok problémájának megoldásában is sokat segített.

Nagyon tudott a fiúk nyelvén beszélni. Határozottsága mögött mindig ott volt a szeretet, a következetesség. A mi osztályunkban is voltak csintalanságra, huncutságra hajlamos fiúk,

és visszagondolva, mégis egységes egésszé, azaz közösséggé alakított minket. Hálás vagyok neki, hogy tanítványa lehettem.

Én is pedagógus lettem. Úgy gondolom, hogy valamit én is továbbadok a tőle kapott értékekből. Köszönet érte."

Harmadik osztályos korában az én osztályomba került a kisfia, akit nagy törődéssel, szeretettel nevelt. Mindig attól félt, hogy volt férje valamilyen ürüggyel elpereli tőle a gyermekét.

Az 1974-ben végzett nyolcadikosok

Ahogyan mondani szokták: két végén égette a gyertyát. Szakmai munkájának példás ellátása mellett, egyedül nevelte gyermekét, és egyedül fogott bele a lakásépítkezésbe.

1978-ban vették le azt a bizonyos anyajegyét, amely négy év múlva bekövetkezett halálához vezetett.

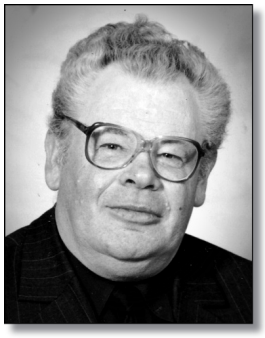
Szomorú és döbbenetes volt látni, ahogy szinte naponta egyre erősebben hatalmasodott el rajta a gyilkos kór. Betegségét hősiesen tűrte, és közben tele volt aggodalommal, mi lesz a kisfiával, ha őt nem tudják meggyógyítani. 1982-ben a betegség győzött felette. Mindössze 37 éves volt!

Mégsem élt hiába. Pár száz gyermeknek jól magyarázta el a matematikát és a fizikát. Fiának és nekünk (kollégáinak és tanítványainak) példát mutatott hivatástudatból, küzdelemből és emberségből. Emlékét volt nevelőtársai és diákjai szeretettel megőrizzük.

Az arcképvázlat összeállításában nyújtott segítségért köszönet illeti meg fiát, Tóth Attilát és unokahúgát, Kabai Hajnalkát.

Volt kolléganője,
NÉMETNÉ DÁVID IRÉN ny. tanító
Hajdúszoboszló

TÖRÖK LAJOS (Berettyóújfalu, 1936. augusztus 24. – Bihartorda, 2016. március 21.) tanító, igazgatóhelyettes

Édesapám, Török Lajos Berettyóújfaluban szegény, egyszerű családban ötödik gyermekként látta meg a napvilágot. Nagyothalló édesapja, Török Imre földművelésből, mezőgazdasági munkákból tartotta el népes családját. Édesanyja, Pozsár Zsuzsánna háztartásbeli volt, aki szigorral de szeretettel nevelte a gyermekeket. 1941-ben hosszas tüdőbetegsége után fiatalon elhunyt. Lajos egyetlen lánytestvére, a 8 évvel idősebb Zsuzsánna nagy segítségére volt édesapjának a félárvák ellátásában, felnevelésében.

Általános iskolai tanulmányait Berettyóújfaluban végezte el, ahová hosszú, sokszor mezítlábas gyaloglás után érkezett. A tanítói hivatást egyik tanára javaslatára választotta, aki felfigyelt a kis Lajosra, apukámra, hogy mindig sok gyerek veszi körül; vidám, barátságos természetével, történeteivel hosszú ideig leköti társai figyelmét.

1951-től 1955-ig az Állami Maróthi György Tanítóképzőbe járt Debrecenben, ahol 1955 szeptemberében tanítóképző érettségi vizsgát, majd 1956 júniusában tanító képesítővizsgát tett. Először – az akkori rendeletnek megfelelően – az Oktatásügyi Minisztérium kötelező szakmai gyakorlatra még tanítójelöltként **Darvasra** osztotta be. 1955-ben itt kezdte meg pályafutását. 1956-ban, tanítói képesítése megszerzése után mint végzett tanító a Darvashoz tartozó állami gazdaság dolgozóinak gyermekeit tanította osztatlan képzésben.

Második, egyben utolsó tanítói állását már vezető tanítóként 1959-től 1996-ig **Bihartordán** töltötte be. Az apró bihari faluban először Szabó néninél (Fáni néninél) lakott két kollégájával egy földes, fűtetlen, villany nélküli szobában, albérletben. Erre az időszakra *Tar János* tanárbarátja így emlékszik vissza: *„Mostoha körülmények között laktunk egy szobában: Török Lajos, Szalay Ernő és én. Nekem csak egy ablak alatti gyékényvacok jutott. Így is nagyon jól éreztem magam velük. Innen jártam át a nagyrábéi iskolába tanítani. Lajos mellett unatkozni nem lehetett. Jó humorával elfeledtette velem – az egyke gyerekkel – az 50 km-re lévő balmazújvárosi szülői ház hiányát. Szabad időnkben sokat ultiztunk négyesben Lajossal, Szalay Ernővel és Jakab Józseffel. Tavaszi, nyári hét végeken gyakran fociztunk a falu sportpályáján, és eljártunk a kultúrházba szórakozni a többi falubeli fiatallal. Rendkívül jó humorú, barátságos ember volt Lajos. A házinénit is mindig ugratta, szórakoztatta víg kedélyével. Nagyon szép évet töltöttünk együtt Bihartordán. Lajost a falu apraja-nagyja ismerte és becsülte, sok család három nemzedékét is tanította. Hű maradt Tordához, haláláig ott élt. Életre szóló barátság lett az egy évből, többször meglátogattam, és telefonon is tartottuk a kapcsolatot.”*

Jakabné Sugár Eszter, egykori igazgatója így emlékszik rá: *„1962 szeptemberétől Lajos nyugdíjazásáig dolgoztunk együtt a bihartordai iskolában. Személyében jó kollégát, barátot ismertem meg. Igazi »néptanító« volt a szó nemes értelmében. Nemcsak a gyermekekkel foglalkozott a tanítási órákon, hanem ő volt Bihartorda »kultúrmindenese« is. Kultúrházigazgató, könyvtáros, mozigépész, fotós, bélyeggyűjtő, népművelő, a sportkör elnöke, a Barátság kertbarátkör alapító titkára, takarékszövetkezeti tag, de volt önkormányzati képviselő is. Sokoldalú volt, akit az egész falu, de a környező települések lakói is ismertek, szerettek. Sokirányú tevékenységet végzett. »Török tanár úr« maradt mindenkinek. Egy alkalommal, őszinte beszélgetésünk során rákérdeztem, hogy miért nem szerzett további diplomát. Azt válaszolta: »Engem a képzőben megtanítottak tanítani. Új módszerek jönnek, majd mennek.*

A tanítás legfontosabb célja marad a gyermek, akit meg kell tanítani írni, olvasni, számolni. És ez elérhető minden gyermeknél, csak türelem kell hozzá.« Az alapkészségek elsajátítását tartotta a legfontosabbnak alsó tagozatban. Ez volt az ars poeticája. Egyszer egy szakfelügyelői látogatás után azt mondta: »Mi tudjuk a legjobban, hogy mit lehet elérni, mi a cél, honnan indultunk.« Az 1976/1977-es tanévben igazgatóhelyettese is volt a bihartordai iskolának.

Sajátságos humora volt, népszerű volt a gyerekek, de a szülők körében is. Lajos mindenki szívébe beírta magát. Véleményét bátran kimondta, nem csomagolta udvarias szóvirágokba. Sok ilyen pedagógust kívánok az eljövendő nemzedéknek."

Az 1968-ban végzettek tablóján

Édesapám tanított a dolgozók iskolájában is. Népművelőként szüreti felvonulásokat rendezett. Egy ilyen alkalommal ismerkedett meg Lévai Ilonával, akivel 1966-ban házasságot kötött. Még ebben az évben megszületett fiúgyermekük, Lajos Gábor, majd 1972-ben Csilla Ilona. 23 évnyi házasságuk alatt szeretettel, gondossággal nevelték gyermekeiket. Sokat kirándultak, túráztak, kempingeztek négyesben. Otthonukba gyakran fogadták tágabb családjukat, barátaikat is. A falu nagyon tisztelt, szeretett házaspárja voltak. Felesége korai halála után megtörten, megpróbálva az anyai szeretetet is pótolni, egyedül nevelte két gyermekét.

Bainé Takács Klára, egykori tanítványa, későbbi kolléganője így emlékszik vissza: *„Lajos bácsi széles látókörű, segítőkész ember lévén jó humorával közvetlen munkatársi kapcsolatot alakított ki velem és több fiatal, pályakezdő kollégával. Feleségével, Ilonkával is napi, szoros, baráti kapcsolatban voltunk. Nagyon hiányoznak nekem."*

Édesapám nyugdíjas éveit is aktívan töltötte. Gyakran bejárt az iskolába beszélgetni a kollégákkal, és mindig örömmel vett részt az iskolai, a falusi rendezvényeken. A község focimeccseit is gyakran végigszurkolta. Szenvedélyesen szeretett kertészkedni, sütni-főzni, befőzni kertjének gyümölcseit, olvasni, rejtvényt fejteni, ultizni a barátaival.

Édesapám nagy szeretettel látta vendégül a szűkebb-tágabb családunkat, nagyon fontosnak tartotta családunk összetartását. Bátyámmal édesapánkat tartjuk példaképünknek, mert nehéz élethelyzetei ellenére is mindig pozitív életszemlélettel, derűsen, életigenléssel, türelmesen, bölcsen tekintett a jövőbe. Büszke volt rám, hogy én is a pedagógusi hivatást

választottam. Unokái: (gyermekeim) Csenge és Csongor bearanyozták nyugdíjas éveit. Nagyon sokat játszott velük, fontosnak tartotta az őszinte, meghitt beszélgetéseket is.

Az aranyoklevél átvétele (2006)

Tanítói, szakmai munkáját országos szinten is elismerték. Számtalan kitüntetése mellett 1979-ben megkapta *Berettyóújfaluban A Városért-emlékérmet*. 1996-ban nyugdíjba vonulásakor megkapta a *minisztérium szolgálati érdemérmét.* 1996 augusztusában a *Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat* közgyűlésének elnöke nyugdíjba vonulása alkalmából *emlékérmet* adományozott neki a következő indoklással: *„A pedagóguspályán 40 év alatt – pedagógiai hitvallását mindvégig megtartva – sokat fáradozott a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatásáért, ugyanakkor nagy figyelemmel, hozzáértéssel törődött a tehetséges gyermekek gondozásával. Munkavégzését mindig a felelősségérzet és a körültekintés jellemezte a színvonalas szakmai munka megtartásával. A gyermekek érdekeit tartotta szem előtt, példamutatóan segítette előmenetelüket."*

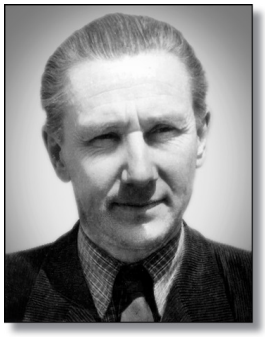
A tanítói képesítése megszerzésének 50. évfordulója alkalmából 2006. szeptember 3-án aranyoklevelet vehetett át Debrecenben, a református Nagytemplomban.

Osztálytársaival szoros kapcsolatot ápolt. Az osztálytalálkozókat ki nem hagyta volna. 54 évvel a végzés után is találkoztak.

2012 augusztusában Bihartorda Nívódíját *„Több, mint négy évtizedes, a község érdekében végzett fejlesztő munkája elismeréseként"* kapta.

Lánya,
CSÓKÁNÉ TÖRÖK CSILLA tanító
Debrecen

TÖRZSÖK BÉLA (Battonya, 1916. május 11. – Tiszanagyfalu, 2009. március 10.) kántortanító, ének szaktanító, középiskolai zenetanár, életműdíjas karnagy, óvónőképző intézeti tanár, tanszékvezető

A Békés megyei Battonyán született zenetanár 1936-ban szerezte kántortanítói oklevelét a Debreceni Református Kollégiumban. A neves intézményből kikerülve életének első fontos állomása **Kisújszállás** volt, ahol református kántorként, énektanárként és karnagyként tevékenykedett.

„Hivatását és tanítványait szerető igazi pedagógus volt, óráin és énekkari foglalkozásain részt venni, a sikeres fellépések sokaságán szerepelni élményt jelentett” – írja róla életművének méltatásában *dr. Kiss Kálmánné*.

A nagykunsági településen eltöltött idő alatt könnyen beilleszkedett a helyi közösségbe. Feleségül vette a köztiszteletben álló tanító, Apostol Gábor lányát, Apostol Zsuzsannát, akitől két fia született: László és Béla. Számos, életre szóló barátságot is kötött, többek közt Zsoldos Istvánnal, akihez már-már testvérinek mondható szálak fűzték. Pedagógiai pályájuk a helyi gimnáziumban találkozott, és soha nem szakadt meg: nem volt olyan alkalom, amikor a zenetanár Kisújszálláson járt, hogy ne látogatta volna meg „Zsoldos Pistát”.

Helyi szolgálata közben még inkább megerősödött benne a zene iránti vonzódása, így 1941-ben ének szaktanítói diplomát szerzett a Zeneművészeti Főiskolán Kodály Zoltán tanítványaként. Később, 1948-ban középiskolai ének- és zenetanári diplomát kapott.

A háború szele Kisújszálláson érte utol. Részt vett a harcokban, ahol karján későbbi életét nehezítő háborús sebesülést szerzett. Szeretett hangszeréről, az orgonáról ezért kellett lemondania. Fia, Béla elbeszéléséből tudjuk, hogy bajtársait sohasem hagyta cserben, többszörös életmentéséért állítólag vitézséget is kaphatott volna. Nagyon jó testi adottságú, úszni, tornázni még idős korában is jól tudó ember volt.

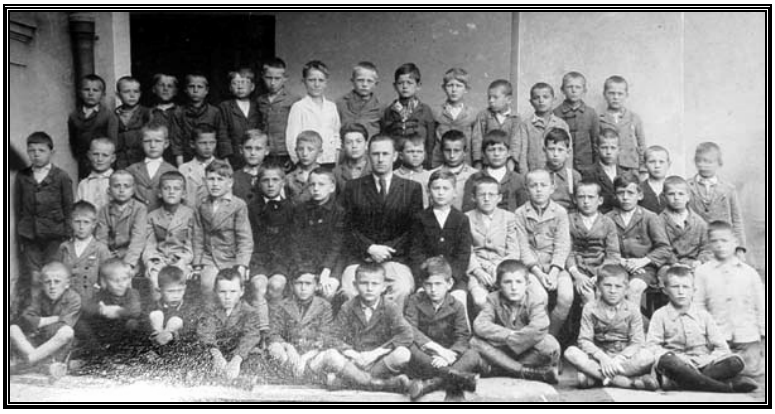
Kisújszállásról 1949-ben **Békéstarhosra** került, ahol Gulyás Györggyel együtt az újonnan alakult **zeneiskola** meghatározó személyisége lett. Itt számos kiváló tanítvány került ki a kezei közül, többek közt *Csukás István*, akivel egyébként már Kisújszálláson jó kapcsolatot alakított ki. A neves meseíró így emlékszik vissza tanárára: *„Gyerekként ismertem meg szülővárosomban, Kisújszálláson. Éneket tanított a gimnáziumban, külön foglalkozott a jó hallású gyerekekkel, velem is, kétszólamú énekeket, kánonokat tanított nekünk, s megtanultunk szolmizálni. Az akkoriban alakult békéstarhosi zeneiskolára is ő hívta fel a figyelmemet, s rábeszélte a szüleimet, hogy engedjenek el. Máig hálás vagyok érte!*

Később ő is utánunk jött Tarhosra tanítani, s rögtön közkedvelt tanár és ember lett.

Milyen tanár és milyen ember volt? Örömmel emlékszem, hogy vidám és türelmes. Mindig készen állt egy-egy tréfás megjegyzésre, áradt belőle a derű és a jó humor. Gyerekként ezt nagyon szerettem, bizalommal és bátran lehetett kérdezni, egyenrangúként viselkedett velünk.”

1952-ben ismét váltott: **Sopronba** költözött Törzsök Béla, és először a **helyi zeneiskola**, majd a **Felsőfokú Óvónőképző Intézet** tanára lett egészen 1971-ig. A „hűség városában” érte az 1956-os forradalom, és ezt családja is megsínylette: feleségét és Béla fiát egy hétig tartotta fogva a győri AVO. Életének nyugdíjazása előtti utolsó állomása **Szarvas** volt, ahol ugyancsak a **Felsőfokú Óvónőképző Intézetben** munkálkodott 1979-ig.

Nagy Béláné Talmácsi Jolán, szarvasi főiskolai docens így emlékezik Törzsök Béla Szarvasra érkezésére: *„Az 1959-ben felsőfokúvá vált három Óvónőképző Intézet (Kecskemét, Sopron, Szarvas) között szoros, tartalmas szakmai és kulturális kapcsolat alakult ki. Ezek a kapcsolatok Törzsök tanár úr életében is komoly szerepet kaptak már az 1960-as évek elején. Sopronban kórusvezetőként, zenekarvezetőként sok fellépést tudhatott magáénak. Egy kiemelkedő alkalom volt a három intézmény együttműködésében az 1965. április 4-i kórustalálkozó. Ennek fénypontja egy gyermekjáték-csokor előadása volt, melyet Törzsök Béla állított össze a három intézet kórusainak együtt történő előadására. A több mint százhúsz hallgató előadását ő vezényelte hatalmas sikerrel. A mű szoprán szólójának előadója ekkor én lehettem mint szarvasi elsőéves hallgató. Ez az esemény kihatott egész életpályámra, hiszen 42 évnyi zenepedagógiai munkásságom fő motivációja volt. A kórusművet napjainkban is előadják hallgatóink az eredeti kézirat alapján."*

Törzsök tanító úr kisújszállási osztályával

Törzsök Béla számára a szarvasi óvónőképzés ismert feladatokat jelentett. Tantárgyai az ének-zene, a hangszer és az óvodai ének-zenei nevelés módszertana, valamint a karvezetés volt.

Különös figyelmet fordított az átlagtól eltérő hallgatók képzésére: a gyengébbeket segítette, a tehetségesebbeknek maximálisan biztosította fejlődésüket mind az éneklés, mind a zenélés terén. A zeneileg képzetten ideérkező hallgatókkal zenekart alakított, és egy-egy ünnepélyes alkalom keretén belül szereplésre is volt lehetőségük. Kórusai rendszeresen létek fel a városban és azon túl is.

„Oktatói tevékenysége első éveiben »Arany-fokozatú« kórusminősítést nyert el énekkarával a Keszthelyi Helikon főiskolai találkozón" – írja visszaemlékezésében *Nagy Béláné Talmácsi Jolán.*

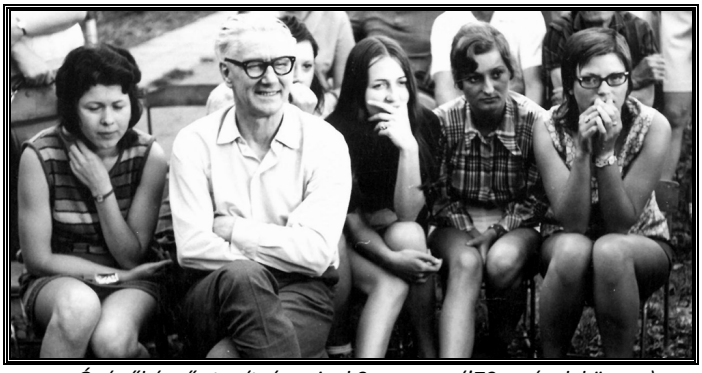
Oktató-nevelő munkáját igen magas szinten végezte. Tele volt alkotókedvvel, élvezte a munka varázsát. Rövid időn belül az Ének-Zene Tanszék vezetője lett. Munkatársai a legnagyobb elismeréssel szóltak róla: *„Széles látókörű, mélyen megalapozott zenei intelligenciával, óriási tapasztalatú és szaktudású, igazán őszinte ember volt. Vigyázó tekintettel figyelte oktató-nevelő-képző munkánkat. Rengeteg bölcs tanáccsal segítette karvezetői tevékenységem, millió ötletet adott a művek kiválasztását illetően éppúgy, mint a vezénylésben. Kiváló karvezetőként példa volt számunkra. Békéscsabán kórusa előadásában Bartók Leánynéző, Kodály-Arany János Csalfa sugár és Korai estéli nótázása hangzott el kifogástalan előadásban, aminek aranykoszorús díj lett a jutalma. Tapasztalt, kiforrott, nyílt egyénisége, kedves*

humora, őszinte emlékezései segítettek bennünket a mindennapi életünkben. Mindvégig jó munkatársi kapcsolatban voltunk, később leveleztünk is" – írja munkatársi visszaemlékezésében *Privler Mária*, a tanszék oktatója.

Tanítványai is nagy tisztelettel és szeretettel őrzik emlékezetükben Törzsök Béla alakját. Így emlékezik *Valkovszki Jánosné Varga Julianna*: *„…másodéves koromban azt az üzenetet kaptam, hogy kottafüzettel jelenjek meg Törzsök Béla bácsinál. A mai napig tisztán, lágyan cseng a fülemben az Isten megáldjon… kezdetű, Kodály Zoltán által gyűjtött Zobor-vidéki népdal, melyet Törzsök Béla bácsi kedves, lágy hangjával, teljes átéléssel bemutatott nekem. Felhívta a figyelmem a helyes légvételre, hogyan kell átadni a közönség számára a népdal mondandóját. Nagyon céltudatosan készített fel a népdal gyakorlására, előadására. Ennek köszönhetően sikeresen énekelhettem el az ünnepségen a jól megválasztott népdalt. Később – már hivatását gyakorló óvónőként – is hálával gondoltam Béla bácsira, amikor a Zenehallgatás az óvodában című könyvét nagy örömmel tudtam hasznosítani. Bennem és munkatársaimban is nagy tiszteletet keltett gyors mozgású, filigrán alkatú, halk szavú, de igen céltudatos, kedves egyénisége, ének iránti szeretete. Hálával őrizzük emlékét."*

Monoki Kálmánné is Törzsök-tanítvány volt Szarvason, ő így emlékszik vissza az első találkozásra: „*Törzsök Béla bácsival az érettségi után ismerkedtem meg a szarvasi óvónőképzőben, ahol alkalmassági vizsgán vettem részt. Több csoportban került sor a meghallgatásokra. Az ének-zene alkalmassági vizsgán Béla bácsihoz kerültem. Soha nem fogom elfelejteni azt a kedves, közvetlen légkört, amiben részünk volt általa.*

Bemutatkoztam, ő ránézett az előtte lévő papírra, és szinte felkiáltott: – Maga kisújszállási? Fel van véve! – mondta, és nagyot nevetett. Énekeltem, hegedültem, megnyugodtam teljesen, mert láttam és éreztem biztató tekintetét. Ezek a pillanatok meghatározták azt a két esztendőt, amelyet Szarvason töltöttem az óvónőképzőben."

Óvónőképzős tanítványaival Szarvason ('70-es évek közepe)

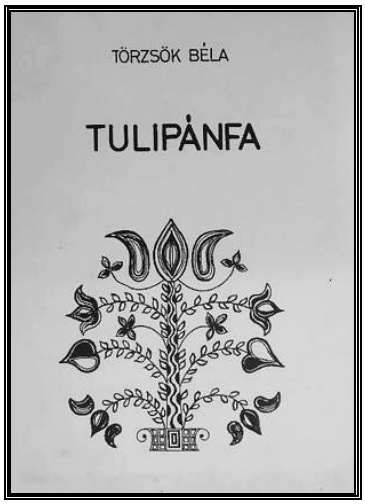
Aki ismerte Törzsök Béla munkásságát, a legnagyobb elismerés hangján idézi fel emlékeit. *Nagy Jenőné*, szarvasi főiskolai adjunktus így gondol vissza életét végigkísérő, zenei szellemiségét örökké gazdagító tanárára: *„Példaképem volt Béla bácsi, ahogy Kodály tisztelőjeként hatni tudott a »Zene az óvodában« című írásával. Megtanította nekünk, hogy szentnek tekintsük a gyermekek érintetlen lelkét, vigyázzunk rájuk, és jó magot ültessünk beléjük. Ugyanezt a tiszta, örök érték felé vivő és emelő magot kaptuk meg tőle mi, hallgatók is. A »csak tiszta forrásból« elv végigkísért bennünket, amit nemcsak az óráin, hanem az éjszakákba nyúló kollégiumi beszélgetéseken is elmélyített tudatunkban. E kapcsolat tovább folytatódott köztünk, és végigkísért szinte élete végéig. Meglátogatott szeretett óvodámban, megyei ének-munkaközösséget vezető munkámban. Előadást vállalt Sarkady Sándorral, legjobb barátjával együtt.*

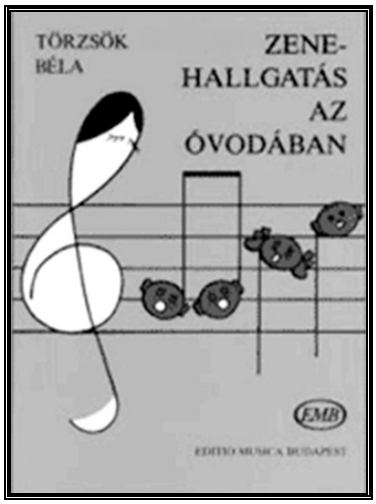
Szolnokon rendeztük meg az I. Országos Óvodai Ének Konferenciát, ahol 280-an köszöntöttük 75. születésnapján. Ekkor az általa kiválasztott, saját alkotásával mondtunk neki

köszönetet: »Aludj, lenge madár… Aludj!« Ma is érzem és hallom azt a csöndet, amely az ő nagyságának szóló köszönetet fejezte ki.

A levélírás tartott össze bennünket – amit még mindig őrzök a főiskolai vitrinemben –, és a kisújszállási látogatások során megszakított szolnoki órák, ahol el tudtuk mondani egymásnak, hogy s mint élünk, és elénekelte az új szép gyermekdalait, és természetesen lekottázva ideadta, hogy próbáljam ki zeneiskolai előkészítő csoportomban. Így került hozzám egy kis könyvre való dalcsokor, melyet rám is bízott. Kétéves mecénási munka eredményeként így született meg a Tulipánfa. Boldogan vittem a »fává nőtt tulipánt« az ország minden területére, hogy az óvodapedagógusok megismerhessék Béla bácsi kis gyöngyszemeit."

Törzsök Béla szarvasi munkásságának nagyrabecsülését jelenti az a nemes kezdeményezés is, melyet szintén *Nagy Jenőné* fogalmazott meg: *„…szeretném, ha az Ének-Zene Tanszékkel együtt elérhetnénk, hogy róla is elnevezzünk egy szaktantermet, ahol az ereklyék, levelek, kották, képek csakis róla szólnak."* A Gál Ferenc Főiskola Szarvasi Karának vezetősége megvalósítandónak tartja ezt a szép törekvést.

Szarvast elhagyva Budapesten, Döbörhegyen, majd Érden lakott. Nyugdíjazása után aktivitását és munkabírását jól mutatja, hogy szívesen járt vissza osztálytalálkozókra vagy baráti összejövetelekre oda, ahol korábban tanított, dolgozott. Soproni kollégája, *Sarkady Sándor* egy 2005 márciusában lezajlott Perkovátz-házi találkozóra így emlékszik vissza: *„Legkedvesebb barátaim jöttek itt össze 70. születésnapom alkalmából. És a lányom révén titokban meghívott Törzsök Béla – 89 évesen! – hazajött az ünnepségre. Ő volt számomra a legkedvesebb születésnapi meglepetés és szólóéneke a legkedvesebb születésnapi ajándékom. Elénekelte nekem a »Fúj, süvölt a Mátra szelé«-t az első versszaktól az utolsóig."*

Törzsök Béla élete utolsó három évét Tiszanagyfaluban töltötte Zimányi József református lelkész házában. Sarkadyval történt utolsó találkozása során búcsúzóul Illyés Gyula Zrínyi-parafrázisát idézte*: „Mors bona, nihil aliud."* Jó halál, semmi más. Kívánsága teljesült. Életének 93. esztendejében, 2009. március 10-én békében hazatért Urához. Hamvait kérésére hőn szeretett városában, Kisújszálláson helyezték örök nyugalomra felesége, Apostol Zsuzsanna és fia, Törzsök László mellé.

Törzsök Béla alkotói munkássága révén gazdag szellemi örökséget hagyott maga után, óvodai és iskolai dallamok százait komponálta. Máig elismert gyermeknevelési könyvek szerzője. Az ő tollából pattant ki a *Zenehallgatás az óvodában*, a *Tulipánfa*, a *Bújócska*, az *Aranygyűrű.* Utóbbit mesterének, Kodály Zoltánnak ajánlotta e szavakkal: *„Szeretném, ha Aranygyűrűm / Lehetne címzett levele, / Kodály Zoltán TANÁR ÚRNAK / Harangszavú üzenete! / Szolgálatom tetőpontja, / Hivatásban: – szívem ontva – / Életcél volt hosszú útra."*

Életművének értékét azonban személyisége teszi igazán különlegessé, amelyet jómagam gyermekként az idős zenetanárral való találkozások alkalmával tapasztalhattam meg. Családi körben örömmel és lelkesedéssel rajongtuk körül: úgy éreztük, mintha a régmúlt időkből lépett volna elő, annak szellemi és erkölcsi tisztaságával, nyugalmat hozó hangulatával. Főképp ezek az élmények vezettek arra, hogy Nagy Istvánné kolléganőm vezetésével, diákok bevonásával 2013 tavaszán az „Őseink nyomában" megyei honismereti pályázat keretében pályáját teljes egészében feldolgozzuk. A Móricz Zsigmond Református Kollégium Arany János Általános Iskola Tagintézmény tanulói: Szabó Kata Luca, Ponicsán Rebeka, Juhász Vanda Rebeka, Szabó Nikolett *„Törzsök Béla, az életműdíjas karnagy"* című munkájukkal IV. helyezést értek el. A kutatás pozitív élményeket ébresztett tanárban és diákban egyaránt, hiszen azt láttuk, hogy Kisújszállástól Szarvason át Sopronig szerte az országban szervezetek, közösségek, egyének tekintik küldetésüknek emlékének őrzését.

Ez életművének ápolása szempontjából kulcsfontosságú, mert lényegében rajtunk múlik, hogy a jövő nemzedék szívéből végképp kitörlődik vagy örökre megmarad egy életműdíjas karnagy *„harangszavú üzenete."*

Forrás:

- Berkesi Sándor: Törzsök Béla emlékezete (1916-2009) *Református Lapja,* 2009/06/7.
- Csukás István: Emléksorok Törzsök Béláról. In: Sarkady Sándor (szerk.): *Soproni füzetek,* 2009.
- Dr. Kiss Kálmánné: Törzsök Béla. In: Dr. Ducza Lajos (szerk.): *Kisújszállási Nagykun Kalendárium.* 2009.
- Ifj. Törzsök Béla visszaemlékezése édesapjára és Monoki Kálmánné visszaemlékezése Törzsök Béla tanár úrra. In: Juhász Vanda Rebeka – Ponicsán Rebeka – Szabó Kata Luca – Szabó Nikolett: *Törzsök Béla, az életműdíjas karnagy.* 2013. Kézirat.
- Nagy Alpár: Soproni kórusok élén. In: Sarkady Sándor (szerk.): *Soproni füzetek,* 2009.
- Sarkady Sándor: Szubjektív sorok a kollégáról és a jó barátról. In: Sarkady Sándor (szerk.): *Soproni füzetek,* 2009.
- Törzsök Béla 2004. *Aranygyűrű.* Flaccus Kiadó.

GULYÁS SÁNDOR
református hittanár és
történelem szakos pedagógus
Kisújszállás

V

VALACH JÁNOSNÉ Garay Ilona (Szarvas, 1928. február 8. – Gyomaendrőd, 2015. április 15.) tanító, általános iskolai tanár, szakfelügyelő

A szülők – Garay János és Palyó Katalin – nagy szeretetben nevelték egyetlen gyermeküket. Édesapja villanyszerelő volt a Tiszántúli Áramszolgáltató Vállalatnál, a szarvasi szerelőségen volt művezető nyugdíjazásáig. Édesanyja a háztartást vezette. Ilonának kisgyermekkorában nagyon boldogan teltek a mindennapjai. Szüleinek volt egy tanyája, ahol gazdálkodtak. Ott nagyon szeretett tevékenykedni, és megfigyelte környezete változásait.

A népiskola 4. osztályát 1938-ban elvégezve, a Szarvasi Ágostai Hitvallású Vajda Péter Evangélikus Gimnáziumba járt. Öt osztályt ott végzett 1943-ban. Azt a nyarat végigtanulta, hogy felvegyék a Szarvasi Evangélikus Luther Leány Líceum második osztályába. Az volt a vágya, hogy tanár lehessen. A szülei is annak szánták. A különbözeti vizsgák letételét követően sikerült helyben folytatni a tanulmányait, 1947-ben tanítói oklevelet szerzett.

Ugyanebben az évben házasságot kötött a szarvasi Valach Jánossal, aki Miskolcon szintén tanítóként végzett. Akkoriban sok volt az állástalan tanító, nehezen kaptak állást, pedig szerettek volna egy helyen tanítani és az életüket a házasságkötést követően együtt tölteni. 1948-ban a Szarvasi Járási Szakmaközi Bizottsághoz fordultak azzal a kéréssel, hogy férjével együtt a szarvasi járásban, egymás mellett taníthassanak. Vállalták volna ezt a járás bármely városában vagy a tanyavilágban, kéttanerős iskolában egyaránt. A Szakmaközi Bizottság tájékoztatta arról őket, hogy támogatják a kérésüket, amint üresedés keletkezik.

1949. április 25-től kinevezték a **Mezőberény-Kereki Állami Általános Iskolába** helyettes tanítónak, ahol a férje dolgozott. Nehéz, keserves élet volt ott. Elmesélte családjának, hogy sárban, hóban kerékpárral közlekedtek, gyakran beragadt a kerékpár a sárba, vihették a hátukon az iskoláig. Május 9-én, Gyulán hivatali esküt tett, és 1949. augusztus 1-jei hatállyal áthelyezték mindkettőjüket a **szarvasi Csabai Úti Általános Iskolához**, mely részben osztott tanyai iskola volt. Ennek szolgálati lakásában laktak.

1950 tavaszán megszületett Béla nevű gyermekük. Mivel akkoriban nem létezett a maihoz hasonló gyermekgondozási szabadság, így hamarosan vissza kellett állnia a munkába. A gyermek gondos ellátása és a nevelőmunka lelkiismeretes végzése nehezen volt összeegyeztethető. Ez nagy nehézséget és lelki terhet jelentett neki, mert a tanyai iskolától távol éltek a nagyszülők, akik a kisgyermek nevelésébe be tudtak volna segíteni. Hét közben az egész napos tanítás töltötte ki az idejét, csak hét végén tudott a városban a nagyszülőknél élő fiával foglalkozni. Arra az elhatározásra jutottak – férjével együtt – hogy Szarvas városba kérik az áthelyezésüket.

Közben 1952-ben Ilona beiratkozott a Szegedi Pedagógiai Főiskola természetrajz–biológia–földrajz szakára, melyet 1956. július 31-én végzett el, és szerzett biológia–földrajz szakos általános iskolai tanári képesítést. Közel egy évtizedet kellett várnia arra, hogy középiskolai álma teljesüljön. A vágya, hogy a városban dolgozhasson és naponta a gyermekével is tudjon értékes órákat tölteni, 1954-ben valósult meg. 1954-től nyugdíjazásáig, a **szarvasi 2. sz. Általános Iskolában** tanított, sőt a nyugdíj mellett is vállalt napközis feladatot.

Szerette a pályáját és a nevelésére bízott gyermekeket. Igényes volt, mondhatni szigorú és következetes. Igyekezett megismerni a gyerekek egyéni sajátosságait, a családi hátterüket, mindent, ami a gyerekkel összefüggésbe hozható. Nem voltak könnyűek az 1950-es évek. Sokféle hatás érte a családokat és azon keresztül a gyerekeket ugyanúgy, mint a pedagógusokat. Ő azonban igényesen és körültekintően, a gyerekek számára jól megközelíthető oldalról kereste a megismerési, fejlesztési megoldásokat.

Szívesen vezetett szakköröket (biológia, környezetismeret, kerékpáros) az akkori úttörőház keretein és iskolán belül is. Sokat kirándult, kerékpártúrákat vezetett a gyerekeknek, hogy azok az élővilággal a természetes környezetben ismerkedjenek. Meggyőződése volt, hogy különböző földrajzi, biológiai vagy akár kémiai fogalmakat is ott lehet legjobban értelmezni, tisztázni. Ezzel a szemléletével a mai gondolkodásmódunkban is igen korszerű és „gyakorlatorientált" volt.

Szakköri foglalkozáson

Babák Mihály (Szarvas város polgármestere) az 1950-es évek második felében volt tanítványa. Halálhíre kapcsán ezekkel a mondatokkal emlékezett vissza volt osztályfőnökére a szarvasi Körös Televízió *Nap mint nap* adásában 2014. április 16-án: *„Ica néni a felső tagozaton osztályfőnököm volt. Ha a jellememben felfedeznek olyat, ami Ica néniével rokon, azt tőle tanultam. Precíz, szókimondó és határozott, talán egy kicsit sarkos volt. Ezt nem mindenki kedveli, kevesen vannak, akik ilyenek, akik biztosak önmagukban. Követelményeket támasztott velünk szemben. Minden dologra odafigyelt, ami minket, mindannyiunkat érintett. A szeme sarkából követett minket, ha nem volt a közelünkben. Igazi pedagógus volt. Ahhoz a generációhoz tartozott, akit lehetett volna nem szeretni, de azt nem volt érdemes, mert beigazolódott az a – sokszor hallott – mondata: »Fiam, küzdj és harcolj a dolgokért, ha eredményt akarsz elérni!«*

Nagy tudás, emberség, kedvesség és karakánság egyaránt jellemezte. A testtartása is olyan volt, mint egy igazi pedagógusé. Ő nem bement az osztályterembe, hanem megérkezett. A jelenléte tekintélyt parancsolt, szerettük nagy tudása miatt, embersége miatt. Én személy szerint soha nem felejtem el. Sokat köszönhetek neki, sokat kaptam tőle. Többet hozott ki belőlünk, mint azt mi akartuk, mert többet teljesítettünk a követelés hatására. A teljesítményt és a precizitást kérte tőlünk számon. A pedagógus mindig beépül a gyermek

személyiségébe, viselkedésébe. A szüleim, családtagjaim mellett tőle tanultam legtöbbet: bölcsességet, határozottságot. Büszke és hálás vagyok arra, amit tőle tanultam."

Galát Mihályné Laukó Ágnest az 1960-as évek második felében tanította. Ő így emlékszik 50 év távlatából Ica nénire: „*Szigorú tanárnő volt, de mi nagyon szerettük. Szívesen jártunk a szakköreire, amelyeket a (már lebontott) nagyon szép környezetű Úttörőházban tartott. Emlékszem egy kis nyári lakra (szaletlire), amelyben szép időben körbeültünk, és olyan szabályokhoz kötött játékokat játszottunk, melyek tanulásra adtak lehetőséget, játékosan fejlesztettek, »okosítottak«. Örömmel voltunk ott, hiszen az ott szerzett ismereteket az iskolai tanórákon is nagyon jól tudtuk hasznosítani. Kicsit másképp ismerkedtünk meg sok mindennel, mint ahogy azt az iskolában, tanórákon lehetett. Ennek az oka az volt, hogy kevesebben voltunk ott, így több idő jutott egy-egy gyerekre. Érdekességként elmondom, hogy 22 év után az idősebb fiamat is tanította, akinek nagy kedvence volt Ica néni."*

1967-ben szakmai, pedagógiai munkája elismeréseként megbízást kapott a szarvasi városi és járási általános iskolák földrajz–biológia szakos szakfelügyeletére. Ezt a munkát nagy megtiszteltetésként fogadta, és maximális igyekezettel 1972. szeptember 1-jéig végezte. 1971-ben megkapta az *Oktatásügy Kiváló Dolgozója* kitüntetést. 1972. szeptembertől a Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága Művelődési Osztály dolgozója lett, ott kötelességtudóan, precízen dolgozott 1976. január 1-jéig. A gyerekek közötti nevelőmunka azonban sokkal közelebb állt a szívéhez, így kérte, hogy visszamehessen tanítani. A gyerekek szeretete tartotta a pályán 67 éves koráig. Akkor már a volt tanítványai gyermekeivel foglalkozott.

Hogyan emlékszik egy következő generáció? *Galát Krisztián*, közel 30 évvel ezelőtt volt tanítványa. Mi volt az ő számára meghatározó a tanárnője személyiségében? „*Szerettem, mert nyitott volt a szakkörök »másként« szervezésére, gyakran vicces formában oldotta meg azok tartalmát. Érdekes kirándulásokat tettünk. Emlékszem, egyszer éppen a békákról esett szó, és elvitt minket a Halászcsárdába, ahol akkoriban kuriózumként rántott békacomb is volt az étlapon. Meghívott minket, szakkörösöket, hogy kóstoljuk meg azt is. Lehet, hogy más mellett ez is terelt a szakács szakma és a vendéglátás irányába."*

Közben nagy egyetértésben nevelték fiukat, aki az érettségit követően az orvosi pályát választotta, fogszakorvos lett, és nagyon örültek szakmai sikereinek. Férjével, akit 1999-ben veszített el, 52 évet éltek boldog házasságban. Ezt követően a fia és annak családja jelentette elsősorban az örömöt az életében. Az ő társaságukban töltötte a hétvégéket. Szívesen volt a Körös-parton, szeretett úszni, pihenni náluk.

A városban sokan ismerték, hiszen több generációt tanított és több generációval dolgozott. Szívesen beszélgetett a szülőkkel, tanítványaival utcán, boltban, bárhol, ahol érdeklődhetett hogylétükről, boldogulásukról, az életük alakulásáról. Vigasztalta az elkeseredőket, biztatta a nehezen boldogulókat. Mindenkihez volt egy-egy kedves, érdeklődő, pozitív kicsengésű mondata. Magam is sokat beszélgettem vele, bár nem voltam tanítványa. Távolról ismertem, de beszélgető kapcsolatba csak 30 éve kerültünk, amikor gyermekeim napközis tanítója lett. Néha mint szülőt, máskor mint közel lakó szomszédot vagy mint pedagógusképzésben dolgozót kérdezett pedagógiai és emberi dolgokról vagy az éppen aktuális nevelési módszerekről. A vele való beszélgetések során azt tapasztaltam, hogy emberi és pedagógiai értékekben gondolkodott, és fáradhatatlanul szerette volna továbbadni azokat.

Örömmel járt a helyi nyugdíjas pedagógus klubba, szívesen töltötte idejét pályatársai között. Kirándultak, társasjátékokat játszottak. Jól érezte magát ebben a közösségben, hiszen mindenki ismerte a másik felet, közös volt a múltjuk, akadt közös beszédtéma minden alkalommal. Fontosnak tartotta az egészséges életmódot. Évekig oszlopos tagja volt az egyik helyi gyógytorna csoportnak. Aktuális egészségi állapota miatt lett szüksége a gyógytornára, később ez az elfoglaltság életmódjává vált. Nagyon finom süteményeivel családját és klubtársait örvendeztette meg. Alapvetően szeretett élni, szerette az embereket.

2013. november hónapban egészsége megromlott, ezért fia családjához költözött Endrődre. A gondos ápolás ellenére állapota nem javult, bár ő igyekezett – menyével együtt tornázva – az erőnlétét visszanyerni. 2014. április 15-én fejezte be földi pályafutását.

MONTVAJSZKINÉ BÁTOR ANNA
ny. gyakorlatvezető óvodapedagógus
Szarvas

VÁNCSA JÓZSEFNÉ Ludányi Erzsébet (Hajdúnánás, 1934. március 3. — Pilis, 2016. március 9.) tanító

„A holtom után ne keressetek,
Leszek sehol – és mindenütt leszek.”
(Reményik Sándor)

Hatgyermekes vasutas család – Ludányi Antal és Madarász Erzsébet – negyedik gyermeke volt. Gyermekkorában váltakoztak a jobb és szűkösebb időszakok a háborús évek miatt.

Az iskolarendszer változásainak is részese lehetett. Hajdúnánáson kezdte az elemi iskolát. A család Nádudvarra költözött, így ő is iskolát váltott. Az általános iskola elvégzése után tanulmányait a Debreceni Református Tanítóképzőben folytatta, bentlakó volt, így mindvégig a tanulásra, a választott hivatásra való felkészülésre koncentrálhatott. Sikeres érettségi után 1953-ban **Nádudvarra** helyezték gyakorlóéves tanítónak. 1954-ben képesítő vizsgát tett, így a családban ő lett az első diplomás.

Tanítóként az első tanévben egy 49 fős harmadik osztályba osztották be. Itt hamar átlátta a tennivalókat: szárnyaltatta és külön feladatokkal látta el a kiválóakat, maga mellé ültetve foglalkozott a lemaradókkal. Tanulópárokat szervezett, így a jó tanulók segíthettek a gyengébbeknek. A nagy létszámú, vegyes összetételű osztályok komoly felkészülést, nagy figyelmet igényeltek. Ez jellemezte Erzsike nénit. A közismereti tárgyak tanítása mellett kiemelten kezelte a készségtárgyakat. Kulturált magatartásra nevelt, osztályának tanulóiból tánccsoportot alakított. Kiváló kapcsolatot ápolt a szülőkkel. Délutáni és hétvégi programokat is szervezett, amelyekre szívesen eljártak tanítványai.

Nádudvaron sok pályakezdő fiatal volt ebben az időben, velük a kulturális munkába is bekapcsolódott. A község színeiben versenyekre jártak, tánccsoportjuk sorra-rendre első

helyezést ért el, színjátszó csoportjuk is az elsők között volt a területi versenyeken. Ő vezette a helybeli termelőszövetkezet tánccsoportját is. A pályakezdése sikeres volt, megbecsült tagja lett a nevelőtestületnek, munkáját elismerték.

A Nádudvaron töltött évekre esik a családalapítás is. 1955-ben férjhez ment Váncsa Józsefhez, házasságukból két lány született: 1957-ben Erzsébet, 1961-ben Beatrix. Mivel férje Budapesten dolgozott, 1966-ban Pest közelében telepedtek le. Először Vecsésen éltek, majd 1973-ban Pilisen építettek családi házat.

Az első osztálya (Nádudvar, 1954)

1966 márciusától a **pilisi** általános iskola – későbbi nevén **Gubányi Károly Általános Iskola** – tanítója lett. Kedves, megnyerő modora miatt hamar megszerették munkatársai, vezetői. Felkészültségét, tapasztalatát a gyermekek és a szülők körében is jól hasznosította. Kiemelten foglalkozott a gyenge képességű és hátrányos helyzetű tanulókkal. 1975-től igazgatóhelyettesi feladatokat is ellátott. Ez a megbízás is a kiváló munkavégzés elismerése volt. Kartársaival emberséges, megértő és segítőkész volt. Ettől a munkakörtől egészségi állapota miatt vált meg. Gyógyulása után friss erővel folytatta munkáját. A kitartó munka és az elhivatottság meghozta jutalmát, 1981-ben *Kiváló Munkáért* kitüntetést, nyugdíjba vonulásakor, 1989-ben *Pedagógus Szolgálati Emlékérmet* kapott. Az iskolájában pedagógushiány volt, ezért újra munkába állt, és még kilenc tanéven át odaadóan dolgozott azon a területen, ahol szükség volt rá. Ha kellett, a napközi otthonban, ha kellett, felzárkóztató pedagógusként vagy osztálytanítóként. Ezen a szép, de nehézségekkel teli pályán 47 évet töltött el tanítással. Mindene volt a gyermekekkel való törődés, foglalkozás. Sok tanítványa követte a pályán, Erzsébet lánya kollégája is volt.

A harmadikosokból alapított tánccsoport (1954)

Lánya, *Sáfrányné Váncsa Erzsébet* így emlékezik vissza: *„Nemcsak édesanyám, hanem tanítóm, később kollégám volt. Gyerekként mindig áhítattal néztem, amikor füzetet javított, rajzos vázlattal készült, vagy szemléltető eszközt készített. Mindig naprakész volt. Ezeken a tevékenységeken átütött a munka*

szeretete, öröme. Így telt a gyermekkorom, beleszülettem, belenőttem a szép hivatásba. Példaértékű volt számomra, amilyen odaadással, odafigyeléssel végezte munkáját. Tevékenységét a gyermekközpontúság jellemezte. Életét a család mellett az iskola töltötte ki. Szeretettel, de következetes szigorral nevelt. Megerősített abban, hogy nagy bennem a gyermekek iránti szeretet, tisztelet és felelősségérzet. Nem volt kérdés tehát, hogy követtem őt a pedagóguspályán.

1977. szeptember 1-jén együtt álltunk anyuval az évnyitón, ő gyakorlott, köztiszteletben álló tanítóként, én pedig képesítés nélküli pályakezdő pedagógusként. Mit éreztünk? Szorongtunk, örültünk, és bíztunk egymásban. Én abban, hogy nem fogok az elismert, jó pedagógus édesanyámra szégyent hozni, ő pedig hitt bennem. Tanultam, dolgoztam, ő mindenben segített. Velem örült a sikereimnek, velem érzett, ha gondjaim voltak. 40 évet tanítottam az ő példáját követve. Hálás vagyok a sorsnak, és köszönöm, hogy ilyen édesanyával élhettem és dolgozhattam együtt."

2004-ben nagyon büszkén és boldogan mesélte Erzsike néni, hogy a debreceni Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola *aranydiplomáját* kapta meg a Nagytemplomban. 2014-ben egy *gyémántdiplomával* koronázták meg pályáját, melyet a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen vehetett át.

Erzsike néni nemcsak családjának, iskolájának volt jeles személyisége, a településnek is ismert, megbecsült tagja lett. Váratlan halálát követően nagy számban vettek búcsút tőle a helybeliek. Idézet a búcsúbeszédből: *„A legfontosabb volt számára a család, a férje, a gyermekei, három fiúunokája, majd Jázmin, a dédunoka. Nem bírta iskola nélkül. Mikor nyugdíjba vonult, egy évig próbált hozzászokni az új helyzethez, de mikor kiderült, hogy van lehetőség, azonnal visszament tanítani.*

Gyémántdiploma–átadás után egykori társaival (2014)

65 éves koráig dolgozott. Sok régi diákja emlékszik rá szeretettel és hálával. Ezután pedig a kedves kollégák, barátok következtek. Összetartó közösség volt az övék. Az első időktől kezdve összejártak a munkatársak, megajándékozták egymást névnapokon. Erzsi néni sokat dolgozott az iskolában is, de élete végéig mindig talált magának tennivalót."

A pilisi *Hírnök* (XXII. 2.) hasábjain is bensőséges emlékezés jelent meg, ebből való a következő idézet: *„Minden ember nyomot hagy maga után, ha elmegy. Az, hogy a családban a génjeink tovább élnek, biológiai természetesség. Váncsáné Erzsikétől, Erzsike nénitől nemcsak a közvetlen család örökölt, és nemcsak ők viszik tovább az életét, hanem nagyon sokan mások is. Kikre gondolunk? A tanítványokra, akiknek életre szóló értéket, az írás-olvasás tudományát adta, akik sokan már az unokáiknak mesélnek ezzel a tudással. És mi, pilisi pedagógusok is örökölhettünk tőle, mi, akik ismerhettük őt, akik dolgozhattunk vele, akiknek a tanítás tudományát, a tanítóság lényegét mutatta meg.*

33 évig volt tantestületünk egyik fáradhatatlan motorja és néhány évig igazgatóhelyettese is. Aktív évei alatt közösséggé formált bennünket szakmai munkánkban, de civil életünkben is mindig számíthattunk őszinte, segítő, nyitott személyiségére.

Pedagógiai tudásban több generáció őrzi azokat a praktikákat, amelyeket tőle láttunk és kaptunk. Azonnal tettre kész volt, mikor látta, hogy valamilyen szakmai vagy emberi problémával küzdünk. Tudta, akárcsak a tanítványait, minket, kollégáit is a legegyszerűbb tanácsok, a frappáns útmutatók segítenek a legjobban. Napjainkban is érvényes életszemlélet vezérelte. Nem a tananyagot, hanem a kis emberkét állította az oktatás középpontjába. Korát megelőzve ráérzett, hogy a kisgyermek környezetét, családját is ismerni kell, hogy érdemben lépegethessünk vele a tudás felé. Ebből következett aztán, hogy szinte mindenkit ismert, és 'pilisibb' lett a Pilisen születetteknél is. Erzsike néni empátiával, segítő figyelmével kísérte végig volt tanítványainak életét, boldogulását. Mi, fiatalabb kollégái dolgos, nyugdíjas éveiből ismerhettük leginkább Erzsike nénit, amint az utcán, a boltban vagy egy-egy ünnep kapcsán nálunk, az iskolában találkozhattunk vele. Hozzátartozott településünk életének mindennapjaihoz."

Erzsike néni pályája, életútja halála után is példa lehet a tanítóknak. Ő naponként gyakorolta azt, amit *Czeizel Endre* így fogalmazott meg: „*Meg kell találni minden gyerek speciális tehetségét, hisz minden gyerekben fellelhetők jó képességek, sőt, időnként a szürkésnek látszó kavicsból előtűnik a drágakő csillogása."*

Tanítványa, majd kollégája,
KÁLMÁN ANTALNÉ tanár
Debrecen

VARGA GYULÁNÉ Gábor Etelka (Máriapócs, 1933. május 14. – Nyíregyháza, 2016. december 22.) tanító, általános iskolai tanár, kollégiumigazgató

Szegény, földműves házaspár, Gábor Ferenc és Juhász Erzsébet első gyermeke. Nehezen éltek, nagy szegénységben. A családnak kilenc gyermeke született, hat meghalt még csecsemőkorában. Hárman nőttek fel: Etelka, Margitka és Marika. A szülők erejüket a végsőkig megfeszítve dolgoztak a megélhetésért. Etelka Máriapócson kezdett iskolába járni. Hatodik osztályos korában, 1944-ben mint tehetséges, szegény sorsú gyereket a Nyíregyházi Angolkisasszonyok Leánynevelő Intézete felvette, és itt fejezte be az általános iskolát. 1948 nyarán az iskolákat államosították, ezt követően a szegény gyerekeknek biztosított kollégium Nyíregyházán a Népi Kollégiumok Országos Szövetségéhez tartozott, ide került Etelka. Legkedvesebb tanáruk a fiatal Váci Mihály volt. Etelka kiválóan tanult, a többiek szerették. Őt választották képviselőjükké. Így ismerkedett meg a nyíregyházi fiatalok egyik nagyszerű egyéniségével, a 17 éves Varga Gyulával. A két fiatal egymásba szeretett, és ez az érzés sírig tartó volt, meghatározta az egész életüket.

Az sem jelentett leküzdhetetlen akadályt, hogy Etelka, új becenevén Gabika szülei Máriapócsról Tatabányára költöztek, és magukkal vitték a kislányukat. Így nem tudta befejezni a tanítóképzőt. A két fiatal, Gabi és Gyuszi még 20 éves koruk előtt Budapesten összeházasodtak, itt vállaltak munkát, albérletben laktak. 1953-ban megszületett a gyermekük: Babi.

A fiatal édesapát katonai szolgálatra hívták be két évre, Gabika pedig – hogy legyen, aki vigyáz a kislányukra – Nyíregyházára költözött a férje édesanyjához. A tanítóképzőben folytatta a tanulást, majd 1975-ben pedagógia szakon általános iskolai tanári diplomát szerzett.

1964-ben kezdett el tanítani **Nyírpazonyban**. A második tanév után helyezték át **Nyíregyházára a gyakorlóiskolába**, ahol kilenc évig, 1975-ig tanított. Boldog volt tanítónőként. Szerette a gyerekeket, az oktatást, és a nevelést igazi hivatásnak érezte. A gyerekek és a kollégák közt is nagy népszerűségnek örvendett, mert mások sorsáért is felelősséget vállaló, mindenkin önzetlenül segítő, vérbeli pedagógus volt.

Utolsó munkahelyére, a **Váci Mihály Kollégiumba** 1975-ben került, ahol több mint 14 évig dolgozott. Őt – a kollégium igazgatóját – a sok kis falusi, tanyasi diák szívébe zárta. Kollégáival együtt: a tanárokkal, a konyhai és az adminisztratív dolgozókkal, a takarítókkal úgy gondoskodtak a gyerekekről, mint egy jó család és mint az édesanya.

Munkahelye mellett másik „hivatása" a családja volt. Nagyszerű családanyaként és háziasszonyként tevékenykedett. Nemcsak egyetlen gyermekéért: Varga Erzsébetért, hanem az őszintén szeretett, „kedvenc vejükért", Halmay Balázsért is. Életének két fénypontja volt a két unoka, Balázs és Zoli születése. A gyerekekkel élete végéig tartó szeretet kötötte össze.

A legfontosabb személy életében a férje volt. Ők ketten örökre elválaszthatatlanok voltak. Példamutató családi életükre, egymás iránti feltétlen tiszteletükre, figyelmességükre felfigyelt mindenki. A legnagyszerűbb adomány a nyitottságuk volt. A hivataluk és a lakásuk ajtaja is nyitva állt mindig azok előtt, akik segítő jó szándékkal akartak tenni bármit is Nyíregyháza város felemelkedéséért. Ehhez meg is kapta a segítséget mindenki. Olyan hátteret tudtak biztosítani kölcsönösen egymás számára, amilyen csak a regényekben olvasható.

Az első tanítási év Nyírpazonyban

Albert Antalné Julika így emlékszik Gabira: *„Ha valaki szeretteink közül végleg eltávozik, leküzdhetetlen vágyat érzünk számba venni: mit hagyott maga után? Nem házról, palotáról, aranyról, színes kincsekről teszünk »vagyonbevallást«, hisz a pedagóguspálya igazi kincsei nem pénzben mérhetők. Vargáné Gabinak is a legértékesebb vagyona a szeretet volt, amelyet végtelenségében osztott szét mindenütt, ahol az ő szívére volt szükség.*

Amikor az angol kisasszonyok iskolájába került tanulni, ez őt kemény próba elé állította. Ahonnan ő jött, ez nem akármilyen helytállást kívánt!

Fiatalon kötött házasságukat a küzdés, a tanulás és a végeérhetetlen boldog összetartozás vitte előre. Nem tudtak olyan szegények lenni, hogy ne lett volna mit szétosztani. A szűkös lakásviszonyok között is jutott hely a háború után otthon nélkül maradt jó barát befogadására, megkeseredett vagy elmagányosodott emberek felkarolására.

Szívesen számba venném a tanyasi kollégiumi éveket. Ahol az esetleg fűtetlen házakból, sáros utak tekervényeiből kikerült gyermekek százai emlékezhetnek gondoskodására, a meleg otthonra, ahová a szülői házból is jó volt hétfőre visszatérni. A pótmama Gabi volt meg az a közösség, amely leendő orvosokat, mérnököket, tisztviselőket, kiváló mesterembereket nevelt. […] A halk szó, a szerény öltözet, a közösségépítés igénye minden előzetes feltételezésre rácáfolt. Igazi első volt az egyenlők között.

Ma minden emberi jót leírni nekem van igazán jogom. Igazgatótársként, közösségi emberként ismertem meg. Barátnőm, a szó mindennapi értelmében sohasem volt. Sem tőle, sem férjétől nem kértem semmit. Nincs mit meghálálnom, csak tisztelnem.

Férje halála után látogattam meg először az otthonában, mikor már – gondoltam – az esetleges érdekbarátságok nem kísérik tovább. Nem sok lehetett ilyen, hisz az ő életükbe nem férkőzött be a képmutatás, a korrumpálódás. Maradtak, akik voltak: egyszerű, szorgalmas és végtelenül jellemes emberek. Így váltam bensőséges barátjává Gabinak azokban az években, amikor minden gondolata a Gyuszi elvesztése fölötti fájdalom és a nagy útra készülődés volt. Egyre több emlékét, élményét osztotta meg velem. Ha betegségre panaszkodott, abban mindig benne volt a Gyuszi hívó szava. Hívogatta abba a messzeségbe, ahová tartott, ahova mindannyian egyszer elkezdünk készülődni.

Mondanám, hogy megbeszéltük, hogy a jövő héten megyek, találkozunk. Látod, milyen vagy? Nem vártad meg. Köszönés nélkül elmentél.

Egyetlen gyermekét Erzsikét, Babit, legkedvesebb vejét (csak egy volt neki!), imádott unokáit csak irigyelni tudom. Miért? Mert a korán szülők nélkül maradt ember szemében a csoda az, ha valakiket felnőtt életük java részén ilyen nagyszerű szülőpár tud végigkísérni.

Sokan vagyunk, akik emlékezünk, hiszen

Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múl;
Hanem lerázván, ami benne földi,
Egy éltető eszmévé finomul,
Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénye,
Amint időben, térben távozik;
Melyhez tekint fel az utód erénye:
Óhajt, remél, hisz és imádkozik.

(Arany János)”

Holp Jánosné Marika visszaemlékezése így jellemzi Gabit*: „Sok évet dolgoztam a keze alatt mint élelmezésvezető és gondnok. Jellemezni őt másként nem lehet, mint a mindentudás nagy mestere, a pedagógus, aki tudta, hogy nevelni csak szeretettel lehet gyermekeket és felnőtteket egyaránt. A tanyasi kollégium az 1970-es 80-as években a béke és a szeretet kis szigete volt. Gabi néni irányította halk szavával, közvetlenségével, egyszerűségével. Baráti őszinte hozzáállásával, tisztelettel tudott közösséget formálni. A legnagyobb hozzáértéssel, tudással és megérzéssel tudott közelíteni munkatársaihoz és a rábízott gyermekekhez. Az ő útmutató példáját követve mindannyian egy célért dolgoztunk: A GYERMEKEKÉRT. Nagy szíve volt, mindenkinek jutott hely benne. Olyan diákotthont tudott teremteni, ahol mindenki jól érezte magát. Örömben és szeretetben éltünk, mint egy nagy család. Harmóniát, példás rendet és fegyelmet tudott tartani a 216 tanyasi gyermeknek, a 10 fős nevelőtestületnek és a 17 fős technikai személyzetnek. Volt saját konyhánk, mosodánk, a tekintete és mosolya elárulta, hogy minden rendben, csak így tovább.*

Igen, mindannyiunk Gabi nénije volt ő, a pedagógus, a társadalom gyöngyszeme. Nem vágyott babérokra és kitüntetésekre, annál sokkal szerényebb volt. Szavak nélkül, egymás szemébe nézve is észrevette bánatunkat, bajainkat, melyek orvoslására azonnal indult. Mindent felvállalt, és fáradhatatlanul küzdött, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek egyenlő eséllyel induljanak az életbe.

Munkássága alatt hangos szóváltás nem volt, békességre, mások tiszteletére, türelemre, egyszerűségre, őszinteségre és hitre nevelt, mert ő hitt a szeretetben, ezáltal mutatott nekünk példát, akik őt körülvehettük és szerethettük. Amint élt, úgy távozott, csendben, szerényen, méltóságteljesen. Köszönettel és tisztelettel gondolok rá a dolgozók nevében is. "

Nagyné Vass Emma, a Bem József Általános Iskola angoltanára emlékei Gabi néniről: *„Főiskolás időszakom utolsó évében, 1978-ban mint pedagógia szakos tanárjelölt kerültem a nyíregyházi Váci Mihály Diákotthonba tanítási gyakorlatra. Már az első napokban rácsodálkoztam arra a családias hangulatra, amelyet a kollégák és a gyerekek körében tapasztaltam. Segítő kezekre találtam, az intézmény vezetője, igazgatónője – Varga Gyuláné – időt és fáradságot nem kímélve mutatta meg, milyen az élet egy olyan diákotthonban, ahol a környékbeli, nagy többségében hátrányos helyzetű gyerekek tanultak, formálódtak, készültek a jövőre.*

Akkor még nem tudtam, hogy az év végén meghirdetett nevelőtanári állásra jelentkezők közül Gabi néni éppen engem választ ki, hogy igazi kollégaként, nevelőtanárként dolgozhassak első munkahelyemen az általa vezetett intézményben. Azt meg végképp nem gondolhattam, hogy az a segítség, amelyet tőle kaptam, egész életemen át elkísér mind oktató-nevelő munkámban, mind a magánéletemben. Először is olyan példát kaptam tőle emberségből, a gyerekekhez és kollégákhoz való viszonyulásból, amely egyrészt könnyebbé, másrészt nehezebbé tette a további munkámat. Könnyebbé, mert láttam és tapasztaltam, hogy csak olyan szeretettel, odaadással, megértéssel és segítőkészséggel érdemes a gyerekek körében dolgozni, ahogy ezt ő tette. A kapott példa nehézségét az jelentette, hogy a tanításban, a nevelésben ezt a mércét állítottam fel magamnak, de sajnos, főként napjaink viharos időszakában ezt elég nehéz követni. Ez bizony számtalan esetben lelkiismeret-furdalásra ad okot.

A diákotthonban töltött éveim amiatt is emlékezetessé váltak, hogy a kezdeti lakásproblémám is a Gabi néni segítségével oldódott meg. Fiatal kolléganőmmel (Czakóné Reményi Katalin) együtt kaptunk egy-egy kis szobát, hogy ne kelljen albérletet fizetni. Ennek fejében esti ügyeletet vállaltunk. Így a kollégium a munkahelyem és egyben az otthonom is lett. A páromat, későbbi házastársamat is ott találtam meg, ebben is nagy szerepet játszott Gabi néni szeretetteljes támogatása. A kollégiumi otthonunkba született meg első lányunk, így hármasban éltünk ott további három éven át. Közben felépült a házunk, ahová nem is volt túl nagy kedvünk beköltözni, olyan jól éreztük magunkat a diákotthoni légkörben. Gabi néni számunkra olyan volt, mint egy pótanya, segített a gyereknevelésben, támogatott bennünket az új lakásba költözés során is.

Munkahelyváltásom után is megmaradt a szeretetteljes kapcsolat, figyelemmel kísérte családtagjaink útját, telefonon is felhívott bennünket, amikor hallott vagy olvasott sikereinkről. Egyénisége számunkra felejthetetlen. A »Gabi néni« kifejezés egyetlen személyt jelent a világon, Varga Gyuláné, Gabi nénit, a nyíregyházi Váci Mihály Diákotthon egykori igazgatónőjét."

Cz. Reményi Katalin, volt kolléganője így idézi fel alakját: *„40 éve ismertem meg Gabi nénit pedagógia szakos hallgatóként, majd pályakezdő pedagógusként tíz évig tanulhattam*

tőle a pedagógushivatásról alkotott lélekemelően szép elveit, a pedagóguslét írott és íratlan szabályait.

Tőle tanultam meg:

- *felnézni a gyerekekre,*
- *továbbadni az igényt a szépre, a jóra, az értékmegőrzésre,*
- *elővarázsolni a gyermekből a tudást,*
- *örömkönnyekre cserélni a szomorúság könnycseppjeit,*
- *hogy a tudásátadást alázattal és tisztelettel szabad tenni,*
- *megmutatni, hogy a természet nyugalmat, biztonságot ad,*
- *hinni a gyermeki lélek tisztaságában."*

Személyes ismerőse,
HAJZER JULIANNA dísznövénykertész
Nyírszőlős

VARGA LÁSZLÓ (Eger, 1936. július 14. – Budapest, 2016. november 23.) gyógypedagógiai tanár, igazgatóhelyettes, pszichopedagógus, hitoktató

Varga László régi egri katolikus földműves családban született. Édesapja Varga József, édesanyja Török Borbála volt. Iskolai tanulmányait az egri Szent Imre katolikus iskolában kezdte, itt négy osztályt végzett. Miként az iskola többi tanulója, ő is a Főszékesegyházba járt misére és ministrálni, itt volt elsőáldozó is. Az elemi iskola elvégzése után az egri Szent Bernát Ciszterci Gimnázium diákja lett, a rend feloszlatásáig. Az egri Dobó István Gimnáziumban folytatta tanulmányait, itt érettségizett 1955-ben. Volt ciszterci tanáraival nem szakadt meg ez alatt az idő alatt sem a kapcsolata, vallási és cserkész életüket tovább is folytatták.

A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán szerzett diplomát. Nagy hatással voltak rá a főiskola tanárai: Bárczi Gusztáv, Kanizsai Dezső, Pető András, Illyés Gyuláné, a szeretett „Flóra néni".

1959-ben lett az **egri Siketek Intézményének** tanára, majd 22 éven át igazgatóhelyettese. Kiegészítő képzésként pszichopedagógusi diplomát szerzett, ezt a végzettségét kamatoztatva tanított óraadóként az **egri Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban**. A pszichológia a gimnazisták kedvenc tantárgya lett, még sok év múlva is emlegették, milyen lelkesen olvasták Laci bácsi ösztönző hatására a nem is kötelező pszichológiai szakmunkákat.

Az 1970-es évek első felében vezették be a tanárképző főiskolákon a nem magyar szakos hallgatók számára a Beszédművelés című tantárgyat. Az **egri főiskola** Magyar Nyelvészeti Tanszékének akkori vezetője felkérte Varga Lászlót, hogy vállalja néhány csoport oktatását. Laci bácsi személyiségével és kiváló módszerével úgy megnyerte a – matematika, fizika, kémia, biológia, testnevelés stb. szakos – hallgatóit a tárgynak, hogy élvezettel végezték a

(főként beszédtechnikai) gyakorlatokat. A tanszék oktatói, akik meglátogatták az óráit, egyhangú elismeréssel nyilatkoztak róla.

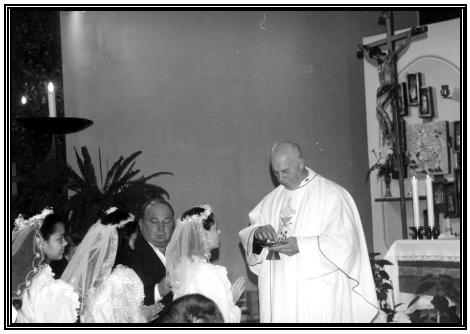
A rendszerváltás után az egri siketek intézete tanulóinak fele hitoktatásra jelentkezett. Varga László – az intézeti nevelő munkája mellett – részt vett az egri Hittudományi Főiskola által szervezett hitoktatói képzésen, és vállalta heti tíz órában a hallássérült tanulók hitoktatását.

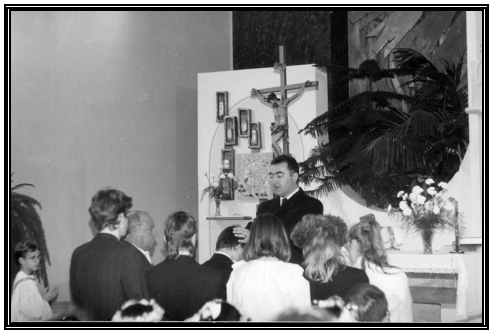
Tanári, nevelői, vezetői munkáját nemcsak tanítványai és kollégái becsülték, számos kitüntetésre is méltónak bizonyult, többek között megkapta a magyarországi siketoktatás úttörőjének tiszteletére alapított *Cházár András emlékplakettet*.

1959-ben kötött házasságot Maróti Erzsébettel, aki szintén gyógypedagógiai tanár és pszichológus volt. Három gyermekük született: Borbála, Zsuzsanna és István. Felesége és Zsuzsanna lányuk 1984-ben tragikus autóbalesetben elhunyt. Zsuzsanna negyedéves orvostanhallgatója volt a debreceni egyetemnek. Borbála állatorvos lett, és négy leány édesanyja, mind a négyen diplomások. István informatikus-könyvtáros, két leánya született, mindketten szintén diplomások.

Varga László 1985-ben házasodott meg újra, feleségül vette a főiskolai óraadói tevékenysége alatt megismert dr. Raisz Rózsát, a Magyar Nyelvészeti Tanszék oktatóját.

Hervay Ferenc Levente ciszterci tanár írta róla 1990-ben: *„Varga László régi tanítványom, és ma is jó barátom, 1948-tól 1959-ig a »nem hivatalos« hittancsoportom és általam vezetett közösség megbízható, fegyelmezett, szolgálatkész tagja volt. Éveken át részt vett az összejöveteleken, kirándulásokon, lelkigyakorlatos táborokon. A ciszterciek templomától távolabb lakván is télen-nyáron szívesen jött kora reggel ministrálni. Eredményesen felkészült és levizsgázott az általam írt és szerkesztett négy könyvecskéből álló, a felnőtt katolikus értelmiségiek számára szükséges teljes vallási egyházi ismeretanyagot felölelő tárgyakból. Később Egerből való távozásom miatt csak ritkán találkozhattunk, de én is, ő is mindig nagyon örültünk a viszontlátásnak. Bizonyos vagyok abban, hogy jelleme szilárdságát és önzetlen segítőkészségét továbbra is megőrizte, és a hitoktatásban való közreműködése jól szolgálja az evangelizációt.”*

Ökumenikus hittanvizsga (1994)

Tanítványa, *Schmidt Krisztina* így emlékezik: *„Elég későn, hároméves koromban derült ki, hogy hallássérült vagyok. Az óvodát Egerben kezdtem el, a Siketek és Nagyothallók Intézetében. Laci bácsihoz négy és féléves koromban kerültem beszédfejlesztés, hangképzés céljából. Míg nem foglalkozott velem, nagyon kevés volt a szókincsem. Egy héten három alkalommal találkoztunk. Nagyon gyerekközpontú emberként emlékszem rá. Alig vártam, hogy eljöjjön a következő óra, szerettem hozzá járni, mert játékosan, szeretettel, de kellő szigorral tanította nekem az új fogalmakat. Mindig örömmel mentem az óráira, mert tudtam, hogy*

kapok megint valami újat. Szókincsem rohamosan bővült. Első osztályos koromig tanultam nála, és az ő munkájának eredményeként felvettek a budapesti Rákos-patak Úti Nagyothallók Iskolájába. Az ő személyisége és munkája alapozta meg a jövőmet. Neki köszönhetem, hogy sikeresen leérettségiztem, szakmát tanulhattam rendes halló iskolában.

Van munkahelyem, családom, teljes értékű embernek érzem magam. Mindig szívesen, szeretettel gondolok Laci bácsira, neki köszönhetem azt, hogy úgy élhetem az életem, mintha halló lennék."

A barátok, kollégák emlékeiben is elevenen él.

„Az emberi kapcsolatok különböző viszonylatok mozaikjaiból tevődnek össze. Ilyen összetevő a barátság is. Varga László pedagógustársam, jó barátom volt: emberi és szakmai alapon nyugodott a barátság. Azok közé tartozott, akinek az egyéniségéből sugárzott a másikra való odafigyelés, törődés, segítő szándék. Ezek a tulajdonságok a pályáról, tanítványokról, munkáról szóló beszélgetések alkalmával tűntek ki. Egy-egy gyógypedagógiai eset leírása, a választott módszer alkalmazása, annak elemző bemutatása nemcsak figyelemre méltó, de igen tanulságos volt számomra. Egyéni módszereket alkalmazott a problémák megoldására, melyek – megítélésem szerint – az egyéniségéből adódó empátián alapultak. Egyszerű, derűs természetesség, a gyermek ismerete, emberi bánásmód: ezt érezték meg a gyerekek, és ezért tisztelve szerették a szülők is.

Logopédus volt, így eszmecseréink a beszéd tanításával összefüggő témákról is szóltak. Hangképzésről, hangszínváltásról, a hangmagasság változtatásáról kérdeztem, és kaptam szakszerű válaszokat, amelyek mögött mindig érezhető volt a tapasztalat aranyfedezete. Beszélgetéseinkkor kitűnt a hazai szépirodalomban, a magyar történelemben való tájékozottsága, meg az is, mennyire szeret olvasni.

És milyen jó volt hallgatni a valóságban megtörtént eseményekről szóló visszaemlékezéseit, melyek megidéztek egy-egy sajátságos emberi karaktert, sokszor humoros kimenetelű eseményt. Mindezt olyan módon előadva, mely kiváló kommunikációs készségről tanúskodik. Beszédmódjával, megnyugtató hanghordozásával a vele kapcsolatba kerülő embertársaiban gyorsan sikerült szimpátiát ébresztenie személye iránt. Derűt tudott varázsolni a környezetében élő vagy vele kapcsolatba kerülők számára, pedig komoly ember volt. A világ dolgainak megítéléséből, a felelősségtudatából, az élethez való viszonyából ez világosan kitűnt. Páratlan segítőkészségét magam is megtapasztaltam.

Szerette és csodálta a természetet. Színes egyénisége nyomokat hagyott mindenkiben, aki kapcsolatba került vele: gyermekben, felnőttben egyaránt." (*Rozgonyiné dr. Molnár Emma* főiskolai tanár, Szeged)

„Ötven éve már annak, hogy először léptem át az egri Siketek Tanintézetének – mai nevén: Mlinkó István Óvoda, Általános Iskola *– kapuját. Családias, kis létszámú tantestületbe kerültem. Akkor mindössze tizenöt fős volt a »tanári gárda«, köztük három férfi kolléga: Vincze Sándor igazgató, Vass László szakfelügyelő és Varga László gyógypedagógus.*

1967 szeptemberében járunk. Akkor nem volt divat a tegeződés a férfi kollégákkal, megszólításként az egyszerű és rideg ma már mosolyogtató »kartárs« volt használatos. Így lett ő nekem Varga kartársam. Komoly, három gyermekes családapa 8 év szakmai tapasztalattal a háta mögött, eleve tiszteletet ébresztett egy friss diplomásban.

Ebből az időből mint csendes, kevés beszédű kollégára emlékszem rá, aki hamarosan internátusvezetői megbízást kapott. Ez a feladat komoly szervezői munkát igényelt tőle. A 120–130 hallássérült gyermek internátusi ellátását végző 15 gyermekfelügyelő munkáját irányította, segítette a hét minden napján, még vasárnap is.

A szerény körülmények ellenére az internátus nyugalmat, biztonságot jelentett a többnyire falusi családokból érkező gyermekek számára. »Laci bácsi« – ahogy a gyermekek nevezték – derűvel, humorral, de ha kellett, szigorral oldotta az adódó feszültségeket, problémákat is.

1974-től nagy változást jelentett a nevelőtanárok alkalmazása. Megújult, pezsdült a diákotthoni élet. Kihívás volt ez az akkor már igazgatóhelyettesként dolgozó Varga László számára. Az új kereteket tartalommal kellett megtöltenie, s közben egy új és együttműködő tantestületi egységet megteremteni. Gondoskodni kellett a házi továbbképzésekről, alapvető gyógypedagógiai ismeretek átadásáról, hiszen az újonnan felvett nevelőtanárok nem rendelkeztek szakirányú képzettséggel. A komplex feladat ellátása, irányítása a napi teendők mellett sok-sok türelmet, kitartást, szervező munkát igényelt tőle. Ennek a kihívásnak legjobb tudása szerint igyekezett megfelelni. Emberséges, segítőkész volt a rábízottakkal, kollégákkal és gyermekekkel egyaránt. Munkájában segítette visszafogottsága, csendes humora, ha kellett, komolysága.

1981-től, az iskola igazgatóhelyetteseként vezetőtársak lettünk. Az új módszertani feladatokra, a megújuló vezetői munkára fókuszálva jól tudtunk együtt dolgozni. Ennek eredménye lett az egységes tantestület. A tanulók sok-sok tanulmányi, kulturális és sportbeli sikere is együttműködésünknek köszönhető.

Közel tíz év volt, amelyet így szoros munkakapcsolatban töltöttünk. Ekkor ismertem meg közelebbről Varga Lászlót – Lacit – az embert. Sokszor beszélgettünk múltról, jelenről, hivatásról, a világ eseményeiről, politikáról, erkölcsről, családról. Megbíztunk egymásban, őszinték voltunk egymáshoz. Ő mindig mértéktartó, visszafogott és meggondolt volt a véleményalkotásban. Hatott a beleégett múlt még eleven emléke.

Sok-sok bölcsességet, aforizmát és életpéldát hallottam tőle, amelyet a szülői házból hozott magával. Anekdotákat, igaz történeteket iskolánk két világháború közti életéről, hajdani nagy tanár egyéniségekről: Leopold Rezső igazgató, Sturm József, Dankó István, Solymos Sándor, Gábori Lajos tanár urakról.

Eger életéről szóló történetei is kifogyhatatlanok voltak. Tőle hallottam, milyen volt a piac, a közbiztonság, a vasútállomás, az üzletek, egyáltalán a város hangulata hétköznap és ünnepnapokon. Hogyan mentek vasárnap nagymisére a város polgárai, köztük a »Siketnéma Intézet« tanárai. Hogyan sétáltak, kvaterkáztak a szivarozó tanár urak, amíg otthon elkészült a vasárnapi ebéd.

Jó volt hallgatni őt, mert összekapcsolta a múltunkat a jelennel. Neki is köszönhetjük, hogy gazdag örökségünk van, hogy teljesebb lett tudásunk városunkról, iskolánk múltjáról, gyógypedagógus elődeinkről.

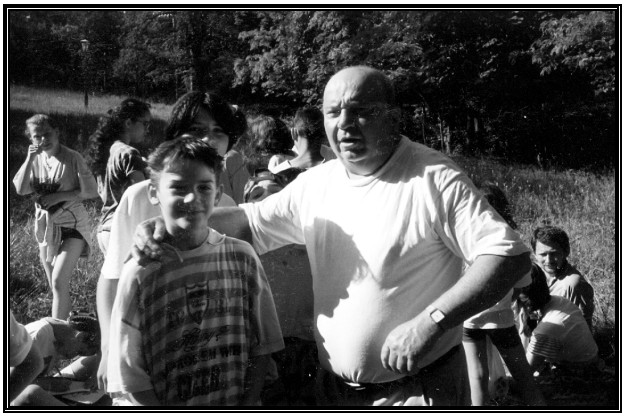
Nyugdíjba menetele után visszavonultan élt. Egyre kevesebbet találkoztunk. Fájó hírként ért bennünket végső távozása. Hálás vagyok, hogy munkatársa lehettem, hogy hallgathattam igaz történeteit, meséit, amelyeket továbbadhatok." (*Mezei Lajosné,* nyugalmazott igazgató)

A nevelőotthon tanárai így emlékeznek vissza rá: *„Az 1974/75-ös tanévében bevezették intézményünkben a nevelőtanári státuszt. A gyógypedagógiai tevékenységben képzetlen, gyakorlatlan általános iskolai tanárokat kellett megtanítani ez új feladatok ellátásra. Mikor először találkoztunk Varga Lászlóval, már akkor éreztük: jó kezekben vagyunk. Megismertetett minket az intézmény életével, munkájával. Nem fukarkodott hosszú gyakorlata tapasztalatainak átadásával. Rávezetett minket a gyerekekkel való foglalkozás módszereire, megmutatta, miben különbözik és miben nem a siket gyermek lelkülete ép társaiétól.*

A nevelőtanárok létszáma évről évre nőtt, így az ő feladata egyre növekedett. Töretlen akarattal irányította csapatát, közösségé formált minket. Érdeklődési köröket szervezett, megtanultuk tőle a szurdopedagógia legfontosabb fogásait. Ő irányította az iskolabusz működését, mely hétvégenként vitte haza és hozta vissza intézményünk Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád megyei tanulóit. Cserkész tapasztalatait is felhasználva hangulatos túrákat tudott szervezni, mindenkiben élt az a felszabadult öröm, hogy kirándulni megyünk.

Törekedett a súrlódások, konfliktusok elsimítására, iskolai és magánéleti problémáinkkal egyaránt megkereshettük, emberségből is sokat tanulhattunk tőle."

Mlinkó Erzsébet gyógypedagógus emlékeiben így él: *„1980-ban találkoztunk először, amikor nevelőtanárként dolgozni kezdtem az egri hallássérülteket oktató általános iskola diákotthonában. A következő évtől ő volt a főnököm – így kisbetűvel. Mert ugyan ő volt a diákotthon vezetője, aki irányította, szervezte a nevelőtanárok, gyermekfelügyelők munkáját, ennek ellenére inkább volt gondoskodó, megértő, tiszteletre méltó vezető, mint főnök. Ha rá gondolok, az jut eszembe, hogy olyan keveset tudtunk róla, a magánemberről. Zárkózott volt, ha önmagáról volt szó, de sok-sok megértéssel, segítőkészséggel fordult felénk. Segített a problémáink megoldásában, jó érzékkel megtalálta, kire milyen feladatot lehet bízni, biztatott minket, és ő is megbízott mindenkiben.*

Mátrai kirándulás (1996)

Igazi közösségkovácsoló (ma úgy mondják: csapatépítő) vezető volt, akinek mindenkihez volt egy kedves, érdeklődő szava. Szeretett viccelődni, többször a problémákat is humorral kezelte. Szívesen anekdotázott, igazi lokálpatriótaként emlékezett az egri és az iskolai eseményekre, érdekességekre. Irigylésre méltó memóriájával, soksok történettel örvendeztetett meg minket, ha csak tehette. Lehetett vele beszélgetni szőlőtermesztésről, borokról, régi egri épületekről. Ő volt az, aki a 90-es évek elején megmutatta nekem, hol volt a Kertész utcában a siketek régi iskolaépülete. Voltak vidám történetei idősebb kollégákról, azokról az időkről, amikor havonta csak egyszer utazhattak haza a tanulók, és a hétvégi ügyeletkor 30–40 tanuló tanulását, értelmes szabad idejét egyetlen felnőtt irányította. Mesélt arról, hogy milyen volt, amikor a nagyobb lányok reggelenként a konyhán segítettek a zöldségek tisztításában vagy a kisebbek reggeli és esti készülődésében, vagy milyen volt, amikor egyetlen hálószobában lakott 40–45 különböző korú fiú, illetve lány. Az iskolai kirándulások lelkes szervezője és résztvevője volt, legtöbbször a túrák vezetője. Ekkor a cserkészeknél szerzett ismereteit is büszkén osztotta meg a gyerekekkel, a természet és környezetük szeretetére, nagyobb önállóságra nevelte őket. Tudta, hogy ezek az alkalmak azok, amikor sokkal közelebb kerülhetnek egymáshoz felnőttek és gyerekek, ahol felhőtlenül jól érezhetik magukat. Az egyik legnépszerűbb szakkör volt az övé, a lövészet. Hétről hétre örömmel gyakorolták a célba lövést a légpuskával a gyerekek, versenyeztek, hogy ki vehet részt rajta, mert csak az mehetett, aki jól viselkedett. Bár nem írt tanulmányokat, melyekre felfigyel egy ország

hallássérülteket oktató közössége, de jól ismerte őt az ország többi siketintézetének minden tanára. Tanítványait, kollégáit szerető, igazi gyógypedagógus volt. Türelmes, derűs személyisége hiányzik az iskolai közösségből. Örülök, hogy munkatársa lehettem több mint tíz éven keresztül."

Felesége,
VARGÁNÉ DR. RAISZ RÓZSA tanszékvezető főiskolai tanár
Budapest

VASS ANDRÁSNÉ Kökényesi Katalin (Eger, 1947. február 16. – Nyíregyháza, 2009. január 25.) biológia–testnevelés szakos általános iskolai tanár, atlétikai edző

„Ép testben ép lélek."
(Juvenalis)

Édesapja, Kökényesi Gábor dohányjövedéki tiszt, később üzemvezető, édesanyja, Heil Irén tanárnő volt. Szeretetben, egyetértésben nevelkedett Éva húgával együtt. A család 1950-ig Kápolnán, majd Nyíregyházán, 1951-től Hajdúdorogon élt édesapja munkahelyi áthelyezései miatt.

1953-ban Hajdúdorogon kezdte meg általános iskolai tanulmányait. Jó tanuló volt, szeretett mozogni, sportolni. Kedvencei az atlétika, a torna és a labdajátékok voltak. Általános iskolai tanulmányai befejezése után, 1961 szeptemberében Hajdúnánásra került gimnáziumba. Édesapja újabb áthelyezése miatt, 1961 decemberétől a nyírbátori Báthory István Gimnáziumban folytatta középiskolás éveit. Itt is hamar bizonyította tehetségét, jó hírnevet szerezve iskolájának is.

Emlékezetes egy fénykép, amelyen Bertók Pista bácsi, egykori tornatanára mellett a tornászcsapat tagjaként győztesen mosolyog a világba.

Gimnazistaként Nyíregyházára járt be tornaversenyekre, ahol a torna mellett ejtőernyős alapugrásra felkészítő gyakorlatokon is részt vett. Nagy bánatára az alapugrást végül szülei nem engedélyezték. A mozgás szeretete azonban továbbra is rendkívül fontos volt számára. Tanárai irányítása mellett nagy szorgalommal készült leendő hivatására. Érettségi után felvették 1965-ben a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola biológia–testnevelés tanári szakára. Ekkor még a főiskolán ún. kombinált képzés folyt, miszerint az első két évben a főszakot, pedagógiát és a tanítási gyakorlatot sajátították el a hallgatók, közben hospitáltak, és vizsgatanításokon vettek részt. Két év elteltével részállamvizsgát tettek. A második szakot levelezőn folytatták elméleti és gyakorlati szinten. A sikeres részállamvizsga után a **Nyírgyulaji Általános Iskolában** kezdte el tanári pályáját. Biológia–testnevelés szakos általános iskolai tanári diplomát 1969. szeptember 3-án kapott.

1967-ben házasságot kötött Vass Andrással, aki gépipari technikusként dolgozott Nyírbátorban. Két gyermekük született, Tamás 1970-ben és Andrea 1974-ben. A gyermekek kiegyensúlyozott neveltetésben részesültek, Tamás fotóművész, Andrea kozmetikus lett.

Gúlacsapat (1963)

1973-tól egykori testnevelő tanára hívására **Nyírbátorban** a **Báthory István Gimnázium** tanára lett. *„A báthorys diákból lett biológia–testnevelés szakos tanárnő, aki 1973-tól nyugdíjba vonulásáig, 2006-ig dolgozott velünk iskolánk tanáraként. 33 év az egykori iskolában. Ennyi évet szentelt iskolájában az ifjúság nevelésének. Kiváló szakmai tudását jó pedagógiai érzékkel adta át tanítványainak. Mindig igényes volt önmagával szemben, hogy megszerzett szakmai tudását a legújabb ismeretekkel gazdagítsa. Testnevelő tanárként lelkiismeretesen végezte munkáját, nevelte a fiatalokat a sport, az egészséges életmód szeretetére. 1982. július 3-án atlétikai edzői oklevelet szerzett. Még most is hallani vélem a tanári ablakán keresztül az udvarról szavát, ahogy a gyerekeket buzdítja, hogy »tovább, tovább«. Ezért tudtak tanítványai a versenysportban jelentős sikereket elérni, mert volt, aki ösztönözze őket – ő pedig ott izgult a lelátón vagy a pálya mellett, legyen az hétköznap vagy vasárnap. Az általa felkészített diákok ott voltak a dobogón az országos versenyeken – akár atlétikában, akár röplabdában. […] Barna Kati néni – mert így hívták a diákok, ezt a melegséget sugárzó nevet adták neki – Nyírbátor város sportklubjának atlétaedzője volt hosszú időn át. Nekünk pedig tantestületünk mosolygós, szeretett tagja”* – írta megemlékezésében *Parragné Horváth Ilona*, a Báthory István Gimnázium akkori igazgatónője.

A gimnázium vállalt feladata volt az ifjúság szellemi művelése mellett, hogy a sport által erősítse testüket, megtanítsa őket a küzdés és a kitartás fontosságára, egymás eredményeinek tiszteletére, valamint a nemes küzdelemre. Mindezek szellemében és jó példát mutatva Barna Kati néni és Szőke Kati néni testnevelők lelkes szervezői voltak a gimnázium alapításának 45 éves évfordulóján útjára indított „Bertók Röplabda Emléktornának”. Ezzel kívánták megőrizni egykori szeretett testnevelő tanáruk és edzőjük, Bertók István emlékét. A tornára meghívást kapott a régi BIG-esek női és férfi röplabdacsapata, a RÖPPAPA, akik között több egykori báthorys diák játszik, továbbá a megye középiskoláinak csapatai, a helyi iskolák, a főiskola és a nyolcosztályos gimnáziumok régiós szövetségének tagjai.

A sport mellett biológia szakos tanárként a természetet is nagyon szerette. A tanári kar aktív tagjaként örömmel vett részt a tantestület által szervezett, közös kirándulásokon. Életszeretete, kitartása is példa volt, ahogyan *igazgatója* is nyilatkozta róla: *„Ha volt valaha valaki, aki élni akarásával, a gyógyulásba vetett hitével meggyőzött mindannyiunkat arról, hogy van kiút a betegségből – ha az ember élni akar – akkor az ő volt.”*

Ennek tanúbizonysága, hogy Istennek hála, súlyos betegségéből először teljesen kigyógyult, és majd csak több mint másfél évtized után tudta ismét felütni fejét a betegség. Soha nem adta fel. *„A győztesek soha nem adják fel, mert akik feladják, soha nem győznek."* (Vince Lombardi)

Kitüntetései:

* 1987. – Művelődési Miniszteri Dicséret eredményes munkájáért
* 2007. – Pedagógus Szolgálati Emlékérem (Oktatási és Kulturális Minisztérium)
* 2007. – Emléklap „a tanulóifjúság nevelésében végzett kiváló és lelkiismeretes munkájáért" (Báthory István Gimnázium és Szakiskola, Nyírbátor)

Férje,
VASS ANDRÁS gépipari technikus
és *gyermekei,*
VASS TAMÁS fotóművész, VASS ANDREA kozmetikus
Nyírbátor

VASS LAJOS (Tiszabercel, 1940. november 6. – Kisvárda, 2001. március 31.) biológia–kémia szakos középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató

„A nagy emberek meteorok:
felemésztik önmagukat,
hogy fénnyel árasszák el a világot."
(Bonaparte Napóleon)

Édesapja Vass Miklós, édesanyja Kiss Mária. Mindketten ÁFÉSZ-dolgozók voltak. Két testvére volt, Mária és Miklós.

Gimnáziumi tanulmányait Nyíregyházán a Vasvári Pál Gimnáziumban folytatta. 1964-ben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karán kapott biológia–kémia szakos középiskolai tanári diplomát. Az egyetemet szabolcsi ösztöndíjasként végezte el. Így, az akkori gyakorlat szerint, a Megyei Művelődésügyi Osztály a demecseri gimnáziumot jelölte ki számára munkahelyként. 1964. augusztus elsejétől **Demecserben** az 1963-ban megnyílt gimnázium tanára lett a haláláig. 1967-ben igazgatóhelyettes, 1968-tól 1997. december 28-ig a **Váry Emil Gimnázium** igazgatója nyugdíjazásáig. A gimnázium az általános iskolával közös épületben, közös igazgatással indult, csak 1967-ben vált szét, akkor lett Vass Lajos az önálló gimnázium igazgatóhelyettese, majd 1968-tól a megye legfiatalabb igazgatója. A gimnázium jelenlegi épületének alapjait 1969-ben rakták le, átadására 1971 őszén került sor. Ezek alapján elmondható róla, hogy intézményalapító vezetője volt a gimnáziumnak.

1965-ben megnősült, felesége Gonda Mária, aki 1966-tól a gimnázium magyar–történelem szakos tanára volt 2009. december 31-ig. Két gyerekük született. Ágnes megyei bíró,

Judit onkológus, tüdőgyógyász főorvos Nyíregyházán. Négy unokája van, már egyetemeken végeztek, illetve tanulnak.

A demecseri gimnáziumban a tanulók zöme egyszerű paraszt-munkás családból jött, akár vidéki, akár demecseri volt. A legtöbb családban ők voltak az első középiskolások, érettségi után az első szellemi foglalkozásúak. A megye iskolái között meg kellett maradni. A legjobb gimnáziumok példáit követve egyre javultak az oktatás személyi-tárgyi feltételei, és a fiatal intézmény diákjainak jelentős része tanult tovább egyetemeken, főiskolákon.

A tanulók munkába állását a gép- és gyorsírás, laboránsképzés, fényképész, majd az idegen nyelvi képzés, az informatikai, számítógép-kezelői képzés segítette. Huszonöt éven át folyt az iskolában a kémiai anyagvizsgálati tantárgy oktatása, amelyen nagy számban képeztek laboratóriumi szakmunkásokat, akik Nyíregyháza és a megye vegyipari ismereteket igénylő munkahelyein dolgoztak (TAURUS Gumigyár, papírgyár, mezőgazdasági kutatóintézetek, kórházak stb.). A községben és környékén dolgozó középvezetők nagy része a demecseri gimnázium tanulója volt.

Biológia szakkörön

1968–98 között a nappali tagozaton több mint kétezren, a levelező tagozaton közel 800-an tettek érettségi vizsgát.

Vass Lajos munkája, hivatástudata, embersége, szeretete, bizonyítási vágya iskolatörténetté vált. Hőskor volt az iskolatörténetben az övé: a hagyományteremtés korszaka, az alapozásé, mely meghatározta a folytatást is, esélyt teremtett a tíz-húsz faluból idejáró szabolcsi gyerekeknek, hogy ne érezzék magukat hátrányban azokkal szemben, akik nagyvárosi iskolában szereztek érettségi bizonyítványt**.**

Diákjai nagyon kedvelték Vass Lajost bölcsessége, segítő tanácsai és jóindulata miatt. Természetességével, közvetlenségével, példátlan szerénységével hamar megnyerte a tanítványai és a szüleik bizalmát. Kiemelkedően magas hivatástudattal tanította tanulóit. Mindig nagy szeretettel, felelősséggel figyelt a hátrányos helyzetű tanulók nevelésére, segítette tanulmányaikat. Sok-sok sikeres pálya formálódott segítségével. Alig van olyan iskolánkban végzett tanuló, aki ne gondolna rá szeretettel.

Emlékét a Vass Lajos biológiai vetélkedő is őrzi, amelyet minden évben megrendeznek. *Lukácsné Nagy Ágnes*, volt tanítványa, későbbi kollégája, e versennyel is ébren tartója Vass Lajos alakjának, így ír róla: *2003-tól tanítok a Demecseri Oktatási Centrum Gimnáziumában, s ettől kezdve minden év áprilisában megszervezem a Vass Lajos Biológia Emlékversenyt. Diákjaim nem ismerik a névadót, ezért mindig bemutatom nekik. Csak a neve ismerős számukra, hisz az egyik termünk róla van elnevezve. Érdeklődve és nagy figyelemmel hallgatják Vass Lajos munkásságát.*

Biológia–kémia szakos pedagógusként érkezett iskolánkba, majd igazgató lett. Értékteremtő pedagógiai tevékenységet folytatott, az iskola alapértékeinek kialakításában jelentős szerepet vállalt. Magas színvonalon irányította az intézmény szakmai és közösségi

életét. A biológia és kémia tantárgyak tanítását alapos szakmai felkészültséggel végezte, embersége és közvetlensége szimpátiát váltott ki tanítványaiból. Részt vett a közösségi életben is, együtt focizott diákjaival, jó kapcsolat alakult ki közöttük.

1984 és 1988 között az iskola tanulója voltam, így magam is tapasztaltam, hogy igazgatóként a szülőkhöz és diákokhoz egyaránt érdeklődő figyelemmel és empatikusan fordult. Tapasztalatával és céltudatos munkájával a nehézségeket mindig megoldotta, embersége-sen kezelte a konfliktusokat. Személyisége tiszteletet parancsoló volt, ugyanakkor ő is tisz-telte tanítványait. Nemcsak problémák esetén állt velük szóba, hanem a folyosón megállva gyakran érdeklődött családjuk, tanulmányi előmenetelük felől.

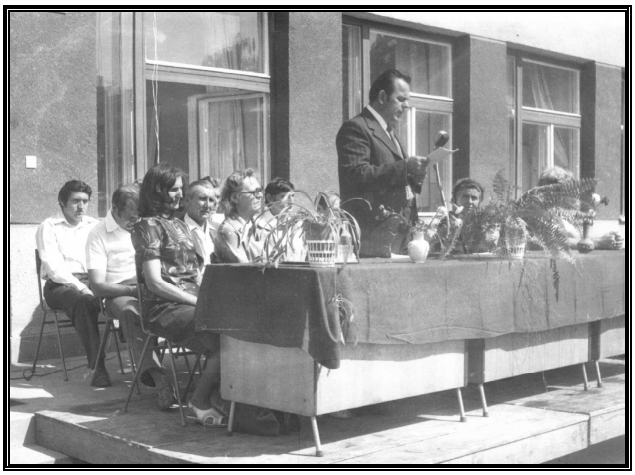
Az 1969-ben végzettek tablóján

Kollégáival együttműködő, segítőkész vezető volt. Nyílt, őszinte személyisége, határtalan munkabírása és szakmai felkészültsége emelte méltó helyre a gimnáziumot az évek során. Pedagógusként visszakerültem egykori iskolámba. Felesége, Mária néni szintén itt tanított, és engem, egykori tanítványát nagy örömmel fogadott. Mindig egyenrangú kollégaként kezelt, tanácsaival és humorával sokszor átlendített a kezdeti nehézségeken. Ezért örömmel és büszkén vállaltam el, hogy gondozom férje szakmai hagyatékát, és megrendezem a biológia vetélkedőt évről évre.

Tanítványaimmal egy olyan ember munkásságát ismertetem meg, akinek élete példaér-tékű volt diákok és pedagógusok számára egyaránt. Büszkék arra, hogy egy ilyen szellemi örökség ápolásában ők is részt vehetnek, s nagy számban jelentkeznek a versenyre. A jutal-mazást Mária néni biztosítja, évfolyamonként az első helyezettek természettudományos könyvet kapnak, amelyeket a tanévzáró ünnepségen, illetve a végzősök a ballagáson vesz-nek át. Szakmailag nekem is sokat jelent a verseny megszervezése, hisz segíti a tehetséges, az átlagosnál jobb adottságú, képességű, kreativitású tanulók felfedezését."

Vass Lajos nemcsak a tanítványai fejlődésével, továbbhaladásával szemben volt igényes, hanem önmagával is. Folyamatosan képezte magát, részt vett szakmai-pedagógiai, vezető-képző tanfolyamokon, megyei szinten és a debreceni egyetemen is.

Minden kollégájával jó kapcsolatot ápolt. A szülőket partnernek tekintette. Azonnal tettre kész volt, ha szakmai vagy emberi problémát kellett megoldania. Fő jellemvonása a hivalkodásmentes magatartás volt. Szerény, kiegyensúlyozott pedagógusként igazi tanáregyéniség volt: egyenes és igazságos, mindenkiben megtalálta, tisztelte, ápolta a benne lévő értékeket. Tekintélyét személyiségével, példaértékű munkájával érdemelte ki, nem kiharcolta. Hangját nem emelte fel hatalmának érvényesítése érdekében. Hitte, hogy van értelme a munkának. Ebben a visszajelzések is megerősítették. A gimnázium falain kívül is részt vett Demecser 1964-től megélt történelmének minden hétköznapjában, ünnepében. Tisztelte Demecser község lakóit, szerette munkatársait, tanítványait.

Ballagás 1978 (Váry Zsóka a névadó lánya ül mellette jobbról)

Egészségét nem kímélve, határtalan munkabírással dolgozott. A magas színvonalú, megfeszített, széles körű munka az évek során egészségét felőrölte, hosszan tartó betegség után 2001. március 31-én elhunyt.

2001. július 1-től Demecser város lett, a megye 19. városa. Az esemény indoklásában nagyon fontos volt, hogy a községben jó hírű gimnázium működik.

Halála után, a városavatáskor posztumusz kitüntetést kapott, majd mint a gimnázium intézményalapító vezetőjének tiszteletére emlékszobát avatott fel Magyar Bálint művelődési és közoktatási miniszter.

Kitüntetései:

* A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa Kiváló Munkáért kitüntetés (1980)
* A Magyar Köztársaság Katonai Pályára irányításban végzett eredményes munka elismerése (1990)
* Demecser Városért posztumusz kitüntetés (2001)

Felesége,
VASS LAJOSNÉ tanár
Demecser
és *egykori tanítványa*
JANÓCZKI JÓZSEF tanár
Debrecen

VERBÉNYI JÓZSEF (Rákosszentmihály, 1924. június 2. – Budapest, 2014. december 4.) testnevelő tanár, edző, címzetes egyetemi tanár

Édesapja, Verbényi József (1901–1945) a Kelenföldi Erőműben dolgozott, a háború alatt munkahelyéről hurcolták el malenkij robotra, ahonnan már nem tért haza. Édesanyja, Kovács Gizella (1906–1978) férje elvesztése után a Felten és Guillaume gyárban kábelkészítő munkásként, majd adminisztrátorként dolgozott.

Az ifjú Verbényi a Toldy Főreál Gimnáziumban érettségizett, majd 1942-ben a Testnevelési Főiskolán kezdte el tanulmányait. Két év múlva behívták katonának, és a hegyivadászokhoz vezényelték a keleti frontra, majd a visszavonulás során Oroszországban amerikai hadifogságba került. A fogságból 1946-ban érkezett haza, és akkor folytatta tanulmányait.

1947-ben testnevelő tanári diplomát szerzett. Első munkahelye **Budapesten** a **Hernád utcai 52. számú Állami Általános Iskola** volt, ahonnan 1949-ben egykori tanárai visszahívták tanársegédnek a **Testnevelési Főiskolára**.

1949 és 1957 között dr. Hepp Ferenc mellett sportpszichológiát és tudományos kutatást tanított, majd a kosárlabda tantárgy vezető tanára lett. 1952-ben Páder János közreműködésével megírta a Testnevelési Főiskola első tankönyvét a kosárlabdajátékról. Ugyanebben az évben docenssé nevezték ki. A tanítás mellett edzőként is dolgozott, a szövetség edzőbizottságának tagja, az edzőképzés és -továbbképzés vezetője és előadó tanára lett. Edzői munkásságát az élvonalbeli Vörös Meteor, Egyesült Gyógyszergyár (ma EGIS), BSE, Duna Cipőgyár női csapatainál, ill. a MAFC férfi csapatainál végezte.

1956-ban a forradalom idején beválasztották a Testnevelési Főiskola Forradalmi Bizottságába. A kollégiumban rekedt hallgatókról gondoskodott, megóvta őket a felelőtlen, veszélyes cselekedetektől. 1957 júniusában, a Forradalmi Bizottságban való tagságáért letartóztatták, rendőri őrizetbe vették, a vallatások során súlyosan bántalmazták, majd a kistarcsai és a tököli internálótáborban hat hónapig tartották fogságban. További hat hónapig rendőri felügyelet alatt volt. Mivel örökre eltiltották a pedagógusi munkától és mindennemű sporttevékenységtől, sokáig sehol sem tudott elhelyezkedni. Végül a Kosár és Fonottáru Kisipari Szövetkezetben kapott munkát csomagoló, kisegítő raktári segédmunkásként. Közben külföldi kosárlabda szakanyagokat fordított magyar nyelvre mások neve alatt. 1958-ban már sikerült heti nyolc órát tanítania az **újpesti Könyves Kálmán Gimnáziumban**, de ez a lehetőség csak fél évig tartott.

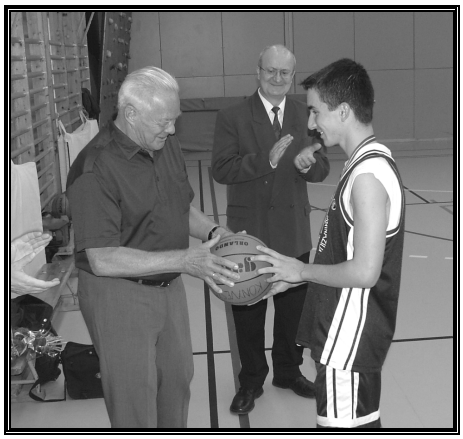
Az 1961-ben bekövetkezett amnesztia után teljes időben alkalmazták a Könyves Kálmán Gimnáziumban, ahol 1975-ig dolgozott testnevelő tanárként. Az örökös eltiltás eltörlése után a gimnáziumban magas szintre fejlesztette a kosárlabdázást, az iskola csapatai számos bajnokságban sikeresen szerepeltek. Visszakerült a kosárlabdasport irányításába, az országos szövetség edzőbizottságának elnöke lett, több csapatnál dolgozott edzőként, részt vett az edzőképzésben és -továbbképzésben. 1975-ben a **Semmelweis Orvostudományi Egyetem Testnevelési Tanszékére** került, ahol tanszékvezető-helyettesként dolgozott nyugdíjazásáig, 1984-ig. Nyugdíjasként még évekig, 1997-ig részt vett a tanszék munkájában. Szaktanácsadóként vett részt az OSC férfi és női kosárlabda-szakosztályok, később a Tungsram NB1-es férfi csapata mellett.

1969-ben mesteredzői címmel tüntették ki. A rendszerváltás után 1991-ben rehabilitálták, a Magyar Testnevelési Egyetem címzetes egyetemi tanára lett. 1997-ben a Magyar Testnevelő Tanárok Országos Egyesülete *Matolay-emlékéremmel* tüntette ki.

Verbényi József első házasságából egy fia született, József, majd Annamária, Gergő és Kinga unokája. Pető Etelkával kötött második házasságából született a másik fia, László, akitől egy unokája lett, Kálmán. Családja tagjai is szoros kapcsolatban voltak a kosárlabdázással. Etelka NB1-es kosaras volt, 1957-ben a bajnokcsapat tagja, majd hosszú évekig a budapesti szövetségben dolgozott, László fia is kosarazott, később NB1-es és nemzetközi játékvezető lett, Kálmán unokája szintén kosarazik.

Élete utolsó szakaszában a tanár úr sokat betegeskedett, de még súlyos betegen is hasznos tanácsokat adott az egyetem vezetésére készülő Mocsai Lajosnak. Kedvenc sportágáról írt utolsó gondolatai Gyimesi János szerkesztésében jelentek meg. Életének 91. évében 2014. december 4-én távozott el közülünk.

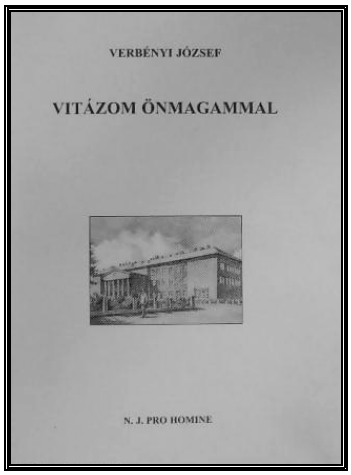

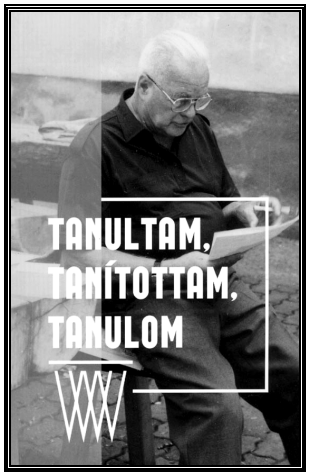
Verbényi-kupa (2004)

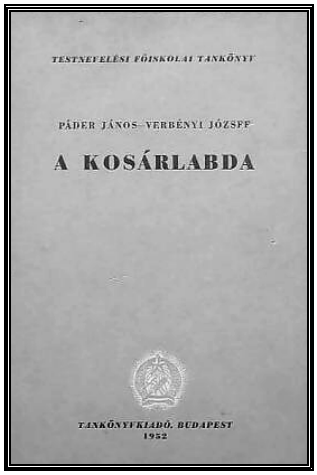
A sport iránti érdeklődése már gyerekkorában kialakult. Édesapja ligaválogatott labdarúgó, majd játékvezető volt. A család gyakran kirándult, nagy evezős túrákat tettek. A gimnáziumban számos sportággal megismerkedett, megtanulta a torna, atlétika, lövészet, sízés, természetjárás, valamint a cserkész vízi táborozás alapjait. A Testnevelési Főiskolán a főiskolai labdarúgóválogatott-keret tagja lett, atlétikai és tornaversenyeken indult. Mindezek mellett megismerkedett a kosárlabdázással, amely abban az időben még kevésbé ismert sportág volt. Ez az ismerkedés azután egész életét meghatározó kapcsolattá, szerelemmé alakult. Rövidesen a legjobbak közé emelkedett. 1947-ben a válogatott tagjaként szerepelt a Párizsban rendezett főiskolai világbajnokságon, majd egy évvel később bekerült a londoni olimpiára készülő keretbe. Sajnos, hiába készült a szűk 14-es keret tagjaként a tatai edzőtáborban, az olimpiára utazó 12 fős csapatba már nem került be. Ezzel befejeződött ugyan aktív játékosi pályafutása, de elkezdődött a sokrétű szakmai munkája a kosárlabdázás területén. Ezt a munkát a terjedelmi korlátok miatt csak címszavakkal lehet jellemezni: tankönyvírás, előadás a Testnevelési Főiskolán, edzősködés számos csapatnál, tantervek és tematikák kidolgozása, edzőképzés és -továbbképzés, szakanyagok fordítása, publikációk, a Könyves Kálmán Gimnázium kosárlabda életének kialakítása, szaktanácsadás a válogatott keretek mellett és minden más, ami a kosárlabdával kapcsolatos.

Pedagógusi munkáját a Testnevelési Főiskolán (1949–1957), a Könyves Kálmán Gimnáziumban (1961–1975) és a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Testnevelési Tanszékén (1975–1997) végezte. Oktató-nevelő tevékenységét jellemezve a gimnáziumban eltöltött 15 évet emeljük ki. Kiváló tanártársaival magas színvonalra emelte a gimnázium testnevelési és sporttevékenységét. Újjáépítette a szabadtéri kézilabda- és kosárlabda- pályát, modernizálta a tornatermet. Kosárlabdacsapataival nagyszerű kollektívát alakított ki, budapesti és országos középiskolai bajnokságokban vettek részt, útjaikon sokat tett azért, hogy tanítványai megismerjék és értékeljék a tájegységeket, az ott élő embereket, és természetesen egymást, viselkedésükkel iskolájuk jó hírét keltsék. Tanítványai és kollégái mindig nagyra értékelték hatalmas szakmai tudását, szilárd jellemét, szerénységét. Az öregdiák-találkozókon mély tisztelettel és nagy szeretettel emlékeztek egykori tanárukra. A Jotek 80 és Jotek 90 könyvekben [Jotek volt a beceneve Verbényinek] számos tanítványa írta le gondolatait, vele kapcsolatos emlékeit.

A Könyves Kálmán Gimnázium öregdiákjai baráti kört alapítottak, amelynek legfontosabb tevékenysége a Verbényi-kupa megszervezése és lebonyolítása volt. A 15 éven át megrendezett eseményen kezdetben az újpesti középiskolák fiú csapatai vettek részt, majd a lányok is pályára léptek, később pedig más kerületek diákjai is részt vettek a kupaküzdelmekben.

Gyimesi János, a majdnem egy generációval fiatalabb mesteredző Verbényi Józsefet modernkori Szókratésznek nevezte, és a magyar kosárlabdajáték fejlődéséért végzett munkáját a következőkkel jellemezte: *„Amikor lejött a pályára, mi, a fiatal kosárlabdaedzők úgy vettük őt körül, mint egykor az akadémia kertjében a nagy filozófust a tanítványai. Együtt sétálva velünk a pályán, mondta el és mutatta meg gondolatait a játék jövőjéről, felgyorsulásáról, a játék földtől való elszakadásáról, az edzőtovábbképzés fontosságáról. Önzetlenül és tapintatosan, de hihetetlenül szuggesztív hatással ösztönzött minket az általa felismert új kihívások legyőzésére. Élete utolsó pillanatáig követte a kosárlabdajáték, az edzési módszerek és a nemzetközi tendenciák alakulását. Mindvégig a szakma és a nevelés igaz mestere maradt a szó legnemesebb értelmében."*

A hivatásban és életben való helytállása példaértékű a következő generációk számára, ezért 2015 szeptemberében a Könyves Kálmán Gimnáziumban egykori tanítványai és barátai emléktáblát állítottak a tiszteletére. Az emléktáblán olvasható mondat nevelési

elveinek summáját tükrözi: *„Ha sikerül a sportágat megszerettetni, alapjait megtanítani, a diákokat egy csapat tagjaivá képezni és nevelni, ezzel egész életükre szóló élményanyagot, sőt emberi tartást is közvetíthetünk számukra.”*

Verbényi József fontosabb munkái:

- Páder János – Verbényi József 1952. *A kosárlabda.* Budapest, Tankönyvkiadó. 171 p.
- Verbényi József: A kosárlabdajáték feltalálása és fejlődése. Bp., *A Könyves Kálmán Gimnázium 1962/63. évi évkönyve*. 1963, 25–32.
- Verbényi József: Az 1980. évi olimpiai Játékok néhány tanulsága. *Kosárlabda* XIII. évf. 10. szám, 1980. 1–12.
- Verbényi József (szerk.: Hencsei Pál) 2000. *Vitázom önmagammal*. Budapest-Újpest, N. J. Pro Homine. 239 p.
- Verbényi József (szerk.: Gyimesi János és Somogyvári Zsuzsa) 2014. *Tanultam, tanítottam, tanulom*. Budapest, Magyar Kosárlabdázók Országos Szövetsége. 60 p.

A Könyves Kálmán Gimnázium egykori diákja,
DR. HENCSEI PÁL vegyészmérnök, egyetemi tanár, a Verbényi József Baráti Kör elnöke
Budapest

EMLÉKEZZÜNK RÉGIEKRŐL

DR. SZABÓ MAGDA (Debrecen, 1917. október 5. – Kerepes, 2007. november 19.) latin–magyar szakos középiskolai tanár, bölcsészdoktor, Kossuth-díjas író, költő, műfordító

„Csak azok halnak meg, akik egész életükben nem csináltak semmit. Aki tett valamit, nem magáért, hanem másokért, mindenkiért, az megmarad." (Szabó Magda)

Szabó Magdát a köztudat elsősorban íróként tartja számon. De egykori tanítványai és az örökös, a hagyaték gondozója, Tasi Géza mindent megtesz azért, hogy a tanári portré is kirajzolódjon Szabó Magda világának árnyalt bemutatásakor. Az író, a költő, a tanár születésének centenáriumán kiemelt szerepe van annak, hogy életének erre a szeletére is rálássunk.

„Én tanárnak is – író voltam" – mondta egyszer Szabó Magda. Ez talán fordítva is igaz, nevezetesen: *írónak is – tanár volt*, ugyanis írói munkájának szerves része volt a tanítás, a nevelés. Sajnos, kevés olyan írót találunk a magyar irodalomban, aki annyira kötődött a pedagógiához, mint ő. Tasi Géza, a keresztfiú véleménye szerint is: *„Szabó Magda annak ellenére, hogy író lett, tanár maradt mindörökre."*

Életének több mint 10 éve tanítással telt el. Az iskolák, ahol tanított: a **Debreceni Református Dóczi Leánynevelő Intézet Leánygimnáziumában** (1940−42), a **Hódmezővásárhelyi Református Leánygimnáziumban** (1942−44), rövid ideig **Páhi** községben, **Budapesten** a **Szinyei Merse Pál Általános Iskolában**, valamint a **Horváth Mihály téri Gyakorló Általános Iskolában** (1952−58) – később ez utóbbi lett a **Fazekas Mihály Gyakorló Általános Iskola**.

Szabó Magda Debrecenben született Jablonczay Lenke és Szabó Elek gyermekeként. Az édesapja jogász volt, aki a lányával már iskolás kora előtt latinul beszélgetett. Az édesanyja okleveles tanítónő volt, a Svetitsben végzett. Hivatásszerűen csak rövid ideig tanított, de az ő játékos módszereit Szabó Magda gyerekként maga is megtapasztalhatta, amikor betegsége miatt magántanulóként az édesanyja készítette fel a vizsgákra. Pelikán nagynéni, Jablonczay Piroska óvónőként szintén példaként állt előtte. A sárréti ükapa, Siró Dániel a tiszántúli nőneveléssel foglalkozott, így a családi legendáriumban korán megismerkedett a nevelés fontosságával. Mondhatjuk: gyermekként már közel került a pedagógia világához, és jó mintákat kapott már a szocializáció első helyszínén, amely később a tanári munkájában megjelent. Ezek az elvek visszaköszönnek meséiben és ifjúsági regényeiben is.

A „kutyás Szabó" címkével ellátott dóczista diáklánynak egyetlen védelmezője volt, dr. Szondy György. Megvédte akkor is, amikor egy múzeumlátogatáson megtekintett kép – Munkácsy *Ecce homo*ja – alapján a festmény egyik szabadon választott alakjáról kellett dolgozatot írni. Szabó Magda nem Krisztus vagy Pilátus szemszögét választotta, hanem a képen látható kóbor kutyáét. A tanárnő széttépette a dolgozatot, de a többet látó tanárok, köztük Szondy György is védelmükbe vették a szerzőt.

A sajátjához hasonló emléket novellatémaként felhasználta, amikor a Toldi című elbeszélő költeményből a bika kalandjának ihletésére egy tanuló a fogalmazásában az állat helyébe képzelve magát, a testvérének, a tehénnek írt levelet. A „kutyás Szabó" tanárként nem tépte szét diákja dolgozatát, hanem jelessel jutalmazta. Ebből az írásából következtethetünk arra, hogy a tanári hivatásban fontosnak tartotta a kreativitást.

1935-ben érettségizett a Dóczi Leánynevelő Intézet Leánygimnáziumában. Mindig büszkén hangsúlyozta, hogy 17 évesen tett érettségit.

A sikeres érettségi után következtek az egyetemi évek magyar–latin szakon, a Debreceni Tudományegyetemen. Szabó Magda ezekről az évekről árult el a legkevesebbet műveiben, bár élete legharmonikusabb időszakának tartotta. Annyit azért tudni lehet: *„a debreceni egyetemen nagyon komoly képzést kaptam, megtanítottak tanulmányt írni, ráneveltek a tudományos munkálkodásra”* – mondta egy vele készült interjúban.

1940-ben szerzett magyar–latin szakos tanári diplomát, de hamarabb doktorált, mint ahogy tanári oklevelét megkapta. Disszertációjának címe: *A római szépségápolás*. Ez a téma megelőlegezi, hogy a régiségtan órái majd nagy népszerűségnek örvendjenek a Dóczi Református Leánynevelő Intézet diáklányai között, ahol 1940–42 között helyettes tanárként dolgozott. A fiatal tanárnő szigorú volt. A diáklányok többségét kevésbé érdekelték a declinatiók, de a régiségtanórákon Szabó Magda lenyűgözően mesélt az ókori világról, és ezzel magával ragadta hallgatóságát.

Doktorrá avatás (1940. május 4.)

Horváth Katalin (Horváth Károly, a hajdani Dócziban tanító énektanár leánya) 2017 februárjában telefonon idézte fel az emlékeit. Az első mondat nagyon egyszerű és mindent kifejező volt: *„Más volt.”* Szabó Magda V. és VI. osztályban tanította latinra. Mindenki nagyon szerette, lenyűgöző volt a tudása, és emberileg is különleges volt. De olyan szigor nem volt a Dócziban, mint amelyet könyveiben ír. Szabó Magda érdekes órákat tartott. A latinórák mindig közmondással kezdődtek. Nagyon jól fejlesztette a logikát. Az Aeneist fordítgatták. A Miatyánkot is tanulták latinul.

Régiségtanórákon Szabó Magda mesélt a római ház berendezéséről, arról, hogy hogyan ültek az asztalhoz, milyen ruhát viseltek, hogyan tálaltak. Mindenről, ami a 16 éves lányokat érdekelte. Szabó Magda nagyon elegáns volt, mintha skatulyából húzták volna ki. Magas sarkú cipőben járt. Horváth Károly énektanárnak (az adatközlő édesapja) Szabó Magda németből fordított dalokat. Énektanár kollégája kérésére különösen vigyázott a prozódiára, hogy a kórusnak megkönnyítse a dalok előadását.

Jármy Mária feljegyezte a szeretett latintanárnő életének a mottóját: *„Aut faciam, aut viam faciam!" (Vagy rátalálok az útra, vagy megteremtem!)* Ezt már majdnem Szabó Magda is elfelejtette, amikor az egykori tanítvány felidézte számára. Igazi tanáregyéniségről árulkodik ez a jelmondat, hiszen ez a pedagógushivatásban a nevelést állítja a középpontba. De úgy, hogy érvényes a tanulás során elvárható erőfeszítésekre, valamint az élet nehézségeit is előre vetíti.

Remete Hedviggel telefonon beszélgettem 2017. február 17-én, és ő a következő emlékeket osztotta meg velem Szabó Magdáról, egykori tanáráról, aki latint tanított neki a gimnázium harmadik osztályában. A tanárnőt nagyon szerette, míg a tantárgya, a latin „utálatos dolog" volt az iskolai évek alatt. Mindenkinek választania kellett egy latin nevet, és a tanórákon ezen szólította őket Szabó Magda. A lányok körében a korszak egyik legnépszerűbb irodalmi alkotása Móra Ferenc *Aranykoporsó* című regénye volt. A hősnőért, Titanilláért rajongtak. Így minden lány azt a nevet szerette volna viselni a latinórán, de bizony csak egyetlen egy lehetett az a szerencsés, aki az általuk bálványozott szereplő nevét magára ölthette. (Remete Hedvig Claudia volt.)

A régiségtanóráknak a hangulata – ez visszatérő elem a tanítványok adatközléseiben – őt is (R.H.) megragadta. Amikor későbbi utazásai során ókori helyszínekre látogatott, mindig elevenen emlékezett azokra a jellemzőkre, ismeretekre, amelyeket ezeken az órákon hallott. Szabó Magda nyitottá nevelte őket a világra.

Sőreghy Sára emlékeiben úgy él Szabó Magda, hogy a többi tanárukhoz képest sokkal fiatalabb volt, és míg más tanárok sötét ruhában jártak, Szabó Magda megjelenésében is szakított ezzel a szokással. S. S. nagyon szerette a művészettörténeti órákat (ő így nevezte meg a tanórát), és bár abban az időben képekkel nem szemléltettek, de mindent el tudtak képzelni, mert „színesen" mesélt a tanárnő.

Tóth Eglantine emlékezete így őrizte meg a fiatal Szabó Magdát: *„Minden mozdulatából és szavából érzett a felelősség. Jelenség volt, teljes odaadást követelt. Szigorú volt, de fegyelmet nem kiabálással teremtett, hanem puszta megjelenése vagy a beálló csend jelezte, hogy a határok hol húzódnak az elfogadható és az elfogadhatatlan viselkedés között. A tananyag nehezen ment a fejekbe, de képesek voltak egymást is korrepetálni a lányok, mert úgy érzékelték, hogy összefüggés volt a latinórai teljesítményük és a régiségtanórák hangulata között: ha nem tudták a válaszokat a feltett latin kérdésekre, akkor komorrá vált a tanárnő, és nem volt érdekes a következő régiségtanóra sem. De ha örömet szereztek neki az igyekezetükkel, akkor a jutalmat régiségtanórán kapták meg: beléphettek az antik világba Szabó Magda varázslatos előadásának hangulatteremtő erejével."*

Tóth Eglantine szerint*: „Az egész antik világ a mi világunk lett szereplőivel és színtereivel, viszonyaival és szokásaival. Mert Magda ebben élt – minket is bele tudott vonni, olyan szuggesztív volt a jelenléte, olyan óriási a tudása. […] Született tanár volt, a művésze ennek a hivatásnak. Ma azt mondanánk: aurája volt, kisugárzása, amely alól nem lehetett senkinek magát kivonnia."* Amikor két év után nem tartóztatták a Dóczi Református Leánynevelő Intézetben, Hódmezővásárhelyre kerülve azt találta ki, hogy levelezőpárokat alakított ki a debreceni és a hódmezővásárhelyi tanítványai között.

A diákjai nem tudták a Dócziban, hogy írogat. Akikkel beszélgettem, mindannyian felnőtt korukban kerültek kapcsolatba Szabó Magda regényeivel. Azt viszont az „Abigél-osztály" tagjai büszkén jelzik, hogy abban a regényben őket örökítette meg és a Dóczi világát. Mindannyian Magda néniként nevezik meg. Sokan őrzik az emlékkönyvükben a tőle bejegyzett sorokat. Azt a titkot szeretnénk megfejteni, hogy mitől volt más, de valójában nem lehet ezt szavakkal visszaadni. A titok a személyiségében volt, és egy tanárnak nagy áldás, ha a személyiségét szolgálatba tudja állítani a katedrán. Ő erre képes volt, mert egy életen keresztül hatott a tanítványainak lelki, esztétikai fejlődésére. Amikor újra kapcsolatba léptek egymással − találkoztak évtizedek múltával is −, mindig kiderült a beszélgetésből, hogy aprólékosan megfigyelte a tanítás során minden rezdülésüket, és mérnöki pontossággal mérte fel az egyének rejtett személyiségjegyeit. Sokat tudott róluk.

Az önképzőkör vezetőjének távollétében Szabó Magdát bízták meg a kör ideiglenes felügyeletével. Több ünnepséget is szervezett (pályája során később is írt szövegkönyveket), a legkiemelkedőbb az 1941 februárjában megtartott latin ünnepély volt, amelynek nagy híre, egészen az egyetemig terjedt. A bevételt szegény tanulók megsegítésére fordították.

A Dóczi Leánynevelő Intézet régi épülete

Szabó Magda a szünetben azon a folyosón sétálgatott, ahol az Ódóczi épületébe lehetett átjárni. Azok a lányok, akik szerettek vele beszélgetni, mindig vele sétáltak, és közben beszélgettek. Nyilván ez a közvetlenség imponáló volt a tanítványainak. Ugyanakkor a kollégáinak a többsége nem nézte jó szemmel ezt az újfajta törekvést a kapcsolattartásban, és érezték, hogy a fiatal tanárnőnek más a világnézete: modern, öntörvényű, változtatásokat igénylő, módszereket bátran kipróbáló.

Kőszegfalvi Ferenc hódmezővásárhelyi helytörténész *Szabó Magda, a vásárhelyi tanár* című írásából sok mindent megtudhatunk a legtermékenyebbnek tartott két iskolai évről, amelyet Szabó Magda Hódmezővásárhelyen töltött: *„A pályakezdő tanárnő Debrecenből, a szigorú, túlzóan puritán Dóczi Intézetből pályázott Vásárhelyre. A múlt fátylán áttűnő városra s az iskolára (az »Abigél« színhelyére) jóval később is nagy szeretettel gondolt. Emlékezésében így írt róla:* »*Gyakorló tanárnak kerültem vissza a Dózciba. Skizofrén állapot volt hirtelen kollégájává válni azoknak, akik fölneveltek. Nem voltunk elragadtatva sem ők, sem én. […] Mikor az igazgató egy óraközi szünetben lehívatott az irodájába, és megjegyzést tett a szoknyám hosszúságára – közben vadul folyt a második világháború –, kedvem lett volna ráborítani az asztalt.*

Az egyház hódmezővásárhelyi leánygimnáziuma, amely végül is megválasztott, alapkövetelményeiben, tanterv, utasítások, általános morál tekintetében is azonos volt a Dóczival, csak épp az igazgatója volt vonzó harmincas nő, épp csak a tantestület zöme állt az egyetemről frissen kikerült lelkes fiatalokból.

A város – nagyapám esperességének, apám gimnáziumi éveinek színhelye – ismerős volt, az iskola meg elbűvölt. Művelt, progresszív baráti kör alakult ki a testületben. […]

Verseket írtam, rengeteget táncoltam, rendkívüli lelkesedéssel tanítottam. Eleinte nemigen vettük észre, hogy háború van, ez a vidéki város csodája volt. […] Kristó Nagyék, a gyógyszerészék akkor is szereztek nekem szappant, mikor nem volt már rá jegyem, a textiles Konstantin nem vette komolyan a textiljegyet. […] Élelmezés tekintetében nem panaszkodhattunk, az iskola kiválóan el volt látva mindennel, naponta kétszer vacsoráztam. Először megettem a saját albérleti lakásomban azt, amit a háziasszonyom elém tett, aztán átnyargaltam az internátusba, s végigasszisztálva az esti áhítatot, megint csak jól tartottak a diakonisszák. […]

Hogy el ne feledjek németül, hetente kétszer Pákozdy Ferencékhez jártam gyakorolni.«

Amint a leánygimnázium 1942–43-as évkönyvének adatai is bizonyítják, iskolai munkáját valóban szeretettel, odaadással végezte. Érkezése után nem sokkal átvette az önképzőkör vezetését, októberben pedig már bemutatóórát tartott a negyedik osztályban magyar nyelvből. Tantestületi értekezleten pedig az esztétikai nevelésről, valamint az osztályfoglalkoztatásról beszélt: »*A nevelés nem csupán értelmi közlés. Ha az volna, nem volna szükség*

rá. Egyszerűen kezébe kellene adni a gyermeknek a könyvet, és hagyni, amint a tényekkel jól-rosszul megbirkózik.

A mai pedagógia azonban jellemet próbál nevelni, s a jellemnevelésben ízlést formál. A puszta adatközlés mellé tehát egyenrangú félként sorakozik az etikum és esztétikum.

A gyermek öntudatlanból tudatossá fejlődésében mindenütt megtaláljuk a Szép keresését. A Szép, a gyermeki Szép természetesen mindig egyéni és mindig gyermeki. A lélekbontakozás korában hasonlít a primitív népek szép-eszményéhez. Újszerű és feltűnő. A nevelő az öntudatlan szép keresés idejében szabadon hagyja a gyermek ízlésirányát, az iskolába lépés pillanatától kezdve azonban öntudatos munkával kell a tapogatózó esztétikai igény szolgálatába állítani az anyag minden lehetséges részét. A pedagógus szomjas gyermeklelkeket talál, körvonalazatlan szép-igénnyel. Ezt az igényt kielégíti, tágítja, nemesíti, helyes irányba téríti: ez az esztétikai nevelés. […]

Tárgyaimra térve, azt a hitet kell cáfolnom, mely szívesen képzeli a magyart annak a tárgynak, mely keretében játszi könnyűséggel megvalósítható az esztétikai nevelés. A közlendő egységek mindig közel állanak a gyermek lelkéhez, megragadják képzeletét, a tanárnak szinte semmi munkája sincs, az esztétikai eredmények maguktól kínálkoznak. Szaktársaknak nem kell magyaráznom, mennyire másképp van ez a valóságban. Az egységek alsó fokon, sőt a legújabb tanterv szerint már felsőn is, nyelvtani, nyelvészeti adatokkal kevertek, az óra, hacsak nem akar egyoldalúságba süllyedni – kivéve természetesen a tiszta irodalomtörténeti hetedikes, nyolcadikos órákat – maga is kétrétű. Vagy a számonkérés, vagy a tárgyalás nyelvtana más, s nem könnyű a szakszerűség mellett az esztétikum levegőjét is bevinni az órába.

De lehetséges azért, a gyermek feltétlenül megérzi, megérti és méltányolja a szépet, bírál és ítélkezik. Ez könnyíti meg a nyelvtani részek tárgyalását. Alsó fokú nyelvtani közléseknél kérdezve kifejtő módszerrel szoktam haladni. A tárgyaláshoz való áthajlás keretében olyan kérdéseket teszek, melyekre csakis olyan feleletek adhatók, melyek már az új, most tárgyalandó nyelvi tanulságot igazolják. Az alsó három osztályban még nem kívánhatom meg, hogy a tanult nyelvi tények szépségét igazoló rendszert méltányolják, ezen a fokon tehát a tárgyalandó nyelvtani szövegrészt választom meg úgy, hogy esztétikai értéke legyen. Nem könnyű feladat. […]

Irodalmi rész tárgyalásánál sincs mindig könnyű dolga a magyartanárnak. (Még mindig az alsó három osztályról beszélek.) Itt az a nehézség, hogy a gyermek szépérzéke, ítélete még fejletlen. A szépségeket, melyek az irodalmi részben vannak, észreveszi, de a maga bírálata szerint néha meghökkentő ízléssel. Itt nevelni kell, mégpedig a nevelés legnehezebb módján: mindig a háttérben, egyetlen rábeszélő hangárnyalat nélkül úgy irányítani az osztályt, hogy a külső és esetleges szépségek helyett a tiszta és valódi szépre figyeljen, s azt vigye magával. […]

A versek ritmusa, rímképlete, lejtése hamarabb gyönyörűséget szerez. Ez talán az öntudatlan fejlődő korabeli ritmikus mondókákkal, munka- vagy játékkísérő motívumokkal állhat összefüggésben. A műalkotás alaki szépségeivel való megismertetést a legalsó fokon el kell kezdeni, különben később már nem lesz füle és érzéke a gyermeknek, hogy méltányolni tudja a forma külső törvényeit.

A belső tartalmi szépségekre is eléggé hamar felfigyel a gyermek. Olvasmánytárgyalásnál szabadon hagyom a fantáziájukat. Ha egy-egy olvasmány megoldása nem tetszik a gyermeknek, megíratom a maguk gyermektörvényei szerint. Lassan megszokják, hogy a műalkotásokat szabadon bírálják, természetesen mindig megfelelő keretek között. Esztétikai

ítéletükből magam tanulok legtöbbet, igaz, szükséges, hogy az egyéni tetszést, a részletigazságot az egyetemes Szép felé segítsem. Évek telnek belé, de kialakul az osztályban a határozott ítélőképesség, folytonos irányítás és csiszolás után éppúgy meg tudják különböztetni a tiszta esztétikumot a selejtestől, mint a képzett zenész a disszonáns hangot a tiszta harmóniától.

Negyediktől felfelé változik az esztétikai nevelés iránya. Irodalmi fokra érkeztünk, a Toldi stilisztikát követel. Jön a szép stílus, a jó stílus, a helyes magyarság tudatosításának kérdése. […] Az osztály műfaji fogalmakat tanul nagy lelkesedéssel. Az eposz egyes részei, legyen az stílus vagy tárgybeli szépség, önkéntelen felsóhajt: de szép volt… Miklóst megsiratja, Györgyöt dolgozatában is elítéli. Az osztály, szellemi fejlődési fokát elérve, természetszerűleg líraivá lágyul. Szépet akarnak, szépen. Nem mindig sikerül, mert a technikai szépséget lépten-nyomon összetévesztik a tartalmi és jellembeli szépséggel. Az igyekvés iránya mégis töretlen. Nyelvészeti tanulmányaik során végre odaérkeznek, ahol a jelentéstan és a kristálytiszta mondattan összekapcsolható a magyarság kérdéseivel. Finnugor távlatok nyílnak, s ha a tanár egyetemista korában nem sajnálta a fáradságot a finnugor nyelvészettől, új világot nyithat az osztály számára. A gyerekek rádöbbennek: a nyelvtan is szép. Jelentéstanban esztétikai finomságokat gyűjtenek, homonim szójegyzetek készülnek, nyelvtisztasági hadjárat indul.

A fölső négy osztály anyaga a megkezdett úton halad. Ha az osztály magyar alapja szilárd, a növekedő gyermek örömmel és kíváncsian foglalkozik anyanyelvével.

Az irodalomórákon tiszta, művészi élményt kap, nyelvészet helyett stílust boncol, ízlésirányt elemez. A tanár ilyenkor ismét csak a végső szó jogát tartsa meg, a végleges döntésig a gyermeknek magának kell követnie a Szép útját. De az utolsó megállapítás mindig a tanáré legyen, mert új feladata támad: a fölső négy osztály anyagában úgy fordítani az esztétikai nevelést, hogy a diák megérezze: a művészi Szép sosem állhat ellentétben az etikummal. Tehát morális alap nélkül nincsen Szép. Az iskolából kikerülő diák biztos esztétikai ítélettel, számtalan szépélménnyel gazdagon kerül ki az életbe.«

A latin nyelvi órákon folyó esztétikai nevelésről dr. Szabó Magda a következőket mondta: »Az esztétikai nevelésnek a latin tanításában való megvalósítása régi probléma. Szakemberek és tanulmányi felügyelők jelentésükben foglalkoznak azzal, hogy a magas óraszám ellenére is nem olyan a latintanítás eredménye, mint várhatnók. A gyerekek kínlódnak, ég bennük a jóakarat, mégsem boldogulnak a tárggyal. Sokat foglalkoztam ezzel a kérdéssel elméleti és gyakorlati téren egyaránt. Meggyőződésem, hogy a latin is könnyen tanítható, eredménye és osztályzási statisztikája semmivel sem marad alul bármely más idegen nyelv mellett. Az eredményes munka nem kíván csodát a tanártól, csak számolást a gyermek, s leánygimnáziumról lévén szó, a leánygyermek lelkével, és az esztétikai nevelés megvalósítását, alsó- és felsőfokon egyaránt. […]

Ha rajtam állana, a felső osztályok régiségtani anyagát alsó fokon kezdeném tanítani, aki nem tanul tovább, legalább ismerne valamit a klasszikus világból, ha külsőségeiben is, aki pedig tovább halad, már ismeri azt a közösséget, melynek irodalmát és politikai, társadalmi életét ötödikes korától kezdve az iskolai klasszikusoktól tanulja.

A harmadikos gyermek első latinórájától kezdve nem éli át a latin szépségét, két kárba veszett esztendő következik.

Az alsófokú latinoktatás esztétikai nevelése a munkáltató módszerrel függ össze. Szemléltessünk, és dolgoztassuk az osztályt. Ami szóba kerül, mutassuk meg, az ismeretlen világ képei megragadják a nyelvtanozásban elfáradt fejeket. Készüljön az olvasmányok alapján

római ház, oltár, ebédlőterem, kráter, Zeus-fej, Amphiteatrum, tógás figura, fürdő, fórum, versenypálya. A gyermek képzelete működni kezd, főleg ha a filmet se felejtjük el bekapcsolni az egyes egységek megvilágításába. Ha a vidéken klasszikus romok vannak, kirándulással szolgáljuk az esztétikai nevelést. […]

Felsőfokon jön a forma szépsége, a nagy irodalmi áramlatok, a régiségtani rész, csupa alkalom, ha az osztály két év céltalan munkájában már bele nem fásult a nyelvi szabályokba. Ne feledjük kiaknázni a latin ritmus esztétikumát! Olvastassunk sokat, sokfélét, Ovidius distichonját, a catullusi hendekasyllabust, hexametert. Élvezik, s később a magyarban is hasznát látják. Tanítsuk meg az irodalmat alapos munkával, az óra végén elemeztessük a tanult költői vagy prózai olvasmányt! Én minden módszeres egység végeztével egy egész órát a stilisztikai, retorikai vagy poétikai megbeszélésre szánok. A gyermekek így a Szép egyetemességét ismerik meg, az évezredes szellemi, kulturális egységet. Az esztétikai élmények az osztályok emelkedésével gyarapodnak, nyolcadikban tetőfokra érnek, Horatius kristályossá csiszolt lírájában és Tacitusban. […]

A felső osztályos latinóra is memoriterrel kezdődik. Prózai vagy lírai összefüggő részt mondanak el, ha verset, ritmizálva. Jó szolgálatot tesz a szavalókórus. A szavak számonkérése ismét mondatokban, szócsoportokban történik. A fordítás a felolvasott szöveg után részint auditív, részint vizuális. Összefoglaló olvasmányi felelés. Az új rész szavai a táblán. A módszeres egység, mondjuk, Catullus. Catullus életét magyarázom, irodalmi ízlésiránnyal, az alexandrin költészettel. Az eredmény vázlatosan a füzetbe is bekerül. Az új rész feldolgozása Lesbia verebe, a klasszikus barokk. A költészet tiszta szépsége irányítás nélkül is érvényesül, legfeljebb a múlt óra élményéhez kapcsoljuk az új eredményt. Összefoglalás, retroverzió után házi feladattal zárul az óra. Nyelvtan-ismétlés, Catullus élete, az alexandrin-irány, új memoriter, új preparálás. Nem kötelező rész: rajzoljuk meg a költeményt, vagy írjunk költői levelet klasszikus korabeli személyhez, alexandrin költői stílusban. Nyolcadikban, ahol a kurzív fordítás lehetővé teszi, adjunk helyet az egyházatyáknak, a vallásos szövegeknek. Ez tetőzi be munkánkat: itt igazoljuk a szépnek az etikával, a keresztyén etikával való szükségképpeni összefüggését. «

A város kulturális életébe is bekapcsolódott Szabó Magda. Egy városházi, református kultúrdélutánon verseket szavalt, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége ünnepségén előadást tartott Kosztolányi Dezsőről. A hatodik osztályból, melynek osztályfőnöke volt, a 24 közül hat kislány végzett kitűnő vagy jeles eredménnyel.

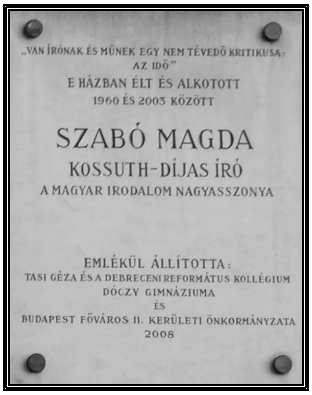
A szinte idilli állapotnak hamar vége lett. A háború, a légitámadások, a sárga csillag 1943 második felében az alvó kisvárost is elérte. »*Amikor a zsidótörvények iszonyú ideje elérkezett* – írja emlékezésében az írónő – *az osztályközösségek kettéváltak. Mint az egyiptomi angyal jelzései villogtak a csillagok nem keresztény gyermekeinken. Az érettségiig magam is beköltöztem az internátusba, ha zavarórepülés volt, és álmukból kellett riasztanunk a gyerekeket, összebújtunk velük, mint a nyulak. Az érettségi írásbelijét kétszer szakítottuk meg a légiriadók miatt, azután a negyvennégyes tanév végre véget ért. Ami utána következett, az osztály életével együtt az enyémnek is új irányt szabott. «"*

Az első, tanárként vezetett érettségi vizsga után Szabó Magda elhagyta Hódmezővásárhelyt, hazatért szüleihez Debrecenbe.

1947-ben házasságot kötött Szobotka Tibor íróval, akinek alakját *Megmaradt Szobotkának* című könyvében idézte fel.

A II. világháború után a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba került. Innen méltatlan körülmények között távoznia kellett 1949-ben, miután megfosztották a Baumgarten-díjtól,

amely költészetét lett volna hivatott elismerni. Középiskolai tanári végzettséggel általános iskolába helyezték. De hiába a látszólagos megaláztatás, mert az itt szerzett tapasztalataiból születtek meg a későbbi ifjúsági regényei: az *Álarcosbál*, a *Születésnap* és a *Mondják meg Zsófikának*. Ezekről a művekről így vall egy interjúban: *„Szerettem volna összefoglalni, mi történik az iskola világában, mit tudtam meg a gyerekekről, de főleg szerettem volna a magam módján elkészíteni az ismeretlen magyar nevelő emlékművét."*

„VAN IRÓNAK ÉS MŰNEK EGY NEM TÉVEDŐ KRITIKUSA: AZ IDŐ"
E HÁZBAN ÉLT ÉS ALKOTOTT
1960 ÉS 2003 KÖZÖTT
SZABÓ MAGDA
KOSSUTH-DÍJAS ÍRÓ
A MAGYAR IRODALOM NAGYASSZONYA
EMLÉKÜL ÁLLÍTOTTA:
TASI GÉZA ÉS A DEBRECENI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM DÓCZY GIMNÁZIUMA
ÉS
BUDAPEST FŐVÁROS II. KERÜLETI ÖNKORMÁNYZATA
2008

Szabó Magda emléktáblája egykori lakhelyén, a budapesti Júlia u. 3. sz. alatt

A Horváth Mihály téri Gyakorló Általános Iskolában a magyar szakkört vezette. (A jegyzőkönyvekben Szobotka Tibornéként szerepel.) Olyan mértékű volt az érdeklődés a szakkör iránt, hogy az iskolából áttelepített diákok kérelmezték, hogy visszajárhassanak ezekre az alkalmakra. Az intézményben Szabó Magdának bemutatóórákat kellett tartania akár heti rendszerességgel is, így folyamatos megújulás jellemezte a módszereit. A jegyzőkönyvek tanúsága szerint igényesség, elhivatottság jellemezte pedagógusi mivoltát, és a szakmai felkészültségén túl pszichológiai-pedagógiai módszertana is kimagasló volt. Kiemelték azt is, hogy kolléganőjével, Gaálnéval az együttműködést példaértékűnek tartják.

Az 1953/54. tanévben a 7. A leányosztálynak volt az osztályfőnöke. Ez az iskola egyik leggyengébb tanulócsoportja volt. Egyszerre kellett alkalmazni a szigort és a női tapintatot, a megértést. 1953 júniusában az értekezleten az hangzott el, hogy a magyar vizsgáztatás során jó hangulat uralkodott, a diákjai magabiztosan fejtették ki a tételeket. A jegyzőkönyvek szerint osztályfőnökként kimagasló volt a tevékenysége: tanítványaival nagyon jó viszonyt alakított ki. Nagy dicséretet kapott érte. Igazságos volt a diákjaival, de szigorú is. Viszont nem szorítkozott a figyelme pusztán iskolai dolgokra. Köztük töltötte a szüneteket, komolyabb, de őket is érdeklő témákról beszélgetett velük, miközben betekintést nyert otthoni életükbe, ahogy a beszélgetés során mélyült a kapcsolatuk. Nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a serdülők lélektani változásainak kételyei közt kapaszkodót tudjon adni a jelenlétével.

Idézet az 1953. december 21-ei értekezlet jegyzőkönyvéből: *„Szobotka kartársnő: Elve, hogy az irodalmi oktatás területén a tanulók is szerepet kapjanak. Ezért állította be az »újtípusú« bevezető órát. Lírai a tartalom, logikai a váz. Dolgozni kell minden gyermeknek, nem ülheti passzívan végig az órát. Két éve kísérletezik ezzel a módszerrel. A tanulók is tudják, hogy figyelniük kell, mert bármikor kérdezhetnek tőlük valamit az elvégzett anyagból."*

1954. február 2-án megjegyzik a jegyzőkönyv számára, hogy betegen is bejárt dolgozni, mert a félév előtt úgy érezte, hogy minden órára szüksége van egy végzős osztálynak. Ugyanitt olvasható: *„Szobotka kartársnő küzd minden egyes tanítványáért, mint a saját gyerekéért."* Az 1954. március 12-én kelt jegyzőkönyvben az intők hatástalanságáról szólt, de más fegyelmezési eszköz nem állt rendelkezésre.

1955. március 24-én a hozzászólásában megfogalmazta, hogy a hazafias nevelésre a magyartanárnak van kiemelkedő lehetősége. A hazafias nevelés benne rejtőzik a *Katalin utca* Elekes tanár alakjában, aki a gyerekeivel és a szomszéd gyerekekkel a trianoni katasztrófának állít emléket. De hasonló gondolat köszön vissza a *Születésnap* című regényben, ahol Illés Bori nehezen akarja elfogadni, hogy nem a jelen talmi dolgai után kell futni, hanem a múlt jelentős alakjainak a tevékenységét is ismerni, tisztelni kell.

A már említett ifjúsági regényeiben minden elem nyomon követhető, amelyet az eddigiekben összefoglaltam. Az *Álarcosbál* fiatal Megyeri Évája és az idős Kővári Lujzának az ellentétes alakjában benne rejtőzik az, amivel Szabó Magda egész életében küzdött tanárként, hogy az új módszerek, a nyitottabb világnézet, a gyermekek igényeit is szem előtt tartó pedagógiának mindig voltak ellenzői.

A *Mondják meg Zsófikának* című regényben a kislány anyukája, Judit elméletben foglalkozik neveléstudományi kérdésekkel, de a sok elvont fogalom között pontosan a saját gyerekéhez nem találja meg az utat. Az osztályfőnök Márta néni viszont beszélget a gyerekkel, korrepetálja. Ahogy Szabó Magda is fontosnak tartotta, hogy ne pusztán tananyagot adjon át, hanem azzal vagy azt eszközként használva történjen meg a személyiségfejlesztés.

Megyeri Éva, az *Álarcosbál* fiatal tanárnője és Márta néni, Zsófika tanára szintén azzal a tulajdonsággal tűnnek ki a regények szereplői közül, hogy képesek kilépni a felnőtt lét gondolatvilágából, és átlépnek a másik oldalra, meg akarják találni a tanítványaikban azt, ami érték. Ezek a regénybeli tanárok figyelnek a tanítványaikra, elemzik a helyzetet, keresik a változtatáshoz szükséges finom megoldásokat, és igyekeznek mindeközben tiszteletben tartani a diákok személyiségét.

A *Születésnap* című regény álmodozó Illés Borija is tanulási nehézségekkel küzd. Ott látjuk a regény elején előtte a fogalmazás vázlatát, de az idő telik, és a gondolatai elkalandoznak, a kifejtésre fordítható percek drasztikusan csökkennek. Biztos, hogy számtalan eset húzódik e mögött, ezért emeli tipikussá egy epikai műben az írónő.

A Dóczi Református Leánynevelő Intézet jegyzőkönyvei is megőrizték Szabó Magda írásbeli feladatairól a véleményezést. Irodalomból a fogalmazások címeiben visszaköszön, hogy fontosnak tartotta a kreativitást.

Összességében megállapíthatjuk, hogy Szabó Magda komoly szakmai felkészültsége tiszteletet követelt mindenkitől. Képes volt az eredményes módszereket kiválasztani, és személyiségjegyeivel ötvözve ezeket, különleges világot teremteni. Valami megmagyarázhatatlan bűvölet lengte körül az óráit. Mégis 1959-től búcsút intett a katedrának: szabadfoglalkozású író lett, de a korábbi tapasztalatai megelevenedtek a regényeiben. Problémákat vetett fel, amelyek napjainkig megérintik a gyermek és a felnőtt olvasókat. A mai napig érvényesek, helytállóak megfigyelései a gyerekekről.

Gyakran látogatott el Debrecenbe, járt az érettségi találkozókra, a Matula-napokra.

A Debreceni Református Kollégium Dóczy Gimnáziuma 2000-ben indult újra. Szabó Magda a születésnapjait gyakran ünnepelte az egykori alma materben. Ezzel a gesztussal az iskola világára irányította a figyelmet, hiszen kötődésével azt üzente, életre szóló értéket kapott a hajdani Dóczi Leánynevelő Intézetben. A „Puritán College a hajdúsági Oxfordban” a

90. születésnapján is várta, és ő hosszan szólt a diákokhoz. Ebben az utolsó közvetlen beszédében is nevelt. Gyönyörűen szerkesztett mondataiban az író szólalt meg, de tartalmában a pedagógus is ott volt velünk. Hangsúlyozta, hogy ő nem öregedett meg, a diákokkal van, érti a problémáikat. (Ebben van valami borzongatóan nagy igazság, hogy a test hiába öregszik, de a lélek a fiatalok között állandó megújulásban tud maradni, ha valaki nyitott tanáregyéniség.) Arra bátorította a dóczystákat, hogy mindig merjenek gondolkodni, és bátran véleményt alkotni. De arra is felhívta a figyelmüket, hogy a tanárokat kötik bizonyos szabályok, amelyeket diákként nem könnyű elfogadni.

2016. december 12-én a New York kávéházban Szabó Magda születése centenáriumának nyitó rendezvényén a közönség soraiból az est végén szólásra emelkedett egy hölgy: megköszönte Szabó Magda egykori tanítványaként, hogy az írónőt tanárként is megidézték a beszélgetésben. Kiemelte, hogy akit Szabó Magda tanított, arra nagy hatással volt egyéniségével. Lenyűgözte őket. Szabó Magda, az író világszerte híres, de akikkel Szabó Magda pedagógusként kapcsolatba került, ugyanolyan fontosnak tartják, hogy ne feledkezzünk meg a tanári hivatásban elért eredményeiről sem, és tartsuk számon az ifjúsági regényei mögött húzódó valós, megélt tanári pályáját. Fogadjuk meg a kiváló pedagógus szentenciaszerű tanácsát: „Mindig felelni kell a gyerekeknek, akármilyen különös vagy látszólag illetlen dolgot kérdeznek is."

Bár ennek az írásnak a célja elsősorban Szabó Magdának, a pedagógusnak a bemutatása, de meg kell említeni az eddigieken túl írói tevékenységét és kitüntetéseit is.

Szabó Magda igen termékeny szerző volt, és az egyik legsokoldalúbb író. Írt regényt, verset, hangjátékot, ifjúsági regényt, gyerekkönyvet, színdarabot, elbeszélést, drámát. 1947-ben, 30 évesen jelent meg első kötete, az utolsó pedig 2006-ban. Pályáját 51 könyv, 13 regény, 10 ifjúsági- és gyermekkönyv, 10 színmű- és drámakötet, 3 verseskötet, 42 nyelvre történő fordítás, 11 megfilmesített mű fémjelzi.

Főbb regényei: a *Freskó* (1958), a *Mondják meg Zsófikának* (1958), *Az őz* (1959), a *Sziget-kék* (1959), a *Bárány Boldizsár* (1959), a *Disznótor* (1960), a *Születésnap* (1962), a *Pilátus* (1963), *A Danaida* (1964), a *Tündér Lala* (1965), a *Katalin utca* (1969), az *Abigél* (1970), *A szemlélők* (1973), a *Régimódi történet* (1977), *Az ajtó* (1987), a *Für Elise* (2002). Összegyűjtött hangjátékait 2006-ban adták ki *Békekötés* címmel.

Díjai, kitüntetései:

Szabó Magda élete során 32 hazai és nemzetközi elismerésben részesült. Néhány ezek közül:

* Baumgarten-díj (1949, visszavonták)
* József Attila-díj (1959, 1972)
* Debrecen díszpolgára (1977)
* Kossuth-díj (1978)
* Pro Urbe Budapest díj (1983)
* Getz Corporation-díj (1992)
* A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (1992)
* Debreceni Református Teológiai Akadémia díszdoktora (1993)
* Déry Tibor-díj (1996)
* Szép Ernő-jutalom (1998)
* Nemes Nagy Ágnes-díj (2000)
* Magyar Corvin-lánc (2001)
* Príma Primissima díj (2003)

* Femina-díj (2003)
* Budapest díszpolgára (2006)
* Mondello-díj (2006)
* Hazám-díj (2007)
* Kossuth Lajos emlékérem (2007)
* Cevennes-díj (2007)
* A Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje (2007)

Szabó Magda a 2005-ös ballagáson

Felhasznált Irodalom:

- Lukácsné Plenk Anna 2008. „ Én tanárnak is – író voltam” (Iskolák, tanárok, tanítványok Szabó Magda életművében) – *Elektronikus Könyv és Nevelés*, X, 1. sz.
- *Debreceni Református Dóczi Leánynevelő Intézet Leánygimnáziumának évkönyve az 1940–41. iskolai évről*. (szerk. Dr. Papp Ferenc)
- *Debreceni Református Dóczi Leánynevelő Intézet Leánygimnáziumának évkönyve az 1941–42. iskolai évről* (szerk. Dr. Papp Ferenc)
- Kónya Judit 1977. *Szabó Magda alkotásai és vallomásai tükrében*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó.
- Szurmainé Silkó Mária (2007.) *Ajándékomat megbecsüld.* Debrecen, Tóth Könyvkereskedés Kiadó Kft.
- Jegyzőkönyvek: Debreceni Református Dóczi Leánynevelő Intézet Leánygimnáziuma 1940-42 között (Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára)
- http://vasarhelyilatohatar.hu/index.php/rovatok/essze-tanulmany/81-koszegfalvi-ferenc-szabo-magda-a-vasarhelyi-tanar
- A Horváth Mihály téri Általános Iskola jegyzőkönyvei (Budapest Főváros Levéltára)

PERLA ERZSÉBET középiskolai tanár
Debrecen

A *Pedagógusok arcképcsarnoka* sorozatunk tizenhat kötetében megjelent arcképvázlatok repertóriuma

1.	Ábrahám Károlyné Varga Erzsébet	1930–2008	nyelvtanár, tankönyvíró	2014
2.	Ács Miklós	1913–1980	általános iskolai tanár	2006
3.	Ádám Lászlóné dr. Révész Gabriella	1915–1997	középiskolai tanár	2004
4.	Adorján Csabáné Jucha Mária	1932–1986	gyógypedagógiai tanár	2004
5.	Adorján Dezső	1918–2000	tanító, általános iskolai tanár	2003
6.	Ady Lajos	1881–1940	tanár, tankerületi főigazgató	2012
7.	Ágasváry (Fliegler) Lajos	1897–1963	tanító, tanár, gimnáziumi igazgató	2012
8.	Ágoston Imre Julián	1909–1969	szerzetes, középiskolai tanár, költő, író	2015
9.	Ágoston László id.	1902–1977	tanító	2013
10.	Aichelburg Lajosné Liedemann Éva	1910–1975	polgári iskolai tanár	2014
11.	Albel Andor	1914–1997	gazdasági tanár, iskolaigazgató, szakfelügyelő	2016
12.	Alberth Béla dr.	1925–2006	egyetemi tanár, szemészprofesszor	2010
13.	Alberth Béláné dr., Csiszár Magdolna	1930–2010	tanár, a HNF megyei titkára	2011
14.	Almássy László	1928–1985	középiskolai tanár	2014
15.	Almássy Márton	1895–1979	lelkész, vallástanár	2003
16.	Ambró Ilona	1903–1983	tanító	2014
17.	Ambrózy Géza	1896–1966	középiskolai tanár	2008
18.	Ambrus Endre	1922–2002	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2009
19.	Ambrus Sándorné Endrődi Margit	1923–1983	általános iskolai tanár, szakfelügyelő	2003
20.	Andrási Béla	1915–1992	középiskolai tanár, intézeti igazgató	2014
21.	Andrási Tibor dr.	1942–1995	tanár, agrármérnök, főiskolai adjunktus	2017
22.	Andrássyné Kövesi Magda dr.	1910–1992	egyetemi docens	2003
23.	Angi Lajos	1893–1965	tanító, igazgató	2010
24.	Angi Zoltán dr.	1927–2009	tanító, tanár, főiskolai docens	2010
25.	Angyal Lászlóné Kupferstein Anna	1918–2007	óvónő	2009
26.	Antal Árpád dr.	1925–2010	irodalomtörténész	2016
27.	Antal János	1927–2006	tanító, általános iskolai tanár	2010
28.	Antal József Sándor dr.	1919–2014	okleveles mezőgazda, egyetemi tanár	2015
29.	Apavári József	1938–2015	tanító, tanár	2016
30.	Arany Sándor dr.	1899–1984	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
31.	Árok Antal	1943–2009	középiskolai tanár, újságíró	2010
32.	Árva István	1927–2003	tanító, iskolaigazgató	2016
33.	Árvai Pál	1931–2012	középiskolai tanár, igazgató	2014
34.	Asztalos Béláné Lévay Adél	1902–1974	okleveles zenetanár, zeneiskola-alapító	2017
35.	Áts József	1928–1995	középiskolai tanár, könyvtáros	2011
36.	Auer Ferenc	1902–1977	néptanító, szobrász	2008
37.	Auer Gyula	1908–1973	zeneintézeti tanár, főiskolai adjunktus	2014
38.	Babos József	1892–1957	kántortanító, iskolaigazgató	2013
39.	Babus Jolán	1917–1967	középiskolai tanár, néprajzkutató	2016
40.	Bachát László	1921–2009	középiskolai, főiskolai tanár	2011
41.	Bácsi Sándor	1940–2003	tanító, általános iskolai tanár	2004
42.	Bacskai Csabáné	1926–1997	tanító	2007
43.	Bacskay Csaba Zoltán	1927–2000	általános iskolai tanár	2006
44.	Bagdy Éva	1925–1966	középiskolai tanár	2007

45.	Bagi István	1930–2007	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2007
46.	Bagi Rozália dr.	1931–2014	óvónő, középiskolai tanár, főiskolai tanár	2016
47.	Bágyi Péter dr.	1941–2012	főiskolai tanár, tanszékvezető	2014
48.	Baja Istvánné Nagy Julianna	1953–1988	óvónő	2016
49.	Baji Gál Ferenc	1951–2011	gépészmérnök, mérnök-tanár	2012
50.	Baji László	1932–2015	tanító, általános iskolai tanár, szakfelügyelő	2016
51.	Bajkó Mátyás	1913–1998	tanító, diákotthon-vezető	2017
52.	Bajkó Mátyás dr.	1925–1999	címzetes egyetemi tanár	2002
53.	Bajkó Mátyásné Patka Klára	1918–2006	tanító, tanár	2017
54.	Bajusz Imre	1931–2011	tanító, tanár, iskolaigazgató	2011
55.	Bak Julianna	1916–1978	tanító, igazgatóhelyettes	2009
56.	Baka László	1877–1966	kántortanító	2010
57.	Bakatsi Pál	1923–1991	középiskolai tanár, könyvtáros	2009
58.	Bakay Szilárd (ifj. vitéz Bakay)	1920–1992	középiskolai tanár, lektor	2003
59.	Bakk Ferenc	1922–2002	középiskolai tanár	2004
60.	Bakó Elemér dr.	1915–2000	tanár, nyelvész, könyvtáros	2015
61.	Bakó Mária	1893–1975	tanító	2010
62.	Bakonyi Pál	1922–2011	főiskolai tanár, az OPI főigazgatóh.	2012
63.	Bakos Béla dr.	1951–2009	agrármérnök, főiskolai adjunktus	2013
64.	Bakos József	1912–1997	főiskolai tanár	2010
65.	Balassa Iván dr.	1917–2002	címzetes egyetemi tanár	2004
66.	Balázs Jánosné Hriczkó Márta	1938–2000	tanár	2005
67.	Bálint Benedek	1860–1920	rajztanár, iparművész	2010
68.	Balku Jenő	1935–2010	középiskolai tanár, szakfelügyelő	2011
69.	Balla Géza	1944–2008	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2009
70.	Balla Kálmán	1893–1995	tanító	2009
71.	Ballai Mátyásné Veszprémi Magdolna	1923–1994	néptanító, igazgató	2009
72.	Balogh Antal	1928–2005	tanító, tanár, igazgató, szakfelügyelő	2012
73.	Balogh Béla	1928–2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
74.	Balogh Béláné dr., Szabó Edit	1927–2003	középiskolai tanár	2008
75.	Balogh Erzsébet	1938–1986	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2003
76.	Balogh Ferenc	1906–1986	középiskolai tanár, igazgató	2010
77.	Balogh Gyula	1924–2002	tanító	2004
78.	Balogh Imre	1931–2012	középiskolai tanár, igazgató	2012
79.	Balogh István dr.	1912–2007	c. egyetemi tanár, múzeumigazgató	2012
80.	Balogh Istvánné dr., Dávid Gabriella	1912–1989	tanító	2010
81.	Balogh Jenő	1915–2000	egyetemi tanár, festőművész	2015
82.	Balogh József	1951–2011	tanár, költő, szép- és szakíró, dalszövegíró	2016
83.	Balogh József dr.	1921–2012	néptanító, főiskolai tanár	2013
84.	Balogh Károlyné Mártha Katalin	1942–2012	középiskolai tanár	2013
85.	Balogh Lajos István	1919–2004	tanító, polgári iskolai tanár	2007
86.	Balogh Lajosné Jóba Erzsébet	1909–1991	tanító	2017
87.	Balogh Lajosné Fezekas Gizella	1922–1998	tanító	2008
88.	Balogh László (G. Balogh)	1926–2008	tanító, általános iskolai igazgató	2008
89.	Balogh Pálné Balogh Margit	1914–2005	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
90.	Balogh Tibor dr.	1930–1972	egyetemi docens	2003
91.	Balogh Tiborné dr. Kelemen Ilona	1931–2015	egyetemi adjunktus	2017
92.	Baltavári Balázs	1938–2012	tanító, tanár, nevelőotthoni igazgató	2012

93.	Bán Imre dr.	1905–1990	tanszékvezető egyetemi tanár	2002
94.	Bán Lajos	1873–1941	tanító, igazgató	2014
95.	Bánk Imréné Fazekas Magdolna	1932–2010	tanító	2013
96.	Banner László	1933–2000	középiskolai tanár, igazgató	2014
97.	Bánszki Tamás	1892–1971	grafikus, festőművész, tanár	2013
98.	Bányai Ferenc	1909–1986	tanító, igazgató	2009
99.	Bányai István	1935–2000	általános iskolai tanár	2003
100.	Bányai Istvánné Papp Margit	1934–2011	tanár	2012
101.	Barabás Ernőné Nádor Ágnes	1917–2000	általános iskolai tanár	2003
102.	Baracsi Gyula	1923–1999	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2014
103.	Baracsi Pál dr.	1929–2004	tanító, tanár, igazgató, főiskolai docens	2008
104.	Baranya Pál	1922–1988	középiskolai tanár, igazgató	2002
105.	Baranya Pálné Kovács Piroska	1926–2005	általános iskolai igazgató	2006
106.	Baranyi Sándorné Kovács Éva H.	1927–2006	óvónő	2010
107.	Baranyó Sándor	1920–2001	tanár, festőművész	2017
108.	Barbócz László	1932–1986	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2003
109.	Barbócz Lászlóné Zarándy Márta	1939–2003	tanító	2004
110.	Barcsa János	1871–1910	középiskolai tanár, levéltáros	2004
111.	Barcsay Lászlóné dr., Székely Anna	1896–1978	tanító	2007
112.	Bardócz Endre	1919–1994	tanító, középiskolai tanár, igazgató	2014
113.	Bardocz Mihály	1852–1927	kántortanító	2010
114.	Bariné Józsa Erzsébet	1961–2011	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2013
115.	Barla Gyula dr.	1925–1977	egyetemi docens	2002
116.	Barla Gyuláné dr., Szabó Erzsébet	1929–2002	középiskolai tanár	2003
117.	Barna Béla dr.	1909–1990	egyetemi tanár	2002
118.	Barna Lajos dr.	1921–2003	középiskolai tanár, igazgató	2004
119.	Barra György	1901–1970	középiskolai tanár	2003
120.	Barta Istvánné dr., D. Szabó Erzsébet	1937–2002	főiskolai docens	2010
121.	Barta János dr.	1901–1988	egyetemi tanár, akadémikus	2008
122.	Barta Vince	1939–2013	tanító, általános iskolai tanár, c. igazgató	2014
123.	Bartha András	1908–1984	tanító	2014
124.	Bartha Andrásné Varga Erzsébet	1929–2010	tanító, igazgató	2014
125.	Bartha Dénesné Kocsmáros Piroska	1929–2005	általános iskolai tanár	2010
126.	Bartha Etelka	1912–2000	tanító	2009
127.	Bartha Istvánné Hiszem Gabriella	1882–1974	óvónő	2004
128.	Bartos József	1920–2009	tanító, általános iskolai igazgató	2010
129.	Bartos Sándor	1917–2016	tanító, tanár, igazgató, szakfelügyelő	2017
130.	Bartos Valéria	1911–2000	tanító, általános iskolai tanár	2014
131.	Batár Zoltán	1914–1974	középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	2015
132.	Batár Zoltánné Kis Margit	1926–1994	tanító, általános iskolai tanár, tanfelügyelő	2015
133.	Báthory Miklós	1896–1972	gyógypedagógiai tanár	2006
134.	Bátori József dr.	1900–1975	piarista gimnáziumi igazgató	2004
135.	Batta István dr.	1882–1926	tanár, igazgató, egyetemi tanár	2010
136.	Bazsa Ernő	1916–1994	tanító	2003
137.	Béda Ferencné Gyursánszki Anna	1936–2005	vezető óvónő	2012
138.	Bede Sándor	1929–1993	gimnáziumi tanár	2008
139.	Bedey Endre dr.	1926–2010	középiskolai történelemtanár	2016
140.	Bégány Bálint	1927–2004	általános iskolai tanár, könyvtáros	2007

141.	Bege Antal dr.	1962–2012	matematikatanár, egyetemi docens	2015
142.	Beke Antal	1853–1911	zenepedagógus	2005
143.	Bélteky Károly Gedeon dr.	1939–2004	középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	2005
144.	Bencsik Endréné dr., Tokai Emma	1932–2011	tanító	2013
145.	Bencsik István dr.	1910–1998	középiskolai tanár, egyetemi tanár	2004
146.	Bene Gyula	1938–1992	tanító, általános iskolai tanár	2002
147.	Benedek László	1931–2007	középiskolai tanár, igazgató	2011
148.	Benigny Gyula dr.	1890–1966	egyetemi tanár	2002
149.	Benke Gyula	1899–1981	tanár	2005
150.	Benkő Béla	1893–1984	középiskolai tanár	2015
151.	Benkő Ferencné Nagy Irén	1921–1992	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2004
152.	Benkő Károly	1911–1982	egyetemi kutató	2006
153.	Bényi Árpád	1931–2006	festőművész, főiskolai tanár	2007
154.	Bere Imréné Laczó Margit	1902–1985	óvónő	2007
155.	Berecz Sándorné Gáthy Mária T.	1954–2010	óvodapedagógus	2011
156.	Bereczki Bálint	1963–2012	tanító	2012
157.	Bereczki Ferenc	1937–2011	agrármérnök, mérnök-tanár	2012
158.	Bereczki Zoltán	1939–2000	tanító	2009
159.	Berencsi György dr.	1941–2013	virológus, egyetemi tanár	2014
160.	Berencsi György II. dr.	1913–1986	egyetemi tanár	2011
161.	Berényi Dénes dr.	1900–1971	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
162.	Berényi Dénes dr.	1928–2012	fizikus, akadémikus	2014
163.	Berényi Ervin	1904–1986	polgári iskolai tanár, igazgató	2004
164.	Berényi Ervinné Magyari Olga	1908–1995	tanító, szakfelügyelő	2004
165.	Berényi János	1933–1996	általános iskolai tanár	2011
166.	Béres Jenő	1941–2015	középiskolai tanár, igazgató	2016
167.	Bereznai Gyula dr.	1921–1990	tanár, főiskolai docens	2010
168.	Berkes Ferenc	1933–2004	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2007
169.	Berkeszi István dr.	1853–1922	tanár, történész, múzeumigazgató	2015
170.	Berta László	1926–1982	tanító, általános iskolai tanár	2002
171.	Bertalan Zoltán	1930–1992	tanító, tanár	2008
172.	Bertók Ferenc	1900–1975	tanító, elemi iskolai igazgató, tanár	2008
173.	Bertók István	1959–2004	gyakorlóiskolai vezetőtanár	2006
174.	Bessenyei Antal Zénó	1920–2001	rajztanár, intézeti tanár	2013
175.	Bessenyei Attiláné Tarnavölgyi Teréz	1937–2007	tanító, általános iskolai tanár	2007
176.	Bihari (Groholy) Aladár	1895–1985	kántortanító, igazgató	2015
177.	Bihari Kálmánné Csernefalvi Ilona	1943–2008	általános iskolai tanár	2009
178.	Bikali Lajosné Szanyi Margit Ilona	1947–2007	óvónő, címzetes óvodavezető	2017
179.	Bikki Gábor	1936–1990	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2016
180.	Bilibok Péterné dr. Pribelszky Zsuzsanna	1923–1990	intézeti tanár	2013
181.	Bilincsi Lajos	1931–2004	tanító, tanár, könyvtárigazgató	2005
182.	Biri Gábor	1916–1981	kántortanító, általános iskolai tanár	2003
183.	Bíró Ferenc	1935–1981	főiskolai docens, festőművész	2005
184.	Bíró Lajos	1887–1966	kántortanító, presbiterjegyző	2010
185.	Bíró Lajos	1927–2010	festőművész, tanár	2012
186.	Bíró Lajos	1856–1931	tanár, természettudós	2006
187.	Bíró Lucián	1898–1990	pap, tanár, rendházfőnök	2010
188.	Bíró Vince	1921–2001	tanító, tanár, iskolaigazgató	2013

189.	Bíró Zoltán	1929–1994	egyetemi oktató	2006
190.	Birtalan István dr.	1913–1994	tanító, főiskolai docens	2002
191.	Biszkup Sándor	1912–2006	középiskolai tanár	2008
192.	Biszkup Sándorné Szladek Ilona	1916–1990	tanító	2005
193.	Bocsárszky Pál	1914–1997	tanító, igazgató, tanár	2008
194.	Bocsor István	1933–1988	középiskolai tanár	2005
195.	Bodnár György	1941–2014	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2015
196.	Bodnár Imre	1927–2007	tanító, tanár, főiskolai adjunktus	2007
197.	Bodnár Irén	1910–2004	óvónő, szakfelügyelő	2005
198.	Bodnár János dr.	1889–1953	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
199.	Bodnár Károly	1930–1992	általános iskolai tanár, igazgató	2006
200.	Bodnár Pál	1922–2005	középiskolai tanár	2006
201.	Bodnár Sándorné Tóth Irén	1931–2006	középiskolai tanár	2006
202.	Bódor Sándor dr.	1927–2014	középiskolai tanár	2016
203.	Boér Irén	1917–2014	latin–történelem szakos tanár	2016
204.	Bogdán Béla	1949–2005	szakiskolai tanár, igazgató	2014
205.	Bogdán János	1963–1999	tanár, igazgató, roma-iskola alapító	2012
206.	Bognár Jenő id.	1892–1975	kántortanító	2013
207.	Bognár Jenőné Eszik Rozália	1902–1973	tanító	2013
208.	Bognár Rezső dr.	1913–1990	egyetemi tanár, akadémikus	2002
209.	Boldizsár Lajos	1887–1945	igazgató-tanító	2005
210.	Boldizsár Lajosné Újvári Mária	1897–1960	tanító	2005
211.	Bolodár Alajos	1925–2001	egyetemi főtitkár	2006
212.	Bolváry Ödön	1916–1975	gimnáziumi tanár	2009
213.	Bolyán Sándorné Boján Anna	1943–1998	tanító, tanár	2013
214.	Borbás Endréné dr., Bak Sarolta	1920–2008	tanító, általános iskolai tanár	2009
215.	Borbás Károlyné Füzesi Róza	1906–1987	gimnáziumi tanár	2008
216.	Borbásné Kulcsár Ildikó	1963–2009	középiskolai tanár	2012
217.	Borbély András dr.	1904–1985	egyetemi docens	2006
218.	Borbély Endre	1904–1970	tanító, általános iskolai igazgató	2003
219.	Borbély Imre	1930–2004	tanár, igazgató, szakfelügyelő	2011
220.	Borbély Lajos	1934–2002	tanító, általános iskolai tanár	2004
221.	Borcsa Gergely	1883–1978	középiskolai tanár	2008
222.	Bordás József	1910–1992	általános iskolai tanár	2006
223.	Bordás Józsefné Varga Mária	1925–2007	tanító, általános iskolai tanár	2007
224.	Borgulya Endre	1898–1956	kántortanító, általános iskolai tanár	2013
225.	Borka Sándor	1922–2012	középiskolai tanár	2014
226.	Boros Dezső dr.	1918–1987	egyetemi docens	2003
227.	Boros László	1940–2000	tanító, általános iskolai tanár	2014
228.	Boros Lászlóné Fehér Ilona	1941–2003	óvónő	2014
229.	Boroska Miklós	1933–2010	tanár, gyakorlóiskolai szakvezető	2010
230.	Boroska Miklósné	1937–1993	tanító, gyakorlóiskolai szakvezető	2010
231.	Borosy András dr.	1922–2011	középiskolai tanár, levéltáros	2012
232.	Borsányi József	1907–1990	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2007
233.	Borsi Miklósné Sorosi Erzsébet	1940–2007	általános iskolai tanár	2012
234.	Borsodi László	1903–1979	tanító	2016
235.	Borsodiné Nedényi Ilona	1932–2011	tanár, közművelődési felügyelő	2012
236.	Borsos János dr.	1936–2015	agrármérnök, agrárkutató, igazgató, egyetemi	2016

237.	Borsós László	1909–1984	általános iskolai tanár, igazgató	2002
238.	Borsy Zoltán dr.	1926–1997	tanszékvezető egyetemi tanár	2008
239.	Borzsák István dr.	1914–2007	klasszika-filológus, egyetemi tanár	2017
240.	Botos László	1935–2007	általános iskolai tanár	2012
241.	Bődi István	1931–2001	tanár, igazgató	2002
242.	Böttkös Sándor	1939–2006	tanító, tanár, igazgató	2013
243.	Bradács Miklós	1932–2007	középiskolai tanár	2008
244.	Brassai Sámuel	1800–1897	nyelvész, filozófus, polihisztor	2011
245.	Bratinka József	1925–2006	kántortanító, tanár, igazgató	2017
246.	Buda Sándor	1922–2005	tanító, általános iskolai tanár	2008
247.	Budai János	1946–1996	tanító, általános iskolai tanár	2007
248.	Bujdosó Sándor	1927–1995	általános iskolai tanár	2003
249.	Burus Vilmos	1928–2009	középiskolai tanár	2009
250.	Burus Vilmosné Hajdú Éva	1937–2007	óvónő	2009
251.	Buttyán Sándorné Papp Anna Erzsébet	1919–1999	tanító	2012
252.	Búza Barna Mihály	1931–1995	tanító, tanár, igazgató	2010
253.	Buzási Károly dr.	1930–1988	egyetemi docens	2002
254.	Buzási Szvetlána dr.	1938–1990	egyetemi docens	2002
255.	Buzogány Dénes	1882–1966	tanító, festőművész, rajztanár	2013
256.	Cofmann Judit dr.	1936–2001	matematikaprofesszor	2009
257.	Czájlik István	1852–1928	gazdatiszt, földmívesiskolai igazgató	2017
258.	Czeglédy Sándor dr.	1909–1998	egyetemi tanár	2003
259.	Czirbus István	1856–1944	tanító, iskolaigazgató	2012
260.	Czompó István	1917–2007	középiskolai tanár	2008
261.	Czompó Istvánné Nagy Irén	1914–2007	középiskolai tanár	2008
262.	Czövek Lajos	1918–2008	főiskolai tanár, karnagy	2008
263.	Csamangó Károlyné Gurbán Gizella	1931–1999	középiskolai tanár	2011
264.	Csanád Vilmos	1913–1990	magyar–latin szakos tanár	2013
265.	Csányi Barna	1911–1986	testnevelő tanár, vívómester	2014
266.	Csapó István	1893–1959	polgári iskolai és gimnáziumi igazgató	2005
267.	Csapó M. József dr.	1911–1979	egyetemi tanár, szakíró	2015
268.	Császi Csabáné Taba Julianna	1941–2016	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2017
269.	Császi Gyula	1928–1998	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
270.	Császi Katalin	1952–2008	kertészmérnök-tanár	2009
271.	Császy László	1882–1919	középiskolai tanár	2012
272.	Csathó Kálmán	1895–1960	tanító, iskolaigazgató	2011
273.	Csathó Kálmán Barna	1923–1999	református lelkész, kántortanító	2013
274.	Csathó Kálmánné Szász Erzsébet	1901–1977	tanító	2011
275.	Csáthy Miklós	1928–1999	tanító, tanár, igazgató	2011
276.	Cseh Andrásné Szívós Éva	1926–2011	középiskolai tanár, igazgató	2013
277.	Cseh Júlia	1920–2011	tanár, szakfelügyelő	2015
278.	Cseke Gábor	1922–1996	középiskolai tanár	2002
279.	Cséke Lajos	1909–2001	tanító	2003
280.	Csendes Józsefné Szentesi Judit	1934–1998	általános iskolai tanár, szakvezető	2010
281.	Csendes Károly	1933–2009	mérnök-tanár, szakfelügyelő	2014
282.	Csenki Imre	1912–1998	középiskolai tanár, karnagy	2002
283.	Csenki Imre id.	1886–1962	néptanító	2009
284.	Csenki Sándor	1920–1945	etnográfus	2009

285.	Csépke György	1932–2007	tanító, általános iskolai tanár	2010
286.	Cserepes Jenőné Balkányi Erzsébet	1928–2011	tanító	2012
287.	Cserépné Hegedüs Jolán	1953–2016	általános iskolai tanár, grafológus	2017
288.	Csernus Gáspár	1897–1986	középiskolai tanár, igazgató	2012
289.	Csetnyák Jánosné Sóvágó Éva Margit	1966–2008	közgazdásztanár	2010
290.	Csige József	1937–2007	általános és középiskolai tanár, igazgató	2008
291.	Csige Józsefné Szele Ibolya	1942–2016	óvónő, óvodavezető, címzetes óvodavezető	2017
292.	Csiha Antal dr.	1897–1981	középiskolai tanár	2002
293.	Csiha Antalné Sziklai Ilona dr.	1899–1963	középiskolai tanár	2004
294.	Csiha Gáborné Tollas Julianna	1924–2012	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2013
295.	Csiha László	1939–2015	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2016
296.	Csiha Margit	1903–1996	igazgató-tanító, általános iskolai tanár	2003
297.	Csikai Gyuláné dr.Buczkó Margit	1935–2013	tanár, egyetemi docens, kandidátus	2014
298.	Csikai László dr.	1927–1991	igazgató, múzeumigazgató	2005
299.	Csíkos Izabella Éva	1929–2015	középiskolai tanár, kollégiumi nevelőtanár	2016
300.	Csinády Gerő dr.	1902–1970	egyetemi docens	2002
301.	Csiszér Béla	1919–1985	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
302.	Csiszér Dezső	1924–2007	tanító, általános iskolai igazgató	2008
303.	Csiszér Dezsőné Fekete Katalin	1927–2014	tanító	2015
304.	Csizmadia Lajos	1931–1992	tanító	2004
305.	Csohány Andrásné dr., Kállay M.	1914–2008	néptanító	2009
306.	Csoma Gyula	1902–1985	tanító, tanár, kollégiumi igazgató	2008
307.	Csomár Zoltán dr.	1906–1991	lelkész, középiskolai tanár, író	2008
308.	Csongvay József	1923–2011	tanító, tanár, igazgató	2011
309.	Csorba András dr.	1906–1967	középiskolai tanár	2009
310.	Dáczer Károly	1887–1969	tanító	2012
311.	Dajka Sándor	1932–1990	kertészmérnök, mérnök-tanár, igazgatóhelyettes	2016
312.	Dancs Sándor dr.	1933–2006	tanár, főiskolai docens	2011
313.	Dani Károly	1942–2007	tanító	2012
314.	Dani Károlyné Éles Erzsébet	1946–2005	általános iskolai tanár	2012
315.	Dankó Ervinné dr. Osztroluczky Irma	1937–2015	tanár, főiskolai docens, tanszékvezető	2016
316.	Darabán Géza	1942–2000	tanár, tanszékvezető főiskolai docens	2017
317.	Darabos Pálné dr., Bagdány Zsuzsanna	1914–1991	tanító	2013
318.	Daróczi Erzsébet dr.	1941–2003	óvónő, főiskolai tanár	2013
319.	Dávid József	1937–1994	tanár, iskolaigazgató	2007
320.	Dávid Lajos dr.	1881–1962	egyetemi tanár	2002
321.	Dávid Lajos dr.	1889–1962	gyógyszerész, egyetemi tanár	2015
322.	Dávid László	1918–1994	tanító	2009
323.	Dávid Lászlóné Hunyadi Emma	1920–1986	tanító	2009
324.	Debreczeni Erzsébet	1899–1984	tanító, általános iskolai tanár	2017
325.	Dede Kálmán	1900–1976	tanító, igazgató	2004
326.	Dékán Jenő	1935–1992	általános iskolai tanár	2015
327.	Deme Dezső	1915–2009	középiskolai tanár, egyetemi oktató	2014
328.	Demeter István	1872–1956	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2011
329.	Demjanovich Emil	1922–2002	tanító, tanár, igazgató	2012
330.	Demjén Lajosné Kéri Anna	1922–2007	polgári iskolai és középiskolai tanár	2009
331.	Derda István dr.	1948–2010	középiskolai tanár, igazgató	2014
332.	Derzsi Bálint	1924–2005	általános iskolai tanár	2006

333.	Derzsi Bálintné Székely Ilona	1929–2009	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2010
334.	Di Gléria János dr.	1899–1976	egyetemi tanár	2003
335.	Diczkó Lászlóné Somogyi Mária	1941–2014	általános iskolai tanár, szakfelügyelő, igazgatóh.	2016
336.	Diénes Ignác	1902–1979	tanító	2009
337.	Diénes Izra	1900–1977	néptanító	2006
338.	Diénes Izráné Zempléni Margit	1915–1972	tanító	2002
339.	Dienes János	1884–1962	tanár, festőművész	2005
340.	Diénesné Hajdú Emma	1901–1946	tanító	2006
341.	Diószegi Lajos	1912–2006	kántortanító, általános iskolai tanár	2007
342.	Divéky Adorján dr.	1880–1965	tanszékvezető egyetemi tanár	2005
343.	Dobi Ferenc	1928–2015	szakoktató, tanár, igazgató	2016
344.	Dobó Árpád dr.	1907–1988	középiskolai tanár, igazgató	2003
345.	Dobó János	1910–1985	aranydiplomás tanító, tanár	2004
346.	Dobó Jánosné Szabó Mária	1912–1996	tanító	2008
347.	Dobó Sándor	1864–1931	tanító, lapszerkesztő	2003
348.	Dobos Krisztina	1975–2013	óvodapedagógus	2014
349.	Dobruczky Istvánné Németh Edit Lenke	1931–2014	általános iskolai tanár	2015
350.	Doby József	1899–1967	kántortanító, általános iskolai tanító	2009
351.	Dóczy Gedeon dr.	1832–1911	középiskolai tanár, igazgató	2002
352.	Dohanics János	1893–1979	tanító, középiskolai tanár	2008
353.	Dombrovszky József dr.	1912–1996	egyetemi tanár	2006
354.	Dombrovszky Józsefné dr., Nagy I.	1923–1989	tanár, egyetemi vezető lektor	2011
355.	Domokos Ernő dr.	1945–2008	közgazdász, egyetemi tanár	2010
356.	Domokos Imre	1924–1998	gyógypedagógiai tanár, igazgatóhelyettes	2005
357.	Domokos Pál	1927–2009	tanár, általános iskolai igazgató	2012
358.	Domokos Pál Péter dr.	1901–1992	tanító, történész, néprajzkutató	2017
359.	Domokos Sándor	1885–1974	tanító	2005
360.	Dorogi Márton	1911–1980	tanító, vezető szakfelügyelő	2002
361.	Dovák Sándor	1939–2011	műszaki oktató, faszobrász	2015
362.	Draviczky Imre	1928–2006	tanító, néprajzkutató	2008
363.	Drégelyi Lászlóné dr., Benedek Gizella	1913–2014	középiskolai tanár	2014
364.	Duli Antal	1905–1980	tanító, általános iskolai tanár	2010
365.	Duráczky József	1909–1994	gyógypedagógiai tanár, igazgató	2009
366.	Durkó Mátyás dr.	1926–2005	tanszékvezető egyetemi tanár	2006
367.	Durucz István dr.	1921–2006	tanszékvezető főiskolai tanár	2007
368.	Ecsedi István dr.	1885–1936	tanár, néprajztudós, múzeumigazgató, egyetemi	2016
369.	Edelényi Béla dr.	1917–1988	biológus, tanszékvezető főiskolai tanár	2004
370.	Egeressy Gyula	1901–1980	általános iskolai tanító, igazgató	2004
371.	Egeressy Gyuláné Szabó Julianna	1901–1988	általános iskolai tanító	2004
372.	Egerszegi Ferenc	1921–2006	tanár, iskolaigazgató, költő	2013
373.	Egey Antal dr.	1903–1994	botanikus, kémia–természetrajz szakos tanár	2016
374.	Egri Zoltán	1926–2011	tanító, tanár, igazgató	2011
375.	Elek Ernő	1934–2000	tanár, kabinetvezető	2008
376.	Elek Sándor	1917–1999	tanító, általános iskolai tanár	2003
377.	Elek Sándorné Nemes Ilona	1927–1997	tanár, könyvtárvezető	2004
378.	Elek Tiborné Kormos Erzsébet	1953–2003	általános és középiskolai tanár	2017
379.	Éliás István	1915–2000	igazgató-tanító	2005
380.	Ember Ernő dr.	1909–1989	középiskolai tanár	2002

381.	Emődy Dániel István	1937–2013	tanító, igazgató, alapítvány elnöke	2014
382.	Endes Pongrác dr.	1907–1992	orvos, tanszékvezető egyetemi tanár	2011
383.	Engi Sándor	1904–1980	népiskolai tanító, tanár, igazgató	2010
384.	Erdei Gyula	1903–1957	tanító, igazgatóhelyettes	2004
385.	Erdei Gyula	1924–2012	tanító, tanár, igazgatóh.	2013
386.	Erdei Gyuláné Horváth Irén	1927–2004	tanító	2005
387.	Erdei Imre	1913–1979	tanító, tanulmányi felügyelő, igazgató	2016
388.	Erdélyi Gábor	1920–1996	általános iskolai tanár	2002
389.	Érdi Rozália	1907–1990	szaktanító, tanár	2014
390.	Erdős Jenő dr.	1931–2004	tanszékvezető egyetemi docens	2005
391.	Erős András	1924–2009	mérnök-tanár, igazgató	2014
392.	Éva Erzsébet dr.	1941–2013	általános iskolai tanár, főiskolai docens	2014
393.	Fábián Ernő	1934–2001	középiskolai tanár, író	2009
394.	Fábián István	1909–2004	tanító, tanár, zeneszerző	2005
395.	Fábián István	1880–1968	néptanító	2010
396.	Faragó Mihály dr.	1920–2007	tanár, tudományos kutató, c. egyetemi tanár	2017
397.	Faragó Mihályné dr., Kelemen Margit	1925–2014	tanár, iskolaigazgató	2017
398.	Faragó Tibor dr.	1912–1983	tanár, egyetemi oktató	2010
399.	Farkas Béla	1924–2001	általános iskolai tanár	2007
400.	Farkas János	1919–1997	általános és középiskolai tanár, igazgató	2014
401.	Farkas Jánosné Deák Ida	1928–1998	tanító	2014
402.	Farkas Kálmán	1930–2004	tanár, tanársegéd, újságíró	2013
403.	Farkas Lukácsné Ferenczi Piroska	1933–2007	általános iskolai tanár, igazgató	2008
404.	Fáy Andrásné dr. Csávásy Alice	1900–1997	középiskolai tanár, igazgató	2014
405.	Fazakas József	1880–1941	középiskolai tanár	2004
406.	Fazakas Katalin	1911–1975	középiskolai tanár	2004
407.	Fazekas János	1914–2006	tanító, tanár, népművelő	2009
408.	Fazekas Lajosné Cseke Aranka	1935–2006	óvónő	2009
409.	Fazekas Sándorné Kirják Mária	1936–2012	gyakorlati oktató	2014
410.	Fazekasné Kiss Emma	1940–1993	tanító	2007
411.	Fegyverneki Ferencné dr., Tóth Hedvig	1938–1993	általános iskolai tanár	2015
412.	Fehér Csaba (Rogovits Fehér)	1939–2012	tanár, szakedző	2013
413.	Fehér Imre dr.	1941–2000	középiskolai tanár	2013
414.	Fehér István	1930–1995	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
415.	Fehér Istvánné Amirás Ilona	1911–2002	általános iskolai igazgató	2006
416.	Fehér Józsefné Csanádi Júlia	1927–2006	óvónő, gyógypedagógiai tanár	2012
417.	Fehér Lajos	1919–2004	népiskolai tanító	2013
418.	Fehér Lászlóné dr., Jakucs Katalin	1922–2010	tanító	2010
419.	Fehér Margit	1897–1974	tanító	2004
420.	Fejér Miklós	1913–2002	középiskolai tanár	2009
421.	Fejes Mihályné Rigó Mária	1945–2014	általános iskolai tanár	2017
422.	Fekete Borbála	1933–1992	szakfelügyelő, főiskolai adjunktus	2002
423.	Fekete Dániel	1934–2007	tanító, tanár, főiskolai adjunktus	2007
424.	Fekete Gusztáv	1893–1949	vallástanító-lelkész	2016
425.	Fekete Imre	1934–2008	tanító, általános iskolai tanár	2013
426.	Fekete Janka	1924–2016	tanító, általános iskolai tanár	2017
427.	Fekete József	1903–1986	tanító, igazgatóhelyettes	2011
428.	Fekete Mátyás	1935–2003	általános iskolai tanár, igazgató	2015

429.	Félegyházi László	1907–1986	tanár. tanszékvezető, festőművész	2010
430.	Fényes Kálmán	1899–1985	tanító, igazgató, iskolafelügyelő	2012
431.	Fényes Kálmánné Seregély Matild	1902–1982	tanító	2012
432.	Fenyő Imre	1942–2004	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2005
433.	Ferencz Miklósné Kovács Gizella	1913–2010	tanító, ipari iskolai tanár, író	2010
434.	Ferenczi János	1935–1986	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2003
435.	Ferenczi József	1927–2011	tanító, tanár, igazgató	2012
436.	Ferenczy Kálmánné Nagy Etelka	1890–1972	tanár	2004
437.	Fest Miklósné Egyed Ildikó	1944–2008	középiskolai tanár, kollégiumigazgató	2017
438.	Fesztóry Sándorné Csobay Mária	1912–1997	tanító	2014
439.	Fiala Hans–Joachim dr.	1932–2003	történészprofesszor	2007
440.	Figula György dr.	1924–2010	általános iskolai tanár, főiskolai docens	2014
441.	Filep László dr.	1941–2004	középiskolai és főiskolai tanár	2014
442.	Fodor Antal dr.	1907–1985	lelkész, hitoktató, esperes	2012
443.	Fodor János	1909–1946	néptanító	2005
444.	Fogarassy Tamás	1968–2013	középiskolai tanár	2014
445.	Folytán János	1931–2001	általános iskolai tanár, igazgató	2013
446.	Fonay Tibor	1911–1999	tanár, iskolaigazgató, költő	2013
447.	Fóris Ferencné Gémes Gabriella	1919–2013	általános iskolai tanár	2013
448.	Forró György	1894–1970	kántortanító	2009
449.	Földesi Jánosné Horváth Aranaka	1929–2012	óvónő, óvodai felügyelő	2012
450.	Földi István	1903–1967	tanár, igazgató, tankönyvíró	2015
451.	Futaky István dr.	1926–2013	egyetemi tanár	2014
452.	Futó Andrásné Molnár Anna	1913–2004	kántortanító, zenetanár	2005
453.	Futó Ferencné Berzi Katalin	1944–2013	óvodapedagógus, óvodavezető	2013
454.	Futó Klára	1916–2002	tanító	2003
455.	Fülöp Dénes	1938–1996	tanító, általános iskolai tanár	2017
456.	Fülöp Kálmán	1905–1996	középiskolai tanár, igazgató	2008
457.	Fülöp Mihályné Kovácsik Margit	1916–2014	tanító	2015
458.	Fülöp Nándor	1922–1991	általános iskolai tanár	2004
459.	Fülöp Sándor	1928–2012	középiskolai művésztanár	2013
460.	Fülöp Tamásné dr., Radácsi Róza Mária	1940–2014	óvónő, általános iskolai tanár	2017
461.	Füredi József	1933–1986	középiskolai tanár	2007
462.	Fürtös Sándor	1924–1994	általános iskolai tanár, igazgató	2002
463.	Füzes Gyula	1919–2010	általános iskolai tanár	2010
464.	Gaál Dezső	1912–1969	tanító, általános iskolai tanár	2014
465.	Gaál Dezsőné Baranyi Irma	1920–2015	tanító	2016
466.	Gaál György dr.	1927–2006	tanügyi tanácsos, történész	2007
467.	Gaál Lajos	1919–1990	tanár, tanszékvezető főiskolai tanár	2011
468.	Gaál László dr.	1891–1964	klasszika-filológus egyetemi tanszékvezető	2017
469.	Gaál Sándorné dr., Szalay Edit	1918–1996	tanító	2009
470.	Gaál Zsigmond	1862–1940	kántortanító	2002
471.	Gáborjáni Szabó Kálmán	1897–1955	festőművész, főiskolai tanár	2007
472.	Gábris József dr.	1928–2010	középiskolai tanár, igazgató, főisk. tanár	2014
473.	Gacsályi Sándor Aladár dr.	1930–2016	középiskolai tanár, egyetemi docens	2017
474.	Gacsó László	1919–1988	tanító, polgári iskolai tanár	2007
475.	Gacsó Sándorné dr., Kosdy Katalin	1923–2007	középiskolai tanár	2010
476.	Gál Balázsné Varga Magdolna	1941–2003	általános iskolai tanár	2016

477.	Gál Géza	1926–2000	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2003
478.	Gál Gézáné Kovács Magdolna	1929–2006	középiskolai tanár	2006
479.	Gál István	1904–1983	tanító, tanár, igazgató	2004
480.	Gál Józsefné dr., Nagy Ilona	1950–2010	agrármérnök, tanító	2011
481.	Galánfi András	1914–1986	tanár, igazgatóhelyettes	2004
482.	Gáll Dénes	1926–2009	tanító, tanár, igazgató	2011
483.	Gáll Mihályné Agárdy Éva	1923–1998	tanár, szakfelügyelő, karnagy	2013
484.	Gámánné Marton Erzsébet	1945–2012	tanító, úttörőház igazgató, igazgatóh.	2013
485.	Gánts Jenő	1922–2008	tanító, tanár	2013
486.	Garai Bertalanné dr., Boros Anna	1938–2009	általános iskolai tanár	2011
487.	Gárdonyi Lajos	1913–1995	kántortanító, tanár, szakfelügyelő, ig.	2015
488.	Gárdonyi Sándor dr.	1928–1988	germanista, egyetemi docens	2004
489.	Gargya Márton	1934–2013	középiskolai tanár, igazgató	2014
490.	Gáspár József	1952–2004	általános és középiskolai tanár	2005
491.	Gáspár László dr.	1937–1998	tanító, tanár, egyetemi tanár	2011
492.	Gasztonyi József	1905–1978	középiskolai tanár	2016
493.	Gáty Jenő dr.	1928–2007	tanár, egyetemi oktató	2008
494.	Gauder Andor	1909–1981	középiskolai tanár, nyelvi lektor	2014
495.	Gauder Andorné Ferenczy Eszter	1906–1990	középiskolai tanár	2014
496.	Gávai Józsefné Gombos Katalin	1921–2002	tanító, általános iskolai tanár	2015
497.	Gazda László dr.	1934–2003	tanító, középiskolai tanár, múzeumig.	2015
498.	Gazda Lászlóné dr., Papp Erzsébet	1933–2015	tanító, igazgatóhelyettes	2016
499.	Gazdag Ferencné Hornyák Katalin	1923–2011	agrármérnök, mérnök-tanár	2012
500.	Gebri Mihály	1902–1991	görögkatolikus kántortanító	2015
501.	Géczy Jánosné Szeverényi Ilona	1932–2011	tanító	2011
502.	Gede László dr.	1939–2009	közgazdász, tanár	2015
503.	Gedeon Béla	1907–1980	középiskolai tanár, igazgató	2007
504.	Gégény József	1937–1984	tanító, tanár, igazgató	2011
505.	Gergely Arthur dr.	1921–1986	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
506.	Gergely Károly	1913–1983	középiskolai tanár, igazgató	2014
507.	Gerő Lászlóné Szamosy Ildikó	1942–1998	középiskolai tanár, igazgató	2011
508.	Gilányi János	1934–2013	középiskolai tanár, igazgató	2014
509.	Girasek János	1950–2010	pszichológus, főiskolai docens	2012
510.	Girth Irén	1914–1996	polgári iskolai tanár	2004
511.	Glózik János dr.	1930–1991	tanító, tanár, főiskolai tanár	2016
512.	Gódor Kálmán	1911–1991	középiskolai tanár, festő	2009
513.	Gombás András	1901–1971	tanító, muzeológus, etnográfus	2015
514.	Gombos Róza	1944–2012	óvodapedagógus, óvodavezető	2013
515.	Gondos Béla	1899–1945	tanító	2009
516.	Gordosné dr. Szabó Anna	1928–2012	gyógypedagógus, főisk. tanár, főigazgató	2013
517.	Goron Sándor	1927–2009	tanár, igazgató	2013
518.	Görbe István György	1935–2010	középiskolai tanár	2013
519.	Görcs Tivadar	1924–2014	kántortanító, gyakorlati foglalkozást oktató	2017
520.	Görög Sándor	1890–1946	tanító, igazgató	2003
521.	Görög Sándorné Somogyi Mária	1903–1984	tanító	2003
522.	Görögh Zoltánné Huba Emma	1928–2015	tanító	2016
523.	Görömbei András dr.	1945–2013	irodalomtörténész, egyetemi tanár	2015
524.	Grábics Frigyes	1924–2005	tanár, diákotthon-vezető, helytörténész	2015

525.	Grábics Frigyesné Soós Éva	1929–2011	középiskolai tanár	2015
526.	Grajz Istvánné Juhász Irén	1941–2016	tanító	2017
527.	Grega Istvánné Gróf Sára	1917–1997	tanító	2005
528.	Groholy Emánuel	1861–1926	görögkatolikus kántortanító	2014
529.	Groholy Emánuel Emil	1888–1945	görögkatolikus kántortanító	2014
530.	Grozdits Antal	1902–1977	általános iskolai tanár	2003
531.	Gudor Lajosné Técsi Ibolya Éva	1918–2001	tanító	2010
532.	Gulyás György	1916–1993	tanító, zenepedagógus, karnagy	2013
533.	Gyarmathi (Lakner) László dr.	1908–1988	egyetemi docens	2002
534.	Gyarmati András	1911–1991	középiskolai tanár	2013
535.	Gyarmati Márkus István	1933–1999	általános és középiskolai tanár, igazgató	2014
536.	Gyires Béla dr.	1909–2001	egyetemi tanár	2002
537.	György Dénes	1936–2009	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2013
538.	Győri Ida	1896–1943	óvónő	2012
539.	Gyula Sándor	1921–2008	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2009
540.	Gyulai Károly	1894–1982	tanító, igazgató	2006
541.	Gyulai Pál	1936–2007	tanár, muzeológus	2008
542.	Gyürky Györgyné Szarvas Katalin	1950–2001	középiskolai tanár	2005
543.	H odor Antal	1931–2000	középiskolai tanár	2009
544.	Hack Márton	1912–1982	középiskolai tanár, igazgató	2014
545.	Hadházy Lajos	1908–1992	tanár, szakfelügyelő, igazgató	2007
546.	Hadnagy Gyula	1889–1970	kántortanító, igazgató	2017
547.	Hagymássy József	1921–1995	tanító, népművelési felügyelő	2010
548.	Hahn István dr.	1913–1984	ókortörténész, egyetemi tanár	2012
549.	Haja István	1929–2000	általános iskolai tanár, igazgató	2014
550.	Hajdu Ágnes	1949–2007	általános iskolai tanár	2015
551.	Hajdú Árpád	1903–1987	tanító	2009
552.	Hajdú Béla	1905–1987	okleveles mezőgazda, igazgató	2017
553.	Hajdú Józsefné Németh Ilona	1937–1990	tanító	2015
554.	Hajdú Róza	1959–2011	óvónő, tanítónő, igazgatóhelyettes	2013
555.	Hajzer Szerén	1944–2006	tanár, főiskolai docens	2013
556.	Halassy Istvánné Német Jolán	1898–1964	tanító	2004
557.	Halász Ferenc	1933–2015	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2017
558.	Halász Imre	1925–2002	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2010
559.	Halász József	1925–2007	gyógypedagógus	2007
560.	Halász Miklós	1924–2011	mérnök-tanár, igazgató	2012
561.	Halászné Radó Edit Eszter	1931–2010	óvónő-gyermekfelügyelő	2013
562.	Hallay Gyula	1918–1984	kántortanító	2005
563.	Halmágyi János	1915–1970	tanító, igazgató	2013
564.	Halmai Lászlóné Kathó Klára dr.	1931–1999	középiskolai tanár	2004
565.	Hamar Endre	1877–1968	tanító	2009
566.	Hamvas József	1902–1966	tanító	2004
567.	Hamvas Józsefné Arany Julianna	1916–2002	tanító	2004
568.	Hankiss János dr.	1893–1959	irodalomtörténész, egyetemi tanár	2004
569.	Hankó Adorján	1873–1941	igazgató-tanító	2014
570.	Hankó László	1910–1969	tanító, ének–zene tanár	2013
571.	Hankó Vilmos dr. (Lemhényi Hankó)	1854–1923	tanár, igazgató, publicista	2013
572.	Hankó Zoltán dr. (Lemhényi Hankó)	1905–1984	tanító, tanár, iskolaigazgató	2017

573.	Hanzéros Ádám	1933–1985	tanár, igazgató	2003
574.	Hanzó Lajos dr.	1915–1964	tanár, intézeti tanár, szakíró	2013
575.	Haramura Gáborné Nagy Jolán	1939–2014	középiskolai tanár	2016
576.	Harangi Jánosné Széchy Mária K.	1930–2006	általános iskolai tanár, igazgatóh.	2007
577.	Harangi Péter	1922–1985	általános iskolai tanár, igazgató	2003
578.	Harangozó László dr.	1927–1999	tanító, iskolaigazgató, főiskolai docens	2015
579.	Haraszti József	1941–2013	általános iskolai tanár, szakvezető, igh.	2014
580.	Hargitai (Holb) Péter	1932–1960	tanár	2017
581.	Harsányi István dr.	1908–2002	középiskolai tanár, pszichológus	2015
582.	Hársfalvi Péter dr.	1928–1985	tanszékvezető főisk. tanár	2008
583.	Háry Károly	1927–2015	kántortanító, általános iskolai tanár, igazgató	2016
584.	Haszmann Pal	1902–1977	tanító, népművész	2009
585.	Havas László dr.	1939–2014	klasszikus filológus, egyetemi tanár	2015
586.	Héczei József	1940–2000	középiskolai tanár, igazgató, koll. igh.	2014
587.	Hegedűs András	1923–1975	középiskolai és főiskolai tanár, főigazgató	2014
588.	Hegedűs Dezső	1922–2000	általános és középiskolai tanár, igazgató	2008
589.	Hegedűs János	1933–1996	tanár, igazgató	2004
590.	Hegedűs Jánosné Nagy Irma	1939–2015	óvónő	2016
591.	Hegedűs Zoltán	1955–2011	tanár	2013
592.	Herczeg Sándor Miklós	1925–2007	tanító, általános iskolai tanár	2008
593.	Hernádi Jánosné Dittrich Éva	1938–1993	oboa-szolfézs szakos tanár	2008
594.	Hettesheimer Ernő	1888–1953	középiskolai tanár	2004
595.	Hiripi Ferenc	1922–1994	általános iskolai tanár, igazgató	2005
596.	Hoffer András dr.	1884–1946	tanár, egyetemi magántanár, igazgató	2012
597.	Holb Gyula	1926–1990	kántortanító, tanár, igazgató	2017
598.	Holdosi József	1951–2005	tanár, író-költő,'cigánymózes'	2012
599.	Hollósi Gábor dr.	1935–2012	biológus, egyetemi docens	2012
600.	Holzinger Erzsébet	1927–2008	tanító, iskolanővér	2009
601.	Homolay Gyula	1907–1983	polgári iskolai tanár	2004
602.	Homolay Gyuláné Bartha Sarolta	1917–1993	óvónő, szakfelügyelő	2004
603.	Honfi Ferenc dr.	1922–2006	tanító, tanár, főiskolai docens	2010
604.	Horicsányi László	1934–2005	agrármérnök, igazgató	2007
605.	Horkay László dr.	1905–1976	gimnáziumi tanár, igazgató, lelkész	2004
606.	Hornyik Andrásné Noszály Ilona	1931–2012	tanító	2013
607.	Hortobágyi István	1929–2003	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2015
608.	Horváth Albert	1909–2005	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2005
609.	Horváth Endre	1903–1976	tanár	2005
610.	Horváth Géza	1943–2011	általános iskolai tanár	2017
611.	Horváth Ilona	1906–1969	tanító, gazdasági iskolai igazgató	2008
612.	Horváth Imre	1928–2012	tanár, főiskolai docens	2013
613.	Horváth István	1921–1998	tanító. általános iskolai tanár	2009
614.	Horváth Károly	1895–1977	középiskolai tanár	2003
615.	Horváth Sándor	1916–2014	középiskolai tanár, igazgató	2014
616.	Horvay (Kronstein) Béla	1885–1969	középiskolai vezetőtanár	2006
617.	Hubert Istvánné Nitschinger Márta	1918–2001	polgári iskolai tanár	2016
618.	Hudák Erzsébet	1953–2000	középiskolai tanár, igazgató	2012
619.	Hunor Józsefné Hódos Erzsébet	1914–2001	óvónő, vezető óvónő	2009
620.	Hunyadi Györgyné Palánki Ilona	1938–2001	tanító	2002

621.	Huszár István	1925–2004	tanító, festőművész	2007
622.	Huszka István	1911–1996	tanító	2002
623.	Hüttl Tivadar dr.	1884–1955	egyetemi tanár, sebészprofesszor	2011
624.	Iby András	1925–1988	középiskolai tanár	2017
625.	Imre Lajos dr.	1900–1974	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
626.	Inántsy Ferenc	1911–1978	középiskolai, főiskolai tanár	2011
627.	Irinyi Károly dr.	1931–1988	történész, egyetemi tanár	2013
628.	Iski Károly	1927–2012	néptanító	2017
629.	Istók Kálmán	1931–1988	középiskolai tanár	2006
630.	Iván Ágnes	1954–2010	tanár, gyakorlóiskolai szakvezető	2011
631.	Iván Lajos	1931–2006	tanár, kollégiumi igazgató	2011
632.	Ivancsó Ágoston	1862–1931	kántortanító	2012
633.	Ivancsó Dénes	1923–2009	népművelő, tanár	2009
634.	Ivancsó Elek	1885–1962	pap, gimnáziumi és főiskolai tanár	2013
635.	Ivancsó György	1926–2005	kántortanító, általános iskolai tanár	2008
636.	Ivancsó Jenő Ödön	1888–1967	kántortanító, népművelő, igazgató	2012
637.	Ivancsó Tibor	1927–2006	görögkatolikus pap, hitoktató	2016
638.	Ivancsó Tiborné Hódi Mária M.	1927–2004	tanító	2009
639.	Iványi Gergely	1912–1991	középiskolai tanár, intézeti tanár	2013
640.	Iványi Gergelyné Sáska Erzsébet	1921–2007	óvónő	2013
641.	Jaczkó Pál	1930–214	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2016
642.	Jakab István dr.	1928–2013	középiskolai tanár, igazgató, egyetemi docens	2017
643.	Jakó Edith	1898–1977	polgári iskolai tanár	2008
644.	Jakucs István	1882–1964	középiskolai tanár, kollégiumigazgató	2003
645.	Jakucs László dr.	1926–2001	geológus, egyetemi tanár	2013
646.	Janda Iván	1923–2007	tanár, igazgató, karnagy	2010
647.	Jankó Csaba Tamás	1970–2007	általános iskolai tanár	2015
648.	Jankó Istvánné Kóczi Erzsébet	1917–1998	tanító	2006
649.	Jankó Szép Sándor	1944–2002	középiskolai tanár, igazgató	2014
650.	Jankovich László dr.	1887–1967	egyetemi tanár	2010
651.	Jánószky Mihály dr.	1920–2001	főiskolai tanár, főigazgatóhelyettes	2002
652.	Jánovszky Etelka	1928–2013	tanító, általános iskolai tanár, szakoktató	2014
653.	Jászberényi István dr.	1948–2001	egyetemi docens	2004
654.	Jászovics Miklós	1928–1995	tanító, tanár	2012
655.	Jausz Béla dr.	1895–1974	egyetemi tanár	2004
656.	Jeles István	1933–2015	tanító, általános iskolai tanár, szakfelügyelő, ig.	2016
657.	Jenes Sándor	1900–1982	kántortanító, iskolaigazgató	2012
658.	Jeney Endre dr.	1891–1970	orvos, egyetemi tanár	2011
659.	Jeney Lajos dr.	1933–2014	építészmérnök, iskolaépítész	2017
660.	Jobbágy Bertalan	1910–1998	kántortanító, tanár, igazgató	2010
661.	Jobbágy Bertalan	1943–2013	általános iskolai tanár	2016
662.	Jobbágy Bertalanné Tarr Katalin	1913–2001	tanító, általános iskolai tanár	2011
663.	Jóború Magda dr.	1918–1982	tanár, egyetemi docens, művelődéspolitikus	2016
664.	Jodál Károly	1912–1997	vezetőtanár, tanárképző intézet igazgatóh.	2010
665.	Jónás Lajos	1914–1987	tanító	2006
666.	Joó Gábor Kázmér	1939–1964	tanító, kollégiumi vezető	2012
667.	Jósvai László dr.	1921–1995	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
668.	Jósvay Gábor	1876–1948	kántortanító, igazgató	2006

669.	Józsa László dr	1938–1986	egyetemi docens	2006
670.	Juhász Attila	1927–2001	mérnök, mérnök-tanár, presbiter	2012
671.	Juhász Gergelyné Barta Magdolna	1937–1998	tanító	2010
672.	Juhász Géza dr.	1894–1968	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
673.	Juhász Ilona	1902–1997	tanító, gazdasági szaktanító	2004
674.	Juhász Imre dr.	1932–2013	tanító, középiskolai tanár	2014
675.	Juhász Károly	1909–1979	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
676.	Juhász László	1903–1991	általános iskolai tanár	2006
677.	Juhász Tibor	1926–2008	tanító, általános iskolai tanár	2010
678.	Juhász Tiborné Papp Katalin	1929–1986	általános iskolai tanár	2004
679.	Juhász Zoltán	1928–1999	igazgató-tanító, általános iskolai tanár	2004
680.	Julow Viktor dr.	1919–1982	egyetemi tanár	2003
681.	Jung György	1942–2010	tanító, általános iskolai tanár	2012
682.	Jurcsák Lászlóné dr. Bartha Éva	1926–2013	tanár, tanszékvezető, főigazgatóhelyettes	2014
683.	Justyák János dr.	1929–2012	egyetemi tanár	2013
684.	Kabály Ferenc	1935–2007	tanító, gyógypedagógus	2007
685.	Kabán Ferenc	1926–1988	biológus, tanár	2008
686.	Kacsó Ferenc	1941–2012	középiskolai tanár, tankönyvíró	2013
687.	Kacsur István dr.	1928–2010	tanár, egyetemi docens	2011
688.	Kádár László dr.	1908–1989	földrajztudós	2008
689.	Kádár Tihamér	1915–1965	középiskolai tanár	2014
690.	Kádár Zoltán dr.	1915–2003	egyetemi tanár	2009
691.	Kádár Zsombor	1923–2008	erdőmérnök, tanár	2009
692.	Kádas Sándor	1932–1994	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2016
693.	Kakucsi Ferenc	1932–2007	tanító, általános iskolai tanár	2011
694.	Kakucsi Géza	1920–2012	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2013
695.	Kakucsi Gézáné Fényi Piroska	1920–1983	tanító	2005
696.	Kalas Ferenc	1914–1984	általános iskolai tanár	2006
697.	Kállai Imréné Nikodémusz Margit	1912–1994	tanító	2006
698.	Kállai János	1938–1994	tanító, iskolaigazgató	2012
699.	Kálmán Attila dr.	1938–2015	tanító, tanár, igazgató, köznevelési államtitkár	2016
700.	Kálmán Béla dr.	1913–1997	egyetemi tanár, akadémikus	2003
701.	Kálmán Istvánné Germán Piroska	1954–2003	óvodapedagógus, óvodavezető	2014
702.	Kálmánchey Endre dr.	1914–1993	középiskolai tanár	2002
703.	Kálmánchey Gábor	1887–1978	igazgató-tanító, kántor	2007
704.	Kálmánchey Tibor	1914–1988	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2003
705.	Kálmánfi Béla Zsolt dr.	1924–1988	tanító, tanár, főiskolai tanár	2014
706.	Kalmár József	1871–1948	tanító	2004
707.	Kalmár Lajosné dr., Julow Katalin	1915–1996	főiskolai docens	2004
708.	Kalmár Zoltán	1925–1984	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
709.	Kalmár Zoltánné Virág Ilona Katalin	1926–2012	tanító	2012
710.	Kanyuk János	1930–1989	tanító, általános iskolai igazgató	2015
711.	Kaplonyi Miklósné Oláh Katalin E.	1930–2011	tanító	2011
712.	Kapornai András	1932–1996	általános iskolai tanár, igazgató	2002
713.	Kapornaki Pálné Kassai Margit	1920–1996	óvónő	2009
714.	Kapusi Imre	1934–1984	tanító, tanár, tv-szerkesztő	2005
715.	Karácsony Sándor dr.	1891–1952	filozófus, egyetemi tanár	2003
716.	Karádi János	1926–2011	tanító, tanár	2012

717.	Karai Sándor	1859–1936	középiskolai tanár, igazgató	2006
718.	Karalyos Gyula dr.	1905–1994	tanító, jogász, középiskolai tanár	2012
719.	Karancsy László dr.	1927–2015	középiskolai tanár, egyetemi tanár	2017
720.	Karasszon Dezsőné dr., Nagy Márta	1955–2008	ének-zenetanár	2010
721.	Kardos Albert dr.	1861–1945	középiskolai tanár, igazgató	2007
722.	Kardos Lászlóné Ivancsó Ágnes	1930–1978	tanító	2011
723.	Kárpáti György	1894–1962	tanító	2007
724.	Kárpáti Jenő	1928–2011	tanító, tanár	2012
725.	Kárteszi Ferenc dr.	1907–1989	tanszékvezető egyetemi tanár	2008
726.	Kassai Ernőné	1911–2000	középiskolai tanár	2009
727.	Kátai János	1918–1992	tanító, tanár	2005
728.	Kathó István	1937–2007	tanító, általános iskolai tanár	2009
729.	Katona Dóra	1899–1993	óvodavezető	2003
730.	Katona Ferenc	1916–2005	tanító	2011
731.	Katona Sándor	1944–2006	általános iskolai tanár	2009
732.	Kecsedi Gáborné Márton Mária	1933–2004	óvónő	2009
733.	Kecskés Gyula	1901–1987	tanító, igazgatóhelyettes	2002
734.	Kecskés István	1930–2013	általános iskolai tanár, iskolaigazgató, költő	2016
735.	Kecskés József	1893–1946	tanító	2003
736.	Kecskés László	1919–1998	tanár, iskolaigazgató	2002
737.	Kecskés Péter	1911–1995	tanító, szaktanító, tanár	2007
738.	Kelemen Géza	1899–1978	tanító, gyógypedagógus	2002
739.	Kelemen Lajos	1940–2007	középiskolai tanár, szakfelügyelő	2011
740.	Kelemen László dr.	1919–1984	egyetemi tanár	2002
741.	Kelen Tibor dr.	1930–1993	tanszékvezető egyetemi tanár	2004
742.	Kellermann Mártonné Monostori R.	1921–2000	óvodavezető	2002
743.	Kenézy Gyula dr.	1860–1931	orvos, egyetemi tanár	2011
744.	Kennyey Zoltán	1911–1979	középiskolai tanár	2017
745.	Kerek lajos	1928–2016	általános iskolai tanár, igazgató	2017
746.	Kerekes Klára	1923–2012	tanító, általános iskolai tanár	2013
747.	Kerekes Péter dr.	1940–1984	egyetemi docens	2003
748.	Kerékgyártó Béla	1912–2004	tanító, tanár, igazgató	2011
749.	Keresztessy Ilona	1914–1999	általános iskolai tanár	2010
750.	Kerezsi Istvánné Szarvas Amália	1947–2010	óvónő	2012
751.	Kertész Andor dr.	1929–1974	egyetemi tanár	2002
752.	Kertész Gyula dr.	1935–2002	főiskolai docens	2003
753.	Kertész László	1935–1971	középiskolai tanár	2002
754.	Kertész Pál	1926–2006	tanító, tanár, igazgató	2006
755.	Keszi Kovács László dr.	1908–2012	néprajzkutató, egyetemi tanár	2013
756.	Kettesy Aladár dr.	1893–1983	szemészprofesszor	2006
757.	Kilyén Zoltán	1911–1994	tanító, igazgató	2009
758.	Kincses Gyuláné	1928–2012	gyógypedagógiai tanár, logopédus, igh.	2013
759.	Király István	1930–2010	tanító, tanár, igazgató	2010
760.	Király Jenő	1885–1958	tanár, festőművész	2002
761.	Király Róbert	1913–2005	középiskolai tanár	2006
762.	Király Róbertné Podelenszki Gizella	1923–2005	középiskolai tanár	2008
763.	Király Uzor	1912–1959	középiskolai tanár	2009
764.	Kiss Albertné dr., Kaszab Magda	1935–2005	minisztériumi főmunkatárs	2006

765.	Kiss Andor dr.	1930–2011	lelkész, hitoktató, iskolaalapító	2013
766.	Kiss Antal	1921–2008	tanító, tanár, igazgatóhelyettes	2011
767.	Kiss Aranka	1896–1984	tanítóképző-intézeti tanár	2004
768.	Kiss Árpád dr.	1907–1979	tanszékvezető főiskolai tanár	2005
769.	Kiss Ferenc	1862–1948	lelkipásztor, professzor	2007
770.	Kiss Gyula	1953–2014	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2015
771.	Kiss Gyula Tibor	1968–2011	általános iskolai tanár	2013
772.	Kiss Ilona dr.	1939–2010	középiskolai tanár, főiskolai docens	2011
773.	Kiss Imre Barna	1929–2006	középiskolai tanár, könyvtáros	2007
774.	Kiss Istvánné Chmely Erzsébet	1910–1997	tanító	2012
775.	Kiss János	1932–2006	kollégiumi igazgató	2006
776.	Kiss Jánosné	1896–1977	tanár	2012
777.	Kiss József (Gy. Kiss)	1926–2013	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2015
778.	Kiss Józsefné (Gy. Kissné) Kemecsey Róza	1939–2008	tanító, általános iskolai tanár, szakfelügy.	2015
779.	Kiss Kálmánné dr., Posztós Margit	1935–2016	középiskolai tanár, igazgató, címzetes igazgató	2017
780.	Kiss Lajos	1925–2002	kántortanító	2003
781.	Kiss Lajos	1920–2006	középiskolai tanár, igazgató	2008
782.	Kiss Lajos dr.	1910–2002	főiskolai tanár	2004
783.	Kiss Lajos Zoltán	1898–1978	tanító	2004
784.	Kiss Lajosné Cihó Erzsébet	1921–1999	tanító	2017
785.	Kiss László	1932–2002	gimnáziumi igazgató	2003
786.	Kiss László	1928–1998	tanító	2005
787.	Kiss László dr.	1910–1992	pap, gimnáziumi igazgató	2004
788.	Kiss Lázár	1935–1997	középiskolai tanár	2008
789.	Kiss Miklósné Sajtos Margit	1928–2011	tanító, gyógypedagógus	2012
790.	Kiss Sándor dr. (É. Kiss Sándor)	1914–1984	középiskolai tanár, főiskolai igazgató	2004
791.	Kiss Tamás dr.	1912–2003	ref. lelkész, tanár, költő, író	2008
792.	Kiss Tihamér dr.	1905–2005	egyetemi magántanár	2006
793.	Kiss Zoltán	1928–2001	általános iskolai tanár, igazgató	2005
794.	Kiss Zoltán	1942–2007	tanító, tanár, igazgató	2012
795.	Kiszelka Ferencné Koma Júlia	1926–2006	tanító, igazgató	2016
796.	Kituljak Andrásné Urbancsopk Etelka P.	1936–2012	óvónő	2014
797.	Klincse Julianna	1926–2010	tanító, igazgatóhelyettes	2011
798.	Klucsik Dániel	1903–1974	általános iskolai tanár	2002
799.	Koczóh Sándor	1893–1970	tanító, igazgató	2002
800.	Kocsány Antalné Csiszár Piroska	1906–2004	középiskolai tanár	2011
801.	Kocsár István	1925–2000	tanító	2003
802.	Kocsár Istvánné Vincze Márta	1934–1987	általános iskolai tanár	2003
803.	Kocsis Mihály	1931–2008	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2009
804.	Kollányi Boldizsárné Bihari Margit	1877–1962	tanító	2007
805.	Kollár József	1927–2007	középiskolai tanár	2009
806.	Koloszár Alfonz János	1926–2004	tanító, tanár, szakfelügyelő	2016
807.	Koloszár Gézáné Martyin Erzsébet	1932–2006	tanító, igazgatóhelyettes	2008
808.	Koloszár István	1939–1986	tanító	2013
809.	Kolozsvári Pálné Újvárosi Erzsébet	1940–1996	óvónő	2008
810.	Komádi Erzsébet	1931–2012	középiskolai tanár	2015
811.	Komáromi Gáborné Melegh Eleonóra	1914–1984	tanító	2004
812.	Komjáthy István	1917–1963	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2005

813.	Komlóssy Albert	1917–1996	középiskolai tanár	2017
814.	Komor András	1939–2010	tanító, általános iskolai tanár	2012
815.	Komoróczy Györgyné dr., Bisitzky M.	1909–1988	középiskolai tanár, szakfelügyelő	2013
816.	Koncz Aurélné Karácsony Ottilia	1871–1956	középiskolai tanár, intézeti igazgató	2005
817.	Konczili Sándor	1925–2014	tanító, igazgató	2014
818.	Konrád Teréz	1869–1928	tanító, tanár, igazgató	2014
819.	Kónya István dr.	1923–2004	tanár, egyetemi tanár, rektor	2013
820.	Kónya Istvánné Kegyes Klára	1945–1994	középiskolai tanár	2009
821.	Kónya József dr.	1904–1985	gimnáziumi tanár	2004
822.	Kónya Józsefné dr., Timon Klára M.	1938–2007	tanár, egyetemi adjunktus	2007
823.	Koós Ferenc	1911–1995	tanító, iskolaigazgató	2013
824.	Koós Sándor	1931–1994	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2014
825.	Kopányi Mária dr.	1898–1978	középiskolai tanár, igazgató	2002
826.	Kopasz Károly	1926–1973	tanár, festőművész	2006
827.	Kordás Ferenc	1911–1993	tanár	2006
828.	Korkos Jenő Zoltán	1926–2009	festőművész, rajztanár	2011
829.	Kornya Sándor	1901–1975	középiskolai tanár, igazgató	2002
830.	Korózs István	1894–1939	kántortanító, igazgató-tanító	2015
831.	Korsós József	1916–1987	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2007
832.	Korsós Józsefné Porzsolt Margit	1914–2007	tanító	2015
833.	Kósa Lajos	1932–2013	középiskolai tanár	2014
834.	Kósa László	1944–2014	középiskolai tanár, építész üzemmérnök	2015
835.	Koszorús Oszkárné Kovács Hajnalka	1944–2015	óvodapedagógus, vezető óvónő	2017
836.	Kosztolányi László	1918–2000	igazgató-tanító	2003
837.	Kosztolányi Lászlóné Havas Vilma	1917–1996	tanító, általános iskolai tanár	2003
838.	Kotormán Mihály	1947–2015	középiskolai tanár, vezetőtanár, igazgatóhelyettes	2016
839.	Kovács András dr.	1960–2011	egyetemi adjunktus	2012
840.	Kovács Antal	1929–2006	általános iskolai tanár	2008
841.	Kovács Béla	1913–1982	középiskolai testnevelő tanár	2013
842.	Kovács Csongor	1939–1990	gyógypedagógus, igazgató, főisk. docens	2010
843.	Kovács Erzsébet	1907–1989	polgári iskolai tanár	2004
844.	Kovács Gábor	1931–2012	középiskolai tanár, igazgató	2013
845.	Kovács György dr.	1928–2007	főigazgató, főiskolai tanár	2013
846.	Kovács Gyula	1931–2002	általános iskolai tanár	2005
847.	Kovács Gyuláné Barabás Margit	1928–2006	általános iskolai tanár	2007
848.	Kovács Ilona	1923–1997	középiskolai tanár	2005
849.	Kovács István	1923–1995	gyógypedagógiai tanár, igazgató	2002
850.	Kovács István	1914–1970	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2005
851.	Kovács Istvánné Esenczki Mária	1953–2004	tanár, iskolaigazgató	2005
852.	Kovács Istvánné Gáll Mária	1927–2016	tanító, általános iskolai tanár	2017
853.	Kovács Istvánné Kürthy Klára	1913–1995	tanító	2004
854.	Kovács József	1950–2013	néptáncpedagógus	2013
855.	Kovács József dr.	1912–1983	középiskolai tanár, főiskolai főigazgató	2007
856.	Kovács Józsefné Simon Katalin	1932–1994	tanító, gyakorlóiskolai csoportvezető	2014
857.	Kovács Kálmán Attila	1943–2011	zenetanár, igazgató, karnagy	2012
858.	Kovács László dr.	1942–2014	tanító, ált. iskolai tanár, főiskalai docens	2015
859.	Kovács László György dr.	1936–2013	középiskolai és egyetemi tanár	2014
860.	Kovács Magdolna dr.	1914–1990	matematika-fizika szakos tanár	2010

861.	Kovács Margit	1899–1976	tanár, középiskolai igazgató	2005
862.	Kovács Máté dr.	1906–1972	könyvtáros, egyetemi tanár	2004
863.	Kovács Mátyás	1902–1990	tanár, iskolaigazgató	2006
864.	Kovács Péter (K. Kovács) dr.	1912–1981	tanár, néprajzkutató	2012
865.	Kovács Sándor	1942–2005	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
866.	Kovács Sándor Béla dr.	1948–2011	általános iskolai tanár, igazgató	2014
867.	Kovács Tibor	1924–2006	gyógypedagógus	2007
868.	Kovács Tibor László	1927–2013	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2014
869.	Kovács Tiborné Fábián Margit	1913–1981	tanító, általános iskolai tanár	2013
870.	Kovács Vendel dr.	1913–1970	középiskolai és főiskolai tanár	2010
871.	Kovács Zoltán	1930–2010	középiskolai tanár	2012
872.	Kovalcsik András	1931–2007	tanár, igazgatóhelyettes	2011
873.	Kozák Ferenc	1926–1980	tanító, tanár, igazgató	2008
874.	Kozák Lajos	1919–1997	zenetanár, karmester, zeneszerző	2015
875.	Kozaróczy Gyuláné dr., Tótfalusi M.	1936–2010	tanító, tanár, igazgató	2013
876.	Kozma Sándor	1840–1922	tanító, gimnáziumi igazgató	2006
877.	Köblös Samu	1875–1939	középiskolai tanár, gimnáziumi igazgató	2007
878.	Ködöböcz József	1913–2003	tanítóképző intézeti tanár, főigazgatóh.	2015
879.	Köntzey József	1926–2007	agrármérnök, szaktanár	2010
880.	Körmendi Géza dr.	1929–2015	tanár, igazgató, helytörténész	2017
881.	Kövér Sándor	1939–2013	általános iskolai tanár, igazgatóh.	2014
882.	Kövérné Porcsalmy Mária	1911–1991	tanító, általános iskolai tanár	2008
883.	Kövesdy László	1894–1972	építészmérnök, tanár, igazgató	2004
884.	Középesy Mária	1916–1994	általános iskolai tanár	2007
885.	Krasznay Ferenc	1923–1979	tanító, főiskolai docens	2009
886.	Krasznay Ferencné Bernáth Mária	1924–2006	tanító	2009
887.	Krecsmáry László Zoltán	1937–1972	tanító, általános iskolai tanár	2005
888.	Krizsán Béla	1931–2001	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2017
889.	Krizsán József	1895–1963	zenetanár	2010
890.	Kuki Lajos	1909–1996	tanító, általános iskolai igazgató	2010
891.	Kuknyó János dr.	1935–2014	általános, középiskolai és főiskolai tanár	2015
892.	Kulcsár Gyula	1956–1988	tanár, igazgatóhelyettes	2013
893.	Kun Ákos dr.	1927–2006	orvos, egészségügyi szaktanár	2013
894.	Kun Sándor dr.	1900–1947	gimnáziumi igazgató	2006
895.	Kun Sándorné Delea Zsuzsanna	1943–1992	óvodapedagógus	2002
896.	Kunos András	1912–2006	gimnáziumi tanár	2013
897.	Kunos Andrásné Sikari Kovács Margit	1919–2012	intézeti tanár	2013
898.	Kunráth Sándor	1921–1998	kántortanító, általános iskolai tanár	2014
899.	Kunszabóné Dancs Edit	1950–2006	középiskolai tanár, igazgató	2011
900.	Kupás Pál	1935–1989	tanár, szakfelügyelő	2004
901.	Kurucz János	1914–1994	tanító	2014
902.	Kusmiczki Sándor	1948–2004	általános iskolai tanár, igazgató	2011
903.	Kutas György	1917–2005	általános iskolai tanár	2014
904.	Kutas Györgyné Szénási (Szvák) Ilona	1913–2002	általános iskolai tanár	2014
905.	Kutas Pál	1910–1998	agrármérnök, főiskolai adjunktus	2013
906.	Kuti József	1912–2002	általános iskolai tanár, igazgató	2003
907.	Kuti Józsefné Grünfeld Márta	1922–1995	általános iskolai tanár	2003
908.	Labay Anna	1917–2007	tanító	2011

909.	Labossa Gusztáv	1933–2010	általános iskolai tanár	2011
910.	Laczkó József	1938–2010	tanító	2012
911.	Laczkó Pál	1930–2000	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2015
912.	Lada János	1892–1976	igazgató-tanító	2008
913.	Ladányi Józsa dr.	1898–1985	orvos, sebész, egyetemi tanár	2010
914.	Ládi József	1924–1975	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2009
915.	Lakatos István	1914–1982	középiskolai, főiskolai tanár	2011
916.	Lakatos János dr.	1930–2004	általános iskolai igazgató	2005
917.	Lakatos Menyhért	1926–2007	mérnök-tanár, író, költő	2012
918.	Lakner (Gyarmathi) József	1872–1938	középiskolai tanár	2004
919.	Lakos Lászlóné Sáfrány Magdolna	1933–1997	tanító, szakfelügyelő	2002
920.	Lakos Sándorné Máthé Izabella	1906–2000	tanító	2010
921.	Lányi Pálné Tömöri Krisztina	1907–1996	óvónő	2007
922.	László Géza	1897–1978	tanár, gimnáziumi igazgató	2004
923.	Laukonidesz József	1909–1978	tanár, szakfelügyelő	2007
924.	Lavotta Kamilla	1940–2003	zenetanár, igazgató	2011
925.	Lazányi Lajos	1931–2003	középiskolai tanár, igazgató	2013
926.	Lázár Gyula	1915–1971	tanító	2007
927.	Lázár Károly	1889–1959	tanító, tanár, tankönyvíró, pedagógiai szakíró	2017
928.	Lénárd Ferenc dr.	1911–1988	pszichológus, egyetemi tanár	2011
929.	Lengváry József	1916–2001	tanító, tanár	2007
930.	Lengváry Józsefné Kokas Berta	1923–2000	tanító, tanár	2007
931.	Lengyel Endre	1880–1959	középiskolai tanár	2004
932.	Lengyel Imre dr.	1910–1978	tanár, egyetemi oktató	2003
933.	Lengyel István	1939–2010	általános iskolai tanár	2011
934.	Lengyel Józsefn Regőczi Róza	1956–2006	általános iskolai tanár	2016
935.	Lengyel Lajos dr.	1900–1968	középiskolai tanár, szótárszerkesztő	2017
936.	Lengyel Mihály	1876–1945	kántortanító	2003
937.	Lengyel Mihály	1932–2012	tanár, iskolaigazgató	2012
938.	Lengyel Mihályné Szanyi Anna	1933–2002	általános iskolai tanár	2003
939.	Leskovics József	1941–2008	középiskolai tanár	2010
940.	Lévai Tamás	1940–1986	tanító, általános iskolai tanár	2014
941.	Lévay Botond	1943–2008	tanár, író, költő	2009
942.	Liki Imre János dr.	1904–1961	rektor, főiskolai tanár, bazilita szerzetes	2017
943.	Ling Jolán dr.	1948–2010	vegyész, középiskolai tanár	2011
944.	Lini István	1911–1988	középiskolai tanár, iskolaalapító igazgató	2017
945.	Lipcsei János	1938–1991	tanító	2003
946.	Lipták András dr.	1935–2012	egyetemi tanár, akadémikus	2013
947.	Liszkay László	1919–1994	tanító, általános iskolai igazgató	2011
948.	Lobotka János Pál	1935–2010	zenetanár, fúvószenekar-vezető	2011
949.	Lóky Béla dr.	1871–1946	róm. kat. pap, középiskolai tanár, igazgató	2004
950.	Loránd Ferenc dr.	1930–2015	pedagógus, pedagógiai kutató	2016
951.	Losoncz Mihályné dr., Tengerdi A.	1926–1987	főiskolai tanár	2009
952.	Lovas Antal	1913–2000	tanító, általános iskolai tanár, igazgatóh.	2005
953.	Lovas László	1908–2005	általános iskolai tanár	2007
954.	Lovas Mártonné Tóth Amália	1910–1989	középiskolai tanár	2009
955.	Lovas Rezső dr.	1916–1967	középiskolai tanár	2008
956.	Lovas Rezsőné dr., Varga Erzsébet	1914–1990	középiskolai tanár	2008

957.	Lovász Gáborné Sarkadi Veronika	1937–2002	tanító	2012
958.	Lovász György dr.	1930–2016	középiskolai tanár, főiskolai docens	2017
959.	Lovász Gyula	1940–2002	tanár, igazgató	2004
960.	Lovász Sándor	1925–1997	középiskolai tanár	2007
961.	Lővei Károly	1938–2006	középiskolai tanár	2006
962.	Ludman Györgyné Borsos Mária	1914–1998	tanító	2016
963.	Ludmann Lídia	1913–1992	tanító, igazgatóhelyettes	2012
964.	Ludnai István	1933–1997	általános iskolai tanár	2005
965.	Lugosi Istvánné Hajdú Irén	1932–2013	általános iskolai tanár	2014
966.	Lukács Gáspár dr.	1908–1986	tanár, igazgatóhelyettes	2013
967.	Lukács László	1934–1989	középiskolai tanár, igazgató	2002
968.	Lupsa Józsefné Gál Mária	1950–2013	tanító	2014
969.	Lutter Béla dr.	1908–1967	tanszékvezető egyetemi docens, igazgató	2002
970.	Lyachovics József	1917–1999	általános iskolai tanár	2007
971.	Lyachovics Józsefné Márton Erzsébet	1921–2004	általános iskolai tanár, igazgató	2007
972.	Maácz János	1928–1982	főiskolai tanár	2010
973.	Maczák András	1925–2015	középiskolai közgazdász-tanár, szakfelügyelő	2016
974.	Mácsik Ernőné Bazsa Klára	1942–1986	tanító, gyógypedagógiai tanár	2003
975.	Madarász Gyula	1935–2012	tanár, festőművész, főiskolai tanár	2012
976.	Mados Mihály	1924–2001	tanító, középiskolai tanár	2008
977.	Maghy Zoltánné Kerekes Katalin	1910–2001	tanító	2008
978.	Magi István	1944–2013	középiskolai tanár	2014
979.	Magi János	1837–1902	lelkész, középiskolai tanár	2010
980.	Magyar Zoltán dr.	1906–1992	középiskolai tanár	2002
981.	Magyari András dr.	1918–2005	egyetemi tanár	2007
982.	Magyari Árpád	1910–1962	tanító	2004
983.	Magyari Árpádné Rápolti Ilona	1917–2006	tanító	2008
984.	Major Béláné Bujdosó Erzsébet	1943–1999	tanár, igazgatóhelyettes	2012
985.	Majoros István	1913–1998	középiskolai tanár	2010
986.	Majoros Zoltánné Antal P. Ilona	1926–1977	középiskolai tanár	2008
987.	Majzik Lajosné dr.–né, Márton Ilona	1921–2008	tanító	2012
988.	Makai Mihály	1947–2008	általános iskolai tanár, művelődésiház-ig.	2009
989.	Makay László	1914–1998	tanár, múzeumigazgató	2011
990.	Makkai Sándor dr.	1890–1951	egyetemi tanár, teológiai professzor	2003
991.	Makláry Lajos	1890–1974	kántor, társkarnagy	2003
992.	Makláry Pap Ernő	1908–1973	tanító	2013
993.	Makláry Pap Mór	1846–1917	tanító, igazgató, teológus	2002
994.	Makó Judit	1941–1999	gyógypedagógus, internátusvezető	2009
995.	Makranczy Béla dr.	1912–2004	egyetemi adj., tanszékvezető főisk. tanár	2005
996.	Makszin Mihály dr.	1909–1997	középiskolai tanár, főiskolai adjunktus	2002
997.	Mándoki Ernő	1919–1970	piarista pap, tanár, karnagy	2004
998.	Mányi Gábor	1930–2016	középiskolai tanár, fizika szakfelügyelő	2017
999.	Marczinkó Istvánné Kovács Katalin	1943–2009	általános iskolai tanár, könyvtáros	2014
1000.	Margócsy Gyula	1915–1984	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2017
1001.	Margócsy József dr.	1919–2013	középiskolai és főiskolai tanár, főigazgató	2014
1002.	Margócsy Józsefné dr., Oberländer Erzsébet	1919–1995	középiskolai tanár	2014
1003.	Márk Jenő	1905–1975	igazgató-tanító	2002
1004.	Márk Jenőné Beke Vilma	1906–1983	tanító	2002

1005.	Marssó József dr.	1901–1990	középiskolai tanár, gazdasági szaktanár	2015
1006.	Martinák János	1941–2016	középiskolai tanár, könyvtáros	2017
1007.	Márton Antal	1898–1994	tanító	2002
1008.	Márton József	1930–2010	tanító, tanár, igazgató	2011
1009.	Márton Károly	1952–2009	tanár, kollégiumi igazgató	2010
1010.	Márton Lászlóné dr., Soós Klára	1926–2009	gyémántdiplomás tanító	2010
1011.	Máté József	1931–1986	tanár, igazgató	2006
1012.	Máthé Ernőné dr., Pünkösti P.	1915–1985	polgári iskolai tanár	2009
1013.	Máthé Imre dr.	1911–1993	középiskolai, egyetemi tanár	2011
1014.	Mátis Béla	1891–1987	tanító	2014
1015.	Matolcsi Miklós	1935–1993	általános iskolai tanár, igazgató	2009
1016.	Mátyás Ernő dr.	1935–2012	tanár, egyetemi docens	2012
1017.	Mátyás Ferenc	1927–2011	általános iskolai tanár	2012
1018.	Mayer István	1909–1996	tanító	2008
1019.	Medgyessy Istvánné Simon Margit	1914–2003	középiskolai tanár	2007
1020.	Megyeri György	1912–1999	intézeti tanár	2013
1021.	Méhes József dr.	1920–2009	orvos, főiskolai tanár, gyógypedagógus	2013
1022.	Méhes Zoltánné dr., Fekete Margit	1925–2010	tanító, általános iskolai tanár	2013
1023.	Mélykúti János	1930–2000	tanár, gyakorlóiskolai szakvezető	2009
1024.	Mester István dr.	1907–1984	tanár, szakfelügyelő	2002
1025.	Mester Károly	1916–1986	kántortanító, általános iskolai tanár, ig.	2015
1026.	Mester Károlyné Kazai Erzsébet	1926–2006	tanító	2015
1027.	Mester Mária	1909–1995	tanító, általános iskolai igazgató	2007
1028.	Mészáros Boldizsár	1940–2001	tanító, iskolaigazgató	2017
1029.	Mészáros Ede dr. vitéz	1889–1964	tanszékvezető egyetemi tanár	2004
1030.	Mészáros Józsefné Monoki Magdolna	1927–1983	tanító	2007
1031.	Mezőfi Zoltánné Fekete Julianna	1938–2010	óvónő, óvodai felügyelő	2012
1032.	Mihály János	1914–1993	középiskolai tanár, igazgató	2002
1033.	Mihály Jánosné Tóth Ilona	1923–1980	tanár	2013
1034.	Miklovich György	1932–1999	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2015
1035.	Miklovich Györgyné Uszkay Matild Paula	1929–2011	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2015
1036.	Mikó Gyula	1927–2007	gyógypedagógus	2009
1037.	Mikó Gyuláné Latorcai Klára	1927–2008	gyógypedagógus	2009
1038.	Mikó Sándor dr.	1921–1998	középiskolai tanár, egyetemi docens	2013
1039.	Mirkó János dr.	1911–1992	tanár, szakfelügyelő, igazgató	2003
1040.	Misley Győző	1931–1998	tanár, szakfelügyelő	2008
1041.	Mitrovics Gyula dr.	1871–1965	egyetemi professzor	2005
1042.	Mjazovszky Albert	1913–1991	középiskolai tanár	2013
1043.	Mlinkó István	1872–1924	gyógypedagógus	2012
1044.	Módis László dr.	1903–1972	professzor	2003
1045.	Módy György dr.	1926–2013	tanár, történész, muzeológus	2015
1046.	Mohácsi Amália	1930–2004	középiskolai tanár	2005
1047.	Mohácsi János	1935–1978	általános iskolai tanár	2007
1048.	Mohácsi Jánosné Alföldi Elza	1941–2008	gyakorlóiskolai szakvezető tanító	2009
1049.	Mojzes János dr.	1935–1988	tanár, egyetemi docens	2003
1050.	Molnár András	1893–1971	középiskolai tanár, igazgató	2003
1051.	Molnár Antal dr.	1924–1998	középiskolai tanár, főiskolai adjunktus	2007
1052.	Molnár Dániel	1928–1984	középiskolai tanár	2011

1053.	Molnár Elek	1908–1945	középiskolai igazgatóhelyettes	2006
1054.	Molnár Elekné Kovács Anna	1923–1989	középiskolai tanár	2006
1055.	Molnár Elemér	1929–2007	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
1056.	Molnár Ferenc	1941–2008	tanító, általános iskolai tanár	2008
1057.	Molnár Ferenc	1887–1962	kántortanító	2006
1058.	Molnár Ferencné Csomor Erzsébet	1938–2004	tanító	2005
1059.	Molnár György	1944–2006	tanár, szakképző iskola tagozatvezetője	2016
1060.	Molnár Gyula	1940–1993	általános iskolai tanár	2006
1061.	Molnár István	1923–1964	tanár	2004
1062.	Molnár István dr.	1875–1943	középiskolai tanár	2002
1063.	Molnár János	1889–1957	református kántortanító	2003
1064.	Molnár János	1930–2002	középiskolai tanár, igazgató	2012
1065.	Molnár Lajos	1933–1993	tanító, általános iskolai igazgató	2005
1066.	Gy. Molnár Lajos	1917–1996	tanító, középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2017
1067.	Molnár Lajos dr.	1922–1997	szemész, egyetemi oktató	2007
1068.	Molnár László dr.	1903–1987	jogász, tanító, általános iskolai tanár	2004
1069.	Molnár Miklósné Csont Irma	1911–2009	tanító	2010
1070.	Molnár Pál	1937–2007	tanító, általános iskolai tanár	2014
1071.	Molnár Pál dr.	1907–1968	tanár, könyvtáros	2003
1072.	Molnár Sándor dr.	1919–2004	főiskolai tanár	2005
1073.	Molnár Zoltán	1922–2014	középiskolai tanár	2016
1074.	Molnos Angéla dr.	1923–2008	nyelvész, egyetemi oktató	2010
1075.	Móricz Katalin	1942–1998	középiskolai tanár, könyvtáros	2015
1076.	Morvay Ferenc	1886–1980	középiskolai tanár, fotográfus	2005
1077.	Mosonyi István	1914–2001	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2004
1078.	Mucsa János	1930–1992	középiskolai vezetőtanár	2002
1079.	Muraközi Istvánné Gerzsenyi Katalin	1939–1992	középiskolai tanár	2002
1080.	Muskovszky János	1906–1977	tanító, általános iskolai tanár	2010
1081.	Nábrádi István	1930–2011	tanító, tanár, főiskolai igazgatóhelyettes	2012
1082.	Nábrádi Mihály dr.	1918–1990	gimnáziumi igazgató	2003
1083.	Nábrádi Mihályné dr., Kovács Éva	1927–2013	tanító, általános és középiskolai tanár	2015
1084.	Nádas József Gyula	1905–1985	középiskolai tanár, történész, pedagógiai szakíró	2017
1085.	Nádasdy József	1890–1956	középiskolai tanár	2014
1086.	Nádor Jenő dr.	1889–1975	gimnáziumi tanár, könyvtáros, igazgató	2016
1087.	Nádpor József	1936–2010	tanár, kollégiumi nevelőtanár	2011
1088.	Nagy (Nácsik) László Aurél	1923–2000	zeneiskolai tanár, igazgató	2002
1089.	Nagy András dr.	1904–1992	tanár, kollégiumi és gimnáziumi igazgató	2012
1090.	Nagy Antal	1890–1968	tanító, főiskolai tanár	2007
1091.	Nagy Balázs	1922–2007	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2009
1092.	Nagy Balázsné Kürti Emma	1928–2013	középiskolai tanár	2014
1093.	Nagy Béla	1927–1982	tanító	2009
1094.	Nagy Benjáminné Sándor Ibolya	1957–1999	általános iskolai tanár	2002
1095.	Nagy Csaba	1943–2003	tanár, igazgató	2012
1096.	Nagy Domokos	1894–1966	tanár, polgári iskolai igazgató	2004
1097.	Nagy Domokosné Fráter Margit	1895–1995	polgári iskolai tanár	2004
1098.	Nagy Ferdinánd Nándor	1923–2001	orgonista kántortanító	2004
1099.	Nagy Ferenc	1915–1976	tanító, általános iskolai igazgató	2004
1100.	Nagy Ferencné Balogh Anna	1923–2000	általános iskolai tanár	2009

1101.	Nagy Ferencné Kovács Mária	1919–2007	óvodavezető	2008
1102.	Nagy Gáborné dr. (O. Nagy), Nagy E.	1918–1991	főiskolai intézeti tanár	2004
1103.	Nagy Gáborné Lázár Mária	1934–2016	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2017
1104.	Nagy Géza	1911–1986	középiskolai tanár	2003
1105.	Nagy Géza	1890–1986	tanító, ipariskolai igazgató	2011
1106.	Nagy Géza dr.	1942–2006	mérnök, főiskolai tanár, dékán	2012
1107.	Nagy Gizella	1929–2008	tanító	2011
1108.	Nagy György	1928–1981	általános iskolai tanár, iskolaigazgató	2007
1109.	Nagy Gyula	1926–2004	tanító, testnevelő tanár	2011
1110.	Nagy Imre dr.	1919–1981	katonatiszt, tanár, igazgató	2013
1111.	Nagy Istvánné Benkő Erika	1932–1997	óvónő, vezetőóvónő	2010
1112.	Nagy János (K. Nagy)	1938–2007	középiskolai tanár, igh., főiskolai oktató	2017
1113.	Nagy János dr.	1921–1995	középiskolai tanár, c. egyetemi docens	2002
1114.	Nagy József	1921–1990	tanító, tanár, igazgató	2004
1115.	Nagy József	1922–2004	tanár, igazgató, festőművész	2009
1116.	Nagy József (K. Nagy)	1925–2004	tanító, tanár, igazgató	2012
1117.	Nagy József dr.	1929–2013	tanár, főiskolai tanár, kandidátus	2014
1118.	Nagy József dr.	1900–1968	középiskolai vezetőtanár	2002
1119.	Nagy Kálmán	1930–1999	tanító, általános iskolai tanár	2007
1120.	Nagy Károlyné Bai Mária Magdolna	1934–2009	általános iskolai tanár	2011
1121.	Nagy Katalin	1943–2011	óvodapedagógus	2013
1122.	Nagy Lajos	1924–2003	kántortanító	2003
1123.	Nagy Lajos	1916–2008	kertészmérnök, igazgató	2008
1124.	Nagy Lajosné Bartha Hedvig	1923–1986	óvónő, intézeti igazgató	2009
1125.	Nagy Lajosné Szabó Katalin	1926–2014	ének- és zenetanár	2015
1126.	Nagy László	1922–1991	általános és középiskolai tanár, igazgató	2003
1127.	Nagy László	1931–1989	általános iskolai tanár	2004
1128.	Nagy László dr.	1919–1988	tanító, pszichológus	2002
1129.	Nagy László dr.	1931–1987	egyetemi docens	2003
1130.	Nagy Miklós	1934–2012	középiskolai tanár, igazgató	2013
1131.	Nagy Miklós	1932–1974	gépészmérnök, művelődésügyi miniszter	2017
1132.	Nagy Péter	1913–1967	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2015
1133.	Nagy Sándor	1920–1995	tanító, középiskolai tanár	2002
1134.	Nagy Sándor dr.	1927–1982	tanszékvezető főiskolai tanár	2003
1135.	Nagy Sándor János	1897–1953	művésztanár	2004
1136.	Nagy Sándorné Bánki Mária	1942–2014	tanító, általános iskolai tanár	2016
1137.	Nagy Sándorné László Katalin	1911–2007	református lelkész, tanító, tanár	2012
1138.	Nagy Tibor Ferenc	1922–1999	tanító	2006
1139.	Nagy Tiborné Nagy Margit	1923–1997	tanító	2006
1140.	Nagylucskay Józsefné Lautner Magdolna	1914–1975	tanító, általános és középiskolai tanár	2014
1141.	Nagyné Magyary Ildikó	1954–2002	általános iskolai tanár	2004
1142.	Nánay Béla	1886–1953	gimnáziumi tanár, igazgató, lelkész	2013
1143.	Nánay Béláné dr., Pethő Vilma	1890–1961	tanító, tankönyvíró	2014
1144.	Négyesy László dr.	1961–1933	egyetemi tanár, irodalomtörténész	2015
1145.	Nehéz János	1923–1990	tanító, tanár, igazgató, főiskolai docens	2007
1146.	Némedi Lajos dr.	1912–2006	egyetemi tanár	2010
1147.	Némedi Lajosné dr., Dienes Éva dr.	1914–2004	tanár, irodalomtörténész	2005
1148.	Nemes Antal	1925–1996	tanító, tanár, szakfelügyelő	2003

1149.	Nemes Gyula	1932–1996	tanár, szakfelügyelő, igazgató	2003
1150.	Nemes Gyuláné Megyesi Erzsébet	1932–2012	tanító, általános iskolai tanár	2013
1151.	Nemes Imréné Nagy Mária	1936–2015	általános iskolai tanár	2016
1152.	Nemes Jánosné Béres Ilona	1939–2015	tanító	2017
1153.	Nemes László	1923–2004	középiskolai kollégiumi igazgató	2005
1154.	Nemes László	1930–2012	tanító, általános iskolai tanár, osztályvez	2014
1155.	Nemes Sándor	1900–1999	tanító	2009
1156.	Németh Balázsné Jeles Ilona	1961–2008	tanító	2009
1157.	Németh Gyula Béla	1932–2011	középiskolai tanár	2016
1158.	Németh Lajos	1927–1998	tanár, tanyai körzeti igazgató	2012
1159.	Németh Lajos	1904–1972	tanító	2014
1160.	Németh Zoltán dr.	1928–1994	középiskolai tanár, főiskolai docens	2011
1161.	Németi Adorján	1932–2001	tanár, kollégiumi igazgató	2005
1162.	Németi Adorjánné Cseke Erzsébet	1936–1990	középiskolai tanár	2004
1163.	Németi Gábor	1930–2010	általános és középiskolai tanár, igazgatóh.	2010
1164.	Németi Gáborné Stankovics Mária	1930–1981	tanár	2006
1165.	Niederhauser Emil	1923–2010	történész, egyetemi tanár	2011
1166.	Nótin Lajos dr.	1935–1988	főiskolai tanár	2006
1167.	Novák Márton	1866–1914	kántortanító	2015
1168.	Nyáguly Sándor	1901–1971	középiskolai tanár	2008
1169.	Nyakó János	1927–2002	tanár, igazgató	2004
1170.	Nyáry Béla	1882–1961	fizika szakos tanár	2006
1171.	Nyáry Lajos	1914–1986	kántortanító, tanár, karnagy	2005
1172.	Nyéki László	1929–2010	tanító, tanár, főiskolai adjunktus	2014
1173.	Nyesténé Mogyoróssy Erzsébet	1943–2002	általános iskolai tanár	2004
1174.	Nyilas Viktor dr.	1930–1990	tanár, igazgató, főigazgató	2003
1175.	Nyiredi Jenő dr.	1865–1932	egyetemi tanár	2002
1176.	Nyíreő István dr.	1893–1977	könyvtárigazgató, magántanár	2009
1177.	Nyíri Antal dr.	1907–2000	egyetemi tanár, nyelvtörténész	2013
1178.	Nyirkos István dr.	1933–2013	nyelvész, egyetemi tanár	2015
1179.	Nyirkos Tiborné Farkas Ibolya	1935–2014	középiskolai tanár, szaktanácsadó	2015
1180.	Nyitrai Gyula	1903–1982	polgári iskolai, általános iskolai tanár	2011
1181.	Oborzil Dezsőné Csathó Ida	1907–1968	óvónő	2010
1182.	Ócsvár Géza	1908–1978	tanár, festőművész	2011
1183.	Ócsvár Rezső	1877–1968	tanár, festőművész	2011
1184.	Ohe prof. (Dr. Hans Joachim O.)	1926–2006	egyetemi tanár	2006
1185.	Okos László	1918–2008	tanító, gyógyped. tanár, igazgató	2014
1186.	Okos Lászlóné Hernádi Katalin	1928–1977	általános iskolai tanár	2003
1187.	Oláh Gábor	1881–1942	író, költő, középiskolai tanár	2011
1188.	Oláh Gábor	1929–2015	középiskolai tanár, szakszervezeti titkár	2017
1189.	Oláh Gáborné Pásztor Piroska	1938–2007	tanító, szakvezető tanító	2007
1190.	Oláh György	1940–2012	matematikatanár	2013
1191.	Oláh József dr.	1930–2008	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2010
1192.	Oláh Lajos	1956–2006	középiskolai tanár, kollégiumi igh.	2007
1193.	Oláh Miklós	1922–2011	tanító, tanár, igazgató	2012
1194.	Oláh Miklósné dr. Erdélyi Mária	1929–1980	középiskolai tanár, egyetemi docens	2014
1195.	Oláh Tibor	1911–1983	általános iskolai tanár	2006
1196.	Oláh Tiborné Tatos Ida	1913–1988	tanító	2008

1197.	Oláh Zsigmond	1914–1944	hitoktató, lelkész	2005
1198.	Olajos Ferenc	1930–2001	tanító	2006
1199.	Olajos Mihályné dr., Hoffmann Anna	1944–2016	agrármérnök, mérnök-tanár	2017
1200.	Olasz Árpádné Cseh Julianna	1936–2005	tanító, gyógypedagógus	2006
1201.	Olasz János	1914–1978	tanító, általános iskolai tanár	2009
1202.	Olasz Szabó Mihály	1911–1962	gimnáziumi tanár	2003
1203.	Ónosi László dr.	1932–2001	tanító, művelődésügyi vezető	2002
1204.	Ópra Benedek	1907–1978	középiskolai tanár	2010
1205.	Orbán Józsefné dr. Apáti Jolán	1904–1998	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2014
1206.	Óriás Nándor dr.	1886–1992	intézeti igazgató, egyetemi tanár	2010
1207.	Ormós Lajos	1883–1975	igazgató-tanító, tankerületi főigazgató	2006
1208.	Orosz András	1934–1989	tanító, tanár, igazgató	2011
1209.	Orosz János	1930–2010	tanár, igazgató, osztályvezető	2011
1210.	Orosz Lajos	1920–1980	tanító, tanár, agrármérnök	2005
1211.	Orosz Lajosné Nagy Irén	1919–1992	tanító, tanár	2005
1212.	Orosz László dr.	1925–2016	középiskolai tanár, irodalomtörténész, kandidátus	2017
1213.	Orosz Lászlóné F. Simon Orosz Jolán	1923–2003	tanító	2012
1214.	Oroszlány Péter	1949–2006	agrármrnök, mérnök-tanár	2014
1215.	Országh László dr.	1907–1984	középiskolai és egyetemi tanár	2011
1216.	Ort Istvánné Nagy Erzsébet	1914–1989	tanító, iskolaigazgató	2003
1217.	Osváth István dr.	1910–1993	egyetemi adjunktus, tanítóképző igazgató	2005
1218.	Oszik Miklósné Berei Adél	1932–1989	tanító	2012
1219.	Ökrös István	1914–1988	kántortanító, általános iskolai igazgató	2004
1220.	Ördögh László	1914–1996	középiskolai vezetőtanár	2003
1221.	Ötvös László	1911–1995	középiskolai és intézeti tanár	2014
1222.	Paál Elek id.	1883–1963	tanító	2009
1223.	Paál Elek ifj.	1914–1991	gimnáziumi tanár, igazgató	2009
1224.	Pacsay Jánosné dr., Horváth Mária	1904–1986	tanító	2008
1225.	Pádár Dénesné Józsa Krisztina	1943–2006	tanár, szakfelügyelő, igazgató	2007
1226.	Pákozdy László Márton	1910–1993	teológiatanár, bibliafordító	2006
1227.	Pakurár Miklós	1933–2011	tanár, igazgató, tanulmányi felügyelő	2011
1228.	Pál Anna	1939–2014	tanító, általános iskolai tanár	2015
1229.	Pál György dr.	1933–2011	tanár, tanszékvezető főiskolai tanár	2011
1230.	Pál Miklós dr.	1931–2005	intézetvezető főiskolai tanár	2008
1231.	Pál Sándorné Hajzer Ilona	1950–2009	tanító	2010
1232.	Palásti József	1934–2010	középiskolai tanár	2013
1233.	Páldi János dr.	1923–2001	tanító, tanár, tanfelügyelő, igazgató	2010
1234.	Pálffy István dr.	1929–2001	középiskolai és egyetemi tanár	2013
1235.	Pálffy Istvánné dr., Orbán Katalin M.	1924–2002	középiskolai tanár	2010
1236.	Pálfi Dénes	1938–2002	általános iskolai tanár, szakfelügyelő	2016
1237.	Pálfi Sándor	1938–1998	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
1238.	Palkonyay Imre	1894–1965	tanító	2005
1239.	Páll István	1929–2001	tanító, általános iskolai tanár	2005
1240.	Pallagi Gyula dr.	1867–1903	tanár, gimnáziumi igazgató	2008
1241.	Pálóczy András	1920–1993	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2014
1242.	Pálóczy Andrásné Kállói Ilona	1925–1984	óvónő, diákotthoni nevelőtanár	2014
1243.	Palotás Gyula	1934–2015	általános iskolai tanár	2016
1244.	Palotás József	1923–1993	középiskolai tanár, főiskolai docens	2014

1245.	Palotay Ferenc	1934–2005	középiskolai tanár	2008
1246.	Palov József dr.	1920–1998	gazdasági szaktanár, múzeumigazgató	2015
1247.	Palumby Gyula	1912–2003	ref. lelkész, középiskolai tanár, igazgató	2017
1248.	Pánczél Géza (Albisi Pánczél)	1918–2001	tanító	2005
1249.	Pankotai Sándor	1922–1993	tanító	2003
1250.	Pántya Péter	1944–2009	tanár, igazgatóhelyettes	2011
1251.	Pápai Ferencné Brunner Cecilia	1925–1992	általános iskolai tanár	2007
1252.	Pápay Sándor	1925–2004	középiskolai tanár	2014
1253.	Papp Antalné dr., Nagy Klára	1930–1996	középiskolai vezetőtanár	2009
1254.	Papp Béla	1912–1993	középiskolai tanár	2002
1255.	Papp Bertalanné Jánócsik Ilona	1934–2001	óvodavezető	2004
1256.	Papp Ferenc dr.	1886–1966	lelkész, középiskolai tanár, igazgató	2013
1257.	Papp Ferenc dr.	1930–2001	akadémikus, nyelvész, a DE díszdoktora	2016
1258.	Papp Géza	1928–2000	középiskolai tanár, igazgató	2002
1259.	Papp Géza dr.	1909–1988	jogász, általános iskolai igh., lelkész	2005
1260.	Papp Gézáné dr., Füzesi Vilma	1914–1987	tanító	2008
1261.	Papp György Sándor (B. Papp)	1929–1994	tanító, általános iskolai tanár	2003
1262.	Papp Gyula	1927–1991	középiskolai tanár	2011
1263.	Papp Imre dr.	1948–2015	gazdaság- és társadalomtörténész, egyetemi tanár	2016
1264.	Papp István dr.	1901–1972	gimn. tanár, tanszékvezető egyetemi tanár	2003
1265.	Papp János dr. (B. Papp)	1921–2002	tanító, tanár, főiskolai tanár	2008
1266.	Papp József	1923–2004	tanszékvezető főiskolai tanár, főigazgatóh.	2007
1267.	Papp József dr.	1928–2007	néprajzkutató, egyetemi docens	2012
1268.	Papp Lajosné Csige Mária	1952–2013	tanító	2014
1269.	Papp Mihályné Molnár Berta	1904–1990	tanító	2008
1270.	Papp Zoltánné dr., Félix Anna	1899–1961	középiskolai tanár	2008
1271.	Pásztor Erzsébet Emília dr.	1916–1995	középiskolai tanár	2004
1272.	Pataj Mihály (Cs. Pataj)	1921–2008	főiskolai tanár, festőművész	2014
1273.	Pataki Béla	1925–2001	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2003
1274.	Pataki József	1944–2005	tanár, pedagógia szakos előadó	2010
1275.	Pataki Zsuzsanna	1957–2013	tanító	2014
1276.	Pellens, Karl dr.	1934–2003	történészprofesszor	2007
1277.	Pénzes Lajos	1939–2006	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2006
1278.	Pénzes Sándor	1926–1974	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2015
1279.	Percze János	1926–1993	tanító	2002
1280.	Perecz Györgyné dr., Téglás Anna	1922–2016	tanító	2017
1281.	Péter Imréné Kiss Katalin	1945–1989	tanár	2006
1282.	Péter Pál	1929–2005	középiskolai tanár, gimn. igh.	2005
1283.	Péter Sándor	1890–?	tanító	2010
1284.	Péter Sándorné Varga Zita	1917–2006	tanító	2010
1285.	Péter Zoltán dr.	1901–1969	tanár, egyetemi magántanár	2012
1286.	Péterffy László	1891–1971	tanár, igazgatóhelyettes	2013
1287.	Petkes Gergely	1946–2007	középiskolai tanár, presbiter	2013
1288.	Pető Gáborné dr., Csurka Ilona	1916–2004	tanító	2007
1289.	Petraskó László	1897–1972	testnevelő tanár	2010
1290.	Petraskó Sándor	1870–1950	kántortanító	2014
1291.	Petrikás Árpád dr.	1928–1999	egyetemi tanár	2002
1292.	Petró József	1925–2015	tanító, tagiskola vezető	2016

1293.	Piller Dezső	1910–1999	tanító, tanár	2010
1294.	Pinczés Imre	1900–1945	tanító	2005
1295.	Pinczés Zoltán dr.	1926–2011	középiskolai és egyetemi tanár	2012
1296.	Pintye Ferenc dr.	1938–2013	tanító, középiskolai tanár	2014
1297.	Pirigyi István dr.	1921–2005	teológiai tanár, egyháztörténész	2011
1298.	Plette Ferncné	1914–2005	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1299.	Plókai Imre	1933–2007	általános iskolai tanár	2007
1300.	Pócs Imre Gáborné Angi Mária	1933–1998	óvónő	2010
1301.	Pogány János	1907–1983	gimnáziumi tanár	2004
1302.	Pohl Ferenc	1883–1961	kertész, szakoktató	2010
1303.	Pókász Endre	1912–1950	művésztanár, gimnáziumi igazgató	2008
1304.	Pokker Mihály	1887–1951	kántortanító	2013
1305.	Pomázi Gyula	1910–1980	tanító, tanár, igazgató	2013
1306.	Pomázi Gyuláné Párkányi Margit	1913–2005	tanító	2011
1307.	Poór János dr.	1925–1993	tanár, szakfelügyelő	2002
1308.	Popoff Mihály dr.	1888–1969	egyetemi lektor	2010
1309.	Popovics Vladimir	–2003	tanár, szakfelügyelő	2007
1310.	Porcsalmi Lajos	1919–1995	tanár, kollégiumigazgató, szakfelügyelő	2011
1311.	Porcsalmy Gyula	1865–1925	igazgató-tanító	2003
1312.	Porcsalmy Jánosné Tárkányi E.	1917–1994	középiskolai tanár, igazgató	2005
1313.	Porcsalmy Soma	1832–1914	tanító	2004
1314.	Porcsalmy Zoltán	1890–1968	középiskolai tanár, igazgató	2005
1315.	Pornói Imre	1930–1997	általános iskolai tanár, gimn. igazgató	2005
1316.	Pornói Imréné Molnár Aranka	1930–2015	általános iskolai tanár	2017
1317.	Porzsolt István	1910–1986	lelkész, főiskolai tanár	2008
1318.	Porzsolt Istvánné Molnár Éva	1919–2011	tanító, gyakorlóiskolai szakvezető	2011
1319.	Pósalaky László	1901–1978	tanító, igazgatóhelyettes	2005
1320.	Posta Lajos	1940–2004	általános iskolai tanár, igazgató	2014
1321.	Posta Lajosné Tárbály Katalin	1944–2004	általános iskolai tanár	2014
1322.	Postás Sándorné dr., Horváth Piroska	1938–2012	óvónő, óvodai szakfelügyelő	2013
1323.	Pősze Imre	1898–1976	tanító	2008
1324.	Pősze Lajos dr.	1919–1982	gimnáziumi igazgató	2003
1325.	Pősze Lajosné dr., Fésűs Katalin	1919–1983	nyelvtanár, lektorátus-vezető	2011
1326.	Pregun István dr.	1943–2006	görögkatolikus pap, teológiai tanár, főiskolai	2016
1327.	Preznánszky György Aurél	1940–2010	zeneiskolai tanár	2013
1328.	Preznánszky Györgyné Bikki Gabriella	1935–1978	zenetanár, zeneiskolai igazgató	2014
1329.	Preznánszkyné Szilágyi Erzsébet	1943–2011	általános iskolai tanár	2013
1330.	Privler Pál	1900–1974	néptanító	2014
1331.	Privler Pálné Szrnka Etelka	1900–1991	tanító, polgári iskolai tanár	2014
1332.	Purzsás János	1895–	tanító	2007
1333.	Purzsás Jánosné Vladimir Anna		tanító	2007
1334.	Puskás Álmos	1911–1981	katonatiszt, általános iskolai tanár, igh.	2013
1335.	Puskás Lajos	1913–1997	tanító, tanár, gyakorlóiskolai igazgató	2007
1336.	Rábold Gábor	1911–1998	gimnáziumi tanár	2006
1337.	Rácz István	1904–1966	középiskolai tanár, festő	2007
1338.	Rácz István dr.	1929–2002	történész, egyetemi tanár	2014
1339.	Rácz Jenő	1883–1942	középiskolai tanár	2004
1340.	Rácz Zsigmond	1922–1988	tanár, könyvtáros	2008

1341.	Ráczi Győző	1935–2008	mérnök, főiskolai óraadó tanár	2012
1342.	Radácsi Józsefné Németi Mária	1949–1996	tanító	2005
1343.	Radich Jolán dr.	1903–1989	középiskolai tanár	2014
1344.	Radó Ferenc	1921–1990	matematikaprofesszor	2009
1345.	Radócz Jánosné Kunkli Margit	1945–1994	általános iskolai tanár	2005
1346.	Radóczi Istvánné Árva Erzsébet	1956–2009	tanító, tanár	2011
1347.	Raffay Lajos	1889–1978	igazgató-tanító	2004
1348.	Rákóczy István	1930–1993	tanár	2012
1349.	Rangoni Károlyné Inczédy Margit	1915–2004	tanító, szakvezető tanító	2008
1350.	Rapcsák András dr.	1914–1993	egyetemi tanár, akadémikus	2002
1351.	Ravasz János dr.	1915–2004	középiskolai tanár, neveléstörténész	2017
1352.	Reiman István dr.	1927–2012	tanár, egyetemi docens	2012
1353.	Rejtő Pálné Pogács Mária	1913–1993	tanító, igazgató, könyvtárvezető	2017
1354.	Reményi Béla	1927–2005	középiskolai tanár	2007
1355.	Remete Sándorné	1945–2005	általános iskolai tanár	2007
1356.	Rentka László	1918–2014	testnevelő tanár, úszóedző	2015
1357.	Résch Pál	1887–1976	néptanító, iskolaigazgató	2008
1358.	Rétháti Miklósné dr., Kubányi G.	1915–1978	középiskolai tanár	2010
1359.	Rettegi Istvánné Kovács Anna	1901–1980	középiskolai tanár	2002
1360.	Révész Jánosné	1917–1999	gyakorlóiskolai szakvezető tanító	2011
1361.	Révész Miklósné Ferenczi Mária	1943–2012	egészségügyi szakoktató	2012
1362.	Riedt Lászlóné Fogarassy Gabriella	1904–1988	tanító	2014
1363.	Román Gyula	1926–2002	középiskolai tanár	2006
1364.	Román Ilona	1915–2006	középiskolai tanár, szakfelügyelő	2011
1365.	Romhányi Gyuláné dr., Arany Irma	1906–1998	tanító, tanár, főiskolai tanár	2011
1366.	Rózsa Imre	1925–1990	középiskolai tanár, igazgató	2013
1367.	Rózsai Tivadar dr.	1914–1990	református lelkész, gimnáziumi vallástanár	2016
1368.	Rozsonits Géza	1939–1996	tanító, tanár, helytörténész	2013
1369.	Rubóczky András	1928–2005	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2010
1370.	Rubovszky Kálmán dr.	1942–2011	egyetemi docens, tanszékvezető	2012
1371.	Rugonfalvi Kiss István dr.	1881–1957	történész, egyetemi tanár	2011
1372.	Ruszkay András	1914–1998	középiskolai tanár, igazgató, szakfelügyelő	2017
1373.	Ruzsa Mihály	1933–2014	általános iskolai tanár, kollégiumvezető	2015
1374.	Sain Márton	1915–1997	középiskolai tanár, matematikatörténész	2016
1375.	Salánki Ferenc	1897–1979	tanító, tanár, ipariskolai tanár	2011
1376.	Salánki János	1902–1989	kántortanító, tanár	2008
1377.	Salánki József dr.	1885–1975	gimnáziumi tanár	2004
1378.	Sallai Ernő	1931–2002	tanár, főiskolai docens	2011
1379.	Sallai Sándor	1926–1992	tanító, tanár, igazgató, könyvtáros	2009
1380.	Sándor Ferenc	1913–1967	tanító, általános iskolai tanár	2002
1381.	Sándor Gábor	1927–2010	tanító, tanár, igazgató	2011
1382.	Sándor Jenő	1913–2005	tanár, gimnáziumigazgató	2012
1383.	Sándor József	1875–1942	kántortanító, igazgató	2008
1384.	Sándor László	1922–1998	tanító, általános iskolai tanár	2003
1385.	Sándor Mihályné dr., Nagy Gabriella	1913–2003	tanító	2006
1386.	Sánta János	1917–2007	tanító, tanár, igazgató	2011
1387.	Sápi Gyuláné Kovács Aranka	1912–2013	tanító	2015
1388.	Sárdi Béla	1920–1993	tanítóképző intézeti tanár, tanszékvezető	2011

1389.	Sárdi Béláné Balogh Borbála Ilona	1919–2000	tanítóképző intézeti tanár, főiskolai doc.	2011
1390.	Sárdi János	1906–1982	középiskolai tanár, igazgató	2011
1391.	Sári Gusztáv	1928–1990	tanár, szakfelügyelő	2002
1392.	Sarkadi Károlyné Balogh Erzsébet	1928–2003	tanító	2005
1393.	Sarkadi Nagy János dr.	1888–1956	középiskolai tanár, igazgató	2002
1394.	Sárközi Antal	1916–2012	tanító, általános iskolai tanár	2016
1395.	Sárosi Lajos	1921–1994	tanító, iskolaigazgató	2013
1396.	Sass Attila dr.	1940–1996	tanár, egyetemi adjunktus	2011
1397.	Schader Ede	1889–1963	kántortanító, igazgató-tanító	2015
1398.	Schág Dániel	1914–2007	középiskolai tanár, igazgató	2017
1399.	Schneider Mária Margit	1917–2012	középiskolai tanár	2012
1400.	Schudich Ilona	1915–1981	tanító, szakkörvezető	2010
1401.	Sebestyén Árpád dr.	1929–2014	nyelvész, egyetemi tanár	2015
1402.	Sebők Emánuel	1891–1944	középiskolai tanár	2005
1403.	Sebők György	1941–1995	középiskolai tanár	2002
1404.	Séllyei Ernőné dr., Vincze Erzsébet	1916–2002	tanító	2007
1405.	Sepsy Károly	1895–1964	kántortanító, általános iskolai tanár, ig.	2014
1406.	Seregi Kálmán	1912–1989	tanár, szakfelügyelő	2012
1407.	Seress István	1922–1992	tanító, tanár, igazgató	2004
1408.	Seress Istvánné	1926–2015	tanító	2016
1409.	Siketh Zoltán	1931–1988	középiskolai tanár	2004
1410.	Sille Zoltán	1942–1998	általános iskolai tanár, igazgatóh.	2008
1411.	Silye Mihály	1924–1998	kántortanító, tanár, egyetemi oktató	2009
1412.	Silye Mihályné Szepesi Magdolna	1928–1985	tanító	2003
1413.	Simay Attiláné dr., Barna Erzsébet	1928–2002	középiskolai tanár	2004
1414.	Simkovics Gyuláné Garai Lenke	1931–2009	tanár	2012
1415.	Simon Imre	1939–2006	tanító	2012
1416.	Sinka Gyula	1945–2007	villamosmérnök, mérnök-tanár	2014
1417.	Sipkai Sándor	1939–2008	tanár, szaktanácsadó	2016
1418.	Sipos Endréné Taga Mária	1927–2013	tanító	2015
1419.	Sipos György	1924–1997	tanár, tanszékvezető főiskolai tanár	2017
1420.	Sípos Ida	1903–1987	tanító	2002
1421.	Sipos László	1948–1999	tanár, iskolaigazagtó	2013
1422.	Sipos Zsuzsa	1927–2003	tanár, kollégiumigazgató	2005
1423.	Siposné Szendery Ágnes dr.	1935–2005	zongoraművész, tanár	2008
1424.	Soltész István	1900–1945	tanító	2015
1425.	Sólymos József	1923–2004	tanító, középiskolai tanár	2005
1426.	Sólyom Emma	1965–1994	általános iskolai tanító	2008
1427.	Sólyom Imre	1940–2009	tanító, gyógypedagógiai tanár, igazgatóh.	2011
1428.	Sólyom János	1937–2007	középiskolai tanár, igazgató	2008
1429.	Sólyom József	1908–1990	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
1430.	Somlyai Miklós	1920–1977	általános iskolai tanár, igazgató	2006
1431.	Somogyi Árpád	1928–	tanár, szakfelügyelő	2006
1432.	Somogyi László	1935–1987	általános iskolai tanár	2006
1433.	Somorjai László	1900–1991	testnevelő tanár, tornaedző	2003
1434.	Somos Lajos dr.	1904–1988	egyetemi tanár	2005
1435.	Sonkoly Tibor	1921–2007	tanító	2008
1436.	Soó Rezső dr.	1903–1980	egyetemi professzor, akadémikus	2006

1437.	Soós Miklós	1898–1970	néptanító	2005
1438.	Sós Zoltán	1926–2009	tanító, tanár, igazgató	2011
1439.	Sőreghy Márton	1843–1915	teológus, néptanító	2011
1440.	Stefán Miklós	1930–2010	középiskolai tanár	2011
1441.	Stettner Miklósné Koltay Eleonóra	1929–2007	gyógypedagógiai tanár	2009
1442.	Straky Tibor	1926–2011	zongoraművész-tanár, igazgazgató	2012
1443.	Straub János dr.	1893–1956	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
1444.	Sulyok Ivánné Molnár Klára Csitárka	1944–2012	gyógypedagógiai tanár, igazgatóh.	2013
1445.	Surányi János dr.	1918–2006	egyetemi tanár, matematikus	2008
1446.	Süle Sándor	1908–1996	tanító, igazgató, helytörténész	2013
1447.	Sümegi László dr.	1932–2015	középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	2016
1448.	Sümegi Lászlóné Sal Margit	1940–1997	tanár, szaktanácsadó	2003
1449.	Sütő Béla Györgyné Veres Judit	1948–2008	tanító, népdalkörvezető	2008
1450.	Sütő Dezsőné Ambrus Mária	1934–2004	tanító	2005
1451.	Sütő János	1921–2007	tanító, tanár, igazgató	2008
1452.	Sütő Sándor	1925–1991	középiskolai tanár, igazgató	2003
1453.	Sylvester Lajos	1934–2012	tanár, tanfelügyelő, író	2015
1454.	Szabados Imréné Gönczi Erzsébet	1948–2015	tanító	2016
1455.	Szabados Mátyás dr.	1944–2001	főiskolai docens, főigazgatóhelyettes	2003
1456.	Szabados Sándor	1935–2007	tanító	2011
1457.	Szabó Albert	1929–2010	tanár, igazgatóh., tanulmányi felügyelő	2011
1458.	Szabó Antalné Kósa Mária	1947–2011	egészségügyi szakoktató	2012
1459.	Szabó Árpád dr.	1913–2001	matematikatörténész, professzor	2011
1460.	Szabó Emil	1898–1969	zeneszerző, főiskolai tanár	2011
1461.	Szabó Ernő dr.	1904–1982	középiskolai tanár, főiskolai docens	2015
1462.	Szabó Ferenc	1911–1986	igazgató, gyors- és gépírástanár	2004
1463.	Szabó Ferenc	1939–1997	testnevelő tanár	2011
1464.	Szabó Ferike Teréz	1909–1980	középiskolai tanár	2014
1465.	Szabó Gábor	1949–1998	általános és középiskolai tanár	2011
1466.	Szabó Gáspár	1935–1992	általános iskolai tanár	2008
1467.	Szabó Gyula dr.	1943–2016	gépészmérnök, mérnök-tanár, főiskolai docens	2017
1468.	Szabó Imre	1921–1998	általános iskolai tanár	2003
1469.	Szabó Imréné Dobos Etelka	1929–1990	általános iskolai tanár, igazgató	2006
1470.	Szabó István	1913–1993	református gimnáziumi tanár, igazgatóh.	2005
1471.	Szabó István dr.	1898–1969	történész, egyetemi tanár	2010
1472.	Szabó János	1939–2002	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2017
1473.	Szabó Jánosné Hudivók Ilona	1921–2001	tanító	2011
1474.	Szabó Jenő	1917–1999	tanító, igazgató	2013
1475.	Szabó Jenőné Hámpek Anna Emília	1921–1991	tanár	2013
1476.	Szabó József	1900–1990	középiskolai testnevelő tanár	2013
1477.	Szabó József	1934–2002	tanító, testnevelő tanár	2013
1478.	Szabó Károly	1900–1985	általános iskolai tanár	2002
1479.	Szabó Károly	1905–1988	középiskolai és főiskolai tanár	2015
1480.	Szabó Lajos (D. Szabó Lajos)	1936–1999	tanító, általános iskolai tanár	2002
1481.	Szabó Lajos dr.	1938–2004	középiskolai tanár, igazgató	2017
1482.	Szabó László	1943–1993	grafikus, tanár, főiskolai docens	2013
1483.	Szabó László	1961–2013	általános iskolai tanár	2014
1484.	Szabó László dr.	1939–2012	néprajzkutató, egyetemi tanár	2013

1485.	Szabó Lászlóné Nagymáthé Margit	1932–2012	középiskolai tanár	2013
1486.	Szabó Miklós	1942–2012	tanár, igazgatóhelyettes, fotóművész	2012
1487.	Szabó Miklósné Nagy Júlia	1940–1995	általános iskolai tanár	2011
1488.	Szabó Sándor	1919–2001	mérnök-tanár, igazgató	2011
1489.	Szabó Tiborné Meszlényi Ágota	1929–2000	tanító, tanár	2012
1490.	Szabó Vince dr.	1925–2002	egyetemi tanár	2004
1491.	Szabó Zoltán	1908–1988	református lelkész, általános iskolai tanár	2003
1492.	Szabó Zoltán	1932–2013	középiskolai tanár, kollégiumigazgató	2014
1493.	Szabó Zoltánné Pálóczi Mária	1936–2004	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2006
1494.	Szabolcsi Ferenc	1950–2009	tanár, igazgatóhelyettes	2010
1495.	Szakács Antal	1900–1980	tanító, tanár, népnevelő	2009
1496.	Szakács Ferenc	1921–1995	kántortanító, középiskolai tanár	2008
1497.	Szakács Gyögy dr.	1909–1971	tanító, tanár, intézeti tanár	2013
1498.	Szakál Péter	1941–2013	középiskolai tanár, iskolaigazgató	2016
1499.	Szakály István	1917–1985	tanító, általános iskolai igazgató	2002
1500.	Szakmáry István	1908–1991	református néptanító, kántor, zeneszerző	2016
1501.	Szalacsi Rácz Imre dr.	1900–1956	tanár, író, újságíró	2003
1502.	Szalay Ádám	1910–1974	tanító, általános iskolai tanár	2010
1503.	Szalay Ernő	1932–1994	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2015
1504.	Szalay Ernőné Gál Irén	1944–2010	általános iskolai tanár, igazgató	2015
1505.	Szalay György	1931–2004	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2005
1506.	Szalay Pál (Z.Szalay)	1891–1972	művész-tanár, tanulmányi felügyelő	2016
1507.	Szalay Sándor	1883–1944	középiskolai tanár	2008
1508.	Szalay Sándor dr.	1909–1987	akadémikus, egyetemi tanár	2011
1509.	Szalay Sándorné dr. Csongor Éva	1922–2007	tanár, kandidátus	2014
1510.	Szalay Sára	1936–2006	okleveles vegyész	2015
1511.	Szálkay Andrásné Győrffy Judit	1934–2014	zenetanár	2015
1512.	Szalontai Barnabás dr.	1919–1984	általános és középiskolai tanár	2014
1513.	Szalontai Barnabásné dr., Lelik I.	1921–1986	tanító, tanár	2011
1514.	Szalontai László	1932–1984	középiskolai tanár	2009
1515.	Szamos Tivadarné Fazekas Róza	1930–2015	óvónő	2016
1516.	Szamosújvári Sándor	1921–2002	tanító, tanár, szakfelügyelő	2004
1517.	Szaniszló Ferenc	1937–2012	általános iskolai tanár, igh., igazgató	2014
1518.	Szanyi Gyula dr.	1926–2005	gimnáziumi vezetőtanár	2005
1519.	Szarka István	1930–2008	tanár, igazgató	2010
1520.	Szarvas Imre	1941–2015	tanító, címzetes iskolaigazgató	2017
1521.	Szarvas Pál dr.	1910–1986	egyetemi tanár	2003
1522.	Szász Ferenc dr.	1923–2013	jogász, tanító	2016
1523.	Szász Gusztáv	1903–1964	tanító, tanár, igazgató	2007
1524.	Szász Gusztávné Duchnovszky M.	1908–2004	polgári iskolai tanár	2007
1525.	Szathmári Antal	1919–2004	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2005
1526.	Szathmári Károly	1925–2015	kántortanító, tanár, igazgató, karnagy	2016
1527.	Szathmáry Árpád Pál id.	1930–2014	középiskolai tanár, igazgató	2017
1528.	Szathmáry László	1919–1986	tanító, szaktanító	2008
1529.	Szathmáry Lászlóné Farkas Mária	1918–2001	tanító	2008
1530.	Szathmáry Mihályné Dobi Emma	1913–1992	óvónő	2016
1531.	Szatmári Károly	1932–1992	középiskolai tanár	2002
1532.	Szatmári Károlyné Papp Katalin	1935–1999	középiskolai tanár	2002

1533.	Szatmári Sándorné Szele Irén	1940–2003	tanító	2005
1534.	Szatur Géza	1932–2014	középiskolai tanár, kollégiumigazgató	2015
1535.	Száz Kázmér	1917–1982	gimnáziumi igazgató	2010
1536.	Széchy Józsefné Tóth Erzsébet	1954–2015	tanító	2016
1537.	Szécsi Miklós	1865–1943	tanár, igazgató	2004
1538.	Szécsi Pál dr.	1936–2005	tanár, igazgató, főiskolai docens	2011
1539.	Szécsi Pálné dr., Orosz Julianna	1945–2011	általános iskolai tanár, igazgatóhelyettes	2011
1540.	Szécsy György Károly	1897–1959	kántortanító, igazgató-tanító	2005
1541.	Szegedi Ervin dr.	1956–2006	középiskolai vezetőtanár, igazgatóh.	2007
1542.	Szegedi László	1925–1995	középiskolai tanár	2013
1543.	Szegedi Lászlóné Horgos Irén Anna	1923–1994	középiskolai tanár	2013
1544.	Szegedi Sándor dr.	1940–2004	középiskolai tanár, egyetemi adjunktus	2005
1545.	Szegedi Sándorné dr., Mán Magdolna	1942–2014	általános iskolai tanár	2015
1546.	Szegezdy Róza	1945–2014	tanító, általános iskolai tanár	2015
1547.	Szeifertné Szabó Erzsébet	1954–2009	óvodapedagógus	2011
1548.	Székely Károlyné Boldogh Margit	1918–1995	szaktanító	2004
1549.	Székely Miklósné Szentpétery Katalin	1915–2001	tanító	2011
1550.	Székelyhidi Ágostonné Bojti Róza	1934–2006	gimnáziumi tanár	2006
1551.	Szekér László	1950–2011	tanár, szakedző, főiskolai docens	2011
1552.	Szekerczés Pál dr.	1933–1994	tanító, tanár, főiskolai tanár	2002
1553.	Szekeres Andrásné Sarkadi Ilona	1911–1990	tanító	2008
1554.	Szekeres Antal dr.	1933–2012	tanár, közigazgatási szakember	2013
1555.	Szekeres Sándor	1922–2004	általános iskolai tanár, szakfelügyelő	2006
1556.	Szele Paula	1897–1983	tanító	2016
1557.	Szele Tibor dr.	1918–1955	tanszékvezető egyetemi tanár	2002
1558.	Szelényi Ödön dr.	1877–1931	egyetemi magántanár, történész	2005
1559.	Széles Józsefné Márton Ilona	1931–1982	tanító	2002
1560.	Szemán István	1939–2012	agrármérnök, tanár, igazgató	2013
1561.	Szénássy Barna dr.	1913–1995	egyetemi tanár	2002
1562.	Szénássy Zoltán dr.	1925–2011	tanító, középiskolai tanár	2015
1563.	Szende Aladár dr.	1914–2003	főiskolai tanár	2007
1564.	Szendrei György	1942–2010	középiskolai tanár, igazgatóh., igazgató	2013
1565.	Szentannai Sámuel	1876–1956	gazdasági tanár, igazgató	2015
1566.	Szentgyörgyi András	1920–1971	piarista tanár	2004
1567.	Szentirmai Józsefné dr., Márton Ibolya	1928–2009	tanító, tanár, napközis nevelő	2012
1568.	Szentjóby Szabó Kálmán	1860–1950	kántortanító, iskolafelügyelő	2005
1569.	Szép Tibor	1928–2006	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2008
1570.	Szepsy József	1915–1981	középiskolai tanár	2008
1571.	Szerdi Gáborné Varga Klára Terézia	1932–2005	tanító	2009
1572.	Szerdi János dr.	1943–2008	középiskolai tanár	2009
1573.	Szerémy Gyula	1934–2012	tanító, tanár, igazgató, Príma Primissima Díjas	2016
1574.	Szigethy Gyula	1904–1986	gimnáziumi tanár, karnagy	2003
1575.	Szikszainé Vágó Irén	1945–1992	általános iskolai tanár	2005
1576.	Szilágyi Bálint	1939–1992	tanító	2012
1577.	Szilágyi Béla dr.	1913–1975	középiskolai és intézeti tanár, igazgató	2014
1578.	Szilágyi Béláné dr., Puska Piroska	1912–1988	középiskolai és intézeti tanár, igazgató	2014
1579.	Szilágyi Gyuláné Lossinszky Mária	1946–2012	középiskolai tanár	2017
1580.	Szilágyi Józsefné Gruber Julianna	1934–2010	általános iskolai tanár, iskolaigazgató	2010

1581.	Szilágyi László	1907–1986	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2004
1582.	Szilágyi László	1913–2000	lelkész, vallástanár	2010
1583.	Szilágyi Miklós	1934–2003	tanár, szakfelügyelő	2004
1584.	Szilágyi Péter	1942–1987	általános iskolai tanár	2004
1585.	Szilágyi Péter	1954–2013	trombitatanár, karmester, igazgató	2014
1586.	Szilágyiné Nagy Katalin	1963–1999	tanító	2016
1587.	Szincsák Imréné Vincze Róza	1946–1996	tanító, általános iskolai tanár	2007
1588.	Szitha Miklósné Gesztelyi Nagy Márta	1910–1995	óvónő	2016
1589.	Szitovszky Józsefné dr. Bokor Erzsébet	1941–2015	középiskolai tanár, főiskolai docens, főigazgató	2016
1590.	Szloszjár Emília	1946–2006	középiskolai tanár	2014
1591.	Szoboszlay György	1909–1992	tanító, általános iskolai és intézeti tanár	2014
1592.	Szokolai György	1909–1993	tanító, tanár, kollégiumigazgató	2011
1593.	Szolga Margit	1919–1998	tanító, általános iskolai tanár	2011
1594.	Szondy György dr.	1889–1961	középiskolai tanár, tankerületi főigh., író	2015
1595.	Szőcs Mihály	1894–1991	középiskolai tanár	2008
1596.	Szögi Lajos	1962–2006	általános iskolai tanár	2009
1597.	Szőke Domonkos dr.	1946–2009	egyetemi docens, tanszékvezető	2011
1598.	Szőke György	1939–2008	tanító	2009
1599.	Szőke Györgyné Nagy Karolina	1934–2009	általános iskolai tanár	2009
1600.	Szőkefalvi–Nagy Zoltán	1916–1980	főiskolai tanár	2010
1601.	Szőllősi Imre	1949–2000	általános iskolai tanár, igazgató	2002
1602.	Szőllősi Kálmán	1922–2016	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2017
1603.	Szőllősi Kálmánné Kiss Viola	1925–2015	tanító	2017
1604.	Szöőr Antal	1866–1929	rektortanító	2008
1605.	Szöőr Gyula	1906–1969	kántortanító	2008
1606.	Szöőr Gyula dr.	1940–2007	középiskolai tanár, tanszékvezető prof.	2009
1607.	Sztermen József	1908–1974	kántortanító, tanár	2012
1608.	Szuromi Józsefné Fekete Erzsébet	1933–2011	óvónő, gyakorlóóvodai óvónő	2013
1609.	Szűcs Ernő dr.	1926–2011	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1610.	Szűcs Gyula	1928–1995	mérnök, mérnök-tanár, igazgató	2013
1611.	Szűcs István	1933–1994	középiskolai tanár, mb. igazgató	2004
1612.	Szűcs István	1931–2006	mérnök, mérnök-tanár, szakfelügyelő	2012
1613.	Szűcs József	1908–1985	igazgató-tanító	2006
1614.	Szűcs Józsefné Papp Magdolna	1943–2007	általános és középiskolai tanár, költő	2008
1615.	Szűcs Józsefné Takács Viktória	1916–2014	tanító	2016
1616.	Szügyi Trajtler Géza	1888–1978	római katolikus néptanító, tankönyvíró	2015
1617.	Szvetits Zoltán	1929–2014	középiskolai tanár, vezetőtanár	2015
1618.	Tácsi László	1935–2005	tanár, igazgató, szakfelügyelő	2008
1619.	Takács Gyula	1899–1976	tanító, polg. és általános iskolai igazgató	2003
1620.	Takács István	1912–2004	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2010
1621.	Takács János	1903–1960	tanító, ipariskolai igazgató	2010
1622.	Takács Jenő	1926–2015	tanító, általános iskolai tanár	2016
1623.	Tallódi Sándor	1930–2009	általános iskolai tanár, igazgató	2010
1624.	Tallódi Sándorné Rácz Ilona	1937–2004	tanító	2006
1625.	Tamás Aladárné dr., Szűcs Ilona	1912–2016	tanító	2017
1626.	Tamás Andrásné Rákosi Ida	1928–2015	tanító, középiskolai tanár	2017
1627.	Tamás Attila dr.	1930–2015	irodalomtörténész, egyetemi tanár	2017
1628.	Tamás Béla	1948–1995	tanár, kézilabdaedző	2011

1629.	Tánczos István	1921–1982	tanító, tanár, igazgató	2007
1630.	Tanító Béla	1942–2008	hegedűtanár	2008
1631.	Tanka János	1908–1922	tanító, költő	2006
1632.	Tankó Béla dr.	1905–1974	egyetemi tanár	2003
1633.	Tankó Béla dr.	1876–1946	egyetemi professzor	2005
1634.	Tar Imre	1888–1970	tanító	2002
1635.	Tar János	1929–2002	tanító, általános iskolai tanár	2003
1636.	Tar János	1928–2012	középiskolai tanár, kollégiumigazgató	2014
1637.	Tar Zoltán	1913–1992	rajztanár, festőművész	2003
1638.	Tarcai Zoltán	1930–2009	tanár, tanszékvezető főiskolai tanár	2011
1639.	Tarcsi István	1919–2001	tanár, diákotthon-igazgató	2009
1640.	Tarcsi Istvánné Tóth Margit	1928–1993	tanító, tanár, nevelőotthoni igazgatóh.	2010
1641.	Tarján Sándor	1933–2007	tanító, művelődésiház-igazgató	2010
1642.	Tarr Ferenc	1903–1988	tanító, tanár, igazgató	2011
1643.	Tasi Gábor	1932–1997	általános iskolai tanár, igazgató	2007
1644.	Tasi Miklós	1930–2000	általános és középiskolai tanár, igazgatóh.	2004
1645.	Tatár Antal	1902–1994	tanító	2004
1646.	Tatár Zsolt	1941–2009	középiskolai tanár, tagozatvezető	2011
1647.	Tatos István	1922–2016	tanító, testnevelő tanár	2017
1648.	Telkes (Tvergyák) Sándor	1874–1951	középiskolai tanár, igazgató	2004
1649.	Ternyey András	1925–1993	általános iskolai tanár, igazgató	2002
1650.	Thun Lászlóné Szaplonczay Erzsébet	1926–2010	középiskolai tanár, igazgató	2011
1651.	Thuróczy Margit dr.	1916–1969	középiskolai tanár	2008
1652.	Thurzó Sándor	1908–1945	kántortanító	2011
1653.	Tikász Sándor	1922–2007	szakoktató	2010
1654.	Tilki Jánosné Magó Katalin	1945–2011	egészségügyi szakoktató	2012
1655.	Tímár Istvánné Énekes Lenke	1931–1991	tanár, népművelő	2013
1656.	Timár Pálné Szabó Gabriella	1931–2013	református lelkipásztor, hitoktató	2014
1657.	Tímári Márton	1900–1970	középiskolai tanár	2008
1658.	Tiszavölgyi Miklósné Papp Ilona	1923–2009	tanító	2009
1659.	Titkó István	1946–2011	középiskolai tanár, vezetőtanár, igazgató	2011
1660.	Tivadar Andor	1925–2001	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
1661.	Tivadar Andorné Koltai Éva	1944–2015	tanító, szaktanácsadó, közoktatási szakértő	2016
1662.	Tokai Gyula	1921–1995	tanító, tanár, szakfelügyelő	2002
1663.	Tomka Jánosné N. Tóth Vilma	1934–2005	általános iskolai tanár, iskolaigazgató	2006
1664.	Torday Zsigmond	1904–1993	néptanító	2004
1665.	Tornyi Gyula	1934–1986	tanító, tanár, igazgató	2011
1666.	Tóth Andor	1908–1998	kántortanító	2004
1667.	Tóth Andorné Tanács Vilma	1915–1998	tanító	2004
1668.	Tóth Antal dr.	1896–1968	tanító, intézeti tanár	2014
1669.	Tóth Béla	1908–1996	középiskolai tanár	2005
1670.	Tóth Elekné dr., K. Nagy Magdolna	1937–2014	középiskolai tanár	2016
1671.	Tóth Ervin dr.	1910–1999	középiskolai tanár, szakíró	2015
1672.	Tóth Erzsébet	1954–2004	óvónő	2015
1673.	Tóth Ferenc dr. (K. Tóth)	1931–2014	mezőgazdasági mérnök, mérnök-tanár	2017
1674.	Tóth Géza	1939–2012	tanító, tanár	2012
1675.	Tóth Gézáné Fekete Irma	1939–2009	általános iskolai tanár	2011
1676.	Tóth Gyula	1929–1992	tanító, igazgató	2014

1677.	Tóth Gyula dr.	1931–1990	okleveles vegyész, egyetemi docens	2003
1678.	Tóth Imre	1946–2015	középiskolai tanár	2016
1679.	Tóth István	1932–2002	középiskolai tanár	2005
1680.	Tóth István Gusztáv	1946–2000	általános iskolai tanár	2002
1681.	Tóth János	1919–2000	tanár, igazgató	2006
1682.	Tóth János	1921–2003	kántortanító, általános iskolai tanár	2015
1683.	Tóth János Lászlóné Cseke Ilona	1932–2011	óvónő	2012
1684.	Tóth József	1823–1908	debreceni reáliskola első igazgatója	2006
1685.	Tóth József	1938–2003	tanító, tanár	2012
1686.	Tóth Kálmán dr.	1906–1997	tanár, református lelkész	2005
1687.	Tóth Károly	1911–1984	általános, középiskolai és intézeti tanár	2014
1688.	Tóth Lajos	1943–1970	tanító	2010
1689.	Tóth Lajos	1935–1996	tanító, tanár, igazgató	2012
1690.	Tóth Lajos dr.	1902–1990	tanszékvezető egyetemi tanár	2003
1691.	Tóth Lajos dr.	1899–1983	középiskolai tanár, igazgató	2004
1692.	Tóth Lajos dr.	1923–1989	tanár, intézeti igazgató, főiskolai tanár	2013
1693.	Tóth Lajosné dr., Keresztessy Mária dr.	1910–1981	középiskolai tanár	2003
1694.	Tóth Lajosné Kabai Piroska	1945–1982	általános iskolai tanár	2017
1695.	Tóth László	1907–1974	festőművész, rajztanár	2004
1696.	Tóth László	1895–1984	evangélikus kántortanító	2014
1697.	Tóth László (D. Tóth László)	1926–2000	GYIVI igazgató, főiskolai tanár	2002
1698.	Tóth Lászlóné Molnár Teréz Ida	1925–2007	tanító, tanár, főiskolai tanár	2011
1699.	Tóth Mihály	1889–1964	tanító, gyakorlóiskolai vezető, pedagógiai szakíró	2016
1700.	Tóth Pál	1931–1997	középiskolai tanár	2007
1701.	Tóth Pál	1831–1911	tanító	2014
1702.	Tóth Pál	1843–1903	házitanító, középiskolai tanár, igazgató	2014
1703.	Tóth Sándor	1925–2006	iskolaigazgató	2006
1704.	Tóth Sándor	1954–2012	mérnök, mérnök-tanár, igazgatóhelyettes	2012
1705.	Tóth Sándor	1931–2013	középiskolai tanár	2014
1706.	Tóth Szilveszter Győző	1913–1976	középiskolai tanár	2011
1707.	Tóth Vendel	1948–1998	szakoktató, műszaki tanár	2016
1708.	Tóth Zoltán	1899–1964	építészmérnök, mérnök-tanár	2004
1709.	Tőkés György	1905–1973	középiskolai tanár, igazgató	2003
1710.	Török Béla	1940–1998	középiskolai tanár	2011
1711.	Török István	1914–1997	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2011
1712.	Török István	1904–1996	református lelkész, egyetemi tanár	2015
1713.	Török Jenő dr.	1908–1983	piarista pap, középiskolai tanár	2004
1714.	Török József dr.	1813–1894	orvos, tanár, az MTA tagja	2011
1715.	Török Károly	1935–2008	tanító, tanár, igaztóhelyettes, igazgató	2013
1716.	Török Lajos	1936–2016	tanító, igazgatóhelyettes	2017
1717.	Török Tibor	1896–1972	tanár, tanítóképző intézeti igazgató	2005
1718.	Török Zoltán	1925–2005	tanító, általános iskolai tanár, karnagy	2005
1719.	Török Zoltánné Oborzil Lívia Judit	1934–2012	tanító	2013
1720.	Törzsök Béla	1916–2009	kántortanító, zenetanár, karnagy, tanszékvezető	2017
1721.	Törzsök Márton	1912–1960	tanító, kántortanító, igazgató	2010
1722.	Trembeczki Miklós	1926–2011	tanító, tanár, igazgató	2012
1723.	Trón Lászlóné dr., Juhász Julianna	1911–1993	középiskolai tanár, vezetőtanár	2011
1724.	Trungel Lászlóné Vincze Ilona	1936–2004	tanító, igazgató	2007

1725.	Turcsányi Béla Pál	1901–1993	építészmérnök, tanár, igazgató	2004
1726.	Túri Bernát	1903–1982	tanító, általános iskolai tanár	2002
1727.	Turi Sándor	1891–1959	tanító, néprajzgyűjtő	2009
1728.	Turóczi Mária	1907–1994	tanár, festőművész	2013
1729.	Turtsányi Ambrus dr.	1890–1971	teológiai tanár	2014
1730.	Tusa József	1929–2002	tanító, igazgató, polgármester	2009
1731.	Udud István	1937–2012	tanár, szakfelügyelő, költő	2012
1732.	Ugrai József	1932–1986	mérnök, főiskolai docens	2012
1733.	Uhri Imre	1933–2014	gyógypedagógiai tanár, főiskolai docens	2015
1734.	Új Imréné Tóth Róza	1938–2013	tanító, tanár, szaktanácsadó	2013
1735.	Ujhelyi Istvánné Varga Klára	1921–1996	középiskolai igazgató	2006
1736.	Ujlaki Gyula	1938–1997	általános iskolai tanár, igazgató	2004
1737.	Ujlaki Imréné D. Szabó Edit	1941–1996	óvónő	2014
1738.	Ujlaky Zoltánné Bényei Margit	1939–1994	tanító	2004
1739.	Ujvárosi Imre	1912–2003	középiskolai tanár, igazgató	2004
1740.	Ujvárosi Kálmán	1877–1956	református kántortanító	2005
1741.	Ujvárosi Vilmos	1918–2011	kántortanító, tanár, karnagy	2013
1742.	Urbán János dr.	1939–2012	matematikatanár	2013
1743.	Uzonyi Antalné Nagy Eszter	1941–1990	tanító, óvodavezető-helyettes	2005
1744.	Uzonyi Pál	1923–1986	tanító, általános iskolai tanár	2003
1745.	Üveges Mária Éva dr.	1942–2007	tanár, képzőművész	2008
1746.	Üveges Petronella Emma	1906–2001	középiskolai tanár	2009
1747.	Vadász István	1937–2003	tanító, tanár, színjátszó rendező	2011
1748.	Vági Gyula	1923–2005	általános iskolai tanár, igazgató	2008
1749.	Vági Lajos	1893–1980	tanító	2009
1750.	Vágó László dr.	1932–2008	tanár, villamosmérnök	2009
1751.	Vágó Lászlóné dr., Kun Júlia	1936–2003	tanár, főiskolai docens	2007
1752.	Valach Jánosné Garay Ilona	1928–2015	tanító, általános iskolai tanár, szakfelügyelő	2017
1753.	Valent Júlia dr.	1928–2006	középiskolai és óvónőképző intézeti tanár	2015
1754.	Valkovics Zoltán	1926–2003	tanár, festőművész	2004
1755.	Vályi–Nagy Józsefné dr., Kövér Klára	1938–2006	középiskolai vezető tanár	2006
1756.	Váncsa Józsefné Ludányi Erzsébet	1934–2016	tanító	2017
1757.	Váradi Bálint	1935–1982	szaktanító, nevelőotth. igh.	2007
1758.	Váradi László	1939–2003	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2011
1759.	Váradi Zoltánné llyés Magdolna	1936–1981	tanító, munkaközösség-vezető	2012
1760.	Várallyay Józsefné gömöri Havas Judit	1918–2005	tanító, igazgatóhelyettes	2015
1761.	Varga Antal	1908–1993	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
1762.	Varga Antal dr. (Idős Varga Antal)	1885–1944	igazgató-tanító	2002
1763.	Varga Gusztáv	1921–2008	általános iskolai igazgató	2010
1764.	Varga Gyula	1924–2004	tanár, egyetemi docens, néprajzkutató	2013
1765.	Varga Gyuláné Gábor Etelka	1933–2016	tanító, általános iskolai tanár, koll. igazgató	2017
1766.	Varga Imre (S. Varga Imre)	1927–1979	tanító, középiskolai tanár	2002
1767.	Varga József	1917–1991	középiskolai tanár, ig., egyetemi lektor	2014
1768.	Varga József dr.	1935–1982	tanár, egyetemi adjunktus	2012
1769.	Varga Károly dr.	1929–1999	tanító, tanár, c. főiskolai docens	2013
1770.	Varga Károlyné Hári Katalin Anna	1938–2014	tanító	2015
1771.	Varga Lajos	1887–1967	igazgató-tanító	2003
1772.	Varga Lajos	1932–2012	tanár, szakfelügyelő	2013

1773.	Varga Lajosné Kunkli Irén	1938–2007	tanár, festőművész	2007
1774.	Varga László	1936–2016	gyógypedagógiai tanár, pszichopedagógus, igh.	2017
1775.	Varga László dr.	1907–1968	tanár, klasszika-filológus	2003
1776.	Varga Lászlóné Lázár Gizella	1912–1988	tanító	2007
1777.	Varga Lászlóné Pinczés Irén	1931–2013	általános iskolai tanár	2014
1778.	Varga Mihály	1938–1991	tanító, általános iskolai tanár, igazgató	2002
1779.	Varga Miklós	1927–1980	középiskolai tanár	2005
1780.	Varga Ottó dr.	1909–1969	tanszékvezető egyetemi tanár, akadémikus	2002
1781.	Varga Pál (Cs. Varga)	1922–1987	tanító	2008
1782.	Varga Pálné (Cs. Varga)Varga Etelka	1925–1982	tanító	2008
1783.	Varga Tamás dr.	1919–1987	tanár, matematikus	2011
1784.	Varga Zoltán dr.	1907–1982	történész, egyetemi tanár	2014
1785.	Varga Zsigmond dr.	1886–1956	egyetemi tanár, könyvtárigazgató	2003
1786.	Vargáné Tóth Edit	1961–2007	középiskolai tanár	2015
1787.	Vári Andor	1917–1991	középiskolai tanár	2008
1788.	Vas Albin	1931–1993	középiskolai tanár	2005
1789.	Vas Jenő	1903–1984	tanár	2016
1790.	Vaskó László dr.	1931–2014	tanár, neveléstörténész, egyetemi docens	2016
1791.	Vass Andrásné Kökényesi Katalin	1947–2009	általános iskolai tanár, atlétikai edző	2017
1792.	Vass János	1919–1967	tanító, tanár, karnagy	2012
1793.	Vass Lajos	1940–2000	középiskolai tanár, igazgató	2017
1794.	Vass Péter	1911–1982	középiskolai tanár	2004
1795.	Vassné Husi Magdolna	1941–2015	tanító, gyógypedagógus	2016
1796.	Vecsey Tibor dr.	1913–1977	tanszékvezető egyetemi docens	2003
1797.	Vedrődi (Schwarczer) Viktor dr.	1839–1909	tanár, vegyész, gyógyszerész	2002
1798.	Végh Károly	1883–1962	tanító, tanügyi előadó	2012
1799.	Végh Lujza	1926–2006	tanító	2012
1800.	Veisz János	1944–2012	kertészmérnök, tanár	2013
1801.	Vekerdi Béla dr.	1882–1970	egyetemi magántanár	2005
1802.	Vekerdi Béláné dr., Király Ilona	1889–1977	óvónő, tanító, polgári iskolai tanár	2014
1803.	Vekerdi László dr.	1924–2009	orvos-író, egyetemi oktató	2012
1804.	Vékony János id.	1905–1995	szakoktató	2016
1805.	Vékony János ifj.	1934–1999	tanár	2016
1806.	Vékony Sándor	1901–1971	tanító, tanár, igazgató	2004
1807.	Verbényi József	1924–2014	testnevelő tanár, címzetes egyetemi tanár	2017
1808.	Vereb Mihály	1929–2014	tanító, általános iskolai tanár	2015
1809.	Veres Istvánné Veresegyházy Klára	1946–2008	általános iskolai tanár, tanító	2014
1810.	Veres Péterné Lázár Mária	1923–2012	tanító, igazgató, általános iskolai tanár	2016
1811.	Vermes László	1919–1996	testnevelő tanár	2011
1812.	Vértesi Géza	1911–1979	tanár, szakfelügyelő	2009
1813.	Vészi János	1927–2003	tanár, újságíró, műv. kutató	2011
1814.	Veszter Vilmos	1941–2010	agrármérnök, főisk. adjunktus	2013
1815.	Vida György	1876–1941	kántortanító, igazgató	2009
1816.	Vígh Jánosné	1913–2000	polgári iskolai tanár	2004
1817.	Vikár István	1911–1997	középiskolai vezetőtanár	2003
1818.	Vikár Sándor	1905–1985	zeneiskolai igazgató, lelkész	2007
1819.	Vikol Erzsébet	1944–2010	magyartanár	2010
1820.	Vikol Kálmán	1911–1968	középiskolai tanár	2008

1821.	Vikol Kálmánné Poller Erzsébet	1913–2006	tanító, népfőiskola vezető	2009
1822.	Villányi Géza	1935–2009	tanító, tanár, szakfelügyelő, igazgató	2013
1823.	Villás Miklós	1939–1981	általános iskolai tanár	2004
1824.	Vincze Ferenc dr.	1914–1993	mezőgazd. techn. igazgató, főiskolai tanár	2013
1825.	Vincze Lászlóné dr., Kiss Edit	1927–1990	középiskolai tanár	2007
1826.	Virágh László	1902–1985	néptanító	2003
1827.	Viski Szabó Imre	1897–1979	tanító, igazgató	2004
1828.	Vitos Lajos	1909–1982	kántortanító	2009
1829.	Voksán József dr.	1926–2004	tanár, szakszervezeti főtitkár	2005
1830.	Vratarics György dr. (Pápai Vratarics)	1908–1987	jogász, zongoraművész-tanár, zeneszerző	2016
1831.	Waczulik Margit dr.	1913–2005	középiskolai tanár, történész	2007
1832.	Weintrager Adolf	1927–1987	szakfelügyelő, főiskolai tanár	2006
1833.	Werner Gyula	1861–1940	polgári iskolai tanító, igazgató	2014
1834.	Zabó Zoltán dr.	1940–2007	középiskolai tanár, egyetemi docens	2007
1835.	Zágonyi Lászlóné Jakab Erzsébet	1919–1987	tanító, szakfelügyelő	2002
1836.	Zsabka Jánosné dr., Sindel Anna	1930–1999	óvónő, gyakorlóóvodai óvónő	2016
1837.	Zsákai András	1904–1993	középiskolai tanár, igazgatóhelyettes	2008
1838.	Zsáky István	1930–2001	festőművész, főiskolai tanár	2013
1839.	Zsasskovszky Endre	1824–1882	orgonista, zeneszerző	2012
1840.	Zsasskovszky Ferenc	1819–1887	karnagy és zenetanár	2010
1841.	Zsigó Károly	1900–1978	tanító, középiskolai tanár, igazgató	2003
1842.	Zsigó Menyhértné Bary Judit	1910–1992	tanítóképző intézeti tanár	2006
1843.	Zsilka László	1903–1982	tanító	2010
1844.	Zsoldos István	1913–2003	lelkész, tanár, helytört. kutató	2011
1845.	Zsolnai József dr.	1935–2011	tanító, főiskolai és egyetemi tanár	2011
1846.	Zsögön Zoltán	1880–1951	tanár, író és költő	2008
1847.	Zsuffa Zoltán	1921–1990	középiskolai tanár	2009
1848.	Zsurkay György	1926–2006	kántortanító, általános iskolai tanító	2009

Az *Emlékezzünk régiekről* fejezetekben megjelent írások

1.	Apáczai Csere János	1625–1659	teológus, filozófiai és pedagógiai író, első enciklopédista	2009
2.	Benka Gyula	1838–1923	gimnáziumi tanár, igazgató, pedagógiai író, újságíró	2015
3.	Brunszvik Teréz	1775–1861	az első magyar óvodák megalapítója	2013
4.	Gönczy Pál	1817–1892	pedagógus, a népoktatásügy képviselője, az MTA tagja	2013
5.	Kiss Lajos dr.	1910–2002	főiskolai tanár	2010
6.	Koren István dr.	1805–1893	al-, majd főgimáziumi tanár, botanikus	2016
7.	Rátz László	1863–1930	matematika–fizika szakos középiskolai tanár, igazgató	2014
8.	Szabó Magda dr.	1917–2007	középiskolai tanár, Kossuth-díjas író	2017
9.	Török János	1807-1874	mezőgazdász, gazdasági tanintézet létrehozója, igazgató	2016
10.	Vajda Péter	1808–1846	költő, drámaíró, pedagógus, az MTA levelező tagja	2015
11.	Zákány József	1785–1857	református főiskolai tanár	2010

Útmutató arcképvázlat írásához

A *Pedagógusok arcképcsarnoka* című sorozatunkat – szándékaink és lehetőségeink szerint – a következő években is folytatjuk. Az eddigi gyakorlatnak megfelelően az élők sorából már eltávozott olyan magyar pedagógusról fogadunk arcképvázlatot, akinek tevékenysége érdemes az emlékállításra. Pedagógusnak tekintjük az oktatási rendszer keretében dolgozó pályatársainkat óvodától az egyetemekig.

Az arcképvázlatok elkészítéséhez segítséget nyújt a minden kötetünkben közreadott, az arcképvázlatok szerkezetére, tartalmára vonatkozó ismertetés.

Még néhány tanács, illetve követelmény:

- Szükséges, hogy az arcképvázlat írója valamilyen formában megkeresse a még élő, közvetlen hozzátartozókat, egyrészt egyetértő hozzájárulásuk megszerzéséhez, másrészt igen hasznos segítséget kaphat a szükséges adatok pontosításához, kiegészítéséhez.
- A személyi adatokban a hitelesség elengedhetetlen követelmény, ezért ennek biztosítását az arcképvázlat írója garantálja.
- Az arcképvázlat írója pontosan adja meg azoknak az intézményeknek a nevét, ahol az illető pedagógus diplomát szerzett, illetve dolgozott!
- Technikai okokból csak számítógéppel írt szöveget fogadunk el. Minden cikkhez egy jó minőségű portréképet kell (és egyéb fényképeket lehet) mellékelni. A képeket 600 dpi felbontással szkenneljék be, vagy fényképezéskor minimum 1200 x 1600-as felbontással készítsék el! Az arcképvázlat legalább 8 és legfeljebb 12 000 karakter terjedelmű legyen!

A publikációs listát a következő minta szerint kérjük:

Folyóiratban megjelent cikkről:

Thomka Beáta 1994. Metafora, interpretáció, teória. *Literatura,* 2. 204–212.

Önállóan írt kötetről:

Kemény Gábor 2002. *Bevezetés a nyelvi kép stilisztikájába.* Bp., Tinta Könyvkiadó.

Társszerzővel írt kötetről:

A. Jászó Anna 2004. Magyar retorikatörténet. In: Adamik Tamás – A. Jászó Anna – Aczél Petra: *Retorika.* Bp., Osiris Kiadó, 151–250.

Szerkesztett kötetben megjelent írásról:

Gáspári László 1996. Egy új retorika- és stíluselmélet vázlata. In: Szathmári István (szerk.): *Hol tart ma a stilisztika?* Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 34–80.

A 2018-os kötetbe szánt arcképvázlatokat **dr. Gerencsér Attila** tagtársunk címére kérjük elküldeni: ***geratister@gmail.com (tel.: 06-52/324-891; 30-366-18-80)***.

A következő évi kötetbe megjelentetni kívánt arcképvázlatokat 2017. november 1-jétől kezdődően folyamatosan várjuk, és *2018. április 30-án* tartunk „lapzártát".

A köteteket akkor jelentetjük meg, ha a jelzett határidőig 80–100 arcképvázlat érkezik. Ugyanakkor, ha 100-on felül van a beérkezett írások száma, akkor a többletek a következő évi kötetbe kerülnek. A szelektálás szempontjai: az arcképvázlatok beérkezési sorrendje, az egykori pedagógus elhalálozásának időpontja, illetve az átdolgozásra (kiegészítésre) visszaküldött szöveg újbóli beérkezési időpontja.

A SZERKESZTŐSÉG

Mogyorósi József: **Tanárnak lenni szép!**

Szeptemberben, mikor betipeg sok gyerek, nem tudva mi a jó, mi a szép, s hogy kell köszönni a tanító néninek. Nem tudják, hogy miért kell nyugton ülni, miért kell mindig figyelni, fülelni és jelentkezni... mikor kinn a nap süt szépen, őszi felhő úszik az égen, a fán lám ott egy kismadár szól, s oly jó lenne mindig otthon, hol anyu vár és a család... itt meg „rendben kell lenni", nem szabad örökké feszengni, az iskola csupa kín, nem segít a sok kicsin.

Tanárnak lenni ekkor a legszebb! Példát mutatni a kisgyerekeknek. Megfogni kezüket, szép lassan, csendesen, bemutatni nekik az „ÉLETET", átvinni őket egy nagy kapun, ahonnan az út – ha tetszik, ha nem – a felnőtt életbe fut. Tanítni szépet: írást meg olvasást, megismertetni a számolást, fákat, erdőt, szarvast meg őzeket, a várost, a falut, s mind-mind az embereket... kitágul a VILÁG, ajkadon csüng harminc szempár, lesik szavad, csodálják a képet, mit eléjük emberséged, tisztességed, hited festett...

Múlnak az évek, a kép egyre nagyobb, színesebb lesz – a gyerek érik, időnként már önálló szárnyakat kap, hogy próbálgassa a repülést... Szemeid figyelik röptét, kezeid féltőn, óvón nyúlnak utána, aztán egyszer rájössz, hogy már túl magasan repül, megóvni, védeni már úgysem tudod, ha onnan lependerül – visszahúzod tétován a kezed, s a röptét fájó szívvel lesed, mert érzed, hogy közel a búcsú – megtanult mindent, mit tudnia kell – várja az ÉLET, hát mennie kell...

Tanárnak lenni ekkor a legszebb! Büszke lehetsz, hogy megtanítottál egy csapat fiókát: onnan föntről már nem látják az orcád, a szemeid sarkát, honnan kibukik pár könnycsepp, és a szíved megszakad... Nézed őket, és látod bennük önmagad! Négy évet szántál rájuk, neked ez a négy év „egy élet" volt – most egy kicsit „meghalsz", s miközben emlékeidbe burkolódzva éled e kínt, odakünn már ismét közelg az ősz, a fák lombja virít: tipeg sok új gyerek, meghódítani mindent, mit lehet – még fáj az emlék, de ím itt az új csapat – pelenkázni kéne egyiket, másikat –, harminc kíváncsi szempár rád mered, s Te ismét elölről kezdesz „egy életet"... Tanárnak lenni ekkor a legszebb!

Tanárnak lenni máskor is szép! Akkor, ha nem veszíti hitelét, ha tisztelik, becsülik érte, mit tesz, ha értéke marad az életének... Ha szüksége van reá a jövő nemzedéknek, mit apáik itt és most tervezének – hosszú évek munkái során mind-mind majd beérnek.

Álom ez vagy sóhajtás...?